

T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
2014-YL-012

**R.25 KANUN-I SANİ 1330 – 21 ŞUBAT 1330 (07.02.1915-
06.03.1915) TARİHLİ AYDIN VİLAYETİ MECLİSİ
UMUMİSİ ZABITLARI'NIN TRANSKRİPSİYONU VE
DEĞERLENDİRİLMESİ**

HAZIRLAYAN
Tuba BAYKAL

TEZ DANIŞMANI
Yrd. Doç. Dr. Ayten Can TUNALI

AYDIN-2014

T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE
AYDIN

Tarih Anabilim Dalı **Yüksek Lisans** Programı öğrencisi **Tuba BAYKAL** tarafından hazırlanan R.25 Kanun-ı Sani 1330 - 21 Şubat 1330 (07.02.1915-06.03.1915) Tarihli Aydın Vilayeti Meclisi Umumisi Zabıtları'nın Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi başlıklı tez, 24.09.2014 tarihinde yapılan savunma sonucunda aşağıda isimleri bulunan jüri üyelerince kabul edilmiştir.

Ünvanı, Adı Soyadı	Kurumu	İmzası
Başkan :Yrd. Doç. Dr. Ayten CAN	ADÜ Fen.Ede.Fak.
Üye :Doç. Dr. Tanju DEMİR	ADÜ Fen.Ede.Fak.
Üye :Yrd. Doç. Dr. Tuncay Ercan	ADÜ Nazilli İİBF
SEPETCİOĞLU		

Jüri üyeleri tarafından kabul edilen bu Yüksek Lisans tezi, Enstitü Yönetim KurulununSayılı kararıylatarihinde onaylanmıştır.

Doç. Dr. Fatma Neval GENÇ
Enstitü Müdürü

T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE
AYDIN

Bu tezde görsel, işitsel ve yazılı biçimde sunulan tüm bilgi ve sonuçların akademik ve etik kurallara uyularak tarafımdan elde edildiğini, tez içinde yer alan ancak bu çalışmaya özgü olmayan tüm sonuç ve bilgileri tezde kaynak göstererek belirttiğimi Beyan ederim.

...../...../2014

Tuba BAYKAL

İmza

ÖZET

AR.25 KANUN-I SANİ 1330 – 21 ŞUBAT 1330 (07.02.1915-06.03.1915) TARİHLİ AYDIN VİLAYETİ MECLİSİ UMUMİSİ ZABITLARI'NIN TRANSKRİPSİYONU VE DEĞERLENDİRİLMESİ

Tuba BAYKAL

Yüksek Lisans Tezi, Tarih Anabilim Dalı
Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Ayten Can TUNALI
2014, 531 sayfa

Osmanlı'da yerel yönetimler Tanzimat döneminde yapılan idari reformlara dayanmaktadır. Günümüz Türkiye'sindeki yerel yönetim anlayışının temelleri bu reformlar üzerine kurulmuş ve geliştirilmiştir. Güçlü merkezi yönetime sahip olan Osmanlı İmparatorluğunda yerel yönetim anlayışının kabulü kolay olmamıştır.

Günümüzde yerel yönetimler, yöneticiliğin yanı sıra kültürel, siyasal, toplumsal ve ekonomik bakımdan büyük öneme sahiptir ve demokrasinin varlığının simgelerinden biri konumundadır. Yerel yönetim diğer adıyla yerinden yönetim, Yönetim Biliminde “âdem-i merkeziyet” (decentralization) olarak adlandırılmaktadır.

Tüm dünyada olduğu gibi Osmanlı'da da yerel yönetimler merkezin karşılayamadığı belirli kamu ihtiyaçlarının karşılanması için kurulmuştur. Bu ihtiyacın yanı sıra toplumsal gelişmelerin etkisi de yerel yönetimin gelişmesini ve vatandaşın yönetime katılımını sağlayan diğer siyasal etkenlerde yerel yönetime duyulan ihtiyaçlar içinde yer almaktadır.

Biz bu çalışmamızda bir nevi bugünkü yerel yönetim bezeri işlevi gören Vilayet Umumi Meclislerinin aldıkları kararları ele almaya çalışacağız. Vilayet Umumi Meclisleri vilayetin ihtiyaçları ve bu ihtiyaçlar dahilinde nelerin yapılması gerektiği konusunda bize çok önemli ipuçları vermektedir. Ne var ki bu kararların çok azına ulaşılmış bulunmaktadır. Bu açıdan bakıldığında ele alacağımız Aydın Vilayeti Umumi Meclisi 1331 (1915-16) kararları önem arz etmektedir. Meclisin toplanarak uygulamaya konulmak üzere görüşülen ve alınan kararların değerlendirilmesi ve metnin tamamı olduğu gibi ekte verilmiştir. Bu çalışmada şimdiye kadar basılı olduğu halde hiç kullanılmayan kaynaktaki bilgilerden yararlanılmasını sağlamak amaçlanmıştır.

Anahtar Sözcükler:1915, Aydın Vilayeti, Aydın, Aydın Vilayet Meclisi, Meclis Kararları.

ABSTRACT
TRANSCRIPTION AND EVALUATION OF THE R. 25 KANUN-I
SANI 1330 - 21 ŞUBAT 1330 (07.02.1915 - 06.03.1915) DATED
TRANSACTIONS OF THE GENERAL ASSEMBLY OF THE AYDIN
PROVINCE

Tuba BAYKAL

M.sc. Thesis, at History Departement

Supervisor: Yrd. Doç. Dr. Ayten Can TUNALI

Local government in Ottoman Empire was based on administrative reforms of the Tanzimat Era. Foundations of local government understanding of modern Turkey were build on and developed from these reforms. Recognition of the local government understanding was not smooth in the Ottoman Empire which had had a strong central government tradition.

In the modern world local governments have an importance because of cultural, political, social and economical aspects as well as governmentality. They are also an indicator and symbol for the presence and validity of democracy. Decentralization (*âdem-i merkeziyet*), other denomination of local government is the term used in administartive science.

As in the whole world, in the Ottoman Empire too, local governments were formed in order to fullfilment of some certain public necessities which are otherwise difficult to be satisfied by the central government. In addition to these necessities effects of social developments and participation of citizens in administrative process caused the rise of a need for local governments and its development.

In this study, decisions of the General Provincial Assemblies which were operating in a way similar to modern local governments were tried to be examined. General Provincial Assemblies provides important clues about the needs of provinces and taken precautions for these needs. However, too fewer of these decisions were discovered so far. For this reason 1331 (1915-16) Decisions of the General Assembly of Aydın Province which will be handled in this study carries enormous importance. Evaluation of the Assembly's decisions which were reached in meetings and also the original texts were given in Appendix. In this study use of already published but nonetheless neglected sources have been objected.

KeyWords:1915, Aydın Province, Aydın, Aydın Provincial Assembly, Assembly Decisions.

ÖNSÖZ

Büyük Menderes Havzası dünyanın en verimli topraklarına sahip bir bölge olduğundan Eski Çağlardan bu yana birden fazla kültürün yerleşim yeri olmuştur. Büyük Menderes Havzasında kurulan Aydınoğulları Beyliğinin bulunduğu bölgeye Aydıneli adı verilmiştir. Aydıneli tabiri XIV. yüzyıl başına kadar kullanılmış olup İzmir ve güneyinde Çeşmeden Sarayköy'e kadar olan bölgeyi içeren yere verilen addır. Aydıneli, Küçük Menderes Vadisi'nin tamamı ile Büyük Menderes Vadisi'nin orta ve aşağı bölgelerini kapsamaktadır.

Osmanlı İmparatorluğu döneminde ise Aydıneli Anadolu Eyaleti'ne bağlı bir sancak durumundadır. Sancağın merkezi Tire olarak karşımıza çıkar. Tire Anadolu'daki en eski ve en büyük şehir olması nedeniyle de sancak merkezi olarak görülür. Anadolu Eyaleti'nin yapısı Osmanlı hâkimiyetinde 500 yıl kadar bir süre değişmez, XIX. yüzyıla gelindiğinde ise Aydın, Sığla, Saruhan ve Menteşe Sancakları Aydın Eyaletini oluşturmaktadır. 1867 yılına gelindiğinde, imparatorluğun genelinde olduğu gibi yeni bir idari yapılanmaya gidilmiş, Aydın Vilayet-i Umumi Meclisi faaliyete geçmiştir.

Bu çalışmamızda Osmanlı İmparatorluğu'nun 3 Kasım 1839 tarihli Tanzimat Fermanı'nı ve 28 Şubat 1856'da ilan edilen Islahat Fermanı'nı izleyen süreçte Memleket idaresinde yapılan önemli düzenlemelerden olan Vilayet Umum Meclisleri hakkında bilgi verilerek Aydın Vilayeti Umum Meclisi'nin R. 1331 (M.1915-16) yılı kararları değerlendirilecektir.

Yüksek lisans tez çalışmasının her aşaması ayrı ayrı ve öngörülemeyen birtakım zorlukları barındırmakla beraber çalışmayı bitirme aşamasında şu an geriye dönüp baktığımızda en zor işin konu seçimi olduğunun farkına vardım. Tez konumu seçme aşamasındayken Ankara'ya gittiğimde kendisi ziyaret ettiğim değerli hocam Prof. Dr. Musa Çadırcı bu konuyu çalışmam konusunda öneride bulunması ve danışmanım Yrd. Doç. Dr. Ayten Can Tunalı'nın da kişisel arşivinde bulunan bu belgeyi benimle paylaşmasıyla tez çalışmama başladım.

Bu çalışmamın başından itibaren tezime titizlikle destek veren ve katkı sağlayan başta değerli danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Ayten Can Tunalı'ya, belgenin transkripsiyon aşamasında yardımlarını esirgemeyen Doç. Dr. Tanju Demir, Yrd. Doç. Dr. Bülent Çelik, Yrd. Doç. Dr. Mehmet Başaran ve Yrd. Doç.

Dr. Aysun Sarıbey Haykıran ve Araç. Gör. Ömer Güngörmüş hocalarıma teşekkürü bir borç bilirim.

Tez yazımı sırasında benden yardımlarını esirgemeyen ve destek veren arkadaşlarım Özlem Algün, Habil Koşar ve Uğur Avcı'ya teşekkür ederim.

Sadece bu tez aşamasında değil, hayatımın her aşamasında hem maddi hem manevi desteğini esirgemeyen annem Tayibe Baykal'a ve kız kardeşim şevval Baykal Erhamacı'ya çok teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY SAYFASI.....	iii
BİLİMSEL ETİK BİLDİRİM SAYFASI	v
ÖZET.....	vii
ABSTRACT.....	ix
ÖNSÖZ.....	xi
KISALTMALAR DİZİNİ.....	xvii
GİRİŞ.....	1
BÖLGENİN KISA TARİHİ.....	1
1. OSMANLI İMPARATORLUĞU'NDA VİLAYET YÖNETİMİNDE UMUM MECLİSLERİNİN YERİ.....	5
1.1. Osmanlı İmparatorluğu'nda Eyalet Ve Sancak Merkezlerinde Meclislerin Açılması.....	5
1.1.1. Vilayet Umum Meclislerinin Oluşturulması	8
2. AYDIN VİLAYET UMUM MECLİSİ R. 1330(M. 1915-16) KARARLARININ TRANSKRİPSİYONUAYDIN VİLAYETİ MECLİS-İ UMUMİSİNİN 330 SENESİNDE VUKU' BULAN İCTİMA'INA AİT ZABİTANDIR.....	12
2.1. Birinci İctima-I Umumi.....	12
2.1.1. Birinci Celse.....	12
2.1.2. İkinci Celse.....	14
2.2. İkinci İctima	36
2.2.1. Birinci Celse.....	36
2.2.2. İkinci Celse.....	53
2.3. Üçüncü İctima	84
2.3.1. Birinci Celse.....	84
2.4. Dördüncü İctima.....	100
2.4.1. Birinci celse.....	100

2.5. Beşinci İctima’	119
2.6. Altıncı İctima’	158
2.6.1. Birinci Celse	158
2.6.2. İkinci Celse	175
2.7. Yedinci İctima’	196
2.7.1. Birinci Celse	196
2.8. Sekizinci İctima	225
2.8.1. Birinci Celse	225
2.8.2. İkinci Celse	238
2.9. Dokuzuncu İctima’	255
2.9.1. Birinci Celse	255
2.9.2. İkinci Celse	275
2.10. Onuncu İctima’	302
2.11. On Birinci İctima’	313
2.12. On İkinci İctima’	330
2.13. On Üçüncü İctima	353
2.14. On Dördüncü İctima’	363
2.15. On Beşinci İctima’	376
2.16. On Altıncı İctima’	385
2.17. On Yedinci İctima’	393
2.18. On Sekizinci İctima’	400
2.19. On Dokuzuncu İctima’	410
2.20. Yirminci İctima’	416
2.21. Yirmi Birinci İctima’	422
2.22. Yirmi İkinci İctima’	426
3. AYDIN VİLAYET MECLİSİNİN R. 1331 (M. 1915-16) KARARLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ	441

3.1. Birinci İçtima	441
3.2. İkinci İçtima	450
3.3. Üçüncü İçtima'	456
3.4. Dördüncü İçtima.....	459
3.5. Beşinci İçtima.....	461
3.6. Altıncı İçtima	467
3.7. Yedinci İçtima	474
3.8. Sekizinci İçtima.....	479
3.9. Dokuzuncu İçtima	483
3.10. Onuncu İçtima	493
3.11. On Birinci İçtima.....	495
3.12. On İkinci İçtima	498
3.13. On Üçüncü İçtima	504
3.14. On Dördüncü İçtima.....	506
3.15. On Beşinci İçtima.....	509
3.16. On Altıncı İçtima.....	510
3.17. On Yedinci İçtima	512
3.18. On Sekizinci İçtima.....	514
3.19. On Dokuzuncu İçtima.....	517
3.20. Yirminci İçtima	518
3.21. Yirmi Birinci İçtima	520
3.22. Yirmi İkinci İçtima.....	522
TARTIŞMA VE SONUÇ.....	523
KAYNAKLAR	527
EKLER.....	529
ÖZGEÇMİŞ	531

KISALTMALAR

bkz.	Bakınız.
c.	Cilt
DİA	Diyanet İslam Ansiklopedisi
DTCF	Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi
s.	Sayfa
ss.	Sayfa aralığı
sy.	Sayı
TTK	Türk Tarih Kurumu
Va	Varak Bir
Vb	Varak İki
Agt	Adı geçen tez
a.g.e.	Adı geçen eser

EKLER DİZİNİ

EK 1. Aydın Vilayeti Meclis-i Umumisi Kararları (1331) Giriş.....	531
EK 2. Aydın Vilayeti Meclis-i Umumisi Kararları (1331) s: 256-257.....	532

GİRİŞ

BÖLGENİN KISA TARİHİ

Eski Çağlardaki adı Tralleis olan Aydın kenti, Büyük Menderes Vadisi'nin sahip olduğu en verimli toprakları ve yaşamaya uygun iklim koşullarının yanı sıra su kaynaklarına yakınlığı, ulaşım kolaylığı nedeniyle tarih öncesi çağlardan başlayarak günümüze kadar insanlar tarafından tercih edilen bir yerleşim yeri olmuştur.¹ Aydın şehri (Tralleis) Büyük Menderes Vadisi'nin kuzey kıyısıyla Messogis denilen (Cevizli Dağ - Kestane Dağı) Aydın Dağları'nın güney eteği arasında kurulan ve denizden yüksekliği 55-80 m. olan bir Batı Anadolu Şehridir. Doğuda Denizli, batıda Ege Denizi, kuzeyde İzmir ve Manisa, güneyde ise Muğla ile komşu olan Aydın'da yerleşim birimleri genel olarak Büyük Menderes Ovası ve Çine Ovası'yla Söke Ovası'nın bulunduğu yerde yoğunlaşır.²

Aydın, Efes-Milet limanlarını iç kısımlarına bağlayan önemli ulaşım yolu üzerinde olmasından zengin bir şehir konumundaydı. Persler ve İskender'in idaresinden sonra Bergama krallıkları bölgedeki gücünü sürdürmüştür. Anadolu'nun Türkler tarafından fethiyle birlikte Selçuklu hâkimiyetine girmişse de XII. yüzyıl başlarında tekrar Bizans'ın eline geçmiştir.

Beylikler döneminde Menteşe Beyliğinin idaresinde yer aldı. Menteşe Beyliğinin idaresine Aydınoğlu Mehmet Bey tarafından 1309'da son verildi. Şehir bu dönemde genişleme göstererek aşağıya doğru yayılmaya başlamıştır.

Osmanlı idaresine Yıldırım Bayezid devrinde giren Aydın Ankara Savaşı'ndan sonra tekrar Aydınoğullarının hâkimiyetine geçti. II. Murat'ın 1426'da ele geçirmesiyle sona erip, Osmanlı idaresine girmiştir.³

Osmanlı İmparatorluğu'nda taşra teşkilatı idari yönden eyalet, sancak, kaza esasına göre oluşturulmuş, her birine yürütme ve yargının temsilcileri olarak

¹Engin Akdeniz, "Büyük Menderes Ovasındaki Prehistorik Merkezler ve Bunların Ege Prehisteryosundaki Yeri", *Birinci Uluslararası Aşağı Menderes Havzası Tarih Arkeoloji ve Sanat Tarihi Sempozyumu* (15-16 Kasım 2001) s. 158-175; Hüseyin Üreten, "Roma Dönemi'ne Kadar Tralleis Tarihi ve Attaloslar ile İlişkileri", *DTCF Tarih Araştırmaları Dergisi*, c. XXIV, s. 38, Ankara 2005, s.196.

² Aşlı Saraçoğlu, "Antik Dönemde Aydın ve Çevresindeki Kentler: Tralleis", *Aydın İl Tarihi*, T.C. Aydın Valiliği İl Kültür Müdürlüğü Yayınları., Ankara 2012, s.75.

« Feridun Emecen, "Aydın", *DİA*, c.TV, İstanbul 1991, s.235.

Bey (Beylerbeyi, Sancakbeyi ve diğer yöneticiler) ile Kadı'lar atanmıştır. Osmanlı İmparatorluğu sınırları içine aldığı Beylikleri idari birim olarak sancak haline getirmiş, Beyliğin merkezini de sancak merkezi yapmıştır. Aydınolu Beyliği de Liva-i Aydın adıyla Anadolu Eyaleti'ne bağlı bir sancak olarak oluşturulmuştur.⁴ Sancak Merkezi Tire'dir. Güzehisar ise bir kaza merkezidir. Menemen'in kuzeyindeki Güzehisar'dan ayırt etmek amacıyla da buraya Güzehisar-ı Aydın adı verilmiştir.⁵ Osmanlı İmparatorluğu Güzehisar-ı Aydın'ı da biręok dirliğe ayırmış, yöenin topraklarının verimli olması nedeniyle de bu dirlikler başta padişah olmak üzere valide sultanlar, paşalar defterdar ve padişaha yakın olan kişilere has zeamet ve arpalık olarak verilmiştir.⁶ 1461 yılında Fatih Sultan Mehmet zamanında Aydın "Aydın Sancağı" ya da "Liva-i Aydın" adıyla Anadolu Beylerbeyi'ne bağlı bir vilayet durumundadır. XV. yüzyıl tahrir kayıtlarında yedi mahalleli küçük bir kasaba olan Güzehisar-ı Aydın'nın nüfusu 970 iken mahalle sayısı XVI. yüzyılda altıya düşmüş, nüfusu daha da azalarak 700'e inmiştir.⁷ 1530 yılında Aydın Sancak Merkezi'nde ve köylerinde yaklaşık olarak 12500-13000 kişi civarında bir nüfusun olduğu ve yine o dönemde Kilise, Mescid, Hisar Yakası, Cemal, Cami, Köprülü ve Sinlemahallelerinde yaklaşık 450- 500 kişi yaşamaktadır. Görüldüğü gibi nüfus yoğunluğu köylerde dir.⁸

XVII. yüzyılın ortalarında yayınlanan Cihannüma'da Kâtip Çelebi Güzehisar-ı Aydın için "Güzehisar bir şehr-i ma'mura ihata etmiş kal'adır" demekte, iki mahallesinin kale dışında olduğunu belirtmekte, şehirde hamamlar, bağ ve bahçelerin, sekiz adet caminin olduğunu söylemekte, ayrıca incirinin bol

⁴ Liva-i Aydın adıyla kurulan Aydın Sancağı da has, zeamet ve tımar adı verilen büyüklü küçükklü dirlikler ayrılmış, verimli ve zengin olan bu dirlik denilen toprakları İstanbul'da bulunan başta Padişah olmak üzere Valide Sultanlar, Paşalar, Deftertar ve padişaha yakın olan kişilere has ya da arpalık olarak verilmiştir.

⁵ Arzu Tozduvan; Aydın Güzehisarı'nın Sosyal ve İktisadi Durumu (1844) konulu İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Osmanlı Müesseseleri Tarihi Bilim Dalı, İstanbul.1992. Feridun Emecan "Aydın". DİA, IV, İstanbul,1991; A.Gökbel- H.şölen, Aydın İli Tarihi I; Aydın 1936. adlı eserlerde Güzehisar adına Aydınolu Mehmet Bey'in şehri ele geçirdikten sonra babasının adı olan "Aydın" adını eklemesinden dolayı şehrin adının Güzehisar- Aydın olduğunu yazmaktadırlar. Charles Texier ise "Küçük Asya" adlı eserinde şehrin adının Güzehisar olarak anılmasının nedenini şöyle açıklar. "Yerin hem sağlam, hem hoş olması, ona Güzehisar adını verdirdi. O zamandan beri Tralleis şehri bu adla anılır..." s.100.

⁶ Çelik-Demir. "Osmanlı Döneminde Aydın Güzehisarı (15.-18. Yüzyıllar)", *Aydın İl Tarihi*, T.C.Aydın Valiliği İl Kültür Turizm Müdürlüğü, Aydın 2012, s.119.

⁷ Feridun Emecan, *a.g.e.* s.235-237., Bülent Çelik- Tanju Demir, *a.g.e.* s.119.

⁸ Çelik- Demir, *a.g.e.* s.11.

olduğunu da eklemektedir.⁹ XVII. yüzyılın ikinci yarısından itibaren gelişen şehir önemli bir yerleşim merkezi durumuna gelmiş, mahalle sayısı yirmi altıya çıkmıştır. 1671’de şehre gelen Evliya Çelebi, Seyahatnamesi’nde Aydın Güzelhisar’ı hakkında “ *Daha önceleri Cemşid kızlarından Sirye adında bir melikenin binası ve tahtı idi. Daha sonra sene (...) tarihinde bizzat Aydınolu İsa Bey tarafından fethedildi. Daha sonra sene (...) tarihinde Orhan Gazi oğluna çeyiz yoluyla yedi parça kaleden bu Güzelhisar teslim edilmiştir. Böylece Osmanlı eline geçmiştir.*”¹⁰ demektedir ve canlı bir ticaret merkezi olduğunu belirtmektedir. Şehirde haftada bir gün pazar kurulmaktadır. Ticaretin canlanmasına paralel olarak da hanlar, hamamlar, bedestenler vardır. Dokumacılık, kumaş boyaması, tarımsal üretim ve çeşitli zanaatler gelişmiştir. İnciri ile ünlü olan şehrin helvacı dükkânları da çok ünlüdür. Evliya Çelebi Seyahatnamesi’nde ayrıca Güzelhisar-ı Aydın ile ilgili şehrin yedi kapısının bulunduğunu, 600 dükkân, 200 tabakhane, 200 çeşme, 40 kahvehane, 40 civarında sıbyan mektebi, 9 han ve 4 hamam olduğunu yazar.¹¹ 1677’de avarız hanelerini belirlemek için yapılan avarız tahririnde şehirde 22 mahalle bulunduğu, 2 gayr-ı müslüm cemaatin olduğu ve nüfusunun 5000’i aştığı belirtilmektedir.¹² Bu gelişme XVIII. yüzyılda da devam etmiş, şehir ovaya doğru yayılmıştır. Bu yayılış nüfusun artması, güvenliğin azalması, ticaretin gelişmesi nedeniyle olmuş, uluslararası ticaretin artması ve ticari ilişkiler nedeniyle de liman kentleri önem kazanmıştır. İzmir bu gelişmenin en önemli örneğidir.

XIX. yüzyılın başlarından itibaren idari taksimatta yapılan değişimlerden Aydın’da etkilendi. Başka sancakların da eklenmesiyle 1826 yılında Aydın Vilayeti oluşturuldu. Vilayet içerisinde Aydın, Sığla, Saruhan, Teke, Hamid sancakları yer almaktaydı. Çengeloğlu Tahir Paşanın valiliği döneminde (1838) vilayet Aydın, Saruhan, Menteşe, Sığla sancaklarından oluşmaktaydı. Teke ve Hamid sancakları Aydın Vilayeti’nden çıkarılmıştı. Muhtemelen İzmir şehrinin artan konumu göz önünde bulundurularak sancak merkezi 1843’te İzmir’e taşındı. Arada bazen İzmir-Aydın arasında yer değiştirmeler olsa da İzmir sancak merkezi

⁹ Arzu Tozduman, .a.g.t. s.4.

¹⁰ Osman Nuri Akbulut, *Evliya Çelebi’ye Göre Güneybatı Anadolu (Aydın, Denizli, Muğla)*, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Muğla 2008, s.16

¹¹ *Evliya Çelebi, Seyahatnamesi*, c.IX, İstanbul 1935, s. 150-159; Arzu Tozduman, a.g.t. s. 5

¹² Feridun Emecen, “Sosyal Tarih Kaynağı Olarak Osmanlı Tahrir Defterleri”, *Tarih ve Sosyoloji Semineri Bidirileri*(28-29 Mayıs 1990) İstanbul 1991, s.147.

olmayı sürdürdü. Aydın Eyaleti 1850-1867 yılları arasında İzmir Eyaleti adıyla anılmış, bu durum 1867 Vilayat Nizamnamesi'nin ilanına kadar sürmüştür. Tekrar Aydın Vilayeti adını alan vilayet en geniş sınırlarına II. Meşrutiyetin ilanından sonra ulaşmıştır. Beş sancaktan oluşan Aydın Vilayeti'ne bağlı sancaklar ise Aydın, İzmir, Saruhan, Mentеше ve Denizli'dir. Aydın Sancağı ise Aydın, Nazilli, Çine, Bozdoğan, Söke ve Karacasu kazalarından oluşmaktadır.¹³

XX. yüzyılın başlarında vilayet beş sancaktan (İzmir, Aydın, Mentеше, Manisa, Denizli) oluşmaktadır. 1327 tarihli salnamede vilayete bağlı kazalar nahiye ve köyleriyle birlikte yazılmıştır. İzmir sancağı: İzmir (Torbalı, Seydiköy, Bornova nahiyeleri 116 köy), Nif (35), Karaburun (kaza merkezi Ahırlı 29 köy), Kuşadası (Ayasuluğ nahiyesi 32 köy), Çeşme (Alaçatı ve Yeni nahiyeleri 12 köy), Tire (84 köy), Ödemiş (Birgi, Gilas, Balyanbolu nahiyeleri 82 köy), Urla (27 köy), Foçateyn, (Foça-yı Cedit nahiyesi 8 köy), Bayındır (44 köy), Menemen (50 köy), Seferihisar (Sığacık nahiyesi 13 köy), Bergama (Ilıca, Dikili, Çandarlı, Ayazmend, Reşadiye, Kozak nahiyeleri 173 köy) Saruhan sancağı: Manisa (Palamut nahiyesi 235 köy), Turgutlu (Kasaba) (Ilıca, Dağ Marmara nahiyeleri 31 köy), Alaşehir (İnegöl nahiyesi 35 köy), Kula (Selendi ve Mendehora nahiyeleri 90 köy) Akhisar (Göl Marmara nahiyesi 58 köy) Salihli (Adala nahiyesi 84 köy) Gördes (Borlu nahiyesi 135 köy) Demirci, (137 köy) Eşme (Güre nahiyesi 82 köy) Kırkağaç (Kâtibe nahiyesi 34 köy), Soma (61 köy) Aydın sancağı: Aydın, (İnebad, Karahayıt, Köşk, Sobuca nahiyeleri 184 köy) Nazilli, (Kuyucak, Sultanhisar, Atça nahiyeleri 73 köy) Bozdoğan, (Yenipazar nahiyesi 54 köy), Söke (54 köy), Çine (kaza merkezi Hamidabad 57 köy), Karacasu (21 köy) Mentеше sancağı: Muğla, (Bozöyük, Ula nahiyeleri 89 köy) Milas (137 köy), Mekri (Eşen nahiyesi 81 köy), Marmaris (Dadya nahiyesi 20 köy), Bodrum (43 köy), Köyceğiz (kaza merkezi Yüksek Kum 69 köy) Denizli sancağı: Denizli (Honaz nahiyesi 85 köy), Tavas (kaza merkezi Yazangüme. Tavas nahiyesi 64 köy), Buldan, Günay nahiyesi 43 köy), Sarayköy (Kadı nahiyesi 36 köy), Çal (Baklan nahiyesi 63 köy), Garbi Karaağaç. (İrle nahiyesi 84 köy) Vilayetin genelinde 37 kaza, 48 nahiye 2934 köy bulunmaktaydı.¹⁴

¹³Haykiran Sarıbey Aysun – Tunalı Can Ayten “XIX. Yüzyılda Aydın”, *Aydın İl Tarihi*, T.C.Aydın Valiliği İl Kültür Turizm Müdürlüğü, Aydın 2012, s.127

¹⁴Mehmet Kaya, *Vilayet Hususi İdare Buteçleri Aydın Vilayeti Örneği 1331 Mali Yılı (1915-1916)*, Kömen Yayınları, Konya 2012, s.18.

1. OSMANLI İMPARATORLUĞU'NDA VİLAYET YÖNETİMİNDE UMUM MECLİSLERİNİN YERİ

1.1. Osmanlı İmparatorluğu'nda Eyalet ve Sancak Merkezlerinde Meclislerin Açılması

Tanzimat'ın ilanıyla yapılan reformlar halkın can, mal ve ırzını korumaya yönelik olmasından başka ülke yönetiminde yapılan bir takım düzenlemeleri de kapsamaktadır. Vilayet, sancak ve kazalarda malî, adlî ve yönetim işleriyle uğraşan meclisler kurulmuştur. Bu meclisler sayesinde yerel halk isteklerini dile getirmiş, yönetimde azda olsa söz sahibi olmuştur. Merkezî hükümet ise bu meclisler aracılığıyla görevlerini daha rahat yerine getirmiş, yönetimde yerel halktan yararlanarak aldığı kararların daha kolay benimsenmesini sağlamıştır.¹⁵Ortaylıya göre, taşra idaresinde vilâyet, liva ve kaza idare meclisleri bir çeşit yerel yönetim kurulu olarak saymak mümkündür. Bununla birlikte merkezî hükümetin ağırlığının hissedildiği bu organlarda yerel temsilciler sadece danışma fonksiyonu üstlenmişlerdir. Vilâyetin idarî yapısı içinde bu meclislerden başka, maarif, nafia, ziraat komisyonu gibi bazı kurallarda da seçilmiş üyeler bulunmaktadır. Buralarda bölgenin sorunlarının çözümü büyük ölçüde yerel temsilcilere bırakılmıştır. Bunlardan başka yargı örgütünde, yani mahkemelerde de seçimle gelen üyeler bulunmaktadır.¹⁶

Tanzimat Fermanının 3 Kasım 1839 tarihinde ilanını izleyen süreçte memleket idaresinde önemli düzenlemeler yapılmaya başlandığı bilinmektedir. Bu yenilikler içerisinde halkın yönetime temsilcileri vasıtasıyla katılmasını sağlamaya yönelik olanları da yer almaktadır. İlk uygulama örneğini oluşturan ve 1840 yılında Muhasıllık Meclisleri'nin kurulmasıyla başlayan bu süreç sonrasında 1842'de sancaklarda Küçük Meclisler'in, eyaletlerde ise Büyük Meclisler'in açılmasıyla devam etmiştir. İdari düzende yapılan değişiklikle köy-kaza-sancak-eyalet birimleri esas almıştır.

II. Mahmud'un köy ve kent mahallelerinde muhtarlık teşkilatını kurdurarak muhtarları seçtirmesinin ardından İmparatorluk genelinde bu defa kaza

¹⁵Sefer Şener, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Yerel Meclisler (1839-1913)*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Fakültesi Türk İktisat Tarihi Anabilim Dalı Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1997,s.69.

¹⁶İlber Ortaylı, *Tanzimatdan Cumhuriyete Yerel Yönetim Geleneği*, Hil Yayın 1985, s.67.

müdürlerinin de seçimle belirlenmeleri uygun görülmüştür. Buna paralel olarak sancak ve eyalet merkezlerinde oluşturulan meclislerde yine seçimle saptanan üyeler arasında Müslüman temsilcilerin yanı sıra Gayr-i Müslim temsilcilere de yer verilmiş olması önem arz etmektedir. Böylece bu kurulların hükümetçe belirlenen resmi görevlilerin ve dini temsilcilerin dışında bölgenin ileri gelenler arasında seçimle temsilci gönderilmesi uygulamasına geçilmiş olduğu görülmektedir. Ortaya çıkan sorunları ve uygulama sonucunda görülen eksiklikler göz önünde bulundurularak meclislerin işleyişi yeni kurallara bağlanmıştır. Ve bu konuda en önemli düzenleme 1849 yılında yapılmıştır¹⁷.

1849 Eyalet Meclisleri Nizamnamesiyle, kaza, sancak ve eyaletlerin nasıl idare edileceği ve idarecilerinin kimler olacağı ayrıntılarıyla belirtilmektedir. 1842 yılından bu yana çalışmalarını sürdüren ve sancaklarda “Küçük Meclis” eyaletlerde ise “Büyük Meclis” denmekte olan kurulların işleyiş ve yapıları da yeniden düzenlenilmektedir.

Bu yönetmelikle, Sancak merkezlerinde “**Sancak Meclisi**”, eyalet merkezlerinde ise “**Eyalet Meclisi**” oluşturulmuştur. Bu düzenleme 1864 Tuna Vilayeti Nizamnamesi’ne kadar geçerliliğini korumuştur. Eyalet Meclislerine verilecek talimat, yalnız eyalet meclislerini ilgilendirmekle kalmıyor, bir giriş, dokuz bölüm ve 68 maddeden oluşan yönetmelikle, eyalet, sancak, kaza ve köy yönetimi yeniden belirleniyor; yöneticilerin görevleri ayrıntılarıyla saptamaktadır. En önemlisi eyalet meclisinin başkanlığını yapma görevi validen alınarak, merkezden atanan vezir rütbeli birine verilmesidir. Meclisin iki kâtip ve ulemadan bir üyesini de hükümet belirlenmektedir. Vali, defterdar, hâkim, müftü, kurulun doğal üyeleridir. Müslüman halkın seçeceği dört üye ile Müslüman olmayanların ruhani reisleri ve seçecekleri temsilcileri de üyeler arasında yer almaktadır.¹⁸

Meclisin adı Eyalet Meclisi olarak belirlenirken, çalışmaları için eyalet merkezinde ayrı bir daire verilmiştir. Meclis, cuma günleri dışında her gün toplanarak çalışmalarını sürdürecektir. Vali, defterdar ve hâkim, bütün toplantılara

¹⁷ Musa Çadırcı, “Osmanlı İmparatorluğunda Eyalet ve Sancaklarda Meclislerin Kurulması, (1840-1864)”, *Ord. Prof. Yusuf, Hikmet Bayur’a Armağan*, Ankara 1985, s.257.

¹⁸Eyalet Meclisleri Talimatı, Fasl-i sani, altıncı madde: “İş bu eyalet meclisleri vali-yi eyalet ve reis-i meclis ve defterdar ve tarik-i ulemadan azalığa ta’yin olunacak zat ve hâkim ve müftü-i belde ile usul ve nizâm-ı mukarrerî vechile mahallinde müstehab ve me’mur olan azadan tertib ve teşkil ile bu heyet merkez-i eyalette ikamet edecektir...”

katılmak zorunda değillerdi. Ancak önemli sorunlar görüşülürken herkesin bulunması gerekli görülmüştür. Bunun için görüşmeler, haftanın en az iki günü özel gündemle ve herkesin katılımı ile yapılmaktadır.

Görüşülecek konuların gündemi yapılacak, karara bağlanan konuların tutanakları, ünvanlarına göre sırasıyla bütün üyelerce mühürlenip imzalanacaktı. Yazı işlerine bakan kâtipler için “Kalem Odası” olacak, kayıtlar burada saklanacaktı. Toplantılarda üyeler hiç kimseden çekinmeden görüşlerini açıklayabilecekler, buradaki konuşmalarından dolayı hiç kimse sorumlu tutulmayacaktı.

Yapılan bu kapsamlı değişiklikler taşra idaresinde yeni bir devri de açıyordu. Meclis, yönetimin her basamağında görev alanları denetleyecek; halkın can, mal ve ırz güvenliğini sağlayacak önlemleri aldırtacaktı. Yargı, sağlık, eğitim-öğretim alanlarında gerekenin yapılmasına özen gösterilecek; çözemediği sorunları vali aracılığı ile hükümete arz ederek yardım isteyebilecekti. Bu düzenleme ile kısa sürede istenilen sonuca ulaşmak mümkün olamadı. Ve karışıklıklar devam etti. Bürokrasi, işlerin sürüncemede kalmasına yol açtı. Rüşvet alma, hazine gelirlerini zimmete geçirme, haksızlık yapma gibi alışkanlıkların önüne geçilemedi. Yapılan başvurular, alınan önlemler yeterli olmadı. “*Özellikle eyalet meclisi başkanının doğrudan doğruya vali derecesinde kimseler arasından hükümetçe seçilip gönderilmesi, beraberinde yeni sorunlar getirdi. Edirne, Bursa, Trabzon gibi büyük eyalet merkezlerinde göreve öncelikle başlayan meclis başkanları ile valiler arasında kısa sürede anlaşmazlıklar başgösterdi. Valilerin yetkileri iyice daraltılmış oldu. Çok geçmeden, valinin yanısıra meclis başkanına da yapılan birinci derecede aylık ödeme ise hazineye yeni bir yük getirdi. Zararın neresinden dönülürse kârdır anlayışıyla, 1852’den itibaren belirli merkezlerdeki bu uygulamaya son verildi. Valiler, yeniden eyalet meclisleri başkanlığı görevini de üstlendiler*”¹⁹.

Müslüman olmayanların bu meclislerde temsil edilmeleriyle ayırıcılığın son bulacağı, Avrupa Büyük Devletlerinin Tanzimat Fermanı kurallarının yeterince uygulanmadığına ilişkin yakınmalarının da önü alınmış olacaktı. Ancak uygulamada bunu sağlamak kısa sürede mümkün olamadı. Gayr-ı Müslimlerin

¹⁹ Musa Çadırcı, *Tanzimat Sürecinde Türkiye, Ülke Yönetimi*, İmge Yayınevi, Ankara 2007, s.291–292.

yakınmaları sürüp gitti. Meclislere rağmen, yönetimin çeşitli kademelerinde görev almış olanlar eski alışkanlıklarını terk edemediler.

1.1.1. Vilayet Umum Meclislerinin Oluşturulması

Kırım Savaşı'nın çıkması, ülke yönetimindeki düzenlemelerde duraksamaya neden oldu. Savaşın bitiminde, 28 Şubat 1856'da ilan edilen Islahat Fermanı'nın öngördüğü yenilikler arasında eyalet meclisleri de vardı. Bu kurulaşa yeni bir şekil verileceği, özellikle üye seçimlerinde Müslüman olmayanların nüfuslarına göre temsil edilmeleri için Avrupalı Büyük Devletlerin etkisiyle kurulun yapısında düzenleme yapılacağı hükmüne yer verilmişti.

Bu doğrultuda çalışmalar yapmak üzere Ali ve Fuat Paşalar'ın önderliğinde komisyonlar kurulmuş, eyalet merkezlerine yeniden teftiş heyetleri gönderilerek durum yerinde saptanmaya çalışılmıştı. 1863'e gelindiğinde hazırlıklar tamamlanmış, genel çizgileriyle ortaya çıkan taslak, o sıralarda Tuna bölgesinde bulunan Mithat Paşa'ya gönderilerek hem görüşleri alınmış, hem de orada uygulaması için gereğinin yapılması kendisinden istenmişti. 1864 yılında bölgede "*Tuna Vilayeti*" adı ile yeni bir düzenleme yapılarak valilik görevi Mithat Paşa'ya verilmiş ve yeni yönetmelik "*Tuna Vilayeti Nizamnamesi*" adı altında ilk defa burada uygulamaya konulmuştur.

Mithat Paşa'nın ileri görüşü, çalışkanlığı ve deneyimi, yönetmeliğin başarı ile uygulanmasında en büyük etken oldu. Kısa sürede olumlu sonuç alındı. Bunun üzerine Anadolu, Arabistan ve diğer bölgelerde de uygulanmasına geçildi. 1865-1866'da bütün ülkede 1864 Tuna Vilayeti Nizamnamesi yürürlüğe kondu. Bu nizamnamenin düzenlenmesinde, 1842'den beri uygulanmakta olan kurallardan yararlandı. Bununla birlikte, kimi hükümlerinin oluşturulmasında ister istemez Avrupa'daki değişme ve gelişmelerden de etkilenilmiştir. Dönemin ileri gelen devlet adamları, Avrupa'yı görmüş, özellikle Fransız taşra yönetimini inceleme olanağını bulmuşlardır. Yönetmeliği hazırlarken Fransa örneğini gözönünde tutmuş olabilirler. Ancak, bütünüyle Fransız yönetim biçiminin örnek alındığını ileri sürmek doğru değildir. Zira Osmanlı İmparatorluğunda Merkeziyetçi bir yönetim oluşturma çabası, II. Mahmut'tan bu yana amaç edinilmişti. 1864 düzenlemesi, Osmanlı yöneticilerinin deneyimle edindiklerine Batı ülkelerinde gördüklerini eklemeleri sonucu ortaya çıkmış, kendine özgü yanları ağır basan bir sentezdir. Bu düzenleme, 22 Ocak 1871 tarihine kadar yürürlükte kalmıştır.

Üzerinde bazı değişiklikler yapılarak, “*İdare-i Umumiye-i Vilayet Nizamnamesi*” adıyla 22 Ocak 1871 tarihinde ilan edilip yürürlüğe konulmuştur.

1871 Nizamnamesi ile konumuzu ilgilendiren meclisler açısından önemli yenilikler getirilmiştir. Eyalet Meclisi yerini Vilayet İdare Meclisine bırakmış, sancak adı liva olarak değiştirilmiş, Liva İdare Meclisi oluşturulmuştur. Kaza yönetiminde de meclislere yer verilmiş, Kaza İdare Meclisi kurulması öngörülmüştür.

Tuna Vilayeti Nizamnamesinin 27–30.ile²⁰ 1871 İdare-i Umumiye-i Vilayet Nizamnamesi’nin 62–75 maddeleri²¹ vilayetlerde vilayet umumi meclislerinin nasıl kurulup işleyeceğini hükme bağlamaktaydı. Buna göre vilayete bağlı livalardan seçimle belirlenecek Müslüman ve Müslüman olmayan dört kişinin katılımı ile belirlenecek üçer kişi üye olarak seçileceklerdi. Vilayete bağlı livaların her birinden gelecek üyelerin bir araya gelmesiyle yılda bir defa en çok kırk gün süre ile toplanacak olan bu Meclis,²² Vilayet Umumi Meclisi olarak

²⁰ Tuna Vilayeti Nizamnamesi’nin ilgili maddeleri:**Yirmi yedinci Madde:** Vilâyetde bir Meclis-i Umumî-i Vilâyet olub beşinci bâbda sûret-i intihâbları ta’yîn olunacağı vechile iki müslim ve iki gayrimüslim olmak üzere her sancakdan intihâb ve irsâl olunacak a’zâdan mürekkeb olacak ve işbu meclisin riyâseti vâlîde ve riyâset-i sanîyyesi me’mûrinden vâlînin ta’yîn ideceği zâtta olacaktır.

Yirmi sekizinci Madde: İşbu meclis-i umumî senede bir def’a makarr-ı vilâyetde ictimâ’ idecekdir ve müddet-i ictimâ’ ve müzakeratı nihayet kırk günü tecavüz itmeyecettir.

Yirmi dokuzuncu Madde: Meclis-i Umumî-i Vilâyet evvelen dâhil-i vilâyetde bulunan turûk-ı sultanîyye ve kaza ve kurada bulunan turûk-ı husûsiyyenin tesviyye ve muhafazası ve bu hususlarda elviye ve kaza ahâlisinin müsted’iyyâtının tedkîk ve müzakeresi sanîyen muhâfaza-ı turûka da’ir husûsâtın mütalaası sâlisen umûr-ı ziraat ve ticâretin tevsii ve teshîline da’ir keyfiyyâtın müzâkeresi râbian elviye ve kazâ ve kura virgülerinin t’adil ve tesviyyesine da’ir husûsâtın mütalaası maddelerine me’mûrdur.

Otuzuncu Madde: Her sancakdan gelecek me’mûrlar ol sancağın umûmen ve her kazanın husûsen arz idecekleri müsted’iyyâtı meclis-i vilâyete tebliğ me’mûr olub tebligatlarını kabile’l-ifa valiye arz ile her kangı maddenin meclisde müzakeresini vali emr ider ise anın mevk’i-imüzâkereye konulması lâzım geleceği gibi menâfi-i umûmiyye-i vilâyete a’id olub vâlî tarafından doğrudan doğruya ortaya konulan mevadd müzâkere olunacaktır. Meclis-i Umumî yalnız beyân-ı re’ye me’mûr olub bunun icrââtı hükümet-i seniyyeye a’id olacağından, meclis-i umumînin müzâkeresine me’mûr olduğu husûsâtın kararını mutazammın olan mazbatalar vali tarafından merkezî hükümet-i seniyyeye arz ve tebliğ olunub müteallik buyurulacak emr ve irâde-i seniyye üzerine mevk’i-i icrâyâ konulacaktır.

²¹ Mehmet Seyitdanlıoğlu, “Yerel Yönetim Metinleri III, Tuna Vilayeti Nizamnamesi”, *Çağdaş Yerel Yönetimler*, c. 5, sy. 2, (Mart 1996), s.67–81. Nizamname metni: *Düstur-i Atik*, (İkinci tab, 1286–1870) s.517–536 “Tuna Vilayeti Namiyle Bu Kere Teşkil Olunan Dairenin İdare-i Umumiyye Ve Hususiyesine Ve Tayin Olunacak Me’murların Suret-i İntihaplarına ve Vezaif-i Dairesine Dair Nizamnamedir” başlığı altında yer almaktadır.

²² Mehmet Seyitdanlıoğlu, “Yerel Yönetim Metinleri III, Tuna Vilayeti Nizamnamesi”, *Çağdaş Yerel Yönetimler*, c. 5, sy. 2, (Mart 1996), s.67–81. Nizamname metni: *Düstur-i*

adlandırılmıştı Nizamname'nin dördüncü bölümünün ilk kısmı vilayet umum meclislerinin görevlerine ayrılmıştı.

Altmış İkinci Maddede yol ve köprü yapımı ile bakım onarım işleriyle ilgili olarak bir yıl içinde nelerin yapılacağını umum meclislerin görüşerek kararlaştıracağına yer verilmektedir. Ayrıca ticaret ve sanayinin geliştirilmesi, eğitim - öğretim, ziraat ve hayvan ırkının ıslahı, çayır ve meraların korunması, hastane, ıslahhane gibi kamu binalarının bakım ve onarımı için yapılması gerekenleri de görüşüp kararlaştırmakla yükümlü tutuluyordu.

Nizamnamenin 63-75 ve78. Maddeleri de bu meclislerin toplanma, işleyiş ve diğer görevlerini kurallara bağlıyordu. Meclis, Vilayete ait yıllık vergilerin defterlerini kontrol edip, livalardan gönderilen mazbataların incelenmesi, kazaların vergi değişikliği önerilerinin incelenerek hükümet merkezine onaya gönderilmesinin yanı sıra hükümet veya vali tarafında görüşülmesi istenilen konuları da tartışarak karara bağlayacaktı.

Her vilayetin umum meclisi, uygun mevsimde toplanacak, toplantı süresi kırk günü geçmeyecekti. Vali veya vekili meclise başkanlık edecek, üyelerinin dörtte üçü hazır olmadıkça toplantı yapılamayacaktı

Bu kurallar çerçevesinde ülke genelinde vilayet merkezlerinde oluşturulan umumi meclisler, görüldüğü üzere livalardan gelen üyelerin katılımı ile yılda bir defa en çok kırk gün süre ile toplanıyordu. Vilayet Umumi Meclisi azaları, dilek ve önerilerini birer dilekçe ile valiye iletirlerdi. Vali, benzer istekleri gruplandırarak gündeme alırdı. Görüşülen başlıca konular; livaları vilayete bağlayan ana yollarla (Tarik-i Sultaniye= Devlet yolu), kaza ve köyler arasındaki özel yolların (Tarik-i hususiye) onarım, bakım ve yapımı için alınacak tedbirleri, harcamaların nasıl karşılanacağını belirleyerek öneride bulunmaktı. Tarım ve ticaretin geliştirilmesi amacıyla nelerin yapılmasının gerektiğini, alınacak vergilerle, yeniden konulacak vergilerin neler olabileceği hakkında hükümete öneriler yapılacaktı. Maarif, ticaret ve sanayinin geliştirilmesine yönelik yerinde önlemler alınacağı gibi, hükümetten isteklerde bulunulması da mümkündü.

Atik, (İkinci tab, 1286-1870) s.517-536 "Tuna Vilayeti Namiyle Bu Kere Teşkil Olunan Dairenin İdare-i Umumumiye Ve Hususiyesine ve Tayin Olunacak Me'murların Suret-i İntihaplarına ve Vezaif-iDaimesine Dair Nizamnamedir" başlığı altında yer almaktadır.

Ayrıca, liman, iskele yapımı ve kamuyu ilgilendiren yöresel benzeri sorunları, güvenlikle ilgili alınabilecek önlemleri de görüşür, kararlar alıp merkeze iletirdi:

Bu kurulların birer danışma organı olmadan öteye gitmediği genel kabul görmüşse de²³ İmparatorluk genelinde faaliyetlerini düzenli olarak sürdürdüğü, önerilerinin önemli bir kısmının hükümetçe kabul görerek uygulamaya konulduğu da bir gerçektir. Bu bağlamda önemsiz bir meclis olduğunu ileri sürmek gerçeklerle pek bağdaşmamaktadır. Ayrıca halkın yönetime katılmasının önünü açan uygulamalardan birisi olmuştu. Mebuslar Meclisi üyelerinin belirlenmesinde bu deneyimin önemli katkısı olduğu bilinmektedir. 1867 tarihinden İmparatorluğun yıkılışına kadar faaliyetlerini sürdürmüş olan vilayet umum meclisleri üzerinde ne yazık ki yeterli çalışma yapılmamıştır. Bu kurulların aldıkları kararların yazıldığı defterlere henüz ulaşılmamış olması bilgi yetersizliğinin başlıca nedenlerinden olsa gerekir. Konusu doğrudan vilayet idaresi olan yeni bir çalışmada vilayet umum meclislerinden hiç söz edilmemesi de dikkat çekicidir²⁴. Yakın tarihimiz denebilecek bir dönemin önemli bir kuruluşu üzerinde ayrıntılı araştırmalar yapmanın gerekliliği ortadadır. Umudumuz diğer vilayet umum meclislerinin kararlarına erişip değerlendirme imkânının bulunmasıdır.

²³ “... Bu organın kesin karar ve uygulama yetkisi olmayıp, sadece danışma görevi vardı. Alınan öneri ve dilek niteliğindeki kararların uygulama için merkezi hükümete kadar gönderilmesi, kırtasiyecilikten başka bir sonuç vermediği gibi, üyelerin sadece kanaat açıklaması valinin istemediği sorunların tartışılmaması bu Meclisleri ricacı kuruluşlar haline getirmişti”.Ayrıntılı bilgi için bkz. İlber Ortaylı, *Tanzimat Devrinde Osmanlı Mahalli İdareleri (1840–1880)*, Ankara, TTK, 2000, s.89–92.”

²⁴ Abdülhamit Kırmızı, *Abdülhamid'in Valileri*, Osmanlı Vilayet İdaresi 1895–1908, İstanbul 2007.

2. AYDIN VİLAYET UMUM MECLİSİ R. 1330(M. 1915-16) KARARLARININ TRANSKRİPSİYONU AYDIN VİLAYETİ MECLİS-İ UMUMİSİNİN 330 SENESİNDE VUKU' BULAN İCTİMA'INA AİT ZABİTANDIR.

2.1. Birinci İctima-I Umumi

2.1.1. Birinci Celse

Fi 25 Kanun-ı Sani Sene 330

Pazar Saat: 10.05

Meclis-i umumi-i vilayet, Vali Rahmi Bey Efendi Hazretleri'nin taht-ı riyasetlerinde Aza Tevfik Paşa, Bekir Behlül, Tacir Halil, Müderris Hafız Ali, Yosef İsterogo Efendiler -İzmir-, Halid Efendi -Urla-, Fahri Bey -Ödemiş -, Sadık Efendi - Bayındır-, Mustafa Efendi, Rahmi Bey -Bergama -, İsmail Faiz Efendi - Tire -, Abdüllatif ve Ali Efendiler - Çeşme Sırrı Efendi - Foça -, Hasan Bey – Kuşadası -, İbrahim Bey-Karaburun -, Hasan Tahsin Efendi-Nif-, Sabri Bey - Seferihisar -, Hacı Mehmet, Efendi Reşit Bey - Aydın -, Hasan Fehmi Efendi - Bozdoğan -, Ahmet Ziya Efendi, Yusuf Bey - Denizli -, Hüseyin, Osman Efendiler -Çal -, İsmail Efendi-Sarayköy-, Enver Bey -Akhisar -, Galib Bey -Alaşehir -, Mustafa Efendi - Demirci, Yusuf Rıza Efendi- Soma-, Fikri Bey- Kasaba- Fahri Efendi -Kırkağaç -, Kazım Bey-Gördes- Mahmut Bey- Eşme-, Cevdet ve Halid Efendiler-Manisa-, Ali Bey-Buldan- ki ve ceman otuz dokuz azadan mürekkeb olarak akd-ı ictima eyledi.

Reis - Ekseriyetimiz var. Alel-usul veyahut bir mukteza-ı kanun bir Reis-i Sani ile iki kâtibin intihabına lüzum var. En evvel buna başlayacağız. Bu intihab re'y-i hafi ile olacak.

Bekir Behlül Efendi -İzmir- En evvela Reis-i Sani mi intihab olacak. [Rey pusulaları toplandı.]

Reis - Reyleri tasnif için münasip görülürse encümen azaları gelsin. [Muvafık, muvafık. Encümen azasından Yusuf Ziya ve Mahmut Beyler tarafından reyler tasnif olundu.] Efendim Yusuf Rıza Efendi ve Mahmut Bey birer ve Tevfik Paşa ekseriyet mutallaka Reis-i Sani oldu. Şimdi kâtipler intihab olunacak. [Kâtiplere ait reylerde Yusuf ve Mahmut Beyler mağrifetiyle teslif olundu.]

4 Va

Efendim Bergama azası Rahmi Bey 35, Akhisar azası Enver Bey 33, Aydın azası Reşit Bey 3, Ödemiş azası Fahri Bey 2, Denizli azası Yusuf Ve Eşme azası Mahmut, Karaburun azası İbrahim Beyler birer rey kazandılar. Şu halde Rahmi ve Enver Beyler ekseriyetle katib oldular.

Reis - Efendim ikinci defa olmak üzere meclis-i alilerini davet ettim. İşte şimdi sizlerle beraber bulunmakla müşerref oluyorum. Bu mazhariyetimizden dolayı cenab-ı hakka arz ve şükran eylerim. Geçen ictima'mızda yalnız bütçemizi tetkik etmiştik. O ictima'da fevkalade idi. Bunun için başka bir şey yapılamazdı. O zaman meclişçe ittihaz olunan mukarreratın hangisinin tatbik edilip edilmediğini bilahare okunacak izahnameden anlayacaksınız. Acaba bir karışıklık senesinde bulunduk. Bir taraftan bu karışıklık diğer taraftan onun neticesi olan parasızlık bizi birçok mukarreratın tatbikinden mahrum etti. Zamanın imkânı vesaimiz ve vüs'amız derecesinde her ne yapmak kabul ediyse yapmaya çalıştık. Bu sefer ki ictima'mızda da

4 Vb

memleketimizin refah ve saadetine medar olacak mukarrerat ittihaz olacağına ümit varım. Cümlemizi cenab-ı hak muvaffak buyursun. Memleketimizde birçok, nafia icraâtımızı te'min eden kararlar ittihaza sarf-ı mukadderat eden encümen-i vilayet azası. bir sene zarfında bil cümle hususatta bana refakat ederek kıymetli muavenetlerde bulundu. Meclisi şu hasen intihabından dolayı şayan-ı takdir görürüm. Encümen azalarınında alınan ifa teşekkür eylemeyi vazifeden ad ederim. Mukarreratın derece-i tatbiki hakkında söz söylemek isterim. Bunun için izahnamemi okuyacağım. Ancak vaktimiz dardır. Öğleden sonraya ta'lik ederseniz iyi olur şimdi okunursa vaktin darlığından dolayı bir kısmını öğleden sonraya bırakmak lazım gelecek. Bu ise muntazam bir fikir paydasına mâni' olur. Öğleden sonra okunması münasib görülüyor mu Efendim? [Münasip, münasip] Şu halde öğleden sonra ictima' etmek üzere müzakereye hitam veriyorum.

5 Va

2.1.2. İkinci Celse

Saat: 2. 20

Meclis-i Umumi-i Vilayet, Vali Rahmi Bey Efendi hazretlerinin taht-ı riyasetlerinde Aza Tevfik Paşa, Bekir Behlül, Tacir Halil, Hafız Ali, Yosef İsterogoEfendiler - İzmir-, Halid Efendi -Urla-, Fahri Bey -Ödemiş-, Sadık Efendi - Bayındır-, Rahmi Bey, Mustafa Efendi -Bergama-, İsmail Faiz Efendi -Tire-, Abdüllatif Efendi -Çeşme-, Sırrı Efendi -Foça-, Hasan Bey -Kuşadası-, İbrahim Bey -Karaburun-, Hasan Tahsin Efendi -Nif-, Sabri Bey -Seferihisar-, Hacı Mehmet Emin Efendi, Hamdi, Reşit ve Kazım Beyler -Aydın-, Fehmi Efendi - Bozdoğan-, Ahmet Ziya Efendi, Yusuf Bey - Denizli-, Hüseyin, Osman Efendiler - Çal-, Ali Bey -Buldan-, İsmail Efendi -Sarayköy-, Enver Bey -Akhisar-, Galib Bey -Alaşehir-, Mustafa Efendi - Demirci, Yusuf Rıza Efendi - Soma-, Fahri Bey - Kasaba-, Fahri Efendi -Kırkağaç-, Kazım Bey -Gördes- Mahmut Bey - Eşme-, Cevdet ve Halid Efendiler -Manisa- ki ve ceman otuz sekiz azadan mürekkebe olarak akd-ı ictima eyledi.

Cevdet Efendi - Manisa- Süveys'te mühim muzafferiyetimiz var. Bunun için harbiye nezaretine tebrik telgrafi çekilsin.

5 Vb

Reis - Bunun hakkında henüz resmi bir malumatımız yok. Müsaade bulunursa izahnamem okunacak. Tahsin Bey [Muhasebe-i Hususiye Müdürü] okuyunuz.

Müdür mümâ ileyh tarafından suret-i atiyede munderiç izahname okundu.

İzahname

“Efendiler!İzmir’e geldiğim fi 29 Eylül sene 329 tarihinden bu güne kadar mukarrerat suret tatbiki ve muamelat vilayetin tarz cereyanı hakkında meclis-i âlilerine izahat vermek isterim.

İdaresini deruhde ettiğim günden bu ana kadar vilayetimizde geçen vakayi ve hadisat bu vilayet için cidden ahval-i fevkaladeden ad olunacak hususat olup şu buhranlı ve müstesna bir senede icab eden vesait ve sukunu bulupta konulmak arzu ettiği mertebede hizmet edemediğime cidden müteessirim.

Balkan Harbinin devam ettiği bir sürede başlayan hizmetim, bilhassa sevahilde tekidat inzibatîyenin temini harbin netice-i tabiiyesinden

6 Va

olan müzayâka-ı maliye içerisinde tedvir -i umur ile beraber hiç olmazsa kendilerinden iş beklediğimiz memurin maşatının te'diyesi esbabının taharrisi Rumeli'nin her tarafından akın akın gelen muhacirinin iskan ve iaşesiyle zaruretlerinin tehvini mahsulatın çekirge afeti tahribatından te'min masumiyeti gibi meşâgil-i mühimme ile geçmiş olup bunların kısm-ı azami harbin nihayete ermesiyle zail olacağı ümit edilirken sulhin' in'ikadını müteakib Rumeli halkının daha büyük bir mukayesede mecbur-u muhacerat olmalarından mütehasıl te'sirat birçok Rumların da vilayetimizden muhaceratını intaç etmiş ve bu hadise-i azime o meşguliyetleri daha ziyade artırmıştır. Bu yolda açılan bir cereyanın önüne geçilerek vuku'î melhuz olan daha büyük fenalıkların ma'ni esbabı te'min ve boşalan yerleri Rumeli muhacirleriyle iskân ile uğraşılmış ve yavaş yavaş bir devr-i sükûn baş göstermiş olduğu gibi diğer tarafın hazine-i devlette hâsıl olan vesait dolayısıyla muazeneyi hususiye sarfiyatını icra eden mal sandığından vilayet hesabâtının tesvîyesinden kudret hâsıl olmuştur. Ancak selefim Nazım Paşa Hazretleri zamanında ki ictima'nızda tanzim edilip tasdik-i âliye

6 Vb

ba'de-l iktiran 23 teşrin evvel sene 329'da berây-ı tatbik vilayete gelen yirmi dokuz senesi bütçesinin sene-i müzakere nihayetine kadar hâsıl olan dört ayını ve hatta üç yüz otuz senesinin Mart ve Nisan aylarını pek büyük tasarruflar hatta müzayekalarla geçirmek mecburiyetinde bulundu. Bununla beraber üç yüz yirmi dokuz senesinin şu dört ayında Daru'l Mualliminden neşet etmiş talebenin azlığına rağmen hariçten ve Rumeli muhacirinden tedarik etmek suretiyle yeniden elli altı muallim ve muallime tevzif olunarak alakadar Alel mekân mekatib-i ibtidaiyenin ihyasına çalışılmış ve tevzi suretiyle kazalara verilecek on ibtidaiye inşaat tahsisatı her kazanın varidatı nispetinde encümen-i vilayetçe tefrik edilerek mahallerince verilmiş ve yirmi dört mektebin meceddeden inşasına ibtidar ve mevcut mekatibden bir haylisi de tamir ve ıslah ve Daru'l Muallimatbinasının inşaatı kuvve-i karibeye isal edilmiş, Aydın idadi mektebi sultaniye taklib ile bil cümle levazımatı ihzar olunmuştur.

Ziratin en büyük amellerinden biri bulunan hayvanat-ı fersiyenin ıslah cinsi için Suriye'den üç Kıbrıs'tan sekiz ki

7 Va

cemân' on bir damızlık merkep ile Marsilya'dan beş ve Bağdat'tan on beş ki cem'an yirmi aygır getirilerek heyet-i aliyenin tenasüb ve kabulü veçhile çiflikâta tevzi edilmiştir. Tarik ve ma'ber inşaat-ı cedide ve tamirat-ı esasiyesi için kabul edilen üç milyon kuruş tahsisattan buhran-ı mali hesabıyla ancak dokuz yüz bin kuruş miktarında sarfiyat icra kılınarak sene-i meskure müvazenesinde münderiç yollarda bu derecede ameliyat vücuda getirilmiştir.

Vilayetin ahval sıhhiyesine hizmet için mülhakat hastahanelerine itası kabul edilen muhassetin kısm-ı azamı verilmiş ve zamanın adem-i müsaadesine binaen senesi zarfında ancak yirmi beş bin kuruş miktarı sarf ve bakayası sene-i haliyeye devr edilmiş ve Balçavo'da yapılacak olan Bimarhane binasının temel aksamı itmam ve emraz-ı seriyye hastahanesine mahsus meblağ sarf edilerek mezkûr hastahanelerin duvarlarıyla kısmı mühimi inşa ettirilip sukufu örtülmüş ve mülhakat için on iki küçük sıhhiye memurları tayin ve istihdam edilmiştir. İkmal edilemeyen inşaat ve tesisatın ikmal zamanında - hesab-ı katiyyede görüleceği vechile - bakaya-ı mahsusatı sene-i atiyeye devr edilmiştir.

7 Vb

Sene-i haliye ibtidaiyesinde varidat-ı hususiye vilayet ziraat bankalarına tevdi' edilmeye başlanmış ise de tahsilat rûz-merre sene-i atiyeden müdevvir duyun mütehakkıka ile masarif yevmiyeye adem-i kifayesi ve üç yüz yirmi dokuz senesinden müdevvir olup mal sandığından vilayetin matlubi kalan on milyon kuruştan fazla bir meblağın temmuz evailine kadar ceste yirmi iki bin lira radesinde miktarını istifaya muvaffakiyet hâsıl olabilmesi o zamana kadar inşaat ve tesisat-ı nafianın ibtidarına sekte vermiş ve bunu müteakip umumi seferberliğin ilanı varidat-ı vilayetin en mühim bir kısmını teşkil eden işar maarif hissesinin hazine-i maliyenin akt ettiği istikraza karşılık ittihaz edilerek ita edilmesi teşebbüsât vilayeti büsbütün akim bırakmıştır.

İkmal-i kuvve-i karibeye gelmiş bulunan bazı mekatib-i ibtidaiye binalarının ikmal inşaatı için mahallerine mezuniyet verilmiş ve Daru'l Muallimat binası inşaatı ikmal edilerek derdest inşa bulunan darü'l muallimin binasının ikmal inşaatına kadar zaten bir sınıftan ibaret olan Daru'l Muallimat eski Daru'l Muallimin binasında küşad edilmek suretiyle Daru'l- Muallimin meskur

8 Va

binaya nakledilmiş ve Bayraklı'daki eski Daru'l-Muallimin binası da küşad edilerek emr-i tedrisata ibtidar ettirilmiştir.

Mücedden inşa edilecek Daru'l Muallimin binası için muvafık bir mahal intihab edilmiş ve yerinin tesviye ve ihzarıyla iştilal edilmekte bulunan şu müessesenin içtima'nız hemgamında vaz' esası ma'mul bulunmuştur.

Üç yüz yirmi dokuz senesinde tevzif edilenlerden maada daha kırk sekiz muallim ve muallime tevzif olunarak mekatib-i iptidaiye adedi tezyid edilmiş ve yetmiş bin kuruş tahsisat-ı munzame istihsali suretiyle muhacirin-i İslamiye iskân edilen Bergama, Çeşme, Karaburun, Foçateyn kazalarında icabı kadar müceddeden mekatib-i iptidaiye küşad tesisi olmuştur.

İzmir nehari idadisinde ticaret, Manisa'da ziraat, Denizli'de sanaat şubeleri küşadiyle tedrisata ibtidar ettirilmiştir.

Üç yüz yirmi dokuz senesinden müdevvir yollar ile sene-i haliyede kabul edilen yolların ikmal inşaatına çalışılmış ise de istitaat-ı maliyenin âdem-i müsaadesi hasebiyle tehire uğramış ve Ma'mafih ahiren teşkil edilen

8 Vb

askeri ameliyat taburları marifetiyle İzmir-Menemen, Foça-Menemen, İzmir-Manisa, Nif-Parsa-Kasaba yollarını müceddeden inşasına başlanılmış ve şimdiye kadar bir hayli inşaat vücuda getirilmiş olduğu gibi muvazene dâhilindeki Kuşadası-Selçuk, Kuşadası-Söke, Seydiköy-Ziraat mektebi, Denizli-Garbi Karaağaç, yollarının ikmal inşaatına devam olunmuş ve Denizli, Garbi karaağaç tarikinden maadasının ikmal kuvve-i karibeye gelmiştir.

Yol inşaatında istimal edilmek üzere İngiltere'ye sipariş edilmiş olan iki adet buharlı silindir İskenderiye' ye kadar getirdilmiş ise de harbin vuku üzerine İzmir'e celbi kabil olamamıştır.

Merkez ve mülhakat hastahanelerinin levazım-ı te'sisiyesi alet ve edavatı fenniye ve mualecatının tedariki zamanında sıhhiye müdürü Şükrü Bey Avrupa'ya gönderilerek doğrudan doğruya fabrikalarla akt-ı mukaveleye teşebbüs edilmiş ise de harb-i hazırın vuku bunların mübâyaa ve celbine akim bırakmıştır.

Mülhakat hastahanelerinin ikmal inşaatı için mahallerine kat-ı evamir ita kılındığı

9 Va

gibi levazımattan buraca tedariki mümkün olanların mübayaasına müsaade olunmuş ve etba' maaşatı muvazeneyi hususiyeden tesviye edilmek üzere peyderpey tayin ve azam kılınmakta bulunmuştur. Vücuda getirilmesi taht'ül-zimmette bulunan veladethane binasının buhran-ı maliye rağmen inşaatına ibtidar ettirilmiştir.

Vilayet dâhilinde gül bahçeleri te'sisi düşünülmüş ve vuku bulan talep üzerine kabiliyet arazisi müsait bulunan Ödemiş ve Bornova'da gül bahçeleri teşkil için Isparta'dan miktar-ı kâfi gülfidan getirtilerek mütehasıs bulunan zirai tevzi edilmiştir.

Vilayetin terakkisi ve ahalinin refah ve saadetini temin emeliyle meclis-i âlileri mukarreratına tealluku olmayan bazı hususattanda bahs etmek isterim. Şimendifere merbutiyeti olmayan binaenaleyh mahsulatını demir yoluna indirmekte duçar-ı müşkilat olan mevafın şimendiferlere iltisakını temin edecek yollara olan en mübrim adl edilerek şimdiye kadar bu yolların ve bunlara mümasil-i sair tarik-i mühimme ve müsteacelenin proje ve keşifleri yaptırılmamış olduğundan vilayetimiz mühendisleri bu emri mühimle eşgal ve altı ay kadar bir meşgale-i ciddiye ve faaliye

9 Vb

semeresi olarak netice-i matluba istihsal edilmiş yüz kırk yedi kilo metrodan ibaret olan [Borlu-Demirci, Urla-Çeşme, Kuyucak-Karacasu, Borlu-Gördes, İzmir-Karşıyaka, İzmir-Katiboğlu-Bozyaka-Sarayköy- Kadıköy-Sarayköy-Buldan] yollarının inşaat proje ve keşifleri ihzar olunmuştur.

Bütçe müzakeresinin daha görüşüleceği vechile celb edilen umur-u miyahiye mühendisi heyetinin bir seneye karib mesaisi neticesinde bazı bataklıkların tehkikat-ı fenniyesi icra edilmiş proje ve keşifnameleri ihzar olunmuştur. Vilayetin ibtisadiyat ziraiyesine tesiri mühim icra eden bazı sendikalar ilga ve mahsulat-ı vilayetin revacına muhtekir ellerden halâsına yardım edecek müsseleler himaye ve takviye edilmiştir.

Seferberliğin ilanı ve limanın seddi yüzünden ticarete sekte arz olunması tabi bulunmağla beraber umuru ticaretin mühimma-ı imkân halelden vakayasını teminen icab eden tedabir ittihaz olunmuş ve hal-i harb dolayısıyla ihracattaki müşkilattan ziyade para celbindeki usrete çareler bulunarak mahsulatın işletilip sevkine ve bu yüzden birçok amelenin temin-i

10 Va

tayışine ve tücceranın icra-ı muamelesine sarf-ı mukadderat edilmiştir.

Her sınıf halka makam-ı vilayette ebvab-ı şikayat ve müracaat daima açık bulundurulurak memurin hükümetin muamelat nâsı sürümcemede bırakamamasına ve yolsuz ve haksız muamelatın vuku bulmasına vus'amin yettiği mertebede sarf-ı mukadderat olunmuştur.

İşte meclis-i alilerine vereceğim izahat bundan ibaret olup izahat-ı maruzanın meclis-i alilerince kifayet ve âdem-i kifayetinin reye konulmasını teklif ederim.

Reis - Bu Efendim, bir alınan vilayet kanunu mucibince her ictima mübadında o seneki mukarrerat hakkında icra olunan tatbikatını mübeyyin bir izahatine muhtevidir. Şimdi bu izahname hakkında ayrı ayrı kifayet ve âdem-i kifayet rey-i verilme lazımdır. Hem de reylerin hafî verilmesini teklif ediyorum.

Bekir Behlül Bey -İzmir- Rey-i hafîye hacet yok. Mâ-el takdir kâfidir.

İbrahim Bey -Karaburun- İzahat-ı vilayet penahilerini kemal dikkatle dinledim. Bu babda birkaç söz söylemekliğim için müsaadenizi istirham ederim. Refika-ı muhteremenin kısım-ı

10 Vb

azamî merkez-i vilayetten baîd mesafede bulunmaları münasebetiyle izahname-i aliyelerinde bir tefsil irat ve izah olunacağı üzere memleketimiz ve bilhassa vilayetimizin geçirdiği buhrana tamamıyla vakıf olmadıklarından bendenizle İzmir'de bulunan refika-i muhterem, etrafınızda bulunan siyasi, idari azim buhranlara karşı meftur bulunduğunuz azim ve metanet fevkaledenizle ictima sabıkında ihtaz olunan mukarreratın sur tatbikiyesinin şahit ve müşahidi bulunuyor. Ben denizce izahatname alelade reye konulması muvafık değildir. Bu gibi mukarrerat meclisin sicil-i müzakeratına kayıt olunarak evlad ve ahvadinıza bir abide-i tarihiye olmak üzere terk ve uhte eyleyeceğinden bunların onlarca bir rehber-i harekât olması da ve orda hazır bulunmadığından izahname-i aliyelerinde bir tefsil zikr ve etyan olunan meclisimiz mukarrerat sabikasının tatbikat ve icraatı hususunda sarf buyrulan himemat-ı vakıanın alkışlar ve şükranlarla sicile kayıt olunması taraftarıyım ki bu suretle de icraat ve muvaffakiyet riyaset penahilerine karşı meclisimizin medyun bulunuğu ve vazife-i şükran ve kadir şinasiyi ifa etmiş olur addederim.

11 Va

Reis - Hakkımda gayet mültefit-âne ibraz buyrulan tevcihe arz teşekkür ederim. Meşrutiyet iare ki Hâkimiyet-i Milliye emektir. Meclis-i umumiye teşkil en aza-ı kiram millet in vekilidir. Onlar burada Hâkimiyet-i Milliyeyi temsil ediyorlar. Senede bir defa vuku bulan icimalarda valilerin mukarrerat-ı maliyeyi tatbik edip etmediklerini sormak lazımdır. Biz ne sormak ne de sorulmaya alıştığımız için bütün hatayata meydan verdik. Artık sormak ve sorulmaya alışmamı lazım. Tevcihinize tekrar teşekkür ederim. Ancak meclise aza intihab olunmanın yalnız meclise aza kılmak için değil, validen hesap ve bir senede ne yapıldığını sormaklada mükellef olduğunu bilmek lazım. Bu hakkı tamamiyle istimal ederek kanaat dairesinde herkes reyini serbest vermelidir.

İbrahim Bey -Karaburun- Müsaade buyur mu yorsunuz?

Reis - Teklifi mi kabul edenler ellerini kaldırsın. [Eller kalkar] Ekseriyet var. İzahatnamenin kifayet ve âdem-i kifayeti hakkında reye hafı verilecek.

11 Vb

Rey pusulaları toplanarak Katib Rahmi Bey -Bergama-, Enver Bey-Akhisar-tarafından tasnif olundu.

Reis - Efendim, izahatin kifayeti ettifak ara ile kabul olundu. Hakkında gösterilen teveccühe arz-ı teşekkür ederim. Yine tekrar ederim: Kazandığım hasen tevcihin kıymetini zayı etmemeye çalışacağım. Müsaade ederseniz encümenin mütaleanamesi okunacak.

[Encümen azasından Rahmi Bey -Bergama- Tarafından suret-i atiyede münderiç mütealeaname okundu.]

Mütealeaname

“Kanun –i Esasinin yüz sekizinci maddesi mucibince vilayetin usul idaresi tevsi me’zuniyet ve tefrik vezaif kaidesi üzerine te’sis edilerek üç yüz yirmi dokuz senesinde idare-i umumiye-i vilayet kanununun tatbikine başlanmış ve adiyen içtima eden meclis-i umumi-i vilayet tarafından müntahib encümen ve vilayet, birçok seneden beri ahdesine mevzu’ vezaifi ifa ibtidar etmiştir. Meclis-i alice tetkik olunarak irade-i seniye ye aktaran Aydın 329 senesi bütçesinin suret-i tatbikiyle idare-i hususiye-i vilayetin

12 Va

suret cereyanına ve mukarrerat meclisin netayic tatbikiyesine dair icab eden izahat ve mütealeatın yine sene-i mezkûrede ikinci def'a ve fevkalade olarak içtima eden meclis-i muhtereme arzı icab ederken içtima meşkûrun yalnız bütçenin tatbikine münhasır kalması ve müddet-i ictima'ın pek az devam eylemesi hasebiyle buna müvafakiyet hâsıl olamamıştır. Şimdi ise encümen her iki senenin müdavvenat umuru hakkındaki mütealeatını bir vech zir arza iptidar eyleyler.

Encümen, bütçelerin en küçük tefriatına kadar takip ettiği esasatta ki nakt nazarına esbab-ı mucibelerinde bir tefsil arz ettiğinden bu mutaleanamede teferruat umuru değil; ancak idere-i hususiye-i vilayet umurunda prensip olarak kabul ettiği efkâr ve akait-i esasiyeyle nazariyetini ve bunların saha-i tatbikattaki semeratını ve kanun-u cedidin mecbur kaldığı beş senelik program ve ihtiyaç umumiye-i vilayet hakkındaki düşüncelerini arz etmek ister.

Maarif

Şüphesiz ki, istikbal vatan her şeyden evvel maarife istinat eder. Bu - hayatı esas- uzun senelerden beri takdir

12 Vb

edilerek tamim-i ilm ve irfan hususunda pek çok çalışılmıştır. Fakat sayıyla netice arasında hayat-ı umumiye-i memleketin itilasına nazaran bir nispet mamule ve müfide görülememiştir. Bu da ancak talime verilen ehemmiyetin terbiyeye verilmemesinden ve bir gaye-i sabiteye mütevetcihen intizam ile çalışılmamasındandır. Maarif için üç yüz yirmi dokuz senesinde [altı milyon], üç yüz otuz senesi içinde [beş milyon] kuruş tahsisat verilmiş ve üç yüz otuz senesinde ise meclis-i âlinin tasvibine iktiranı halinde [sekiz milyon] kuruş sarfi mukarrer bulunmuştur. Acaba bu sarfiyat- usul hazıra-i tedris aynen takipte devam olundukça- bizi gayemize az zamanda ayırıştırabilecek midir? Encümen, bu hususta ki sarfiyatın heder olduğuna kani değilse de atiyen arz edeceği esas ve usul kabule mazhar olduğu takdirde mesud, fakat uzak atileri yakın zamanlarda göreceğine mü'temeindir. Bu esasta vilayetlerin daire-i salahiyetine ithal olunan maarif-i ibtidaiye de leyli usulünün bilhassa köylerde kabuldür.

Bizi medeniyet-i hazıraya nazaran pest bir derege bulunduran yalnız cehalet değil

13 Va

belki en ziyade fıktan terbiyedir. Çocuklarımızın bizim gibi olmamasını istiyorsak o masumları muhayyatımızdan, ailelerimizden uzaklaştıralım. Taze dimalarına, temiz hafızalarına zamanın, asarın istediği azim ve imanı, milli akileleri, her şeyde birliği nakış edelim. Fakat bunu bizler, vermekten aciziz. Bunu itiraf edelim. Çocuklarımız altı sene hakiki mürebbiyeler elinde, yaşamak ve vatani yaşatmak kabiliyetleriyle mücehhez ve bir nesil cedid olarak sıhha-i hayata çıkabilirler. Her sene mekteplerimiz, her tarafta bu istikbal yavrularını muhayyete yaydıkça bu zümre-i münevvere bizleri az zamanda maluk eder ve hayata hâkim olur. Vatanda ancak o zaman reha bulur. Bu esas, tabii tetricen yani Daru'l-Muallimimizin şimdiki mevzunlarının adedine göre tatbik olunur. Ve bütün vilayet köylerden başlayarak az zamanda bu kabil terbiye ocaklarıyla dolmuş bulunur.

Köyler memleketimizin her türlü ihtiyacını en vasi' mukayesede tatmin eden ecza' garbiye-i vatandan iken tabii olan mahrumiyetlerine zammiyeten feyz marifetten de pek az hissedar olurlar. Nitekim üç yüz yirmi dokuz senesinde her kazaya nüfuz ve varidatı nispetinde

13 Vb

tevzi' olunan inşaat tahsisatı, her halde yine merkezlere inhisar etmiş ve varidat maarifi yekûnünü dolduran a'sâr hisse-i maarifini hep zavallı köylüler verdiği halde kendilerinin her şeyde olduğu gibi bu hususta da mahrumiyet içinde kalmış olduğu inkâr olunamaz.

Tedrisat-ı ibtidaiye kanunu, bütün mekatib-i ibtidaiyenin masarif-i inşaiyesi ile muallim maaşat vesair masarifini mekâtibin bulunduğu karye ve mahallere vergi tarhı suretiyle tahmil ve ahalinin zimmetine ait vezaif-i mecburenden ad eylediğinden pek çok karyelerin tahammülleri fevkinde bulunan bu teklif-i kanuniyenin tatbiki mümkün değildir. Hâlbukibu gibi yani diğerine civar beş on karye arasında müşterek bir leyli mektebin inşası hem tasarrufu te'min ve hem de etfalin terbiye ve tahsilini mükemmel bir hale ifrağ eder. İşte encümen, seri' ve hakiki bi terakki ve teceddüdü ancak bu usulün kabulünde gördüğünden seneyin atiyede tetricen tatbikini meclis-i muhteremin nazar tasvibine arz eyler. Vilayetimize icra-ı tedrisat eden bini müteceviz muallim ve muallimler içinde yeni tedrisat-ı ibtidaiye kanununu tamamen tatbik edebilecekleri

14 Va

pek azdır. Daru'l Muallimin ve Muallimatın sakf mahdudu ise muhtaç bulunduğumuz muallimleri yetiştirinceye kadar pekçok zaman geçecektir. Bunun için mevcut muallimlerin her sene, münavebeten merkez vilayete celb edilerek tatil zamanında bir heyet-ı fazıla taraftan-usül-ü tedris, fen terbiye, terbiye-i bedeniye, musiki ve gaye-i milliye ve mefkûre gibi ...?- ders ve konferans şeklinde talim ve tedrisi için bütçeye bin liralık bir tahsisat vazî olunmuştur. Bu ihtiyacın muhterem meclisçe de teslim edileceği şüphesizdir. Her muallim, üç sene bu mecburiyete tabi tutulursa muallimler arasında vahdet efkâr te'min ve vilayetin bütün mekâtibinde başka bir fevz terakki inkişafa başlar ve mekteblerimizin ıslahane hadim en müesser adım atılmış olur.

Maarif bütçesine izcilik muallimliği tahsisatı ile yeniden on beş maarif memurluğu tahsisatı vaz' olunmuştur.

Ahali ve vazife rapor müfettişlere malik olan bir idaredir ki intizam muameleye mazhardır. Mekteplerimizin adedine nazaran mevcut müfettişlerin vazife-i teftişi hakkıyla ifa etmesine maddeten imkân yoktur. Ba-husus Yüz otuz birden itibaren üç sene zarfında kanun

14 Vb

mahsusuna tevfikân vilayetimizde üç yüz kûsür bin lira sarfıyla pek çok mektebler inşa olunacağına ve bunların hayyiz-i arayı husûl olması takibat-ı ciddiye ve mütemadiye icrasına mütevakkıf bulunmasına binaen hem bunların umur-u inşaatına nezaret etmek hem de bugün muzaf bir memurdan mahrum olan maarif encümenlerine bir ruh faaliyet ve mevcudiyet nefh etmek için müfettişlere ihtiyaç kat'î vardır. Gerek bu vasi' mukayesede başlayacak inşaatı matlub vechile ikmal ettirmek ve gerek kazanın umur maarifinde bir uzvu muzaf bulundurmak üzere bütçeye ithal edilen müfettişlikler tahsisatının meclis-i alicé kabulünden encümen, ümit vardır.

İzcilik, Türk an'netinde zaten ve mükemmelen mevcut iken mürur zamanda unutulmuş, ihmal edilmiş ve birçok ihtiyacat hayata ve vücudiyenin zamanın terakkiyatıyla mütenasib bir şekilde talim ve ihyasına ve bir gaye-i askeriyyeye matuf ve bugün öğrenmeye cidden muhtaç bulunduğumuz birçok usûl ve esasatı muhtevi ve bütün memalik-i mütemadinede kabul edilmiş bir teşkilat-ı fenniye olduğundan Daru'l-Mualliminimizde olduğu gibi vilayetin bütün kasaba ve kurasında da izciliği tamim için icabı kadar muallim

15 Va

tahsisatını vazî' etmeyi encümen, bir vazife-i mühimme adletmiştir.

Umur-u Miyahiye

“Encümen 331 senesi bütçesinde yeni bir fasıl mahsus ve mühim daha açmıştır ki, buda umur-ı miyahiyede mahiyedir. Umur-ı miyahiyede mütehasşis bir heyeti fenniye, bir seneden beri vilayetimizde çalışmaktadır.

Bu heyetin vilayetimize celbine mevfiq olmalarıyla vali Bey Efendi, vilayetin en müthiş ve mahrub bir derdini kati bir isabetle teşhis ettiklerini ispat etmiş ve ziraatin besmele-i terakkiyesini okumuşlardır. Çünkü vilayetin dört beş milyon dönümlük on bir katlı feyzdar arazisi su altında kalmakta iken her ne yapılsa boş olurdu. Bu araziye kurtarmak demektir. Encümenin bu en büyük hatve-i ihyakarı atan muhterem valimize arz teşkiri vecibeden ad eyler.

Aydın Vilayeti, vilayetin muntahi hududundan neb'an edip yek diğerine mevazî surette cereyan ve denize insibab eden iki büyük ikisi de küçük olmak üzere dört nehre ve bu nehirlerin vasıtasıyla geçtiği dört cesim ve belki dünyanın en münbit ve en mahsuldar arazisini muhtevi ovalara

15 Vb

malikdir. Bu ovalar seylab ve feyezan yüzünden kış mevsiminde sular altında kalarak deniz gibi olur. Bütün mezruat mahvolduğu gibi teşkil ettiği gölcüklerle havayı ifsad ederek istima-ı vesaire gibi merzagî umuru izan tekvinine vadi olur. Bu gün vilayet ziraatinin en bi aman yıkıcıları olan bu nehirlerin macralarını tanzim ve kanallar hafriyle o güzel ovaların iskası temin edilirse her biri birer makar servet ve mamuriyet ve sıhhat olur. İşte cümlelerin malum ve müslimi olan bu hakikatlere binaen bütçelerimize 331 senesi için 23 bin liralık tahsisat koyduk. Daha fazlasına ise müsaade olmadığı gibi tamamen sarf-ı ciheti de meşkun ve mevcut plan ve keşiflerde mahdut idi. Umuru miyahiyeye tahsisatı, tahsisatı tabiyesi olunacak gölden hâsıl olacak ve tedhir olunmakla seylabdan kurutulacak araziye satmak suretiyle külliyetli varidat getirilebileceğinden en müsmir ve binâenaleyh bütçelerde en ziyade çay kabul bulması icab eden tahsisattır. Bütçenin en büyük mahsusatının bu uğurda masruf olmasını encümen en şayan temenni hususattan ad eder.

Umur-u Nafia

“Nafia bütçesiyle 329, 330 senelerine ait icraat-ı nafia hülasalarının tedkikatından müsteban olacağı vechile birçok esbab el-câsîsiyle umuru nafîada tahsisat ile sarfiyat pek nisbetsiz kalmıştır. Bu hal-i muceb tesir olunmakla beraber başka çare-i imkânda bulamazdı. Ahval müsait olsaydı tahsisat mevcudenin sarfindan başka verilen salahiyet dairesinde istikraz bile akt edilecek ve bunun vilayetin yolları ve köprüleri fikdanı yüzünden çektiği ızdırıp kısmen olsun tehvin edilmiş olacaktır. Mamafih amelîyat taburları tarafından müceddeden inşa olunan yollar askeri ihtiyacatını temin ettiği gibi İzmir’i civar kaza ve livalarına rabt etmek suretiyle vilayet ziraat ve iktisadiyatında yeni yeni terakki şehrahları açmış ve bu suretle kısmen olsun ihtiyacı telafi etmiştir. Mevcut yollar tahsisatı ile tedricen kazalarla şimendifer istasyonları ve merkez saire Beyanında müteahhitlere verilmek suretiyle yollar inşaası mümkün ve mutasavvir ise de yol ihtiyacı nevahi ve kura arasında da aynı şiddetle

16 Vb

mahsus ve mevcud ve bunların usul ve varidat-ı hazıra ile az zamanda ikmalî müteasır bulunduğundan menabi’ asliye-i serveti teşkil eden köyler arasındaki yolları baid bir istikbale terk ile temdi-i hüsrânına meydan vermekten ise idare-i hususiye-i vilayet kanunun sekizinci maddesinin ikinci fırfkasındaki şeklen tatbik bu babda kaza kaymakam ve nahiye müdürlerinin teşvik ve muavenetleriyle bir taraftan dar köy yollarının inşaatına başlamaya encümen, acil bir zaruret olarak kabul ve meclisi muhteremin nazar-ı tasvibine arz eder.

Ziraat

“Ziraat bütçemize gelince: tahsisatına bakılarak ziraatın ihmal edildiği zehâbına düşülmemek için encümen, ziraat hakkındaki nokta-ı nazarını ber-vech-i ati arz eder.

Vilayetimizde ziraatın zirai menfaat bahş olamayarak sâliklerin sefalet ve zaruret içinde bıraktırması esbabı, zannolunduğu gibi yalnız ziraatın edvar-ı ibtidaiyeye mahsus alet ile icra edilerek fûnun-ı ziraiyenin icabatına tevfiik hareket olunamadığından değildir. Bu sarf-ı iktisadi ve icma-i birçok esbabdan neşet etmektedir. İktisadiyetine hâkim olamayan bir memlekette ziraat değil,

17 Va

hiç bir şeyi terakki edemez. Aşar gibi en ağır vergiyi –andığı tohumu bile alamadığı senelerde vermek mecburiyetinde bulunan bir rençber, yüzde otuz, kırk ve hatta elli derecelerinde faiz vermek gibi bir ihtikâr ağına daima düşer. Çekirge, veba, bakarî, hayvan hırsızları, mütegalibenin soruları da rençberin bir miktar mahsulüyle çift hayvanına göz dikmiştir. Seyl ise o zavallının ektiği tohumunu-tarlasının toprağıyla beraber- ya almış götürmüş veyahut mezrui batırmış, millemiştir. Kurağın, fazla yağmurun, kırağı ve donların, fırtına vesair şedaid-i havaiyenin tahribat medidesi de başka. Çiftçinin bu birçok afete birer hisse-i tahrib vererek ele geçirdiği cüz’i bir mahsulide nihayet bir sendika ihtikârı karşılar ve iki kuruşa mal ettiği üzümü, bir kuruşa almak ister. Tütünü, inciri, pamuğu, arpası, afyonu hele zavallı palamudu ve bütün mahsulatı da hep böyle. Çay kenarındaki mahsulü kuraktan mahvolur, bir kanal yok ki, iska edebilsin, ziraat bankası tohumu olmayan rençbere kefalet müteselsile ile üç liradan fazla vermez.

17 Vb

Muaveneti bu kadar manasızdır. Çünkü çiftçinin en fakiri bile sekiz on liralık tohum eker. Rençber yani ziraat aleti almıyor diye müeheze olunur, almağa takati olmadığı bilinmez. Alsa bile kırılınca tamir edecek sanatkârlarımız bulunmadığı düşünülmez. Hülâsa ziraat müsait şerait-i iktisadiye dâhilinde en saadet-bahş bir meslek iken aksi halat-ı müessifeden dolayı bizde müntesiblerini bin bir türlü felaketler içinde perişana sürükleyen biri bile olur. Vali Bey Efendi, makam-ı vilayeti işgallerinden itibaren en bariz faaliyetlerini bilhassa bu cihete sarf etmiş hayvan hırsızlığına kati zorbalar örecek emniyet-i mali temin buyurdıkları gibi bütün mahsulatı yok bahasına alan ihtikâr ağalarını mahvederek vilayeti esaret-i iktisadiyeden halas ve hürriyet ve istikal-i ticarisine sahip kalmıştır. Bu cihed-i meşkûrdan semerat-ı daim mütezayüde iktitafi, milletin saha-i ticaretindeki faaliyet ve gayr-ı tanık derecesiyle mütenasib olacağı pek tabiidir. Aydın Bankası ile “kooperatifi” bu kabil teşbiat nafianın vilayetimizde birincisini teşkil ediyor. Müteşebbisleriyle bu müessese-i milliye her zaman himaye-i devletlerine alan Vali Bey

18 Va

Efendiye arz-ı tebrikat ve teşekkürat eyler ve bu misüllü banka ve şirketlerin teksirini temenni eyleriz. 329 senesi içtimai adiyyesinde meclis-i ali ziraatin en acil ihtiyacından olan deştibanlar teşkilatı hakkında bir talimatname kaleme

alınmıştı. Bu talimatname idare memurlarına saffet-i hâkimiyet dahi vermesi sebebiyle merkez hükümetçe kabul edilmeyerek bekçiler kanunu namıyla ayrı bir kanun neşr olunmuştur. Köylülerin zarar ve ziyan vaki halinde hukukunu bu kanun suhuletle ihkak edemiyorsada tedabir vakiye ve manası itibariyle asayiş-i ziraiye emniyet mali temin edeceği şüphesiz bulunduğundan seferberlik dolayısıyla tamamen tatbik olunamayan, bu kanunun ziraatin terakkisi namına -bütün şiddetiyle mevki-i icraya konmasına Vali Bey Efendi'den istirham eyleriz. Vilayette funun-u cedide-i ziraiyeye bi'l amel vakıf çiftçiler yetiştirmek üzere bir ameli ziraat mektebi te'sisi meclis umuminin temeniyatı cümlesinden olduğu gibi vali Bey Efendi hazretleri dahi bu ihtiyaç-ı şedide nazar dikkate alarak muhtelif teşebbüsleri meyanında Akhisar Ziraat Mektebini bir vilayet mektebi

18 Vb

haline ifrağına teşebbüs buyurulmuşlardır.

Aydın Vilayeti'nin her şeyden ve tali her mektebden evvel ziraat mekteblerine ihtiyacı olduğu tevzihten müstegani bir hakikat müsellemedir. Bu gün vilayetin Seydiköy Mektebi gibi ziraat nezareti tarafından idare olunan faidesiz bir mektebden başka bir müessese-i ziraiyesi yoktur. Bu noksanın ise mutlaka izalesi taht-ı vücubededir. İşte bu ihtiyaç-ı azimi gidermek için çalışan Vali Bey Efendinin teşebbüslerinde muvaffakiyetlerini temenni ederiz.

Encümen, ziraat hakkındaki efkârını bast ve temhid ederken hükümetin muhtacin ve fukara-ı ziraa ve tohum isteyen her çiftçiye aşar anbarlarından tam mevsimi ziraide tohum tevzi etmek suretiyle şimdiye kadar emsali görülmemiş bir muavenet peder'âne göstererek bütün zirai minnettar etmiş ve memleketin şu buhranlı devrinde bile servet-i ziraiyesini yükseltmeyi unutmamış olduğunu arz eder ve vilayeti-i zirai namına hükümete teşekkürü vecîbeden adeyler.

Ziraatımızı bugünkü hal ihtizarından kurtaracak avâmil meyanında en mühimini teşkil eden ziraat bankalarını ihtiyaç memleketle mütenasib bir şekil cedid ve nafia kalb etmek

19 Va

için bu babdaki kanunu diğer kanunlara tercihan mevkii münakereye koymak ve tasdik buyurmak suretiyle vatana en yüksek hizmeti ifa eden muhterem meclis mebusanımızı da samimi duygular ve teşekkürlerle alkışlarız.

Encümen-i ziraatı hakkındaki mütaleat ifasıyla ziraatin dertleri ve ona karşı hükümetçe müttehaz tedabiri ve ziraatin terakkisi için düşündüklerinden şimdilik tatbiki mümkün ve istifade bahşolanlarını arz etmiş ve vilayetin tahsisat miyahiye ve nafiasıda doğrudan doğruya veya dolayısıyla terakki-i zirain en mühim amillerinden bulunmuş olmağla ziraat bütçesine – ziraatı çok müterakki memalik müessesatını bizde de hemen teşkil ve tesisini birçok sebeplerden dolayı şimdilik fazla masrafı ve az faideyi muceb görüldüğünden yalnız tohumluk ve fidanlık tahsisatı ile takdim zaruretinde kalmıştır.

Umur-u Ticaret

Vilayetin umur-u ticareti gibi ellerde olduğu cümlenin malumudur. Anasır-ı Gayr-ı Müslimeye âlim ticaret vesanayideki tevaffuku bahş eden esbabın birincisi ve belki

19 Vb

en mühimi aile ve mekteb hayatlarıyla mahiyetlerinden aldıkları tarz-ı terbiye ve itiyaddır.

Anasır-ı islâmın da âlem-i ticaret ve rekabette vesait muvaffakiyetle techizi için aile terbiyesinden ve te'sirat mahiyetinden daha birçok zamanlar matlub teşvik ve terbiyeyi alamayacağımız muhakkaktır. Ancak mektublarımızda olsun bu babda ciddi adımlar atmak bir feraiz hükmüne girmiştir.

Nehari idadisinin sınıf-ı ticariyesi zannetmeyiz ki, vilayetin nihayetsiz ihtiyacını tatmin edebilsin. Bunun için müstakil ve vilayete ait birticaret ve lisan mektebine işte ihtiyaç vardır. Encümen bu ihtiyacın medarını bulmakla beraber bütçesinin darlığı hasebiyle böyle bir mekteb icab eden tahsisatı koyamamıştır. Mamafih (İttihat ve terakki) mektebi gibi vilayetin mühim bir daru'l feyze ihtiyacı vasi mukayesede tatmin için çalışmakta ve ticaret odası varidatı karşılık gösterilerek mükemmel bir ticaret mektebi haline ifrağ ve itmam teşkilatı için Makam-ı Sami-i Vilayet'ce de sarf-ı himamat olunmakta ve mektebin temelleri atılmak üzere bulunduğundan vilayetin mahrumiyeti kısmen telafi idilmektedir. Cemiyeti muhteremeye bu hizmeti meşkûresinden dolayı arz ve şükran eyeriz.

20 Va

Umur-u Sıhhiye

Merkezde mevcut müessesat-ı sıhhiye noksan-ı vesaiden ve ona inzımm eden idaredeki intizamsızlıktan dolayı cidden muhtac-ı ıslah bir halde

bulunuyordu. İdare-i vilayeti kanunun mevkii tatbika vaz'ında itibaren idare-i hususiyenin ziri idare ve nezaretine alınan bu müesseseler meclis-i alinin vermiş olduğu tahsisat ile bu gün tarik-i tekmile idhal ve idarelerinde ki hal tezebzübün ref ve izalesine evkiyat hâsıl olmuştur. Mülhakatdaki müessesat-ı sıhhiye ise yalnız mahalli belediye tabiblerinin yed-i muavenetlerine tevdi edilmiş ve Hâlbukivezaif-i asliyeleriyle beraber adliye tebabatı vazifesini de ifa etmekte olan etba-ı mezkûre ile müessesat-ı mezkûrenin umur sıhhiyesinin matlub vechile te'mini gayr-ı kabul görülmüş ve zaten mülhakat hastahanelerinin vücudundan şimdiye kadar layıkıyla istifade edilememesi bundan neşet eylemiştir. İşte encümen bu meseleyi nazar-ı dikkat ve ehemmiyete alarak mülhakatdaki hastahanelere müstakilen birer tabib tayini lüzumunu hissetmiş ve 330 senesinde bunlar için lazım gelen tahsisatıda mülhakat hastahaneleri tahsisatından

20 Vb

tefrik ederek bu lüzum mahsusı mevkii faale koymuştur.

İstatistik

Encümen-i vilayet, 331 bütçesine yeni olarak birde istatistik bütçesini ilave etmiştir. İstatiksiz bir memleket, hesabsız ve bütçesiz bir idareye benzer. Her şeyi meçhulat içinde cereyan eder. Ne terakkiye bir esas bulunabilir. Ve ne de mesai-i masrufaddan nasıl bir netice hâsıl olduğu anlaşılabilir. Hâlbukivilayetin bütün işlerinde riyazi bir katiyete karib istatistiklere ihtiyacı şedid vardır. Memalik-i mütemadinenin en küçük devair ve en basit ve ibtidai müessesatında bile mükemmel istatistikler tanzim olunurken bizim şu büyük vilayetimizde bile hiçbir istatistik bulunmaması büyük bir noksanlıktır. Bu noksanın izelesi için bütçeye mevzu' tahsisatın meclis-i muhteremce kabulünden encümen ümidi vardır.

Gazete ve Matbaa

Her vilayette resmi bir gazete neşri ve tahsisatının bütçeye ilavesi kanunda mezkûr olduğuna göre encümenin gazete

21 Va

tahsisatını bütçeye koyamaması muhalif kanun gibi görülürse de vaz'i konunun maksadı, vesait-i neşriyesi olmayan vilayet ihtiyacatını derpiş ederek böyle bir mecburiyet tahmil ettiği bedihi, vilayetimizde ise müteaddid yevmi gazeteler intişar etmekte ve resmi bir gazete ihtiyacından vilayeti mustani kılmakta

bulduğundan hiçbir faide te'min etmeksizin bütçeden senevi on beş bin kuruş kadar bir meblağ sarfını istilzam eden bu gazete tahsisatını encümen büsbütün kaldırmayı düşünmüştür. Matbaasında bir mültezime bir miktar kar mukabilinde verilmesi mütesavvir idi. Ahval sebebiyle talep zuhur etmemiş ve Ma'mafihh matbaa, buhran-ı hazıra rağmen yine kar ile senesini ikmale muvâffik olmuş ve müsaid senelerde vilayete mühimce istifade temin eder bir müessese haline gireceği bi-t-tecrübe anlaşılmıştır.

Encümen, mesrudat infa ile saha-i faaliyete girmiş veyahut tasvirde bulunmuş olan teşebbüsât ve niyet ve temenniyatı hakkında bu kadarlık mağruzatından sonra mukarrerat-ı sabıkanın suret-i infazıyla idare-i vilayetin suret-i cereyanından ve bir senelik encümen mukarreratından hulasaten bahsetmek ister.

21 Vb

İdare-i hususiye-i vilayet kanunu bir sulh ve sukun devrini görmeyerek en fevkalade ve buhranlı zamanlarda zemin-i tatbikata konulduğu halde verdiği netayic ile hakikaten vazi' konularına abdi şerif ve refiatlar bahş edilecek bir kabiliyet-i tatbikiye ihyayiyeyi haiz ve vatanın ihtiyacat bi nahiyesiyle pek mütenasip düşünülerek tedvin olunmuş bir kanun olduğunu göstermiştir. Vilayetin şahsiyet-i mağneviyesi, selahiyat-ı malume ve mezuniyet vesiasıyla yükseldikçe ona merbut müessesatın umur-u idare ve ıslahında pek başka ve seri bir selamet ve terakki yüz göstermeğe başlamıştır. Maarif, nafia, sıhhiye, ziraat vesaireye ait umur ve teferruatının tedkiki isbat edilir ki, teşkilatın ibtida ve evveliyatında bulunmasına ve ahval fevkalade-i hazıraya rağmen varidatta tezayüd, sarfiyatta intizam ve hüsn-ü tatbik meşhudedir. Şimdiye kadar hiçbir nizam ve tağlimata merbut olmayarak keyfi muamelat ve müdahelat ile bir ...? müesef içinde pavyon olan müessesat-ı hususiye-i vilayet içinde mezkûr müesseselerin bütün umur-u fer'iyesine varıncaya kadar intizamını te'min ve vezâifini tefrik ve tağyin eden tağlimatnameler tanzim olunarak meclis-i muhteremin nazar-ı tetkik ve tastikine arz olunacağından bunlarında

22 Va

meclisi muhteremce tastikinden sonra daima mabutumuz olan müessesat-ı müntezeime gibi idare-i hususiyeye merbut müessesatda da intizam tam müyesser olacaktır. Bütün bu yoksulluklar ve müşevveş hesaplar, suistimaller içinde bulunan

müessesatımıza birçok seneden beri vaziyed ederek devr olan muhasebe-i hususiye-i vilayetin geceli gündüzlü mesai ve ikfanesi sayesinde intizam-ı hazır vücud pezir olduğundan encümen muhasebe-i hususiye-i vilayet-i takdir eylemeyi bir vazife-i kadir şınası ad eyler.

Mukarrerat

“Encümen birçok sene zarfında [1460] karar ittihaz eylemiştir. Bunlar meyanında yedi mahalde yeniden belediye teşkiline ve üç mahalde panayır ve pazar küşadına müsaade ve altmış kadar kariye ve nahiye isimlerini tebdil ve yeniden on iki adet karye teşkil ve yirmi sinema ve fabrika ve yedi adet otomobil için ruhsatnameler i'ta eylemiştir.

Maarife Aid Mukarrerat

Rum ahali hicret eden kazalarda yerleştirilmiş olan muhacirin islamiye için yeniden mektebler te'sisine muallimler

22 Vb

tainine luzum görülmüş ve bu ihtiyacın sene-i atiyeye terakki meclisin nazar-ı tastikine arz edilecek olan eshab-ı mucibe mazbatasında görüleceği vechile gayr-ı caiz görülmüştür. Binâenaleyh elli muhacir ve karye ve mahallesinde te'sis olunacak mekteblere muallim ve muallimeler için yetmiş bin kuruşa ihtiyaç olduğu anlaşılmış ve bu miktar için ağnam resminin vilayet hissesi karşılık gösterilerek be- irade-i seniye tahsisat-ı münazema istihsal olunmuş ve muallim ve muallimleri de tayin edilmiştir.

Tertib-i dâhili olarak sultani mekteblerindeki leyli ve meceni talebeye ait masarifin hususi bütçeden lüzum-u tesviyesi hakkında maarif nezaretinden vuku bulan aşâr üzerine yine hisse-i meskure karşılık gösterilerek icab eden iki yüz küsür bin kuruşluk tahsisat-ı fevkaledenin irade-i seniyesi istihsal olunmuş ve encümen bütün itirazata rağmen vilayete ait meceni talebenin tahsilden mahrumiyetine meydan vermemek için bu suret muameleyi ifa ve kabule mecbur kalmıştır.

Mekatib-i ibtidaiye inşaatı için bütçede mevcut iki bin altı yüz liranın bin yedi yüz kusur lirasını, inşaatı olan kazalara ikmal inşaat için gönderilmiş

23 Va

ve altı yüz kusur lirası da kalmıştır.

329 senesi bütçesinde inşaat-ı meskure için mevzu' tahsisat kemalen meclis-i alinin karar veçhiyle kazaların nüfus ve varidatı nispetinde tevzi edilmiş ve bunların suret-i sarfı hakkında izahat i'tası heyet-i icraiyenin cümle-i vezaifinden mağdud bulunmuştur.

Daru'l Muallimatınbinası, ikmal ve tedrisata iptidar olunmuştur. İzmir'de leyli ve ücretli bir inas idadisi küşadı da encümen de tezekkür edilmiş ise de bütçeye tahsisat ilavesine imkân kalmadığından pek lazım olan mezkûr mektebin tesisinin sene-i atiyeye terkinde zaruret görülmüştür.

Nafia

Balkan harbinden sonra hazine-i maliye, ıskar az vaki oluncaya kadar vilayete ait düyununu vermeye muktedir olamadığından yol mütehaitlerine tediyat icra edilmemiş ve bi-t-tabi' o müddet zarfında inşaata başlanamamış olduğunu encümen, tetkikat vakasıyla anlamıştır. İstikrazın aktinden sonra hazinede olan matlubumuz, kısmen tahsil olunmaya ve 330 senesi iptidasından itibaren varidat ve vilayet,

23 Vb

ziraat bankalarına yine yatırılmaya başlandığından mütehaitler te'diatıyla inşaata bir dereceye kadar para sarfına imkân bulunabilmiş ise de buda çok zaman devam etmeyerek harb-i umumiyenin zuhuruyla hâsıl olan zaruret-i maliye yüzünden duçar tevkif olmuştur.

Baytar

Umur-u baytariye bütçesinde 329 senesine ait tahsisat sarf edilerek Arabistan'dan, Avrupa'dan, Kıbrıs ve Şam'dan aygırlar celp edilmiş ve meclis-i muhteremin kararı vechile hayvanları bakmaya meraklı aklı zevata tevzii olunmuştur.

Sıhhiye

İzmir'de bir emraz-ı seriyye hastahanesi inşaası için 329 bütçesinde mevzu tahsisat, kemalen sarf olunarak müessese-i meskure kısmen vücuda getirilmiş ve ikmalî de 331 bütçesinde talep olunan tahsisatın kabulüne mütevakkıf bulunmuştur. Bimarhanenin ise temelleri atılmıştır.

Mülhakat hastahaneleri için verilen tahsisattan bir kısmı mezkûr hastahanelere tayin olunan tabibler maaşatına ve mütevakıyesi de hastahanelerin levazım ve ihtiyacatına sarf

24 Va

olunmak üzere tefrik ve tevzi olunmuştur. Levazımın doğrudan ve toptan Avrupa'da ki fabrikalardan alınması daha muvakkıf menfaat olacağı encümence tezekkür edilerek bunun için sıhhiye müdürünün Avrupa'ya izamına karar verilmiş ve ma-el teksif Avrupa'ya azinle malzeme-i tabyeyi sipariş eden sıhhiye müdürü daha Avrupa da iken harp-ı umumi zuhur ederek malzemeyi alamadan avdete mecbur kalmıştır. Veladethanenin inşaasına zaruret-i maliyeden dolayı ancak şimdi başlanabilmektedir.

Ziraat

Tahsisat-ı ziraiye olarak 330 bütçesinde mevzu paralardan yalnız Ödemiş'te ve Bornova'da te'sis olunan Gülistan için Isparta'dan celp olunan gülfıdanları için bir miktarı sarf edilerek mütebakıyesi 331 bütçesine ait esbab-ı mucibe mazbatasında arz olunduğu vechile mevkuf kalmıştır.

Tahsisat-ı Munzamma

Isparta ve Burdur hareket için vilayetin hususi bütçesinin masarafi gayr-i melhuza tertibinden altı yüz liranın

24 Vb

tefrik ve i'tası meclis-i vükela kararıyla dâhiliye nezaretinden işar olunmuş ve 330 senesi masarifi gayr-i melhuza tertibi ise bu parayı tesviyeye gayr-i müsait bulmuş olduğundan altı yüz lira için ağnam resminin vilayet hissesi karşılık gösterilerek tahsisat-ı munzamme suretinde irade-i seniyesinin istihsaline mecburiyet görülmüştür.

Gureba hastahanesinin me'kulât ve daha bazı maddelerde ki mahsusatının adem-i kifayesi tahkik edilerek fasıllar arasında münakale icrasıyla ihtiyacın te'minine mecburiyet görülmüş ve bu muamele de vilayet kanununda ki maddeyi mahsusasına tevfikân icra edilerek irade-i seniyesi de istihsal kılınmıştır.

İşte encümen mütaleat-ı maruzası ile vazife-i kanuniyesini ifa ettiğini zannederek mütaleatını aza-ı kiramin huzur-u tetkikine arz eyler.

Reis - Encümenin mütaleanamesi hakkında söz söyleyecek var mı?

Kazım Nuri Bey -Aydın- Raporda Aydın Bankası hakkında söylenen sözlerden ciddi mütahassis oldum. Bunun için banka meclisinin reisi olmak sıfatıyla gerek bankayı

25 Va

himaye-i devletleriyle ihya buyurmuş olan Vali Bey Efendiye gerek banka hakkında Beyan-ı takdiratta bulunan encüme arz-ı teşekkür eylerim. Buna heyet-i umumiyenin de iştirak eylemesini teklif ediyorum [İştirak ederiz sadaları].

Reis - Mahsulat vilayetin ihracı hususunda Aydın Bankasının hizmeti sabık etmiş ve kendisi de kazanmıştır. Zaten bankanın kazanması, ziraatin kazanması demektir. Hiç şüphesiz ki Aydın Bankası pek büyük faideler te'min edecektir. Belki bir zaman gelecek vilayetin bütün ihracatını da taht-ı te'mine almaya muvaffik olacaktır. Bilhassa bankanın res-i umurunda böyle Kazım Bey gibi genç ve faal müdürler buldukça şüphesiz pek çok muvaffakiyetler hâsıl olacaktır. Binaenaleyh bende Kazım Beyi tebrik etmeye vacibeden addederim.

Kazım Nuri Bey -Aydın- Hakkında gösterilen kıymettar teveccühe arz-ı şükran ederim. Bankanın muvaffakiyeti, sarf-ı muavvenet ve himaye-i vilayet penahileri sayesinde husule gelmiştir. Bunun için şükranlarımı tekrar ederim.

İbrahim Refik Bey -Karaburun- Encümenin vezaif-i mevduasına hüsn-ü ifaya

25 Vb

muvaffakiyetlerinden dolayı arz teşekkürü bir vecibe-i vicdaniye telakki ederim.

Reis - Hacet yok. Zaten bu vazifeyi teşekkürü daha önce alenen ifa etmiş idin.

Cevdet Efendi -Manisa- Bu mütaleaname, encümen-i vilayetin bir senelik mesai-i masrufasına havidir. Bir hatıra olmak üzere izahatname ile beraber tab' edilerek tevzi' olunsun.

[Tab edilsin. Muvafık, muvafık]

Reis - Tab ve tevziyi tekrar etti. Bütçenin sene-i iptidaisinden evvel tasdikini temin için evvela onların müzakeresini teklif ediyorum. Bütçe müzakeresi hitam bulduktan sonra hususat saire ile işigal ederiz. Bunu ikmal eder ve İstanbul'a çabuk gönderirsek bir an evel tasdik olunur ve 331 senesi iptidasında tatbik edilir.

Halit Efendi-Urla- Evvel emirde encümenler teşekkül etsin. Bütçelerde orada tetkik olunsun.

Reis - Kanun, bütçeler ve vilayetce tanzim ve encümen-i vilayetçe tetkik olunur diyor. Ben de öyle yaptım. Şimdi de meclis-i umumiyyeye veriyorum. Şimdi bütçenin vaktiyle iradeye

26 Va

iktiranını te'min için biran evvel müzakere ve tetkil etmek icap eder.

Bekir Behlül Efendi -İzmir- Efendim, maarif, nafia, ziraat vesair encümenleri teşkil edelim. Bütçeler aidiyetlerine göre orada tetkik olunsun. Bu, hem sureti mucip olur.

Reis - Bu bilakis olur. Bütçenin encümence tetkik edilmesi vazifesi zaten encümen-i vilayet tarafından ifa olundu. Bütçelerin encümenlerde tetkiki usulü meclis-i mebusanda caridir. Bu da kuvve-i icraiye'nin doğrudan doğruya heyet-i teşriiyyeye gönderdiği bütçenin ayrıca bir encümende tetkikine görülen lüzumdan münbaistir. Hâlbukivilayet meclisinde bu şekil vazife, heyet-i icraiye'yi vilayet nezdinde meclisin vekilleri olan ve bir heyet-i teşriiye sıfatına haiz bulunan encümen ve vilayet tarafından ifa olunur. Meclis-i mebusanın ise heyet-i icraiye nezdinde öyle encümen halinde bir heyeti olmadığı için bütçenin ayrıca encümenlerde tetkikine ihtiyaç görülüyor. Biz de bütçemizin ayrıca encümenlerde tetkik edilmesi sür'ati değil te'riri mucip olur. Buna mahal kalmamak üzere şimdiden bütçenin müzakeresine başlayalım.

26 Vb

İbrahim Refik Bey -Karaburun- Bütçeler hakkında ki teklif vilayet penahileri vechile hareket olunması muvafıktır. Yalnız bir nokta var hiç olmazsa bütçeleri okumak ve mündericatından itla' hâsıl eylemek üzere bir gün müsaade buyrulmasını temenni ederim.

Reis - Bu teklif muvafık mı efendim? [Muvafık, muvafık] Muvafık görülüyor. Yarın bütçelerin müzakeresine başlayacağız.

Bekir Behlül Bey - İzmir- Yeniden intihap olunan azalar var. Bunların mazbatalarının tetkiki için bir encümene havale edilmesi lazım. Hiç olmazsa bunlar encümen-i vilayete havale olunsun.

Reis - Encümen-i vilayet başka işle de meşgul. Bu iş için ayrıca bir encümen tefrik olunsun. Cevdet Efendi, Fahri ve Sabri Beyler yeniden intihab olan azaların mazbatalarının tetkiki için memur edilsinler. Muvaffık görüyor musunuz? [Muvafık muvafık]

Bu üç zattan mürekkep olarak encümenin teşkili kabul olundu. Yarın toplansınlar tetkikat icra etsinler. Neticesini de meclise bildirsinler. Şimdi vakit geldi meclise hitam veriyorum.

2.2. İkinci İctima

2.2.1. Birinci Celse

26 Kanun-isani

Sene: 330- Pazartesi

Saat: 10.Dakika: 05

Meclis-i Umumi-i Vilayet, taht-ı riyaset vilayet penahide Aza Tevfik Paşa Bekir Behlül, Halil, Müderris Hafız Ali, Mesrop Simonyan ve Yosef İsterogo Efendiler- İzmir-, Halid Efendi-Urla-, Fahri Bey, Hacı Mümtaz Efendi-Ödemiş-, Sadık Efendi- Bayındır-, Rahmi Bey, Mustafa Efendi,-Bergama-, Hacı İsmail ve İsmail Faiz Efendiler-Tire-, Abdüllatif ve Ali Efendiler -Çeşme-, Hüseyin Sırrı Efendi-Foça-, Hasan Bey -Kuşadası-, İbrahim Refik Bey-Karaburun-, Hasan Tahsin Efendi-Nif-, Sabri Bey-Seferihisar-, Hacı Mehmet Efendi, Hamdi, Reşit ve Kazım Nuri Beyler-Aydın-, Mustafa Bey- Karacasu- Sadık Efendi, Hacı Mehmet Efendi- Nazilli- Hasan Fehmi Efendi-Bozdoğan-, Ahmet Ziya Efendi, Yusuf Bey-Denizli-, Hüseyin ve Osman Efendiler-Çal-, İsmail Efendi-Sarayköy-, Ali Bey-Buldan-,Hacı Mehmet Efendi-Tavas- Ali ve Enver Beyler-Akhisar-, Galib Bey-Alaşehir-, Mustafa Efendi- Demirci, Fikri Bey- Kasaba-, Fahri Efendi-Kırkağaç-, Kazım Bey-Gördes- Mahmut Bey- Eşme-, Halid ve Cevdet Efendiler-Manisa- dan ceman kırk altı zatdan mürekkep olarak akd-ı ictima eyledi.

Reis- Ekseriyet var. Zabt-ı sabık okunsun.

27 Vb

[Zabt-ı sabık katib Enver Bey- Akhisar- tarafından okundu].

Reis- Zabt-ı sabık hakkında söz söyleyecek var mı Efendim?

Cevdet Efendi -Manisa - Zabıtta yalnız mütalağaname denmiş. Hâlbuki izahatnamenin de beraber tab' edilmesini teklif etmişim. Bu da derc olunsun.

Reis - Başka bir şey yok mu? Yalnız Cevdet Efendi' nin ifadesi tashih olunsun. Zabıt-ı sabık kabul olundu. Ruznamemiz mucibince sıhhiye bütçesinin tetkikine başlayacağız. Sıhhiye bütçesi, sıhhiye müdürü tarafından tanzim olunmuş ve encümen tarafından tetkik olunarak bazı tadilatla kabul edilmiş idi. Sıhhiye Müdürü, İstanbul'da bulunduğu sırada yine bazı tadilat ve tenkihat icra edildi. Bu tenkihatı da umum bütçemizde gördüğümüz açığı kapamak ve tevazını temin etmek için yaptık. Şimdi bütçe de rakamlarda bazı farklar göreceksiniz. Bu ise, encümenle sıhhiye müdürü arasında mütahaddis bir ihtilaftan münbais değil; belki Beyan olunan zaruret üzerine olmuştur. Tashih zehap maksadıyla bu izahatı veriyorum. Şimdi esbab-ı mucibe mazbatası okunsun.

28 Va

[Encümen-i vilayetin suret-i atiyede münderiç sıhhiye bütçesi hakkında ki esbab-ı mucibe mazbatası kâtip Rahmî Bey tarafından okundu]

Esbab-ı Mucibe Mazbatası

“Sıhhiye müdürüyetince bi't-tanzim encümene tedavi olunan umur-u sıhhiyeye ait 331 senesi bütçesiyle esbab-ı mucibe lahiyası tetkik olundu.

Geçen sene meclis-i umumice kabul olunan oniki küçük sıhhiye memurunun istihdamından müfit neticeler istihzal olunmuş ise de bunların azlığı hasebiyle faideleri mahtut yollara münhasır kalmıştır. Vilayetimizde ki bütün köyleri gezmek ve ahaliyle temas ederek onların ve bilhassa çocuklarının sıhhat-i umumiyesini tetkik ve muayene veledi alel-icab aşlamak ve müdâvet ibtidaiyesini icra etmek ve köylülerin sıhhat-i umumiyesinden derhal merkez kaza tabibini haberdar ederek lüzumlu olan tedabir sıhhiyenin sürat icrasını temin eylemek için velhâsıl memurin muma-ileyhimin istihdamından mütehasıl faidenin her tarafa tamim ve teşmili için lâ-akall daha kırk sıhhiye memurunun ilavesi taht ve cevapta görülmüş ancak kırk küçük sıhhiye memurunun bizden tedarik

28 Vb

edilmesi de müşkil olduğundan bu senelik ilaveten yirmi üç küçük sıhhiye memurunun kabulü ve bunlara mütalık tahsisatın altı aylık olarak yalnız müstahdem olan on iki memura ait maaşların da on iki aylık olarak bütçeye ithali

ve Şu halde kırk üçüncü fasılın birinci maddesinde talep olunan 374.400 kuruşluk tahsisattan 105.200 kuruşun bittenzil mütebaki 169.200 kuruşun kabulü tenasüb edilmiştir.

Bakteriyolog maaşı esasen belediyeden verilmekte bulunmasına mebni buna ait maaşın hususi bütçeye ithali zait görölmüş ve bunun için ikinci maddeye vaz olunan kırk üç bin iki yüz kuruş tamamen tayy ve ihraç olunmuştur.

Mülhakat hastahanelerinin bir kısmında doktor olmadığı ve Hâlbuki doktorsuz bir hastahaneden istifade edilemeyeceği cihetiyle bu ihtiyaç mühimmen ref' ve izalesi ve hastahanelerin tekmlat-ı sıhhiyesinin bir kat daha temini için 330 senesindeki mülhakat hastahaneleri tahsisatından müfredatı üçüncü maddede gösterildiği vechile sekiz

29 Va

tabib tayin olunmuş ve 331 senesi ait maaşları da umur-u sıhhiyeye müteallik bütçeye ithal olunmuştur. Binaenaleyh bunlar için teklif olunan 103.200 kuruş aynen kabul edilmiştir.

Dördüncü maddede ki 24.000 kuruşluk tahsisat, Eşme seyyar frengi tababetine ait ve miktarı da sene-i sabıkanın aynı olduğu vechile kabulü münasip görölmüştür.

İstatistik kalemine ait beşinci maddede yeniden ilavesi teklif olunan bir refik zait görölerek maaşı olan şehri dört yüz kuruş bütçeden tay edilmiş ve madde-i meskurede ki tahsisat sabıkı vechiyle 12.000 kuruş olarak kabul olunmuştur.

Mülhakattan celp olunacak ebelerin masaraf-i zaruresi olmak üzere bütçeye tahsisat vaz' olunmuş ise de dâhiliye nezaretinin tebligat-ı ahiresine nazaran bu gibi masrafın mahalli belediyeleri tarafından temin tesviyesi iptiza edileceğinden altıncı maddede ki 29.548 kuruşun tayy ve ihracını zaruri görmüştür.

İzmir'de inşa edilmekte olan Bimarhane

29 Vb

ve emraz-ı seriyye hastahanesi için mevzu tahsisattan- bimarhaneye müteallik ve 329 bütçesine mevzu 200.000 kuruştan yüz seksen küsür bin kuruşun henüz sarf edilememesine ve gelecek sene de bundan fazla inşaat vücuda getirelemeyeceğine

göre meskur بیمارخانه için teklif olunan 386.048 kuruşun tayy ve ihracı ve emraz-ı seriyye hastahanesine ait 468.198 kuruştan asansörüne ait 100.000 kuruşun tenzili muvaffik görülmüş ve bu suretle de kırk dördüncü fasılın birinci maddesinde ki tahsisat 368.198 kuruş olarak kabul olunmuştur.

Kimya ve bakteriyolojihane için konulan tahsisatta bakteriyolog maaşı gibi hususi bütçeden tenasüp edilmiştir.

Seyyar karantina levazımı için dördünce maddede talep olunan 201.000 kuruşun levazım-ı meskurenin 331 senesinde tedariki kabul olmayacağı cihetle adem-i kabulüyle bütçeden iharacı münasip görülmüştür.

Şimendifer güzergâhında olmayan on iki kazada beşer kişilik birer hastahane

30 Va

tesis için beşinci maddeye vaz' olunan 123.123 kuruşluk tahsisat, meclis-i umumiyenin kararına müstemit olmasına mebni aynen kabul olunmuştur.

Sihhiye idare-i umumiyesinden gönderilip mülhakat fıkra-ı ahalisine tevzi olunan Sulfatodan iyice istifadeler görülmekte ise de idare-i meskurenin gönderdiği Sulfato miktarının azlığına mebni istifadenin mahtut mahallere münhasır kalmasını mucip olduğu anlaşıldığından tevziatın daha ziyade umumileştirilmesini temin için Sulfato bedeli olarak altıncı maddede mevzu 150.000 kuruştan nısfının tenzili ile 75.000 kuruş olarak kabulü muvaffik görülmüştür.

Yedinci madde de gösterilen istatistik masrafına ait 13.000 kuruşun tahkik eden lüzumuna mebni aynen kabulü zaruri görülmüştür.

Aza	Aza	Reis
Mustafa Rahmi	Yusuf Ziya	Vali Rahmi
Aza	Aza	
Sırrı	Mahmut	

Reis - Şimdi bütçenin müfredatını müzakere edeceğiz. [Rahmi Beye hitaben:] okuyunuz.

30 Vb

[Mümaileyh, sıhhiye bütçesinin kırküçüncü fasılının küçük sıhhiye memurları maaşatına müteallik birinci maddesini okudu]

Bazı azalar - Kırk memurun yirmi üçe tenzih edilmesinin esbabı nedir?

Encümen azasından Rahmi Bey - Bergama - Hem istitaat-ı maliyenin adem-i müsaadesinden hem de gelecek sene mezun sıhhiye memuru bulunamayacağından tenzil edildi. Tahsisatlarının altı aylık olarak konması da bundan neşet etmiştir.

Sıhhiye Müdürü Doktor Şükrü Bey - Var Efendim, var. Bu sene mektepten otuz beş talebe neşet edecek mevcutları da var sene iptidasından itibaren yirmi üç memur bulunabilecek. Bunların altı ay tehir olunması doğru değil. Çünkü vilayetin ihtiyaç-ı sıhhiyesini tehir eder. Herhalde tahsisatın bir senelik olarak kabulünü rica ve teklif ediyorum.

Reis - Bütçenin tanzimi hengâmında tevazünü de nazarı dikkate alarak her ne kabul etmek mümkünse yaptık. Bilahere yapılan tenkihatta bir zarurete müstenihtir.

Sıhhiye Müdürü- Hiç olmazsa bu yirmi üç sıhhiye memurunun maaşlarının sekiz aylık olarak kabul edilmesini rica ederim. Eşme

31 Va

Frengi tababetini lağvedelim. Bundan kalacak 24.000 kuruş, birinci maddeye nakl ve zam ile hâsıl olacak farkı kapatabiliriz. Eşmeyede seyyar tabipler gönderileceğinden onlar suret-i daimede o kazada frengi tahriyat ve tedaviyatı ile meşgul olacaklar.

Fahri Bey - Ödemiş - Eşme frengi tabibi vaktiyle hissedilen lüzum üzerine tayin olunmuştur. Öyle seyyar tabipler ile iş görülmez. Eşme'de daimi bir tabip lazım.

Sabri Bey - Seferihisar - Her ne olur ise olsun Eşme'yi tabipsiz bırakmamalıyız. Ben orada bulundum. Eşme'de frengi çoktur. Tabibe olan ihtiyacını daha yakından anladım. Küçük sıhhiye memurlarını maaşlarını temin edelim derken bu kazayı tabipsiz bırakmak doğru değildir.

Sıhhiye Müdürü- Küçük sıhhiye memurları daha iyi iş görebilecekler. Bunlar hastalığı köylerde arayıp bulabilecekler ve derhal ihbar kifayetle tabiplerin

sevkine hizmet edeceklerdir. Bunun için bunların yüzünden daha ziyade istifade edeceğiz. Zaten Eşme’de belediye tabibi var. Orası büsbütün tabipsiz kalmayacak.

31 Vb

Reis - Orada ki frengi tabibi cihet-i askeriyeden alınarak Eşme’den kaldırılmış. Şimdi bu maaşı ibka etsek bile tabibin vücudundan istifade edemeyeceğiz. Bunun için tabip maaşıyla küçük sıhhiye memurları istihdam etmek daha muvaffik olur. Ancak Sabri Bey’in fikirlerine iştirak edeceğim. İhtiyorum Eşme pek fena bir haldedir. Sıhhiye memurları orada daima hal faaliyette bulunmalı. Seyyar tabipler bu illetin def-i için oraya sevk olunarak çalıştırılmalı.

Sıhhiye Müdürü - Bu cihetler temin olunacaktır. Emin olunuz.

Cevdet Efendi - Manisa - Küçük sıhhiye memurları köylerde kullanılmak üzere tayin olunuyor. Hâlbuki bunlar kaza merkezlerinde istihdam olunuyor, Manisa’da da var. Gördüm. Adeta belediye çavuşu vazifesi yaptırılıyor. Köylere gitmiyorlar bütün gün Manisa’da oturuyorlar. Bunlar asıl karaya gitmeli.

Reis - Bir memurun tayininden maksat başka bir memurun be-hakkı ve vazifesini ifa edip etmediği meselesi yine başkadır. Sıhhiye memuru bu cihetleri tetkik eder hakkıyla vazifesini yapanlar hakkında icap eden muameleyi ifa eder.

32 Va

Sıhhiye müdürü- Çal, Aydın, Manisa, Gördes, Eşme, Kula, Bergama ve Denizli kazalarındaki küçük sıhhiye memurları nahiyeleri, karyeleri gezdiler. Hidmed-i müfide ifa ettiler. Ora ahali de bunlardan pek ziyade memnun kalmıştır. Bunun için Manisa ve Denizli gibi merkezlerden lüzumunda seyyar kullanmak üzere suret-i daimede birer sıhhiye memuru talep olundu ve gönderildi Efendim.

Bekir Behlül Efendi - İzmir - Maksat seyyar olmaktadır.

Cevdet Efendi - Manisa - Bizim merkezde belediye tabibi var. Hastahanedede de var bunlar ihtiyacı temin eder. Küçük sıhhiye memurları asıl köylerde hizmet etmelidir.

Reis - Cevdet Efendinin bu sözü üzerine sıhhiye müdürünün nazar-ı dikkatine celp ederim. Bu memurlara köylerde istihdam etmek üzere kabul ediyoruz bunun için bunların bu hizmetlerde bulundurulması lazımdır. Sıhhiye

müdürü de bu meseleyi nazar-ı ehemmiyete alarak suret istihdamları hakkında ki karar tamamiyle tatbik edilmelidir. Efendim şimdi yirmi üç

32 Vb

sıhhiye memurunun tahsisatının sekiz aylık olarak tezidi hakkınbda ki teklifi reye koyuyorum. Kabul edenler ellerini kaldırsın. [Eller kalkar] Ekseriyet var. Efendim, yirmiüç küçük sıhhiye memuruna ait tahsisatın sekiz aylık olarak kabulü ve bundan hâsıl olacak iki aylık farkın bir kısmını Eşme frengi tebabetinin lağvıyla ondan tasarruf edilecek 24.000 kuruşun birinci maddeye zammı ve farkın kısım-ı mübtebakiyesi olan 3.600 kuruşun da karşılık tedarikiyle kapatılması tekrar etti. Şimdi kabul olunan 169.200 yerine 196.800 kuruş olur. [Rahmi Beye hitaben] okuyunuz

Umur-u sıhhiye bütçesinin kırk üçüncü fasılının küçük sıhhiye memurlarına müteallik birinci maddesinin meclis-i umumice kabul olunan şekli:

Seneviyesi	Beheriyenin Şehriyesi				
Kuruş	Kuruş	Adet memurin	Geçen	seneden	beri
86.400	600	12			müsdahdem olan bu sene
11.400	600	23			yeniden alınacak.
197.800	Yekûn [sekiz aylık]				

[Katib Rahmi Bey- Bergama- Tarafından kimya ve bakteriyolojihaneye ait tahsisatı havî olup encümen-i vilayetçe reddedildiği esbab-ı mucibe mazbatasında

33 Va

Zikrolunan suret-i atiyede munderiç ikinci madde okundu

Seneviyesi	Beheriyenin Maaş Şehriyesi	
Kuruş	Kuruş	Nefer
18.000	1.500	Bir bakteriyolog maaşı
18.000	1.500	Bir kimyager maaşı
3.600	300	Bir bakteriyolog müstehazırı
3.600	300	Bir kimyager müstehazırı
43.200	Yekûn [sekiz aylık]	

Sıhhiye Müdürü- Bakteriyolog maaşının çıkarılması doğru değil. Bakteriyolojihaneden hâsıl olacak hâsılat ile masraf karşılaştırılacak olursa büyük

istifadeler görülür. Herhalde bir hastahaneye bir kimyager lazım. Belediye tarafından maaş verilen bakteriyoloğun gerek İzmir gerek mülhakata ait tahlilatı ifa etmesi ve hastahane umuriyine bakması mümkün değil. Bir bakteriyolog bütün bu ihtiyacı-ı sıhhiyeyi temine kafi değildir Efendim.

Reis - Vâkıâ bütçesinin esna-ı tetkikinde bakteriyolog maaşı hususu bütçeden verilsin dedik. Fakat bilahere bütçe müsait olmadığı anlaşıldığı için bu maaşın kemâ-kân eski yerinden alınmasını tensip ettik.

33 Vb

Sıhhiye Müdürü - Varidat [1] nazarı dikkate alınıyor mu Efendim?

Reis - Bütçemize öyle bir varidat konmadı.

Rahmi Bey - Bergama - Resm-i tarhi, kanuna vâride-i seniyyeye müstenit olması lazım gelir.

Hacı Mehmet Efendi - Aydın - Mütaleatı muvafık tır. Bu sene bu olamayacak.

Sıhhiye Müdürü- Varidat hususunda yalnız afyon nazarı dikkate alınsa İzmirden senevi ihraç olunan binlerce okka afyonun muayenesinden külli miktarda ücret-i muayene istifa olunabilecektir. Bu muayene sayesinde hem idare hem de kıymet-i hakikiyenin tasnifinden rençber de istifade edecektir. Meskûratın muayenesi ilave olunursa teklif ettiğim masraftan kat kat daha ziyade varidat hâsıl olacaktır.

Reis- Bakteriyolog belediye tarafından müstahdem bir memurdur. Belediye afyon vesaire tahlilatını yaptırır. Varidatını da alır. Gelecek sene bizde varidat ve masrafı tetkik

[1] Rakı, şarap, afyon gibi kilitli miktarda ihsar olunan mevat ve mahsulatın muayene tahliline mukabil tanzim edilecek tarife mucibince alınması sıhhiye müdürüyetinin lahiyasında teklif olunan icarattır.

34 Va

ederiz. Eğer müsait görürsek o vakit bizde bütçemize koyarız. Efendim, encümenin mütaleasını reye koyuyorum. Kabul edenler ellerini kaldırsın. [Eller kalkar] Ekseriyet var. Bakteriyolog maaşı belediyeden verilecek şimdi üçüncü maddeye geçiyoruz.

[Katib Rahmi Bey - Bergama - Mülhakat hastahaneleri etba'sının maaşatına müteallik üçüncü maddeyi okudu].

Hacı Mehmet Efendi - Aydın - Şimdi hastahanelerde ifa-ı hizmet eden kazâ doktorları altışar yüz kuruş alıyor. Bu maaşları öyle birden bin bin iki yüz kuruşa çıkarmak çöktür. Hastahanelerin varidatı da buna müsait değil.

Fahri Bey - Ödemiş - Kazada ki doktorlardan utanıyoruz. Bunlara verilen maaş pek cüz'î dir. Mümkün olsa bunlara iki bin üç bin vermeliyiz.

Hacı Mehmet Efendi - Aydın - Zamanımız iktisat zamanıdır.

Reis - Efendim, bunlar luzumlu şeyler. Vaktiyle bazı hastahanelerimiz fahri tabiblerle idare ediliyor ve fakat onlardan da o nisbette hizmet görüyordu. 1.200 kuruş maaşla da tanınmış bir doktor gelipte

34 Vb

orada hazır hizmet etmez. Tanınmış bir doktor dışardan icra-ı tababetle bu paranın beş mislini kazanır. Keşke mümkün olsa da beş bin kuruş versek. O vakit kıymetli ve mütehassıs doktorlar buluruz.

Bekir Behlül Efendi - İzmir - Hastahanelere hasır hizmet eden etbaya verilen miktar maaşatı çok görmem. Hatta azdır.

İbrahim Refik Bey- Karaburun- Her yere verilen bu tabib maaşları acaba hastahane tabiblerine mi mahsustur Foça'da hastahane var mıdır?

Fahri Bey - Ödemiş - Kabul ettiğimiz vechile gelecek sene hastahaneler tesis olunacak.

Reis - Çeşme'nin varidat belediyesi pek ziyade tenakkus etmesine mebni oraya ait tabib maaşının hususi bütçeden verilmesi Çeşme azası Abdüllatif Efendi tarafından verilen takirde beyân olunuyor. Zannederim her kaza aynı tekliflerde bulunacak.

Mustafa Efendi - Demirci - Geçen sene her kazada beşer kişilik hastahane tesisine karar verilmişti. Şimdi ise mâ-el tesif belediye tabibi de kalmadı. Demirci belediyesi fakir. Doktora ihtiyacı var.

35 Va

hiç olmazsa bir doktor tayinini rica ederim.

Sıhhiye müdürü - Demirci de beş yataklı hastahane tesis olunacak. Çeşme için bir çare bulunmasını istirham ederim. Mahalince doktor parası verilmesi adem-i alel-mekandır. Her halde muavenet olarak bir tabib için tahsisat verilmelidir. Hiç olmazsa Alaşehir'e ait tabib maaşı Çeşme'ye tahvil edilsin.

İbrahim Refik Bey - Karaburun - Geçen sene Çeşme belediye varidatı bin lira iken şimdi on beş bin kuruşa tenzil etti. Memurların üç aylık maaşatı da iâne-i ahali ile verilebildi. Binaenaleyh sıhhiye müdürünün teklifine bendeniz de iştirak ediyorum.

Reis - Fi-el hakika Çeşme, Foça kazaları belediyelerinin hâli böyle [Sıhhiye müdürüne hitaben] Alaşehir'e tabib tayin olundu mu?

Sıhhiye Müdürü - Henüz tayin olunmadı Efendim.

Reis - Yalnız Alaşehirinki mi tayin olunmadı?

Sıhhiye müdürü - Hastahanelere ihraz olunan mahallere gönderdik Efendim. Doktor bulduğça her tarafa göndereceğiz

35 Vb

Reşit Bey-Aydın - Bu hastahane tabibleri haricen hasta tedavi edecekler mi?

Sıhhiye müdürü- Vakt-i muayenelerinde ve vazifelerini ifa edecekler ondan sonra tabi serbesttirler.

Reşit Bey - Aydın - Eğer kazanacaklarına hâlel gelmeyecek olursa bu maaşların sekiz yüze tenzili ile vaki' olacak tasarrufattan diğer kazalara tabib tayini temin edilmelidir.

Sıhhiye Müdürü - Bu maaşla tabib bulmak mümkün olmuyor. Hastahanelere tayin olunan etba, mücerreb ve hâzık olduklarından intihab olundu. Tenzil edilirse evsaf-ı lazıme haiz tabib bulamayız.

Reşit Bey - Aydın - Bunları teslim ile beraber bugünkü ihtiyacı da nazar-ı dikkate almak lazım. Bunun için sekizer yüze tenzili hakkında ki teklifimin nazar-ı dikkate alınmasını rica ederim. Yalnız livâ merkezindeki hastahane etbasının maaşlarını biner kuruşa tenzil edelim. Ötekilerinin ki de sekizer yüze.

Sabri Bey- Seferihisar- Hastahane tabiblerinin maaşlarını tenzil edersek suiistimale meydan vereceğiz. Öyle diğer tarafta ki ihtiyacı temin için diğer tabiblerin maaşını kesmek doğru değil.

36 Va

Ma'mafih Demirci gibi cidden tabibe muhtaç mahalleri de düşünmek lazım. Hastahaneleri tesis etmiş hastahane tabiblerinin maaşlarına dokunmak muvafık değil. Demirci uzak. Vesait nakliyesi de yok. Doktorları ihtiyaç dâhilinde diğer bir mahalden getiremezler. Bunun için buraya bir doktora şiddetle ihtiyaç var. Buna da bir çare bulunmalı.

Sıhhiye Müdürü- Bu sene Demirci'ye doktor tayin olunacak. Bunu muvazene-i umumiyeden temin ettim.

Hacı Mehmet Emin Efendi - Aydın - Hastahanesinin usul cedid üzere inşası üç dört bin liraya muhtaç. Verilen tahsisat kâfi değil. Bir miktar tahsisat daha verilmesini rica ederim.

Reis - [Hacı Mehmet Emin Efendi'ye hitaben: Şimdi ki parayı alırsanız iyi]. Efendim, mülhakattaki belediyelerin varidatı kifayet etmediğinden varidatı noksan olan belediye tabiblerinin maaşatının varidat-ı hususiyeden muavenet suretiyle verilmesi hakkında emir var. Hiçbir yerde varidat-ı belediye, ihtiyacatını te'min edecek halde değil. Ne çare ki varidat-ı hususiyede bunları tatmine müsait değil. Yalnız Çeşme'nin hali

36 Vb

eskisi gibi olmadığı için bir çare bulmak lazım.

Rahmi Bey - Bergama - Dâhiliye nezaretinden gelen tahriratta belediye etbası maaşlarının mahalli belediyeleri tarafından verilmesi lazım geleceğinden hususi bütçeye konulmaması bildiriliyor. Binaenaleyh bunun aksini iltizam edemeyiz.

Reis - Kâfi Efendim. Alaşehir tabibine ait maaşın Çeşme'ye verilmesi muvafık olur. Öyle değil mi? [Muvafık, muvafık]. Öyle ise Çeşme'ye nakl olunacak o surette tashil edilsin. Şimdi maddeyi reye koyuyorum. Kabul edenler ellerini kaldırsın [Eller kalkar] ekseriyet var. Kabul olundu. Diğer maddeyi okuyalım.

Üçüncü maddenin meclisce kabul olunan şekli:

Seneviyesi	Şehriyesi	Aded	
14.400	1.200	1	Manisa
14.400	1.200	1	Aydın
14.400	1.200	1	Denizli
12.000	1.000	1	Çeşme
12.000	1.000	1	Kasaba
12.000	1.000	1	Bergama
12.000	1.000	1	Ödemiş
12.000	1.000	1	Foça
103.200	8.600	8	

İstatistik kalemine ait dördüncü madde okundu.

37 Va

Reis - Geçelim Efendim.

Enver Bey - Akhisar - Mütaleanamede ayrıca bir istatistik kalemi teşkil olunacağı beyân olunuyordu. Şimdi burada da bir istatistik tahsisatı görülüyor. Mademki umumi bir istatistik teşkilatı yapılıyor sıhhiye için ayrıca müstakilen böyle bir kaleme ihtiyaç kalmaz. Bu vazife umumi istatistik dairesince ifa olunabilir. Bunun için lağvını teklif ediyorum.

Reis - Esesen bu istatistik usulünü teklif eden yine sıhhiyenin istatistik memurudur. Sıhhiye istatistik vazifesini de bu memurlar ifa etsin. Biz bu tahsisatı ihtiyat olarak koyduk. İstatistik usulünün nasıl yürüdüğünü bilemiyoruz. Netice de bu işi de yapabileceğini anlarsak o vakit iktisat ederiz.

Sıhhiye Müdürü- Sıhhiye istatistikleri diğer istatistiklere benzemez. Sıhhiye istatistikleri haftadan haftaya verilmek lazım. Bu vazife umumi istatistik dairesince temin edilemez. Bunun için bu tahsisatın ibkâsını talep ediyorum.

Hacı Mehmet Emin Efendi - Aydın - Refiki

37 Vb

İstihdam etmeyelim. İktisat edelim.

Reis - Eski memurlar az. İşler ise günden güne tezayüt ediyor. Talepleri ziyadeleştirdik. Bunun için bu muamelede ziyadeleşecek her halde refikin ipkısı

lazım. Şimdi maddeyi encümenin tadilatı vechile reye koyuyorum. Kabul ediyor musunuz? [Kabul, kabul]. Aynen kabul olundu Efendim.

Beşinci maddenin meclisce kabul edilen şekli:

Seneviyesi	Şehriyesi	Adet
7.200	600	Bir katib
4.800	400	Bir katib muavini
12.000	1.000	2

[Mahalli belediyelerine ait olduğu Beyanıyla encümen-i vilayetçe bütçeden ihraç olduğu esbab-ı mucibe mazbatasında zikr olunan bir ay talim mülhakattan celp olunacak yetmiş iki ebenin ikişer aylık maaşatına müteallik altıncı madde okundu].

Sıhhiye müdürü - Bu tahsisatın encümenca lağv edilmesi doğru değil. Cahil ebelerin fenalıklarını tahdid etmek için İzmir'e celbiyle hiç olmazsa muallumat-ı ibtidaiye ile teşhizleri pek ziyade ehem ve elzem. Diplomalı kabileler tayinine evvel cahil ebeler mazeretini tahdîd etmek çaresini düşünmek icab eder. Rica ederim bu tahsisatı heyet-i muhtereminiz kabul buyursun.

38 Va

Rahmi Bey - Bergama - Cahil ebelerin tahsil görmemesi taraftarı değilim. Bu maddedeki tahsisatın lağvı, kabilelere Ait masrafların belediye tarafından tesviyesi dâhiliye nezaretinin iş'arı iktizasından bulunmasından men bahistir. Zaten bütçemizde müsait değil idi. Hâlbukibelediyelerden beşer lira verilmek suretiyle bâr olmaksızın bu maksadın temini mümkündür. Her belediye bu miktar parayı verebilir.

Hafız Ali Efendi - İzmir - Şimdiye kadar belediye hastahaneleri idare edemeyeceklerinden bahs ediyordu. Şimdi ise bu masrafı onlara tahmil etmek doğru değil. Geçen sene kabul etmediğimiz vechile bu senede her halde bunlara ait tahsisatı kabul edelim.

İbrahim Bey - Karaburun - Bu masraf bir seneliktir. Daimi değildir. Bu itibar ile kabulü lazım gelir.

Reis - Encümen, dâhiliye nezaretinin bu emrinden istifade ederek bunu çıkardı. Sıhhiye müdürü ise cahil ebeleri getirip tahsil ettirmek ve mümkün olduğu kadar mazuriyetlerini tahdîd etmek istiyor.

Hacı Mehmet Emin Efendi - Aydın -

38 Vb

bu gibi ebeler birçok a'zâr göstererek gelmeyecekleri cihetiyle encümenin tahsisatı kabul etmemesi doğrudur.

Cevdet Efendi- Manisa- Her halde bu tahsisatı kabul edelim. Başka bir taraftan tasarruf edelim de oraya verelim.

Reis- İkisinin ortasını bulsak bazı mahallerin belediyeleri böyle ufak bir parayı verebilir. Bazıları da veremez. Hangilerinin verebileceklerini encümen tetkik ve takdir eder velhâsıl bu masrafın yarısını varidatı müsait olanlara ve nısıfta diğerini bütçemize tahmil ederiz.

Rahmi Bey- Bergama- Çok bir para değil. Beş lira bir belediyeye çok büyük değil.

Bekir Behlül Efendi- İzmir- Varidatı müsait kazalardan celb edelim. Masarifi de verebilirler.

Hamdi Bey- Aydın- Varidatı müsait olan kazalarda diplomalı kabileler var. Asıl fakir kazaların buna ihtiyacı vardır.

Reis- Varidatı müsait olan kazalarda da bu cahil ebeler var. Gösterilecek ebelerin nisf miktarına ait masrafı bütçemize

39 Va

Koruz. Hangi mevkilerin belediyeleri veremeyecekse onların masrafları bundan verilir. Hangileri verebilecekse onların da masrafları belediyeleri tarafından verilir. Verip veremeyecekleri de encümen takdir ve tayin eder. Bu muvafık mı Efendim? [Muvafık, muvafık]. Bütçedeki miktarın nisfi kabul olundu geçelim.

Meclis-i umumi vilayetçe kabul olunan altıncı maddenin şekli:

Yekûn tahsisat

Kuruş

14.774

36 Ebeye mahsus iki aylık

[Kırk dördüncü fasılın inşaatı tesisata müteallik sureti atiyede munderic birinci maddesi okundu.]

Kuruş

386.048

İzmir بیمارhanesinin ikmal inşaatı için

468.189

Emraz-ı seriyye hastahanesinin inşaatı için

854.237

Cevdet Efendi - Manisa - Manisa hastahanesinde ki emraz-ı seriyyeye mahsus daire, ikibin kuruş ile yapılması mümkün iken bilahare Mimar Kemalettin Bey'in ifası üzerine tadilat vasıa icra edilerek

39 Vb

bin iki yüz lira para sarf edilmiş ve bir ameliyathane yapılmıştır. Hâlbuki bundan şimdi hiçbir istifade hâsıl olmuyor. Çünkü bitmemiştir. Bunu ikmal için iki bin kuruşluk tahsisat daha verilsin.

Sıhhiye müdürü - Efendim bitmek üzeredir. Yalnız marangozluğa ait işleri kalmıştır.

Reis - Bunun tahsisatı var mıdır?

Sıhhiye Müdürü - Yok Efendim.

Reis - Bu mütebaki kısımda Manisa ahalisi iane ile temin eder. Olur biter. Şimdi birinci maddeyi encümenin esbab-ı mucibe mazbatasında gösterdiği vechile ta'dilen kabulünü reye koyuyorum. Ta'dil ve vechile muvafık mı Efendim.

[Muvafık, muvafık]. Muvafık görülüyor. Encümenin teklifi dairesinde kabul olundu.

[Encümenin tadilen teklif ettiği meclis-i umumiyenin kabul ettiği kırk dördüncü fasılın inşaat ve tesisata müteallik birinci maddesinin şekli]

Kuruş

368.189

-
Emraz-ı seriyye hastahanesinin ikmal inşaatı için

[Kimya ve bakteriyolojihane masrafı ile müteferrika ve kırtasiyeye müteallik ikinci ve üçüncü ve dördüncü maddeler okundu].

Sıhhiye müdürü - İki yüz kuruş

40 Va

Müteferrikası var. Kifayet etmiyor. Belediye de bundan fazla vermiyor. Herhalde bir miktar tahsisat verilmesini rica ederim.

Reis - Sıhhiye müdürünün demin ki söyledikleri vechile hâsıl olacak varidatla da bu noksanı ikmal ederler. Şimdi Efendim gerek bu maddelerle gerek seyyar karantina levazımına ait tahsisatı encümen, esbab-ı mucibe mazbatasında iazah ettiği vechile kabul etmiyor. Encümenin kararı muvafık görülüyor mu Efendim? [Muvafık, muvafık]. Şu halde encümenin kararı veçhiyle reddine karar verildi.

Meclis-i umumice reddolunan dört maddenin şekilleri

Kuruş	Madde	Nev-i masarif
20.000	2	Kimya ve bakteriyoloji masrafı[seyyar olunacak noksan alet bedeli]
300	3	Müteferrika
50	4	Kırtasiye
		Seyyar karantina levazımı
120.000		2 takım seyyar hastahane
9.000	5	6 adet 30 kişilik çadır
20.000		2 adet seyyar ...?
201.000	Yekûn	

40 Vb

Beşer yataklık hastahaneler masarifi tesfiyesine ait altıncı madde okundu.

Osman Efendi - Çal - Mahalince bu beş yataklık hastahaneler on onbeş ibla' edilebilecek mi?

Reis - Böyle olursa şayan-ı takdir ve teşekkürdür. Yapabilirseniz pek âlâ olur. Madde aynen kabul mü Efendim? [Kabul, kabul]. Aynen kabul olundu.

Meclis-i umumice kabul olunan beşer kişilik hastahaneler masarifine ait altıncı maddenin şekli:

Maddenin yekûnü

Kuruş	Beherine	
123.120	10.260	Mülhakatta şimendifere uzak olan oniki kazada tesis olunmak üzere

[Sulfato bedeline müteallik yedinci madde okundu].

Sihhiye müdürü - Sulfato bedeli yanlış hesap edildi. Bu sırada yetmiş bin kuruşla beşyüz kilo sulfato tedariki mümkün değil. Bunun için konulan tahsisat kifayet etmeyecek.

Hacı Mehmet Emin Efendi - Aydın - Yalnız sulfato tevziini düşünmemeli. O sulfatonun istimaline zaruret hâsıl.

41 Va

Ettiren hastalıkları doğuran fenalıkları kaldırmalı.

Reis - İşte onun için bütçeye yirmi üç bin lira koyduk. Maddeyi aynen kabul ediyor musunuz Efendim? [Kabul, kabul] Kabul olundu.

Meclis-i umumice kabul olunan yedinci maddenin şekli :

<u>Kurus</u>		<u>Kilo</u>		<u>Beher Kilosu</u>
75.000	=	500	X	150 sulfato

Reis - İstatistik masrafı da kabul olunuyor mu Efendim? [Kabul, kabul] Kabul olundu.

İstatistik masarifine muhtevi olan sekizinci maddenin şekli:

Kuruş

10.000	Defter ve evrak-ı matbua
1.500	Mefruşat
1.000	Müteferrika
500	Kırtasiye
13.000	Yekûn

Reis- Şimdi sıhhiye bütçesinin heyet-i umumiyesini reye koyacağım. Reyler tayin esamı suretiyle verilecek. [Reyler toplanarak tasnif olundu] Bütçe kırk rey ile müttefikan kabul olundu.

41 Vb

Bekir Behlül Efendi - İzmir - İctimain günde bir defaya tahsisini refaka-ı kiram istirham ediyorlar.

Reis - Bende refaka-ı kiramdan istirham ediyorum ki bütçenin bir an evvel tasdikini te'min için bütçeleri vaktiyle müzakere edelim. Bütçelerin ikmaline kadar günde iki defa ictima ederiz. Bütçe bittikten sonra günde bir defa içtima olunur. Vakit geldi. Öğleden sonra gureba hastahanesinin bütçesini müzakere edeceğiz.

2.2.2. İkinci Celse

Saat 2,45

Meclis-i umumiye vilayet, taht-ı riyaset vilayet penahide Aza Tevfik Paşa, Bekir Behlül, Tacir Halil, Hafız Ali, Mesrob Simonyan ve Yosef İstrego Efendiler- İzmir-, Halid Efendi- Urla-, Hacı Mümtaz Efendi, Fahri Bey, Lütfi Efendi- Ödemiş-, Sadık Efendi- Bayındır-, Rahmi Bey, Müderris Mustafa Efendi- Bergama-, İsmail Faiz Efendi- Tire-, Abdüllatif ve Ali Efendiler- Çeşme-, Hüseyin Sırrı Efendi- Foça-, Hasan Tahsin Efendi- Nif-, Sabri Bey- Seferihisar-, Hacı Mehmet Efendi, Hamdi, Reşit ve Kazım Nuri Beyler- Aydın-, Fehmi Efendi- Bozdoğan-,

42 Va

Ahmet Ziya Efendi, Yusuf Bey - Denizli -, Hüseyin ve Osman Efendiler- Çal-, Ali Bey- Buldan-, İsmail Efendi- Sarayköy-, Hacı Mehmet Efendi- Tavas-, Ali ve Enver Beyler- Akhisar-, Galip Bey- Alaşehir-, Mustafa Efendi- Demirci-, Yusuf Rıza Efendi- Soma-, Fikri Bey- Kasaba-, Fahri Efendi- Kırkağaç-, Kazım Bey- Gördes-, Mahmut Bey- Eşme-, Cevdet ve Halid Efendiler- Manisa-'dan cem'an kırk altı zatdan mürekkebe olarak akd-ı ictima eyledi.

Reis - Müzakeremize başlayalım. Gureba hastahanesinin bütçesi tetkik olunacak.

Fahri Bey - Ödemiş - Yeni intihab olunan azaların mazbataları encümen mahsusunda tetkik olundu. Şimdi heyet-i umumide okunsun.

Reis - Peki.

[Katib Enver Bey - Akhisar - Evvela Tire azalığına intihab olunan İsmail Faiz Efendi'nin "tülde sene-i kameriyeden itibar edilirse sene-i hadd-ı nizamiye bali olmakta ve sene-i rumiyeden hesap edilirse hadd-ı nizamiyenin dününde kalmakta bulunduğu" dair tetkik mazâbit encümenince kararı okundu.]

Bekir Behlül Efendi - İzmir - Sene-i kameriyenin itibar edilmesi lazımdır. Binâenaleyhazalığın kabulü icab eder.

42 Vb

Reis - Kabul mü efendim? [Kabul, kabul]

[Katib Enver Bey - Akhisar - Tarafından yeni intihab olunan Aydın azası Reşit ve Hamdi ve Akhisar azası Enver ve Ali ve Alaşehir azası Galib ve Kasaba azası Fikri Bey ile Bozdoğan azası Hasan Fehmi Efendi'nin mazbataları okundu.]

Reis- Kabul ediliyor mu? [Kabul, kabul] Kabul ediliyor. Şu halde azalıkları tasdik olundu. Şimdi gureba hastahanesinin bütçesini müzakereye başlıyoruz.

[Gureba-ı Müslimin hastahanesinin bütçesine ait encümen-i vilayetin suret-i atiyede münderiç esbab-ı mucibe mazbatası okundu.]

Esbab-ı Mucibe Mazbatası

"Gureba-ı Müslimin hastahanesi müdürüyetince tanzim olunan 331 senesine ait bütçe, sıhhiye ve hastahane müdürlerinin huzuruyla encümenince tetkik

olundu. Otuz sekizinci fasılın memurin sıhhiye ve idare maaşatına müteallik birinci maddesinde gösterilen iki yüz otuz beş bin sekiz yüz kuruşun aynen kabulü münasıp görülmüştür. Tahsisat-ı mezkûrede geçen seneye nisbetle görülen fazlalık esbabının borca ati izahına ibtidar olundu.”

Hastahane ser tabibi maaşı bin altı yüz on beş kuruş olup Hâlbuki veladethane

43 Va

sertababeti için meclis-i umumice iki bin kuruş maaş kabul edilmiş ve ehemmiyet vazife ve ehliyet ve kadem ve şahıs nazar-ı dikkate alınmasa bile herhalde daha mühim ve vezaif-i daha kesir olması lazım gelen gureba hastahanesi ser tababet maaşından dûn bir derecede bırakılması cidden gayr-i muvafık görülmüş olmakla beraber el yevm ser tababet vazifesini ifa etmekte olan Mustafa Enver Bey otuz beş senelik fedakarane hizmetiyle bu meva-ı zaife ve gurebanın mahiyesi olup sanatında ve bilhassa operatörlükteki ihtisas ve muvaffakiyatıyla tababet-i Osmaniye’de ihraz ettiği mevkiî bülendine nisbetle maaşına zammı teklif olunan üç yüz seksen beş kuruşun istiksar değil istisgar edileceğine ve bunun için zammın meclis-i umumice memnuniyetle kabul buyrulucağına encümen-i mütemain bulunmuştur.

Yirmi beş senesinden beri hastahaneye vakıf hizmet eden Doktor Ali Bey’in hizmet mesbukasına mebni işgal ettiği ikinci tababet maaşının iki yüz atmış beş kuruş zammıyla bin beş yüz kuruşa iblağı münasib görülmüş ve geçen sene etba-ı saire maaşatına zamain icra olduğu halde tabib-i sanilik maaşına hiçbir şey ilave edilmemiş olmasına göre bu zammında meclis-i umumice müteahhir tasvib

43 Vb

olacağı mâmul bulunmuştur. Operatör muavinliği maaşı vazifenin ehemmiyetiyle münasib olduğu sıhhiye müdürü tarafından ifade olunmuş ve ifade vaka-ı encümenince kanaat bahş görülerek teklif vechile meskur operatör muavinliğine şehri iki yüz kuruş zam icra edilmiştir. Göz hastalıkları bile ma’lul olanlar evvelce hastahaneye fahriyen devam eden bir tabib tarafından tedavi edilmekte idi ise de ahiren tabibi fahriyenin seferberlik hasebiyle taht-ı salaha alınmasına ve zaten fahriyen devam eden tabib hastahanedeki daima mevcut bulunan bu gibi marazanın muhtaç olduğu müdaveti muntazaman ifa edilememekte ve bu yüzden derece-i maluliyete göre beş on günde ifakat bulması lazım gelen hastaların bazen aylarca tedavisiz hastahanedeki kalmalarını ve bu suretle bunlar için fazla me’kulât sarfi ile

beraber yatakların da Beyhude yere işgal edilerek onlardan sonra müracaat eden diğer marazanın âdem-i kabulünü mucib olmakta bulunduğundan bu hale bir nihayet verilmek ve hastahanenin bu noksanı ikmal edilmiş olmak üzere muzaf bir göz tabibinin istihdamı taht'ul-luzumiyette görülmüş bunun için teklif olunan şehri sekiz yüz kuruş maaş kabul olunmuştur. Üç yüz yataklık

44 Va

bir hastahane de bulunacak hastagânın mütemadiyen ahval-i umumiye-i sıhhiyesinin muayenesini ifa için mevcut bir asistan kifayet etmekte hastahane de en mühim vazife, hastaların tatbik-i ahvali ile netice-i müşahadat ve mahsusatın derhal tabib-i müdaviye bildirmesi ve ona göre icab eden tedavinin hemen ifası olup Hâlbukibu vazifenin bir asistan ile te'mini gayr-ı mümkün görülmekte olduğu gerek bütçe esbab-ı mucibe layihâsından ve gerek sıhhiye müdürünün ifadâtı şifahîyesinden anlaşılmış ve teklif olunan altı yüz kuruş maaşla bir asistanın daha ilavesi ihtiyac-ı hakikiye binaen zaruri görülmüştür. Cerrahlara mahsus maaşat vazifeleri ile kat'iyen mütenasib olmadığı ve cerrahlar, bütün ameliyat-ı cerrahiyede muavenet etmekle beraber müdavat-ı lazîmenin tatbikindedir hizmetleri sabık etmekte bulunduğu gerek sıhhiye müdürünün ifadesinden ve gerek icar ettiğimiz tahkikattan anlaşılmış olduğundan bunlardan ser cerrahın maaşına on üç ve üç cerrahada yetmiş yedişer kuruş zammıyla birisinin maaşının dört yüz elli ve diğerlerinin dört yüze iblağı tensib olunmuştur.

Hastahane de hasta bakıcılar teşkilatı

44 Vb

vücuda getirildiğinden icabı teşkilat neticesi olarak demircilik vazifeleri lağv edilmiş ve binâenaleyhbunlara ait tahsisat dairesince bütçeye ithal edilmiştir. Göz hasta bakıcılığı cidden mühim ve haiz nezaket bir vazife olup el-yevm istihdam olunan zat-ı şayan takdir bir muharreratla bu vazifeyi ifa etmekte ve Hâlbuki aldığı iki yüz yetmiş beş kuruş, vazifesinin ehemmiyeti ve hizmetindeki muvaffakiyetle gayr-ı mütenasib görülmekte bulunduğundan mezkûr hasta bakıcılığa yüz yirmi dört buçuk kuruş zammıyla maaşının dört yüz kuruşa iblağı münasib görülmüştür. Ufak tefek küsuratın muamelatta bahis olduğu müşkilatın ref'i için ikinci göz hasta bakıcılıkla ser eczacı ve eczacı kalfaları ve havancılarının ve mevzuun maaşlarına cem'an üç yüz atmış beş buçuk kuruşun zammı zaruri görülmüştür. Hastahanenin eczanesi üç yüz hastaya ilaç ihzar ve tevzi etmekte ve bundan maada diğer hastahanelerde edeviye satmakta bulunduğundan bütün bu işlerin ser eczacı ile

te'minine imkân olmadığı anlaşılmakta ve üç yüz hastaya ilaç ihzarının gayr-ı mesul kalfalara tahmili fennen ve kanunen muvafık görülmekte.

45 Va

bunun için teklif vechile altı yüz kuruş maaşla diplomalı bir eczacının daha ilavesine zaruret hâsıl olmaktadır. Esbab-ı mucibe layihasındada zikr olunduğu vechile hastahanenin ahiren mazhar olduğu tekamülatı hasebiyle müdürüyet vazifesi kesb ve ehemmiyet edileceğinden müdürüyete ait dokuz yüz elli beş kuruş otuz para maaşa teklif vakıa vechile dört yüz kırk dört kuruş on para zammıyla maaş-ı mezkûr bin dört yüze iblağ edilmiştir. Katib muavinliği ile karantina kâtibine edilen zamlarda yukarıda Beyan olunduğu vechile muamelata ait müşkilatı ref' etmek maksadıyla icra edildiğinden kabulü zaruri görülmüş ve tahsildarlık, tahsil muamelesinin muhasebe-i hususiyeye intigaline mebni lüzumsuz görülerek lağv edilmiştir.

Evvelce hademeler tarafından vezifeler tahdid ve tayin ve tanzim olunmaksızın ifa ettirilen vekil harç mübayaa, yemek tevzi ve memuriyetleri ile esvab eminliğinin müstakil vazifeler şeklinde tefrikine şiddetle ihtiyaç olduğu sıhhiye müdürüyetinden ifade olunmuş ve intizam-ı muameleyi te'min için müfredatında gösterilen miktar maaşlarla bu memuriyetlerin kabulü muvafık görülmüştür.

45 Vb

Fasıl-ı mezkûrun müstahdemin ucuratına müteallik ikinci maddesinin müfredatında bazı zamlar görülüyorsa da bu, hademe kadrosunun yeniden tanzim ve tertibinden neşet etmekte ve zaten maddenin yekûnüne nazaran geçen seneye nisbetle on dokuz bin yüz elli kuruş noksan görülmekte bulunduğundan madde-i mezkûredeki tahsisat teklif olunan müfredat vechile yüz elli sekiz bin beş yüz seksen kuruş olarak kabulü tensib olunmuştur.

Otuz dokuzuncu fasılın birinci me'kulât maddesinde geçen seneye nisbetle doksan bin kûş kuruş bir fazlalık görülmekte ise de geçen sene verilen tahsisat kifayet etmeyerek diğer maddelerden münakele suretiyle me'kulâtın te'minine mecburiyet hâsıl olduğu ve hastaları iyi tegatdiye etmekdeki lüzumu hayatiye karşı hiçbir fikir tasarruf barit olmayacağından bunlara fennen iktiza ettiği nev' ve derecede yemek verildiği ve atiyende öyle verilmesi icab edeceği ve sene-i sabıkaya nisbeten gala-ı esarda inzimam ettiği ve ihtiyaç vaka' bilhesap tebyin ettiği cihetiyle geçen senenin miktar-ı tahsisatıyla me'kulâtın te'minine imkân

görülememektedir. Binâenaleyhmaruzat vaka' ya nazaran madde-i mezkûredeki tahsisat, doksan beş

46 Va

bin üç yüz seksen kuruş fazlasıyla üç yüz on altı bin sekiz yüz doksan altı kuruş olarak kabulü zaruri görülmüştür. Melbusata ait ikinci mefruşata müteallik üçüncü maddelerindeki tahsisat, geçen seneki miktarın aynı olduğu ve üç yüz yataklık bir hastahane için bu miktar tahsisat şayan istiksar olduğu cihetiyle aynen kabul olunmuştur. Dördüncü mualecat maddesinde geçen seneye nisbetle görülen yirmi dokuz bin üç yüz yirmi kuruş fazlalık tahsisat sabıkanın bil-fiil kifayet etmediği sabit olunmasından ve sene nihayetine kadar kifayet için diğer fasıl maddelerinden münakalat icrasına mecburiyet his edilmesinden neşaat eylemektedir. Fazla sarfiyatın sebebidе hastahanede taht-ı tedaviye olunan hastalara verilen ilaçlardan maada belediye hesabıyla fukaraya verilen ilaç miktarının seneyin sabıkaya nisbetle fevkalade tezayid edilmesinden ileri gelmiş ve mâ'mafih belediye namına verilen edaviye mecanen olmayıp bir bedel mukabilde i'ta olunmakta ve bu bedelde belediye tarafından tasviye edilmekte bulunduğundan bunlar için edilecek fazla sarfiyattan idare-i hususiye zarar değil belki daha ziyade te'min münakalat edileceği bedihi bulunmuş olmasına mebni

46 Vb

teklif vak'a vechile madde-i mezkûredeki tahsisat yirmi dokuz bin üç yüz yirmi kuruş alat cerrahiye ve edevat fenniye müteallik olan beşinci maddedeki yirmi bin kuruşluk tahsisat gayr-ı kabil istiğmal bir hale gelen alat ve edevat fenniyenin tecdidine sarf edileceği cihetle kabulü zaruri görülmüştür.

Geçen sene teçhizat için verilen yirmi bir bin sekiz yüz on altı kuruş, fukara ve muhacirin cenazelerinin küsüratı ve levazım teçhizinin seniye sabıkaya nisbetle fiyatlarının terfii hasebiyle kifayet etmiş ve bunun sene nihayetine kadar kifayeti için münakalat icrasına mecburiyet hâsıl olunmuştur. Teçhiz ve tekfin masrafının otuz bin kuruşa belediyeden tesviye edilmekte bulunmasına ve ahval fevkalade hasebiyle teçhiz ve tekfin için hastahanenin muaveniyetine olan ihtiyacın gelecek senede devam edeceği la-büdd olunmasına mebni bil-fiil tahkik eden ihtiyaç nazar-ı dikkate alınarak altıncı maddede teklif olunan üç yüz yirmi beş bin kuruş kabul edilmiştir.

Tenvir ve teshin hususatına, sarf edilmek üzere geçen sene meclis-i umumi-i

47 Va

vilayetçe kabul buyurulmuş olan atmış bin kûsür kuruşluk tahsisat kifayet etmediğinden diğer fasıl maddelerinden münakalat icra edilerek tenvirat ve teshinat te'min edilmiştir. Binâenaleyhderece-iihtiyacı takdir ve ta'yin eden münakalatın miktarına gurebasına talep olunan tahsisat hal faaliyet gelen ameliyathanelerin teshinat ve tenvirat daimesine kûşad olunan hususi hasta odalarının masraf ve tenviriyeye ve tashiniyeside inzam itmekte bulunduğundan seksen altı bin beş yüz kuruş olarak aynen kabulü münasib görülmüştür.

Sekizinci kırtasiye maddesinde mevcut olup geçen senenin aynı bulunanüç bin kuruşluk tahsisat ile hastahane binasının tamirat cüz'iyeye ve tadilat inşaiyesine ait olan dokuzuncu maddede ki otuz bin kuruşta aynen kabul olunmuştur. Üçüncü levazım maddesinde ki sekiz bin kuruşluk tahsisatda mutbah edevatıyla yatak takımlarının ve tecdidine müteallik olduğundan kabulü zaruri görülmüş ve ma mafih bu gibi ihtiyacat evvelce müteferrika maddesinden tasviye edilmekte iken bu kere bu gibi levazıma aid tahsisat, intizam muameleye te'min için

47 Vb

madde-i mezkûreden tefrik edilmiştir. Şu halde bu tertib fazlasıyla mutalebattan ma'dud bulunmuştur. Sabunda aynı tertibden alınmak üzere bu sene on yedinci maddede merkum müteferrika tertibi geçen seneden yirmi üç bin kuruş teziliyle yirmi sekiz bin kuruş olarak talep edilmekte ve bunun aynen kabulü encümenince muvafık görülmektedir.

Çamaşır vesair makinelerin vaz'î için fabrikadan gelecek mühendislerin icraatıyla el kapamak için ilave olunacak emniyet cihazlarının bedeline müteallik olan on ikinci maddedeki on bin elli yedi kuruşunda lüzumuna mebni aynen kabulü zaruri görülmüştür.

Aza	Aza	Reis
Mustafa Rahmi	Yusuf Ziya	Vali "Rahmi"
Aza	Aza	
Sırrı	Mahmut	

Reis - Şimdi bütçenin madde ve müfredatını okuyacağız.

[Rahmi Bey, otuz sekizinci fasılın memurin sıhhiye ve idare maşatına müteallik birinci maddesindeki ser tabib ve tabib sani maaşlarını okudu.]

Uzun müddet burada hizmet etmiş ve herkese kendini sevdirmiş. Muvafık olan bu zaman kabulünü teklif ediyorum.

48 Va

Bekir Behlül Efendi - İzmir - Buna itiraz eden yok. Mümkünse daha fazla bile verilmelidir.

Reis - Ser tabib ile tabib-i saniye edilen zamlar muvafık mı? [Muvafık, muvafık] Peki.

[Operatör muavinlerine aid maaş okundu.]

Fahri Bey - Ödemiş - Geçen sene bin beş yüz kuruş teklif edilmiş idi. Meclis bunu çok görerak üç yüzünü tenzil etmiş idi. Şimdi meclis eski kararını muhafaza etmek icab eder. Bu zat daha bir seneliktir. Orada on üç seneden beri hizmet edenler var.

Sihhiye Müdürü - Hükümet operatörlere la-akall bin sekiz yüz kuruş veriyor. Bu doktorları iki bin kuruş alırken ettiğiniz rica üzerine terk edilerek hastahaneye daha dún maaşlanıldı.

Reis - İki yüz kuruş zammı kabul edenler ellerini kaldırsın. [Eller kalkar] Ekseriyet yok. Kabul olunmadı.

[İki tabib ile göz tabibine, iki asistana ve dört cerraha ve iki göz hasta bakıcılığına aid maaşlar okundu.]

Reis - Bunlar muvafık mı? [Muvafık, muvafık sadaları] Peki devam edelim.

48 Vb

[Eczacılarca eczahane müstahdemine ve sorularca müteallik maaşlar okundu.]

Bekir Behlül Efendi - İzmir - Ser eczacılarında maaşı altı yüz ikinci eczacınıniki de altı yüz. Bu nasıl olur?

Reis - Bütçedeki müsaitlik yüzünden ser eczacılığa bir şey zam edilmedi. Kabul olunuyor mu? [Kabul, kabul] Kabul olundu.

Müdür maaşı okundu.

Kazım Nuri Bey - Aydın - Müdür maaşına birden dört yüz kırk dört kuruş zam edilmesinin esbabı nedir?

Sıhhiye Müdürü - Müdürün vazifesi intizam cihetinden kesb ehemmiyet etti. Müdür az bir müddet zarfında büyük bir intizam te'mine muvafık oldu. Her halde edilen zam yerinde masrufadır. Kabulünü rica ederim.

Cevdet Efendi - Manisa - Hastahane müdürünün şimdi vazifesi daha az. Çünkü mübayaea hesab vesaire kalmadı. Bunların hepsi muhasebe-i hususiyece yapılıyor.

Reis - Hastahanenin tekmili için izar olunan vesaidin hüsn-ü istigmali, bütün memurların vazifelerini ifa edip etmediğinin tatikiki lazım. Bu vazife müdür tarafından ifa ve ta'kib olunur. Bu gün

49 Va

hastahannede görülen intizam ve tekamil sarf müdür hazırın sai ve gayreti sayesinde husule gelmiştir. Müdürün gösterdiği hizmet ve muvaffakiyete göre mümkün olsa bu maaşının tezyidini teklif edecektim.

Kazım Nuri Bey - Aydın - Biirden dört yüz kırk dört kuruş zam etmektense yüz kırk dört kuruş zam ile iktifa edelim. katib muavininin maaşı da az. Hiç olmazsa bu tasarrufdan ona da bir miktar zam ederiz.

Reis - Ona da zam edelim. Fakat bu zammı diğer memurun maaşından alıpdada yapmak muvafık değil. Bunun gibi birçok maaşı az memurlar var. Bütçe müzakeresinin hitamında karşılık bulursak bunun için bir çare düşünelim.

Halid Efendi - Urla - Bu maaşı bin iki yüze tenzil edelim. Muvafık olur.

Reis - Israr etmem. Müdürün maaşını eski ve yeni haliyle kabul edebilirsiniz. Eski maaşla şimdi ki muvaffakiyeti gösterecek bir müdür bulamayız. Bunun için müdür başka yerde daha ziyade maaş bulur çekilir. Hastahanenizde bu memurdan mahrum kalır.

Bekir Behlül Efendi - İzmir - Bu zammın kabulünü teklif ediyorum.

49 Vb

Ali Bey - Buldan - Küçük bir hastahane olan Eşref Paşa Hastahanesi müdürünğn maaşı bin kuruş. Bunun için nisbeten pek büyük olan gureba hastahanesi müdürüne daha ziyade maaş verilmesi lazım.

Reis - Kabul edilmezse ben onu daha ziyade bir maaşla başka bir yerde istihdam ederim. Müessesenize gidiniz. Tatikik ediniz. Eski haliylede bir defa mukayese ediniz. O vakit müdürün derece-i hizmetini anlarsınız. [Reye, reye

koyunuz sadaları] Peki. Reye koyuyorum, kabul edenler ellerini kaldırsın. [Eller kalkar]yirmi dört rey. Eeseriyet var. [Yok, yok sadaları] işte Efendim sayınız istemeyenler akalliyette kalıyor zam aynen kabul olundu.

Hamdi Bey – Aydın – Kâtip muavininin maaşı az. Hiç olmazsa maaşına elli kuruş zam edelim.

Fahri Bey - Ödemiş - Bu kâtime yazık Efendim hiç olmazsa maaşına bir şey zam edelim.

Sıhhiye Müdürü – Kâfidir Efendim zamma gerek yok. Hademe maaşı yani üç yüz kuruş alıyor. Bunların vazifeleri daha mühim ve ağırdır.

Fahri Bey—Ödemiş—İdadi mezunu olduğunu haber aldığım kâtip muavininin hizmetiyle bir tutulması doğru değil.

Reis— Kâtip muavini hamdi Beyin teklifi veçhiyle üç yüze ibla'ını kabul edenler ellerini kaldırsın. [Eller kaldırılır] Ekseriyat var. Kabul olundu.

[Karantina kâtibi ile iki imam ve vekil harç mübaya ve yemin tevziğ memurları ve esvab eminini ait maaşlar okundu.]

Fahri Bey—Ödemiş— Bir imam kâfi değil mi?

Bekir Behlül Efendi—İzmir— Bir imam yetmez Efendim.

Sıhhiye Müdürü—Hariçten gelen cenazeleri hastahane kaldırıyor. Hem gasl hem de merasim-i saire-i diniyeye ifa için bir imam kâfi değildir.

Reis—Kabul mü? [Kabul, kabul] kabul olundu. Kabul olundu birinci madde bitti. Şimdi ikinciye geçiyoruz. Meclis-i Umumiye'ce kabul olunan 38. Faslın gureba hastahanesi memurun sıhhiye ve idaresine müteallik. Birinci maddesinin şekli:

50. Vb

Seneviyesi	Şehriyesi	Aded	Nev-i Memuriyet
24.000	2000	1	Ser Tabib
18.000	1500	1	Tabib-i sani
14.400	1200	1	Operatör Muavini
12.000	1000	1	Tabib
12.000	1000	1	Tabib
9.600	700	1	Göz Tabibi
14.400	1200	2	Asistan(600 beheriyesine)
4.800	400	1	Birinci Göz Hasta Bakıcı
2.400	200	1	İkinci Göz Hasta Bakıcı
7.200	600	1	İcracı
4.200	350	1	İcracı Kalfası
3.600	300	1	İcracı Kalfası
4.800	400	2	Havancı (Behri 200)
1.800	150	1	Müvezzi'
6.720	560	1	Sör
6.720	560	1	Sör
7.920	660	1	Sör
16.800	1.400	1	Müdür
8.400	700	1	Katip
3.600	300	1	Katip Muavini
4.800	400	1	Karantina Kâtibi
3.420	285	1	İmam
3420	285	1	İmam
4.800	400	1	Kilerci ve Mubayea memuru
3600	300	1	Yemin Tevzi' Memuru
3600	300	1	Esbab Emni
234.000	19.500	33	Yekûn

[Müstahdemin icraatlarına müteallik ikinci madde alel-müfreat olundu.]

Reis—Aynen kabul olunuyor mu? [Kabul, kabul] Kabul olundu.

51 Va

Meclis-i umumiyeye kabul olunan 38. Fasılın müstahdemin icraatlarına müteallik II. Maddesinin şekli

Seneviyesi	Şehriyesi	Aded	Nev-i Memuriyet
2.400	200	1	Kapıcı
4.800	400	2	Kapıcı
3.900	325	1	İşçi Başı
3000	250	1	İşçi Muavini
6.420	520	4	Çamaşır Yıkayıcı (130 beher)
1.560	130	1	Berber
7.200	600	1	Makinist
18.000	1.500	5	Hademe (behri 300)
21.600	1.800	9	İkinci sınıf Hademe (behri 200)
23.000	5.250	35	Üçüncü sınıf Hademe
7.200	600	2	Birinci sınıf Hademe (Behri 300)
3.600	300	2	İkinci sınıf Hademe(Behri 150)
12.480	1.040	8	Üçüncü sınıf Hademe(Behri 130)
1.800	150	1	Nisa hocası
158.580	13.215	74	Yekûn

[Otuz dokuzuncu fasılın me'kulata müteallik birinci maddesi okundu.]

Bekir Behlül Bey—İzmir—dışarıdan gelecek ebelerin iâşesi tahsisatı da madde de var mı?

51 Vb

Muhasebe-i Hususiyet Müdürü Tahsin Bey - Ebelere verilecek iki liranın şekli tevzih etmemiş idi. Bu para onların maaşatlatınamı mütealliktir?Anlaşılamadı iki liranın maaş suretinde kendilerine mahiye olarak mı verilecektir? Yoksa emri iâşe ve masraf-ı zaruriye ve saineri olarak tahkik edecek mesarife mukabil ashab istihkakcı mı tesviye edilecektir. Bu ciheylerin her halde tevzin itnesi lazımdır. Birde bunların hastahannede buldukları müddetçe orada yatak işgal edecekler. O yatalara ait me'kulât kendilerine verilir. Bu suretle tarsrifte vaka olur.

Bekir Behlül Bey –İzmir- ebelerin nısfins ait masrfi tenzil etmiştik. Me'kulâtdan da bunlara ait iâşe masrafının nısfını tenzil edelim.

Reis- Getirilecek ebelerin dışarıdan hastahaneye yemin getirmeleri hem gayrı kabil hemde gayrı muvaffıktır. Bunların hepsine yemin verilecek yalnız 2 lirayı kendilerine maaş olarak mı yoksa masraf-ı zaruriye vereceksiniz. Bunu tayin edelim.

52 Va

Meclis-i hususiye Müdürü- Ebelerin harcırah ve masrafı zaruriye ve gömlek ve levazım-ı tabiye için maktuan beherine şehri ikişer lira verilmesi muvafık olur.

Reis –Müdür Beyin ifadesi muvafık mı Efendim? [Muvafık, muvafık] peki. Şimdi iaşe meelesi var. Bütün getirilecek ebelerin hastahanenin me'kulât kısmından te'mini kabul olunuyor mu? [Kabul, kabul]. bütçe kabul olundu şimdi geçelim.

Hafız Ali Efendi-İzmir- Geçen seneki et miktarıyla bu seneninki arasında büyük fark görüyorum.

Sıhhiye Müdürü- Efendim, bu fark, hastaları iyi te'diye etmek lüzumundan ileri gelmiştir. Herhalde bir hesaba müstendi.

Reis –[Hastahane müdürüne hitaben] etin miktar-ı sabıkından fazla olması esbabını soruyorlar. Sen cevap ver.

Gureba Hastahane Müdürü Ethem Efendi- me'kulât hakkında yapılan hesap vasıtaadır. Hakkıyla temin ve takdir edilecek olursak 3700 lira olması lazımdır. Geçen sene bir tableye müstenid olarak me'kulât verildiği için hakiki miktar anlayışlamamıştı. Bu sene tutulan table mucibince şimdiye kadar yapılan masraf hesab

52 Vb

edilerek neticede her hasta için hat-ı asgari üçer kuruş masraf olacağı tahkik etti. Hastahanenin aded mürettebi 250 yataktır. Hademeyi ilave edersek koyduğumuz miktar çok değildir.

Reis- bu izahat, et tahsisatında görülen fazlalık hakkındaki suale cevap olamaz. Sıhhiye Müdürü- Bu miktar, bi-t-tecrübe tahkik eden ihtiyaca müsteniddir. Evelce levazım hastalarının ihtiyacı tahkik ettirilmeden alınıyordu. Sütte de böyle idi.

Mahmut Bey- Eşme- Sütün kötüsü mü alınıyordu? İzah olunsun. Şikâyetler var mıydı?

Sıhhiye Müdürü- Kötüsü olmuyordu. Fakat muntazam olarak kullanılamıyor bundan da birçok şikâyet vuku buluyordu.

Cevdet Efendi – Manisa- Geçen sene table usulünün tatbikine karar verilmişti tatbik olunmadı mı?

Sıhhiye Müdürü- Bu sene tatbik olunuyor Efendim.

Bekir Behlül Bey-İzmir- bu zam hastalara lazımdır. Kabul edelim.

53 Va

Rahmi Bey –Bergama- Bu ihtiyacı geçen senede bir fiil tahkik ettik. Geçen seneki tahsisat kifayet etmediğinden elli bin kuruşluk münakale icrasına mecburiyet hâsıl olmuştu. Şu halde tahsisatı sabıka iki yüz yetmiş bin kuruşa bali olmuş idi. Bu sene işardaki fiyatada da nazaran dikkate almak lazım. Geçen sene ile bu senenin arasında pek büyük bir fark var. Şimdi bütçeye koyduğumuz üç yüz onaltı bin kuruşluk tam yatan yani tam mevcut üzerine hesap edilirse yine kifayet etmez. Bu sene ihtiyaten çok zaman hasta olmak zaruretindedir. Öyle olmasa da bütçemizdeki şu miktar yetmezdi. Encümende bunun için bu yekûnu kabulde zaruri kattiye gördü.

Sabri Bey- Seferihisar- Her bir hastaya yirmi üç kuruş masraf olduğunu müdür Bey söyledi. Hastahanenin aded-i mürettibi de iki yüz elli. Şu halde 273 750 kuruş kifayet edecek. Bu da yaptığım hesap ile meydana çıkıyor. Şu halde itenilen üç yüz kusur bin kuruşu bu miktara tenzil edelim.

Sıhhiye Müdürü- Geçen seneki fiyatlarla bu seneki fiyatlar arasında büyük fark var. Bu cihetinde nazar dikkate alınması lazım.

53 Vb

Rahmi Bey- Hastahane bu sene leda-alel- icab cihet-iaskeriye tarafından işgal olunak idi. Bunu için çok hasta kabul etmedi. Öyleyken buna me'kulât tertibi kifayet itmeyerek daha elli bin kuruşluk münakale icrasına mecburiyet görüldü. Ve bu hesap üzerine bu sene fazla istendi. Hâlbuki bilahare hastahane yine hal-i tabisinde hastalar kabul edecek olursa o vakit şimdi istenilen parada yetişmeyecek. Birde 250 kişi hesap etmek doğru değil. Bunların üzerine nöbetçi tabiblerinin yemekleri bile hademenin yiyeceğinde hesaba ilave etmektelazım. Sabri Bey yalnız hastalara ait me'kulâtı hesap ediyor. O hesaba doktor ve hademenin me'kulâtında ilave etsin. Bak o vakit Yekûn neye baliğ oluyor. Sabri Bey- Seferihisar- hademenin me'kulâtını hesaba ilave etmedim.

Mahmut Bey-Eşme- hala harp devam edecek gibi görünüyor. Esardada gala devam edecek. Bunun için aynen ibka edelim.

Reis- müzakere kafi. Şimdi re'ye koyuyorum. Üç yüz on altı bin

54 Va

Sekiz yüz doksan altı kuruş olarak kabul edenler ellerini kaldırsın.[Eller kalkar] Ekseriyet var. Aynen kabul olundu.

Meclis-i umumiyece kabul olunan otuz dokuzuncu fasılın me'kulâta müteallik birinci maddesinin şekli:

Nev-i Me'kulât	Kuruş
Nan Aziz	63.420
Koyun eti	95.136
Süt ve yoğurt	72.000
Sığır eti	9.900
Pirinç	18.120
Tuz	540
Soğan	540
Sade yağı	18.060
Şeker	2.700
Üzüm	2.160
Tomat Suyu	3.240
Nohut	3.480
Raka (?)	3.480
Makarna	4.920
Şehriye	1.200
Sebze vesaire	18.000
Yekûn	316.896

[Melbusata müteallik ikinci ve mefruşata ait üçüncü maddeler okundu.]

Reis- Kabul mü? [Kabul, kabul]. aynen kabul olundu.

[Mualecata müteallik dördüncü madde okundu.]

54 Vb

Reis- Aynen kabul mü? [Kabul, kabul] Peki.

[Alat-ı cerrahiye ve edevat-ı fenniye ait beşinci madde okundu]

Reis- Bu da öyle değil mi ?[Evet, evet] peki aynen kabul.

[Altıncı teçhizat, yedinci tenvir ve teshin ve sekizinci kırtasiye maddeleri okundu.]

Reis- Muvafık mı? [Muvafık, muvafık] Aynen kabul.

[Hastahane binasının tamirat-ı cüz'iyeye ve tadilat-ı inşaiyesine müteallik dokuzuncu madde okundu.]

Bekir Behlül Efendi- İzmir- Buna lüzum var mıdır?

Sıhhiye Müdürü-Noksan kalan bir takım hususat var. Mutlak ikmal lazım.

Reis- Aynen kabul olunuyor mu Efendim? [Kabul, kabul] Aynen kabul olunuyor.

[Levazıma ait üçüncü ve müteferikaya müteallik on birinci ve makinelerin vaz'ı için fabrikadan gelecek mühendisin ücretiyle el kapmamak için ilave olunacak emniyet cihazı masrafına havi olan on ikinci madde okundu.]

Reis- Bunlar da aynen değil mi Efendim? [Evet, evet] peki. Şimdi bütçenin heyet-i umumiyesini reye koyacağım. Herkes tebyin esamı ile rey verecek.

55Va

İkinciden on ikinciye kadar olan maddelerin meclis-i umumice kabul olunan şekilleri:

Kuruş	Madde
28.710	2 melbusat
3.300	3 mefruşat
90.000	4 mualecat
20.000	5 alat-ı cerrahiye ve edevat-ı fenniye
35.000	6 teçhizat
86.500	7 tenvir ve teshin
3.000	8 kırtasiye
39.000	9 hastahane binasının tamirat-ı cüz'iyeye ve tadilat-ı inşaiyesi
8.000	10 levazım [Mutbah edevatı, yatak takımı]
28.000	11 müteferrika [sabun buraya dâhildir]
10.057	12 makinelerin vaz'i için fabrikadan gelecek mühendisin ücretiyle el kapmamak için ilave olunacak emniyet cihazı

Reis- Reyler tasnif olundu. Bütçenin heyeti umumiyesi bir rey muhalife karşı kırk üç rey muvafık la kabul olundu.

Meclis-i umumiyece kabul olunan Gureba-ı Müslimin hastahanesi bütçesinin yekûn-ü umumiyesi:

Kurus

1.061.043

55 Vb

Reis- Eşref Paşa hastahanesi bütçesinin tetkikine başlayalım.

[Encümen-i Vilayet-in suret-i atiyede muharrer esbab-ı mucibe mazbatası Katib Rahmi Bey - Bergama - tarafından okundu.]

Esbab-ı Mucibe Mazbatası

“Frenji hastahanesi müdürüyeti tarafından bittanzim tevdi’ olunan 331 senesine ait bütçe sıhhiye müdürünün huzuruyla encümence tetkik olundu. Kırk birinci fasılın memurin-i sıhhiye maaşatına ait birinci maddesinde üç tabib ile bir eczacı ve bir erkek hasta bakıcısına şehri cem’an yedi yüz kuruş zam icrası teklif olunuyorsa da tabiblerin altışar yüz kuruştan ibaret olan maaşlarına daha geçen sene ikişer yüz kuruş zam edilerek sekizer yüz kuruşa iblağ edilmiş ve bu miktarın tezyidine muvazene-i hususiye gayr-ı müsaid bulunmuş olmasına ve erkek hasta bakıcısının maaş-ı sabıkıolan üç yüz kuruş hadd-ı kifayede görülmesine mebni bunlara müteallik altı yüz elli kuruş zammın tenzili ve yalnız eczacılığa mahsus olan beş yüz kuruş, vazifenin ehemmiyetiyle gayr-ı mütenasib görüldüğünden bunun için teklif olunan

56 Va

şehri yüz kuruş zammın kabulü tensib edilmiş ve mezkûr madde bütçe layihasının ta’dilat kısmında izah olunduğu vechile müdürünün teklifinden yedi bin sekiz yüz kuruş tenziliyle doksan üç bin altı yüz kuruş olarak kabul olunmuştur.

Fasıl-ı mezkûrun ikinci maddesindeki memurin-i idare maaşatınada sene-i sabıkaya nisbetle beş yüz elli kuruş zam edilmiş ise de gerek müdürün gerek ser memurinin maaşatı had-ı kifayede olduğundan teklif olunan miktar mezkûr zammın-tayyiyle Madde-i mezkûrenin teklifinden altı bin altı yüz kuruş tenziliyle yirmi sekiz bin sekiz yüz kuruş olarak kabulü tensib olunmuştur.

Bütçenin kırk ikinci fasılın hademe ücuratına müteallik birinci maddesinde beş hademe ve hademenin daha ilavesi için talep olunan tahsisat inşa olunacak bir pavyon hasebiyle hastahanenin hizmeti bir kat daha teksir ve tezayüd etmesi tabii bulunduğundan kabulü şu kadar ki pavyon her halde sene-i evasıtana kadar ancak ikmal edilebileceğinden tahsisat-ı mezkûrenin altı aylık olarak bütçeye vaz'ı ve maaşının azlığından dolayı aşçı bulmak için müşkilata tesadüf edildiği cihetle

56 Vb

gerek aşçı gerek yamağı için talep olunan iki yüz beş kuruş zammın yüz beş kuruş olarak kabulü ve diğer hademe ve hademelere edilen zamların maaşat-ı sabıkanın had-ı kifayede görülmesine mebni tayy-i tensib olunmuş ve madde-i mezkûre, mikdar teklifden sekiz bin üç yüz kuruşun tenziliyle yirmi beş bin yüz kırk kuruş olarak kabul olunmuştur.

Fasıl-ı mezkûrun tenvirat ve ta'kimat için gaz bedeline müteallik olan ikinci maddesinde ki on beş bin kuruş, gerçi geçen sene yedi bin beş yüz kuruş fazla görünüyor ise de ikmali ma'mul bulunmuş olan labaratuvarın mütemadiyen ta'kimata tabi tutulacağı gibi ilave olunacak yeni pavyonda tenvir edileceğinden bunun içinde gaz sarfiyatının bir misali daha tezayüdi tabii bulunduğu cihetle tahsisat-ı mezkûrenin aynen kabulü tensib edilmiştir.

Fasıl-ı mezkûrun me'kulât ve edviyeye mütallik olan üçüncü maddesindeki tahsisat, intizam-ı muamelatın bir kat daha te'mini için ayrı ayrı maddelere tefriki ve fasıl-ı mezkûre bu suretle bir madde daha ilavesi tensib edilmiş ve bütçe layihasının tadilat kısmında görüleceği vechile edviyeye müteallik

57 Va

olan tahsisatın üçüncü me'kulâta ait tahsisatında dördüncü maddeye nakli bu suretle onlardan sonra gelen maddelerin numaralarının müteselsilen tadil ve tebdili karar görülmüştür. Edviye tertibi geçen seneye nisbetle fazla görülmekte ise de bütçe layihasının esbab-ı mucibesinde okunacağı vechile hastahaneye lüzumu olan edviyenin tedariki için bu miktarın kabulü zaruri görülmüş ve menkulattaki fazlalık daha ilave olunacak pavyonla hastalar adedinin seksenden yüz yirmiye bağlı' olacağından neşet eylemektedir ki bu hala seney-i sabıkaya nisbeten mevcut olan gala-yı es'âr da ilave edilirse üç yüz otuz senesine nisbetle talep olunan fazla-i tahsisat-ı şayan istiksar görülmemiştir. Binâenaleyhher iki tahsisatın da tadilat kısmında Beyan olunduğu vechile aynen kabulü tensib edilmiştir.

Bütçe layihasının kırk ikinci fasılın dördüncü maddesinde kırtasiye ve defter-i tabiiyesi olarak gösterilen üç bin kuruş sene-i sabıkanın aynı olmasına ve zaten tab' olunan defter ücreti ile tevzi olunmakta ve bu suretle sarfiyata mukabil daha ziyade bir varidat te'min edilmekte bulunmasına mebni aynen beşinci maddedeki masarif-i müteferrikadan yalnız yeni yapılacak pavyona ait olan iki bin

57 Vb

beş yüz kuruşun altı aylık olarak bil-hesab bin iki yüz elli kuruşunun tenzili ile altı bin iki yüz elli kuruş olarak kabulü tensib olunmuştur. Altıncı maddedeki beş bin kuruşluk tahsisat hastahanenin en mühim ihtiyacatından olan alat ve edevat-ı tıbbiyyeye ait olduğundan aynen kabulü muktezi görülmüştür. Yedinci mahrukat maddesinde geçen seneye nisbetle büyük bir fark görülmekte ise de geçen sene bu tahsisatın dairesince üç bin kuruş olarak takdiri herhalde tahmindeki isabetsizliğe mübteni'olacağı der-kâr olup çünkü miktar-ı mezkûr sene-i mezkûre nihayetine kadar kifayet etmediği bil-fiil anlaşılmış ve bu ihtiyacın te'mini için diğer maddelerden münakalat icrasına mecburiyet görülmüş olmasına ve hastahanedeki hastaların sık sık istihmamındaki lüzumu fenni hasebiyle hamam her vakit yakılmakta ve mutbah ve çamaşırhane ile hastahane koğuşlarının teshini için muktezi mahrukatta ve bu tertipten sarf edilmekte bulunmasına ve bütün bu ihtiyacata gelecek seneki yapılacak pavyonda inzimam edeceğine göre madde-i mezkûredeki tahsisatın teklif-i vak'a vechile on beş bin kuruş olarak kabulü zaruri görülmüştür. Sekizinci

58 Va

melbusat dokuzuncu mefruşat maddelerindeki üçer bin kuruş 330 senesi bütçesindeki miktar aynı olmasına ve bu tahsisata olan lüzum malum bulunmasına mebni aynen kabulü münasib görülmüştür. Üçüncü maddedeki fazla su bedeline gelince kumpanyaca medcanen her yatak için verilmekte olan muayyen miktardaki su kifayet eylemekte ve Hâlbuki frengi hastahanesinde [tedavi-i bi-l-mâ] usul-ü fenniyesi tatbik edilmekte ve hastahanenin bir günde müteaddit vefalar yıkanmasındaki lüzumda inzimam etmektedir ki bunlar için fazla su sarf edilmesi tabii olduğundan talep olunan bin beş yüz kuruş tahsisatın kabulü zaruri görülmüştür.

Kırk üçüncü fasılın birinci maddesinde gösterilen altı bin kuruşluk tahsisat kolera münasebetiyle evvelce işgal edilerek duvarları delik deşik edilmiş olan hastahanenin tamir ve telvinine ait olduğundan aynen kabul edilmiştir. İkinci

maddedeki tahsisatda bütçe layihasına merbut keşifnamesinde gösterildiği vechile ilave olunması meclis-i umumice evvelce kabul olunan pavyon ile hastahane için fennen ve sıhhaten vücuda getirilmesi ehem olan daha bazı

58 Vb

inşaata ait olmağla teklif ve vechile madde-i mezkûredeki tahsisatın yirmi dokuz bin iki yüz on iki kuruş olarak aynen kabulü münasib görülmüştür.

Aza	Aza	Reis
Mustafa Rahmi	Yusuf Ziya	Vali Rahmi
Aza	Aza	
Sırrı	Mahmut	

[Kırk birinci fasılın memurin-i sıhhiye maaşatına müteallik birinci maddesi okundu.]

Reis- Tabiblerin maaşlarına vuku' bulan zamları encümen kabul etmedi. Mecliste böyle kabul ediyorsa anlaşmak için ellerini kaldırsın. (Eller kalkar) Ekseriyet var. Encümenin teklifi kabul olundu. Eczacının maaşına edilen yüz kuruş zam muvafık. Siz de encümenin bu babta ki reyini tensib ediyor musunuz? [Evet, evet] Demek ki eczacının zam-ı maaşı kabul olundu.

Meclis-i umumice kabul edilen memurin-i sıhhiye maaşatına müteallik birinci maddenin şekli:

Seneviyesi	Şehriyesi	Aded	Nev-i memuriyet
18.000	1.500	1	Ser tabib
18.000	1.500	1	Tabib ve bakteriyolog
9.600	800	1	Tabib
9.600	800	1	Tabib
9.600	800	1	Tabib
7.200	600	1	Eczacı
8.400	700	1	Baş hasta bakıcı
3.600	300	1	Erkek hasta bakıcı
3.600	300	1	Kadın hasta bakıcı
3.000	250	1	Kadın hasta bakıcı
3.000	250	1	Kadın hasta bakıcı
93.600	7.800	11	Yekûn

59 Va

[Memurin-i idare maaşatına müteallik ikinci madde okundu.]

Fahri Bey - Ödemiş - Tahsilat muhasebe-i hususiyece icra ediliyor. Başka taraftaki tahsildar lağv edilmiş. Şimdi burada neden ibka ediliyor? Bu tahsildar ne gibi tahsilatla iştigal ediyor?

Muhasebe-i Hususiye Müdürü - Umumhanelerdeki kızlardan aidat-ı sıhhiyeyi tahsil ediyor.

Fahri Bey - Ödemiş - Bu para varidata giriyor mu?

Muhasebe-i Hususiye Müdürü- Dâhildir Efendim.

Fahri Bey - Ödemiş - Şu halde doğrudan muhasebe-i hususiyeye tâbii bir tahsildar olsun.

Muhasebe-i Hususiye Müdürü- Zaten bizim verdiğimiz makbuzlarla tahsilat yapıyor. Hastahane de bırakılırsa mübayaatda vesairede

59 Vb

hizmet ve muavenet eder. Zaten bu vazifede tahsildarlığın ahdesindedir.

Bekir Behlül Efendi- İzmir- Doğru. Mübayaat vazifesi de bunun ahdesinde olduğu için ibka edilmelidir.

Reis- İkinci maddedeki tahsisatı encümenin teklifi ve vechile kabul ediyor musunuz? [Kabul, kabul]. Kabul olundu Efendim. Diğer maddeye geçelim.

Meclis-i umumice kabul olunan ikinci maddenin şekli:

Seneviyesi	Şehriyesi	Adet	Nev-i memuriyet
12.000	1.000	1	Müdür
6.000	500	1	Katib
6.000	500	1	Tahsildar ve mübayaa memuru
4.800	400	1	Vekil harç debboy memuru
28.800	2.400	4	Yekûn

(Kırk ikinci fasılın hademe ücretlerine müteallik birinci maddesi okundu.)

Bazı meseleler - Bazı hademenin maaşatına zamlar icra edilmiş sebebi nedir?

Sıhhiye Müdürü - Yüz yirmi kuruşla hademe bulamıyoruz.

Reis-Bu madde aynen kabul mü? [aynen, aynen] Aynen kabul olunuyor. Geçelim.

60 Va

Meclis-i umumice kabul olunan kırk ikinci fasılın hademe ücretlerine müteallik birinci maddesinin şekli:

Seneviyesi	Şehriyesi	Nev-i memuriyet	
2.400	600	Kapıcı	
1.800	150	Erkek hademe	
1.800	150	Erkek hademe	
1.800	300	Erkek hademe	“Yeni yapılacak pavyon için ilave
2.700	450	Kadın hademe	olunan beş hademenin beheri yüz
			ellişer kuruştan altı aylık ücreti”
1.440	120	Kadın hademe	
1.440	120	Kadın hademe	
1.440	120	Kadın hademe	
1.440	120	Kadın hademe	
2.280	190	Çamaşırıcı	
4.800	400	Aşçı ve yamağı	
1.800	150	Bahçıvan ve meydancı	
25.140	2.470	Yekûn	

[Tenvirat ve ta’kimat için gaz bedeline ait ikinci madde okundu.]

Reis - Muvafık mı? [Muvafık, aynen kabul] peki. Geçelim.

(Edviyeyi me’kulâta müteallik ikinci ve dördüncü maddeler okundu.)

Reis - Muvafık mı Efendim?

Sabri Bey -Seferihisar- Me’kulât için konulan tahsisat, gureba hastahanesi bütçesinin esna-ımüzakeresinde arz ettiğim vechile çoktur. Hastahanenin yataklarına göre üçer kuruş

60 Vb

hesap edecek olursak yüz yirmi bin kuruş kifayet edecek.

Sıhhiye Müdürü - Frengi hastahanesince vasıta olarak tahkik eden miktar daha ziyadedir. Hem de burada tarz-ı tagdi başka türdür. Ve böyle olmasında zaruridir.

Cevdet Efendi- Manisa- Geçen seneki sarfiyat miktarı tayin etmedi mi bu sarfiyat üzerine hastaların her birisine ne miktar isabet ediyor hesap edildimi?

Sıhhiye Müdürü- Gelecek sene daha ziyade hasta gelecek. Çünkü yeni pavyon inşa edilecek.

Cevdet Efendi- Manisa- Eğer pavyon yapılacak ise o vakit bu miktarın kabulü lazım gelir. Yapılmazsa sarf olunmaz. Yine artar.

Reis- Böylece ibka edilsinmi?[İbka edilsin] Peki şu halde üçüncü ve dördüncü maddeler aynen kabul olundu.

[Kırtasiye defter tabi'yesine mahsus beşinci ve masarif-i müteferrikaya ait altıncı ve alat ve edevat-ı tıbbiyeye müteallik yedinci ve mahrukata ait sekizinci ve melbusat ve mefruşata mahsus dokuzuncu ve onuncu maddeler okundu.]

Reis- Aynen kabul değil mi Efendim? [Evet, evet] Peki, on birinci madde okunsun.

61 Va

[Fazla su bedeline ait on birinci madde okundu.]

Halid Efendi- Urla- Kumpanya bu müesseseye fazla su vermezmi?

Reis- Muayyen miktardan ziyade veremez. Mukavelesi böyledir. Bu da kabul olunuyormu? [Kabul, kabul] peki. Kabul olundu.

[Kırk üçüncü fasılın tamirat ve telvinata müteallik birinci pavyon vesairenin inşasına ait ikinci maddeler okundu.]

Reis- Aynen mi Efendim? [Evet, evet] Peki aynen kabul olundu. Şimdi bütçenin heyet-i umumiyesini tayin esamı suretiyle reye koyacağız.

Meclis-i umumiye-i vilayetçe kabul olunan kırk ikinci fasılın ikinciden on birinciye kadar olan maddelerin şekilleri:

Kuruş	Madde	Nev- i Mahsusat
15.000	2	Tenvirat ve ta'kimat için gaz bedeli
30.000	3	Edeviye
186.150	4	Me'kulât
3.000	5	Kırtasiye ve defter ta'biyesi
6.250	6	Masarif-i müteferrika
5.000	7	Alat ve Edevat-ı tıbbiye
15.000	8	Mahrukat
3.000	9	Melbusat
3.000	10	Mefruşat
1.500	11	Fazla su bedeli

Kırk üçüncü fasılın birinci maddelerinin şekilleri:

Kuruş	Madde	Nev-i mahsusat
6.000	1	Tamirat ve telvinat
29.212	2	Ma'tefriat pavyon vesairenin ikmal-i nevakıs ve lağım ve mecra inşaası

Reis- Efendim, reyler tasnif olundu. Kırk yedi rey ile, ettifakla bütçenin heyet-i umumiyesi kabul olundu.

Eşref Paşa [Frengi hastahanesi bütçesinin yekûn-ü umumiyesi:

Kuruş

450.652

Reis-Veladethane bütçesi okunacak [Rahmi Bey'e hitaben] okuyunuz.

(Veladethane bütçesi hakkında encümen vilayetçe tanzim olunan suret-i atiyede münderic esbab-ı mucibe mazbatası okundu.)

Esbab-ı Mucibe Mazbatası

“Veladethane nin 331 senesine mahsus olarak tanzim ve encümene tevdi’ olunan bütçe ile esbab-ı mucibe layihası sıhhiye müdürünün huzuruyla mütalea ve tetkik olundu.’

62 Va

Bütçenin kırkbirinci fasılının birinci maddesinde muharrer memurin-i sıhhiye ve müstahdem maaşatından ifa-ı vazife etmekte olan ser tabibe ait maaş bir senelik ve diğer müstahdem maaşatı veladethane binasının gelecek sene-i ikmalî ma'mul olduğundan altı aylık olarak bütçeye ithal edilmiş ve binâenaleyh madde-i mezkûre teklif vechile kırk sekiz bin dokuz yüz kuruş olarak kabul olunmuştur. Harb-i umumiyenin zuhuru üzerine bütün memalik-i ecnebiyede olduğu gibi memleketimizde de te'sirini göstermesi tabii olan buhran umumi hesabıyla inşaat ve te'sisatın te'hirine encümenince lüzum görülmüş ve bilhare dâhiliye nezaretinden alınan telgrafnamede de sarfiyatta iltizam ihtiyad olunması işar olunarak encümenin bu babta ittihaz ettiği kararın isabeti bu suretle de te'yid etmiş ve bi-t-tabii umumi inşaat meydanında veladethane binasının inşaaşında te'hir edilmişti. Ancak veladethaneye olan ihtiyaçta nazar-ı dikkate alınarak gureba hastahanesi dâhilinde tefrik olunan bir mahalde tesis ve kûşad olunmuş valideler kabul olunmağa başlanılarak ta'yin olunan fen velede sertabibi tarafından müdavat-ı lazımleri ifa

62 Vb

edilmekte bulunmuş ve bu suretle meclis-i umumiyenin veladethane nin te'sisi hakkındaki kararı kısmen husul pezir olmuştur. Geçen seneye nisbetle görülen fazlalık 330 bütçesinde altı aylık olarak kabul olunan ser tabib maaşının 331 senesi bütçesine bir senelik olarak ithalinden ve müfredatda görüldüğü vechile bir tabib muaviniyle gurebaca ve bir hasta bakıcının ilavesi ve buna mukabil sekiz yüz kuruşluk şıvesterliğinlağvı münasebetiyle hâsıl olan şehri üç yüz elli kuruşluk bir zam farkından münbais bulunmuştur.

Kırk ikinci fasılın birinci me'kulât maddesindeki tahsisat miktarı, beher hastaya yevmi luzumu olduğu bi-t-tecrübeye sabit olan üç kuruş üzerinden hesap edilecek bütçeye ithal edilmiş ve veladethanenin hasta ve müstahdeminin adedleri atmış yedi kişiden ibaret olmasına göre altı aylık olarak talep olunan otuz altı bin yüz seksen üç kuruş hesab-ı mezkûre muvafık olduğundan aynen kabul olunmuştur.

Mualecata müteallik ikinci maddede gösterilen dokuz bin beş yüz kuruşluk tahsisatda iki yüz elli yataklık gureba hastahanesinin mualecat tertibi esas ittihaz edilerek takdir

63 Va

olunmuş ve binâenaleyhmiktar-ı mezkûr şayan istiksar olunduğundan kabulü tensib edilmiştir.

Üçüncü melbusat maddesinde gösterilen on iki bin yedi yüz kuruşluk hiç bir te'sisata ve eşyaya malik olmayan veladethane tabibleriyle hasta bakıcılara muktezi gömlekler ve yeni doğan çocuklar ile hastalara çamaşır tedarigi için lüzumu olduğu anlaşıldığından aynen kabulü zaruri görülmüştür.

Dördüncü tenvir ve teshin ve beşinci müteferrika maddelerindeki on dört ve on bin kuruşluk tahsisatda mu'tedil ve lüzumlu görüldüğünden aynen kabul olunmuştur. İnşaat ve te'sisat için altıncı maddede iki yüz seksen bir bin dört yüz on kuruş daha talep olunması veladethane nin inşaaı için geçen sene istenilmiş olan iki yüz bin kuruşluk tahmini vaz' olunmuş bulunması ve kifayetsizliğı bu sene yapılan keşif ve planlardan tahkik etmiş ve yüz on altı bin sekiz elli kuruşta te'sisata müteallik bulunmuş olduğundan madde-i mezkûrede gösterilen tahsisat aynen kabul edilmiştir.

Aza	Aza	Encümen Reisi
Yusuf Rıza	Mahmut	Vali Rahmi
Aza	Aza	
Mustafa Rahmi	Sırrı	

63 Vb

Reis- Şimdi bütçe okunsun.

[Kırk yedinci fasılın malumata müteallik birinci maddesi okundu.]

Hafız Ali Efendi- İzmir- İkinci sertabib muavinine lüzum var mı?

Sıhhiye Müdürü - Veladethane de iki kısım mevcuddur. Lohusaların bulunduğu kısımdaki tabib veladethane nin temiz kısmında bulunamaz. Her iki kısımdada bir tabibin ifa-i vazife etmesi fennen muvafik değildir. Lohusalar evvala gureba hastahanesine kabul edilecek ve orada müddet-i muayene-i fenniyesini geçirdikten ve müdavat-ı lazımasını gördükten sonra veladethane nin temiz kısmına nakl olunacak. Bunun için ikinci bir muavine ihtiyaç vardır.

Bekir Behlül Bey - İzmir - Veladethane dairesi ne oldu?

Sıhhiye Müdürü- Şimdilik gureba hastahanesinde tefrik olunan iki pavyonda te'sis olundu. Orada hastalar kabul ediliyor.

Reis - Veladethanenin hafriyatına başlandı. İnşa vaz' esas resminde hep beraber bulunuyoruz.

Cevdet Efendi- Manisa- Altı aylık

64 Va

olarak kabul olunacak diye gösteriliyor. Bu nedir?

Reis- Geçen sene bu tahsisat kabul olunmuş ve fakat sarf edilememiştir. Şimdi usulen muvazeneyi göstermek için 330 senesine mahsus hanede zikr ediliyor.

Cevdet Efendi-Manisa- Buradaki hademelerin maaşları diğer hastahanedekilerden ziyade. Neden?

Halid Efendi-Urla- Ser tabib iki bin. Muavini altı yüz. Hiç nisbet yok.

Sıhhiye Müdürü - Biz mümkün olduğu kadar tasarrufa çalışıyoruz. Bu maaşlarla bu sene yetişecek Efendilerden iki doktor alınır. Bulunabilir.

Reis- Kâfi Efendim. Altı yüz kuruşun ibkası muvafık mı? [Muvafık, muvafık] Peki. Birinci maddeyi aynen kabul ediyormusunuz? [Evet, Evet] Birinci madde aynen kabul olundu geçelim.

Meclis-i umumiyece kabul olunan kırk birinci fasılın maaşata müteallik birinci maddesinin şekli:

<u>Seneviyesi</u>	<u>Şehriyesi</u>	<u>Aded</u>	<u>Nev-i memuriyet</u>
24.000	2.000	1	Ser tabib
3.600	600	1	Ser tabib muavini
3.600	600	1	Ser tabib muavini
2.400	400	1	Daimi ebe
1.800	300	1	Ameliyathane kadını Altı aylık
6.000	1.000	4	Hastabakıcı kadın
5.400	900	6	Hademe
1.200	200	1	Kapıcı
900	150	1	Arabacı
48.900	6.150	17	Yekûn

[Kırk ikinci fasılın me'kulâta müteallik birinci maddesi okundu.]

Bekir Behlül Bey- İzmir- Bu me'kulât için ayrıca bir mutbah açılacak. Gureba hastahanesinin ki ile tevhidî mümkün olmaz mı? İntisadî mucib olur.

Sıhhiye Müdürü - Veladethane evvelce gureba hastahanesinin yanında yapılacak idi. Bunun için tevhid mümkün olurdu. Şimdi ise ayrı bir mutbaha ihtiyaç var.

Reis - Evet veladethane ayrı mahalde inşa olunacak. Bunun için mutbahların tevhidî mümkün değildir.

Bekir Behlül Bey-İzmir- Gelecek ebeler bu hastahane de bulunacaklar değil mi Efendim?

Reis - Veladethane yapıldıktan sonra tabii oraya gelecekler. Me'kulât maddesi

65 Va

aynen kabul olunuyor mu? [Kabul, kabul] Peki. Geçelim. (Mualecata müteallik II. Madde okundu.)

Reis- Muvafık mı? [Muvafık, muvafık] Muvafık görülüyor. Aynen kabul olundu.

Meclis-i umumice kabul olunan kırk ikinci fasılın birinci ve ikinci maddelerinin şekilleri:

Kuruş	Madde	Nev-i Mahsusat
36.180	1	Me'kulât
9.500	2	Mualecat

[Melbusata müteallik üçüncü madde okundu.]

Cevdet Efendi - Manisa - Tabib gömlekleri için istenilen bin beş yüz kuruş çoktur.

Sıhhiye Müdürü - Çok değil. Üç gömlek bir liraya çıkıyor. Hâlbuki beher doktora beş gömlek lazımdır.

Cevdet Efendi - Manisa - Bu hesap kabul edilse bile yine dokuz lira kifayet edecek. Bunun için tenzil edelim.

Sıhhiye Müdürü - Yalnız doktorlara vermeyeceğiz, hastabakıcılarada gömlek verilecek. Zaten on beş müstahdem var. Bir liradan yine bin beş yüz kuruş eder. Binâenaleyhaynen kabul edilmesini teklif ediyorum.

Reis - Melbusat aynen kabul

65 Vb

oluyormu? [Aynen, aynen] Peki. Aynen kabul olundu.

Meclis-i umumice kabul olunan melbusata müteallik üçüncü maddenin şekli:

Kuruş

1.500	Tabib ve hasta bakıcı gömlekleri
1.200	Yeni doğan çocuk çamaşırları
10.000	Hastalar için çamaşır
12.700	Yekûn

[Tenvir ve teshine müteallik dördüncü ve müteferrikaya ait beşinci maddeler okundu.]

Reis -Muvafık mı Efendim? [Muvafık, muvafık] geçelim.

[İnşaat ve te'sisata ait altıncı madde okundu.]

Reis- Buda aynenmi Efendim? (Evet, evet) Peki. Aynen kabul.

Meclis-i umumice kabul olunan tenvir ve teshin tahsisatını havi dördüncü müteferrikaya ait beşinci maddelerin şekli:

Kuruş

Kuruş	Madde	nev-i mahsusat
14.000	4	Tenvir ve teshin
10.000	5	Müteferrika

Meclis-i umumice kabul olunan te'sisata müteallik altıncı maddenin şekli:

Kuruş

164.560	Geçen sene alınan eşya tahsisatından bakiye (keşfi mucibince)
8.000	İnşaat keşfi haricindeki ameliyathane ve nikat saireye konulacak musluklar
8.500	Beşik, leğen, kamaş, banyo, teraze, soba, ameliyathane için mermer raflar
48.900	Alat edevat-ı fenniye
37.200	Karyola ve yatak takımı
9.250	Mefruşat
5.000	Gureba bedel mübayaası
281.410	Yekûn

Yusuf Rıza Efendi - Soma - Bu veladethane ye müracaat eden kadınların bir istatistiki var mı? Ne kadar kadın gelmiş?

Sıhhiye Müdürü - Miktarı mukiddir. Kadınlar mütemadiyen gelmektedir.

Yusuf Rıza Efendi - Soma - Efendim bu para mühim. Dört bin lira bu. Bu para ile birçok mektebler açılır. Bu sırada böyle bir para harcamak israf olur. Gureba hastahanesinin bir kısmını ona tahsis etmeli. Meclis her şeyden evvel maarifi düşünmeli. Maarifsizlikden memleket kırılıyor. Aman rica ederim. Evvela biz maarifi, maarifi düşünmeliyiz, Efendim. Ben bu paranın veladethane ye sarfını fikrime göre muvafık bulmuyorum. Bilmem.

Reis - Dünyanın en mütemaden memalikinginde en zengin kıt'atında bu müesseseler vucuda getirilmiş. Yalnız muhtacın değil, hatta zengin olanlar bile bunlara müracaat ediyorlar. Çünkü hastahanelerin bütün vesait-i lazıme ve fenniyye-i cami olmaları hasebiyle

66 Vb

orada her şey hazır bulunur. Eve getirecek bir doktorun elindeki vesait herhalde hastahanedeki kadar mükemmel olamaz. Orada her şey temiz, fen dairesinde cereyan eder. Lohusalar alelade evdeki gibi bakılmaz. Orada daima fene riayet eden hastabakıcılar var. Doktorlar daima hazır. Lohusanın hâsıl olacak bir ihtiyacı derhal ihzar ve te'min olunur. Bunun için zenginlerde gider. Bizde fukara çok. Öyle garibler vardır ki böyle müesseseye sığınmaya mutlak ihtiyacı var. Hastahanelere fevkaledede ihtiyacı olan bir memlekette öyle hastahaneenin bir iki

koşuşuna veladethane ittihaz etmek, bir tarafını bimarhane yapmak, frengi kısmınıda birleştirmek o hastahaneden bir faide beklememek demek olur. Ben bilirimki gureba hastahanesine gelen hastalar on gün yatar. Biraz iyilik yüzü görmeye başlayınca hemen hastahaneden çıkarılıyor. Buda onun daha beterinin müracaatından ileri geldiği şüphesizdir. Eğer veladethane kısmı ayrı bir hastahane halinde yapılırsa o vakit koşuşlar boşanır. Bu zavallılarda böylece ifakat bulmadan çıkarılmaz. Velhâsıl Efendiler, bu müessesenin vucuda elzem olduğunu görüyorum.

67 Va

Bekir Behlül Efendi - İzmir - Veladethanenin te'sisi esasen kabul edilmiştir. Bunun için münakaşaya lüzum yoktur.

Yusuf Rıza Efendi - Soma - Mekteblere olan ihtiyaç te'min edilirse o vakit bu müesseselerden istigane hâsıl olur.

Reis – Bî-kesler öyle sokak köşelerinde doğursunlar demek.

Hacı Mehmet Efendi - Nazilli - Bir daireyi isticar suretiyle bunu yapamazmıyız?

Reis - İsticar etmektense buna verilecek paraya sarf ile kendi malımız olarak bir müessese vucuda getirmeliğimiz elbette daha iyi olur. [Müzakere kâfi kâfi sadaları] peki. Müzakere kâfi görülüyor. Şimdi bütçenin heyet-i umumiyesini reye koyacağım.

[Reyler toplanarak tasnif olundu.]

Reis - Efendim, bütçenin heyet-i umumiyesi sekiz rey muhalife karşı otuz sekiz rey muvafıkla kabul olundu. Yarın öğleden sonra baytar ve ziraat bütçeleri tetkik olunacak. Şimdi meclise hitam veriyorum.

Meclis-i umumice kabul olunan veladethane bütçesinin yekûn-ü umumiyesi:

Kurus

412.690

67 Vb

2.3. Üçüncü İctima

2.3.1. Birinci Celse

27 Kanun-u Sani Sene 330 - Salı

Ba'de-zzevâl

Dakika	Saat
25	2

Meclis-i umumi-i vilayet, Reis-i Sani Tevfik Paşa Hazretlerinin taht-ı riyasetlerinde Aza Bekir Behlül, Müderris Hafız Ali, Yosef İsterogo Efendiler - İzmir-, Halid Efendi- Urla-, Sırrı Efendi- Foçateyn-, Lütfi, Hacı Mümtaz Efendiler, Fahri Bey- Ödemiş-, İsmail Faiz, Hacı İsmail, Hilmi Efendiler- Tire-, Mustafa Sadık Efendi- Bayındır-, Mustafa Efendi, Rahmi Bey- Bergama-, Abdüllatif Efendi- Çeşme-, Sabri Bey- Seferihisar-, Cevdet ve Halid Efendiler- Manisa-, Mustafa Efendi- Demirci-, Fahri Efendi- Kırkağaç-, Kazım Bey- Gördes- Fikri Bey- Kasaba- Ali, Enver Beyler-Akhisar-, Galib Bey- Alaşehir-, Hacı Mehmet Efendi, Reşit, Kazım Nuri Beyler- Aydın-, Mustafa Efendi- Karacasu-, Sadık Efendi, Hacı Mehmet Efendi- Nazilli-, Hasan Fehmi Efendi- Bozdoğan-, Ahmet Ziya Efendi, Yusuf Bey- Denizli-, Hüseyin ve Osman Efendiler- Çal-, Ali Bey- Buldan-, İsmail Efendi-Sarayköy- ,Hacı Mehmet Efendi- Tavas-dan ve cem'an otuz dokuz azadan mürekkebe olarak akd-ı ictima eyledi.

Reis Sani Tevfik Paşa - Müsaade

68 Va

edersiniz müzakereye başlayalım. [Katib Enver Beye hitaben] zabt-ı sabıkı okuyunuz.

[Zabt-ı sabık okundu.]

Reis Sani - İtiraz var mı Efendim? [Muvafık, muvafık sadaları]

İstrogo Efendi - İzmir -Tayin esamı ile verilen reylerin zabta geçmesi kanun iktizasındandır. Hâlbuki bir iki bütçe hakkında tayin esamı ile rey verildi. Fakat esamı zabta geçmedi.

Sabri Bey - Seferihisar - Bu usulun kemalen ref'i taraftarıyım. Bütçenin heyet-i umumiyesinin reye konulması hakkında kanunda bir serahat yoktur.

Vilayet kanununun yüz yirmi dokuzuncu maddesinde bütçe lahiyaları madde bi madde merbut oldukları cetveller fasıl fasıl meclis-i umumide tetkik edilerek lazım görüldüğü takdirde bitta'dil tasdik olunacak deniliyor. Yüz yirmi birinci maddesinde ise bütçe müzakeresinde ta'yin esamı ile rey i'tası zaruri olduğu gösteriliyor. Birkaç fasıl ile onun merbutu olan maddeler tetkik olunurken azadan bir çokları bazı maddelere muaraz bulunabilir. Meclis azasının adedi kadar mevcut cami bir bütçede her biri bir maddeye muaraz kalsa

68 Vb

ve itiraz ictihadı hasebiyle heyet-i umumiyesinin reyinde muhalif bulunsa ve buna muhalefet ekseriyeti teşkil etse bütçenin esası kabul edilmemiş gibi bir fikir çıkar. Muvafık bulunsa itiraz ve ictihadiyenin hilâfına rey verilmiş olacak. Birde sonradan zabıt olunuyorken kırk kişi arasında birisinin muhalif rey verildiği alenen okunacak. Bu sahip reye mahcub mevkiinde bırakıyor. Bunun için esası madde bil-madde ve fasıl fasıl kabul olunan bir bütçenin tekrar heyet-i umumiyesini reye konulmasını teklif ediyorum.

Mustafa Efendi- Demirci- Ayrıca heyet-i umumiyesini reye koymaya ihtiyaç yok. Yalnız madde ve fasılların kabulünde ta'yin esamı usulünü tatbik etmek maksadı daha iyi te'min eder zan ederim.

Bekir Behlül Efendi- İzmir- Ta'yin esamı suretiyle reye müracaat usulü geçen sene kabul edildi ve bilfiil icra ve tatbikinde ibtidar olundu. Bu usul hem nazari hemde ameli olarak kabul edilmiş olduğu halde şimdi onun aksine hareket edilmesi muvafık olamaz. Şu halde ta'yin esamı ile reye müracaat bir zaruret haline iktisab etmiş olduğu gibi neticede muhalif ve muvafık

69 Va

azaların isimlerinin zabta derc olunmasında la-büddür. Zira muvafık ve muhalif olanların kimlerden ibaret olduğu neticede anlaşılamayacak olursa ta'yin esamı usulüne müracaat etmek manasız olur. Sabri Bey'in muhalif azaların hal ve muhalefette kalmalarının anlaşılması mahcubiyetlerini mucib olur yolundaki mütaleaları münasib değildir. Çünkü muhalif ve muvafık olarak verilen reyler, kanaat-i vicdaniye ve ictihadat-ı zatiyeye mübatinidir. Bundan mahcubiyeti müreccib olacak hiçbir netice çıkarılamaz. Binaenaleyh bütçenin heyet-i umumiyesinin ta'yin esamı suretiyle reye konulması ve muvafık ve muhalif reylerin allel esamı zabta geçirilmesinin usulunun devam ve bekası lazım gelir reyindeyim.

Reşid Bey - Aydın- Meclis müzakeratının bir talimata müstenid olarak cereyan etmesi icab eder. Hatta kanundada müzakerenin nizamname-i hususuna tevfikeyn cereyan edeceği gösteriliyor. Bu nizamname ne ise tatbik edilsin.

Enver Bey-Akhisar-Bu münakaşanın iki kısma tefrik edilmesi icab eder zannındayım. Bunlardan birisi fasıl fasıl müzakeresi bittikten sonra tayin esamı

69Vb

suretiyle reye konulması ve ikincisi de ta'yin esamı ile reye konulduktan sonra muaraz ve muvafık azanın isimlerinin zabt namede tasrihi icab edip etmediği meselesidir. Kendi fikrime göre bütçenin herhalde heyet-i umumiyesinin tayin esamı ile reye konması lazım. Heyet-i umumiyesi ile kabul edilmiş olan bir fikrin teferruatını münakaşa etmek doğru olamaz. Ancak esas itibariyle kabul edilen bir fikrin teferruatında ihtilaf olabilir. Bu nokta-i nazardan muhakeme bulunduğu takdirde bütçenin hem fasıl fasıl hemde heyet-i umumiyesinin araya vaz' edilmesi lazım olduğu meydana çıkar. Muvafık ve muarazların zabta geçirilmesinde azalar ancak bir mahcubiyet tasavvur edemem.

Cevdet Efendi- Manisa- Geçen senede bu mevzu' bahis oldu. Fasıl fasıl reye konulması söylendi. Fakat fazla meşguliyeti mucib olduğundan yalnız heyet-i umumiyenin tayin esamı suretiyle reye konulması kabul olundu. Reylerin zabta geçirilmesinde hiçbir mahsur göremiyorum.

Fahri Bey- Ödemiş - Bütçenin heyet-i umumiyesinin ta'yin esamı ile reye konulması kanunu iktizasından olduğu için

70 Va

ayrıca münakaşasına hacet yok. Yalnız Sabri Bey'in fasıl maddelerinde tayin esamı ile reye konulması hakkındaki sözlerinin tetkiki kalıyor.

Hafız Ali Efendi-İzmir- Geçen sene bu mesele tekarrür etti şimdi tekrar uzatmağa mahal yok.

Reis-i Sani- Fasıl fasıl ta'yin esamı ile reye konulmasını istiyormusunuz? [Hayır, hayır] tayin esamı ile rey verenlerin esamesinin zabta geçmesini kabul edenler ellerini kaldırsın. [Eller kalkar.]

Sabri Bey- Seferihisar- Efendim.

Reis-i Sani- Bitti Efendim. Ekseriyet var. Reyler zabta geçecek şimdi ziraat bütçesinin müzakeresine başlıyoruz.

Ziraat Bütçesinin Şekli:

Kuruş	Madde	Fasıl
		26 Teşkil olunacak Fidanlık Mahsusatı
4.200	1	Müstehdemin Maaşı
10.000	2	Masraf-ı te'sisiye istihsaliye ve müteferrika
		28 Masarif-i münferika ve harcırah
20.000	1	Tohumluk bedeli
34.200		Yekûn-ü umumi

70 Vb

Ziraat bütçesine ait vilayet-i ziraat müriratının esbab-ı mucibe layihası:

“ 330 senesi umur-u ziraiye bütçesindeon altı bin (16.000) kuruş ile bir fidanlığın ihdası ve yirmi bin yüz (20.100) kuruş ile Seydiköy bahçelik mektebinde bir laboratuvarın teşkili ve bir mütehasın tayini ve vilayet ahalisine tohum tevzi-i içinde yirmi bin (20.000) kuruş ki cem'an elli altı bin yüz (56.100) kuruş bir tahsisat tefrik edilmiş ise de bahçelik mektebinde mütehasıs olarak laboratuvar tayin edilmesi muktezi bulunan mekteb-i mezkûr müdür muavin-i sabıkı Ali Rıza Efendi Mayıs 330 tarihinde terfien dersaadet Halkalı ziraat mekteb-i alisine tayin kılınmasından laboratuvarın te'sisi kabul olamamış ve Torbalı'da te'sis edilecek fidanlığa muktezi tohum ve ağaçları ve ahaliye tevzii olunacak tohumların mevsim celbi şimdi ise de ahval-i hazıradan dolayı tedariki kabul olmadığından mezkûr tohumların celbine muvaffakiyet hâsil olamamış yalnız Adana'dan tedarik edilip bir ay tecrübe ziraat-ı nezaret-i celilesi tarafından vilayetimizde gönderilen Türkistan pamuğu tohumlarından

71 Va

gayet iyi bir netice görülmekte olmasından beş bin (5000) kuruşluk tohum celb ve tedarik edileceğinden umur-u ziraiye için tefrik edilen elli altı bin yüz (56.100) kuruştan sene nihayetine kadar cüz'i bir miktar sarf edilebilerek mütebaki kısmı bilzaruri tasarruf edilmiştir.

330 senesi umur-u ziraiye bütçesine gelince:

Evvela - Torbalı'da ihdas olunacak bir kıt'a fidanlığı tahsisatı ahval-i hazıradan dolayı 330 senesinde teşkili kabul olmayan fidanlığın 331 senesinde teşkili için merbut bütçenin birinci faslında müfredatı gösterildiği vechile on dört

bin iki yüz (14.200) kuruş tahsisat talep edilmekle fasıl-ı mezkûrun birinci maddesinde bahçıvan maaşı şehriyesi beş yüz kuruş ve yamağı 200 kuruş bir maaş itası: bahçıvan maaşında iki yüz kuruş zam edilmesi esbabı geçen sene tahsis buyurulan üç yüz kuruşla ma'lum bir bahçıvan tedariki kabul olunamayacağı anlaşılmış olmasından iki yüz kuruş zammın kabulünü ve bu gibi fidanlıkların

71 Vb

Tesviye-i türabiye ve gübre tedarikine öğleden itibaren mübaşerat edilmesi iktiza eylediğinden fidanlık tahsisatı öğleden itibaren altı aylık bütçesinin kabul buyurulmasını arz ve istirham eylerim.

Saniyen-İştira edilecek tohum bedeli tahsisatı:

330 senesinde bu fasıl için tefrik edilen yirmi bin (20.000) kuruşun ahval-i hazıradan dolayı sarfı kabul olduğundan ve muhtelif alel cins tohumların Avrupa'dan celb ve ahaliye tevzi' ve zirain teşvik edilmesi vilayet için mühim netayicin husuli kuva'en ma'mul bulunduğundan 331 senesi umur-u ziraiye masrafını iraidir. Bunun ikinci faslında yirmi bin (20.000) kuruşun tahsis ve kabulünü talep ederim.

Aydın vilayeti ziraat müdürü

Ojen Yeni dünya

Encümen-i vilayetin esbab-ı mucibe mazbatası ziraat müdürüyeti tarafından bittanzim tevdi' olunan 331 senesine ait ziraat bütçesi encümence tetkik olundu. Teşkil olunacak fidanlık hakkındaki

72 Va

birinci fasılın müstahdem maaşatına müteallik birinci maddesindeki dört bin iki yüz kuruş ile masarif-i te'sisiyesi istihsaliye ve müteferrikaya ait ikinci maddesindeki munderic on bin kuruşluk tahsisat aynen kabul olunmuştur. Bu fidanlıkta geçen seneki esbab-ı mucibe mazbatasında izah olduğu vechile vilayetin her tarafında mevcut bataklıklardan ve şehirlerimiz münasib caddeleriyle meydanlıklar ve mezarlıklarında gars olunmak için okalıptüs, akasya, ihlamur, kalantos her nev-i çam fidanları yetiştirilecektir. Vilayetin ahval-i sıhhiyesi ve ihtiyacat-i ziraiyesi nokta-i nazarından bu ağaçların fevaid-i adidesi

olacağı sabık olmakla beraber bugün şehirlerimizdeki caddelerin en mühim ihtiyacı tezyiniyesinden magdud olan bu gibi ağaçlar mefkud olduğundan bunların yetiştirilmesi için maz-el zikr fidanlığın te'sis ve idamesi taht-ı vacibinde görülmüştür. Gerçi bu fidanlık 330 senesinde te'sis edilememiş isede bunun esbabıda fidanlık için evvelce intihab edilmiş olan ziraat mektebine ait arazinin müsait olmadığı tebyin etmesinden ve mevsiminden müsaid mahalın ihzar edilememesinden münbais olup ahiren Tepeköy Çiftliği'nde fidanlığa elverişli bir tarla bulunduğundan fidanlığın orada te'sisine karar verilmiştir. Geçen sene te'sisine karar verilerek yirmi bin yüz kuruşluk tahsisatı kabul edilmiş olan emraz-ı nebatiye laboratuvarına ziraat mektebinde istihdam edilmekte olan mütehasısın İstanbul'a tahvil-i memuriyet alınmasından ve bu gibi mütehasısınların nedareti hasebiyle bulunamayacağından te'sis edilememiş ve aynı hal 331 senesinde devam edeceğinden mezkûr laboratuvar lağv edilerek buna müteallik olan tahsisatda bütçeye ithal olunmuştur.

Ziraat tohumlarının ıslahı için vilayetimizin iklim ve tabiat-ı ziraiyesiyle mütenasib şeraidi haiz hububat vesaire tohumları celb ve şerait-i muvaffaka dâhilinde tevzi' olunmak üzere geçen sene kabul olunan tahsisatın aynı olan yirmi sekizinci fasılın birinci maddesindeki yirmi bin kuruşun aynen kabulü tensib edilmiş ve 330 senesi için verilen tahsisat ile bu tohumların henüz celb edilememesi harb-i umumiyenin zuhurundan neşet ettiği ziraat

73 Va

müdürüyetinin esbab-ı mucibe layihasında zikr edilmekte bulunmuştur.

Aza	Aza	Reis
Mustafa Rahmi	Yusuf Ziya	Vali Rahmi
Aza	Aza	
Sırrı	Mahmud	

Reis-i Sani - Bütçe hakkında söz söyleyecek var mı? [Söyleyeceğiz sedaları] peki. Sıra ile söz söylenecek (Bekir Behlül Efendi'ye Hitaben) size söz veriyorum.

Bekir Behlül Efendi - İzmir - Memleketimiz, bütün Manisa'yla bir ziraat memleketi olduğu halde meclise tevdiğ edilen ve Aydın vileyetinin umur-u ziraiyesi hakkında denilen bütçede yalnız bir fidanlık te'sisi luzumundan bahs edilmektedir. [Elinde bulunan bütçenin bir nüshasını göstererek] Efendim bütçe

denilen şurekaya bir kalem yani bir fidanlıkla nihayet veriliyor. Bu fidanlık, vilayetin ahval-i sıhhiyesine şehri mezradaki caddelerin ihtiyacat tezyiniyesine hizmet edeceği mütaleasıyla geçen sene inikad eden meclis kabul edilmiş idi. 331 bütçesinde bazı esbab elcasıyla fidanlığın te'sis edilemediği zikr olunuyor. Şu hale göre geçen sene bir şey yapılmadığı gibi bu senede hiçbir şey düşünülmemiş

73 Vb

demektir. Vilayetimiz halkının ve her bir sınıfın her türlü ümidi vilayetin umur-u ziraiyesine ma'tuftur. Arzu edilir ki, meclisin bütün evkatı umur-u ziraiye hakkındaki müdavele-i efkâr ile geçsin ve her yerde her kasabada hatta her karyede bile bir numune tarlası vücuda getirilsin. Bir kasabanın yollarının ihtiyacat tezyiniyesini te'min edebilecek ağaçlar yetiştirmekten ibaret bir fidanlık bütçesi vilayetin umur-u ziraiyesi hakkında bir bütçe olamaz. Kemal-i teksifle söylüyorum. Ziraat müdürüyetinin vilayetin ziraatını bu derece ihmal edeceğine tasavvur etmezdim. Efendim, Beyhude yere aza-ı evkat etmekten ise bi'la-tetkik bu varakanın varaka diyorum çünkü hiçbir vechile vilayetin ziraat bütçesini haiz bir şekli yoktur. Daire-i aidesine red ve iadesini teklif ediyorum.

Fahri Bey - Ödemiş - Bu bütçe yeniden tertib olunmak için ziraat müdürüne iade olunsun.

Hacı Mehmet Emin Efendi - Aydın - Yalnız tahammüden bahs etmek doğru değil. Memleketimizin birçok haşerat yüzünden gördüğü zarardan bahs edilmemiş.

Sabri Bey - Seferihisar - Bütün bu

74 Va

söylenilen hakikatleri teslim ederim. Şimdi biz bütçenin mevcudunu tetkik edelim. Sonra diğer ihtiyacatıda tayin edelim.

Fahri Bey - Ödemiş - Bu bütçe adeta bir belediye bütçesidir. Hiçbir zaman vilayetin ihtiyacatıyla mütenasib değildir. Muvafık olarak yeniden tanzim olmak üzere herhalde iade edilmesini teklif ediyorum.

Ziraat Müdürü Yeni Dünya Efendi - Zanedersen vilayete verdiğim bütçede başka şekillerde vardır. [Birşeyler yok. Susturunuz. İzahat istemeyiz. Mal meydanda] Geçen sene numune tarlaları, çiftlikleri te'sisini teklif etmiştim. Beş Enver Bey'in liraya vucuda geleceği için kabul olunmamışdı. Verdiğim beş senelik programda bu ihtiyaçları gösterdim.

Bekir Behlül Efendi - İzmir - Eğer ahval-i hazıra bu bütçenin layık olduğu bir şekilde tanzimine mani' ise bu halin, her halde diğer bütçeler hakkındada varid olması lazım gelir. Hâlbuki diğer bütçeleri aynen kabul ettik tekrar ediyorum. Vilayetimiz tam manasıyla bir ziraat vilayetidir. Ziraat bütçesi iki kalemle gelmez. Bunun yeniden tanzimi için iadesini talep ederim.

74 Vb

Hamdi Bey - Aydın - Azasının ekserisi rençberden olan meclisimiz yalnız bir fidanlıktan ibaret bir bütçeyi verdiklerinden dolayı cidden Beyan te'sif ve te'sir eylerim. Bu bütçenin çiftçilik namına reddini talep ederim.

Kazım Bey - Gördes - Bu bütçe red olunmasın. Tatlık ve yeniden tanzimi için meclisce intihab olunacak ziraat encümenine havale edilsin. Ben bunu teklif ediyorum.

Rahmi Bey - Bergama - Encümen, nokta-i nazarını mütalaanamesinde Beyan ettiği vechile ziraatin terakkisini yalnız umur-u ziraiyeye ait hususat ile değil, iktisadi ve ticari birçok ihtiyacat ile tev'em görmektedir. Encümen, bu sene ziraatin terakkisine medar olmak üzere umur-u miyahiye için yirmi üç bin lira koymuştur. Vilayetde ibtida-i ve tali derecelerde ziraat tahsilini te'min etmek üzere ve bilhassa sanâyi' ziraiyeyi talim etmek üzere ameli çiftçi mektebi te'sisi cihetini düşündü. Torbalı veyahut Güldere veyahut vilayetin sair münasib mahalleri için tetkikatda bulundu. Nihayet Akhisar'daki Museviziraat mektebini vilayet-i ziraat

75 Va

Mektebi haline ifrağa teşebbüs etti. Makam-ı vilayet bu pek muhim teşebbüsü kuvve'en faale çıkarmak üzeridir. Bu öyle mektebdir ki, yeniden te'sisi için on beş yirmi bin lira ister. Arazisi menbit ve mahsuldar olduğu gibi mekteb binaları, her türlü alet-i fenniyesi mevcuttur. Hülasa vilayet ihtiyacını giderecek bir mektebdir. Numune tarlaları te'sisi geçen sene meclis-i umumiyede fâidesizliği kabul edilerek bütçeye konmaktan sarf-ı nazar olunmuştu. Mühassıs olarak kâfi miktarda fen me'murumuz yoktur. Alet-i ziraiye ziraat bankası yeni kanunlarıyla ve on sene taksitle veriyor. Bir köyle bu gün isterse pulluklar, kalbur ve tohum ve harman makinalarını on sene taksitle alabilir. Vilayetimizde pek çok alet-i ziraiye acenteleri de var. Demek isterimki alet-i cedide-i ziraiye nokta-i nazarından vilayetimiz sair vilayete kıyas olunmaz. Hâlbukivilayetimizin ziraatça en büyük derdi bunlar değildir. Bunlar ikinci derecededir. Bu gün rençber eldeki vesaitle

idrak ettiği mahsulünü satamıyor. Okkasını beş kuruşa mal ettiği tütünü hiç karsız ve bazanda zararına satmak mecburiyetinde kalıyor. Çok defa elindeki tohumu çaylar, seller alıp

75 Vb

götürüyor. Yahut mütevizlerin tasallutlarıyla mezruaları mahvoluyor. Yolları, köprüleri olmadığından mahsüllerini nakl edemiyor. Nakl etse muhtekirler elinde yok pahasına gidiyor. Bizim çiftçilerimiz mesleklerinde o kadar cahil değildiler. Tütün, incir, üzüm nasıl yetiştirilmektedir. Biliyorlar ve bu günkü mahsulatı onların karınlarını doyurabiliyor. Fakat bir türlü afet ve balyalarından kurtarabilmek şartıyla. İşte meclis-i usul bunları düşünmeli ve mahsulata mahreçleri bulmalı ve rençber malları değer fiyatla satabilmelidir. Yoksa bir iki değil her kazada numune tarlası te'sis olursa edilecek istifade bu şerait-i iktisadiye dâhilinde hiç demektir ve bunlar çok masraflı şeylerdir. Ve bu sene için bütçemizin tahammülü yoktur. Müsait senelerde bunlarda tedricen te'sis olunur. Encümen ve ziraat bütçesinin bu şekilde pek az tahsisat ile verilmesine taraftar değil. Fakat böyle buhranla bir senede başka türlü harekete imkân yoktu.

Hacı Mehmet Emin Efendi- Aydın- Hep ihtiyaçları saydınız. Hep doğru.

Ziraat Müdürü - Bütçeyi tanzim ederken beş senelik bir program tanzimi

76 Va

hakkında bir emir aldım. O programda bunları tamamıyla göreceksiniz.

Bekir Behlül Efendi - İzmir - Adem-i imkânı yalnız meclis-i umumi takdir edebilir. Bütçedeki varidatımız kâfi gelmiyorsa kanun müsaade veriyor. İstikraz akdiyle te'min ederiz. Varidatınadem-i mevcudiyetinden bahisle zirain hiç bir ihtiyacı nazar-ı dikkate alınmayarak yalnız bir kalemle bütçe verilmesi muvafık olamaz. Hâlbukiterakkiyat-ı ziraiyemiz için birçok şeyler yapılabilir. Bunun için bütçenin ihtiyacat-ı hazır ile mütenasib bir surette tanzimi için red ve iade olmasını teklif ediyorum.

Reis-i Sani - Bütçeyi kabul ediyormusunuz? [Hayır, hayır kabul etmiyoruz] Ekseriyet var. Kabul etmiyorlar. Yeniden tanzimi için nereye verelim.

Fahri Bey - Ödemiş - Müdür bütçeyi tanzimde eshâr acz ettiği için bu iş meclisce intihab olunacak bir heyete havale edelim. O yapsın. Ancak usul ve kanunu muhafaza için heyet tarafından tanzim olunacak bütçe encümen-i vilayetçe

de tetkik edildikten sonra meclise gelsin. [Muvafık, muvafık bizde bu fikre iştirak ederiz sadaları]

76 Vb

Ziraat Müdürü - Bende iştirak ediyorum. Daha iyi olur.

Reis-i Sani - Şu halde heyet-i intihab edelim. Kimleri münasib görüyorsunuz?

Sesler - Ali Bey - Akhisar, Fahri Bey - Ödemiş -, Hamdi Bey - Aydın -, Hacı Mehmet Efendi - Nazilli -, Halid Efendi - Manisa -, Kazım Nuri Bey - Aydın -, Fuat Bey- Çine- , Hüseyin Efendi- Çal-, Hasan Efendi- Bozdoğan- , bunlar münasibdir.

Reis-i Sani - Bu söylenen zevat münasib mi? [Münasib, münasib] Bu zevat toplansınlar bütçeyi yeniden tanzim etsinler. Ziraat müdürüde hazır bulunsun mu? [Bulunsun, bulunsun] Peki. Müdürde komisyonda hazır bulunacak. Şimdi baytar bütçesinin müzakeresine başlayalım.

[Encümen-i vilayetin baytar bütçesi hakkındaki suret-i atiyede münderic esbab-ı mucibe mazbatası okundu.]

Esbab-ı Mucibe Mazbatası

“ Umur-u baytariyeye aid olup baytar müfettişliğince tanzim ve tevdi’ olunan 331 senesi bütçesi, baytar müfettişinin huzuruyla tetkik olundu. Yirmi dokuzuncu fasılın vilayetimizde cins-i feres ve himar bakarın

77 Va

ıslah ve teksiri için celb edilecek damızlık hayvanat bedeli olarak tahsisat vaz’ olunmuş ise de 330 senesine aid tahsisat henüz sarf edilmediği ve bu para 331 bütçesine devr edileceği ve zaten istenildiği miktarda aygır bulmak müşkil olacağı ve 331 muvazeneside gayr-ı müsaid bulunduğu cihetiyle birinci ve ikinci maddelere konulan cem’an (458.700) kuruşun bütçeden tayyi zaruri görülmüştür.

İstihdam olunacak me’murin maaşatına müteallik üçüncü maddede gösterilen yirmi altı bin dört yüz kuruştan yalnız iki bin dört yüz kuruşun tenziliyle yirmi dört bin kuruş olarak kabulü tensib edilmiştir. Aygırlar sene evasıtına doğru celb edilebileceğinden baytar seyyar memuriyenin masarif-i zaruriyesine mukabil senelik olarak vaz’ olunan dört bin sekiz yüz kuruş tahsisatdan altı aylık kabulü

muvafık görülmüş ve bunun için tekliften iki bin dört yüzkuruş tenzil edilmiş ve şu suretle bu maddedeki tahsisat geçen seneki miktarın aynına kabul olunmuştur.

Ekserisi çiftliklerde ve karyelerde bulunan aygırlardan

77 Vb

hastalananların usul-u fenniye dairesinde tedavisi için muktezi alat ve edevat ile mualecatınmahallerinde tedariki gayr-ı kabul olunduğu bil-fiil sabık olmasına mebni fen memuriyetinin esna-ı seyrinde beraberinde taşımak üzere alet ve edevat ile mualecetmubayesei muktezi görülmüş ve binâenaleyhotuzuncu fasılın birinci maddesinde talep olunan yedi bin beş yüz kuruşluk tahsisat kabul edilmiştir.

Koşulara müteallik ikinci maddede görülen fazlalıktan Tepeköy koşusuna ait olanın geçen seneye nisbetle kırk bin kuruş fazla olması koşu mahaliyle pavyonun muhtaç tamir ve telvin ve tesviye olmasından münbais bulunmuştur. Zaten geçen sene koşudan hâsıl olan varidat yine koşu sarfiyatına hasır edilmiş ve verilen yirmi bin kuruşluk kifayeti bu suretle te'min edilebilmiş ve Hâlbuki bu sene varidatın doğrudan doğruya idare-i hususiye namına cibayeti mukarrer bulunmuş olmasına göre yalnız bir defaya mahsus olan tamirat ve telvinata müteallik on beş bin kuruş tenzil edildiği takdirde koşuya kırk beş bin kuruş kalmaktadır. Binaenaleyh bu miktarın hiç olmazsa

78 Va

nısfından ziyadesi koşu varidatıyla kapatılacağına göre koşuya muvazene-i hususiyeden senevi sarf edilecek para bir sabık yirmi bin kuruş tecavüz etmeyeceği anlaşılmaktadır. Birçok seneler evvel bütün pavyonları ile ihtiyacat-ı sairesi ihzar ve te'min edilerek şimdiye kadar çok müşkilata rağmen müteaddid müsabakalar yapmış olan Manisa ve Kasaba koşularına açıktan onar bir kuruş verilmesi ve bu suretlede memleketimizde cins fersin ıslahına bir hizmet-i teşvikiye ifası muvafık görülmüş ve binaenaleyh koşu masrafı için talep olunan seksen bin kuruşluk tahsisat kabul olunmuştur.

Aza	Aza	Encümen Reisi
Yusuf Ziya	Mahmut	Vali Rahmi
Aza	Aza	
Mustafa Rahmi	Sırrı	

Reis-i Sani - Müfredata geçeceğiz. [Yirmi dokuzuncu fasılın üçüncü maddesi okundu.]

Fahri Bey - Ödemiş - Her bütçenin müzakeresinde dairesi müdürünün hazır bulunması lazımdır. Baytar müfettişi gelmek için kendisine haber verilsin. Gelinceye kadar bir çâryek teneffüs edilsin münasib olur.

78 Vb

Reis-i Sani - Münasib mi Efendim. [Münasib, münasib] bir çâryekteneffüs.

[Bir çâryek teneffüsten sonra meclis-i umumi, Reis-i Sani Tevfik Paşa hazretlerinin taht-ı riyasetlerinde tekrar ictima eyledi.]

Reis-i Sani - Baytar müfettişi geldi. Şimdi tekrar müzakereye başlıyoruz.

Fahri Bey - Ödemiş - Celb olunan hayvanlar tevzi' suretiyle dağıtıldı. Bunlardan gerçi istifade olunuyor. Bunların yalnız çiftlik esbabına tevzi' edilmesi istifadenin mahdudiyetine mucib oluyor. Bu hayvanlar mahalli ziraat odalarına tevzi' olunursa daha ziyade istifade olunur. Biz tecrübe ettik. Ödemiş'e verilen hayvana ziraat odası bakıyor. Bu sayede herkes istifade ettiğinden şikâyet olmuyor.

İsmail Faiz Efendi - Tire - Seferberlik hasebiyle bütün hayvanlar toplandı. Damızlık hayvan kalmadı. Sifad için yerli damızlıklarda tevzi' edilmesini teklif ediyorum.

Baytar Müfettişi Artıyan Efendi - Fahri Bey'in teklifi vechiyle ziraat odaları tarafından bu hayvanların idare edilmesi veya depo usulünün kabulü daha muvafık olur. Efendim.

79 Va

Geçen sene fûnun-u tamamı tatbikinden dolayı müsbet bir faide te'min edilebilecek olan depo usulünü teklif eylemiş isemde meclisce bu usul kabul edilmeyerek red ve tevzi' usulu kabul buyurulmuştu. Bu sene Arabistan'dan ve Fransa'dan celb olunan aygırlarla Kıbrıs ve Şam'dan getirilen merkepler eshab-ı merak ve çiftlikata tevzi' olundu. Fakat bunların fen dairesinde bakılıp bakılamayacağını tetkik etmekte bu dairede ika edilip edilmediğini tetkik etmeye imkân kalmadı. İşte bu mahzurlar hep depo usulünün âdem-i kabulünden mütevelliddir. Bunun için hiç olmazsa aygırlar ziraat odalarına tevdi' olunursa

hem teftişatın suhuletle icrasına hem de beslenmek ve bakılmak ve sifad hususlarının mehma- emken fen dairesinde cereyanına hizmet eder. Yerli aygırlar kalmadığı hakkındaki ifade tamamiyle mukaarın hakikatdir. Bu ihtiyacı te'min için yerli ve koşu hayvanlarından tedarik ve tevzi' olunmak icab eder. Bu da mevcut tahsisat ile te'min olunabilir.

Fahri Bey - Ödemiş -Depo usulünden edilecek istifade sırf o civar köylülerine münhasırdır. Tevzi usulü ise herhalde umumi olmak itibariyle daha ziyade menfaat ve muhasenatı mevcuddur. Yalnız herkese

79 Vb

verilmektense ziraat odalarına verilmesi daha muvafık olur.

Hacı Mehmet Emin Efendi - Aydın - Baytar müfettişi vilayetin ihtiyacını ve verdiği izahatını tahriren meclise bildirsın.

Reis-i Sani - İzahatın tahririne verilmesine luzum var mı? [Luzum yok sadaları] luzum yok buyuruyorlar.

Rahmi Bey - Bergama - Zaten tevzi' usulu kabul olundu. şimdi bütçenin müzakeresine devam etmek lazım.

İsmail Faiz Efendi - Tire - Teklif ettiğim yerli damızlıkların tevzi'i hakkında bir karar verilmesini talep ederim.

Rahmi Bey - Bergama - Geçen seneden mevcut tahsisatdan bu ciheti nazar-ı dikkate alınabilir.

Reis-i Sani - Efendim birinci ve ikinci maddelerdeki tahsisatı encümen çıkarmış çünkü hayvan mübayaesi için geçen sene verilen tahsisat henüz sarf edilmemiş duruyor. Mecliste böylece muvafık görüyor mu? [Muvafık, muvafık] Peki. Üçüncü maddedeki maaşatda aynenmi Efendim? [Evet, evet] Bu madde de kabul olundu.

80 Va

Meclis-i umumice kabul olunan maaşata ait üçüncü maddenin şekli:

Seneviyesi	şehriyesi	
14.400	1.200	Baytar seyyar memuru
2.400	400	Baytar seyyar memuru mahsusatı (altı aylık)
7.200	600	Baytar seyyar memuru muavini
24.000	2.200	Yekûn

[Otuzuncu fasılın alat ve edavat-ı baytariye ve mualecat bedeline müteallik birinci maddesi okundu.]

Fahri Bey - Ödemiş - Teklif olunan alat ve edevat birer tanedir. Bunlar kırılabilir onun için müteaddid olması lazım gelir.

Baytar Müfettişi - İstedğim tahsisatla alınacak alat ve edevat bir müddet kifayet eder.

Reis-i Sani - Bu maddeye aynen kabul ediyor musunuz? [Kabul, kabul]. Aynen kabul olundu.

Meclis-i umumi-i vileyecçe kabul olunan otuzuncu fasılın birinci maddesinin şekli

80 Vb

Kuruş	Aded	
1.200	1	Tırıs takımı
1.000	1	...?
200	1	Anju
50	1	Perevaz şıringası
100	1	Padan
60	1	Sinir iğnesi
80	1	Lastik sonda mesane için
40	4	Palaznonj
4.370		Mualecat ve buna mümasil eşya bedeli
7.500	11	Yekûn

[Koşu masarifine müteallik ikinci madde okundu.]

Halit Efendi - Urla - Vilayet kanunu mucibince her türlü tamirat ve inşaat için evvel-i emirde projelerinin tanzim ve meclise tevdi'i lazım gelir.

Rahmi Bey- Bergama- Planlarmevcuttur. İsteyenler görebilir.

Halid Efendi- Urla- Tabi've tevzi' olunsun.

Rahmi Bey - Bergama - Projelerin tabi' ve tevzi'ine vakit müsait değildir. Her halde kim isterse görebilir. [Aydın'da bir koşu mahalının te'sis ve küşadı için tahsisat i'tası hakkında Aydın azası Reşit Bey tarafından verilen takrir okundu.]

Reşit Bey- Aydın- Livamızın elverişli hayvan yetiştirmekte cidden isti'dadı vardır. Her halde bu tahsisatın meclisce kabulünü rica ederim.

Bekir Behlül Efendi-İzmir-Reşit Bey'in

81 Va

verdiği takirde teklif olunan tahsisat verilemez. Müma-ileyhin teşbüsleri şayan-ı takdir olmakla beraber Aydın'da henüz bir koşu mahalının vücuda mefkud olmak itibarıyla evvel be evvel bu gibi teşbüsatın mahalince muamelat-ı ibtidaiyesine ibtidarla vücuda getirdikleri halde tahsisat meselesi o vakit mevzu' bahis edilir. Binâenaleyh şu tekliflerinin şimdiden reddi lazım gelir.

Reşit Bey- Aydın- Aydın'ın hayvan yetiştirmedeki isti'dadından istifade edilmek için herhalde koşular tertibine ihtiyaç vardır. Tepeköy, Manisa ve Kasaba'ya verildiği gibi bu koşunun te'sisi içinde lazım gelen tahsisat meclise verilebilir.

Fahri Bey-Ödemiş- Koşular te'sisine taraftar değilim. Hemde Manisa ve Kasaba gibi pek yakın olan yerlerde iki koşu var. Bunlar tasarruf edilerek aygırlar alınsa ve köylere kadar ta'mim edilse elbette daha muvafık olur.

Yusuf Ziya Efendi-Soma- Komşu hükümetlerimizde koşular yok. İslah cins fers için koşular, hiçbir faide te'min edemez. Diğer hükümetlerde bir sergi yapılır. Hayvanlar oraya getirilir. En güzel

81 Vb

yetiştirilmiş hayvan sahiplerine mükafatlar veriliyor. Bu suret daha ziyade faide te'min eder. Bilmem, ben koşuların lağvı taraftarıyım.

Ali Bey- Buldan - Hayır Efendim, koşuların faidesi çok. Hatta Manisa'da, Kasaba'da yapılan koşular livada birçok güzel hayvanlar yetiştirilmesine hizmet etti.

Reşit Bey- Aydın- Bu gibi şeylerin halkın temayülât ve hissiyatına göre tetkik lazım. Koşular, memleketimizde ıslah cins fers için hizmet-i teşvikiye ifa ediyor. Binâenaleyh Aydın'da da bir koşu te'sisi için lazım gelen tahsisatın verilmesini meclisten tekrar rica ederim.

Baytar Müfettişi- Sergiler hakkındaki fikir ve mütalea doğrudur. Hatta tevzi' olunan aygırlardan vücuda gelecek taylar, danalar için gelecek sene

Torbalı'da bir sergi yapacağız. Orada en iyi yetiştirenlere mükâfat verilecek. Sergi usulude her halde faideler te'min edecektir.

Reis-i Sani- Aydın'da bir koşu te'sisi için tahsisat i'tası hakkında Reşit Bey tarafından verilen takriri reye koyuyorum. Kabul edenler ellerini kaldırsın.

82 Va

Cevdet Efendi- Manisa- Manisa ve Kasaba için tahsisat verilmesi oralarda koşu mahallerinin vaktiyle vucuda getirilmesinden ileri geliyor. Onlarda yapısın. Sonra onlarada para veririz.

Reşit Bey- Aydın- Manisa ile Kasaba'nın arasındaki mesafe pek yakındır. Bunlar için verilen para çoktur. Hemde bu koşular te'min ettikleri varidatıyla masraflarını kapatabilirler. Bunlara verilen yüzer liranın tenziliyle bu gibi te'sisat için diğer taraflara verilmesini teklif ediyorum.

Fikri Bey- Kasaba- Bu tahsisat öteden beri verilmekte olan bir tahsisattır. Kasaba ve Manisa'daki koşu mahalleri vaktiyle binlerce liralara sarfıyla vucuda getirildi. Bunun için onlara para veriyoruz. Aydın'da bir koşu mahali yapısın. Sonra onlarada tahsisat verebiliriz.

Reis-i Sani- Efendim, takriri kabul edenler ellerini kaldırsın. [Bir iki el kalkar] Ekseriyet yok, red olundu.

Koşu maddesini aynen kabul ediyormusunuz? [Kabul, kabul] aynen kabul olundu.

82 Vb

Şimdi bütçenin heyet-i umumiyesini reye koyacağım.

Meclis-i umumice kabul olunan otuzuncu fasılın koşu masrafına müteallik ikinci maddesinin şekli:

Kuruş

60,000	Tepe köy koşusu
10,000	Manisa koşusu
10,000	Kasaba koşusu
80,000	Yekûn

Reis-i Sani- Reyler tasnif olundu. Bütçenin heyet-i umumiyesi otuz sekiz rey muvafık ıyla kabul olundu.

Meclis-i umumice kabul olunan umur-u baytariye bütçesinin yekûn-ü umumiyesi:

Kurus

111.500

Reis-i Sani-Vakit geldi. Yarın öğleden sonra nafia bütçesi müzakeresi olunacak.

83 Va

2.4. Dördüncü İctima

2.4.1. Birinci celse

28 Kanun-i sani sene 330- Çarşamba

Ba'de-z-zevâl

Dakika

Saat

10

2

Meclis-i umumiye-i vilayet, taht-ı riyaset vilayet penahide aza Tacir Halil, Hafız Ali, Mesrob Simonyen ve Yosef İsterogo Efendiler - İzmir -, Halid Efendi - Urla -, Hacı Mümtaz ve Lütfi Efendiler, Fahri Bey - Ödemiş -, Sadık Efendi - Bayındır -, Rahmi Bey, Mustafa Efendi - Bergama -, Hacı İsmail ve İsmail Faiz Efendiler-Tire-, Abdüllatif ve Ali Efendiler - Çeşme-, İbrahim Refik Bey-Karaburun-, Hasan Tahsin Efendi- Nif-, Sabri Bey- Seferihisar-, Hacı Mehmet Efendi, Hamdi, Reşit, Kazım Nuri Beyler- Aydın-, Hacı Halil Paşa- Söke-, Mustafa Efendi-Karacasu-, Sadık Efendi, Hacı Mehmet Efendi- Nazilli-, Hasan Fehmi Efendi- Bozdoğan-, Ahmet Ziya Efendi, Yusuf Bey-Denizli-, Hüseyin ve Osman Efendiler- Çal-, Ali Bey- Buldan-, İsmail Efendi- Sarayköy -, Hacı Mehmet Efendi - Tavas -, Arif Efendi- Garbi Karaağaç-, Ali ve Enver Beyler-Akhisar-, Galip Bey- Alaşehir-, Mustafa Efendi- Demirci-, Yusuf Rıza Efendi-Soma-, Fahri Bey-Kasaba-, Fahri Efendi-Kırkağaç-, Halil Efendi-Kula-, Kazım Bey- Gördes-, Cevdet ve Halit Efendiler-Manisa- 'dan cem'an 47 zatdan mürekkebe olarak akd-ı ictima' eyledi.

83 Vb

Reis- Ekseriyetımız var. Binâenaleyh meclisi açıyorum. Zabıt-ı sabık okunsun. [Zabıt-ı sabık okundu.]

Reis - Zabıt-ı sabık hakkında söylenecek bir şey var mı?

Sabri Bey- Seferihisar- Dün meclis-i umumiyyeden aza tefrik etmek suretiyle bütçe tanzimi muvafık olamayacağını söylediğim halde bu suretle zabta geçmiş tashihini talep ederim.

Reis- Peki o suretle tashih olunsun. Başka bir itiraz var mı? (Yok, yok) Peki. Tasdik olundu. Şimdi mezkûreye geçelim. Bütçelerin bir an evvel ikmaline ihtiyaç var. Bunun için yeniden tanzim olmak üzere encümen havale edilen ziraat bütçesini encümen süratle ikmal etsin. Efendim, tarz-ı mezkûre hakkında burada müzakere cereyan etmiş. Geçen ictima' da toplanan reylerin bir kısmını muhalif diğer kısmında muvafık gördüm. Bütçenin heyet-i umumiyesi hakkında bu tarzda rey itası münasib değildir. Vakıa her meclisin tarz-ı müzakeresi hakkında bir talimatnamesi olur. Her vilayetin ayrı ayrı tanzim olunacak olsa muvafık olmaz. Bunun

84 Va

için hükümet-i merkeziyece bir nizamname tanzim olunarak gönderileceğini ümid ederim. Şimdi olmazda ayrıca bir nizamname olmadığı için meclis-i mebusan nizamnamesini tatbik etmek lazım. Bizim buradaki rey usulü meclis-i mebusan nizamnamesine muvafık değil. Bir maddeye mu'teriz olunan itirazı zabta geçiyor. Bu suretle onun maksadı hâsıl oluyor. Yoksa reye konması kanun iktizasından olan heyet-i umumiyesi hakkında - bir madde veya fasıla muterizim diye - muhalif rey vermek doğru değil. Mademki fasıllar ve mezkûremize göre edilmiştir. Herhalde onun heyet-i umumiyesi kabul edilmiş demektir. Eğer heyet-i umumiyesi kabul olunmazsa o vakit fasıl ve maddelerinin müzakeresine ihtiyaç kalmaz. Nitekim ziraat bütçesi hakkında da böyle oldu. Ziraat bütçesinin heyet-i umumiyesi kabul edilmiş olsaydı o vakit fasıl ve maddelerinin müzakeresine başlanıyordu. Bir fasla itiraz etmekle heyet-i umumiyesi hakkında muhalif olması doğru değil. Çünkü bir madde veya fasıl yüzünden bütün bir bütçeyi red etmek demektir. Meclis-i Mebusan'da da cereyan eden müzakere bu tarzda oluyor. Neyse, şimdi nafia bütçesinin müzakeresine başlayacağız.

84 Vb

Lütfi Efendi-Ödemiş- Geçen sene Ödemiş ve Adagide arasında Küçük Menderes Nehri üzerinde bir köprü inşası takrir etmişti. Bu, ahval-i hazıra hasebiyle te'hir etti, yapılamadı. Adagide'nin ehemmiyet-i ticariyesi var. Yağmurlar zamanında köylüler geçemiyor. Bu seneki bütçeye baktım. Bu köprü hakkında hiç bir şey görmedim. Sebebi nedir?

Reis- Bu iş için bir takrir veriniz.

[Çal ile Kaklık arasındaki yolun ehemmiyetine mebni bu seneki bütçeye ithali hakkında Çal azaları Osman ve Hüseyin Efendi'ler tarafından verilen takrir okundu.]

Ser Mühendis Nadir Bey-Bu yolun henüz keşfi icra ve ikmal edilmedi. Bittabi bütçeye de ithal olunmadı.

Reis- Şimdi bütçey, müzakere edelim. [Demirci azası Mustafa Efendi, Demirci kazasının vesait-i nakliyesinin fıkdanından dolayı içine çok bir halde bulunduğundan ve bu yüzden Demirci'de hiçbir eser terk-i vucuda gelmediğinden ve bu kazaya şimdiye kadar hiçbir şose yapılmayıp Hâlbukikazanın maarif ve ticaret ve ziraatının terakkisi varidat-ı hazinenin tezayüdi bir şosenin inşasına mütevakıf olduğundan bahisle Demirci yolunun inşası için herhalde bütçeye tahsisat konulmasına dair verdiği takriri kendisi okudu.]

85 Va

Reis- Bunu tasvir için zahmet çekmeyin. Biz Demirci'nin halini biliriz. Ben size va'd ederim. Demirci yolunu gelecek sene yaparım.

Ser Mühendis- Birçok yollar geçen seneki bütçede var. Demirci de bunlar meyanında dâhil. Bunlar geçen seneden devr edilerek yapılacak.

Osman Efendi- Çal- Projesi yapılmış ise Çal-Kaklık yolunda bütçeye ithalini teklif ediyorum.

Reis-Memleketimizin her tarafında yola ihtiyaç var. Fakat bunlar alel derecat olacak. Şimdiye kadar büyük mukayesede projeleri yapılmış, keşfi icra edilmiş yollar yok. Hâlbukiyolların inşasından evvel bunların ihzarı lazım. Bunun için bütün mühendisleri çalıştırdım. Epeyce yerlerin projelerini yaptırdım. Bundan sonra da çalıştıracam. İnşallah para olursa bu yollar yapılacak.

Osman Efendi-Çal-Çal-Kaklık yolu büyük bir yük değil.

Reis- Bütçenin müzakeresine başlayalım.

Yusuf Rıza Efendi-Soma- Zatalileri vechile Demirci yolu yapılacak.

85 Vb

Bu şayan-ı şukrandır. Demirci şosesizlikten araba yüzü görmemiştir. İnşaallah yolu yapılırda zat-ı alilerinizde teşrif edersiniz.

[Nafia bütçesi hakkında encümen-i vilayetce tanzim olunan sureti atiyede münderic mazbata okundu.]

Esbab-ı Mucibe Mazbatası

“331 senesine ait olup nafia ser mühendisliğince bittanzim encümene tevdi’ olunan nafia bütçesinin esbab-ı mucibe layihasının mütalea ve tetkikinde 329 ve 330 senelerinde tarik-i hususiye için verilmiş olan muhassasattan sekiz milyon kuruşun sarf edilemediği ve bu sene istenilen üç milyon ile tahsisat-ı mezkûrenin on bir milyon kuruşa bağlı olacağı görülmüş ve meblağ-ı mezburun sarf edilememesi memurin-i fenniye’nin adem-i kifayesinden ve 330 senesinde ahval-i hazırasebebiyle inşaatın te’hir edilmesinden ileri geldiği ser mühendis tarafından ifade olunmuştur. Memleketimizin terakkiyat-ı ziraiye ve iktisadiyesinin en büyük amili olan yolların bir an evvel inşası hususundaki ehemmiyet ve luzum bu kere harb hasebiyle bir kat daha tezahür eylemiş ve yüz küsur bin lira ile gelecek sene mühim miktarda inşaat vucuda

86 Va

getirilmesi mümkün görülmüş olduğundan faaliyete mani olduğundan bildirilen memurin-i fenniye noksanının bir senede yüz bin liralık inşaat vucuda getirebilecek bir dereceye iblağıyla ikmalî luzumu ser mühendisliğe tebliğ ve tanzim olunan aylık bütçe iade edilmişti. Ser mühendislikce yeniden tanzim olup bu kere encümene tevdi edilen bütçenin yirmi dördüncü fasılın birinci maddesinde görüldüğü vechile memurin-i fenniye ve kezebeye aid kadroya Beyan olunan inşaatın te’min ifası için yeniden üç mühendis muaviniyle yedi kondüktör ilave edilmiş ve bunlar için sene-i sabıkaya nisbetle yüz on bin dört yüz kuruşluk tahsisat ilave edilmiştir.

Binâenaleyh madde-i mezkûre’deki tahsisat teklif vakı’a vechile üç yüz seksen bin iki yüz kuruş olarak kabul olunmuştur.

Yirmi beşinci fasılın ma'mülhakat levazım kırtasiye ve hendeseye ait birinci maddesindeki on beş bin memurin-i fenniyye yevmiye ve masarif-i hakikiyye azimet-i harcırahına müteallik ikinci maddedeki münderic yüz otuz bin ve icraat, tenvirat, mahrukat, mefruşat ve müteferrika masrafına muhtevi olan

86 Vb

üçüncü maddeki on beş bin, dördüncü maddede münderic ve odacılar maaşatına müteallik on bin iki yüz kuruş geçen senenin aynı olmasına ve bu miktarlarda tahkik edilen ihtiyaçlara müsteniden bütçeye ithal edilmesine mebni aynen kabulleri münasib görülmüştür.

Yirmi beşinci fasılın ma'mülhakat masarif-i istikşafiyeye aid birinci maddede münderic yirmi bin kuruş ile tamirat-ı mütemadiye için ikinci maddeye mevzu altı yüz yetmiş yedi bin beş yüz kuruş luzumuna mebni aynen kabul edilmiştir.

Üçüncü maddede gösterilen üç milyon kuruş vilayet-i tarik-i hususiyesinin tamirat-ı esasiyesiyle yeniden yapılacak yollara aid masarif olmasına mebni aynen kabulü muvafık görülmüştür.

Aza	Aza	Encümen Reisi
Yusuf Ziya	Mahmud	Vali Rahmi
Aza	Aza	
Sırrı	Mustafa Rahmi	

[Nafia bütçesinin yirmi üçüncü fasılının me'murin-i fenniye ve ketebe maaşatına müteallik birinci maddesi okundu.]

Fahri Bey- Ödemiş- Kondüktörlerin maaşlarının bir kısmı Beyan. Bir kısmının daha dîn bu neden? Sınıfları mı var?

87 Va

Ser Mühendis- Evet sınıfları var. Onun için maaşları da farklıdır.

Mümtaz Efendi-Ödemiş- Geçen sene kondüktörlere sekiz yüz veriliyordu. Meclisde öyle kabul etmişti. Şimdi biner kuruş gösteriliyor. Sebebi nedir?

Reis- Geçen sene bu miktar maaşla evsaf-ı lazıme haiz kondüktör bulunamadı. Bulunanlarda bilahare daha ziyade maaş veren diğer vilayetlere gittiler. Diğer vilayetlerden dîn maaş verildikçe kondüktör bulunamayacaktır.

Bunun için vilayetimizde te'min hizmetleri için maaşlarını tezyide mecburiyet hâsıl oldu.

Mümtaz Efendi- Ödemiş- Her sene [bulunamayacak] tehdidine ma'ruz kalıyoruz. Bu tecrübe üzerine midir?

Ser Mühendis- Tecrübe üzerinedir.

Sabri Bey- Seferihisar - İki mühendisinde maaşları bir. Hâlbuki ser mühendis maaşı her halde ziyade olmak icab eder.

Reis- Bunlar başka mühendistir. Ser mühendisin maaşı muvazane-i umumiyedendir.

Halil Paşa - Söke - Projedeki yolların miktarına göre bu kadar kondüktör mühendis çoktur.

87 Vb

Reis- Geçen sene yollarımızda keşfiyat icrası için memurin-i fenniye kifayet etmedi. Bunun için diğer memuriyetlerde müstahdem fen memurlarının muavenetine ihtiyaç hâsıl oldu. Bir taraftan ameliyat bir taraftan keşfiyat icrası için herhalde bu kadar memura ihtiyaç vardır.

Ali Efendi- Çeşme- Bu sene geçen seneden daha noksan inşaat olacak. Hâlbukimasraf ziyade. Bunun sebebi nedir?

Reis-Bu seneki bütçede dâhil olan tahsisatdan ma'ada geçen senelerden devr edilen ve henüz sarf olunmayan birçok tahsisat mevcuttur. Bu yolları yapmak için herhalde bu miktar memura ihtiyaç vardır.

Ser Mühendis- Raporda da serâhat vardır.

Rahmi Bey- Bergama- Geçen senelerden birçok paralar devr edilecek. Para olursa büyüklerin yapılması tabiidir. Bunun için bu kadar memura ihtiyaç var.

Ali Efendi- Çeşme- Ya para olmazsa bu memurlara olan ihtiyaç zail olacak.

Reis- Bu para bulunursa sonra ne yapacağız? Eğer tahsisat olmazsa

88 Va

memur alamaz. Bu mühendislerin alacakları maaş Beyhude gitmez. Para elde edildiği halde inşaat ve elde edilmediği takdirde keşfiyatda kullanılabilir. Öyle Beyhude para vermeyeceğiz.

Ali Efendi- Çeşme- Para olduktan sonra bu memurların tayinini teklif ediyorum.

Reis- Maddeyi reye koyuyorum. Aynen kabul edenler ellerini kaldırsın. [Eller kalkar] Ekseriyet var. Kabul olundu.

Meclis-i umumiyece kabul olunan yirmi üçüncü fasılın birinci maddesinin şekli:

Seneviyesi	Beheriyenin Şehriyesi	Aded	Nev-i memuriyet
48.000	2.000	2	Mühendis
54.000	1.500	3	Liva Mühendisi
60.000	1.000	5	Mühendis Muavini
24.000	1.000	2	Kondüktör
12.000	1.000	1	Ressam
76.400	800	9	Kondüktör
14.400	600	2	Kondüktör
6.000	500	1	Kondüktör
36.000	800	6	Kondüktör namzedi
14.400	1.200	1	Başkâtib
9.600	800	1	Muhasebe Memuru
6.000	500	1	Katib
14.400	400	3	Elviye Kâtibi
385.200		37	Yekûn

88 Vb

[Yirmi dördüncü fasılın ma' mülhakat levazım kırtasiye ve hendesiyeye ait birinci memurin-i fenniye yevmiye ve masraf-ı hakikiye ve azimet haracıracına müteallik ikinci ve icarat, tenvirat, mahrukat, mefruşat, müteferrikaya ait üçüncü ve odacılar maaşatına müteallik dördüncü maddeleri okundu.]

Mümtaz Efendi- Ödemiş- Memurin-i fenniye yevmiyesi nedir? Maaşından başka yevmide mi alıyorlar?

Ser Mühendis- Maaştan başka yevmiye de veriliyor.

Mümtaz Efendi- Ödemiş- Hem yevmiye hem maaş doğru değil.

Hamdi Bey- Aydın - İş gördürmek için dolgun maaş vermek lazım. Bilhassa memleketimizde vucudları az olan memurin-i fenniye maaşatını çok görmek muvafık değil.

Reis- Mühendisler öyle harcırah verilemez. Onlara buna mukabil masrafı zaruriye verilir. Gittikleri yerlerde mesela şimendifer araba parası verilir. Sonra birde yevmiye verilir. Umur-u miyahiye işlerinde de öyle. Mühendislerine nafia nezareti böyle veriyor. Bu usul-ü vilayet mühendisleri hakkındada tatbik olunuyor. Bir mühendisin haricde vazife ifası için çıktığı vakit ihtiyacı

89 Va

Derecesinde verilen parayı zaten sarf ediyor. Memurin-i fenniye yalnız harcırah verilirse o memur fazla masrafa düşer olmamak için bir an evvel işini bitirerek avdetde isti'cal eder. Bu ise yapacakları keşiflerin noksan olmasına mucib olur. Yevmiye verilirse o vakit avdet için o kadar isti'cale lazım görmez. İşlerini gairesiz yapar. Çünkü kaç gün kalsa orada sarf edeceği paraya mukabil alacak. Binaenaleyh yevmiye verilmesi pek muvafık .

Hacı Mehmet Efendi- Aydın-Bütçede geçen senekinden bir misli fazla masraf görüyorum. Acaba memurinin çokluğundan mı ileri geliyor?

Reis-Mühendisler az. Her vilayet fazla para vererek mühendisleri celb ediyor. Eğer bizde öyle yapmazsak fen memuri bulamayacağız.

İbrahim Bey- Karaburun- Hademe maaşatı az. Şimdiki maaşla geçinmek mümkün değil. Herhalde tezyid edelim.

Reis - Kâfidir.

89 Vb

Fahri Bey - Ödemiş - Kâfi. Evvelce maaşları seksener kuruş iken bilahare tezyid olundu.

Reis - Bu dört madde aynen kabul olunuyor mu? [Evet, evet aynen] Peki. Aynen kabul olundu.

Meclis-i umumiyece kabul olunan yirmi dördüncü fasılın dört maddesinin şekilleri:

Kuruş	Madde	Nev-i mahsusat
15.000	1	Ma' mülhakat levazım kırtasiye ve hendesiye
130.000	2	Memurin-i fenniye yevmiye, masarif-i hakikiye ve azimet harcırahı
15.000	3	İcarat, tenvirat, mahrukat, mefruşat ve müteferrika
10.200	4	Odacılar maaşatı.

[Yirmi beşinci fasılın ma'mülhakat masarif-i istikşafiyeye müteallik birinci ve tamirat-ı mütemadiyeye ait ikinci ve inşaat-ı cedide ve tamirat-ı esasiye ve masarif-i gayr-ı melhuzaya ait üçüncü maddeleri okundu.]

Osman Efendi - Çal - Masarif-i istikşafiyeye nedir?

Ser Mühendis - İstikşaf esnasında amele vesaire için edilen masraftır.

90 Va

Kazım Bey- Gördes - Salihli-Gördes-Demirci arasındaki yolların ehemmiyeti vardır. Bunların amele taburları ile te'min inşaatını temenni ederim.

Reis - Yollarımızı amele taburlarıyla yapmak kolaydır. Bu amale taburları cihet-i askeriyece luzumu olan yollarda istihdam olunuyor. Amele taburlarından bir kısmının Salihli-Gördes ve Demirci yollarına da sevki için kolorduya söyledim. Bunada muvafakat edilmiş ise de mevcut amele-i askeri yollarını inşaaya kifayet etmemekte bulunduğundan şimdilik akim kaldı. Ma'mafihh vilayetin en mühim yollarından olan Gördes-Demirci yollarının amele marifetiyle inşaatı için tekrar çalışacağım.

Kazım Bey- Gördes- Teşekkür ederim. Bunun her halde mevki-faale(?) isalini istirham ederim. Birde Gördes-Salihli arasında Gediz üzerindeki köprünün müteahidi tarafından vaktiyle inşaat olunmaması yüzünden kaza pek ziyade mütezarar oldu.

Reis - Ser mühendis izahat versinler.

90 Vb

Ser Mühendis- Müteahidin vaktiyle işe başlayamaması mukavele mucibince verilen raporlar muhteviyatının te'hir ve ted'viyesinden neşet etti. Hatta

müteahit köprü malzemesini vaktiyle Avrupa'dan getiremedi. Bilahare ittihaz olunan karar üzerine mütehaide karşı bazı müsaadat gösterildi. Bu sayede inşaata teşrin-i sanide başlanabilmiştir. Şimdi ikmalî için çalışılıyor.

Kazım Bey- Gördes- Haziran içinde bütün malzemeyi köprünün kenarında gördüm. Şimdiye kadar kurulmaması sebebi nedir? Bu köprü meselesi iki üç kaza için pek ziyade haiz ehemmiyettir. Öyle te'hirî doğru değildir. Herhalde bunun bir an evvel ikmalî inşaatı için ser mühendisin çalışması lazım.

Reis- Bende Gördes azasının bu sözüne iştirak ediyorum. Ser mühendis Bey biraz daha ziyade çalışmalıdır.

Hacı Mehmet Emin Efendi- Aydın - Çine-Muğla yolunun ehemmiyeti var. Muğla ile münakalat hep bu yolla olur. Bununda yapılması lazım.

91 Va

Ser Mühendis - Çine-Muğla yolu umumi yollardandır. Bunlar Fransız şirketince yapılmakta iken şimdi te'hir edildi. Hususi bütçeye ta'likiyoktur.

İsmail Faiz Efendi- Tire - Tepeköy-Tire yolu tamirat-ı mütemadiye dâhilinde yok. İthal olunmasını teklif ediyorum.

Halil Paşa - Söke - Hakikaten lazımdır.

[Aydın azaları Hamdi ve Reşit Beylerle, Hacı Mehmet Emin Efendi tarafından verilen suret-i atide münderic takrir okundu.]

“Aydın-Sabuca-Bağarası-Söke, Söke karineleri arasında bir şose bulunamamasından halk amed-ü-şüd nakliyatda büyük müşkilat çıkmaktadır. Alel husus mahsulat ve ahali nebaten bol olan Sabuca ve Bağarası nahiyelerinin merkeze ve sahile rabtı hususunda ehemmiyeti derhal olup bu yüzden birçok zamanlar münakalat mün kat'i olmaktadır. Bütçenin esna-ı mezkûresinde bu ehem yolların nazar-ı dikkate alınarak bütçeye ithalini heyet-i umumiyeden istirham eyleriz.”

Reşit Bey- Aydın- Sabuca ve Bağarası vilayetin en zengin yeridir. Burada

91 Vb

nüfus çoktur. Yolsuzluktan layıkıyla istifade te'min olunamıyor. Ahali pek müşkilat çekiyor. Mühim olan büyüklerin inşaatı için herhalde bütçeye ithalini talep ederim. Hem Söke-Karine şosesinin ehemmiyet fevkaladesi var.

Fahri Bey- Ödemiş- Efendim geçen sene bir esas kabul etmiştik. Evvela kazalar livalara ve livalarda merkeze yollar inşaasıyla rabt edilecekti. İnşallah bunlar biter. Ondan sonrada bu nahiye yolarıda olur.

Hamdi Bey- Aydın- Bunlarda kaza derecesinde ehemmiyetlidir.

Reşit Bey - Aydın - Bunlarında kaza derecesinde ehemmiyet ve cesametleri var. Nüfus ve varidatlarıda kaza derecesindedir. Bunun için bu yollarda nazar-ı dikkate alınarak bütçeye ithal edilmeli.

Reis- Mademki ahalisi ve verdikleri varidat çok ve ihtiyaçları da var diyorsunuz. Şu halde bu yolları kendilerine terk edelim. Onlar amele-i mükellefe usulüyle yapsınlar.

Reşit Bey - Aydın - Bu bir nazariyedir. Tatbiki mümkün değildir.

92 Va

Reis- Ahali yola ihtiyacı has etmişlerse ve nüfusları söylendiği gibi çok ve varidatlarıda var ise bu yollarını yapabilirler. Bizde memurin-i fenniye göndeririz. Geçen senede bu usulü muvafık gördük. Bazı mahallerden birkaç kilometrelik yollarının tarik bedeline mukabil amele-i mükellefe usulüyle inşasına müsaade istenildi. Tarik-i mükellefiyetini yapacakları işle mukayese ettim. Bunu hükümet için daha muvafık buldum. Yapılsın dedim. Bunu daha bazı yerlerde de işittim. Hakikaten ümitlendim. Gördüğüm hava hoş beni cidden ümitlendirilmiş idi. Ser Mühendisin – olamaz bu tatbik edilemez – sözüne rağmen ben yine ümidimde sabit idim. Ma’el teksif bu taahhütatın hiç birisi ifa olunmadı. Bilahere bende bu usulün tatbiki mümkün olmadığını anladım.

Halil Paşa- Söke- Bu yol öyle üç kilometre değil 30- 40 kilometredir.

Reis- Bu usul bir şekil kanuniyede olmadıkça ne kadar hava hoş olsa bir faide vermiyor.

92 Vb

Kazım Bey- Gördes - Gördes yolunun amele taburu marifetiyle inşaa edilmesini ve olamayacağı takdirde bütçeye konulan tahsisatla münakasanın şimdiden icrasını ve oda olmazsa amele-i mükellefe usulünün tatbikiyle bu yolun bir an evvel yapılması rica ederim.

Reis - Vaktiyle amele-i mükellefe usulüyle yapılan bu yollar nazara çarpacak derecededir. Biz bu gün onları yapmak şöyle dursun üzerine bir karış

toprak bile atamıyoruz. Anlayamam. Bu neden? Gördes yolunu ahali-i mahalliyeden para alamayacağız. Ahali yapsın pekiyi. Amele-i mükellefe usulüyle bu yollara sahip olacağımızı hiç zannetmiyorum. Hal-i harb devam ederse amele taburlarından yollar için istifade ederiz. Bazı yolların inşası için bütçeye ithali hakkında iki takrir var. Her yolları birden yapmak zaten mümkün değil. Birden kabul etsek bile yapamayacağımızdan Beyhude bütçeyi kabartmaktan başka bir fayda vermez. Şimdi bütçeye konulan yolları okuyalım.

[İnşaa olunacak yollara muhtevi suret-i atıye de münderic cetvel okundu.]

93 Va

Esamı Tarık	331 senesi zarfında tamirat-ı mütemadiye icra olunacak kısım tarık tülü	Beher tarik için tahmin olunan malzeme-i inşaiye bedeli	331 Senesi zarfında tevizifen istihdam olunacak tamirciler		331 Senesi zarfında Müceddeden yaptırılacak kulübeler		Tahsisat-ı seneviye Yekûn Kuruş	Mülahazat
			Ücret-i seneviye	Miktarı Aded	Behariyenin badeli 7500 kuruş	Baraka Kuruş		
Denizli- Bergama	28 + 500	5000	15000	5	-----		20000	
Bergama- Soma	45 + 250	5000	27000	9	30000	4	62000	
İzmir- Mersinli tariki ve Nif Şubesi	27 + 663	3000	15000	5	-----		18000	
İzmir- Yenikale ve Sivrihisar şubesiyle Urla- Çeşme Nif-	95 + 217	5000	54000	18	22 500	3	81500	
Parsa-Kasaba			9000	3	15000	2	24000	Mevcut
Kemer- Paradiso	5 + 000	1000	3000	1			4000	barakaların
İzmir- Karşiyaka- Soğukkuyu	7 + 350		3000	1	-----		3000	tamiri
Soğukkuyu –Menemen	20 + 000	2000	12000	6	-----	3	31500	dahildir.
İzmir- Menemen tarikinden müfriz Foça Atik şubesi	11 + 500		6000	2	15000	2	15000	

Kuşadası- Söke	23 + 288	2000	12000	4	15000	2	29000
Ayasuluğ- Kuşadası	15 + 456		9000	3			9000
Ödemiş- Birgi	8 + 685	3000	6000	2			9000
Alaşehir- Kula	15 + 000	2000	9000	3			11000
Manisa – Akhisar	5 + 000		3000	1			3000
Eşme-Elvanlar	8 + 500	2000	3000	1			5000
Salihli- Borlu- Gördes	23+000	2000	12000	4	22580	3	36500
Manisa- Bornova	25 + 000		15000	5	37500	5	52500
Nazilli – Bozdoğan	29+ 000		18000	2	9000	1	27000
Kuyucak – Karacasu	17 + 725	1000	9000	3	7500	1	17500
Denizli- Tavas	29 +770	5000	18000	2			23000
Sarayköy – Buldan	7+ 000		3000	1			3000
Denizli – Çal	10 + 665	3000	6000	2			9000

94 Va

Tamirat-ı mütemediyeye müteferri hususat	Maaş ve ücret şehriye ve guruş	Tahsisat-ı seneviye Yekûnü kuruş	
Merkez itibar memuri maaşı	500	504500	
Silindirlerin yağ, kömür, levazımat-ı sairesiyle	1500	6000 20000	
tamirat masrifatı			Nakli Yekûn
Üç beherli silindir için makinist icraatı	800	18000	
Üç beherli silindir makinisti	650	28800	
Silindir sundurması		15000	
Su tonosu		15000	
Dokuz nefer ser tamirciler ücreti		70200 688500	

94 Va

Esame-i tarık	Nev-i ameliyat	Tarikin tul-ü umumi	Mevaki ameliyat	Bedel keşfi	
Merkez sancağı					
İzmir - Çeşme tarihi	Tesviye-i terabiye	86 + 805	Tul kemal üzerinde	1100000 567047	
Köprü	– şose	6 + 496			
Katipoğlu imtidatiyle bozyaka tarihi	imalat-ı sanaiye "	42+000		200000	İfrad-ı askeriye mariferiyle
Soma – Bergama ifrad-ı askeriye marifetiyle inşa edilmekte olan İzmir ve Karşıyaka, Menemen, Foça, Kuşadası, Söke, Nif, Parsa, Kasaba, Manisa, Bornova yolları imalat-ı sanaiyesi	Şose tasviye-i terbiye tamiratı		13+000	800000	inşa edilmekte olan yolların 1331 senesine muhtemel her türlü
				476952 [1]	ikmalide dahildir.
Gayr-ı mülhaza				3000000	Cem'an Yekûn

[1] Salihli Kula arasındaki ahşab köprüünün inşası için yirmi bin kuruşun masarifi gayr-i melhuzadan ba tefrik inşaat meyanına idhal meclis-i umumiyece takarrür etmiştir.

95 Va

İsmail Efendi- Sarayköy- Sarayköy yok ya.

Rahmi Bey- Bergama- Sarayköy- Buldan tamiratta var.

İsmail Efendi - Sarayköy -Kadıköy ile Sarayköy arasındaki yolu soruyorum.

Ser Mühendis- Sarayköy-Kadıköy yolu amele-i mükellefe ile yapılacaktı. Mühendis gitti. Fakat bir şey yapılamadı. Ma'mafihh beş senelik programda dâhildir.

Cevdet Efendi-Manisa - Manisa-Akhisar şosesinin inşası için keşifnamesinin tanzim edilmesini geçen sene istirahat etmiştim. Hâlbuki yalnız bir iki kilometrelik yerin tamirat-ı mütemadiyesinin ithal edilmiş olduğunu görüyorum. Bu yolun ehemmiyeti var. Yağmur zamanlarında köyler mahsur kalıyor. Herhalde kemalen bütçeye ithal edilmesini rica ederim.

Reis - Memurin-i fenniye bütün vilayet yollarının keşfiyatını yapmaya yetişemediler. Yetişilemeyenler arasında Akhisar'da var. Memurin-i fenniye yalnız keşfiyat ile meşgul değil. Askeri yollarda da bulunuyorlar. Onun için hepsine yetişemezler. Akhisar'dan daha

95 Vb

mühim yollar var. Onların keşfinin daha evvel icrası lazım.

Cevdet Efendi - Manisa - Amele taburlarından birisinin Akhisar-Manisa yoluna sevkini rica ederim.

Reis- Manisa-İzmir yolunun inşası için amele taburu verildi. Şimdi Akhisar yoluna da vermek için amele kâfi değil.

Halil Paşa - Söke - Söke-Sabuca-Bağarası yolları ne olacak?

Halil Efendi - Kula - Alaşehir-Kula arasında bir köprüye pek ziyade ihtiyaç var. Köprüsüzlükten münakalat çok zaman münkati oluyor. Bir köprü yapiverin. Tamirat-ı mütemadiye istemez. Bize hiç luzumu yok. Bir ahşab köprü yeter. Başka para istemeyiz.

Reis -[Ser mühendise hitaben]- Bu köprü kaç kuruşla yapılabilir?

Ser Mühendis - Yirmi bin kuruşla yapılabilir. Bu para inşaat-ı cedide tertibindeki masarif-i gayr-ı mülhazadan verilebilir.

Reis - Bu köprünün masarif-i gayr-ı mülhazadan yapılması muvafık mı? [Muvafık, muvafık] muvafık görülüyor. Kabul olundu.

96 Va

Fahri Efendi - Kırkağaç - Soma-Akhisar yolu muhtaç tamir yapılması için bütçeye ithal olunsun.

Yusuf Rıza Efendi - Soma - Bu yol ciddi tamire ihtiyacı var. Tahsisat verilirse her iki kazaya hizmet edilmiş olur.

Reis - Mühendis gönderilecek. Eğer ceza-i bir masraf ise icabına bakılacaktır.

Halil Paşa - Söke - Her livanın kendi varitadıyla kendi yollarını yapması daha muvakıf olmaz mı? Bakim.

Reşit Bey - Aydın - Verdiğim taktirde arz ettiğim yolların bütçeye ithalini teklif etmeğlim ehemmiyet-i askeriye ve iktisadiyeyi haiz olmalarından ileri geliyor.

Binâenaleyh bu yolların bütçeye ithalini tekrar rica ve teklif ediyorum.

Reis - Askerlikçe mühim olan yolların cihet-i askeriyece nazar-ı dikkate alınarak yapılacağına şüphe yok. Kalacak miktar içinde mühendis keşif eder. Yapılabilecek ise vaka olacak tasarrufat ile te'min olunur.

96 Vb

[Ödemiş azası Lütfi ve Ahmet ve Mümtaz Efendilerin verdiği suret-i atiyede münderic taktir okundu.]

Ödemişle Adagide nahiyesi arasında Küçük Menderes nehri üzerinde bir demir köprü inşaaşı geçen 330 senesi bütçe müzakeresinde mevzu bahis edildiği gibi sene-i mezkûre bütçesine ithal edilmiş iken her nasılsa inşaaşı te'hire uğramış bu seneki bütçede ise mezkûr köprü hakkında bir serahat görülmediği cihetile maruzat şifahiyeye selde meselenin ehemmiyeti anlaşılmiş olduğundan bütçeye dercini ve Ödemiş kasabasının şimalinde Kain, Burgaz ve Gerek karyeleri civarında cari olup daima kasabaya iki cihetden taht-ı tehrirde bulundurduğu

cihetle vaktiyle ahali-i mahalliyenin yardımıyla bir set inşasıyla bir derece tahfif tehrir vuku bulmuş ise de mürur-u ve zaman tebdil-i mecra hasabiyle tehir günden güne büyümekte olduğundan mezkûr çayın suları hal –i intizam aracılığıyla memleketin seylabından muhafazası teklifini dermiyan ederiz.

Reis - Takrir verilmekle o işe te'min edilmiş demek değil. Bunları Umur-u miyahiye mühendisine havale edeceğim.

97 Va

Mümtaz Efendi - Ödemiş - Mühendis geldi. Raporlarımda yaptı.

Reis - Henüz raporu görmedim.

[Tire-Tepeköy yolunun inşası hakkında Tire azası Faiz Efendi tarafından verilen takrir okundu.]

Ser Mühendis - Bu yol Tarık-i umumiyedendir. Vilayete ait değil.

Reis - Efendim bu yolların Tarık-ı umumiye hakkında merkezi hükümetçe ittihaz olunacak karara tabiğ olması lazım. Değil mi Efendim? [Evet, evet] peki.

[Çal-Kaklık yolunun inşası hakkında Çal azaları Osman ve Hüseyin Efendiler tarafından verilen suret-i atiyede münderic takrir tekrar okundu.

[Çal kazasıyla Kaklık arasında bulunan nafia bütçesine ithal edileceğini mezkûr bütçenin tetkik ve mütaleasından anlaşıldı. Çal kazası sırf zirai olup ziraatte sair kazalara nebatla müterakki mahsulatı umumiyetle iş bu yoldan nakil sevlk edilmekte ve şimendifer istasyonuda Kaklık istasyonu ortasına ve mezkûr yolun Nafia

97 Vb

Sermühendis Bey tarafından icab eden keşfiyatı icra ve ihtiyacın derece ve şartı takrir edemediği halde bütçeye ithal edilmemesi Çal ahalisinin hukukunun zayini badi olacağından mezkûr yolun bütçeye ithali luzumunun tayin ve tavriri için iş bu tavririn meclis-i umumiye-i vilayet heyet-i muhteremesine havale buyrulmasını istirham eyleriz.

Reis - Bu yol kaç kilometredir. ?

Ser Mühendis - 20 kilometredir.

Osman Efendi - Çal - O kadar değil. 12 kilometresi mevcut.

Reis - Efendim tahkik için ser mühendisliğe havale edelim. [Muvafık, muvafık] peki. Oraya havalesi kabul olundu.

[Aydın azası Hacı Mehmet Emin Efendi ile Reşit ve Hamdi Bey'ler tarafından Aydın-Sabuca, Bağarası ve Söke, Söke ve Karine arasında bir şose yapılması hakkında evvelce verilen tahrir tekrar okundu.]

Reis - Sene-i atiyeye ta'liki zaruri öyle değil mi? [Evet, evet] Sene-i atiyeye ta'lik müzakere kâfi. Yirmi beşinci fasılın aynen

98 Va

kabul olunuyor mu Efendim? [Evet, evet] Kabul olundu. Şimdi bütçenin heyet-i umumiyesini ta'yin esamı ile reye koyuyorum.

Meclis-i umuiyece kabul olunan yirmi beşinci fasılın birinci, ikinci ve üçüncü maddelerinin şekli:

Kuruş	Madde	Nev-i Mahsusat
20.000	1	Ma' mülhakat masraf-ı iştikşafiye
677.500	2	Ma mülhakat tamimat-ı mütemadiye
?000.000	3	İnşaat-ı cedide ve tamirat esasiye ve masarif-i gayr-ı melhuza

Reis - Aylar tasnif olundu. Nafia bütçesi kırk yedi rey ile müttefiken kabul olundu. Yarın öğleden sonra matbaa ve umur-u miyahiye bütçeleri müzakere olunacak vakit geldi. Müzakereye hitam veriyorum.

Meclis-i umumice kabul olunan nafia bütçesinin yekûn-ü umumiyesi:

Kurus

4.252.900

2.5. Beşinci İctima'

29 Kanun-ı Sani sene 330 Perşembe

Ba'de-z-zevâl

Dakika Saat

30 2

Meclis-i umumiye-i vilayet, taht-ı riyaset vilayet penahide aza Tevfik Paşa, Bekir Behlül, Hafız Ali, Mesrub Simonyen, Yosef İsterogo Efendiler- İzmir-, Halid Efendi- Urla-, Hacı Mümtaz, Lütfi Efendiler, Fahri Bey- Ödemiş-, Sadık Efendi- Bayındır-, Rahmi Bey, Mustafa Efendi- Bergama-, Hacı İsmail, İsmail Faiz Efendiler- Tire-, Abdüllatif, Ali Efendiler- Çeşme-, Sırrı Efendi- Foçateyn-, Hasan Bey- Kuşadası-, İbrahim Refik Bey- Karaburun-, Hasan Tahsin Efendi- Nif-, Sabri Bey- Seferihisar-, Hamdi ve Reşit Beyler, Hacı Ahmet Emin Efendi- Aydın-, Mustafa Efendi- Karacasu-, Hacı Mehmet, Sadık Efendiler- Nazilli-, Hasan Fehmi Efendi- Bozdoğan-, Halil Paşa- Söke, Ahmet Ziya Efendi, Yusuf Bey- Denizli-, Hüseyin ve Osman Efendiler- Çal-, Ali Bey- Buldan-, İsmail Efendi- Sarayköy-, Hacı Mehmet Efendi- Tavas-, Mehmet Arif Efendi- Garbi Karaağaç-, Ali ve Enver Beyler- Akhisar-, Galip Bey- Alaşehir-, Mustafa Efendi- Demirci-, Yusuf Rıza Efendi- Soma-, Fikri Bey- Kasaba- Fahri Efendi- Kırkağaç-, Halil Efendi- Kula-, Kazım Bey- Gördes-, Mahmut Bey- Eşme-, Halit ve Cevdet Efendiler- Manisa-'dan ve cem'an elli bir zatdan mürekkep olarak akd-i ictima eyledi.

99 Va

Reis - Ekseriyet var. Meclis-i kûşad ediyorum. Zabt-ı sabık okunsun.

[Zabt-ı sabık katib Enver Bey tarafından okundu.]

Cevdet Efendi - Manisa - Alaşehirle Kula arasındaki köprünün masarif-i gayr-ı melhuzadanyapılması ser mühendis tarafından söylenmişti. Ben ise köprünün bedel inşasının masarif-i gayr-ı melhuzadan ayrılarak bütçenin inşaat-ı cedide kısmına naklini söylemiştim. Derc olunmadı. Tashih edilsin.

Reis - Tashih olunsun. Başka bir şey var mı? [Yok, yok muvafık tır.] peki. Zabt-ı sabık tasdik olundu. Ruzname mucibince matbaa-i vilayet bütçenin tatkikine başlayacağız.

Fahri Bey - Ödemiş - Matbaa-i vilayet mekteb-i sanayiye verilirse talebenin mürettiblik öğrenmesine Hizmet eder. Bunun mektep bütçesiyle beraber tedkiki için te'hir müzakeresini teklif ediyorum.

Reis- Matbaa-i vilayet hakkında bir teşebbüsatta bulundum. Selanik'te matbaa-i vilayet-i sanayi mektebi dâhilinde bulunuyordu. Bu suretle mektep talebesinde müre-tiblik öğreniyor. Ancak bir faide-i maddeye te'min olunamadığı bilahare matbaa-i vilayet yine

99 Vb

bütün ihtiyacı te'min etmek mektep talebesinde mertiblik öğretmek şartıyla bir müteahide verilmişti. Bu suretlede üç yüz liradan ziyade bir menfaat te'min olundu. Seferberlikten evvel bu müteahide İzmir'e geldi. Selanik'te olduğu gibi buradaki matbaaya vermek için kendisine söyledim. O da muvafakat etmek üzere idi. Bilahare seferberlik zuhur edince buhrandan korkarak matbaayı almaktan vazgeçti. Mamafih ileride yine bir müteahide verilmesi düşünülür. Sanayi mektebi talebesinin mürettiblik öğrenmesi istenilirse şimdi de mektebden matbaaya gönderilir ve öğrenebilirler.

[Matbaa-yı vilayet bütçesine ait encüme-i vilayetin sureti atiyede münderic esbab-ı mucibe mazbatası okundu.]

Esbab-ı Mucibe Mazbatası

“Matbaa-ı vilayetin 331 senesi bütçesi encümence tetkik olundu. Hiçbir menfaat te'min edilmediği anlaşılan vilayet gazetesine ait tahsisat bütçeden ihracı tensib edilmiş ve hane-i mahsusunda görüldüğü vechiyle otuz birinci fasılın birinci maddesinde münderic tahsisatdan mürettib-i saniliğe muharirlere

100 Va

cem'an on bin beş yüz atmış ve otuz ikinci fasılın birinci maddesindeki miktardan gazeteye ait kâğıt bedeli olan üç bin altı yüz kuruş sekizinci ve dördüncü maddede münderic masraf-ı müteferrikadan gazeteye mahsus bin yüz elli sekiz kuruş tenzil edilmiş ve otuz birinci fasılın gazete ve evrak matbaa kâğıt bedeline müteallik birinci maddesi on altı bin üç yüz elli iki ve ikinci maddesi iki bin yedi yüz ve dördüncü maddesi altı bin sekiz yüz kırk iki kuruş olarak kabul olunmuştur.

Aza Aza Aza
Sırrı Mustafa Rahmi Yusuf Ziya

Otuzbirinci fasılın müstahdemin icraatına müteallik birinci maddesi okundu.]

Reis - İtiraz var mı Efendim? [Yok, yok] demekki aynen kabul olundu.

Meclis-i umumiyeye kabul olunan otuzbirinci fasılın birinci maddesinin şekli:

Seneviyesi	Şehriyesi	Aded	Nev-i Mahsusat
11.400950		1	Müdür
6.000	500	1	Takip ve Tahsil memuru
6.840	570	1	Makinist
6.000	500	1	Ser müretteb

100 Vb

2.400	200	1	Mürettib-i Sani
5.400	450	1	Matbaa Kâtibi
9.120	720	1	Litograf memuru
3.990	322,20	1	Litograf muavini
3.420	285	1	Hattat
6.840	570	2	Merdaneci
61.410	5117,20	11	Yekûn

[Otuzuncu fasılın dördüncü maddesi okundu.] ve ücret masraf etti mi?

Matbaa Müdürü Emin Efendi- 329 Senesinde teşkilatla uğraştığımız için kazanç olmadı. 330 senesinde ise bütün buhranlara rağmen yirmi bin seksen üç kuruş karımız vardır. İnşallah ilerde daha ziyade mamul ederim.

Cevdet Efendi- Manisa- Geçen sene birçok kere te'min olunacağını matbaa müdürü söylemişti. Hâlbukişimdiki kar söylendiği gibi değil. Azdır.

Reis- Demin söylediğim vechile bundan ziyade kar olmaz. Resmi bir matbaada öyle arzu olunduğu vechile ticaret olamaz. Fazla ticaret için matbaanın yine bir müteahide verilmesi suretiyle mümkün olacak.

101 Va

Halid Efendi - Urla - Matbaa-i vilayetin esasen Mekteb-i Sanâyi'ye ait olduğu geçen sene tahkik edilmişti. Matbaanın mektebe devri için te'hir müzakeresini teklif ediyorum.

Reis - Evvelcede söyledim. Matbaa Mekteb-i Sanâyi'ye ait değil, öyle bir müteahide verilirse veyahut yine şimdiki şekilde kalırsa mekteb talebesi matbaaya gelir. Mürettibliği öğrenebilir. Otuz ikinci fasıl encümenin teklifi vechiyle kabul olunuyor mu? [Kabul, kabul]. Fasıll aynen kabul olundu.

Meclis-i umumiyece kabul olunan otuz ikinci fasılın dört maddesinin şekli:

<u>Kuruş</u>	<u>Madde</u>	<u>Nev-i Mahsusat</u>
16.352	1	Evrak matbaa kâğıdı bedeli
8.200	2	Teclid icraatı
2.700	3	Hava gazı ücreti
6.842	4	Masraf-ı müteferrika, mahrukat mefruşat

Reis - Şimdi bütçenin heyet-i umumiyesini reye koyacağım. Herkes reyini tayin esamı suretiyle versin. [Reyler toplanarak tasnif olundu.] Efendim, bütçe kırk altı reyle müttefikan kabul olundu.

101 Vb

Meclis-i umumiyece kabul olunan matbaa-ı vilayet bütçesinin yekûnü umumiyesi:

Kurus

95.504

Reis - Bir iki mazbatamız var okunsun.

[Kula'dan intihab olunan Halil Efendi ile Garbi Karaağaç azası Yatağan'lı Arif Efendi'nin mazbataları okundu.]

Reis - Kabul mü? [Kabul, kabul] Peki, kabul olundu. Alaşehir sair mahalleri aza-i kiramının imzalarıyla verilmiş bir takrir var. Darûlacûze teşkîli hakkındadır. Bunun şimdiki matbaa ve emri miyahiye bütçeleriyle alakaları yok.

Münasib görülürse sanâyi' mektebi bütçesinin müzakeresinde veyahut bütçelerin hitamında mûtaleâ ve tetkik olunsun.

[Hay hay muvafık sadaları] Sarayköy azası İsmail Efendi'ninde bir takriri var okunacak.

[Suret-i atiyede, münderic takrir okundu.]

Sarayköy kazasına bir saat mesafede bulunan üç yüz haneye karib karyesinin bu sene vukû bulun seylabdan dört bin dönüm mezra arazisi ve otuz hanesi mahrum olması karye-i mezkûre-i ahaliyesi sarf-ı rençber

102 Va

olup başkaca varidatları olmadığı halde bütün sefalet maruz kalacakları barizdir. Karye-i mezkûre ahaliyesi bundan üç dört sene mukaddem mezkûr çayın mecrasını değiştirmek üzere hükümete müracaatla celb edilen mühendisler mezkûr çayın diğer mecraya dökülmesine luzum görmüş ve bir projesini yapıp gitmişler isede raporu verilmediğinden naşi olmalıdır ki yirmi yedi lira mesarif ve harcırah verdikleri halde karar kılınmıştır. Meclis-i umumice mezkûr karyenin düşünülüp ihalesinin tahliyesini istirham ederim.

Sarayköy Azası

İsmail

Reis - Bütün çayları, bataklıkları bütçeye koymak imkânı yok. Evvela gibi çalıların keşifleri projeleri yapılacak. Sonra tatik edeceğiz, hangilerini yapabileceksek yapmak için bütçeye ithal ederiz. Hâlbukibu çayın keşfide yapılmamış. Bu güne kadar keşifleri icra edilmiş ve projeleri yapılmış olanları bütçeye ithal ettik. Bundan sonrada mühendisler keşfiyatda devam edecekler.

102 Vb

[Çeşme azası Ali Bey maskam-ı riyasete nafia yolları hakkında bir takrir verdi.]

Ali Bey - Çeşme - Tamirat-ı mütemadiyenin esasına değil şekline itiraz ediyorum, izahat vermek için müsaade olunmasına rica ederim. [Nafia bütçesinin müzakeresi bitti. O vakit söyleyediniz. Sadaları.] İzahat vereyim.

Reis - Nafia bütçesinin müzakeresi hitam buldu. Tasdik olundu. Artık ona müteallik hususat hakkında tekrar müzakere cereyan edemez. Sarayköy azasının takririni keşfiyet icrası için umur-u miyahiye mühendisliğine havale edelim.

Münasib olmaz mı? [Münasib, münasib] Peki. Oraya havale edelim. Karagöl Bataklığı hakkında bir takrir var. Bunada heyet-i fenniye'yi gönderelim, hakkında tahkikatta bulunulur. İnşasına imkân olup olmadığı anlaşılır. Şimdi tahkikatı bitmiş ve bütçeye ithal edilmiş kısımların müzakeresine başlayalım. Umur-u miyahiye mühendisinin bir raporu var. Bir fikri mücmel paydası için evvela ona okuyalım.

Fahri Bey - Ödemiş - Raporu okuduk. Bu muhterem zatı görmek için meclise gelsin.

103 Va

Reis - Kendisine haber gönderildi belki şimdi gelir.

Reis - [Rahmi Beye hitaben] raporu okuyunuz. [Suret-i atiyede münderic rapor Katib Rahmi Bey - Bergama - ve Enver Bey - Akhisar tarafından okundu.]

Aydın vilayet-i umur-u miyahiyesine ait raporlar okundu.

Mukaddime

“Vatan-ı muazzezın terakkisi için mülahazatım nazar-ı dikkate alındığı takdirde her halde eminim ki vilayet-i umuru miyahiye me'murini öyle zamanlar olacak ki istarahat için vakit bulamayacaklar. Osmanlı vatanını istenilen derece-i medeniyete isal edebilmek için bütün vatandaşlara büyük vazifeler tertib eder.

Parasız hiçbir şey yapılamaz deniliyor. Bu kısmen doğru kısmen yanlış bir fikirdir. Zira fikrime göre meram edilmeyince hiçbir şey yapılamaz evet, meramsız altın ve gümüşle hiçbir şey yapılamaz. Fakat meram olunca az bir para ile yalnız paranın yapamayacağı pek çok işler görülebilir.

Memleket hiçbir zaman görmediği bir buhran görmektedir.

Her türlü muavenet

103 Vb

maliyeden mahrum bir halde bütün müslümanların kalbini sızlatan uzun bir muharebeden çıkıp bir diğerine girmek, muazzez vatan bu yaralardan kurtulması kadar büyük bir mucize olamaz. Öyle bir yara ki Avrupa cerrahlığı icra ediyordu. Fakat bu bir mucize değil, bu; milletin yaşamak istediğinin, diğer milletler gibi henüz yaşamağa hakkı olduğunun bir şahididir. Ben şu itikatteyim ki fiilen çalışmaksızın bu memlekette ameliyat-ı miyahiye namına hiçbir şey görülemez.

Hükümet-i merkeziye vilayetlere bu hususta büyük yardımlarda bulunamaz, zira; başka meşguliyetler, başka düşünceler var. Hâlbuki memleket diğer medeni memleketler derecesine varabilmek için pek çok ameliyat-ı miyahiyeye ihtiyaç gösteriyor.

Bataklıklar sıtma hastalığının daima bi membağdır. Bunları kurutmak lazım. Fakat icab eden parayı nasıl bulmalı? Bu ameliyatı nasıl icra etmeli? İşte bu raporun sebab-i tanzimi bu suallerdir.

Anadolu bataklıkları her sene Türkiye'ye bir ordu ziyan ettiriyor. Sıtma nesilden nesile tevrıs ederek bütün ırkın bozulmasını mucib oluyor. Hatta bu yüzden

104 Va

çocuk vefatı yüzde kırkı geçiyor dersem bir mebla' sayılamaz.

İşte bütün bu felaketler yine kardeşlerime vaktiyle Mısır'da müthiş istikraz yönlerinden kurtulmak için nasıl hareket ettiğimizi nakle sevk etti ve Avrupa'dan alacağımız yardımlara mukabil zararlı imtiyazlar vermemek için onlar bize el uzatmadıkça biz onlardan yardım istemedik.

Bu işleri başarabilmek için kelimenin tam manasıyla ücretsiz amele-i mükellefe usulünü kabul ettik. Aylık talebde Mısır'ın her tarafından muayyen bir müddet zarfında meccanen çalışmak için amele geliyordu. İbtidada üç ay mütemediyen çalışılıyordu, fakat şimdi bu müddet onbeş güne tenzil etti. Şimdi diyorum; çünkü angarya usulü henüz lağv edilmemiştir. Nil'in feyezân zamanında hala ameliyata devam edilir. Mısır'ın vasıl olduğu derece-i refah ve terakkiye rağmen feyezân zamanında nil ve kanalları amele-i mükellefe tarafından muhafaza edilir.

Bu işi yapabilmek için para yok değil, bu usul müteahitler vasıtasıyla tecrübe olundu fakat bir netice vermedi çünkü müteahit tehlike zamanında vazifesini terk edebilir. Fakat mükellef-i ameliye su bentlerinin yıkılmaması

104 Vb

için her türlü tehlikeye göğüs gerer. Öyle bir faide ki para ile te'min etmenin imkânı yoktur. Fakat bu boşluk doldurulabilmek için amele-i mükelefenin isteyerek çalışması lazımdır.

Angarya usulü hakkında bir fikir verebilmek için Mısır'da icra edilen ameliyata dair rakamla bazı takribi izahat vereceğim. Yadımda vesaik-i lazma bulunması ve Mısır'dan uzak bulunmağım hasebiyle rakamların takribi olarak gösterilmesini mecburiyet hasıl olmuştur. Maruz görülmesini rica ederim. Kullarımızdan başka bir vasıta olmadığı halde ne kadar büyük bir ameliyat vücuda getirildiğini bu rakamlar gösterecektir.

İsim	Tul kilometre	Metro mekaib
Nil belde	2800	50.000.000
Mahmudiye kanalı	80	8.000.000
İbrahimiye kanalı	240	13.000.000
Reaya behara	100	6.000.000
Reaya ki nevfıye	200	12.000.000
Reaya şarkiye	200	12.000.000
Mısır-1 aliyedeki havuzlar	2000	40.000.000
Diğer bazı kanallar		50.000.000
	Yekûn	191.000.000

Metro mekaibin fiyatını dört kuruş farz edersek hafr-ı ameliyat yedi milyon altı yüz atmış bin lira ve duvar inşaatında bu miktarın yüzde

105 Va

onunu teşkil edeceğinden amele-i mükellefe usulüyle bu inşaat yedi yüz yirmi iki bin lira ile vücuda gelmiş demektir.

Şimdi de Türkiye'den bir misal alalım: Hükümet-i Osmaniye Aydın vilayeti umur-u miyahiyesine senevi iki bin verecek olursa burada arazinin milli masarındakinden daha ziyade olduğundan tabiki imalat-ı sanâyi'ye masrafı olacaktır. Bu nispetle on sene inşaata devam edecek olursak hakikatte sarf ettiğimiz iki yüz bin liraya mukabil bir milyon iki yüz bin liralık bir iş meydana getirebileceğiz. Bazı hâlatta misal setler inşasında [ki burada imalat-ı sanâyi'ye ancak yüzde onu teşkil eder] Eedilecek istifade daha ziyade olacaktır. Hülâsa; amele-i mükellefe usulü kabul edilmedikçe bu memleket devri istibdad da hasret kaldığı tarık yolunu hiçbir vakitte tutamayacaktır.

Şimdi Aydın vilayetinde icrası icab eden tesfiye-i terbiye-i ameliyatı miktarını tahmini olarak zikredelim. Diğer vilayetlerin esas

105 Vb

ve menabi-i mihayileri muktezası olarak bu miktar daha azim olcaktır.

	Metro.....
Büyük Menderes setleri	13.815.000
Küçük Menderes setleri	3.420.000
Gediz setleri	6.360.000
Bakır çay setler	3.000.000
Büyük Menderes erva ve iska ameliyatı	60.000.000
Küçük ovası erva ve iska ameliyatı	16.000.000
Gediz ovası erva ve iska ameliyatı	45.000.000
Bakır çay ovası erva ve iska ameliyatı	8.000.000
Büyük menderes erva ve iska ameliyatı	4.500.000
Küçük Menderes erva ve iska ameliyatı	1.400.000
Gediz Menderes erva ve iska ameliyatı	4.500.000
Bakır çay menderes erva ve iska ameliyatı	1.500.000
	167.495.000

Bu Yekûn pek azimdir. Fakat neticede 734 km. uzunluğunda setler inşası ve 567 km. uzunluğunda 162 seyl mecrasının tanzimi ve atiyede taksimatı görüldüğü üzere cem'an beş milyon yedi yüz yetmiş sekiz bin dönümlük arazi erva- istikası te'min edilmiş olacaktır.

İsim	Tul	Miktar-ı dönüm
Büyük Menderes	307	2.456.000
Küçük Menderes	114	798.000
Gediz nehri	212	2.120.000
Bakır çay	101	404.000
		5.778.000

Eğer metro mekaib masrısını dört kuruş farz edersek bu kadar tesviye-i tûrabiye

106 Va

altı milyon altı yüzdoksan dokuz bin sekiz yüz lira ve imalat-ı sanâyi'yede bir milyon üç yüz otuz dokuz bin yedi yüz atmış lira edecektir. Bu rakamların dehşetini görüpte inkisara uğramamalı ki istek ile her müşkil iktilham edilebilir.

Misal vilayetin senede on beş gün çalışmak üzere ancak yüz bin kişi çıkarabileceğini ve her amelenin günde üç metro iş vucuda getirebileceğini farz

edersek cem'an dört milyon beş yüz bin metro mekaib iş vucuda gelirki bu haseble otuz sekiz sene zarfında 8.039.560 liralık ameliyat hitama erer. Eğer bütün bunların icrasını millet-i hükümetten bekleyecek olursak senevi yirmi bin liralık bir bütçe ile otuz sekiz senede ancak yetmiş altı bin liralık iş görülebilir ve yukarıdaki ameliyatda dört yüz iki senede yani 1732 senesinde ikmal edilebilir.

Biraz nakibin olarak hükümetin icraatını tetkik edelim: Mesela ilk on sene için senevi bütçesinin yirmi bin ve ikinci on sene için kırk bin ve üçüncü on sene için elli bin daha, sonra ki on sene için seksen bin lira, valih... (?)olacağını kabul edersek ameliyat doksan beş sene sonra ancak bitirilebilecek ve 1400 senede bütçenin yüz kırk bin lira

106 Vb

ve doksan beşinci sene olan 1415 senesinde de yüz seksen bin olması lazım gelecek.

Vilayetin çalışabilecek yüz bin amele çıkaracağını farz ettik Hâlbuki bu büyük bir hatadır. Bir milyon nüfusu olan bir vilayet asgari iki yüz bin kişi çıkarabilir ki bu amele ordusuyla yukarı ki ameliyat yirmi sene zarfında ikmal edilebilir ve o zaman arzu edilen ıslahat ve terakkiyatın hitama erdiğini ahfadımız gelmeden biz kendi gözlerimizle görür ve ahfadımıza da güzel bir miras terk etmiş oluruz. Çocuklarımız da bizim para fıkdanınından dolayı yapamadığımız inşaata büyük bir hevesle başlarlar çünkü babalarının meydana gelecek bu azim inşaatı parasızlığın bütün müşkilatına rağmen vucuda getirdiklerini görerek bi-t-tabii daha büyük bir şevkle yolda devam edeceklerdir. Bu mukaddemeyi bitirmek üzere şunu zikr edeyim ki Suveyş Kanalı'nın kûşadı esnasında Mısır hükümeti ile Ferdinand. De Lesepsin arasında zuhur eden bir ihtilaftan dolayı Mısır hükümetinin III. Napolyon tarafından mahkumiyeti yüzünden zavallı Mısırlılar amele-i mükellefe usulûyle elli milyon metro mekaib iş meydana getirdiler eğer bu ameliyat vaktinde

107 Va

icra edilememiş olsaydı Suveyş Kanalı'da Panama Kanalı'na benzeyecek ve kara vasıtasıyla henüz anavatana bağlı bulunacaktı.

Bu inşaat hitamında çekirgelerde harab edecek tarla bulamayacaklardır. Çünkü kûşad edilecek cedvel ve kanallar bu yükseklerle birer mezar teşkil edecektir.

Kanallar telgraf hatlarıyla yekdiğerine rabt edilecek ve refah ve emniyet umumiye taht-ı te'mine alınacaktır. Mim. kaf. ha. Bahati.

Aydın vilayetinde icrasına muktezi ameliyat-ı miyahiyeye ait rapordur.

Vali-i vilayet devletlû Rahmi Bey Efendi Hazretleri tarafından Aydın vilayet-i umuru miyahiyeye ser mühendisliğine ta'biyetiyle müşerref olduğum zaman memleketin geçirmiş olduğu müşkilat-ı maliyeye rağmen icab eden ameliyatın tarz-ı icrası hakkında pek çok mülahazat ve tatkikatda bulundum. Nafia nezaretinin paraya taallük edecek bütün mutalebatımızı halen ve istikbalen nazar-ı dikkate alamayacağımı anladım. Bize ait ameliyat-ı miyahiyeye başlıca dokuz kısma ayrılabilir.

107 Vb

1. Bataklıkların kurutulması
2. Çay ve nehirlerin setlerle ihatası
3. Sel mecra'larının tanzimi
4. Erva ve iska ameliyatı
5. Çay ve nehirlerin seyr-i sefaine müsaid bir hale ifrağı
6. Kabil seyrû sefer kanunları kûşadı
7. Şelalelerin kabil istifade bir şekle ifrağı
8. Limanlar
9. Şehirlere su isalesi

İki evvel ki ameliyat masraf-ı adiyeye ile vucuda getirilebilir zira esas-ı teşkil eden tesviye-i türabiye amele vasıtasıyla fakat irva ve iska ameliyatı duvarcılık ve nizam kapıları taht-ı intizama alınabilmek için azim miktarda taş ihtiyacı gösterir ki ameliyatın pek gali olmasına mucib olur. Bu ameliyatın memleketin refah ve saadetine sebep ise nehirlerde seyrû sefer hususunu da ikinci dereceye bırakmaz.

Yalnız bu inşaat tarakların vucuduna mütevakıf olup Hâlbuki bunları tedarik için menabi-i kifayeye malik değildir. Fevkalade elzem olan bu gibi alât ve edevattan maada büyük mukayesede ve gayet mühim imalat-ı sanâyi'ye vucuda getirmek

108 Va

lazımdır. Bütün bunlardan anlaşılıyor ki bu ameliyat-ı azim meblağ sarfına mütevakıftır ve çünkü amele ile vucuda gelecek iş burada pek ehemmiyetsiz bir yekûn teşkil eder.

Kabil seyr'û-sefer kanallarına gelince; bunlar seyrû sefaine müsait nehirlerin mütemmem damarları mesabesindedir. Ve bunların teşkili nehirlerden daha pek pahalıya mal oluyor.

Diğer üç nev-i inşaata sıra ile nazar-ı itibara alacak, bütün bunları mevcut ustasızlık içinde deruhde etmek vilayet-i miyahiye dairesi için büyük bir ceraat teşkil eder. Çünkü her şeyden evvel gerek para gerek mühendis gibi vesait-i lazıma malik olmak lazımdır. Mamafih dairemiz yeni mütaleat ve mülahazatını yapabilir. Ve eğer icab eden vesaitde tedarik edilecek olursa mütalaât-ı faaliyete kalb olunabilir. Hali hazırda ki vesaidi milliyemizle vucuda getirilebilecek ameliyatın ilk dört kısmı teşkil eden ameliyat olduğu mütalaat-ı sabıkadan istitac edilebilir. Mesela: Dört yüz metre genişliğinde, iki yüz metre derinliğinde bir cetvel-i nazar-ı itibare alalım. Bu iş beher kilometrede on iki bin metro mekaib tesviye-i türabiye veya kırk iki bin kuruşa mütevakıftır.

108 Vb

Müthiş bir yekûn çünkü cetvellerin tûlu ekseriye on kilometreyi tecavûz edecektir.

Nehirleri setlerle ihata etmeye gelince misal beş yüz metro genişliğinde ve 1,5 metre irtifaında bir sedle nehrin beş yüz metre uzunluğundaki bir kısmını ihata için on iki bin metro mekaib tesviye-i türabiye icab eder. Kabul ettiğim irtifa asgaridir. Eğer 2.5 metre irtifaında bir sedin yirmi beş bin metro mekib tesviye-i türabiyeye muhtaç olduğu mülahaza buyurulursa icab ettiği masrafın ziyadeliği hakkında bir fikir edinilebilir. Anlaşılıyor ki tesviye-i türabiyede epey masrafa mütevakıftır. Fakat hakikatı anlayabilmek için diğer bir misali alalım.

Yirmi kilometre uzunluğunda bir cedvelle aynı tülde bir nehir ve birincisinin hafr ikincisinde setle ihata edileceğini farz edecek olursak tesviye-i türabiye yetmiş beş bin metro mekaibine çıkar ki fiyatı iki milyon beş yüz yirmi bin kuruş gibi dehşetli bir yekûn teşkil eder. Bu meblanın böyle bir sırada bulunması gayr-ı kabil olduğunu düşünerek aynı işin altı ay çalışmak şartıyla bin beş yüz amele tarafından vucuda getirilebileceğini hesap ettim. Vilayetin (20) kazası olduğu itibar

109 Va

edilecek olursa beher kazaya sıra ile bir ay çalışmak üzere 75 kişiye isabet eder. Bunlar icraatla çalışmayacak olursa amale-i mükellefe denilirler. Bunu garip görmemeli, Mısırdaki görülen refah ve servete rağmen Nil'in feyzân zamanlarında hala amele-i mükellefe usulüyle çalışılır. Bir farklı Mısır'da amele-i mükellefe kazmasını, baltasını kendisi tedarik eder. Fakat burada aynı usulü takib edenlerin biraz müşkil olduğunu zannediyorum. Çünkü ahali bu tür mükellefiyete alışmamıştır. Bunun için hükümet alet ve edavat ve amelenin nakliye masrafını deruhde edecektir. Ve tabiki burada teşkil ve tatbik edilecek amale-i mükellefe usulü Mısır'dakinden daha kolay tatbik edilebilecektir. İşte öyle bir usul ki hükümet büyük paralar sarf etmeden vilayete mühim menafi' te'min edecek azim miktarda tesviye-i türabiye ameliyatı vucuda getirebilecek, on bin lira gibi ceza-i bir bütçe ile yüz bin liralık iş vucuduna imkân hâsıl olacak. Eğer 10 senede hükümet yüz bin lira sarf edecek olursa bir milyon liralık ameliyat meydana çıkacak.

109 Vb

Bu mülahazattan sonra henüz nev-i ameliyatın suret-i icrasına dair izahat vereceğiz. Çünkü bazı müşkül inşaat bu usulün tatbikine bir mani teşkil edebilecektir.

Bataklıklardaki Ameliyat

Bataklıklar sahib-i hazırları tarafından muayyen bir müddet zarfında kurulmazsa hükümet emlakı adedine dâhil olur. Bu kaideden atiyedeki netayic istihrac edilir.

Evvelen - Umur-u miyahiye idaresi her haneki bir bataklıkta icab eden ameliyatın keşfini icra etmediği suretde o bataklık hükümet-i mali advolunur.

Saniyen - Bataklık sahibi arazisini kendi kurutmak istiyorsa istikşaf masrafı olarak dönüm başına iki kuruş te'diye etmeye mecburdur.

Sanisen - Her haneki bir bataklık sahibi hükümetten bir umur-u miyahiye mühendisi göndermesini resmen talep ederse teminat olarak mal sandığına yirmi lira depozito etmeye ve projeler kendisine teslim edileceği zaman dönüm başına iki kuruş keşif masrafını te'diye etmek mecburdur.

Rabian - Her halde yukarıdaki kaide mucibince heyet-i miyahiye tarafından takdir ve

110 Va

tayin edilecek keşif masrafı te'diye edilmedikçe projeler bataklık sahibine verilemez.

Hamsen - İmtiyaz sahipleri için Bursa vilayeti hakkında vermiş olduğum rapora müracaat olunması rica olunur. Bu mukaddimede zikr edilen hususat eşhas tarafından bataklık kurutmak için vuku bulucak müracaat üzerine cereyan edecek muameleyi göstermektedir.

Hükümet kendi hasebine bataklıkları kurutmak istiyorsa ücretli amele-i mükellefe usulünü kabul etmelidir. Ücretli diyorum, çünkü: amele-i mükellefe ameliyatın hitamında çalışmış olduğu eyyama göre kendisine atiyedeki kaide mucibince ücret verilecektir.

Evvelen - Ameliyata nezaret eden umur-u miyahiye mühendisi ve mülkiye memuru tarafından her gün çalışan amelenin esamı üzerine bir cetveli tanzim edilerek bu cetvelin bir nüshası umur-u miyahiye dairesine ve bir nüshasıda vilayete gönderilecektir.

Salisen - Ameleye ve onlara nezaret eden muhtarlara beş kuruş yevmiye takdir olunur, aded eyam ile darp olunan beş kuruşun

110 Vb

hâsılıyla ameleye dönümü elli kuruştan olmak üzere arazi satılır. Bir dönüm arazi dokuz yüz metro mekaib vesaitindedir.

Rabian - Efrada ait aksam hükümete ait olan aksamdan tefrik edilecektir.

Hamsen - Dönüm başına takdir edilen elli kuruş fiyat muvafıktır.

Sedasen - Her parçanın sahibi civarındaki hükümet hassa arazilerini altı ay zarfında vilayet tarafından takdir edilecek fiyat mukabilinde satın alınabilir.

Sabıkan - İş bu müddetin mururunda hükümet hassasını her haneki bir osmanlıya satmakta muhtardır.

Saminen - Hassaların taksiminden sonra kalan arazi kurutma ameliyatı akib hitamında dönümü üç liradan olmak üzere bir veya müteadid eşhasa satılabilir.

Bu nizamnamde görüldüğü üzere ameliye sayine mukabil bir ücret verilmektedir. Fakat aynı zamanda çalışmaya ve amele-i mükellefe kanununa riayete mecburdur. Acaba bu mütehalif efkârın sebebi nedir?

Bu tehalifin esbabını milletlerin ictimaiyelerinde aramak icab eder. Biz hükümetten evamir telki etmedikçe ve üzerimizde daima

111 Va

bir kanun korkusu bulunmadıkça çalışamayız. Angarya usulünü kabul etmedikçe hükümet yevmiye ile işletse bile bir iş göremez. Yevmiye on ik kuruş kazanan pek çok amele gördüm ki, ceblerinde biraz para görünce işlerini terk etmekte tereddüd görmüyorlar.

Yukarıdaki usul kabul edileceği takdirde hükümet ameleyi ücretsiz çalıştırıyor gibi bir mana çıkarılamaz çünkü amele hassasını iki liraya satarak yevmiyesini yirmi kuruşa getirmiş olur.

Bataklıklarda icab eden ameliyat hülaseten bundan ibarettir. Şimdi sıra ile diğer ameliyatı izah edelim.

Nehir ve Çayların Setlerle İhatası

Bataklıklarda olduğu gibi setler ve bentlerde de ameliyenin birçok müşkilat geleceği iddia edilemez. Bu sebepten dolayı ameleye tazminat itasından sarf nazarı edilmeyi mecburiyet hâsıl olur. Binâenaleyhset ameliyatı angarya usulüyle yapılacaktır. Bir nehre dar mahallerinde beş yüz metre arza kadar setler inşa edilemez. Zira bunun icab edeceği masraf o kadar ziyadedir ki bu,

111 Va

gerek hükümet gerek alakadarına fevkaleda bir yük teşkîl eder. Fakat bazen icabat-ı mevkiyeden dolayı mühendis bu kaideye muhalif harekete mecbur kalır. Çay ve nehirlerin fizanıyla hasara uğrayan tarlalar set inşası ameliyattan müsteyid olacağından bu gibi arazi sahiblerine menfaat mukabili bir vergi tarh etmek icab edeceği tabiidir. Gayr-ı mezru araziye gelince bunlar doğrudan doğruya hükümet malı adv olunacaktır.

1. Bu vergi otuz kuruştan ibaret olup beheriyesine on kuruş vermek üzere üç senede vacib-ül te'diyedir.

Fahri Bey - Ödemiş - Buradan bir şeyi anlayamadık. Dönümden mi bu para alınacak?

Rahmi Bey - Bergama - İska ücretidir.

Reis - Dönümden olacak. Şimdi devam edelim. Bu bir rapordur. Malumat husulü için okunuyor. Yoksa müteallik mamuliye olacak değil.

2. Te'diyat inşaatın ikmal edeceği

111 Vb

seneyi takip eden seneden itibaren her haziran bedayetinde icra edilir.

3. Te'diyatın şubata kadar âdem-i icrası vergiye tabî arazinin beşte birini sahibinin hak mülkiyetinden iskad eder.

4. Setlerin inşasından sonra her sene icrası icab eden takviye ve tahkim-i ameliyatı alakadar köyler tarafından derahde edilir.

5. Her sene muayyen miktarda amele köyleri haricindeki mükellefiyetlerinden afv edilerek köyleri dâhilideki sedlerin takviyesi için çalışmaya mecburdurlar.

6. Feyezân zamanlarında erkeklerin muhafazası için çalışmakla mükelleftirler.

7. Feyezân esnasında sed üzerine amele tezviinde atiyedeki kaideye göre hareket edilir.

112 Va

Beher		
Birinci feyezân	100 metreye	bir amele
İkinci feyezân	Beher 150 metreye	bir amele
Üçüncü feyezân	200 metreye	bir amele
Dördüncü feyezân	300 metreye	bir amele

On ameleden mürekkeb takviye kıtaatı teşkil ve şu suretle taksim edilir.

Birinci sene için	Bir kilometreye	10 Amele
İkinci sene için	İki kilometreye	10 Amele
Üçüncü sene için	Üç kilometreye	10 Amele
Dördüncü sene için	Dört kilometreye	10Amele

8. Dördüncü senedeki amele miktarı daha sonraki seneler için aynen ibka edilecektir.

9. Feyezân esnasında amele-i mükellefe kanununa muhalif hareket edenler hakkında bu kanun mucibince hemen icab eden muamele ifa edilecektir.

Hükümet hissesine isabet eden arazi-i gayr-ı mezrua atide gösterdiği üzere teba-i osmaniyeye furuht edilebilir. Set inşaaı ameliyatında bütün arazisi veya nısfı istimlak edilenlere dönümü iki yüz kuruştan satılacaktır.

Köy haricinden veya vilayetin sair

113 Va

mahalleri ahalisinden olanlara dönümü üç yüz ve vilayet haricinden gelen bilimur Osmanlılara dönümü üç yüz elli kuruş hasebiyle satılacaktır.

Beş sene için bu fiyatlara her sene muntazamen yüzde yirmi zam edilecek ve bu müddetten sonra arazi kıymet-i hakikası üzerinden alınıp satılacaktır.

Bu suretle set inşaaı amele-i mükellefe usulü ve alakadarane tarh edilecek vergi vasıtasıyla icra edilecektir. Ameliyatı takribi bir suretde anlayabilmek için atiyedeki misali zikr edelim;

Kırk kilometre tûlunda bir nehir farz edelim, nehrin tarafeynindeki kabil zirai arazi 3,5 kilometre, setlerin irtifainada iki yüz metre kabul edelim. Saha dâhilindeki arazisinin miktarı yüz elli bin dönüm olduğundan tarh edilecek vergi yekûnû kırk beş bin bin lira tutar. Tasviye-i terbiye bir milyon dört yüz kırk bin metro mekaibdir.

Tesviye-i türabiye	50.400 lira Osmanî
Nezaret	5.040 lira Osmanî
Tahkim edilecek nikatda	10.080 lira Osmanî
Para ameliyatı	
İmalat-ı sanâyiye	2.160 lira Osmanî
Ameliyat nezareti	3.240 lira Osmanî
	88.704

113 Vb

Gayr-i melhuza	8.870
	97.574 yahut takriben 100.000 lira Osmanî'dir.

Bu cetvele dikkat edilecek olursa amele-i mükellefe usulüyle elli bin dört yüz lira iktisad edilebilir. Fakat buna mukabil alet ve edevat ve amele nakliyesi olarak on bin lira sarf etmek icab edecek ki hakiki iktisad yüz bin liradan kırk bin

dört yüz liraya tenzil eder. Mütebaki sarfi icab eden elli dokuz bin altı yüz liradan menfaatdar arazi eshabına bir defa için tarh edilecek vergi hâsıl olan kırkbeş bin lirada tenzil edilecek olursa hükümetin kasasından sarfi icab eden meblağın on dört bin iki yüz liraya tenzil edileceği görülür. Bu usul tatbik edileceği takdirde alakadarane tarh edilen vergilerden hükümet kasasını doldurmak gayesi ta'kip edildiği ve bilakis memleketin refah ve saadeti ve ıslahatı uğrunda hükümetin her türlü muavenetde bulunduğu pek güzel anlaşılır.

Bu göstermiş olduğum misal pek çok ahvalde tatbik edilebilir. İhtimal ki bazı aksamda tebdilat icrası icab eder. Fakat heyet-i umumiye itibariyle daima sabittir. Nafia nezareti vilayet namına mühim miktarda tahsisat ayırabilirse bu tahsisatın bir kısmını yalnız

114 Va

makinelere vucuda gelebilen inşaat için ayırmak icab eder.

Sel Mecralarının Islahı

Seller arazinin ziraate meykinden teşkil ederler. Bu meykinden hâsıl olan suret-i seylin yatağını seneden seneye yıpratır. Bu hasaratı intac eden halisata nihayet vermek için suların meylini tahfif üzere şelaleler teşkil edilir. Bu ufak şelaleler fevkalade masarifi intac eder. Bunun içindir ki bu gibi ameliyatın icrası memleketin hal-i maliyesinden dolayı şimdilik pek müşkil görünmektedir. Amele-i mükellefe usulünden burada netayic-i müfide istihsal edilebiliyorsa da icab eden alat ve edevat ve mevat inşasına ve duvarcılarının tedariki ile ameliyatın nazaratı gibi hususatı hükümetin deruhde etmesi icab eder.

Aydın vilayetinde mevcut bu gibi bir ameliyattan misal gösterelim:

Nazilli'de bütün memleketi ve bahçelerini harab eden bir sel vardır. Bu seli tanzim etmek için üç bin beş yüz elli metre tûl dâhilinde atideki ameliyatın vucuda getirilmesi şarttır.

		Metro mekaib	Kuruş
1	Tesviye-i türabiye	42.800 bedeli	171.200
2	Duvar İnşaatı	1168 bedeli	175.200
3	Pere	1000 bedeli	33.000
		Yekûn	379400
		Nezaret	37940
			417.340

Tesviye-i türabiye ve duvar inşaatının amele-i mükellefe usulûyle vukumun ba'deheva tedarik edileceği nazar-ı dikkate alınacak olursa bu usulün tatbikiyle ameliyat-ı mezkûrenin icrasındaki müfid netice anlaşılabilir. Bu ameliyatta çalışacak amele, amaliyatın devam ettiği müddetçe umumi mükellefiyet işlerinden istisna edileceklerdir. Ve hükümet dahi bu inşaatta icab eden masarif mübremeden kaçınmadığı görülür. Çünkü gaye; daima milletle yan yana çalışmaktan ibarettir.

Erva ve iska

Erva, cetvelleri açılarak arazinin sulanması demektir. Erva dendiği zaman arazinin hem sulanması hem de kuvva-i inbatiyesinin muhafazası anlaşılır. Zira cetvelsiz arazi bozularak on sene zarfında kuvva-i inbatiyesini büsbütün gaib eder. Arazide tabiki hayvanat gider. Onların mahsulatın neşf ve

115 Va

nemasını te'min için damarlara luzumu vardır ki, bu vazifeyi ancak kanallar ve cetveller ifa edebilir. Hayvanlarda ki damarların vazifesini ifa edebilmesi nasıl sıkı bir tekide mütevakıf ise kanal ve cetvellerin de o suretle temiz tutulması ve hasen muhafazası şarttır.

Cetveller, araziye kaplayacak bir surette gayet uzun tülde bir çukurdan ibaret olup amele-i esasiyesi tesviye-i türabiyeden ibarettir. Buralarda arazinin milli kayıt mütehallif olduğundan kanal cetvellerin yataklarında suyun muntazaman cerayanı büyük külfetler ihtiyarına vasıtaadır. Yani demek istiyorum ki imalat-ı sanâyi'ye erva ve iskânın nazımıdır. Milin tehalifi yüzünden erva ve iska burada Mısır'dakinden daha ziyade masrafı icab eder. Tabi ki, erva ve iska ameliyatından evvel setler inşaası muktezîdir. Ve bunun için de dönüm başına üç senede te'diye olunmak üzere otuz kuruştan ibaret bir vergi tarh edilecektir.

Meseleyi tenvir edilebilmek için bir misal gösterelim: Yüz bin dönümlük bir arazinin erva edileceğini ve misal Konya Ovası'ndaki ameliyatı nazar-ı dikkate alalım. Beher dönüm için iki yüz kuruş sarf

115 Vb

edileceğine göre masraf yekûnu yirmi milyon kuruş eder ki bunun on milyon imalat-ı sanâyi' tesviye -i terbiyeye aittir. Duvar inşaatı da memlekete mevcut vesait-i inşaiye ile yapılaydı mübalaâsız olarak diyebilirim ki bu masarif nisfina

tenzil edilebilirdi. Bu esas üzerine hesabımızı yürütecek olursak: Yüz bin dönümlük arazi için yüz elli bin lira sarf edilecek.

<u>Tesviye-i türabiye</u>	<u>100 bin lira sarf edilecek</u>
Duvar inşaatı	50 bin lira sarf edilecek
Tarh edilecek vergi	30 bin lira sarf edilecek

Eğer tesviye-i türabiye amele-i mükellefe yapılacak olursa:

<u>Tesviye-i türabiye</u>	<u>00000lirayı Osmanî</u>
Duvar inşaatı	50.000 lirayı Osmanî
İstimlakat	5.000 lirayı Osmanî
	55.000
Nezaret	5.500
	60.500

Yukarıki iki cetvelde görüldüğü üzere amele-i mükellefenin nakli ve alat ve edevat masrafından maada otuz bin beş yüz lira te'diye edecek bu da gösteriyor ki hükümet milletin refah ve saadeti hazinesini açmıştır. Çünkü birinin müsavedeti diğerininkine bağlıdır.

Şunu da unutmamalı ki hükümet kanallarda su cereyana başladığı günden itibaren millete

116 Va

hiçbir vergi yükletmeden bu işlerin nezaretini deruhde edecektir. Demek ki milletle hükümet birleştiği takdirde esasda hiç fark olmadığı halde iki yüz bin liralık bir inşaatı yalnız atmış bin beş yüz lira ile vucuda getirebilecek bu yan yana çalışmak mecburiyeti vaziyet maliyemiz icabetindedir, fakat emin olalım ki bu iktisadına kendimiz raci'dir.

Milletle hükümet birleştiği zaman istikraz için haraca müracaat etmeden mahir'ül akval bir surette çalışabilir. Ve zira almak için elimizi uzattığımız o paralar amele yevmiyesiden başka bir şey değildir. Efrad-ı millet senede on beş gününü bu iş için tefrik ettiği surette kendisine büyük bir yük teşkil etmediği halde memleketin servetine hizmet edecek pek çok iş görülebilir. On beş gün senenin ancak 1/24'idir. Yahut yirmi dört saatte bir saatini memleketi uğruna isti'mal etmek demektir ki, diğer yirmi üç saat yine bize kalır.

Seyr-i Sefain

Kanallarda seyr-i sefain ameliyatını iyi taraklar satın alarak hükümet doğrudan doğruya idare etmelidir. Bazı nehirlerin yataklarının

116 Vb

tanzimi veya istikametinin tebdili gibi amele-i mükellefe vasıtasıyla icra edilebilirse de alelade bu gibi ameliyata pek nadir olarak tesadüf edilir. Bu işlerde asıl vasıta para olduğu için fikrime göre nehirlerin seyr-i sefainini müsait bir halde efrağı ameliyatını âtiye terk etmek muvafık olur. Her halde beş sene sonra bir veya iki tarak iştirasıyla ameliyata doğrudan doğruya hükümet tarafından başlanılmalı ve seyr-i sefaine kûşat edilen aksamda seyir-ü sefer edecek vapurlara bi resm vazî edilmelidir. Bu resmin miktarını şimdiden tayin edemem. Zira her nehrin şeraidi başka başka olduğu gibi birinci sene için vaz'edilecek resmin miktarı ihtiyar edilen masarife göre tayin edilecektir. Muayyen bir müddet sonra bu resm; her nehir için tevhid veya Avrupa'da olduğu gibi büsbütün lağv edilir.

Fakat fikrime kalırsa, Avrupa'nın hali hazır derece-i terakkiyesini bulasıya kadar biz, bu resmi istifade devam etmeliyiz.

Seyr-i Sefaine müsait kanallar

Seyr-i Sefaine müsait kanallar; bu kabil nehirlerin mütememidir. Aralarında şu fark var ki, birinciler kuruda kazılır. İkinciler ise;

117 Va

taraklar vasıtasıyla tathir edilir. Vilayetin nehirleri daha bir müddet için kabil seyrü sefer bir hale getirilemeyeceğinden bu bâbda daha fazla izah vermeye lüzum yoktur. Belki memleketde madencilik daha ziyade terakki edecek olursa bu terakkinin nehirler üzerinde seyrü seferin te'mini suretiyle ileri götürülebileceği anlaşılacaktır. Bu gibi inşaatta da amele-i mükellefe iyi bir rol oynayabilirse de maden imtiyazcılarında hukuki muhafaza olunmak için bu mükellefiyatda tazminat usulünü kabul etmelidir. Mevzu bahis konular üzerinde seyrü sefer muayyen bir resme tabi tutulur.

SuSukutlarının Kabil İstifade Bir Hale İfrağı

Bu bahiste sukutların te'min ettiği menafî' ve istihsal adilen kuvve-i muharrik hakkında bazı mutaleat Beyanından başka bir şey yapılamaz. İnşaata gelince: Bunun Osmanlı kumpanyasına ihale edilmesi fikrindeyim amele-i

mükellefenin burada yapacak hiç işi yoktur. Zira iki anasır esas olan bakırla demir daima haracdan celp edilmektedir.

Limanlar

Limanlar inşaatı da paraya mütevakıftır.

117 Vb

Çünkü buralarda esas mekânlardır. Fakat fikrime kalırsa bu gibi inşaat ufak mukayesede olarak hükümet tarafından deruhde edilmelidir. İbtida da bazı müşkilata tesadüf edilirsede iktihama gayret etmeli. Zira müşkilata daima bedayetde rast gelinir. Bir sene ameliyattan sonra amele vazifesinde meleke kesb ederek netice her halde müfid ve iktisadi olur.

Şehirlerde Su İsalesi

Bu işte amele-i mükellfe vazifesi haracındadır. Ve fikrime kalırsa bu iş mevcut menba' sularından ahalinin istifadesi mani' edilerek doğrudan doğruya belediye tarafından deruhde edilmelidir. Halka pınar ve vakıf suları güzel bir iradeye rabıt edilebilir. Şehirlerde su isalesi belediyelere büyük menafi' te'min eder. Te'min edilecek varidatın fazlası ile memleketin su tefrişatı terakki ettirilebilir. Şehirlerde su tavziatı memleketin hayatıyla alakadar olduğundan hiçbir vakde bu gibi işler ecnebi kumpanyalarında bırakılmalı, mahalli belediyesi bu husus için icab eden paraya malik değilse ya hüküme muaveniyet etmeli yahutta istikraz edilerek

118 Va

para hükümetin nezareti tahtında bu hususata sarf edilmelidir.

Vali Rahmi Bey Efendi Hazretleri tarafından lutfen riyasete tayin edildiğim umur-u miyahiye işlerinden vilayette icrası icab eden ameliyat hakkında şimdilik bu kadarla iktifa eylerim.

Aydın vilayetinde 331 senesi zarfında icra olunak ameliyat-ı miyahiyeeye ait rapordur:

Vilayet dâhilinde icra edilecek ameliyat miyahiye bataklıkların kurutulmasından ibarettir. Bunun için etütü icra edilen ameliyatı encümene arz edeceğim. Her ne kadar bu ameliyatın projeleri ikmal edilmediğinden fiyatlarında kat-i olarak söylenemezse de hakikata yakın bir takribiyat arz edilecektir.

Tarafımızdan esaslı surette bir tetkik edilen bataklıklar.Nohut, Gümüş, Hasan, Kaplancık, Cellad namıyla beş gölden ibarettir. Bunların aralarında ki kuru arazide bir ana cetvel kûşad edilecek ve bu suretle Nohut Gölü'nün suları bu cetvelle Gümüş Göle ve her üçünün suyu Kaplancık Gölü'ne ve dördünün suyu birden Cellad Gölü'ne aktarılıp Cellad Gölü'nün suyu da Küçük Menderes'e akıtılacaktır. Fakat Cellad istasyonu kurbunda Küçük Menderes biraz mürtefi olduğundan suyun muntazaman akıtılmasını te'min için ana cetvelin Kozpınar istasyonuna kadar temdidi tasavvur edilmiştir.

Bu bataklıkların işgal ettikleri saha dönüm hasebiyle ber-veche atidir.

118 Vb

Nohut Gölü	10000	Dönüm rabt arazide ithal olduğu halde
Gümüş Gölü	22000	«»»»»
Hasan Gölü	7000	«»»»»»»
Kaplancık Gölü	6800	«»»»»»»
Cellat Gölü	17500	«»»»»
Ceman	63300	Dönümdür.

Bunlardan cellad gölü en zararlısıdır. Şimalden gelen Fetrek isminde bir selin bütün suyu Cellad koluna dökülmektedir. Diğer taraftan Büyük Menderes Nehri'de feyezân esnasında yükselip fazlasını Cellad koluna aktarmakta olduğundan bu göle aynı zamanda iki taraftan su akmaktadır. Fakat nehir alçalmaya başlayınca bilakis Cellad gölünün suyu akmaya başladığından kuraklığın devam ettiği Temmuz, Ağustos, Eylül ve teşrini evvel ayları zarfında bataklık kurumaktadır.

119 Va

Fetrek selinin mecrasını değiştirerek suyunu doğrudan doğruya Küçük Menderes'e akıtmayı tasvir ettim yağmurlardan birikecek diğer bataklıkların suyu da kûşad edilecek ana cetveline akıtılacaktır. Bu cetvel kırk bir kilometre tülünde olacak ve her bataklığın suyunu aldıkça muktedi arzaniside fazla katılan suyun miktarına göre ettiği sarfiyat cetveli nisbetinde tezyid edilecektir.

Bu sarfiyat cetveline nazaran kûşad edilecek ana cetveli beş kısma ayrılabilir.

1. Cellad'la Kozpınar arasındaki kısım
2. Cellad'la Torbalı arasındaki kısım
3. Kaplancık göl kısmı
4. Hasan göl kısmı
5. Nohut ve Gümüş göl arasındaki kısım

Bu beş kısım üzerinde ki tesviye-i türabiye ameliyatı ber-vechi atidir.

119 Vb

Sıra numarası	Metro mekaib	Fi beher metro mekaib	Kuruş
1	170.000	5	85000
2	162.500	4.5	731.250
3	84.000	4	336.000
4	70.000	3.5	254.000
5	160.000	3	480.000
	646.500		2.651.250

Bu ameliyattan sonra Fetrek deresi için yeni bir yatak hafri kalır ki bu yatak şimendifer hattına mevazı olacaktır.

Bu derenin akıttığı su saniyede “70” metro mekaib olup Hâlbuki “15” metro genişliğinde üç mete umkunda ve beher kilometre 0.30 milinde bir kanal saniyede ancak 69 metro mekaib su akıtır. Derenin cereyan ettiği araziyle 1/200 olduğundan süratini tenkis için 6.800 metrelik bir kısım üzerinde beş adet şelale teşkil etmek icab eder bunun için:

	Metro mekaib	Fi beher metro mekaib	Kuruş
Tesviye-i türabiye	361.000	6	2.166.000
Duvar inşaatı	210	125	26.250
Harçlı pere	150	75	11.250
Kuru pere	1825	35	63.875
Cetvelüzerinde inşa edilecek bir köprü			20.000
			2.287.375

120 Va

Ana cetveli garb tarafında ki köylerin bütün yollarını kat' edeceğinden beş aded köprü inşaaı lazımdır ki bu köprüler otuz bin kuruş tutacaktır. Bu beş köprüden başka Cellad kurbunda diğere bir köprü inşaaı lazım olup bunun içinde sekiz bin kuruş sarf edilecektir.

Hülasa-i müfredat

Ana cetveli	Metro mekaib	Kuruş
Tesviye-i türabiye	646.500	2.651.250
Köprüler (2 adet)		38.000
İstimlak	272.000	136000

Fetrek

	Metro mekaib	Kuruş
Tesviye-i türabiye	361.000	2.166.000
Şelale köprüler		121.375
İstimlakat	308.000	104.040
		5.266.675
		Gayr-ı melhuza 533.325
		<hr/> Yekûn 5.800.000

kuruştur.

Bu cetvele nazaran bir dönüm arazinin kurutulması doksan altı kuruşa mal olur. Fakat unutmamalı ki yalnız Fetrek tebdil mecrâsı yirmi dört bin tutuyor. Eğer büyük dere olmasaydı bir dönüm arazi "55" kuruştan fazla bir masraf istemeyecekti.

120 Vb

Bu kurutma ameliyatından istifade edilecek ber-veche atidir.

Ahmetli, Çaybaşı, Yeniköy, Tepeköy, Araplı, Subaşı, Tulum, Tiriyaında, Tahir Bey Çiftliği, Ayasköy, Karaköy, Kalimya, Palamut köy, Belariş, Vitel Çiftliği'dir.

Bu kadar azim tesviye-i türabiye ameliyatının bir sene zarfında ikmal edilemeyeceği zehabına kapılmamalı, beş ay zarfında üç bin bu işi meydana çıkarabilir ve neticede hükümet atmış üç bin üç yüz dönüm arazi sahibi olur ki

bunun dönümü üç liraya satılabileceğini farz etsek yüz seksen dokuz bin lira hâsıl olunur ki yüz otuz bir bin lirası doğrudan doğruya kârdır.

Kozpınar istasyonu karşısında Belevi köyü yakınında bir bataklık daha mevcuttur ki diğer beş bataklık ile hiçbir münasebeti olmadığı halde etütü yapıldığı için bu rapora idhal ediyorum. Bunun işgal ettiği saha kırk yedi bin dönüm miktarındadır. Ufak bir cetvel vasıtasıyla suyu Küçük Menderes'e akıtmaktadır. Göl sularının rakımı on milyon 1914'de 7,69 metro olduğu halde nehir sularının ki yedi yüz metreydi.

121 Va

Bataklıkların zemini 4,48 rakımında olduğundan su seviyesinin yalnız 69 santimetro tenziliyle bir şey kazanılmaz. Bu bataklığı kurutabilmek için ve sularını akıtabilmek için zemini su seviyesinden daha alçak bir nokta bulmak lazımdır. Su seviyesi burada 4,48 metro olduğundan alçak bir nokta bulmak kabul olduğundan o civar sekerini bu bataklıktan kurtarmak için bataklığın ameile edilmesinden başka bir? yoktur. Bu ameile ameliyatı için 12 milyon metro mekaib toprağa ihtiyaç vardır ki buu toprağı bulmak için alelade ameile usulu tatbik edilemez.

Bunun için Küçük Menderes nehrinin sürükleyeceği rûsubattan istifade edilecektir. Buna denir ki bu bataklık ancak bu surette kurutulabilir.

Bunun için ameliyat-ı atıye luzum vardır.

Evvelen - Yüz elli metre tûlunda on metre arzında ve zemini iki metro rakımında bir kanal ki bu kanal vasıtasıyla yapılacak setlerin menba' tarafındaki suların mecrası tebdil edilerek meyilleme ameliyatının te'mini :

121 Vb

Saniyen - Gölün rûsubattan ari sularını alıp akıtmak için bir cetvel ki bunun tûlu dört yüz ve arzı on beş metro zeminin rakımı göl yatağında "5" metro nehir yanından "6,80" metro olacaktır.

Sanisen - İki tane tebdil-i mecrâ: birisi nehrin dört yüz elli metroluk bir kısmı yerine yüz yirmi metro tûlünde ve on sekiz metro arz-ı tahtanide olacaktır. Diğeride sekiz yüz metroluk bir kısım için olup iki yüz elli metro tûlünde olacaktır. Bu ilk tebdil mecrâdan maksat nehr cereyanının sûratını tezyid ile yatağındaki rûsubatı sürüklemesini te'min etmektedir.

Rabian – Na-tamam bir na-zam veya muvakkat sedki feyezân zamanlarından maide bütün sene kapalı kalacaktır.

Hamsen - Kanal için bir periz Su cihaz me'hazı zeminin milenmesinin periz feyezân zamanında kapalı olacaktır.

Sadisen - Belevi köyü civarında mürur ve uburu te'min için cetvel üzerine bir köprü inşası.

Bu ameliyatın masrafı atiyedeki cetvelde gösterilmiştir.

122 Va

Tesviye-i türabiye	Metro mekaib	Fi	Kuruş
Kanal için	7.650	4	30.600
Cetvel için	16.000	5	80.000
Tebdil mecralar	34.500	6	207.000
Duvar inşaatı			
Set için	650	125	70.000
Kanal proje için	490	165	61.250
Köprü için	100	125	12.500
Istımlakat			
Kanal için	10.200	0.5	5.100
Cetvel için	30.000	0.2	6.000
Tebdil-i mecralar için	27.750	0.5	13.875
			486.325
		Gayr-i melhuza	43.675
		Cem'an	530.000

Bu ameliyat icra edildiğinden on iki sene sonra Belevi gölü meyillenmiş olacaktır.

Etütü yapılan bataklıkları bitirmek için Foça'nın Geren karyesi civarındaki Karasavat bataklığından bahs edelim: Bu bataklık dört bin beş yüz dönümlük daimi surette su altında olup mütebakiyesi Gediz'in feyezânı zamanında bataklık halini almaktadır.

Bu bataklığı besleyen yalnız Gediz Nehri olmayıp saniyede 17,5 metro mekaib su akıtan Malak Çay ile hemen aynı miktarda daha bazı ufak sellerde buraya akmaktadırlar.

Gediz'in saç sahilinde bir sed inşa ederek bu bataklık ile diğer kolların iştirakını kesmek ve bu kolların sularını toplamak üzere diğer bir set inşa etmek ki bu toplanan sular doğrudan doğruya Gediz'e akmaktadırlar. şu sorunla bataklığın kurutulmasıyla beraber bir ana cetveliyle birde muavin cetvel kûşad edilecektir ki bunlar oraya birikecek yağmur sularının cereyanını te'min içindir.

Masarifi atiyedeki cetvelde gösterilmiştir.

	Metro mekaib	Fi	Kuruş
Gediz'in setle ilhatası	54.000	3.5	189.000
Gediz'in köprüleri için set inşası	63.000	3.5	220.300
Cetveller	40.000	4	160.000
Bir sifon	0	4	10.000
Bir döğücü set	0	4	12.000
			591.500
		Geyr-i melhuza	57.5000
			650.000

Bu ameliyattan sonra Gediz'in saç tarafında dokuz kilometrelik kısım sedle ihata edilmiş olacaktır.

şimdi bu paralardan nafia nezaretine ait olanları ayıralım. Zira mesele bataklıkların kurutulmasından ibaret isede usul-ü maksat doğrudan doğruya nezarete ait olan feyezânlardan tahaffuzdur.

şimdi bunları tanzim edelim evvela Fetrek deresi,

Saniyen - Küçük Menderes iki kısımlık tebdil mecrası

Salisen - Nehir üzerinde bend inşası

Rabian - Gediz'in setle ihatası

Hamsen - Ufak sel akıntıları için set inşası

Atiyedeki cetvel yukarıda ayrı ayrı gösterilen cetvellerin hûlasasıdır.

1-Fetrek

Tesviye-i türabiye	2.166.000
Şelaleler ve köprü	121.375
Istimlakat	154.050
2.Tebdil-i mecra	
Tesviye-i türabiye	207.000
Istimlakat	13.875
3.İnşası	
Duvar inşaatı	70.000

4.Denizin setle ihatası

Tesviye-i türabiye	189.000	
Metro mekaib		
İstimlakat	3 X 7.600	24.000
5.Ufak seyillerin setleri		
Tesviye-i türabiye		220.5000
İstimlak	3 X 80.000	62.222
		3.192.466
Gayr-i melhuza		307.534
Cem'an		3.500.000

Bu miktar balada gösterilen inşaat için nezaretin ita etmesi lazımından meblâdır. Mütebakiyesi üç milyon dört yüz seksen bin kuruştan ibarettir. Doğrudan vilayete aittir.

Encümen vilayet-i amele-i mükellefe usulüne tensib ve kabul edecek olursa tesrif edilecek para ile bir veya iki tarak mübayea olunarak nehir mansıbları tedhir ve Büyük Menderes mansıbındaki gibi denize yakın olan diğer bataklıklarında kurutulması te'min edilmiş olur.

124Va

Balçık köy feyezânına ait rapordur:

Feyezâna muttali' olduğum sahit mahal vakaya mühendis Nusret Efendi'yi gönderdim. Müşanediti ber vechi zirdir.

Yağmur: Yağmur mütemadiyen üç gün yağmakta devam etmiştir.

Feyezân: Kanun-u evvelin yirmi birinci Pazar günü akşamın saat yedisinde seylab köyü istila etmiştir.

Hasarat: Kırk iki ev münhedim, yirmi ev az çok hasarlı, iki yüz elli bin dönüm arazi su altında

Esbabı: Evvelen seylabın yatağında mevcut birkaç ağaç murur zamanla suyun ortasında atacaklar teşkil ederek cereyanın bu defa pek şiddetli olmasına rağmen suların serbestçe cereyanına mani olmuştur.

124 Vb

Saniyen - Derenin bu kısım yatağı dere sularını istiaba gayr-ı kâfidir. Suyu kesilince hâsıl olan sürat cereyanının istikametini tebdil ederek sular köye doğru cereyana başlamıştır.

Salisen - Cereyanın sürati muayene esnasında 1.20 metre idi.

Nahiye müdürü feyezândan üç gün sonra köye gelmişti. Cereyanın istikametini tebdil için bir set inşasına teşebbüs edilsede olmadı.

İnsanca ziyat, yalnız bir kişinin mağrukan vefat ettiği anlaşılmıştır.

Kanun-u evvelin otuzuncu günü akşamı mahal vakaya muvasakat etdim. Bütün ahali ayakda ve bazılarında melcesiz bir halde edilir. Hal-i mevkii muayene ettim. Cereyanın istikametini tebdil için bir set inşasını teklif ettim. Ve ertesi güne işe başlamak üzere atmış çuval ile elli kazık tedarik etdim ve aynı zamandada iki yüz lira-i Osmanî toplandı.

Bilhassa bu hal gösterdi ki hükümet isteyince ahali varını yoğunu vermeye amededir.

Geceleyin su yükselmekte, fakat sabahleyin yağmur tekrar başladı. İşe başlamak üzere köyün haricine gittim fakat kimse beni takib etmiyordu. Birçok istirhamda bulunduysam da netice vermedi.

125 Va

İş yapamamak mecburiyeti karşısında bulununca muhtara setin inşası için lazım gelen talimatı verdim. Şimdi yapılıp yapılmadığını bilemem oradan Bergama'ya azimet ederek Kaymakam Beyi mülakı oldum. Kaymakam Bey ba-emr vilayet penahi bu işte asker istihdam edebileceğini bildirdi.

Proje - Suların Bakır Çay'a kadar muntazaman ve bil-hadise cereyanını te'min için 4300 metrelik bir kısma yeniden yatak hafri lazımdır.

Bu yatağın zemini dört metro arzında suların irtifai iki metro mekaib 1/2 ve milide 1/bin olacaktır.

Bunun için:

Tesviye-i türabiye yüz on yedi bin üç yüz metro mekaib yakut dört yüz atmış dokuzbin iki yüz kuruş.

Kanal üzerine bir köprü inşaaı içinde üç bin kuruş lazımdır.

Yeniden on iki şelale teşkiline luzum vardır.

Yüz yirmi dokuz bin üç yüz metro mekaib tesviye-i türabiye asker vasıtasıyla yapılabilir. Ve beher asker yevmiye iki metro mekaib iş yapmak şartıyla iki ay zarfında bin askerle bu ameliyat ikmal edilebilir.

Masarlı amele ile aynı iş bir ay zarfında ikmal edilebilir. Zira çalışmanın

125 Vb

tarzı buradakinden büsbütün başkadır. Masardan mahiye üç yüz yirmi kuruş verilerek icraatla yirmi kadar amele getirtilip bu usulün burada da tatbikini çalışmak faideden hali değildir zannederim. Bu yirmi amelenin bir sene istihdamı maksadın te'minine kifayet eder. Ve tabii bu, ancak harbden sonra yapılabilir. Şimdi bu iş için ne gibi alat ve edevata luzum olduğunu kaydedelim.

	Adet	Kuruş
Kürek	300	1500
Kazma	100	1100
Su içinde temel hafri	300	4500
çin sandık		
Cem'an		7100 guruştur.

Şelaleler için taşıta ihtiyaç vardır. Fakat bu ameliyat sene-i atiyeye terk edilecektir.

Bu fırsattan bila istifade Bakır Çay üzerine eskiden inşa edilmiş olan bilimüm sedlerin yıkılmasını ve kanallar üzerinde mevcut köprülerin tathirini talep edeceğim.

126 Va

Reis - Şimdi encümenin esbab-ı mucibe mazbatası okunacak.

[Rahmi Bey tarafından sureti atide münderic esbab-ı mucibe mazbatası okundu.]

Esbab-I Mucibe Mazbatası

“Vilayetin umur-u miyahiye bütçesi ser mühendis hazretleriyle encümence tetkik olundu. Birinci fasılın birinci maddesi olan dört göl arasında yapılacak kanal ve diğer ameliyat-ı fenniye masrafı aynen kabul olunmuştur. İkinci maddesi olan köprüler masrafı dahi köyler arasındaki yolları kat eden kanal üzerinden murur ve ubur te'min için inşaaı zaruri bulunduğundan aynen kabul edildi.

Fasılın üçüncü maddesinde bu gibi inşaat cesime-i fenniyede vaz'ı mu'tad olan tahsisat zümresinden bulunduğundan aynen kabulü zaruri görülmüştür.

Fasılın dördüncü maddesi: Sarıcalar Çayı'nın masrafı harfiyesinden mahsusadır. Bu çayın birçok ay evvelki seylabıyla atmış haneyi tahrib ve yüzbinlerce dönüm araziye mûnbiteye ve mezruatını mahv etmediği makam-ı vilayetten gönderilen fen memuru tarafından verilen meclis-i aliye takdim olunan raporda mezkûr ve keşif planlarında ihzar olmuş bulunduğundan gerek iki köprünün mahv ve harabından

126 Vb

vakayası ve gerek yüz binlerce dönüm arazinin tahrib silabdan muhafazası için bütçeye vaz' olunmuştur.

Fasılın beşinci maddesinde keza Gediz Nehri'nin taşması yüzünden tahsil eden Karasavat Bataklığı'nın tathir teybisine ait masraf zaruriye olup keşif ve planlarının mevcudiyetine binaen masrafı 331 bütçesine vaz' olunmuştur.

Fasılın yekûnu olan iki milyon üç yüz elli iki bin beş yüz otuz bir kuruş bütçemize dâhil olunmakla beraber keşif ve planları mevcut bulunan vilayetin bir kısım göl ve bataklık ve enharının tathir teybisine de işte ihtiyaç bulunduğundan bu babdaki mütaleatımızda meclis-i aliye ber veche ati arz eyleriz.”

Umur-u miyahiye ser mühendisliğinin raporunda mevcut olub masrafı muvazene-i ameliyattan tesviyesi icab eden Fetrik Gölü'nün kurutulması için bu masrafın ihtiyarı elzem ve zaruri bulunduğundan makam-ı vilayetçe bu çayın tathiri için icab eden masrafın muvazene-i ameliyatdan tesviyesi talep olunacaktır.

127 Va

Cellad Gölü masarıfıda gölün vaktiyle hazine-i hassaya ait olması bilahere hazine-i celileye devr olunması sebebiyle teybiside tabye-i hazineye olmak icaab edersede vuku bulacak muharebe neticesinde ameliyat tathiriyeyi milliye nezareti deruhde etmezse kurutulacak bataklığın arazisi idare-i hususiye ye ait olmak şartıyla Cellad Gölü'nde tathirine teşbis olmak mütasavvirdir.

Raporda mevcut olup keşif ve planları hazır olan Belevi Bataklığı arazi-i emiriyeden olması hasebiyle tathiri vilayete aid ise de bütçede fazla tahsisat olmadığından 332 senesine terk olunmakta zaruret görülmüştür.

Mezkûr göllerin ve çayların tathirinde mücavir kara ahalisinin muavenetleri tabii olacağından ve vuku bulacak tasrifıyla imkân görülürse Belevi Bataklığı'nın ve keşif ve planları ihzar edilecek sair çaylarında tathiri müsaadesini encümen-i meclis-i umumiyeden talep eder.”

Aza	Aza	Reis
Mustafa Rahmi	Yusuf Ziya	Vali Rahmi
Aza	Aza	
Sırrı	Mahmut	

Reis - Şimdi maddelerin müzakeresine başlayacağız.

[Beş maddeden ibaret olan umur-u miyahiye bütçesi okundu.]

Cevdet Efendi - Manisa - Nehirlerin mecralarının tathiri sûretiyle mazeretlerinin azalmasına imkân var mıdır? Ser mühendis Bey izahat versinler.

Halil Paşa - Söke - Vilayet dâhilinde üç nehir var. Küçük Büyük Mendereslerle Gediz. Bunlar iki üç senede bir vuku bulan feyezânlarında pek çok zarar veriyorlar. Bu sene Menderes'in feyezânından hazineye laakkall kırk bin, ahalide dörtyüz bin lira mütezarar oldu. Evvela ana olan nehirlerin mazeretini ref' edelim, sonra ikinci derecede kalan bataklıkları kurutalım. Doğrusu da bu.

Fahri Bey - Ödemiş - Memlekete nafia olmak üzere ilk defa olarak bu raporu okudum. Küçük Menderes'in çok zararlar ibka ediyor. Her mevsimde geçmek mümkün oluyor. Her halde bu mazeretin önünü almak lazımdır.

Efendim, Ödemiş'te su yok. Üç saat baat mesafesinde Gölcük Yaylası'ndaki göl

128Va

suyunun kasabaya aktarılması mümkündür. Mühendisin bu babda tatikikat ve keşfiyatda bulunmasını teklif ediyorum. İşte tahririmde var. Buyurunuz.

Reis - [Rahmi Bey'e hitaben] alınız. Okuyunuz.

[Ödemiş azaları Fahri, Lütfi, Mümtaz imzalarını havi sureti atide muharrer takrir okundu.]

Ödemiş kazasına merbut ve takriben sekiz yüz veyahut bin metro irtifağında bulunan Gölcük yaylası nam mevkide haiz tahminen bir milyon sekiz yüz bin metro murabba bulunan gayet nefis vatanlı su menbainı muhtevi gölün mevcudiyeti hazırası mahalli-i sakines için hiçbir menfaat te'min etmediği gibi bilalis havayı ihlali sûretiyle sıtma vesaire gibi bir takım mahsur-ı sıhhiye tevlid ettiğinden alel hal terk ve ihmali terakkiyat hazıramızla gayr-ı mûtesabidir. Bu gölün suyu az bir masraf ihtiyarıyla Ödemiş üzerine isale ettirildiği takdirde oranın yaz mahsulatını erva ve iska ve kazanın hevayî-i zarure-i hayatasından olan su ihtiyacının tatmini ve dakik ve saire-i imal için bir takım müessesat nafia vucuda getirilmesi

128 Vb

gibi fevaid azime te'min ve istihsali ve suyun cereyanı hasebiyle açılan arazide enva-ı ziraatin imkân hâsıl etmesi suretiyle ayrıca bir varidat bulunacağı gayet Beyt bir keyfiyat bulunduğundan keşfinamesi bilahare yapılmak üzere şimdilik bütçeye ithalini talep ve istirham eyleriz.

Fahri Bey - Ödemiş - Bu su akıtılacak olursa elektirikde istihsali mümkün olur. Bu su Ödemiş'e üç saat mesafededir. Ser mühendisin bakıpta tatikik eylemelerini rica ederim.

Reis - Öyle bir iki günde tatikik ile rapor veremez.

Fahri Bey - Ödemiş - Bu sudan arazi iska edecek. Elektrik kuvveti istihsal olunacak. Efendim pek ziyade faideler olacak. İhya edecek. Tatikikat bir iki gün zarfında ikmal edilebilir. Raporuda meclise yetiştirmek mümkün. Teklifimin nazar-ı dikkate alınmasını rica ederim.

Halil Paşa - Söke - Büyük Menderes'in mansıbı 2-3 kilometre denize doğru uzattırıldığı takdirde

129 Va

iki yüz bin dönümlük arazi meydana çıkacak. Mühendis keşfiyat yapsın. O vakit bu söylediklerimin hakikatı meydana çıkar. İsterseniz parayı ben vereyim. Gönderek. Bakak. O vakit anlarsınız. Velhâsıl bataklıklardan evvel nehirlerin mazaretlerini kaldırmaya çalışalım.

Reis - Paşam para vermenize ihtiyaç yok. Hükümet luzum gördüğü takdirde harcırahını verir ve gönderir. Yapacağımız inşaatda ahali yardım ederse tasarruf edilecek para ile iki tarak dubası alınarak munsabb temizlenebilir. Ancak şimdiden tahsisat ita etmek mümkün değil. Yok, ahali yardıma sevk edilebilirse tabi bütçedeki para sarf edilmez; kalır. O vakit kalan kısımdan iki tarak alınır. Bunların mecrası tathir edilir. Fiyatarını sordum. Muhtelif fiyattadır. Ufakları var cisimleri var. Bize yarayacak olanlar yani artacak paramızın derçasına göre bir veya iki tane alınabilecek. Bu da tahsisatımızda ne kadar para tayin ettikten sonra anlaşılacaktır. Hiç olmazsa son zamanlarda bu tayin eder. O vakit alınmasını teşbis edilir. Paşa, nehirlerin

129 Vb

temizlenmesi varken bataklıkların teybiyesi ma'kul olur mu dedi. Yani nazarda bu fikir doğru görülebilir. Nehirlerin tuğyanıyla mühim hasar ika ettikleri durup dururken onların feyezânından hâsıl olan bataklıkları kurutmak doğru gibi görünmez. Bu nehrin tathiri ve etrafına her sene ika' ettikleri zararın isalesi meselesi o kadar büyük inşaata mütevakıftırki buna bütün varidatımızı sarf etsek yine bütçemize sığdıramayız. Menderes veya Gediz nehirlerinin tathiri meselesine kalkışmak pek acele etmektir. Yalnız bunların keşfi için pek çok zaman ve para sarfi lazımdır. Sarfiyatı şirketten olmak üzere bu nehirlerin keşfiyatının icrası nafia nezaretince düşünülmüş ve talebde zaruriyetmiş isede bu keşfiyatın istinat ettiği masrafın yekûnundan dolayı akim kalmıştır. Şimdi ki halde yapabileceğimiz işler, mümkün olduğu kadar masrafı az olan şeylerdir. Bu gibi şeylerin bir kısmını kanun mucibince müteahhitlere verebiliriz. Mesela Fahri Bey'e Ödemiş'teki suyun esalesiyle elektrik ve iska hususu verilirse kendisinde birçok istifadeler eder. Memleketde. Çünkü kolay olduğunu

130 Va

söylediler. İşte bizde kolay olan bu iş için te'min edeceğini söylediği birçok faydeleri ona terk ederiz. Daha bu gibi işler için talebler çıkacak. Bir taraftan çıkacak taleblere verilmek suretiyle diğer taraftan bütçemizden sarfiyat icrasıyla

bunları tedricen yapmak mecburiyetindeyiz. Öyle nehirlerin mecralarının tathiri, setlerinin inşası bütün arazinin erva ve iskası, vapurlar işletmesi güzel görüncede yapılması büyük servetlere, sermayelere mütevakıf. Bu gün hiçbir bütçemiz buna müsait değil. Şimdi bu ilk iddiamızdır. Bu sene %40 hisse-i hazinenin zayi' olması ve bu suretle ahalininde daha mühim zararlara duçar olması da cidden şayan te'sirdir. Fakat öteden beri devam eden bir haldir. Mâ el te'sif buna hemen şimdiden istediğimiz gibi bir çare bulmak mümkün değildir. İnşâ-e atiyen her arzu olunan şeyler husul bulacak. Fakat zamana mütevakıf.

Arif Efendi - Garbi Karaağaç - Garbi Karaağaç'ta dağlarda mebzul menbaa suları var. Az masrafla kır olan yerlere indirilebilerek arazinin erva ve iskası mümkün olduğunu cereyan eden müzakereden ve rapordan anladım. Hiç olmazsa keşif icrası için mühendis orayada gönderilsin.

Cevdet Efendi - Manisa - Nehirlerin izale-i mazaretleri ne sûretle mümkündür? Ser mühendis izahat versinler.

Reis - Mühendis henüz nehirler hakkında tatikata başlamadı. Bu iş için öyle az bir zaman zarfında keşfi yapılamaz. Uzun zamana mütevakıftır.

Cevdet Efendi - Manisa - Gediz Nehri on beş sene evvel taşmıyordu ve munsabbı Foça'ya tebdil edileceğinden biri ceza-i bir yağmur yağsa tuğyan ediyor. Acaba tebdil-i mecradamı ileri geliyor Anlaşılması ve bir çare bulunması için tatikata-ı fenniye icra edilsin.

Reis - Bu sene yapılacak ameliyat öyle mümkün olmayacak. Gediz Nehrinin taşması her halde getirdiği kumlarla mecrasının ve munsabbının dolmasından ileri geliyor.

Cevdet Efendi - Manisa - Nehir boğaz cihetinde adacıklar teşkil etmiş. Mühim bir yağmurda suyun akıntısının serbestisine mani oluyor şimdi benim

131 Va

istediğim acaba mecrasının tebdili yüzünden mi bir iki senede bir tuğyan ediyor? Onu anlamak istiyorum. Onun için tatikatta bulunsun.

Reis - Bu hallerin olması tabii. Bu mazaretelerinin izalesi çaresini de aramak lazım. Ancak uzun keşif icrasına ve paralar sarfına mütevakıf. Onun için şimdiden yapamayız. Yalnız bir iki tarak alırsak munasabblarını temizletiririz. Bu suretle orada birikmiş olan kumlardan kurtarırız. O vakit yukarıdan gelen sular tazyikten kurtulur. Ve bir dereceye kadar da tuğyanın önü alınmış olur.

Fahrettin Efendi - Kırkağaç - Kırkağaç Ovasından geçen Bakır Çayı'nın mecrasının mevsim-i sayfiyede amele-i mükellefe marifetiyle tathirine mûbaşeret olunacağından nezaret etmek ve kasabadaki su idare etmediğinden yeni bir membaa bulmak üzere bir mühendisin i'zamını talep ederim.

Reis - Oranın projesi yapılmış, kazayada gönderilmiş. Mütebaki işte ahalinin himmetiyle yapılabilir.

Reşit Bey - Aydın - Tarak dubalarından birçok istifade edilebileceğini ve mühendis munsabbının taraklarla temizlenebileceğini söylüyorlar.

131 Vb

Fakat bunun ne kadar masrafla vucuda gelebileceğine dair raporunda sarakat yok. Bu hususta izahat versinler. Yahut bir rapor tanzim etsin. Terceme edildikten sonra meclise verilsin.

Reis - Bütçeye konulan projeye amele-i mükellefe te'mini sayesinde tasrif vaka' olursa bununla nehir mansıplarının temzilenmesi için tarak dubası alınmasını bütçenin esna-ı? tatkikinde encümende söyledim. Bu suretle bütçeye tasrih edilmesinide ilave ettim. Yoksa bu taraklar ne yapacak? Ne kadar para ile alınabilecek? Bunlar hakkında bir fikri tam paydasıyla koymadık.

İbrahim Bey - Kara Burun - Vilayetimizin hayat-ı ziraiyesinin en büyük dertlerinden biriside umur-u miyahiye meselesidir. Şu raporda birçok dertler ta'dad olunuyor. Bunların tedricen yapılmasından başka çaremiz olmadığı izahat vilayet penahilerinden anlaşıldı.

Yalnız bunlardan hangisi tercih olunacak maddesi var. Bunlar hakkında iki mütalea var. Birisi bataklıklardan evvel onları husule getiren nehirlerin mecralarının tathiriyle mazeretlerinin tahdid ve izalesi diğeride besmele-i ibtidar olmak üzere bataklıklardan

132 Va

ibaret olan bazı kolların teybiyesidir. Fikri acizanem: Hayat sıhhatle kaimedir. Sıhhat olmadıkça bir şey olamaz. Bataklıklar, birçok ve fiyatı ve tevlit eddikleri mezrağı hastalıklar yüzünden çocuklarda %40 zayıtı mucib oluyor. Bir hayat kalanlarda za'yıf. Her nev'i hastalığa müsait. Mübareze-i hayatiye kuvvetinden mahrum. Velhâsıl faidesiz birer vucud.

Evvla neslimizi bu hastalıklardan kurtaralım, kuvvetlendirelim. Sonra nehir mecralarını temizletdirelim. Nehir mecralarını temizletsek bile kurutulacak araziye kim işleyecek? Bataklıkları kurutursak hem merzağı hastalıkların azalmasına ve hem de birçok arazinin kabil istifade bir hale ifrağına hizmet etmiş oluruz. Vilayetin bataklıkları, nehirleri hakkında hiçbir malumat sahibi değil iken ser mühendisin verdiği bu rapor sayesinde bunlar hakkında esaslı bir malumata sahip olduk. Bu hizmetlerinden dolayı ser mühendise teşri vazifeden adeylerim. Buna meclisinde iştirakini temenni ve teklif ederim.

[Hay hay. Bu teşkire cümlemiz iştirak ederiz sadaları]

Reis Bey Efendi, Fransızca olarak verdikleri rapordan dolayı meclisin.

132 Vb

beyan teşkir ettiklerini ser mühendis Necati Bey tebliğ ve mümaileyhde mukabele ve Beyan memnuniyet etti.

Sadık Efendi - Bayındır - Arık Başı, Çırpı ve Havuzbaşı, Taşkesik'i arazisi arasından geçen çayın mazeretinin ref-i için iki yüz lira masrafla açtığımız kanal bu sene ki yağmurların çokluğundan doldu. Dere ile beraber taşı. Bu yüzden etrafındaki mezruat mahvı ve arazi su altında kaldı. Bu suların çekilmesi yüz lira masrafa mütevakıf. Bu paranın bütçeye ithalini teklif ediyorum.

Reis - Mühendis Beye verilir tatlık olunacak. Yüz lira ile bu dört köyü kurtarabilecekseniz iyi şimdi müzakerenin kifayetini reye koyacağım. Kifayetini kabul edenler ellerini kaldırsın. [Eller kalkar] Ekseriyet var. Müzakere kâfi görülüyor. Bütçenin müfredatıda kabul olundu. Değil mi Efendim? [Evet, evet] peki şimdi bütçenin heyet-i umumiyesini reye koyacağım.

Rahmi Bey - Bergama - Meclis-i umumi namına Vali Bey Efendi'den bir istirhamda bulunacağım.

[Müzakere bitti hacet yok sadaları]

133 Va

Bütçe tetkik olunurken Cevdet Efendi Gediz Nehri'nin tuğyanlarının gittikçe artmasından ve esbabından bahs etti.

Fahri Bey - Ödemiş - Bütçenin müzakeresi bitti. Celseye de hitam verildi. Artık söylenemez.

Rahmi Bey - Bergama - Müsaade ediniz. Söyleyeceğim söz bütçe hakkında değil.

Hamdi Bey - Aydın - İstemez Efendim. Müzare yetti. Meclis dağıldı.

Rahmi Bey - Bergama - Söyleyeceğim şeyler mühim. Ve bir temenniden ibarettir. Seylabın sene başında artması ormanların fıkdanındandır. Ormanlarda ika' edilen tahribat arttıkça seylabda şüphesiz artacak. Bunun için ormanların hiç olmazsa mevcutları muhafaza olunsun. Aksi halde umur-u miyahiye için sarf edilecek paralar heder olacağına kanîm. Hükümet-i merkeziye Kastamonu'da ormanların muhafazası ve istifade te'mini için birçok masraflar etti. Ve yeni teşkilat yaptı. Vilayetimizde bu teşkilata şiddetle muhtaç. Bunun için hükümet-i merkeziye nezdinde teşebbüsatda bulunmaları yani Vali Bey Efendi'den istirham ederim.

133 Vb

[Bu istirhama bizde iştirak ederiz sadaları]

Reis - Peki. Teşebbüsatda bulunulacak bütçenin heyet-i umumiyesi bir rey muhalife karşı kırk sekiz rey muvafık la kabul olundu.

[Muhalif rey veren - Sadık Efendi - Nazilli]

Meclis-i umumiyece kabul olunan umur-u miyahiye bütçesinin şekli:

Kuruş	Madde	Nev-i Masusat
1070.000	1	Nohut, Gümüş, Kaplancık ve Hasan gölleri arasında kanal hafrı masrafı
30.000	2	Köprüler masrafı
133.331	3	Masarif-i gayr-ı melhuza
469.200	4	Sarıcalar çayı masarif-i hafriyesi
650.000	5	Kara Salavat bataklığının masarif-i tabiiyesi
2.352.531	Yekûn-ü umumî	

Reis - Cumaertesi günü sabah saat 10'da ictima edeceksiniz. Mekteb sanâyi' ile idare bütçeleri var. Onlar tadtik olunacak. Şimdi müzakereye hitam veriyorum.

134 Va

2.6. Altıncı İctima'

2.6.1. Birinci Celse

31 Kanun-İ Sani 330 Cumaertesi

Dakika	Saat
5	10

Meclis-i umumiye-i vilayet, tahtı riyaset vilayet penahide Aza Tevfik Paşa, Bekir Behlül, Hafız Ali, Mesrob Simonyan, Yosef İsterogo Efendiler - İzmir - , Halit Efendi - Urla - , Hacı Mümtaz, Lütfi Efendiler, Fahri Bey - Ödemiş - , Sadık Efendi - Bayındır - , Rahmi Bey, Mustafa Efendi - Bergama - , Hacı İsmail, İsmail Faiz Efendiler - Tire - , Abdüllatif, Ali Efendiler - Çeşme - , İbrahim Refik Bey - Kaaraburun - , Hasan Tahsin Efendi - Nif - , Sabri Bey - Seferihisar - , Hacı Mehmet Efendi, Reşit ve Kazım Nuri Beyler - Aydın - , Hacı Halil Paşa - Söke - , Mustafa Efendi - Karacasu - , Hacı Mehmet, Sadık Efendiler - Nazilli - , Fuat Bey - Çine - , Hasan Fehmi Efendi - Bozdoğan - , Ahmet Ziya Efendi, Yusuf Bey - Denizli - , Hüseyin ve Osman Efendiler - Çal - , Ali Bey- Buldan- , İsmail Efendi- Sarayköy - , Hacı Mehmet Efendi - Tavas - , Mehmet Arif Efendi - Garbi Karaağaç - , Ali, Enver Beyler - Akhisar - , Galip Bey - Alaşehir - , Mustafa Efendi - Demirci - , Yusuf Ziya Efendi - Soma - , Fikri Bey - Kasaba - , Fahri Efendi - Kırk Ağaç - , Mahmut Bey - Eşme - , Halid ve Cevdet Efendiler - Manisa - 'dan cem'an elli bir zatdan mürekkebe olarak akdi ictima' eyledi.

134 Vb

Reis- Meclisimizi kûşad ediyoruz. Zabt-ı sabık olunsun.

[Zabt-ı sabık hakkında söylenecek söz var mı? [Yok. Muvafık, muvafık] aynen tasdik olundu. İdare bütçemiz ufak ve öğleye kadar vaktimiz var olmak hasebiyle onun müzakeresi daha muvafık olur.

[Muvafık, muvafık sadaları]

Peki. Başlayalım. Bütçe okunsun.

[Katib Rahmi Bey tarafından idare bütçesi hakkında encümen-i vilayetçe tanzim olunan suret-i atiyede munderic esbab-ı mucibe mazbatası okundu.]

Esbab-ı mucibe mazbatası

“331 senesine mahsus olmak üzere tanzim ve tadtik olunan idare bütçesinin birinci fasılının meclis-i umumi azalarının yevmiyeleriyle encümen vilayet mahsusatına ait birinci maddesinde gösterilen yüz doksan iki bin kuruş muayyen bir hesaba müstenid olmasına mebni aynen kabulü tabii bulunmuştur.

İkinci fasılın encümen vilayet kalemi maaşatına müteallik birinci maddesinde görülen iki bin dört yüz kuruş fazlalık başkâtib muaviniyle mukayyid ve mübeyyiz yüzer kuruş

135 Va

zam icra edilmesinden münbais ve vilayetimizden sınıfça ve varidat ve muamelatça dün olan diğer vilayetlerin kadroları daha yüksek olmasına göre edilen bu ceza-i zammın meclis-i umumiyecede mezahir tasvib olduğu ma'mul bulunmuştur. Binâenaleyh madde-i mezkûre otuz bir bin iki yüz kuruş olarak kabul olunmuştur.

Muhasebe-i hususiye müdür ve memurini maaşatına müteallik ikinci maddede görülen fazlalıkta muamelatı hiçbir vilayete mukayyes olmayan vilayetimiz muhasebe-i hususiye memurlarının diğer vilayetler kadrolarına nisbetle dün olan maaşlarına şehri altı yüz elli kuruş zam icrasından ileri gelmiştir. Altı yüz elli kuruş zamda on memura ait olmasına göre bunun pek cüz'î herhalde şayan kabul görüleceği ma'mul bulunmuş ve madde-i mezkûre [343.200] kuruş olarak kabul edilmiştir. Müstahdemin müteferrikaya ait masarifde ithal olunmasına mebni madde-i mezkûre on bin iki yüz kuruştan yüz beş bin kuruşa bali' olmuş ve esas itibariyle yalnız maddeler tevhid edilerek

135 Vb

masrafta hiçbir fark mevcut bulunmamış olduğundan aynen kabul edilmiştir. Geçen sene mimar tahsisatı olarak yalnız otuz bin kuruş kabul edilmiş ise de vilayetin inşaatı pek ziyade teksir etmiş ve tahsisat-ı mezkûre ile ancak bir mimar tedariki mümkün olup Hâlbukibir kişi ile bütün vilayetin mimar hususundaki ihtiyacının te'mini gayri kabil olduğu erbab-ı fenden mürekkebe olarak teşkil olunan komisyonun ifadesinden anlaşıldığı gibi bizzatta bu ihtiyaç görülmüş ve takdir edilmiş olduğundan dördüncü maddede talep olunan ve kadrosuda müfredat vechiyle gösterilen atmış altı kuruştan yalnız mimara ait olan maaştan şehri beşer yüz kuruşunun tenziliyle atmış bin kuruş olarak kabulü muvafık görülmüştür.

Üçüncü fasılın birinci harcirah maddesindeki otuz bin ve ikinci mefruşat ve üçüncü tenvir ve tashin maddelerindeki cem'an yirmi altı bin kuruş bittocrübe tahkik eden ihtiyaç üzerine bütçeye ithal ve zaten bu miktar geçen senede kabul edilmiş olduğundan aynen ibka edilmiştir. Kırtasiye ve evrak matbuaya müteallik dördüncü maddedeki tahsisat geçen seneden yimi bin kuruş fazla ise de

136 Va

evrak matbuanın bir kısım mühimmenin yeni teşkilat hesabıyla bu sene maliye nezaretinden gönderilmiş ve Hâlbukiba'dema evrak-ı matbuanın idare-i hususiyece temin ve tedariki lazım geleceği bildirilmiş olduğundan geçen seneki miktarın tezyidine ihtiyaç-ı şiddet his edildiği muhasebe-i hususiye müdürünün ifadesinden anlaşılmış ve mezkûr tahsisatın kırk bin kuruş olarak kabulü zaruri görülmüştür. Beşinci masarif-i müteferrika maddesindeki üç bin kuruşta lüzumuna mebni ayen kabul edilmiştir. 331 senesinden itibaren idare-i hususiye ait evrakın ve muhaberatın posta idaresince ücretle nakı ve icra olunacağına binaen bu husus için tahmini olarak bütçeye otuz bin kuruş ithal ve kabulü zaruri adolunmuştur. Mütaleânamede arz ve izah olduğu vechiyle memleketimizde istatistik teşkilâtındaki eşit ihtiyaç ve luzuma mebni bir kısmı masraf-ı tesisîye olmak üzere dördüncü fasıla iki madde olarak doksan iki bin üç yüz kuruş vaz' olunmuştur.”

Aza	Aza	Encümen Reisi
Yusuf Ziya	Mahmut	Vali Rahmi
Aza	Aza	
Sırrı	Mustafa Rahmi	

136 Vb

[Birinci fasılın meclis-i umumi azalarının yevmiyeleriyle encümen-i vilayet azalarının mahsusatına müteallik birinci maddesi okundu.]

Reis - Kabul mü Efendim? [Kabul kabul] aynen kabul olundu. Geçelim.

Melis-i umumice kabul olunan birinci fasılın birinci maddesinin şekli:

Meclis-i umumi azalarının yevmiyeleri

Aza yevmi	Müddet-i ictima'	Kuruş	
60 ×	50 ×	4 =	[1]120.000

Encümen-i vilayet azaları mahsusatı

Aza	Şehri	Ay	
4 ×	1500 ×	12 =	72.000

Yekûn= 192.000

[İkinci fasılın encümen-i vilayet kalemi maaşatına ait birinci maddesi okundu.]

Bekir Behlül Efendi - İzmir - Encümen başkâtibinin maaşatı in iki yüz. Muhasebe başkâtibinin ki ise bin üç yüz. Bu doğru değil. Encümen başkâtibinin say'ı gayreti meşhud. Burada yüz kuruş zam icra edelim.

Cevdet Efendi - Manisa - Encümen-i vilayetce başkâtibi re'sen memurdur. Hâlbuki

[1] Bilahere sekizbin kuruşa tenzil edilmiştir.

137 Va

İstanbul vilayeti başkâtibi iki bin kuruş veriyor. Bunun için nisbet dairesinde zammın icrasını teklif ediyorum.

Fahri Bey - Ödemiş - Encümen başkâtibi aynı zamanda meclisinde başkâtibi olmak itibariyle maaşın meclisin şerefiyle mütenasib bir miktara iblağını teklif ediyorum.

Sabri Bey - Seferihisar - Bendeniz bir kolayını buldum. Meclis-i umumi azalarının yevmiyeleri kırk gün itibariyle bütçeye konulmuş. Hâlbuki eyyam-ı tatiliyede ictima' yok. Bittabi' tatil günlerine ait yevmiyeler sarf edilmeyecek, mevkuf kalacak böyle olmaktansa bu tasarrufu buradan tenzil edelim. Bu suretle vuku' bulacak zamlar te'min edilmiş olur. O vakit Beyhude yere zam için karşılık aramakla meşgul olmaz.

Cevdet Efendi - Manisa - İstanbul vilayeti sınıfca İzmir'den dün olduğu halde başkâtibine iki bin veriyor. İzmir'de iş daha ziyade, daha mühimdir. Maaşın böyle bırakılması muvafık değil, hiç olmazsa iki yüz zam edilsin.

Reis - Encümen ile görüşülmüş. Sair devairde muvazene-i umumiyyeden maaş

137 Va

alanların maaşları pek az. Böyleleri var ki maaşları liyakatleriyle mütenasib değil. Fakat bunları tezyid etmek imkânı yok. Maaşların azlığıyla beraber nısf maaşda alıyorlar. Muvazene-i hususiyeden maaş alanlar ise tam alıyorlar. Tathik üzerine, ihtiyaca mebni teklif olunan zamlar meclisce kabul edilmiyor. Maiyetimizin maaşını kâfi gördük. Meclis ise zamma ekseriyetla taraftar memurlar ne kadar fazla maaş alırsa onlardan o kadar hizmet istemek hakkı olur. Meclisin zammı hakkındaki teklifini teşekkürle kabul ediyorum. Meclisinizde hazır bulunan başkâtibin maaşına zam suretiyle değil hariçde ifa-ı hizmet eden ve cüz-i bir maaş alan memurlar hakkında da ibraz-ı semahat eylemenizi rica ederim. Tekrar ediyorum. Bu zammı teşekkürle kabul ediyorum. Yalnız onlar hakkında olduğu gibi ufak maaşlarada zam icra edilmelidir.

Cevdet Efendi - Manisa - Encümen başkâtibinin maaşına zam icrasını teklif eylemekliğim aynı zamanda meclisinde başkâtibi olmasından ileri geliyor. Hiç olmazsa iki yüz zam edelim.

Reis - Bizim malımız olduğu için

138 Va

zam icra olunması lazım. Öyle değil. Zam, maaş az olduğundan icra edilmelidir. Encümen başkâtib muavini yedi yüz kuruş maaş alırken encümende yüz kuruş zam ettik. Müracaat etti. Dokuz yüz olsun dedi. Kabul etmedim.

Hafız Ali Efendi - İzmir - Encümene mutabık oluyoruz. Sair vilayetde, İstanbul'da olduğu gibi bu maaşı da hadd-ı layika iblağ edelim. Hiç olmazsa iki yüz kuruş.

Hacı Mehmet Emin Efendi - Aydın - Bir memur maaşının tezyidini talep etmekteki halde zam icrası doğru değil. Başkâtib kendisi istemiyor. İstese idi teklif ederdi.

Reis - Meclis teklif etti. Pek muvafık bir teklif. Başkâtib maaşının bin üç yüze iblağını isteyenler ellerini kaldırsın. [Eller kalkar] Ekseriyet var. Kabul olundu. Muavinle mukide edilen yüz kuruş zamlarda muvafık mı? [Muvafık, muvafık] muvafık görülüyor. Demin ki madde bu suretle kabul edildi.

Meclis-i umumiyece kabul olunan ikinci fasılın encümen-i vilayet kalemine ait birinci maddesinin şekli:

138 Vb

Senevi	Şehri	Nev-i Memuriyet
15.600	1.300	Başkâtib
9.600	800	Başkâtib muavini
7.200	600	Mukit ve mübeyyiz
32.400	2.700	Yekûn

[Muhasebe-i hususiye mudir ve memurini maaşatına müteallik ikinci madde okundu.]

Enver Bey - Akhisar - Manisa muhasebecisi defter-i hakani müdürü ve daha bazı devair müdiranı üçer bin kuruş maaş aldıkları halde muhasebe-i hususiye mudirinin maaşı iki bin beş yüz olması muvafık değildir. Müdür Bey'in muamelatında ibraz ettiği intizam ve muvaffakiyetciden devair-i saireye nisbetle şayan-ı takdirdir. Hiç olmazsa maaşının diğer müdiran mertebesine iblağ edilmesini teklif ediyorum.

Reis - Muhasebe-i hususiye müdürü Bey Efendinin gösterdiği ihtam ve muameltındaki intizam her türlü takdire şayandır. Bu intizama ve hesaplarının doğruluğuna ibtinaen der ki buna müteallik gelen senedatı bila-tetkik verile derim. Daireye gidilsin. Oradaki intizam aynen müşahide olunur. Bütçenin tatikisi esnasında refikasının maaşlarına zam icrasını teklif ederken kendisi hakkında hiçbir teklifte

139 Va

bulunmadı. Yalnız maaşları az olan kâtibenin maaşatına zam icrasını söyledi. Meclisin böyle zam teklifinde bulunacağını bileydik bizde evvelce zam ederdik. Memur ların maaşatını te'min edecek miktardan dün maaş verirsek onların zaruretine mucib olacağı cihetle her halde bu cihetin nazar-ı dikkate alınması lazım. Bir de memurin tarz mesaisini nazar-ı dikkate almalı. Onun hakkında da yapılacak takdirler onun maaşına zam icrasıyla olur. Enver Bey tarafından vuku bulan teklife iştirak ediyorum.

Cevdet Efendi - Manisa - Müdür maaşı ilk ictima'da mevzu bahis olundu. Bu miktar maaş Dâhiliye Nezareti'nin emri ile kabul edildi.

Hamdi Bey - Aydın - Enver Bey'in fikrine iştirak ile beraber Müdür Bey'in hizmet vakiasından dolayı kendisine makam-ı vilayetten takdirname yazılmasını teklif ediyorum.

Fahri Bey - Ödemiş - Müdür Beycidden muvaffakiyet gösterdi. Takdirname yazılmalıdır.

Bekir Behlül Efendi - İzmir - Dâhiliye Nezareti'nin bir emri olsabile ibtida-i teşkîlat hesabıyla bu emir verilmiştir. Mademki hizmetleri mesbuktur. Herhalde maaşın tezyidi lazım gelir.

139 Vb

Sabri Bey - Seferihisar - Meclisin ictima'ına göre eyyam-ı tatiliyeden hâsıl olacak tasarruftan bunların maaşlarına zam icra edilsin. Beş yevmiye muhakkak artar. Bu artacak paralardan zamları kapatabiliriz.

Reis - Yüz yüzelli liradan ibaret olan bir meblağı nasıl olsa bütçemize sığdırabiliriz.

Muhasebe-i Hususiye Müdürü - Sabri Bey bütçenin tanziminde bir açıklık husule getirmez demek istiyorlar. Efendim meclis-i muhteremin gösterdiği tevcihe arz-ı teşekkür eylerim. Maaşım had-ı nisabdadır. Bendenize edilecek lutufun maaşları az olan katiblere zam icrasıyla ifası daha muvafık olur.

Hafız Ali Efendi - İzmir - Ulvi cenab hakkı iskad edemez.

Fahri Bey - Ödemiş - Hasb-el nezake söylüyorlar. Herhalde beş yüz kuruş zam edilsin.

Reis - Enver Bey'in teklifi vechiyle muhasebe-i hususiye müdürünün maaşının üç bin kuruşa iblağını teklif ediyorum. Ekseriyet-ı azime var. Kabul olundu.

Sabri Bey - Seferihisar - Bütçede beş yüz kuruş maaşlı katiblere encümente elli kuruş zam edilmiş. Kusura mahal kalmak için bari bunlarınkinide altışar yüz iblağ edelim.

Reis - Yani maaşatı altışar yüzden noksan kalmış olmayacak.

Tevfik Paşa - İzmir - Encümen elli zam etmiş. Sabri Bey'de yüz kuruş teklif ediyor.

Reis - Bu zam teklifini reye koyuyorum. Kabul eyliyor musunuz? [Kabul kabul] Ekseriyetla kabul olundu.

Tevfik Paşa - İzmir - Dosya memurinin maaşı şimdi yedi yüz elli olacak.

Reis - Onu yedi yüzde ibka ederiz. Fasılı zammiyatıyla kabul edeceksiniz değil mi? [Evet, evet] peki fasıl zamlarıyla kabul olundu.

Meclis-i umumiyece kabul olunan ikinci fasılın muhasebe-i hususiye müdür ve memurini maaşatına ait ikinci maddesinin şekli:

Seneviyesi	Beherinin şehriyesi	Aded	Nev-i memuriyet
36.000	3000	1	Müdür
15 600	1300	1	Baş katip
28.800	800	3	Masa katipleri
21.600	600	3	Masa muavinleri
8400	700	1	Evrak mukidi ve dosya memuru
7600	600	1	Sicil kâtibi
9600	800	1	Birinci sınıf Manisa memuru
8400	700	1	Birinci sınıf Aydın memuru
8400	700	1	Birinci sınıf Denizli memuru
36.000	600	5	İkinci sınıf Ödemiş, Tire, Urla, Nazilli, Bergama memurlukları
162.000	500	27	Üçüncü sınıf memurluklar
9600	400	2	Aydın ve Manisa kâtipleri
351.600		47	Yekûn

[Müstahdemin müteferrikaya ait üçüncü madde okundu.]

Hamdi Bey - Aydın - Ödemiş, Denizli tahsildarlarının maaşı dört kuruş olduğu halde diğerlerinin üç yüz kuruş olması doğru değil. Diğerlerinede zam edilmesini teklif ediyorum.

Muhasebe-i Hususiye Müdürü- Tahsildarlık maaşları mahalleri varidat ve akaratının derecesine göre takdir olundu. Bazılarının az olması işlerinin kasabaya münhasır olmasından ileri geliyor.

Hamdi Bey - Aydın - Aydın tahsildarı dışarlarda da geziyor. Bunun maaşı neden üç yüz elli olsun. Bu miktar maaş Aydın tahsildarı için kâfi değildir.

141 Va

Halil Paşa - Söke - Ödemiş bir kaza Hâlbuki Aydın bir livadır. Maaşın dün olması doğru değildir.

Yosef İsteregoEfendi - İzmir - İzmir'deki muakiblerin dört yüz kuruş maaşları pek azdır. İzmir'le Ödemiş arasında maişetce pek büyük bir fark var. Muakiblerin maaşının tezyidini talep ederim.

Fahri Bey - Ödemiş - Ödemiş tahsildarı seyyardır. Otuz saat imtidad eden kaza muhitini bir tahsildar dolaşüyor. Bunun için verilen dört yüz kuruş maaşı tezyid edilmek lazım gelir.

Lütfi Efendi - Ödemiş - Ödemiş tahsildarının maaşı seyyar olduğu için idare etmez. Hiç olmazsa beş yüze iblağ edilsin.

Kazım Bey - Gördes - Muvazene-i umumiyyede maaş alan muakibler nısıf maaş aldıkları halde kanaat ediyorlar. İdare-i hsuusiye muakibleri ise tam maaş alıyorlar. Bunun için bunların maaşlarına zam icrası doğru değil. Bu cihet sene-i atiyede nazar-ı dikkate alınsın.

Sabri Bey - Seferihisar - Katiblerle tahsildarlar arasında bir fark var. Katibler

141 Vb

daima merkezde bulunur. Merkezlerde ise gala-i es'ar mevcut olduğu için bunlar ihtiyaçlarını daha bahalı olaral te'min ediyorlar. Tahsildarlar ise dışarıda gezindiği için köylerde malzeme-i gıdayeyi daha ucuz tedarik edebilir. Köylerde her şey ucuz. Kasabada yumurtanın tanesi bir metelik ise onunu dört meteliğe alır. Şu itibarla bendeniz tahsildarlara zam icrasının aleyhindeyim.

Fahri Bey - Ödemiş - Ödemiş tahsildarı aynı zamanda katib vazifesinide yapıyor. Bunun için maaşına herhalde zam icra edilmelidir.

Lütfi Efendi - Ödemiş - Sabri Bey Ödemiş'in muhayyematını bildikleri halde söylemek istemiyorlar.

Reis - Muvazene-i umumiyyeden maaş alanların nısıf maaşla geçindikleri doğru değil. Dört yüz kuruş maaşla tahsildarları şimdi istihdam edelim belki bir gün olurki idare-i hususiye memurları da nısıf maaş almak mecburiyetinde kalacaklar yahut muvazene-i umumiyyeden maaş alanlar inşallah tam maaş almak vaziyetine girerler.

Mahmut Bey - Eşme - Maliye tahsildarlarının

142 Va

seyyarları beş yüz elli kuruş alıyorlar.

Kazım Bey - Gördes - Nısıf maaş ile memurlar geçiniyorlar. Demek istiyorum. Yalnız müsait zamanımızda zamları düşünelim.

Muhasebe-i Hususiye Müdürü - Ödemiş'teki tahsildar aynı zamanda katibdir. Bu Beylerin maaşlarına zam icra edilirse her iki vazifeyi gördüklerinden dolayı iyi olur. Manisa'daki akarat ve varidat toplu ve kasaba dâhilinde olduğu için bunların vazifesi diğerlerine benzemez. Daha kolaydır.

Cevdet Efendi - Manisa - Toplu bir mevkideki para tahsil ediyor. Dağınık bir mahaldeki para alıyor. Maaşların az veya çok verilmesi hususundaki mütalea doğru değil. Manisa tahsildarlarında maaşı az. Onunda tezyidini teklif ediyorum.

Kazım Bey - Gördes - Vazifeleri mühim ve kesir olan taşra muhasebe-i hususiye memurlarına beş yüz kuruş maaş verildiği ve vazifeleri tahsildarınkiyle kabul kıyas olunduğu halde tahsildarların maaşlarının o dereceye tezyidini kabul etmek muvafık değildir.

Reşit Bey - Aydın - Maaşları mahalli düşünmek lazım.

142 Vb

Seyyar olan bir tahsildara üç yüz elli kuruş azdır. Yalnız kasabada tahsilat yapacaklara ta'yin olunan miktar maaş muvafık olabilir. Aydın tahsildarı ise seyyar. Nahiyelere sarıncaya kadar tahsilat ona mevdudur. Herhalde maaşı üç yüz elli kuruşta bırakılmamalıdır.

Halil Paşa - Söke - Memurların mademki maaşı kifayet etmiyor. İstifa edebilirler. Demekki kifayet ediyor ki çekilmiyorlar. Efendim ben zammın aleyhindeyim.

Halit Efendi - Urla - Urla'da bir takım akarat ve varidat var. Bunlar tahsildar olmadığı için tahsil olunamıyor. Bakiyede kalıyor. Bakılmıyor. Eskiden daha iyi bakılıyor ve tahsil olunuyordu. Bozdoğan gibi küçük bi kazada tahsildar olduğu halde Urla'da bulunmaması muvafık değil. Herhalde duçar-ı zayıllık için Urla'ya da bir tahsildar tayin olunsun.

Reis - Bunu bir tavrıyla teklif ederiz. Paşanın bir teklifi var: Hükümet para sıkıntısı içinde iken bizim memurine zamlar icrasıyla bütçemizin kabartılması muvafık değil. Gerçi doğrudur. Mademki

143 Va

bu memurlar istifa etmiyorlar. Şu halde bunlar geçiniyorlar. Bu mantıki gibi görünüyor. Memurların istifa etmemesi o maaşa geçindiğinden değil. Zaruriyetten ileri geliyor. İki yüz elli kuruş maaşla bir memurun nasıl geçinebilmek ihtimali var? Bu miktarla bir ailenin maişatı te'min olunabilir mi? Bir memurdan istenilen hizmeti yaptırmak için herhalde müstevfi maaş vermek lazım. Tahsildar meselesinde ise Kazım Bey'in fikrine iştirak ederim. Bu tahsildarlar maaşları arasında ki fark muhasebe-i hususiyece takdir ve tayin olunsun. Bu teklifi reye koyuyorum.

Fahri Bey - Ödemiş - Ödemiş tahsildarı katibliklede istirham olunuyor. Herhalde buna verilecek maaş beş yüz kuruş olmalıdır.

Reis - Bu meclisinizden geçtikten sonra kabul olunur.

Halit Efendi - Urla - Urla'da varidat mahv oluyor yazık oluyor. Birçok matlubat var. Takipsizlikten kalyor. Rica ederim. Urla'da bir tahsildar ta'yin olunsun.

Muhasebe-i Hususiye Müdürü - Urla'daki

143 Vb

bu hal muhasebe-i memurinin tesbitinden değil. Maarif komisyonlarının tesbitinden ileri gelmiştir.

Halit Efendi - Urla - Urla'da bir su vardı. Bu suyun varidatı cihet-i maarifinden alınıyordu. Onlar idare ediyordu. Eskiden istihdam olunan zat hem kûttab hem de tahsildarlık vazifesini yapıyordu. Şimdi bu su öyle terk edilmiş. Hiçbir varidat kar vermiyor. Buna benzeyen daha bir takım varidatlar var. Öyle metruk bir haldedir. Bir tahsildar ilave olunursa daha birçok menfaatlar te'min edecektir. Muhasebe memuru yalnız başına bunlara yetişemez.

Kazım Bey - Gördes - Muhasebe-i hususiye müdürü ihtiyacı mahalinden sorsun. Neticeye göre icabına bakılsın.

Reis - Bunuda öteki tahsildarlar hakkında verdiğimiz karar dairesinde yapalım. Evvela tekik olunsun. İhtiyaç tahkik ederse o vakit heyet-i umumiyenin

kabulüne arz ederiz. Şimdi Efendim reye koyuyorum. Tahsildar maaşlarının esas itibariyle 400 kuruşa iblağı ve mamafih bunların yekûnünün mahallerine göre vazifelerinin derece-i

144 Va

şumul ve ehemmiyetleri nazar-ı dikkate alınarak muhasebe-i hususiyece tevzi-i ve Urla kazası içinde üç yüz kuruş maaşla bir tahsildar istihdamı cihetiyle bu babda tanzim olunacak bütçeye ithaliyle heyet-i umumiye arz edilmesini kabul edenler ellerini kaldırsın. [Eller kalkar] Bu suretle kabul olundu. Ekseriyet var.

Bekir Behlül Efendi - İzmir - Bu imam ile müezzin başka terde ifa-ı hizmet ediyor mu?

Reis - Müezzinin bir arzuhali var okunsun. [maaşının yüz kuruş olduğundan ve azlığından bahisle üç yüz kuruşa iblağı hakkında daire-i hükümet müezzini tarafından verilen arzuhal okundu.]

Hafız Ali Efendi - İzmir - Bunlara da yüzer kuruş zam edelim.

Kazım Bey - Gördes - Bunlar muvazene-i umumiyeden maaş alıyorlar?

Muhasebe-i Hususiye Müdürü - İmam iki yüz müezzinde yüz kuruş alıyor.

Sabri Bey - Seferihisar - Hükümet

144 Vb

mescidinde yalnız iki vakte namaz kılınıyor. Bunun için bunlara verilen maaşlar kâfidir.

Mahmut Bey - Eşme - Tezyid olunsun.

Hamdi Bey - Aydın - Meclisin semehatından bunlarda müstefid olsunlar.

Kazım Bey - Gördes - İmamın maaşını şimdi ki halinde ibka edelim. Yalnız müezzinin maaşına elli kuruş zam edelim. Olsun bitsin.

İsmail Faiz Efendi - Tire - Her ikisine de zam edilmeli.

Kazım Nuri Bey - Aydın - Geçen sene bir prensib kabul etmiştik. Verilecek maaş edilecek hizmete mütenasib olması lazım. Bunlar bir saat iştilal edecek. Bir tarafta bütün gün iştilal edeceklere daha az maaş vereceğiz. Bu ise doğru değil. Binâenaleyhşimdiki maaşı kâfidir.

Mahmut Bey - Eşme - Geçen seneki müzakerenin suret-i cereyanını unutmuşlar. Meşguliyetleri derçasında maaş vermek suretiyle düşünmek değil! İşin ehemmiyetine göre düşünmek lazımdır. Bunun için her ikisinde maaşını tezyid edelim.

Reis - İki teklif var. Birisi

145 Va

müezzinin maaşının yüz elli kuruşa iblağı ve imamın maaşının iki yüz olarak ibkası. İkincisinin her ikinede yüzer kuruş zam icrasıdır. Şimdi birincisini reye koyacağım. Kabul edenler ellerini kaldırsın. [Eller kalkar] Ekseriyet var yok. Sayınız sadaları] sayıyorum. Yirmi beş rey ekseriyet var. Kabul olundu.

Meclis-i umumiyece kabul olunan üçüncü maddedeki İzmir akarat ve rusum-u muhtelifa taksildarıyla şubatı tahsiliye tarik bedeli muakibler ve hükümet dairesi imam ve müezzin ve idare-i hususiye evrak mevzuyla. Odacısının maaşatı:

Şehri kuruş	Beheriyenin şehriyesi	Aded	Nev-i memuriyet
500	500	1	İzmir akarat ve rüsum-u muhtelifa tahsildarı
4800	400	12	Şubat-ı tahsiliye tarik bedeli muaakibleri
200	200	1	İmam
150	150	1	Müezzin
350	350	1	İdare-i hususiye evrak mevzi' ve müteakibi
300	300	1	İdare-i hususiye odacısı

[Mimar mahsusatına ait 4.madde okundu.]

Halit Efendi - Urla - Mimar kâtibinin maaşı da altı yüze iblağ edilsin.

145 Vb

Reis - Bunların işlerine göre kâfidir.

Kazım Bey - Gördes - Biri maarif diğeri muhasebe-i hususiye mahsus olmak üzere iki mimar kabul etmiş idik.

Muhasebe-i Hususiye Müdürü - Bir mimardır. Bunun için iki bin beş yüz kuruş tahsisat kabul edilmişti.

Reis - Bir mimar bulmuştuk. Maaşın azlığından dolayı bırakıp gitti. Şimdide ya maaşın tezyidini yahut istifa edeceğini söyledi. Encümen de 2.000 olarak kabule mecbur oldu. Bir muavenede luzum olduğundan bahs edildi. İşlerimizin göstereceği luzum üzerine bu muavini alacağız. Hemen şimdiden almayacağız.

Hacı Mehmet Efendi - Nazilli - Mimar muavinine luzum yok. Yalnız işin çok zamanında münasib bir ücretle muavin kullanılabilir.

Reis - Darümuallimin inşaatında günde bir iki saat bulunup nezaret etmek üzere bir mühendise müracaat ettik. Otuz lira istedi. Belki bu muavine ihtiyacımız kalmaz. Ve belki olur. Yapacak birçok şeylerimiz var. Tahsisatıda mevcut. Bir imkân

146 Va

bulursak o vakit iş tezait edecek. Bir mimar kifayet etmez. Vesait tedarik edemezsek iş olmayacağından o vakit kullanamayız.

Bekir Behlül Efendi - İzmir - Mademki ihtiyaç müsne de kullanılacaktır. O vakit münakaşaya luzum yok.

Reis - Dördüncü madde aynen kabul olunuyor mu Efendim? [Aynen,aynen] peki. Kabul olundu. Devam edelim.

Meclis-i umumiyece kabul olunan dördüncü maddenin şekli:

Seneviyesi	Şehriyesi	Nev-i memuriyet
24000	2000	Mimar
18000	1500	Mimar Muavini
12000	1000	Ressam
6000	500	Katib
5000	60000	Yekûn

[Üçüncü fasılın birinci harcırah ve ikinci mefruşat, üçüncü tenvir ve teshin, dördüncü kırtasiye ve evrak-ı matbua, beşinci masarifi müteferrika, altıncı icarat, yedinci idare-i hususiyeye ait muhaberat masrafı maddeleri okundu.]

Kazım Nuri Bey - Aydın - Mefruşat yalnız merkeze mi yoksa mülhakatada mı aittir?

Muhasebe-i Hususiye Müdürü - Hepsine aittir.

Kazım Bey - Gördes - Muhaberat-ı hususiye icraata mı tabi olacak?

Reis - Bu sene gelen bir emir de bağdemâ

146 Vb

muhaberat-ı hususiye icraata tabi olacağı tebliğ olduğundan bu tahsisatı koyduk.

Kazım Bey - Gördes - Muhaberat-ı resmiyeden ma'dud olan bu muhaberattan ücret almak muvafık değildir. Müdafaa-i milliye cemiyetine ait muhaberata bile mecanen icra ediliyor.

Reis - Bütçedeki açığın kapatılması kemafile elsabik posta ücretinden istisnasına mütevakıf olduğunu yazacağız. Kabul edilirse o vakit sarf etmez. Biz şimdilik koymak mecburiyetindeyiz. Efendim, üçüncü fasıl aynen kabul olunuyor mu? [Kabul , kabul] Peki. Aynen kabul olundu. Geçelim.

Meclis-i umumiyece kabul olunan üçüncü fasılın şekli:

Guruş	Madde	Nev-i mahsusat
30.000	1	Harcırah
15.000	2	Mefruşat
11.000	3	Tenvir ve teshin
40.000	4	Kırtasiye evrak ve matbua
10.000	5	Masarifi müteferrika
3.000	6	İcarat (1)
30.000	7	İdare-i hususiye ye ait muhaberata masrafı
139.000		

[1] idare-i hususiye binası için bilahare yirmi bin kuruş daha kabul edilerek madde yirmi üç bin kuruşa iblağ edilmiş ve fasıl yekûnü de yüz elli dokuz bin kuruşa balığ olmuştur.

[İstatistik masarifi teşkiliyesine müteallik dördüncü fasılın iki maddesi okundu.]

Bekir Behlül Efendi - İzmir - Bu sene mi teşkil olunacak?

Reis - Efendim, sıhhiyede bir istatistik memuru var. Bir layiha tanzim etmiş. Uzun erkam ile vilayetin istatistiki nasıl tanzim olunacağını göstermiş. Okudum. İstatistikin memleketimiz için pek lazım olduğu âşikar. Fakat ben bu usul nasıl olacak, nasıl tatbik edilecek. Tabii bilmem. Bu adam, ben yaparım. Te'sis ederim dedi. Layihısından bu işle iştikal edebileceğini ümit etdim. Kendisi ihtisasım var diyor. Encümende buna tatkik etdi. Müzakere etdi. Bütçeye koydu. Hem de aynı zamanda dâhiliye nezaretinden de emrolundu. Bunun çok faidesi olur. Bir vilayetde ne miktar ne çıkıyor? Hiçbir malumat yok. Harbiye nezareti sordu. Layıkıyla bir cevap verilemedi. Onun için bir istatistik teşkiline his edildi. Bizde yaptık. Sonradan dâhiliye nezaretinden emir geldi.

Kazım Bey - Gördes - İstatistikin luzumunu kabul etmekle beraber müdürün maaşını bin kuruşa tanzil edelim. İleride bir muvaffakiyet gösterirse tezyid olunur.

147 Vb

Kazım Nuri Bey - Aydın - İstatistik bir memleketin terakkisinin mukayesidir. En mühim noksanımızda birisi de istatistiksizliktir. Vilayetimizin erkam üzerinden terakkiyesini gösterecek bir teşkilatı vucuda getirmek, edeceğimiz masrafların en meşru olacaktır. Verilecek maaşın mikdarından ziyade yapılacak teşkilatın müsmir olmasını nazar-ı dikkate almak lazım. Mademki bu husus mütehasıs lar tarafından teklif ve kabul makam vilayetinden tasdik olunuyor. Binâenaleyhbende kabulüne tarafdarım. Bir cihet var. Mülhakatta da birer birer istatistik memurinin tayini lazım gelecek. Çünkü oradan sorulan sualleri kimse mal etmez. Angarya telakki edilir. Cevap verilmez veyahut vaktiyle cevabını yazmaz. Bunlar te'min olunmazsa buradaki teşkilatdan layıkıyla istifade olunamaz. Velhâsıl istatistikin sıhhte garib bir halde olmasını te'min için her halde teklifimin nazar-ı dikkate alınması icab eder.

Reis - Müracaat eden zatın izahatına bakarak verdiği bütçede istediği miktar memurları ithal ettik. Vukufumuz ihtisasımız yok. Bunun muamelatına başladığı vakitte tedricen noksanları görür. İkmale çalışıyoruz. Şimdi o memur

148 Va

mütehasısın gösterdiği erkamı kabul etmeyecek olursak tûlda edecek zarara biz sebebiyet vermiş oluruz. Ve belki beş yüz kuruş kazanalım derken mamul edilen faidenin akameti mucib olur. Bu memur mütehasısın teklifi

vechiyle kabulünü teklif ediyor. [Kabul, kabul, sadaları] pek ila kabul olundu. Mülhakından talep olunacak izahatin vaktiyle alınmasını te'min için de çalışılacaktır.

[İstatistik dairesine ait icar bedeli okundu.]

Reis - İcar bedeline luzum yok. Bunun için münasib bir mahal buluruz. Fakat biz ihtiyaten altı bin kuruşu ibka edelim. [Muvafık, muvafık] peki. Belki münasib bir mahal bulamayız. O vakit ihtiyaç karşısında kalırız. Heyet-i umumiyesini tayin esamı suretiyle reye koyacağım.

İsterogo Efendi - İzmir - Mademki bir daire isticar olunmayacak. Mefruşat bedelide çoktur.

Reis - Peki bir dairedir. Masalar lazım her şeyi yeniden tedarik edecekler çok değildir. Gaz tenekesinin üzerinde yazacak değiller ya.

[Reyler toplanmaya başladı.]

Reis - Ziraat bütçesinin ihzarını

148 Vb

te'hid eden heyet vazifesini ikmal etmişdir zan ederim.

Hamdi Bey - Aydın - Bitti. Encümene verilmek üzere ziraat medarındadır.

Reis - Peki.

[Toplanan reyler tasnif olundu.]

Reis - Efendim, kırk sekiz reyle müttefikan idare bütçesi kabul olundu. Öğleden sonra sanâyi' mektebi bütçesi var müzakeremize hitam veriyoum.

Meclis-i umumice kabul olunan dördüncü fasılın istatistik tahsisatına müteallik birinci maaşat maddesi:

Seneviyesi	Şehriyesi	Nev-i memuriyet
	1250	Müdür
9600	800	Katib-i evvel
7200	600	Katib-i sani
4800	400	Mukid
4800	400	Mübeyyiz
2400	200	Odacı ve posta memuru
43.100	3650	Yekûn

Masrafa müteallik II madde:

<u>Guruş</u>	<u>Nev-i Mahsusat</u>
10.000	Evrak matbaa ve defter bedeli
7.000	Mefruşat bedeli
5.000	Kırtasiye
500	Tenvir ve teshin
6000	Gerek istatistik ve gerek salname-i vilayet için bir ay muavenet istidam olunacak kitab-ı mukataa ücreti bedel-i icar
48.500	Yekûn

149 Va

2.6.2. İkinci Celse

Ba'de-z-zevâl

Saat: 3

Meclis-i umumi-i vilayet, tahtı riyaset vilayet penahide Aza Tevfik Paşa, Rıza Bey, Bekir Behlül, Halil, Hafız Ali, Mesrob Simonyan, Yusuf İstirego Efendiler - İzmir - , Halit Efendi - Urla - , Hacı Mümtaz, Lütfi Efendiler, Fahri Bey - Ödemiş - , Sadık Efendi - Bayındır - , Rahmi Bey, Mustafa Efendi - Bergama - , Hacı İsmail, İsmail Faiz Efendiler - Tire - , Abdüllatif ve Ali Efendiler - Çeşme - , İbrahim Bey - Karaburun - , Hasan Tahsin Efendi - Nif - , Sabri Bey - Seferihisar - , Hamdi, Reşit ve Kazım Nuri Beyler, Hacı Mehmet Emin Efendi - Aydın - , Hacı Halil Paşa - Söke - , Mustafa Efendi - Karacasu - , Hacı Mehmet ve Sadık Efendiler - Nazilli - , Fuat Bey - Çine - , Hasan Fehmi Efendi - Bozdoğan - , Ahmet Ziya Efendi, Yusuf Bey - Denizli - , Hasan ve Osman Efendiler - Çal - , Ali Bey - Buldan - , İsmail Efendi - Sarayköy - , Hacı Mehmet Efendi - Tavas - , Ali, Enver Beyler - Akhisar - , Mustafa Efendi - Demirci - , Yusuf Rıza Efendi - Soma - , Halil Efendi - Kula - , Kazım Bey - Gördes - , Mahmut Bey - Eşme - , Cevdet ve Halil Efendiler - Manisa - 'dan cem'an elli zatdan mürekkebe olarak akdi ictima' eyledi.

Reis - Meclisimizi açıyoruz. İki mazbata var. Okunacak.

[Çine Azası Fuat Bey'in Mazbatası okundu.]

149 Vb

Reis - Tasdik mi Efendim. [tasdik ve muvafık sadaları.] peki. Öteki de okunsun. [Söke Azası Halil Paşa'nın mazbatası okundu.]

Reis - Bu da kabul değil mi Efendim. [Evet, evet] peki. Her ikisinin de azalıkları tasdik olundu.

Efendim şimdi bazı umur-u miyahiyelere ait verilmiş takrirler var. Bütçelerin müzakeresinden sonra okuruz. Hangisinin bütçeye ilavesi mümkün olursa ithal ederiz.

Cevdet Efendi - Manisa - İhtimal ki tasarruf edilirse tarak dubası alınır.

Reis - Zaten karar vermiş idik.

Cevdet Efendi - Manisa - Bu ahalinin yardımından tasarruf vaki olursa olacak. Hâlbuki biz bu seneki bütçeye doğrudan ve sarıh olarak konsun diyoruz.

Reis - Bütçeleri evvela müzakere edelim. Bir tasarruf vaki olur ve neticede varidatın müsaadesi görülürse okunacağı zaman bir karar verilir. O halde sonra okuruz. O vakit kabul olunursa bütçeye ithal ederiz. Varidat müsait olmazsa tevazını çaresini düşünürüz. Şimdi sanâyi' mektebi bütçesini

150 Va

okuyacağız. Bunlar arasında ki masraflardan tenzilat icra edilirse varidatımız kalır. Onun için evvela bu tahkik etsin de sonra takrirleri oluruz. Kabul olunduğu takdirde varidata karşılık karşılıktaki bulunacağından bütçeye ithal ederiz.

Cevdet Efendi - Manisa - Maksudımız. Bu taraklar hakkında ki takrir okunsun da ihtiyaçlardan hangisinin daha ehem olduğu anlaşılın.

Kazım Bey - Gördes – Zat-ı taleb ettiğim şeyi o kadar şayan ehemmiyet değil. Yapılması mümkün.

Reis - Umur-u miyahiyeye ve nafia bütçelerinin müzakeresi esnasında irad olunacak tekliflerdir. Mâhâzâ bu takrirler sonra tekrar olunur. Müzakere edilir. Birde bu takrirler ruznamemiz haricindedir. Ruznamemiz dâhilinde bulunan sanâyi' mektebi bütçesinin müzakeresine başlamak lazım.

Kazım Bey - Gördes - Müstecacil bir mesele olduğu için okunmasını teklif ediyorum.

Reis - Sanâyi' mektebi ruznamede dâhil iken onu bırakalım. Herkesin köprüleri yolları hakkındaki takrirlerini

150 Vb

okuyalım. Bu usule muhaliftir. Bu hususta söz söylenmesini isterseniz sanâyi' bütçesinin müzakeresini te'hir edelim.

Kazım Bey - Gördes – Müsteaciliyetine mebni söyledim. İstenirse kabul edilmez reddedilir.

Reis - Teklif hiçbir esasa müstenid değil. Öyle ruzname haricinde hareket muvafık olamaz. Bunların şimdiden kiraat ve tetkiki doğru değil.

[Ruzname bozulamaz sadaları]

Fahri Bey - Ödemiş - Bütçeler tatlik ve kabul olundu. Ona dair tekrar müzakerede bulunamayız.

Reis - Müzakere cereyan edebilirse ruzname haricinde olamaz. Sonrada bunlar kiraat ve tatlik olunabilir. Ancak bunun ruzname mucibince sanayi mektebi bütçesinin müzakeresine başlamak lazım. Şimdi reye koyuyorum. Ruzname mucibince müzakereye başlanmasını kabul edenler ellerini kaldırsın. [Eller kalkar] Ekseriyet var. Sanayi bütçesine başlayacağız. [Rahmi Bey'e hitaben] okuyunuz.

151 Va

[Mekteb-i sanayi müdürüyeti vekâletinin encümen-i vilayetin sanayi mektebi bütçesi hakkındaki suretleri atide münderic esbab-ı mucibe layiha ve mazbatası kâtip Enver Bey -Akhisar- tarafından okundu.]

Müdürüyet Vekâletinin Esbab-ı mucibe layihası.

Yeniden bittanzim takdim edilen 1331 senesine mahsus bütçemiz esaslı iki noktaya muhtevidir. birincisi sanayi mektebine tedrisat itibarıyla bir gaye ve muntazam bir program vucuda getirmek ve sanaathanelerden beklenen asar-ı terakkiyi temin etmektir. ikincisi de bu tedrisat ve sanat tahsilini muktedir muallimler ve mahir sanatkârlar ellerine tevdi' ederek talebeye mümkün mertebe mükemmel vesait-itedrisiye ve âlat-ı tahsiliye sayesinde iyi bir sanatkâr olarak yetiştirmektir. Tetkikat-ı âcize ile de tebyin etmiştirki mektepte takibi mecburi bir program vucuda getirilmemesi yüzünden hat-ı hareket ve gaye-i tesbit ve istihdaf edilmemiş ve ara sıra keyfi ma ettifak-ı icra kılınan tadilat hasebiyle de talebenin

hayat-ı tedrisiyesi üzerinde külli yorgunlukları husule getirilerek neticesiz bir takım tedabir ittihazına mâruz kalan talebeden de bir istifade hâsıl olamamıştır. Bunun için

151 Vb

makam sami-i vilayet penahicede tasvib buyurulduğu vechiyle memleketimizin terbiye ve tedris mütehasıslarından mürekkebe teşkil edilen komisyon maarifetiyle mekteb-i sanâyi'ce, muhit ve zaman itibarıyla tatbiki lazım gelen esaslı bir program vucuda getirilmiş ve taraf acizicede talebenin ve mektebin suya ihtiyacı nokta-i nazarından tetkikedilerek makul ve binâenaleyh şayan kabul görülmüştür. Evvela: Sanâyi' mektebi talebe kadrosu hali hazırda iki yüz elliden üç yüze iblâ' edilecektir. Bütçe bu esas üzerine tanzim kılınmıştır. Saniyen: sanâyi' mektebi kısım-ı ibtidai ve kısım-ı sanâyi'i namlarıyla ikiye tefrik edilerek ibtida-i kısmı beş sınıfa ve sanâyi' kısmı dört sınıfa taksim olunmuştur. İbtidai kısımdaki 5 sınıf yalnız tedrisat ile işğal edilerek kısım-ı sanâyi'ye ihzar edilmiş bulunacaktır. Kısım-ı sanâyi'nin 3 sınıfı müştereken günde 3 çaryek teneffüs müddetiyle beraber 3 saat zarfında 3 ders ve son sınıfta yalnız sanatına müteallikbir ders gerek evkat-ı sairesini sanathanelerde ameliyat görmekle geçireceklerdir ki kısım-ı sanâyi' için bu usuldan daha nafia ve müsmir

152 Va

Bir tarz tahsil mevcut bulunmayacağı tecrübe üzerine müesse tedkikat neticesinde tebeyyün etmiştir. Balisen: Ba'dema mekteb sanayinin gerek ibtidai ve gerek sanâyi' kısımları için sabit ve muntazam bir program vucuda getirerek onun üzerine çalışmak esbab-ı mecbure ve makule bulunmadıkça tağyir ve tadilata maruz kalmasını temin etmiş olmak üzere komisyonca dahi tasvib ve takarrür eden kısım-ı ibtidai ve kısım-ı sanâyi' programı ber vech-i zir derc edilmiştir.

Haftada		Haftada		Haftada		Haftada		Haftada	
Saat	Birinci sene	Saat	İkinci sene	Saat	Üçüncü sene	Saat	Dördüncü sene	Saat	Beşinci sene
9	Enfiye	8	Türkçe	6	Türkçe	4	Türkçe	1	Kur'an-ı kerim
6	Hesap zihni	4	Hesab	3	Hesab	3	Hesab	4	Türkçe
4	Müşahabat	2	Müşahabat	2	Malumat-ı ahlakiye ve diniye	1	Malumat-ı ahlakiye ve diniye	3	Hesab
2	Çizgi	2	Çizgi	2	Resim	2	Resim	1	Malumat-ı ahlakiye ve diniye
3	Tagannî	2	El işleri	2	El işleri	2	El işleri	2	Resim
3	El işleri	2	Terbiye-i bedeniye	2	Terbiye-i bedeniye	2	Terbiye-i bedeniye	2	Terbiye-i bedeniye
3	Terbiye-i bedeniye	3	Tagannî	2	Musiki	2	Musiki	2	Musiki
30		2	Eşya dersi	5	Lisan	2	Eşya	2	Eşya
		4	Ecnî lisanı	2	Coğrafya	5	Lisan	2	Lisan
		30		2	Türk tarihi	2	Coğrafya	5	Coğrafya
				30		2	Tarih	2	Tarih
						2	Hendese	2	Hendese
						1	Ecza-ı şerife	30	
						30			

153 Va

İbtidai kısmın birinci ve ikinci ana sınıflarının lisan, el işleri, musiki derslerinden maadası iki daimi muallime hasırve tahsis edildiği cihetle bu iki sınıfın 3 dersi ile beraber diğer 3 sınıfın tedrisatının haftalık telhis cetvelide ber vech-i zirdir.

Saat		Saat		Saat	
14	Türkçe	6	Terbiye-i bedeniye	6	Tarih
9	Hesab	12	Musiki	4	Hendese
4	Malumat-ı ahkakiye ve diniye	6	Eşya	2	Kur'an
6	Resim	19	Lisan		
11	El işleri	6	Coğrafya		

Haftada		Haftada		Haftada		Haftada	
Saat	Birinci sene	Saat	İkinci sene	Saat	Üçüncü sene	Saat	Dördüncü sene
3	Mağlumat-ı fenniye [hikmet, kimya]	2	Hikmet	2	Hikmet	2	Türkçe
3	Hesab	2	Kimya	2	Kimya	1	Resim
3	Hendese	1	Usul-ü defteri	1	Usul-ü defteri	2	Lisan
2	Resim	2	Türkçe	3	Lisan	1	Sınıflarına
1	Hıfzıssıha	3	Ecnebi lisanı	2	Türkçe		müteallik nazar-ı mağlumat
3	Türkçe	2	Hesab	2	Hesab	6	
4	Lisan	2	Hendese	2	Hendese		
1	Dini ve milli mağlumat	2	Resim	2	Resim		
18		1	Hıfzıssıhha	1	Hıfzıssıhha		
		1	Dini ve milli mağlumat	1	Dini ve milli mağlumat		
		18		18			

154 Va

Kısım-ı sanayinin dördüncü senesinde her sanatkârın sanatına müteallik nazar-ı mağlumat şu vechile taksim edilmiştir: Kunduracılar, dericilik ve sanata müteallik mağlumat-ı umumiye marangozlarla oymacılar: ilmi eşcar ve kil ve makine tatbikatı ve sanata müteallik mağlumat-ı umumiye demirci vesaire:

elektirik, maden, makine tatbikatı ve sanatına müteallik ma'lumat umumiye. İlave edilecek diğer sanatlar içinde aynı usul dairesinde dersler tahsis olunacaktır. Sanatlara müteallik malumat ayrıca bir muallime tefrik edildiği cihetle bu dersten mâada diğer derslerle kısım-ı sanayinin 3 sınıf tedrisatı şu suretle telhis kılınmıştır.

Saat

Ma'lumat-ı fenniye	12	Lisan
Hesab	3	Dini ve milli muamelat
Hendese	4	Hikmet
Resim	4	Kimya
Hıfzıssıhha	2	Usul-ü defteri
Türkçe		

Gerek ibtida-i gerek sanâyi' kısımların tedrisatı vech-imağruz üzere olacağı için muallimin kadrosu telhis edilen saatler ve derslere ibtinaen tertib edilmiş olduğundan bu esasın bağde mâ duçar tagyîr

154 Vb

ve ta'dil olamaması mektebimizin tesbiti zaruri bulunan hat-ı hareketini temin ve tayin etmiş olacaktır ki en ziyade nazar-ı dikkati celbe muhtaç olan noktada burasıdır.

Bu program esası üzerine tertib edilen bütçemiz 3 fasıla ihtiva etmektedir. Bu üç fasılın Yekûn-ü umumiyesi [2.067.277] guraştır. Bunun 323.400kuruş maşata, 979.400kuruş masarifata, 764.477kuruş da te'sisata aittir. Geçen seneki bütçe ile Yekûn-ü umumi üzerinden mukayese etmek lazım gelirse [780.240] kuruş fazlalığı görülmektedir. Bu fazlalık yekt-i nazarda istiksar edilebilirse de vucuda getirilecek âsâr ve mebani ve teşkilatın zirde arz olunacak müfredatı nazar-ı dikkate alındığı takdirde ne derecelere kadar sıkı bir tasarrufla tertib edildiği tezahür eder. Maaşatı ihtiva eden I. Fasılın 323.400 guraştan ibaret Yekûnün iki maddeye münkasımdır. I. Madde heyet-i idare muallimin ve sanayihaneler müstahdemini maaşatı ve II. Madde de hademelerin ucuratıdır. Müfredatın tetkik edildiği takdirde tezahür edeceği tabi olduğu üzere heyet-i idare

155 Va

Ve muallimin ve sanayihaneler müstahdemini [maşatında zamaim-i cüz-
iye icra kılınmıştır. Zam edilen mukabir istiksar edilecek derecede değildir. Zira
sanayihaneler müstahdemini ve gerek muallimin, vazife ve tedrisatın
ehemmiyetiyle mütenasib bir surette maaş almazlar ve ihtiyaçlarını tehvin
edememiş bulunurlarsa vucutlarından istifade edilecek bir şekilde çıkarlar. Vazife
ile muayyen mebsuten mütenasibdir. Ba husus zevat-ı müktedirenin istihdam
edilebilmesi tedrisatdan müsemmer bir netice vucuda getirilebilmesi için bütçeye
koyduğumuz maşatın hatt-ı kifayede bulunduğu gittikçe tezayüd eden ihtiyacat
daima fiyatlarının günden güne terfi etmiş olması ve olmakta bulunmasıyla
tezahür eder. Sanayihaneler müstahdemini meyanına terzi ustasıyla kalfası ve
fenerci ustacı sanayihaneler için zaruri görülen iki sanatın ilavesinden naşi ithal
edilmiştir. Çünkü memleketimizde İslam olarak ancak bir terzi bulunduğu gibi
Fencilik denilen çinko ve tulumba vesaire üzerindeki ameliyatı bilen İslam bir
sanatkâr mevcut değildir. Memleketimizde mükemmel terziler vucuda getirilmek
atiye münhasır olabilecek

155 Vb

isede şimdilik hazır elbiseçiliği ihya etmek ve mektebimizden yetiştirilecek
terzileri ancak kazalarda sipariş kabul edebilecek bir halde bulundurmak lazım
gelmektedir. Fenencilik daha çabuk tahsil edilecek sanattan madud bulunduğu
halde memleketimizde en ziyade luzumu bulunan mezkûr sanata vâkif İslam
sanatkâr bulunmaması şayan-ı tetkik bir mesele-i milliyedir. Bunun için
sanayihanelerimizeterzlik ve fenencilikte ilave olunmuştur Bütçeyi muallimin
daimeden başka bir de daimi imam ithal edilmiştir ki kısım-ı ibtidaiyede tedrisat-ı
diniye ehemmiyet verileceği gibi muntazam bir surette de umum-u talebeye
diniye-i mevazeler verdirilecektir. Maaşat faslının II. Maddesi hademagan
üceratıdır. 330 senesine nisbetle hademenin adedi ve maaşı bir miktar tezyit
edilmiştir. Çünkü talebenin miktar-ı hazırına elli talebe daha ilave edilmekle
beraber mektebin hastanesinde de bir hasta bakıcı kadın bulundurmak zaruridir.
Çamaşırları erkeklerden daha iyi bir surette tathir edebilecekler ancak kadınlardır.
Bunun içinde 3 çamaşırcı kadın ve talebenin yatakhanesini her gün tertib ve tenzif

156 Va

etmek ve dikilmesi ve tamiri lazım gelen çamaşır ve elbiseyi dikmek üzere de iki
kadın konmuş ve heyet-i sıhhiyemizin gösterdiği yolda tathirat-ı mütemadiyeyi

fenniyyede bulanulabilmek üzerede hademenin miktarıda tezyid edilmiştir. Sene-i sabık misillü 104 buçuk kuruş ile mektebin her türlü işini görebilmek, bir hademe bulmak kabil olamadığı tecrübe ile sabit olmuştur. Bunun içinde hademegan maşatı 150'ye iblağ edilmek zaruridir.

İkinci fasılı teşkil eden masarifatin Yekûnü (979.400) guruştur. Bu miktardan yalnız bu seneye mahsus olmak üzere tamirattan 83.000kuruş ile mefruşatdan 15.000kuruş ki ceman 98.000kuruş tenzil edildiği takdirde 881.dört binkuruş kalır ki mektebin talebe mevcudu üç yüz kaldıkça daimi ve senevi masariftir.

İş bu fasılın birinci maddesi me'kulâtır. Me'kulât olarak koyduğumuz 452.600 kuruş yekdi nazarda sene-i sabıkaya nisbetle 189.600 kuruş bir fazlalığı muhtevi gibi görülmekte ise de geçen seneki me'kulâtın bir sene nısfının iki yüz ve nısf diğerinin iki yüz elli talebe üzerinden hesap edildiği ve bu sene ise bir senenin kemalen üç yüz talebe

156 Vb

İtibarıyla hesap olunduğu ve geçen senenin 5 talebenin yevmi me'kulâtı 3 guruştan hesap edilmesine mukabil bu sene ahval-i hazıra dolayısıyla fiyat farklarının pek gala bir surette bulunması yüzünden, Buhran-ı hazır hitam bulduğu taktirde vasıtı olarak 4 kuruş hesabıyla derc edildiği nazar-ı itibare alınırsa geçen senekine nispetle olan farklı pek ziyade tenakus ve hemen hemen müsavi bir şekil iktisab eder.

II. Madde müteferrikadır. Bundan sene-i sabika nisbetle 65.00kuruş tasarruf edilmiştir.

III: Madde 15.000 kuruş ihtiva eden mefruşat teşkil etmektedir. Mektebimizin pek eskiden beri mevcut olan mefruşatı harap bir hale gelmiş ve adeta oturulamayacak bir şekil almıştır. Oturulacak mahallerin hıfzısıhha nokta-i nazarından muntazam ve temiz bir halde bulundurulması ve ba husus memurin ve muallimin odalarının bir şekil makbul ve mâkulde olması icab edeceği tabiidir. Bunun için dönen ve tathir ve tebdil-i fennen tahakuk eden odalar için yazıhane ve oda takımları vesair mefruşatın vucuduna ihtiyac-ı şedid hâsıl

157 Va

olmuş ve bunun için de 15.000 kuruş tahmin edilmiştir. Buna mukabil mektebin ba umum mefruşata müteallik köhne eşyası satılacak ve bu miktardan daha ziyade varidat temin edilmesi mamul bulunmuştur.

IV. Madde melbusattır. Bu madde için sene-i sabıka nisbetle 112.820 kuruş fazlaya muhtevi olan 217.800 kuruştan ibaret bulunan tahsisat me'kulâta olduğu vechile elli talebenin daha zam edilmesinden ve harici elbiselerin daha muntazam ve sağlam cinsten intihab edilebilmek için mutedil bir fiyat konmasından ve her gün iş başında ayakta bulunanların hüsnü suretle muhafaza etmek ve kapalı bulundurmak için yarım kunduranın daima mahzurlu olmasından ve bunun yerine de fotin ilave edilmesinden neşet etmiş ise de talebe daha muntazam ve sıhhi bir surette iksâ'edilmiş olacaktır. Bundan başka talebenin isti'mal edememekle ve vücudundan pekte istifade görememekte oldukları pelerinler kaldırılarak yerine fanila konmuştur ki bu fanila iç gömleklerinin üstüne ve onun üzerine de sağlam ve dayanıklı kışlık elbise giydirildiği taktirde hem sağuktan muhafaza edilmiş

157 Vb

Olaçaklar hem de mutazam bir şekil iktisab etmiş bulunacaklardır.

V. Madde tevzi-îmükafât ve sergi masrafıdır. Bunun için sene-i sabıka nisbetle 6.000 kuruş tasarrufla bütçemize 3.000 kuruş konmuştur.

VI. Madde talebe haftalığı ve mükafât-ı nakdiyedir. Bunun için sene-i sabık misüllü 30.000 kuruş konmuştur. Bunun 12.000 kuruşu mektepten neşet edecek Efendilere alat ve edevat tedarik edebilmeleri için verilecek mükafât-ı nakdiyyeye ve 18.000 kuruş her hafta talebeye verilecek cüz-i bir harçlığı teşkil etmektedir. Talebenin haftalık alması pederden ve valideden mahrum bulunan çocukların kısım-ı külliyesinin haftada evlerinden bir, iki kuruş harçlık alabilecek kadar himayeye malik olan kısım-ı cüz'inden tesil etmelerini ve ahlakın ifsadı gibi mektebce men-i zaruri bulunan hâlâtın vuku'unu intac edeceği pek tabii olmağla beraber verilecek haftalıkların mazarr el-sıhha şeylere sarf edilmemesini te'min için bilahare tanzim ve takdim edilecek dâhili nizamname ile ve mubassırlar marifetiyle talebe haftalıklarının sureti sarfi tetkikat

158 Va

ve tahkikata tabi tutulacaktır. İbtida-i kısmının 1. ve 2. senelerine haftada birer kuruş diğer üç sınıfına atmışar para kısım-ı sanâyi' talebelerine de 2'şer kuruş verilmek üzere hesap edilmiş ve her kısım 100'er talebe mevcudu farz edilerek 17.000 kuruş ithal kılınmıştır.

VII. Madde sanayihaneler sermayesiyle kalfalıktır. Bunun için sene-i sabıka misillü 120.000 kuruş konulmuştur. Buna mukabil satılacak eşya ma'muleden %10 ticaret hesap edilecek olur ise o nisbetde varidat te'min edilmiş oluyor.

VIII. Madde tamirândır. Gerçi bu seneki bütçemize (85.000) kuruş masrafi ithal edilmiş ise de bunun yalnız 2.000 kuruştan ibaret olan cüz'itamirattan maadası yalnız bu seneye mahsustur. Onlarda heyeti sıhhiye raporuyla teyin etmiş tamirat-ı zaruriyedendir. Bu 83.000 kuruşun 35.000 kuruşu dersane ve yatakhane ve sanayihane ve hali hazır marangozhanenin kapalı ve sıhhi teneffüshaneye tebdili için ve 20.000 kuruşu mektebin aksam-ı dâhiliye ve hariciyesinin bir şekli muntazamda olmasının te'min maksadıyla tarh ve tesviye edilecek olan teneffüshane

158 Vb

ve sanayihane bağçeleriyle deniz cihetindeki bahçenin masarif-i tarhiye ve tesviyesi için ve keza 20.000 guruşu mektebin sıhhi bir hale ifrağı zimmında masarîf-ı telviniyesi için ve 8.000 kuruşta alel umum kapu ve pencerelerin tecdidü ve tebdil ve tamiri içindir. Yalnız bu seneye mahsus olduğu nazar-ı dikkate alınacak olursa masraf-ı zaruriye-i sıhhiyeden mağdud olan tamirat mukteziye-i mebhusanın kabulü tabiidir.

IX. Madde Avrupa'ya gönderilecek talebe masrafi için 15.000 kuruş konmuştur. Memleketimize muallim sanâtkar yetiştirmek zaruriyetinde hâsıl olmuş olduğundan mektebimizden bu sene çıkacak talebelerden zekâ ve dirayeti ve sanata fevkalâde merakı mevcut olanlar bulunduğu takdirde tefrik edilerek Avrupa'ya i'zam kalınacaklardır. Bundan hem memleketimiz atiyen istifade etmiş hem de mektebimize yavaş yavaş hep Avrupa'da ikmal tahsil etmiş muallimler ihzar edilmiş olacaktır.

III. Fasıl tesisatdır. Yekûn 764.477 kuruştur. Ve yalnız bu seneye mahsustur. Bu mebla' ile fevkalade ve lüzumlu bir demirhane ve marangozhane

deniz cihetinde ki bahçede gayet dil-nişin bir tarz dabir mızıka pavyonu vucuda getirileceği gibi yatakhaneler

159 Va

dershaneler mızıka levazımı ile alat ve edevat-ı tedrisiye ve sanâyi'ye tedarik edilmiş ve binâenaleyhtalebenin vesait tahsiliyesi mükemmler bir hale ifrağ olunmuş olacaktır.

Te'sisat faslının birinci maddesi inşaattır. İş bu madde için 315.000 kuruş konmuştur. Bu miktarın 350.000 kuruşu yeniden inşa edilecek demirhane ve marangozhaneyi şamil bir fabrikanın mararifi inşaiyesi olduğu gibi 65.000 kuruşta deniz cihetinde mızıka tahsili edecek talebelerin tedrisatına ve bando meşkine mahsus gayet güzel bir mızıka pavyonu karşılığıdır. İnşaatdan sene-i sabık bütçesinde 7.820 kuruş tahsis edilmiş olduğundan bu tahsisat tamamıyla mevcut bulunmaktadır.

İkinci. Madde yatakhaneler ve dershaneler levazımıdır. Bunun içinde 122.490 kuruş ithal edilmiştir. Bu madde dahi talebelerin muhafaza-i sıhhat ve hayatları için muhim mevadaşamdır.

Ez-cümle tarz-ı atik üzere mevcut bulunan rahlelerde tedrisata müsaade etmek ve gayr-ı sıhhi karyola ve yataklarda talebeyi yatırmak asla doğru olamaz. Heyet-i sıhhiye mukarreratından olmak üzere talebeye ikişer kişilik görüldüğünden rahleler

159 Vb

müteharrik siyah yazı tahtaları, muallim kürsüleri ve eski karyolalar satılmak şartıyla fenni karyolalar, fitilli yataklar, yorgan yerine yünden battaniyeler ve yatakhaneler için muşammalar almak zaruriyeti hâsıl olmuştur. Bu da yalnız bu seneye ve bir defaya mahsus olduğu cihetle talebenin muhafaza-i sıhhatleri namına meblağ mezburenin zarfı tastik buyurulmak lazime-i merhamet ve mürüvettendir.

Üçüncü. Maddeye alat ve edevat tedrisiye için 44.900 kuruş derc edilmiştir. Bu para ile talebeye alat-ı tedrisiye ve bilhassa hendese, resim için muktezi alat ile sanâyi'hanelere albüm ve kataloglar alınacak ve kısım-ı küllisi olan 30.000 kuruş ile de talebenin inkişaf-ı fikirlerini temin etmek ve tedrisatını teshil eylemek maksadıyla hikmet ve kimya ve sanâyi' müzesi alat ve edevatı alınacak ve her mektepte olduğu gibi sanâyi' mektebinde de bulunması zaruri olan (müze eskiler) dedikleri bir meşher vucuda getirilecektir.

Dördüncü. Maddede alat ve edevat-ı sanâyi'ye için 282.087 kuruş derc olunmuştur. Sene-i sabıkada 104.622 kuruş tahsis edilmiş ise de bunun için 17.000 kuruş kadarı sarf edilerek mütebakiyesi mevcut

160 Va

bulunmaktadır. Meblağ-ı mezbure ile oymahane, fenerhane, terzihane, mızıkahane, kundurahane, marangozhane, demirhane, tesviyehane, dökümhane, kısımları için muktezi alat ve edevat tedarik edilecektir. Bütçemiz tertib edilirken mektebimizde en ziyade ve mevcuduna ihtiyaç görülen alat ve edevatın derece-i istiğmali ve memleketimizin kabiliyeti nazar-ı dikkate alınmıştır. Bu esas ile tertib olduğu için gayet sıkı bir tasarrufla vucuda getirilen alat ve edevat maddesi için ileride daha luzumu görülebileceklerde seneyi atıye bütçesine vaz' ve ithal edilebilir.

Hülasa: Üç fasıldan ibaret bulunan mektebin 1331 senesi bütçesi esas itibariyle masarif daima ve yalnız bu seneye mahsus olmak üzere masarif-i tesisîye ve tamirîyedir. Mektebimizin talebi mevcudu üç yüz kaldıkça tamirattan 83.000 ve mefruşattan 15.000 kuruşu diğer kısma vaz' edilmek üzere masarif-i daimesi 1.204.800 kuruş ve yalnız bu seneye mahsus olmak üzere masarif-i te'sisiye ve tamiriye ve tefrişîye olarak masarif-i mukteside 862.477 kuruştur ki cem'an

160 Vb

267277 kuruştan ibaret olan bütçemizin kabulü halinde mektebin muntazam ve esaslı bir proğrama, sıhhi teşkilat ve tertibat-ı dâhiliyeye ve fenni tedrisata ve son sistem sanâyi'hanelere malik bulunacağı ve bu vesat-i mükemmele sayesinde mektebimizden sanatlarında mahir sanatkârlar yetişeceği tabii bulunduğu maruzdur.

Mekteb-i Sanâyi' Müdür Vekili

Sezayi

Encümen'i vilayetin Esbab-ı mucibe mazbatası.

Mekteb-i sanayin 331 senesi bütçesi müdürün huzuruyla tatkik olundu. Şimdiye kadar yüz binlerce liranın sarfına sebebiyet veren bu mektebde esaslı bir gaye takib olunamaması ve muhtelif işgal altında idare edilmesi yüzünden namına nisbetle hiçbir faide istihsal olunmamış ve artık mektebin bu halde ibkası muvafık görülemeyerek herhalde şekil ve vaziyetinin tayinine ve bu suretle memlekete nafi' bir hale kalbine luzum-u kati his edilmiştir. Mekteb müdürünün mufassıl

esbab-ı mucibe layıhasında bir hususat hakiki bir vukuf ile daha vasi' bir surette izah edilmekte olduğundan burada tekrarına

161 Va

luzum görülmemiştir. Layiha-i mezkûre munderic atındanda anlaşılacağı vechiyle mektebin eytamhane kısmının tefrikiyle bir sanâyi'hane haline ifrağı mukarrer bulunmuş ve bu maksadın te'mini için geçen seneye nisbetle bütçeye fazla tahsisat ithali zarureti hâsıl olmuştur. Mektebin tayın olunan gayesine vasıl olmak ve bundan beklediğimiz terakki ve asar-ı tekâmülün husulünü te'min eylemek beheme-hal yeni tertib olunan kadrolar ve his edilen ihtiyaçlara müstenid olan masrafların kabulüne vasıta olduğuna encümen kanaat hâsıl etmiştir.

Bütçenin birinci faslının heyet-i idare ve muallimin sanayihaneler müstahdemin maşatına müteallik birinci maddede gösterilen 277.200 kuruş, yeni tanzim olunan kadroya müstenid ve matlub olan terakkiyenin husulü bu şeklin kadronun tatbikine mütevakıf bulunduğu aynen kabul edilmiştir. İkinci hademeler ücretine müteallik maddedeki tahsisatda bir fazlalık görülmekte ise de geçen sene verilen yüzer kuruş maaşla hizmet erkinde pek ziyade müşkilat çekildiği gibi evsaf-ı lazıma haiz hademede bulunmasına imkân görülemediği olmasına mebni bunlara ait maaşların tezyidine luzum hissedilmesinden

161 Vb

ve hademe kadrosunun ihtiyaç derecesinde tezyidinden ileri gelmiş ve ihtiyaçda bizzat icra olunan tedkikatdan anlaşılmiş olduğundan teklif vechiyle madde-i mezkûre 46.200 kuruş olarak kabul olunmuştur.

İkinci fasılın birinci. me'kulât maddesindeki tahsisat talebe esasına müstenid olmasına ve gala-yi esarda nazar-ı dikkate alınmış bulunmasına mebni aynen dört yüz elli üç bin altı yüz kuruş olarak kabulü münasib görülmüştür.

İkinci müteferrika maddesindeki 40.000 kuruşta miktar-ı sabıkından altı bin beş yüz kuruş noksan olmasına ve buda bittecrübe tahakkuk eden ihtiyaca mübteni bulunmasına mebni aynen kabul edilmiştir.

Üçüncü maddede mefruşat için vaz olunan 15.000 kuruş fazla görülerek 10.000 kuruş tenzil edilmiş ve tahsisat-ı mezkûre 5000 kuruş olarak kabul edilmiştir.

Dördüncü maddedeki 217.800 kuruş, üç yüz talebenin melbusatıyla yatak takımlarına müteallik ve bundan tasarruf icrası gayr-ı mümkün bulunmasına mebni

aynen kabulü zaruri görülmüştür. Tevzi-i mükafât ve sergi masrafı olarak beşinci maddede

162 Va

mevzu üç bin talebe haftalığı ile mükafât-ı nakdiyeye müteallik altıncı maddedeki 30.000 ve sanayihanelere sermaye ve kalfalık olarak yedinci maddeye konulan 120.000 kuruş sabıkına mütabık olmasına mebni aynen kabul olunmuştur.

Mektebin dersaneleriyle yatakhanelerinin hali hazırı hıfzı sıhhaya katiyen muvafık olmadığı ve her halde mektebde esaslı tamirat ve tadilat icrasına ihtiyaç olduğu aynen müşahede edildiğinden yedinci, sekizinci maddede teklif olunan 85.000 kuruşun kabulü derece-i vücubda görülmüştür. Avrupa'ya gönderilmesi için bütçeye tahsisat vaz'-ı dâhiliye nezaretinden işar olunduğundan bu sene çıkacak talebeden evsaf-ı lazimeyi haiz olanlardan birisinin gönderilmesine ve Avrupa'da tahsilde bulunan talbenin masarif-i tahsiliyesine medar olmak üzere dokuzuncu maddeye vaz' olunan on beş bin kuruş aynen kabul olunmuştur.

Sanayihanelerin tanzim ve ıslahı derece-i vücubda görülmüş ve eski halleriyle maksadın temini gayr-ı kabil bulunmuş olduğundan yeniden inşa olunacak demirhane ve marangozhane ile yapılacak tadilat-ı saire için üçüncü

162 Vb

fasılın birinci maddesinde talep olunan üç yüz on beş bin kuruştan yalnız geçen seneden mevcut olan yetmiş bir bin sekiz yüz yirmi kuruşunun tenziliyle mütebaki iki yüz kırk üç bin yüz seksen kuruşun kabulü muvafık görülmüştür. Mektebin yatakhane ve dersaneleri levazımı için ikinci maddeye mevzu' yüz otuzi iki bin dört yüz doksan ve alat ve edevat-ı tedrisiyeye müteallik üçüncü maddede münderic kırk dört bin dokuz yüz kuruş, mektebin ihtiyacat-ı mübrimesinden olmasına mebni aynen kabul edilmiştir. Sanayihanelerde mevcut alat ve edevat-ı sanâyi'ye gayr-ı kâfi miktar-ı hazırı ile maksadın te'mini gayr-ı mümkün olmasına mebni dördüncü maddede teklif olunan iki yüz seksen iki bin seksen yedi kuruştan geçen seneden mevcut olan seksen dokuz bin iki yüz kırk beş kuruşun tenziliyle mütebaki yüz doksan iki bin sekiz yüz kırk iki kuruşun kabulü tensib olunmuştur.

Aza

Mustafa Rahmi

Aza

Sırrı

Aza

Yusuf Ziya

Aza

Mahmut

Reis

Vali Rahmi

Cevdet Efendi -Manisa- Mekteb-i sanayi için Macar kumpanyası tarafından bir proje tanzim olunmuş. Makam-ı alinize takdim edilmiş.

Reis - Malumatım yok.

163 Va

Cevdet Efendi -Manisa- Mekteb-i sanayinin demirhanesi kendisine verildiği halde birçok talebe çalıştıracak alat ve ziraiye kullanacak ve imal edilecek usta talebe yetiştirecek. Bu mucib menfaattır. Biz bir şeyi sarf etmeyeceğiz.

Reis - Böyle bir müracaat vaki' olursa mâ-el memnuniye kabul ederim. Bu sene birisi müracaat etti. Hiçbir sermayesi yok. Bütün vesaiti hükümet hazırlasın, öğretsin, çalışsın, kazansın. Bittabii gayr-ı muvafık gördüğüm için kabul etmedim, reddettim. Geçen sene mektebin intizamı te'min etmeyi düşündüm. Çünkü mektebde bir nazır vardı. Her şeye hâkim. Müdür ise, mes'ul fakat hiçbir şeyi yapmak iktidarı yok. Buna bir nihayet vermek ve intizamı te'min etmek için her iki vazifeyi tevhid ederek, bir zata tevdi' ettim. Mektebin ıslahına, sanayihaneler inşasına teşbis olundu. Teşbisten evvel tetkikat icrasına

163 Vb

luzum gösterildi. Buradaki fabrikalardan raporlar istedik bu raporlar yekdiğer uymuyordu. Bir şeyi yapamadık İstanbul'dan büyük bir demir fabrikasının müdürü gelmişti. Rica ettim mektebe gitti. Birkaç gün meşgul oldu. Bir proje tanzim etti. Orada demirhanenin ıslahı için gösterdiği alat ve edevatın resimlerini istedim. Geldi. Fakat pek vasi' olduğu için onları kullanacak ne usta var ne de memur. Bunun için akim kaldı. Zaten tedkikat matlub vechile neticeye ermiş olsa bile paramız yoktu. Mektebimize de bir iki defa tebdil vaki oldu. Sanâyi' mektebinin vucudunda arzu ettiğimiz tecdidi vucuda getiremedik. [Cevdet Efendiye Hitaben] Dediğiniz gibi bir taleb bulunsaydı herhalde tercih ederdim. Ma'el teksif yok. Bu defa mektebimizin idaresinde görülen bazı yolsuzluklar hasebiyle oraya vekâleten Sezai Bey getirildi. Bu bütçeyi kendisi tanzim etmiştir.

Cevdet Efendi - Manisa- Birkaç senedir ettiğimiz tecrübelerle bu mektebden layıkıyla istifade edemeyeceğimize kanaat ettik.

164 Va

İşi böyle büyük tutmaktansa yüz elli talebelik eytamhane halinde bıraksak ve bu çocukların müstaidlelerini şimendifer fabrikalarına göndersek daha nafia olur.

Şimendiferden başka İzmir'deki dar'ül sanâyi'lere veya fabrikalarda gönderilebilir. Orada demircilik öğrenirler.

Reis - On gün mukaddem sekiz on genç çocuk gördüm. Bilmem hangi fabrikada çalışıyorlarmış. Yevmiye otuz para alıyorlarmış. Şimdi iş kalmadığı için yol vermişler. Bunun için bana müracaat ettiler. Şimendifer fabrikasına gönderdim. Şimendifer idaresi bunları bir sanaat öğrenmedikleri için merhameten kabul etti. Fabrika şimdi derslane haline getirildi. Çünkü onlar işlemeye değil öğrenmeye gitti. Tabii bundan fazlasını da alamaz. Memleketin ihtiyacı öyle sekiz kişiye öğretmek suretiyle tatmin edilemez. Geçen sene [Soma azası Yusuf Rıza Efendi'yi merad ederek.] Hoca Efendi sanâyi' mektebini kapatalım da bunun parasıyla Avrupa'ya talebe gönderelim de sanaat tahsil ettirelim demişlerdi. Bu nazariye doğru olsaydı hiçbir yerde sanâyi' mektebi açılmaz Avrupa'ya

164 Vb

talebe göndermekle maksad temin olunurdu. Açılmış ve her türlü vasıtası mevcut bir mektebi idaresizliğe maruz kalmasından dolayı kapatmak doğru değil. Bu mektebde iyi bir demirhane olur. Talebede demircilik öğrenir. Sonra her tarafa kasabalara, köylere gider. Ahalinin ihtiyacını temin eder. Her halde çalışıp mektebimizi bu hale koymalıyız. Bundan başka çare yoktur. Raporda zikr olunduğu vechiyle mektebi iki kısma ayırıyorlar. Mektebte bazı çocuklar varki sekiz yaşındadır. Bunlar saanthanelerde çalışamaz. Fakir oldukları için mekteb-i ibtida-i tahsili görürler. Sanaat öğrenecek zamanı gelince sanaathanelere sevk edilir. Mekteb mükemmel olarak sanâtkar yetiştiremez. Orada sanata müteallik ameli malumat sahibi olur. Mektebden çıktıktan sonra mensub olduğu sanata devam eder, onu ilerletebilir. Ve o suretle sanâtkar olur. Her halde ikiye tefrik olunması muvafık olur. Sanaathanelerin ıslahı mutlaka lazım. Bunları yapamadığımız için mektebin saddı doğru değil. Yapmağa çalışalım. Noksanları ikmal edelim.

Halil Paşa -Söke- Avrupa'ya iki

165 Va

talebe göndermek için yüz elli lira verilecek. Bu para ile bir mütehasıs alınsa daha iyi olur.

Yusuf Rıza Efendi -Soma- Japonlar yüz sene evvel entariler içinde kemâlatin ile vakit geçiriyorlardı. Birgün Tokyo kasabasında bir Hollandalı tacir eşrafından Japonu tahkir eder döner. Bunu bir Japon muallimi görür. Merak eder.

Tetkik eder. Bu halin cehaletten ileri geldiğini anlar. Evine davet eder. Ben Avrupa'ya garbe gideceğim ve şu adamların halini göreyim der, kalkar Cavay'a gelir. Orada bir Hollandalıya hizmetçilik eder. Bir senede lisan öğrenir. Onun üzerine Avrupa'ya gider. Birkaç sene sonra avdet eder. Bir rapor tanzim ederek imparatora verir. Ve artık taassub ile memleketin sulh selamete çıkamayacağını ve on talebenin Avrupa'ya gönderilmesini söyler ve kabul ettirir. İşte bu gün gördüğümüz Japonya'nın terakkisi Avrupa'ya gönderilen ve halen gönderilmekte olan talebe sayesinde vucuda gelir. Bir talebe elli lira ile Avrupa'ya gönderilebilir. Bunu iyice hesap edelim mektep için istenilen yirmi altı bin lira ile iki yüz seksen talebe Avrupa'ya gönderilecek. Bir sanaat

165 Vb

ordusu. Evet, sanaat ordusu beş sene müddetle muhtelif sanatlarda çalıştırılmalı. Avdetlerinde diğerleri gönderilsin. Ufak mukayesede ki demirhanelerden istifade edilemez. Bulgaristan'da sanayi mektebi yok. Onlar Avrupa'ya gönderiyorlar. Memleketlerinde bu sayede sanâyiî ilerletmeye muvafık oldular. Herhalde bu parayla Avrupa'ya gönderelim. Yüz elli talebe gönderilip avdet edince kimisi ...? lağvantacı olarak gelecek. İşe başlayalım. Biz bidâyetteyiz. Bakınız ileride ne kadar muvafık oluruz.

Reis - Fikriniz sanâyi' mektebi kapatılarak parasıyla Avrupa'ya gönderilsin demek istiyorsunuz?

Yusuf Rıza Efendi -Soma- Eytamhane kısmı ibka edilsin.

Reis - Onlar ibka edilince masraf yine o masarifi o. Masarifi itamiye ve elbasiye yine kalacak. Muallimler kalacak şu halde artacak para ehemmiyetsiz bir derecede olacak. Herhalde bu teklifi muvafık görmüyorum. Şu esası kabul edersek burada hiçbir mektep açmamalıyız. Her memlekette derece-i tashih bir olamaz. Avrupa'da daha iyi muallimler olduğu için tabii oradakiler daha iyi

166 Va

tahsil görürler. Her hükümet tıbbiye mektebi açıyor. Fransa'da olduğu gibi değil. Fakat herhalde gittikçe ıslahına da çalışıyor. Bunların kapatılmaması buyurduğunuz prensibin kabul olduğunu gösterir. Üç yüz talebe kabul edilecek yerde bunun yüz ellisinin kabulüyle diğer yüz elli talebenin masrafiyle kâfi miktarda Avrupa'ya talebe göndersek ve paşanın [Halil Paşa] dediği gibi bütçede mevzu' Avrupa'ya gönderilecek talebeye ait yüz elli lira ile bir mütehasıs celb etsek dersiniz anlarım. Fakat mektebi kapatıpta bunun parasıyla Avrupa'ya talebe

göndermek hiç doğru değil. Çünkü bütün mekteplerimizi kapatmak lazım gelir. Avrupa derecesinde tekammül edemeyen mektepler var. Hiçbirisi kapatalım da talebeyi Avrupa'ya gönderelim demiyorlar. Tedricen ıslahına çalışıyorlar. Bu birkaç şekil tekarrür eder. Mektebin alel hale veyahut müdürün teklifi vechiyle ibkası. Diğeri mektebi kapatıp mektep tahsisatıyla Avrupa'ya gönderilmesi veyahut talebenin nısfının dar'ul eytam halinde bırakılarak nısfının tahsisatıyla da Avrupa'ya talebe göndermek. Bunlar yani son tekliflerin her ikisi de doğru değil. Maksat gaye gaib oluyor.

166 Vb

Bu mektebi yapanlar, tesis edenlerin maksadı memleketimizde sanâtkar yetiştirmek içindir. Ma el te'sif her nasılsa bu maksaddan inhiraf edildi. Bu mekteplerden tarz-ı idarelerindeki yolsuzluklardan dolayı bir menfaat te'min edilemedi. Bunun böyle olması mektebin ıslahından şimdi vazgeçilerek kapatılması ve parasıyla Avrupa'ya gönderilmesi luzumunu ihsas edemez. Herhalde mektebin alelhale yani müdürün teklifi vechiyle ibkasından gayr-ı olan iki nazariyenin tatbiki halinde müesseselerin maksat ve gayesi gaib olur. Bugünkü bütçe şu kadar talebenin mektebe kabulü esasına göre tanzim edilmiştir. Eğer tenzil edeceksek ona göre yapmak lazım. Eğer mektebi kapatacak isek ona göre bütçenin tanzimi lazımdır.

İbrahim Bey - Karaburun- Mekteb hakkında dermeyan olunan mutaleatda ifrad ve tefrid görüyorum. Elli liraya Avrupa'ya talebe göndermek mümkün değil. Bu para kâfi değil. Avrupa'nın bazı memleketlerinde yüzer lira sarfı icab eder. Şu halde mekteb tahsisatıyla ancak yüz talebe göndereceğiz. Tesis etmiş bir mektebi kapatmak muvafık değildir. Kapatıpta mektepteki talebenin bir kısmını

167 Va

sefil bırakmak doğru olamaz. Esas mağruzatım demirciliktir. Demirhanenin tarihçesinden mağlumatom yok. Daima bu demirhaneye edilen masraf heder olup gittiği cihetle demirhaneye ait masrafla demircilik öğrenmek üzere Avrupa'ya talebe gönderilirse maksada daha ziyade hizmet edilmiş olur. Sanâyi' basitanın ise ibkası taraftarıyım.

Reis - Bu hususta herhalde müzakere cereyan etsinde herkes fikir ve mutaleasını söylesin. İbrahim Bey'in sözüne karşı cevap vermek isterim. Farz ediniz ki bu talebe en mükemmel demirci oldular da geldiler. Burada bir demirhane olmadıkça usta olarak yetiştirecek talebeden istifade edilemez. Sanâyi'?

mektebi iyi esaslara istinad edecek olursa ve sanâyi'haneleri ıslah edilirse herhalde bir istifade hâsıl olur. Otomobilin bir yeri kırılmıştı. Bir kısmı mektebde yapıldı. Diğer kısmını yapamadılar. Sonra şimendifer fabrikasına gönderdim. Pek müşkilat ile ustası tarafından tamir edildi. Bunun kolay yapılamaması aletsizlikten ve lazım olan aletin demirhanede

167 Vb

olmamasından ve bulunan ustanın vesaitsiz olarak onu vucuda getirmeye çalışmasından ileri geldiğine şüphe yok. Yapılacak demirhaneden istifade edilecek olanların rençberlerin olması lazımdır. Ziraate müteallik bir alet mesela bir bıçak alat olmazsa yapılamaz. Demirhane vesait-i lazımayaya malik olursa o vakit bu ihtiyacı kolayca temin edebilir.

İbrahim Bey -Karaburun- Tamamıyla fikri acizanemin tercümanı oldunuz. Verilen raporda ıslahatı te'min için bazı inşaat ve te'sisat teklif olunmaktadır. Mektebin demirhanesi ve sanâyi'haneleri ziyaret edilerek ihtiyaç hakkında bilmüşahade hâsıl olacak fikir üzerine bu bütçenin müzakeresi muvafık olur. Binâenaleyhmüzakerenin yarına tealikini teklif ediyorum.

Kazım Nuri Bey -Aydın- Mektebin bir eytamhane mi? yoksa bir sanâyi'hane mi olarak kullanılacağı tayin etmek lazımdır. Gerçi bu mektep bir sanâyi' mektebi olarak küşad edilmiş ise de ma elte'sif şimdiye kadar bir usta yetiştiremedi. Mektebin sade bir dar'ul-eytam haline sokulması da muvafık olamaz. Esaslıca tatkikat icrasıyla luzumu olan sanâyii ibka ihtiyaca pek

168 Va

dûn olanları tayy ve ihrac olunmalıdır. Sanâyi' meyanında en ziyade nazar-ı dikkate alınacak sanâat demirciliktir. Memleketimiz, zira-i bir memleket olduğu cihetle alat-ı ziraiye isti'mal ve imal etmek üzere usta yetiştirmek için mutlaka bu demirhaneye luzum vardır. Demircilik sanâatının tamamıyla öğretilip öğretilmeyeceği meselesi muhtaç tetkiktir. Bunun için de demirhanenin ikmal ve nevakısıyla teknilata çalışmak zarureti mevcuttur. Avrupa'ya da bir taraftan talebe gönderilmek muvafık tır. Fikri acizaneme göre mektebin sanâyi bütçesi demirhane demektir. Talebemizi sanâatkar yapmak, onları usta yetiştirmek için dar'ül sanâyilerimiz yoktur. Biz istersek mükemmel bir demirhane vucuda getirilebiliriz. Orada mükemmel talebe yetiştirir, alat-ı ziraiyemizi kullanılabilecek, tamir edebilecek ustalar yetiştirebiliriz. Ve bütün kazalarda birer

demirhanenin vucud bulmasına hizmet etmiş oluruz. Yeter ki bu ıslaha azm ile başlansın. Herhalde vucud pezir olur

Halid Efendi -Urla- Tetkike meydan kalmak için müzakere te'hir olunsun.

168 Vb

Enver Bey -Akhisar- Yusuf Rıza Efendi'nin mutaleası zengin bir hayalden başka bir şey değildir. Avrupa'ya gönderilecek talebemiz pek azdır. Öyle söylendiği gibi çok talebe bulamayız. Birde Avrupa'daki sanâyi' hanelerde taksim imal kaidesi tatbik olunuyor. Orada sanâat tahsil eden bir kimse ancak oradaki sanâyi'hanede hizmet edebilir. Bizde henüz bu gibi mütehassıs lardan ziyade sanâatların şube itibariyle tamamına vakıf zevata ihtiyaç vardır. Bunlar tedricen olabilir. Talebenin İzmir'deki dar'ül sanâatlara gönderilmek suretiyle sanâat öğrenmeleri hususuna gelince bizdeki müessesat kendi hesabıma söylüyorum. Ecebiler ve İslam sanâatkarlarının yetişmesini istemeyenler elinde bulunduğu için bizim vereceğimiz çocuklara orada sanâat öğretmekten ziyade hizmetçilik ettireceğinden bir faide hâsıl olmayacaktır. Herhalde demirhaneye ihtiyaç var. Bu demirhanenin de mükemmel bir halde vucuda getirilmesi suretiyle ihtiyacın te'mini lazımdır. Şimdiye kadar mektepten faide husule gelememesinin sebebi iyi çalışılmamasından neş'et etmiştir. Ben deniz mektebin hal-i

169 Va

sabıkında ibkasını ve bu bütçe dairesinde müzakerenin cereyan eylemesini teklif ediyorum.

Yusuf Rıza Efendi - Soma- Fikri kasıraneme güzel bir hayal diyerek cerh etmek istiyor. Bu doğru değil. Komşu hükümetlerimizin hiçbirisinde böyle mektebler yok. Onlar Avrupa'ya gönderiyor. Ve öğretiyorlar. Bunlar bu suretle demirciliği memleketlerinde te'sis ve tamim etmektedir. Koca Anadolu'da yüz-yüz elli talebe bulunamaz mı? Bulunamazsa yazık bize! Sultani vesaire mekteplerden çıkmış talebeler var. Bunlar gönderilebilir. Elli lira ile talebe okur Hatta otuz liraya bile. İstirham ederim: Hiç olmazsa on bin lirasını Avrupa'ya gönderilecek talebeye tahsis edelim.

Fahri Bey- Ödemiş- Sultani mektebinden çıkan bir talebe vardı. Sanaata merak etti. Biz Avrupa'ya gönderdik. Orada sanâat öğrendi. Avdet etti. Orada yalnız silindir yapmasını öğrendi. Çünkü başka bir şeyi öğretmiyorlar. Bütün demirciliği göstermiyorlar. Yalnız onun aksamından birisini gösteriyorlar. Şimdi

169 Vb

usta olarak avdet eden talebe İstanbul'dadır. Vucudundan çok istifade ediyorlar. Bütçeye Avrupa'ya gönderilecek talebe için konulan yüz elli lira kâfi değil hiç olmazsa yirmi kadar talebe gönderilsin. Mektebi de hali hazırıyla muhafaza edelim.

Müdür Vekili Sezai Bey - Gönderecek talebemiz yok. Gelecek sene yetişirse gönderilmek üzere iki talebe için tahsisat koyduk. Efendim, biz öyle Kurub fabrikası gibi değil memleketin ihtiyacını te'min edecek sanatkâr yetişirebilecek kadar bir demirhane yapmak istiyoruz.

Reis -Müzakerenin kifayetini reye koyacağım. Kabul edenler ellerini kaldırsın. [Eller kalkar] Müzakere kâfi görülüyor. Vakit geçiyor. Yarın mektebin kapatılması mı yoksa bir kısmının muhafazasıyla diğer kısmına ait tahsisatla Avrupa'ya talebe gönderilmesi mi lazım geleceğini reye koyarız. Bunu tayin ettikten sonra bütçeye başlarız. Şimdi celseye hitam veriyorum.

170 Va

2.7. Yedinci İctima'

2.7.1. Birinci Celse

Fi 1 Şubat Sene 330 Pazar

Dakika Saat

50 10

Meclis-i umumi-i vilayet, taht-ı riyaset vilayet penahide aza Tevfik Paşa, Rıza Bey, Bekir Behlül, Halil, Hafız Ali, Mesrob Simonyan, Yosef İstrego Efendiler -İzmir-, Halid Efendi -Urla-, Hacı Mümtaz, Lütfi Efendiler, Fahri Bey -Ödemiş-, Sadık Efendi -Bayındır-, Rahmi Bey, Mustafa Efendi -Bergama-, Hacı İsmail, İsmail Faiz Efendiler -Tire-, Abdüllatif, Ali Efendiler -Çeşme-, Sırrı Efendi -Foça-, İbrahim Bey -Karaburun-, Rıfat Efendi -Menemen-, Hasan Tahsin Efendi -Nif-, Sabri Bey -Seferihisar-, Hacı Mehmed Emin Efendi, Hamdi, Reşit ve Kazım Nuri Beyler -Aydın-, Hacı Halil Paşa -Söke-, Mustafa Efendi -Karacasu-, Hacı Mehmet, Sadık Efendiler -Nazilli-, Fuat Bey -Çine-, Hasan Fehmi Efendi -Bozdoğan-, Ahmet Ziya Efendi, Yusuf Bey -Denizli-, Hüseyin ve Osman Efendiler -Çal-, Ali Bey -Buldan-, İsmail Efendi -Sarayköy-, Hacı Mehmet Efendi -Tavas-, Mehmet Arif Efendi -Garbi Karaağaç-, Ali ve Enver Beyler -Akhisar-, Galip Bey -Alaşehir-, Mustafa Efendi -Demirci-, Yusuf Rıza Efendi -Soma-,

Fahri Efendi -Kırkağaç-, Halil Efendi -Kula-, Kazım Bey -Gördes- , Cevdet ve Halit Efendiler -Manisa-, Fikri Bey -Kasaba-‘ dan ve cem’an

170 Vb

Elli üç zatdan mürekkebe olarak akd-i ictima eyledi.

Reis - Ekseriyetımız var. Meclisi küşâd ediyorum. Zabt-ı sabık okunsun.

[Zabt-ı Sabık Rahmi ve Enver Beyler tarafından okundu.]

Reis - İtiraz var mı Efendim? Yok. Aynen kabul olundu. Bir takrir var. Okunacak.

[Suret-i Atiyede münderic takrir okundu.]

“Memleketin ihtiyacat-ı sanâyi’sini te’min hangi sanatkârlar yetiştirmek maksadıyla te’sis ve idame edilen sanâyi’ mektebinde servet memleket üzerinde te’sirat-ı muhimme ifa edebilmek kabiliyetinden mahrum olan kunduracılık, terzilik ve fırıncılık gibi sanâyi’ Beytinin ifasıyla memleketin şiddetli muhtaç olduğu demircilik ve marangozluk sanatlarına atfı ehemmiyet olunmasına ve bu husus için encümen-i vilayetin kabul ettirdiği iki yüz kırk üç bin yüz seksen kuruş tahsisatın kabul ve tasdikiyle kadronun üç yüz elli bin’e iblağsından sarf-ı nazar olunarak mevcut-u hazırın ibkasını ve bu senelik esas te’siri olmayıp sarf olsun ve tezyinata olarak bütçeye

171 Va

ithal edilen teknil ve masarafın bütçeden tayyini teklif ederiz.

Ödemiş	Aydın	Aydın Azası
Fahrettin	Kazım Nuri	Hamdi
Tire	Çine	Aydın
İsmail Faiz	Fuat	Mehmet Reşit
Karacasu	Ödemiş	Ödemiş
Mustafa	Lütfü	Ahmet Mümtaz
Kula	Alaşehir	Manisa
Halil	Galip	Cevdet
Kırkağaç	Çeşme	
Fahrettin	Abdüllatif	

Reis - Kıraat olunan bütçenin bazı mevadı hakkında tadilat icrası teklif olunuyor. Bu bütçenin teferüatına mütealliktir. Tabii o madenlerin müzakeresinde tetkik ve reye konacaktır. Hangisinin ilgası lazımdır. O vakit tayin eder. Muvafık ise mektebin esasını reye koyalım. Mâ mâ fih bende bazı sanaatların buradan kaldırılması taraftarıyım. Misal terziciliği pek nafia bir sanaat olmak üzere telakki etmem. Bende bunu muvafık görmüyorum. Fenercilik tenekecilik demektir. Zannedersem bu memlekette

171 Vb

hiçbir İslam tenekeci yok, Hâlbuki buna ihtiyaç var. Ma'heze bunlar hakkında sonradan müzakere ederiz. Şimdi mektebin esas ve şekli hakkındaki teklifleri reye koyalım.

Fahri Bey -Ödemiş- Mektebin şekli hakkındaki teklifler üç şeyden ibarettir. Birisi mektebin kemalen lağvı vasıtasıyla ona müteallik tahsisatın Avrupa'ya gönderilecek talebeye hasrı ikincisinin de dar'ül eytam kısmının ve ona müteallik masrafin ibkası ve diğer tahsisat ile sanaat öğretmek üzere Avrupa'ya talebe i'zamı üçüncüsünde şimdiki takrirden Beyan olduğu vechile demirhane ve marangozhanenin ibkasıyla diğer sanâyi' basitanın lağvıdır.

Reis - Evvela mektebin şeklini ta'yin etmek lazım bağdel aksam sanaattan bazılarının lağvı ciheti maddelerin müzakeresinde görüşülür. Bunlar lağv edilirse tasarruf vaki olursa Avrupa'ya talebe gönderilmesine karar verilir.

Halil Paşa -Söke- Avrupa'ya talebe gönderilmesi iyi. Fakat bu parayla demirhaneye bir müteahhasıs getirilse de talebeye alet-i ziraiye kullanması ve yapılması öğretilse bu suretle Amerika'ya, Yunan'a verdiğimiz birçok paralar

172 Va

burada memleketimizde kalsa daha muvafık olmaz mı?

Reis - Bu teklife karşı da meclis bir karar ittihaz edebilir. Ancak maddelerin müzakeresi esnasında tetkik olunmak icab eder. Müteahhasıs celbi Avrupa'ya talebe gönderilmesine mani değil. Bir taraftan Avrupa'ya öğrenci gönderilir. Diğer taraftan da demirhanelerin ıslahı ve talebemizin birer demirci olarak yetiştirilmesi için müteahhasıs celbi elbette mucib menfaat olur.

Kazım Bey - Gördes- Şu verilen takrirden dolayı müzakerenin yeniden açılması lazım gelir. Şu takrirden sair sanâyi'nin lağvıyla demirhanenin ihyasını teklif ediyorlar. Demirhane hakkındaki teklif pek muvafık ve şayan-ı takdirdir.

Memleketimiz içinde pek nafi olacaktır. Fakat kunduracılığı, doğramacılığı, oymacılığı da lağv etmek doğru değildir. Mekteb-i sanâyi'den bu sanâatlara vakıf olarak yetişen talebe var. Elyevm icra-i sanâatla maşatlarını te'min ediyorlar. Bunların lağvından ise tekâmülüne çalışmak lazım gelir. Mekteb talebesini tenzil değil teksir etmeliyiz. Demirhane te'sisi cihetine gelince bunun matlub

172 Vb

vechile vücuda getirilebileceğinden mütereddidim. Talebeye İzmir'de ki dar-ülsanâyi'lere gönderilmek suretiyle demircilik öğretilmesi mümkündür. Demircilikte isti'dadı olanlardan bir kısmında Avrupa'ya gönderilmesine tarafdarım. Diğer sanâyi'ye gelince onlar herhalde ibka edilmelidir.

İbrahim Bey -Karaburun- Efendim istical ediyorlar. Evvela mektebin şekli tayin etsin. Bu cihetler maddelerin müzakeresi esnasında tetkik olmak lazım gelir.

Reis - Gerçi dün müzakerenin kifayetine karar verilmiş ise de şekil hakkında henüz bir karar vermediğimiz için söz söylenebilir.

Ali Efendi -Çeşme- [Sanâyi' mektebinin suret-i idaresi ve mevcut sanâatlara garsonluk, şoförlük ilavesi hakkındaki takririni kendisi okuduktan sonra] Efendim. Mektep açılalı kırk sene olduğu halde hiçbir eser terakki göstermemiştir. Bu mektebler sanâatdan anlayan ve zevk alanların taht-ı murakabesinde olmadıkça bir faide hâsıl olmayacaktır. Aksi halde edilecek masraf heder olup gidecek. Mektebe ait paralarla Avrupa'ya iki müdürün nezareti altında talebe gönderilmelidir. Ben bu fikirdeyim.

173 Va

Fikri Bey -Kasaba- Arkadaşlarımızdan bazıları mektebin büsbütün kapatılarak Avrupa'ya talebe gönderilmesini söylüyorlarsa da kanun mucibince sanaathaneler, eytamhaneler ve buna mümasil bir takım müessesat-ı hayriye te'sisi vazifesiyle biz burada ictima' ettik. Bunun için sadd hakkındaki teklif doğru değildir. Bu bizim vazifemiz haricindedir. Bizim vazifemiz bütçeyi tetkik etmektir. Tasarruf ve te'min edersek Avrupa'ya talebe göndermek için müzakerede edebiliriz. Ben şimdiye kadar cereyan eden müzakereyi kâfi görüyorum. Maddelerin tedkikine başlanmasını teklif ediyorum.

Hasan Fehmi Efendi -Bozdoğan- Talebe demirciliği iyi öğrenebilmek için mütehasıs celb edilmeli. İyi olur.

Halil Paşa -Söke- Otomobil servetle olur. Servet ise memleketimizde ziraatle sabanla vucuda geliyor. Evvel emirde bunların ıslah ve terakkisine hizmet edelim.

Reis - Talebenin tayin miktarı ve sanâyi' ustalarından luzumu olanlarının Avrupa'dan celbi ve bi luzum addedilen sanaathanelerin lağvı hususatıyla Avrupa'ya talebe gönderilmesi meselesi bütçenin

173 Vb

müzakeresi esnasında mevad-ı mahsusasında müzakere edilerek karar verilmek üzere mektebin sanâyi' mektebi halinde muhafazasıyla bütçesinin müzakeresine başlanmasını reye koyuyorum. Kabul edenler ellerini kaldırsın [Kemalen eller kalkar.] İttifak ara ile kabul edildi. Şimdi bütçeye başlayalım.

[Birinci fasılın maaşata müteallik birinci maddesinin müfredatı Katib Enver Bey- Akhisar- tarafından okunmaya başlandı.]

Kazım Nuri Bey -Aydın- Müfredatta geçen seneki miktar gösterilmemiş. Hâlbuki gösterilmesi lazım.

[Müdürümete mahsus maaşın 331 ve 330 senesine ait kısımları okundu.]

Osman Efendi -Çal- Üç yüz yirmi dokuz müzakeresinde müdür maaşı dokuz yüz idi. 330 bütçesinin müzakeresinde mutasavver ıslahatı icra edecek evsafı haiz bir müdürün bulunması için bin yedi yüz kuruş iblağ olunmuşdu. Şimdi neden iki bin oluyor. Bin yedi yüz kâfidir.

Reis - Geçen sene müdür hakkında teklif olunan zam kabul edilmiş idi. Bilahare biz muavin istihdam olunmak leda-alel-icab müdür maaşıyla muavin maaşını tevhid

174 Va

ile bir müdür tayin etmek üzere yedi yüz elli kuruş talep etmiş idim. Meclisde bunu kabul etmişti. Evsaf-ı lazıme haiz sanâyi' mektebi müdürü bulmak güç. Ya bulamaz veya buluruz da kabul etmez. Selanik sanâyi' mektebinin müdürünü Selanik'te gösterdiği terakki ve tecdid hasebiyle getirttim. Bu adam ıslahat için verilen tahsisatın kâfi olmadığını söyledi. Verdiği izahat neticesinde bende anladım kani' oldum. Bilahare zuhur eden yolsuzluğundan dolayı tebdil edildi. Bu müdbir esasen iki bin kuruş maaşla Selanik'te ifa-i hizmet ettiğini ve eğer bu miktar kabul olunmazsa duramayacağını söyledi. Bende kabul ettim. Bilahare

bütçenin tanzimi ve tedkikinde kendisi iki bin koydu. Bizde encümenle kabul ettik. Bir müdüre iki bin kuruş hem çok hem de azdır. Mektepte âsar intizam göstermeyecek adama bin bile çoktur. Fakat ehliyetli, mektebin ıslahatını vucuda getirebilecek bir adam için iki binde azdır. Bu esas üzerine biz iki bin kuruş kabul ettik.

Cevdet Efendi -Manisa- Mektebin talebesi yüz elli veya daha ziyademi olacak? Evvela bu tetkik etmeli. Ona göre kadroda bu

174 Vb

kadrodaki maaşlar hakkındaki müzakere cerayan etmeli. Belki talebe tenzil edilir. Tabii o vakit kadroda ona göre tadilata uğrar.

Reis - Müdür maaşının tenzil edilip edilmemesi keyfiyeti buna müteallik etmez. Talebe yüz ellide olsa kendisinden yine o hizmeti bekleyeceğiz.

Reşit Bey - Aydın- Müdür maaşının tenzili doğru değil. Bilakis tezyidi lazım.

Hafız Ali Efendi -İzmir- Maaş az verdiğimiz için istediğimiz gibi bir müdür bulamayız. İstenildiği gibi bir müdür bulabilmek için bu maaşı çok görmek değil bilakis tezyid etmek icab eder.

Hacı Mehmet Emin Efendi -Aydın- Her bütçede maaşatın tezyidi mevzu' bahis oluyor. Vazifeten, şahsen bir tebdilleri icab etmiyorsa zamdan vazgeçilsin, öyle ya. Eğer yeniden daha iyi bir müdür alınacak ise maaşın tezyidi muvafık. Değil ise şimdiki maaşla nasıl öteden beri kabul edip vazife yapıyorsa yine eskisi gibi hizmet eder. Bunun için maaşını artırmak doğru değil.

Hafız Ali Efendi -İzmir- Sair

175 Va

müessesat ile dar'ül eytamı muntazaman idare etmet müşkül bir vazifedir. Tayin olunan iki bin kuruş maaşın kabulünü teklif ediyorum.

Fahri Bey -Ödemiş- Cevdet Efendi'nin teklifleri muvafık Çünkü hangi sanaatkarların ibka ve hangilerinin ihrac olunacağı tebyin etmeden bu kadarı tahkik olunamaz.

Reis - Sanayi mektebi hakkında tanzim olunacak ders programlarını zannederim meclis-i aliniz oturup tanzim edemez. Bunu bende yapamadığım için mütehasıs bildiğim bazı zevata bu işi havale ettim. Onlarda mekteb-i sanâyi'ye

girecek talebenin tahsil-i iptidai görmesi ve talebenin sanayi kısmına girmesi için de evvela ihsar olunmaları lazım geleceğini söylediler ve bu dairede bir program tanzim ettiler. Mekteb bu kadar sınıf olunca isterse o sınıfların her birinde beşer isterse yirmişer olsun velhâsıl talebenin adedi ne olursa olsun yine bir muallim okutacak. İdaresinin tanzim için yine bir müdür lazım. Programın ehil olan zevat tarafından tanzim olunduğunu nazar-ı dikkate almak lazım. Sınıfta beş olsun yirmi olsun mutlaka sınıfların adedine göre muallim lazım.

175 Vb

Muallimlerin miktarı talebenin adedine göre değil sınıfların adedine göre olması icab eder. Sonra sanaatlar ustalarına gelince hangi sanaat kaldırılırsa onun ustasınada maaşını kaldırırız. Elbise ve me'kulât meselesinde de eğer talebeyi tenzil edersek o nisbette maddelerinden tenzil ederiz. Yine tekrar ediyorum. Talebe ne miktar olursa olsun kaç sınıf varsa o kadar muallime ihtiyaç vardır. Esas mesele müdür maaşındır. Müdüre iki bin kuruş maaş koyduk. Almanya'da bulsak, orada sanâyi' mektebi idare etmiş ve muvaffakiyet göstermiş Türkçede bilir; bunu getirsek elli lira hatta yüz lira bile isteyecek olsa- sizde kabul edersiniz. Fakat böyle bir adam bulmak mümkün değil. Bunun için şimdi içimizde bulunanlardan ayarlayacağız. Biz sanâyi' mektebini idare edebilecek bir adam arayacağız. İki üç yüz talebenin hayatını, sıhhatini, istikbalini ona havale edeceğiz. Hiçbir vali tasavvur etmeyiniz ki bir mektebin tefrigatına kadar hulul ve vukuf payda etsin. Bu mümkün değil. Yalnız yapacağı bir şey varsa o işi yapabilecek en iyi bir adam bulmaktır. İşte bir müdür buldum. Getirdim. Buna iki

176 Va

bin vermezseniz kalmam dedi. Bizde kabul ettik. Bilahare bununda yolsuzluğu görüldü. Bunu deruhde edecek bir adam için iki bin kuruş çok görmem.

Cevdet Efendi -Manisa- Sezai Bey müdür tayin olduğu zaman pek ziyade memnun oldum. Meziyeti ve iktidarı azmincede malumdur. Ancak bu maaş yine bin yedi yüz kuruşta ibka edilsin; kâfidir.

Reis - İsterseniz eski maaşla eski müdürü kullanalım.

Fahri Bey - Ödemiş- Meclisin halet-i ruhiyesinde daima müdür maaşlarına itiraz etmek hevesi görülüyor. Bu doğru değil. Öyle bir mektebe tayin olunacak müdürlere iki bin değil dört bin kuruş bile verip evsaf-ı lazimeye haiz müdür istihdamını te'min etmeliyiz.

Reis - Sezai Bey müdür değil Ziraat Bank memurudur. Kendisinin bazı faaliyetlerini işittim. Teklif ettim. Evvela bu işi yapıp yapamayacağını bilemediğinden kabul edemeyeceğini söyledi. Bilahare kendisine me'zuniyet verdim. Bir defa bu işi yapıp yapamayacağını tecrübe edecek. Efendim müdür maaşının iki bin

176 Vb

kuruş olmasına itiraz edenler ellerini kaldırsın. [Üç el kalkar.] Ekalliyet var. Demek ki müdür maaşı iki bin kuruş olarak ekseriyetle kabul olundu. Muhasib ve katib maaşını da aynen kabul ediyor musunuz [Kabul, kabul] bu da aynen kabul olundu.

[Mübayaa memurine ait maaş okundu]

Ali Efendi- Çeşme- Mübayaa memurunun maaşı azdır. Tezyid edilsin.

Reis - Bu, müdür tarafından teklif olunan bir bütçedir.

Müdür Vekili Sezai Bey - Mekteb muamelatını kontrol edebilmek için evvelce bir olan bu vazifeyi ikiye taksim ettik. Evvelce altı yüz elli iken şimdi bu iki vazifeye tefrik suretiyle bin kuruş maaş koyduk.

Reis – Geçen sene bir memurun gördüğü iki vazife tefrik edilmiş ve her birisine beşer yüz veriliyor. Geçen sene her iki vazife için altı yüz veriliyordu. Şimdi bin. Binâenaleyhkâfidir. Bu da aynen kabul olunuyor mu? Efendim. [Aynen, aynen] Peki. Aynen kabul olundu.

[Dâhiliye memurine ait maaş okundu.]

177 Va

Reis - Geçen sene dâhiliye memuru var mıydı?

Halit Efendi -Urla- Müdür varken dâhiliye memuruna luzum yoktur.

Enver Bey -Akhisar- Bu mubassırlar üzerine me'murdur.

Rahmi Bey -Bergama- Dâhiliye memuru ser mubassır demektir. Yalnız şimdi unvanı değişiyor.

Müdür Vekili Sezai Bey - Müdür mektebin idare-i umumiyesiyle işigal ve heyet-i umumiyesine nezaret eder. Mektebde münhasıran sanaat tedrisi ve terbiye ile işigal edecek adamlara ihtiyaç var. Terbiye keyfiyeti pek mühim bir meseledir. Müdür münhasıran çocukların terbiye ve tanzifleriyle işigal edemez. Bu işle

müstemirren ve mütemadiyen çalışacak me'sul bir memura ihtiyaç kat'i hissedildi. Geçen senede mevcut olan ser mubassırlık vezâifi daha ziyade tevsi' edilerek dâhiliye memuriyeti namına kalb edildi. Mubassırlarda bu memurun maiyetine verildi. Ser mubassırlık haliyle ibka edilirse bunun salahiyet vazifesi mahdud olacağı için dâhiliye

177 Vb

memuruna gördürülecek işler buna gördürülemez. Binâenaleyhbu memuriyetin her halde kabulünü rica ederim.

Halit Efendi -Urla- Mubassırlar olacağı için dâhiliye memuruna luzum kalmaz. O vazifeyi mubassırlar görebilir.

Hacı Mehmed Efendi -Nazilli- Mubassırlar çok birisini lağv edelim. Dâhiliye memuriyetini de ser mubassırlığa kalb ile ibka edelim.

İbrahim Bey -Karaburun- Müdürler muamelat-ı umumiyenin nazır ve nazımındır. Eğer en ufak işlerde bu zata tevdi' edilirse hiçbir zaman bir iş göremez. Talebenin terbiyesi alalade mubassırlara tevdi' olunursa iyi olamaz. Her halde bir dâhiliye memuruna luzum vardır.

Hafız Ali Efendi -İzmir- Bir mektebin mubassırı, hademesi ne kadar çok olursa o kadar intizam te'min olunur. Bunlara nezaret ve idare içinde her halde bir dâhiliye memuruna ihtiyaç vardır. Bunun için ibka etmeliyiz.

Reis - Müzakereyi kâfi görüyor musunuz? [Kâfi, kâfi] Mubassırlarla dâhiliye memurunun maaşatına itiraz eden var mı?

178 Va

[İki el kalkar] İki zatdan maaşatı kabul ediyorlar. Bu da bitti. Devam edelim. Okuyunuz.

Fahri Bey -Ödemiş- Doktor mektebin bütün hastalarına bakacak. Hem hıfzıssıhha dersini de okutacak. Dört yüz kuruş maaş az bunun tezyidini teklif ediyorum.

Ali Bey -Buldan- Pek azdır. Hem hastaneye baksın hem de ders okutsun. Hakikaten azdır.

Reis - Kâfi görenler ellerini kaldırsın [Eller kalkar.] Kâfi görüyorlar. Ekseriyet var.

[Demirhane ustasına ait maaş okundu.]

Fahri Bey -Ödemiş- Demirhane ustasının maaşı bin kuruş. Eğer Avrupa'dan mütehasıs getireceksek bu kâfi değil.

Reis - Bundan sonraki kısmın öğleden sonra müzakeresine devam ederiz. Vakit geldi. Şimdi celseye hitam veriyoruz.

178 Vb

2.7.2. İkinci Celse

Ba'de-z-zeval

Saat : 2.40

Meclis-i umumiye-i vilayet, taht-ı riyaset vilayet penahide aza Tevfik Paşa, Rıza Bey, Bekir Behlül, Halil, Hafız Ali, Mesrob Simonyan Yosef İstrogo Efendiler -İzmir-, Halid Efendi -Urla-, Hacı Mümtaz ve Lütfi Efendiler, Fahri Bey-Ödemiş-, Rahmi Bey, Mustafa Efendi -Bergama-, Hacı İsmail ve İsmail Faiz Efendiler -Tire-, Abdüllatif ve Ali Efendiler -Çeşme-, Sırrı Efendi -Foça-, İbrahim Bey -Karaburun-, Rıfat Efendi -Menemen-, Hasan Tahsin Efendi -Nif-, Sabri Bey -Seferihisar-, Hacı Mehmet Emin Efendi, Hamdi, Reşit ve Kazım Nuri Beyler-Aydın-, Hacı Halil Paşa -Söke-, Mustafa Efendi -Karacasu-, Hacı Mehmet ve Sadık Efendiler -Nazilli-, Fuat Bey -Çine-, Hasan Fehmi Efendi -Bozdoğan-, Ahmet Ziya Efendi, Yusuf Bey -Denizli-, Hüseyin ve Osman Efendiler -Çal-, Ali Bey -Buldan-, İsmail Efendi -Sarayköy-, Hacı Mehmet Efendi -Tavas-, Müderris Arif Efendi -Garbi Karaağaç-, Ali ve Enver Beyler -Akhisar-, Galip Bey -Alaşehir-, Mustafa Efendi -Demirci-, Yusuf Rıza Efendi -Soma-, Fahri Efendi -Karaağaç-, Halil Efendi -Kula-, Kazım Bey -Gördes-, Mahmut Bey -Eşme-, Cevdet ve Halit Efendiler -Manisa-, Fikri Bey -Kasaba-, dan cem'an elli dört zatdan mürekkebe olarak akdi ictimâ eyledi.

Reis - Ekseriyet var. Meclisi küşâd

179 Va

ediyorum. Demirhane ustabaşısı maaşı. Bu hususta söz söyleyecek var mı?

Kazım Nuri -Aydın- Bu miktar maaş kâfi değil. Mademki biz bu demirhaneyi ıslah edeceğiz ve mekteb-i sanâyi' bütçesi demirhane demek istiyoruz. Her halde bu maaş bin beş yüz kuruşa iblağ edilmelidir. Bu miktarda Sezai Bey'in verdiği teminata müstenid olarak teklif ediyorum. Yoksa iki bin

kuruşla da bir mütehassis celb olunamaz. Hiç olmazsa üç bin kuruş verirse belki o vakit öyle bir adam bulabiliriz kanaatindeyim. Mamafih Sezai Bey'in teminatını esas ittihaz ederek hiç olmazsa bin beş yüze iblağını teklif ediyorum.

Müdür Vekili Sezai Bey - Demirhane bir mühendisten ziyade talebeye doğrudan doğruya ders ve sanat verecek ikinci derecede ustaya ihtiyaç kat-i vardır. Mamafih te'sis senesi olan bu senede demirhanede mevcut bulunan bilim um ustaların muamelatını tetkik ve ustalara muallimlik etmek üzere âli derecede sanat tahsil etmiş bir mühendise de ihtiyaç görünüyor. Bunun Avrupa'dan celbi fazla masrafı mucib olduğu gibi doğrudan doğruya talebeye efhâm meram edememesi

179 Vb

itibarıyla da faidesi mahdud kalacağından bu ihtiyacın daha az bir masrafla mesela bin beş yüz kuruş maaşla İzmir'den tedarik ve izalesi kabildir. Ben deniz bu suretle kabulünü teklif ediyorum.

Reis - Demirhanenin usta başısı yok mu? Varsa şimdi ne kadar maaş alıyor.

Müdür Vekili Sezai Bey- Var dokuz yüz elli kuruş maaşla kullanılıyor. Buna yine ihtiyaç var. Mühendis olarak istenilen başkadır.

Reis - Yani dokuz yüz kuruş maaşla işleyen memurun yerine bir mühendis alınsın diyorsunuz?

Müdür Vekili Sezai Bey - Hayır Efendim. Demirhane ustabaşısı başka. Mühendis yine başkadır. Demin arz etmiştim.

Hacı Mehmet Emin Efendi -Aydın- Demirhane ne kadar menfaat te'min ediyor.

Kazım Bey -Gördes- Demirhane lazım mıdır değil midir? Sabah verilen takrir vecihile bu mektepte sanâyi' basitanın ilgasıyla demirhanenin ibkası mı? Yoksa kendi teklifim vechiyle talebe demircilik öğrenmek için İzmir'deki dar'ül sanâyi'lere gönderilerek orada malumat-ı ibtidaiye sahibi olduktan

180 Va

sonra isti'dat ve kabiliyet gösterenlerinin Avrupa'ya izamı mı? Evvela bunlardan hangisinin kabul edileceğini tayin etsin.

Reis - Demirhanenin lağvına hiçbir taraftar yok. Sanâyi' mektebinin te'sisinden biri demirhane mevcut. Bunun her halde ıslahıyla tekmiline hizmet etmek lazım. Demirhane ustasının sabıkıyla devam memuriyetine taraftarım. Ne vakte kadar? Demirhanenin ıslah ve tekmili için tetkikata başlayıncaya kadar. Demirhanemiz hali hazırını muhafaza edecek. Bu zaruri. Demirhanemiz geçen seneki gibi kalacak. Demirhaneyi yapacağımız vakitte en mühim cihet bu demirhanenin nasıl yapılması keyfiyetidir. Ne dereceye kadar burada bir demirhane idare edilebilir. Bizde en iyi bir derecede yapılacak demirhane ne olmak kabul ise bunun için tedkikat icra ederiz. Ne gibi şeyler alınacak? İş bununla da bitmiyor. En mühim iş alınacak makinelerin mahaline vaz'ıyla işletilmesidir. Herhalde bin kuruş maaşlı bir muallim bunu yapamayacağı şüphesizdir. Ehlini bulursak buradan veya İstanbul'dan birisine bunları yaptırırız ve demirhanemizi demirhane haline getiririz. Eğer bu ustada

180 Vb

demirhanede işleyebilecek bir adam ise maaşı tezyid edilir. Eğer değil ise çıkarılır. Onun yerine o işi yapabilecek bir adam bulunur. Selanik'teki usta bin beş yüz kuruş alıyordu. Bilmem, şimendifer fabrikasındaki ne kadar alıyor?

Müdür Vekili Sezai Bey - Daimi bir mühendise ihtiyaç yoktur. Çünkü mütemadiyen mektebde bulunmak bir faide te'min etmeyecektir. Günde iki veya üç saat mektebe gelerek ustaların talebeye tevzii ettikleri işlerin nev-i ve mahiyeti hakkında tedkikatda bulunup izahat-ı lazımiyeyi vermesi mektebin ihtiyacını te'mine kâfidir. Her halde evvelcede arz ettiğim vechile ayrıca da daimi bir ustaya da ihtiyaç var. Bunun için usta ibka edilmelidir.

Reis - Makinalar nasıl celb edilecek onlar nasıl yerine konulacak? Bunları yapacak bir adam lazım. Bunları buradaki bizim demirci ustası yapamaz. O vakite kadar bu demirci ustası kullanılabilir. Eğer demirhane ıslah edildikten sonra yapamayacağı görülürse çıkarılır.

Kazım Bey -Gördes- Mademki demirhane ibka ediliyor. Demirhanenin şimdiki halde ibkasıda doğru değil. Islah

181 Va

edileceğide vaad buyruluyor. Tekmiline hizmet için teklif olunan mühendis tahsisatının kabulü lazım.

Reis - Demirhane şimdiki halinde buldukça şimdiki ustayı istihdam ederiz. Demirhane ıslah edildiği zaman bu herif yapamazsa çıkarır yerine ehlini getiririz. Binâenaleyhfikrimizde iştirak ediyoruz. Şimdiki halde şimdiki ustanın geçen seneki maaşıyla istihdamını reye koyuyorum. Kabul ediyor musunuz? [Kabul, kabul] Kabul olundu.

Hacı Mehmet Efendi -Nazilli- Demirhaneden pek çok istifadeler bekliyoruz. Maksat takibi lazım. Bu sene işe başlamış olmak üzere demirhane saban yapsın. Gelecek senede orak makinesi. Tedricen daha büyük ziraat makinaları yaparlar.

Reis - Demirhanede alat-ı lazıma bulunmadıkça bunların yapılması mümkün değil. Lazım gelen alat ve edevat getirilir yerine konuluncaya kadar bunlar olamaz. Demirhane hal-i hazırıyla demircilik en adi kısmına ait işleri yapabilir.

Hacı Mehmet Efendi- Nazilli- Alat ve edevat getirilsin de yapılsın.

Reis - Bizde şimdiki şeklinde

181 Vb

kalırsa bundan ziyade iş yapılamaz dedik. [Müdür vekiline hitaben] Demirhane kalfasının maaşının tezyid edilmesi sebebi nedir?

Müdür Vekili Sezai Bey - Yeni te'sisat hasebiyle iş çoğalacağından ve şimdiki maaşla te'min devam memuriyeti kabul olamayacağından tezyid edildi.

Reis - Şimdiki adam tebdil edilecek mi?

Müdür Vekili Sezai Bey - Tebdil edilmese de kendisi kaçacak.

Reis - Şu işsizlik zamanında on kuruş yevmiye ile kemal memnuniyetle bir kalfa işler. Şimdiki aldığı maaşla diğer kalfalar bulunur. Maaşın tezyidi muvafık değil.

Müdür Vekili Sezai Bey - Te'sisat senesi olduğu için sabık miktardaki maaş kâfi değildir.

Reis - Kalfanın üç yüz kuruş maaşla istihdamını reye koyuyorum. Kabul edenler ellerini kaldırsın. [Eller kalkar.] Ekseriyet var. Üç yüz kabul olundu.

[Tesviyeci ustasına ait maaş okundu.]

Reis - Ayrıca elektirik me'murunuz var mı?

Müdür Vekili Sezai Bey - Elektrik memuru yok idi. Mektebte tenvirat

182 Va

için işleyen makinayı talebeden bazıları işletiyordu. Bilahare kuvve-i elektrikiyenin sanâyi'hanelere de kuvve-i tahrikiye olarak tevzii tasavvur edilmiş ve bazı alat mübâyaalunmuş. Bu vazifeyi müstaid ve elektrikçiliğe aşına olan tesviyehane ustasına tevdi ettik.

Reis - Her halde demirhanenin o hale ifrağı altı aya mütevakıftır. O vakte kadar maaş sabıkı ile hizmet etsin.

Müdür Vekili Sezai Bey - Macaristan'dan mezun olan bu usta memuriyetini terk eder, kaçır. Bu mikdar maaşla durmaz.

Reis — O halde doğrudan doğruya buna zamm-ı maaş icra ediyoruz demektir.

Müdür Vekili Sezai Bey - Efendim, üç dört ay zarfında demirhanenin ıslahı için lazım olan alat getirilebilir. Fabrikayı yaptıktan sonra her imalathane elektrikle işleyecektir. Tabii kuvve-i tahrikiye tevzi' edecek bir elektrik makinesini idare edecek bir adam aynı zamanda tesviyeci ustalığını da yapmak şartıyla şimdiki maaşla duramaz. Her nereye gitse bundan ziyade para kazanabilir.

Reis - Dört ayda kestiremeyiz. Luzumunda ne miktar para bulunacağını şimdiden

182 Vb

bilemeyiz. Ismarlayacağımız alat ve edevatı ne vakit getirtebileceğimizi şimdiden tayin edemeyiz.

Müdür Vekili Sezai Bey - Tahsisatı kabul olunsun da.

İbrahim Bey -Karaburun- Bu zat Avrupa'ya mektebden gönderildi. Orada ikmal tahsil ettikten sonra bazı sanâyi'hanelere müracaat etmiş, bin kuruş maaş vermişler. Bilahare mektebin teklifi üzerine nişane-i şükran olmak üzere altı yüz elli kuruşu tercih etti. Mektebde hizmet ediyor. Tabii bu halin devamına tahammül edemez. Mektebden ayrılmasına meydan verilmemek için herhalde maaşı tezyid edilsin.

Hafız Ali Efendi -İzmir- Bu müzakeremiz demirhanemizin hal-i hazırı üzerinedir. Hâlbukibiz demirhanenin ıslahını nazar-ı dikkate alarak teklifatı kabul etmemiz lazımdır.

Kazım Bey- Gördes- Demirhanenin ıslahına kadar şimdiki maaşın ibkasını teklif ediyorum.

Reis - Hiçbirimiz ne zaman lazım olan parayı ele geçirebileceğimizi bilemediğimiz için bu ıslahatı ne vakit icra edeceğimizi

183 Va

tayin edemeyiz. Sonra bir şey yapamayız. Hoca Efendi [Soma azası Yusuf Rıza Efendiyi murat ederek.] gördünüz mü benim dediğim çıktı. Halet bi-n- nedame diyecek ve yine bu paraların kemalen Avrupa'ya talebe gönderilmek suretiyle sarfını söyleyecek. Tesviyecinin maaşını şimdi altı yüz elli'de bırakalım.

Fahri Bey - Ödemiş- Tesviyehane ıslah ve küşâd olduğu zaman yine tezyid edilmek üzere sekiz yüz kuruş kâfi gelir.

Müdür Vekili Sezai Bey - Demirhanemiz ıslah edildiği zaman verilmek üzere Teşkilat-ı Cedide mucibince maaşın kabulünü rica ederim.

Hacı Mehmet Emin Efendi -Aydın- Bu suret kabulü hepsine ait ise başka başka müzakere etmeyelim.

Reis – Efendim dört ay altı yüz ellişer sekiz ay da dokuz yüz kuruş verelim. Dökmeci ustası hakkında da öyle yapalım. Bak bu olur.

Müdür Vekili Sezai Bey - Demirhane ustası hakkında da aynı dairede kabul buyurulmasını rica ederim

Reis - Onun hakkında da muvafık

183 Vb

görüüyor mu? [Muvafık, muvafık] Peki. Bu ustalar hakkındaki maaşlar dört ay sene-i sabık vechiyle, sekiz aylığı da teklif vechiyle. Şu şartla ki demirhane ıslah edilirse. edilmezse eskisi gibi maaş alınacak. Muvafık mı Efendim? [Muvafık, muvafık] Muvafık görülüyor. Bu suretle kabul olundu.

[Fenerci ustasına ait maaş okundu.]

Kazım Nuri Bey -Aydın- Takririmizde zikrettiğimiz vechile fenerci ve kunduracı gibi sanâyi'basıtaya atf ehemmiyet etmiyoruz. Asıl demirhaneye atf ve ehemmiyet edilmek lazım. Binâenaleyhtakririmizdeki tekliflerimiz nazar-ı dikkate alınmalıdır.

Müdür Vekili Sezai Bey - Tenekeçiliğe bu memlekette pek ziyade ihtiyaç vardır. Memleketimizde bir tane Müslüman tenekeci yok. Rica ederim. Bu tahsisat kabul buyurulsun.

Rıza Bey -İzmir- Fenecilik İzmir'de mühim bir sanattır. İzmir'de evlerimizde çok iş görürler. Ebniyelerde oluk vesair çinko işlerini yaparlar. Bunlara pek ziyade ihtiyaç var. Bu sanattı bildiğimiz adı tenekeçilik gibi değil.

Reşit Bey - Aydın- Esas itibarıyla demirhanenin lüzumu takrir etmiştir.

184 Va

Fenecilik de doğru lazımdır. Memleketin en ziyade muhtaç olduğu demircilik sanatının vücuda gelmesini te'min edelim. Sanaatlarda asıl mühimlerini düşünmek lazım. Evvela demircilik te'sis ve te'min olunsun da sonradan diğer sanatlar tedricen mektebe ithal edilir.

Bekir Behlül Efendi -İzmir- Fenecilik memleketimizde en ziyade arz-ı ihtiyaç edilen bir sanattır. Bunun tahsili de kolaydır. Külfetlere de ihtiyaç yok. Her halde kabul edilmelidir.

Fahri Bey -Ödemiş- Mademki kolaydır. Dışarıda da öğrenebilir. Biz zor olan şekilleri mektepte öğretelim.

Reşit Bey -Aydın- Mektebin herhalde her sanattı muhtevi ve mükemmel olmasını arzu ediyorsak da bunlar hepsini bizden olmasına imkân yok. Şimdilik demircilik tesisıyla iktifa edelim.

Bekir Behlül Efendi -İzmir- Hiçbir çocuğumuz kendiliğinden gidip bunu öğrenemez. Ve öğrenemeyecek. Bu mektepte bu sanattı tahsil ettirelim. Rica ederim. Bizi ecnebilere muhtaç bırakan bu sanattı ihmal etmeyelim.

184 Vb

İbrahim Bey -Karaburun- Ameli bir surette arz-ı malumatta bulunacağım. Mektebin münhasıran demirhaneye tahsisini istiyorlarsa da her erbab sanattan yetiştirmek bizim için müfid olur. Feneciliğe esas itibarıyla tarfaftarım. Müfid bir sanattır. Yalnız mektepte te'sisine lüzum yok. Burada oldukça mükemmel bir takım feneciler var. Onların sanaathanelerine miktar-ı kâfi talebe gönderelim. Bu suretle fenecilik öğrenmeleri ve usta yetişmeleri te'min edilebilir.

Hacı Mehmet Efendi -Aydın- Altı yüz kuruş ile kabul edelim. Bunlar arasında da itilaf hâsıl olsun.

Hafız Ali Efendi —İzmir – Bunun harc-ı âlem olduğu şüphesizdir. Bu sanaat gayr-ı müslimlere münhâsırdır. Hatta biz bazı çocukları getirdik. Rica ettik. Bu sanaatkarlar kabul etmediler. Bunun için mektebimizde böyle bir şube açmalıyız.

Hamdi Bey -Aydın- Tenekeçiliği bir çocuk kaç ayda öğrenebilir?

Rıza Bey -İzmir - Fenercilik daha nafi' ve kazancı ziyade olan bir sanattır. Demirhanede öğrenmek zamana mütevakıf. Tenekeçilik ise daha kolay öğrenilebilir.

185 Va

Reis - Müzakere kâfi Fenerciliğin mektebde kabul olunmasına taraftar olanlar ellerini kaldırsın. [Eller kalkar.] Ekseriyet var. Aksini de reye koyacağım. Taraftar olanlar ellerini kaldırsın. [Eller kalkar.] Ekalliyet. Kabul olunmuyor. Efendim fenerçiliğe mahsus bir maaş konsun. Bir parçada tesisat vaz' olunmuş. Şunları ibka etsek bir sanaatkar bulsak. Orada yalnız bizim talebemizi işletmek şartıyla kullansak, mesela yüz lira sermaye ile ona bir dükkân açarak kendisine ayda beş lira versek ve oraya bizim talebe bulursa çalışsa çok istifade te'min olunur. Türklerde hiç tenekeci yok. Bazı zamanlar bu luzum hissedilir. Kabul olsa da her sanattan bizimkilerden beş-on kişi yetiştirsek. Böyle büyük bir bütçeden seksen veya yüz lira sarf etsek ehemmiyeti olmaz. Hem mektebin idaresini işgal etmemiş oluruz. Hatta mümkün olursa birkaç muhtelif sanata vakıf adamlar yetiştirsek çok iyi olur.

Bekir Behlül Efendi -İzmir- Belki mektebdeki masraftan tenekeciye daha ziyade para verilecek.

Reis - Mektebdeki tenekeci ustası

185 Vb

maaş alacağı için o kadar düşünmez. Fakat dışarıda bulunan bir tenekeci daima tenekelerin mamul bir hale ifrağında iktisada riayet etmek mecburiyetindedir. Bunun için israfa mahal bırakmaz. Çünkü menfaati onu icab ettirir. Şu halde daha fazla masraf vaki olacağı hakkındaki zan gayr-ı variddir.

Kazım Nuri Bey -Aydın- Maksadımız mektebin birçok sanatlarla işgal edilerek gayesini gaib ettirmemektir. Bu tarzda fenerçiliğn tahsili muvafık tır.

Reis - Şu mevcut olan tahsisat dairesinde mevcut tenekeçilerle bir iş yapmak, yani dışarıda bulunacak bir tenekeçi ustasına dükkânında yalnız mekteb talebesini istihdam etmek şartıyla fencilîğe ait tahsisatı vermek suretiyle talebeye fencilik öğretmesini reye koyuyorum. Muvafık görüyorsanız bu suretle bunu da te'min edelim. [Muvafık, muvafık] Kabul edenler ellerini kaldırsın. [Eller kalkar] Ekseriyet var, kabul olundu.

Kazım Bey -Gördes- Talebe harice çıkacak. Tabii hayat-ı tahsilîyesinden gaib edecek. Ben denizce talebenin harice

186 Va

sevk edilip tenekeçilik öğrenmesi muvafık ve mümkün değil.

Reis - Mektebin vazifesini işkâl etmemek ve dairesini bozmamak ve muhtelif sanâyi' ile gayesine hâlel getirmemek için çocuklardan bazıları dışarıda bir tenekeçinin dükkânına gönderir. Orada tenekeçilik öğrenmeye devam eder. Günde iki saat bu sanaatle iştigal eder.

Kazım Bey -Gördes- Talebeyi iki saat olmak üzere dışarıya gönderilmesi muvafık olduğu gibi bu suretle de talebeye fencilik öğretilmesi müşkildir. Bu usulün ahlakende mahzuru vardır.

Reis - Haricinden de bir çocuk bulabiliriz.

Hacı Mehmet Emin Efendi -Aydın- Talebenin harice çıkarılmaması hakkındaki müteleaya iştirak ederim.

İbrahim Bey - Karaburun- Bunun hiçbir mahzuru yoktur. Bu gün kabul olunan usul talebenin mümkün mertebe serbest olması merkezindedir. Binâenaleyhbey Efendinin fikirlerine iştirak ederim.

Reis - Talebenin tenekeçilik öğrenmek için dışarıya çıkmasını reye koyuyorum.

186 Vb

Kabul mü Efendim? [Kabul, kabul] Ekseriyet var. Kabul olundu.

[Marangozhane ve oymacı ustalarına ait maaşlar okundu.]

Reis - Bunlarda diğerleri gibi değil mi? [Evet, evet] Bunlarda tesviyeci ve dökmeçi maaşları gibi dört ay sabıkı vechile sekiz aylığı da teklif-i vechile maaş alacaklar.

[Kunduracı ustasına ait maaş okundu.]

Reis - Mektebdeki cidden mahir bir adam. Kendisiyle Selanik'te olan mukavelemiz, maaş almayacak. Mekteb sermayesini verecek neticede masraf ve varidat tetkik olunacak kârı varsa alınacak. Bu şartla Selanik'ten getirilmiş iken sonra nasıl olmuş bilmem maaşla tayin olduğunu anladım.

Muhasebe-i Hususiye Müdürü - Bu usta mektebdeki kunduracılık ustalığına mahsus maaşla tayin olundu.

Reis - Bu kundurahane için bu şekil teklif ediyorum. Bu ustaya maaş vermeyiz. İmal edeceği kunduralardan hâsıl olacak temettüğüden bir hisse tefrik ederiz. Bu suretle usta maaşı tahsisine luzum kalmaz. Ve böyle muamele ifrasıda birçok sanatlar yüzünden hâsıl olacak işgalden

187 Va

mektebi kurtarız. Bu kunduracı ile bu tarzda akd-ı mukavele edilir. Bu sayede beş on talebede kunduracılık öğrenir. Mevad-ı ibtidaiye tahsisatından da sermaye veririz. Maksad hâsıl olur.

Yusuf Rıza Efendi -Soma- Temettüğü kemalen ustaya verilsin. Talebenin öğrendiği kâfidir.

Reis - Alel derece bunun istifadesini tezyid ederiz. Her halde şimdilik yüzde itibariyle bir şeyi verilmek üzere mukavele yapılması daha muvafık olur.

Müdür Vekili Sezai Bey - Mevad-ı ibtidaiyenin hesabı gayet müşkil. Mekteb verecek. Sonra istediği gibi hesap soramayacak. Herhalde bunda müşkilat var. Bu usul suistimalede meydan verebilir. Hem talebenin layıkıyla sanat öğrenmesine de hizmet edemez. Çünkü bu adam fazla para kazanmak için fazla iş çıkarmaya çalışacak. Tabii talebe acele ile olacak işlerden layıkıyla istifade edemez. Bir de bu adam kendi malı olmadığı için mevad-ı ibtidaiyeyi israf eder.

Reis - Ben böyle bu dairede sanatkarlar bulsam bütün sanaathaneleri veririm.

187 Vb

Suistimal meselesine gelince bir kere israf olması yine onun menfaatidir. Çünkü hesabından kendiside müteessirdir. Bu suistimal her vakit olabilir. Aylıklı olan bir usta deriyi cebine kor; kaçırabilir. Asıl maksad ve marifet o suistimalin vukuuna meydan verilmemesindedir.

Müdür Vekili Sezai Bey - Bu adamın bu şerait tahtında mekteb içinde çalışması doğru değil. Çünkü dışarıdan birçok kimseler mektebe girecek. Orada pazarlık edecek. Bir gürültü patırtıdır gidecek. Bir de iş için birçok kalfalar getirecek. Bu mektebin intizamını ihlal eder. Hem yabancı kimselerin öyle vakitli ve vakitsiz mektebe girmesi de doğru bir şey değildir.

Bekir Behlül Bey - Mektebin haricinde bir dükkân tutulsun. Siparişler orada kabul olunsun.

Cevdet Efendi -Manisa- Dışarda tutlacak dükkâna müşteriler gelebilir. Bu suretle Sezai Bey'in söylediği mahdurda zail olur.

Fuat Bey -Çine- Kunduracılık fenercilikden daha mühim değil iken tenekencilik lağv olunsunda kunduracılık bırakılsın nasıl olur? Bu doğru değil.

188 Va

Reis - Şimdi şu şerait dâhilinde kundurahaneyi idare etmeyi te'hit eden kunduracı ustasına ortasında bir şey olurda mektebde ifa-i hizmetten vakit olursa sonra ne yapacağız? Bunu da düşünmek lazım. Bir de bu adam iş çıkarmak ve para kazanmak için çareler aramak mecburiyetinde bulunacak. Tabii o adam ne kadar fazla iş bulur ve getirirse talebede o nisbette daha ziyade iş görecektir ve öğrenecek. Zabıt ve rabıt meselesinde hiçbir tebdil vuku-a gelmeyecektir. Maaş da versek aynı hal mevcuttur. Çünkü çok iş geldiği zaman dışarıdan kalfa bulmak mecburiyeti hâsıl olacak.

Müdür Vekili Sezai Bey - Mekteb talebesini fazla iş ile işgal etmek doğru değil. Bir günde bir taraftan ders okuyacak. Diğer taraftan zanaat öğrenmekle iştigal edecek. Bunun için mektebin tahammülüne göre sipariş kabul olunacak.

Kazım Nuri Bey -Aydın- Kundurahanenin nafi' ve zaruri kendisine ait olmak üzere bir ustaya verilmesinde bir faide göremiyorum. Nitekim bu şart ile şimdiki

188 Vb

kunduracı ustası geldiği halde bilahare bu usulden nukul etti. Bunun böyle yapılması bu usulün tatbikinden bir faide hâsıl olamayacağını gösteriyor.

Reis - Gerçi bu adam bu şartla getirilmişti. Fakat bilahare maaş verilmiş. Maaşı az olduğundan bilahare bırakmış. Bergama'ya gitmiş. Ben haber aldım. Getirdim. Şimdi şu şerait dâhilinde kabul ediyor. Fakat bu şerait dâhilinde alınacak

usta sene ortasında giderse ne yapılacak? Sene içinde böyle bir usta bulunmadığı takdirde ne yapacağız? Bu bir meseledir. Şayet sene ortasında bu adama bir hal vaki olur. ve bu şerait dâhilinde başka birisi bulunamazsa o vakit maaş ile bir ustanın istihdamı lazım gelir.

Muhasebe-i Hususiye Müdürü - Ustaya verilecek temettü' miktarının şimdiden tayini ile bunun için masrafa bir şeyi ithal edilmesi lazım gelir.

Reis - Buna hacet yok. Bu işte yalnız hâsıl olacak gelir. Ziraat Bankası'na yatırılması kâfidir. Bunu hiç hesaba karıştırmayız. Şimdi sene ortasında ustaya bir hal vaki olur ve bu şerait

189 Va

dâhilinde başka birisi bulunamazsa o vakit sene-i sabık derecesinde ki maaş ile bir ustanın istihdamını reye koyuyorum. Kabul edenler ellerini kaldırsın. [Eller kalkar.] Ekseriyet var kabul olundu.

[Kunduracı kalfasına ait maaş okundu.]

Reis - Bu da öyle değil mi Efendim? [Öyle, öyle] Peki. Geçelim.

[Terzi ustasına ait maaş okundu.]

Reis - Terzilik mektebe ithal edilsin mi? edilmesin mi? Bunu reye koyuyorum.

İbrahim Bey -Karaburun- Bu şerait dâhilinde bunu da ibka edelim. Böyle bir talebde bulunabilir.

Kazım Nuri Bey -Aydın-Öyle mektebden çıkanlar birisi paltoyu birisi pantolonu dikmesini öğrenecekler. Bundan hiçbir istifade hâsıl olamaz. Bendeniz bunun ithal edilmemesi taraftarıyım.

Reis - Bende bu terzihanenin aleyhindeyim. Yekteden bir te'sisat var. Bu yeniden konuluyor. Eskileri ıslah etsek, düşündüğümüz dereceye koysakta sonra bunu düşünsek daha iyi olur.

Hacı Mehmet Emin Efendi -Aydın- Talebenin yaptığı mallar nerde satılıyor?

189 Vb

Müdür Vekili Sezai Bey - Mektebden yetişecek talebe İzmir'deki terzilere hiçbir zaman rekabet edemez. Bunlara İzmir'de büyük bir iş ve menfaat te'min

eden hazır elbiseçiliği öğrenebilecek ve kazalarda terzilik edebilecek kadar sanaat öğretilecektir. Bu terzihanenin programını bu dairede yaptım. Herhalde nafi' olan bu sanatın kabulünü teklif ediyorum.

Kazım Bey -Gördes- Ben de bunun kabulüne taraftarım.

Kazım Nuri Bey -Aydın- İzmir'deki hazır elbiselerin kısım-ı azamı Avrupa'dan geliyor. Hazır elbiseçilik yapabilecek kadar sanaat öğretilmesi kâfi olmayacağına göre bu terzihanenin kabulü Beyhude masrafı mucib olacaktır.

Rıza Bey -İzmir- Bu hazır elbiselerin % 70'i İzmir'de yapılıyor.

Kazım Nuri Bey -Aydın- Şu halde o gibi dar'ül sanâyi'lere İslam çocuklarının sevk edilerek öğrenmeleri mümkündür.

Tevfik Paşa -İzmir- Avrupa'dan % 20 raddesinde hazır elbise geliyor. % 80'i İzmir'de yapılıyor. Mekteb-i sanâyi' demekten maksat her türlü

190 Va

sanaat öğrenmeye ve sanaatkar yetiştirmeye mahsus bir mahal demektir. Yalnız bir iki sanaata mahsus değildir. Terzilikte ithal edelim. Sanaat öğrensinler.

İbrahim Bey -Karaburun- Paşa hazretlerinin mutâleası doğrudur.

Rıza Bey -İzmir- Hazır elbiseçilik ve mülhakatda terzilik etmek için bunu ithal ve kabul etmeliyiz. Çok faidelidir.

Reis - Terziliğin mektebde ibkasına taraftar olanlar ellerini kaldırsın. [Eller kalkar] Ekseriyet var. Kabul olundu.

[Terzi kalfası maaşı okundu.]

Reis -Tabii bu da terzi ustası gibi kabul olunuyor. [Kabul, kabul] Peki. Bu da kabul olundu.

[Ders nazırına ait maaş okundu.]

Yusuf Rıza Efendi - Soma- Ders nazırına luzum yok.

Müdür Vekili Sezai Bey - Mekteb-i sanayide ders nazırına katiyen ihtiyaç vardır. Çünkü sanâyi' mektepleri diğer mekteplerle kabul kıyas değildir. Sanâyi' mektepleri diğer mektepler misillü terbiye ve tedris ile mükellef olduğu gibi bundan başka sanaat ve ticaret ile de işğal eder. Hâlbukibir müdürün kabul olunan şubat-ı sanaatdan her

190 Vb

birisini, yapılacak eşyanın ticaretini, mektebin memurini tedvir etmesi ve bundan başka da talebenin tedris ve terbiyeleriyle doğrudan doğruya -ciddi bir netice elde etmek şartıyla- iştigal etmesi ve sonrada muvafık olması kabul değildir. Bunlar ayrı ayrı birer meslektir. İzmir sanâyi' mektebinde tedris ile sanat ayrı ayrı idare edilmezse müsbit bir netice elde etmek kabul olamaz. Herhalde mektebin tedrisata ait muamelatını yakından tanzim ve idare edecek bir başa, bir nazıra ihtiyaç vardır. Bu kabul edilmek lazımdır. Kim hepsini birden idare ederim derse doğru söylememiş olur. Hatta ben denizde şimdiden izhar-ı acz ederim.

Reis - Geçen seneden bin kuruluş tahsisatı mevcut olan bir memuriyeti lağv etmekte manâ yok.

Fahri Bey -Ödemiş- Luzumu yoktur. Eski devre ait bir unvan bir me'muriyet. Bunu lağv edelim.

Yusuf Rıza Efendi -Soma- Ayrı bu derslerle iştigal edecek, nezaret edecek bir nazıra luzum yok. Bu usul memalik-i ecnebiyede yok. Şimdi bu mektebin bir talim komisyonu olur . Mekteb muallimlerinden

191 Va

mürekkebe. Bunlar talebeyi daha iyi tetkik eder. Hususi imtihan yaparlar. Hatta mekatib-i aliyyede olan ders nezaretleri de kaldırılmıştır. Birçok masarifler birçok ustalar arasında bir de nazır ilavesi doğru değil.

Müdür Vekili Sezai Bey - Heyeti talimiyeden mürekkebe bir komisyon diyorlar. Acaba bu komisyon arasında zuhur edecek bir ihtilaf kim fasıl edecek? [Müdür, müdür sadaları]

Sezai Bey - Müdür bu vazifeyi yapamaz. Müdür mektebin heyet-i umumiyesiyle iştigal eder. Yoksa şubatin teferrüatıyla meşgul olursa bir iş göremez.

Reis - Enver Bey bu komisyonda bulundu. İzahat versinler.

Fahri Bey -Ödemiş- Zaman-ı sabıkda ders nezaretinin vazifesi dersleri teftiş değil hükümet-i müstebide tarafından talebenin ahval-i siyasini murakabe için, hafiyelik için tayin olunurdu. Müdür, ihtilaf olursa hal etmek vazifesini yapamaz diyorlar, doğru değil. Müdür muktedir olmadıktan sonra ders nezaretine luzum kalmaz.

Enver Bey -Akhisar- Bu mektebde

191 Vb

müdür hususat-ı idareye ile tevakkul edeceğinden dersleri teftiş eylemesi mümkün değildir. Tedrisatı taht-ı teftişte bulundurmak üzere bu mektebde ders nezaretine luzum vardır.

Müdür Vekili Sezai Bey - Zaten fazla olarak bunun okuttuğu derslerle var bu lağv olunursa sonra onun uhdesinde bulunan dersler açıkda kalır.

Yusuf Rıza Efendi -Soma- Dersi varsa o başkadır. Yalnız buna ders nazırı değil muallim-i evvel namı verilsin.

Halil Paşa -Söke- Yusuf Rıza Efendi'nin fikri müsbettir. Nezarete luzum yok. Öyle Beyhude yere bin kuruş verilmesi muvafık değil.

Reis - Bu zat mütemadiyen tedrisatla meşguldür.

Ali Efendi -Çeşme- Burada [programda] diğer muallimlerin ders saatleri gösteriliyor. Nazırın ders okutacağına dair hiçbir şeyi yok.

Reis - Bunları düşünmek meclis-i umumiye ait bir vazife değil. Bunlar mektebce tayin olunacak programlara tabii olacaktır.

192 Va

Bekir Behlül Efendi -İzmir- Artık mesele tevzih etti. İhtiyaçta tahkik etti. Binâenaleyhmünakaşaya luzum yok.

Reis - Herkes ihtisası dairesinde söz söylerse daha muvafık olur.

Hacı Mehmet Efendi- Soma- Bu nezaret tayin yine kaldırsakda muallimi evvel gibi bir unvan ile iktifa ve ibka etsek daha iyi olur.

Yusuf Rıza Efendi -Soma- Mekatib-i aliyyeden mezun olsun.

Reis - Müzakere kâfi müdürün ifadesi vechile tedris ilede iştigal ve mektebin diğer tedrisatına nezaret etmek ve mekatib-i aliyyeden mezun olmak üzere birisinin tayinini reye koyuyorum. Kabul edenler ellerini kaldırsın. [Eller kalkar.] Ekseriyet var. Kabul olundu.

[Muallim-i daimiyenin maaşı okundu.]

Cevdet Efendi - Manisa- Muallim-i daimiyenin maaşı çoktur. Rüştüye muallim-i evveleri beş yüz kuruştan ziyade maaş almıyor.

Enver Bey -Akhisar- Bunlar sanâyi' kısmında tedrisatda bulunacaklarından yüksek bir mâlumata sahip olmaları lazım gelen muallimlere bundan az maaş verilemez.

Yusuf Rıza Efendi -Soma- Bu

192 Vb

muallimler mekatib-i aliye mezunlarından olmak şartıyla bu miktar maaşı kabul edelim.

Müdür Vekili Sezai Bey - Mekatib-i aliyyeden mezun olmak kaydı doğru değil. Çünkü mekatib-i aliyyeden mezun olmayıpta malumat-ı vasia mükemmelere hasebiyle onlar kadar vucutlarından istifade edilecek zevat var. Misal olarak zikr edilebilirim. Hoca Celal Efendi mekatib-i aliyyeden me'zun değil. Fakat ulum-u riyyaziyyede bugün ihtisasıyla kendisini tanıttırmıştır. İdadide de muallimlik ediyor.

Reis - Mekteb-i ali mezunlarının tercih olunması muvafık. Fakat bunlardan bulamazsak herhalde ehliyet ve iktidarı derece-i kifayede bulunanlardan alınması lazım. Bu gibileri de bulunur. O kaydı tercih kaydıyla kabul edelim.

Cevdet Efendi -Manisa- Rüştüye muallimleri beş yüz kuruş alıyor. Bu mektebde rüştüye derecesindedir. Bu böyle iken neden sekiz yüz verelim?

Fahri Bey -Ödemiş- Müzakere kâfidir.

Enver Bey -Akhisar- Dar'ül funun edebiyat kısmından neşeat edipte doğru

193 Va

bir imla yazamayanlar da var. Mekteb-i aliyyeden me'zun olmayanlar arasında matlub ehliyet ve iktidarı haiz birçok zevat vardır.

Cevdet Efendi -Manisa- Maarif maaşlarını veren ve takdir eden yine bu meclistir. Neden maarife ait muallimlere az ve sanâyi' mektebine çok verelim? Bu doğru değil.

Halil Efendi -Urla- Tedrisat-ı ibtidaiye kanununa tevfikân bu maaşlar tayin edilmiş ise hangi sınıf üzerine yapılmıştır. Bunu söylesinler.

Müdür Vekili Sezai Bey - Bu mektebin dersleri rüştüye derecesindedir. Ancak buradaki tedrisat hiçbir zaman resmi rüştüye mektebi programlarına tevafuk etmez. Buradaki tedrisat nev-i şahsına münhasırdır. Bunun için taşra rüştüyelerini bu mekteble mukayese edipte maaşlarının miktarını istiksar etmek doğru değildir.

Reis - Sekiz yüz kuruş maaşla kabul edenler ellerini kaldırsın. [Eller kalkar.] Ekalliyet. Yedi yüz'le kabul edenler [Eller kalkar.] Yine akalliyet var. Altı yüzle [Eller kalkar.] Ekseriyet var. Altı yüz kuruşla kabul olundu.

Fahri Bey -Ödemiş- Hükümet

193 Vb

ve kimya dersi okutmak için altı yüz kuruş ile muallim bulunmaz. Sekiz yüz kuruş verilsin.

Cevdet Efendi -Manisa- Hikmet ve kimyanın kısım-ı ibtidaiyesi okutturulacak. Öyle mühim bir şey değil. Altı yüzle bulunur.

Reis - Bunu da altı yüz kuruş olarak mı kabul ediyorsunuz? [Evet, evet] Ekseriyet var. Buda öyle.

[Musiki muallimine ait maaş okundu.]

Kazım Nuri Bey -Aydın- Musiki muallimine verilen sekiz yüz kuruş azdır. Herhalde tezyid edilmelidir. Hiç olmazsa bin kuruşla iblağ' edelim.

Kazım Bey -Gördes- Bu maaşa zaten zam icra edilmiş sekiz yüz kuruş üzerine artık münakaşaya gerek yok.

[Lisan-ı ecnebi ibtidai kısmı muallimine ait maaş okundu.]

Reis - Altı yüz konmuş. Muvafık mı Efendim? [Muvafık, muvafık] Peki. Geçelim.

[Lisan-ı Ecnebi kısım-ı sanâyi' muallimine ait maaş okundu.]

Reis - Buda dört yüz kuruş muvafık mı? [Muvafık, muvafık] Peki.

194 Va

[Kısım-ı sanâyi'nin son sınıfı muallimi ile resim muallimi ve musiki muallim muavinine ait maaşlar okundu.]

Reis - Bunların birisinin altı yüz, resim mualliminin beş yüz, musiki muallim muavinin iki yüz kuruş. Nasıl kabul olunuyor mu? [Kabul, kabul] Peki geçelim.

[El işleri muallimine ait maaş okundu.]

Reis - Bu el işleri nedir?

Müdür Vekili Sezai Bey - El işleri talebeye sanat hakkında bir fikir vermek ve onları sanaathaneye ihzar için bir dersdir. El işleri dersi bugün yalnız bizim, sanâyi'ye müteallik olan mektebimizde değil mekatib-i saire-i resmîyede bile kabul edilmiştir.

Enver Bey -Akhisar- El işleri dersi sanâyi' mektebine en ziyade lazım olan bir dersdir.

Reis - El işleri lüzumunu reye koyuyorum. Kabul edenler ellerini kaldırsın. [Eller kalkar.] Kabul olundu. Maaşı dört yüz. Bunuda kabul ediyor musunuz? [Kabul, kabul] Peki. Bu da kabul olundu.

[Terbiye-i bedeniye muallimine, malumat-ı diniye muallimi ve imamlığa ve kısım-ı ibtidai daimi muallimlikleriyle hendese ve hesap, usul defteri muallimlerine ait maaşlar okundu.]

Reis - Bunlarda aynen mi Efendim? [Evet, evet] Peki, geçelim.

194 Vb

[Hademe ücretlerine müteallik ikinci madde okundu.]

Kazım Bey -Gördes- İşçi başının sene-i sabıktaki maaşı ne kadar?

Muhasebe-i Hususiye Müdürü - Üç yüz dört kuruştur.

Kazım Bey -Gördes- Orada yiyor mu? Akşam yemeğini evine götürüyor mu?

Müdür Vekili Sezai Bey - Mekteb idaresi katiyen böyle bir hale müsaade etmez.

Hacı Mehmet Emin Efendi -Aydın- Erkek çamaşırcıları daha iyi çamaşır yıkarlar. Çamaşırcılık için kadınlar alınmasın. Erkek alınsın. Hem de hasta bakıcılar neden kadınlardan tayin olunuyor? Acaba esbab-ı mucibesi nedir?

Rıza Bey -İzmir- Kadınlar daha şevkatli olduğundan daha iyi bakarlar onun için.

Reis - Müzakere kâfi. Hademe ücretlerine ait maddeyi reye koyuyorum. Kabul edenler ellerini kaldırsın. [Eller kalkar.] Ekseriyet var. Aynen kabul olundu. Faslıda reye koyuyorum. Kabul olunuyor mu? [Kabul, kabul] Kabul olundu.

Meclis-i umumice kabul olunan birinci fasılın sanâyi' mektebi heyet-i idare ve talimiyesiyle sanâyi'haneler müstahteminine ait maaşata müteallik birinci maddesinin şekli:

Senenin ibtidasından

Dört aylık	Sekiz aylık	
Şehriyesi	Şehriyesi	Nev-i memuriyet
2.000	2.000	Müdür
800	800	Katib ve muhasib
500	500	Mubayea ve eşya-ı mamule tahsildarı
500	500	Anbar memuru
600	600	Dahiliye memuru
400	400	Mubassır
400	400	Mubassır
400	400	Mubassır
400	400	Doktor ve Hıfzıssıhha muallimi
1.500	1.500	Makine mühendisi
950	1.000	Demirhane ustabaşısı
285	400	Demirhane kalfası
650	900	Tesviyeci ustası
570	800	Dökmeci ustası
570	570	Kundurahane ustabaşısı
380	380	Kundurahane kalfası
800	800	Terzi ustası
300	300	Terzi kalfası
800	800	Fenerci ustası
712	900	Marangoz ustası
350	400	Marangoz kalfası
250	300	Marangoz kalfası
475	900	Oymacı ustası
1.000	1.000	Ders nazırı
600	600	Muallim-i daimi
600	600	Eşya vesaire muallimi
800	800	Musiki muallimi
600	600	Lisan-ı ecnebi muallimi
400	400	Lisan-ı ecnebi muallimi
400	400	Kısım-ı sanâyi' son sınıf muallimi
500	500	Resim muallimi
200	200	Musiki muallim muavini
400	400	El işleri muallimi

300	300	Terbiye-i bedeniye muallimi
400	400	Malumat-ı diniyye muallimi ve imam
400	400	Kısım-ı ibtidai daimi muallimi
400	400	Kısım-ı ibtidai daimi muallimi
400	400	Hendese hesab muallimi
400	400	“Ve usul defteri”

Maddenin Yekûnü kuruş - 281.968

Meclisi umumice kabul olunan hademe ücretine müteallik ikinci maddenin şekli:

Seneviyesi	Şehriyesi	Aded	Nev-i hizmet
1.800	150	1	Hastabakıcı kadın
5.400	450	3	Çamaşırcı kadın
3.600	300	2	Yatakhanehizmetçisi
4.200	350	1	Aşçı başı
3.600	300	2	Aşçı yamağı
2.400	200	1	Lokantacı başı
3.600	300	2	Lokantacı yamağı
3.600	300	1	Ser hademe
3.000	250	1	Kapıcı
2.400	200	1	Arabacı
12.600	1.050	7	Hademe
46.200	3.850	22	

Reis - Yarın sabah sanâyi' bütçesinin bakiye-i müzakeratına devam ederiz.
Şimdi vakit geldi. Müzakereye hitam veriyorum.

196 Va

2.8. Sekizinci İctima

2.8.1. Birinci Celse

2 Şubat sene 330 Pazartesi

Dakika	Saat
15	10

Kab'le-z-zeval

Meclis-i umumiye-i vilayet, taht-ı riyaset vilayet penahide aza Tevfik Paşa, Rıza Bey, Bekir Behlül, Hafız Ali, Mesrob Simonyan Yosef İstrogo Efendiler -İzmir-, Halid Efendi -Urla-, Hacı Mümtaz, Lütü Efendiler, Fahri Bey -Ödemiş-, Sadık Efendi -Bayındır-, Rahmi Bey, Mustafa Efendi -Bergama-, Hacı İsmail ve İsmail Faiz Efendiler -Tire-, Abdüllatif, Ali Efendiler -Çeşme-, İbrahim Bey -Karaburun-, Rıfat Efendi -Menemen-, Hasan Tahsin Efendi -Nif-, Sabri Bey -Seferihisar-, Hacı Mehmet Emin Efendi, Hamdi, ve Reşit ve Beyler-Aydın-, Hacı Halil Paşa -Söke-, Mustafa Efendi -Karacasu-, Hacı Mehmet ve Sadık Efendiler -Nazilli-, Fuat Bey -Çine-, Hasan Fehmi Efendi -Bozdoğan-, Ahmet Ziya Efendi, Yusuf Bey -Denizli-, Hüseyin ve Osman Efendiler -Çal-, Ali Bey -Buldan-, Hacı Mehmet Efendi -Tavas-, Mehmet Arif Efendi -Garbi Karaağaç-, İsmail Efendi -Sarayköy-, Ali ve Enver Beyler -Akhisar-, Galip Bey -Alaşehir-, Mustafa Efendi -Demirci-, Yusuf Rıza Efendi -Soma-, Fikri Bey -Kasaba-, Fahri Efendi -Kırkağaç-, Halil Efendi -Kula-, Kazım Bey -Gördes-, Mahmut Bey -Eşme-, Cevdet ve Halit Efendiler -Manisa-, dan

196 Vb

cem'an elli zatdan mürekkeb olarak akdi ictimâ eyledi.

Reis - Ekseriyetımız var. Meclis-i küşâd ediyorum. Zabt-ı sabık okunsun.

[Zabt-ı sabık Rahmi ve Enver Beyler tarafından okundu.]

Reis - Zabt-ı sabıkda muhtaç tashih görülen bir ifade var mı? [Muvafık, muvafık] Peki. Aynen tasdik olundu. Bütçenin müzakeresine devam edelim. Okuyunuz. [İkinci faslının me'kulâta müteallik birinci maddesi okundu.]

Reis - Bu madde ile talebenin adedi mevzu' bahis edilmiş oluyor. Bu talebenin mevcudu üç yüz hesab edilerek o suretle konmuş. Bu tahsisat talebenin

miktarı hakkındaki tekliflerle alakadardır. Meclisce bu miktar muvafık görülüyorsa teklif vechile kabulü lazım gelir. Muvafık görülmüyor ve tenkis edilecekse o vakit bu miktar me'kulât da tenzil edilir. Bunun için evvela talebe miktarı tayin etsin.

Bekir Behlül Efendi -İzmir- Talebenin miktarı ne kadardır.

Müdür Vekili Sezai Bey - İki yüz yetmiş talebe var.

Bekir Behlül Efendi -İzmir- Mektebin

197 Va

vüs'at-ı istiabiyesi ne kadardır?

Reis - Şimdi târ. Fakat cihet-i askeriyeden iştigal edilmiş ve vasi' bir binası da var. Orası tahliye edilirse birçok talebeyi istiab edebilir.

Bekir Behlül Efendi -İzmir- Şu halde talebenin miktarı da tezyit olunabilir. Ancak fazla talebe için bütçemiz müsait değil.

Reis - Tezyit edilse de az bir fark eder. Çünkü aynı ustalar, aynı muallimler, aynı memurlar, aynı sanaathaneler. Fazla bir şey ilave edilecek değil. Mektebin esaslı masrafından da bir tezayit hâsıl olmayacak yalnız me'kulât ve melbusat da talebenin miktarına göre fark edecek.

Hacı Mehmet Emin Efendi -Aydın- Me'kulât da görülen fazlalık hademenin yemesinden ileri geliyorsa bu tesisatın hali sabıkına ircai için hademeye ait kısım tenzili lazımdır. Biz de hastanelerde üçer kuruş hesap edilmiş. Burada dört kuruş konmuş. Hâlbukihastanede daha ziyade masraf olmak lazım.

Reis - Hastahanedeki me'kulât her bir yatak için üçer kuruş hesap edilmiş

197 Vb

ise de her gün üç yüz yatakta hasta bulunamayacağından üçer yüz yatak üzerine verilen miktar tahsisat ile mesela o gün mevcut olan yüz veya yüz elli hastanın yemekleri te'min edilebilmektedir. Aksi halde üç yüz hasta bulunursa bunun için verilen tahsisat kifayet etmez. Hâlbukimektebin me'kulâtı yatak üzerine değil mevcut talebe üzerine hesap edilmesi lazım.

Sabri Bey -Seferihisar- Me'kulât miktarı talebe ve hademe ve memurin ile beraber üç yüz kırk kişi üzerine konulmuş. Bunların içinde ufak çocuklar da var.

Bunlara dört kuruş gitmez. Bunlarkini hiç olmazsa üç buçuk kuruşa tenzil edelim.

Müdür Vekili Sezai Bey - Mektebi sultanide dört kuruştan fazla veriyorlar.

Enver Bey -Akhisar- İttahat ve Terakki mektebinde her talebe için dört buçuk kuruş sarfediliyor. Bu miktarda yetişmediğinde tezyidine ihtiyaç görülüyor.

Reis - Evvel talebenin adedini reye koyacağız. Fakat ondan evvel İbrahim Bey'in bir takriri var. Evvela o okunsun da reye vaz'olunsun.

198 Va

[Suret-i atiyede munderic takrir okundu.]

Terbiye-i nisvan meselesi bütün memalik-i mahrusada en mühim mesail-i ictimaiyeden olduğu üzere idare-i arz Beyandır. Hâlbukivilayetimizde bu mühim mesele ictimaya daima ihmal edilir, layık olduğu derecede nazar-ı dikkat ve ehemmiyete alınmamıştır. İstikbalin valideleri olan yetim ve bugün zavallı kızların da ati-i hayatları nazar-ı teslim olunursa inas-ı sanâyi' mektebinde ihtas ve küşâd-ı lüzumu anlaşılır. Binâenaleyh mekteb-i sanâyi' talebe-i mevcudesinden elbasının tenziliyle mekteb itsalindeki dairede şimdilik adedi elli talebeden ibaret olmak üzere ittihaz olunacak şerait dairesinde birde kız sanâyi' mektebinin te'sisini heyet-i muhteremenin ârâ ve mukarerat saibesinden intizar eylerim.

Karaburun- İbrahim Refik

Reis - Bu takrir kabul ediliyor mu?

Bekir Behlül Efendi -İzmir- İhtiyaç varsa şimdi te'sisi mümkün değil.

Sabri Bey -Seferihisar- Zamanımızda erkeklerden ziyade kadınların terakkisi nazar-ı dikkate

198 Vb

almak lazım. Bunun için bu teklifin kabulüne taraftarım. Yalnız bir mektebin içinde hem erkek hem kızların bulunması muvafık değil. Kızlar için mümkün değilse hariçte bir mahal tedarik olusun.

Mustafa Efendi -Demirci- Kızlar iptidai ve rüşdi mekteplerinde lazım olacak kadar sanaat öğreniyorlar. Ayrıca bir kız sanâyi' mektebinin tesisine lüzum yok. Şimdiki miktar talebenin tenkisi doğru olamaz.

Kazım Bey- Gördes- Erkek talebenin tenkis miktarı muvafık değil. Fakat kız sanâyi' kısmına da işte lüzum vardır. Bunu bütçeden tasarruf icrasıyla te'min edelim. Mesela me'kulâtındaki dört kuruş çok. Bu en yüksek bir tertib. Bu miktar tenzil edilerek hâsıl olacak tasarruftan elli değil hatta yüz kız alınsın.

Fahri Bey -Ödemiş- Dört kuruş çoktur. Bende Kazım Bey'in fikrine iştirak ederim.

Enver Bey -Akhisar- İbrahim Bey'in tahririne iştirak etmeyecek aza-ı kiramdan bir zat tasavvur etmiyorum. Bu kız sanâyi' mektebinin esası hakkında uzun düşünmek lazım. Evvela bu cihet tayin ettikten sonra mektep

199 Va

yapılmalıdır. Bunun için gelecek seneye te'hir edelim.

Halit Efendi- Urla- Bu kız mektebi geçen sene de mevzu bahis olmuştu. Buna lüzum var. Her halde bu sene te'sis edilsin.

Reis - Hakikaten bu pek mühim bir müessese olacak. Bunu inkâr edecek yok. Memleketimizde birçok muhacir kızlar, dullar var. Bunlar öyle bir sanaat sahibi olsaydı hiç böyle sefil kalmazlardı. Hükümete de bar olmazlardı. Bunun için inass-ı sanâyi' mektebinden pek çok istifadeler te'min olunabilir. Ancak mektep ne gibi esaslara müstenit olmalı? Ne gibi bir program yapılmalı? Nasıl tesis edilmeli? Evvela bu cihedlerin tetkiki lazım. Buda vakte muhtaç. Onun için şimdiden yapılamaz. Zaten açığımız var. Bunu kapamak için çareler aranıyor. Bu da kabul olunursa da o vakit açık daha ziyade artacak. Bu mesele beş senelik programların tetkikinde düşünülebilir. Şimdi reye müracaat edeceğim. Üç yüz talebenin muhafazasına taraftar olanlar yani kabul edenler ellerini kaldırsın. [Eller kalkar.] Ekseriyet var. Kabul olundu. Tahrirde teklif olunduğu vechiyle bir kız

199 Vb

sanâyi' mektebinin şimdiden te'sisiyle tahsisatının bütçeye konmasını kabul edenler ellerini kaldırsın. [Birkaç el kalkar.] Ekalliyet var. Red olundu. Tahririn beş senelik tanzimi hengamında nazar-ı dikkate alınması cihetini de reye koyuyorum. Kabul edenler ellerini kaldırsın. [Eller kalkar.] Ekseriyet var. Beş senelik programın tanzim ve tetkikinde nazarı dikkati alınacak.

[Me'kulât maddesinin tekrar müzakere ve münakaşasına başlandı.]

Reis - Talebenin tağdis için icab eden yemeğin daha ucuz tedariki kabul ise ben de tenkisi taraftarıyım. Böyle kimsesiz çocuklar sanaat öğrenmek emeliyle mektebe geliyorlar; oraya giriyorlar. Bu mektebten çıkacak sanaatkarlar ayda dört beş yüz kuruş kazanırlarsa kârdır. Bu sanaatkarlar, çocukluğunda aynı bir servet sahibi gibi tağişe alıştırlarsa mektebten çıktuktan sonra bu alıştıklarını terk etmeleri zordur. Çünkü kazanacakları para öyle alıştıkları dereceyi muhafaza edemezler sonra müşkilat çekerler.

Müdür Vekili Sezai Bey - Menkûlat fiyatının beher nefer üzerinden yevmiye dört kuruş konulmasının sebebi, geçen sene üç kuruş olan iş bu miktarın me'külât

200 Va

fiyatlarında bugün daha şimdiden % 25 nisbetinde fazlalık olmasından ve bundan sonra daha ziyade artması katiyen muhtemel bulunmasından neşeat etti. Fiyat fazlalığına mukabil verilen yemeklerin kıymet ve kifayet itibarıyla azaltılması teklifine gelince bu kabil değil. Çünkü vucutları hal-i teşekkülde bulunan çocukların hem fikren, hem bedenen meşgul olacakları nazar-ı itibare alınmak lazım gelir. Konulan fiyatlar fenen verilmesi iktiza eden gıdaların fiyatıyla mukayese edilerek yapılmıştır. Mekteb-i sanâyi'e gelen çocuklar anasız babasız yetimler olmadığı için alelekser mağlul oluyorlar. Bunları tedris ve tecrübe edebilmek için evvela emirde yaşatmak lazım. Yaşamak için lazım gelen vesaitden en mühimide gıdadır. Binâenaleyharz ettiğim miktarın kabulü zaruridir.

Hasan Fehmi Efendi -Bozdoğan- Mevki itibariyle dört kuruş çok değil.

Kazım Bey -Gördes- Mektebdeki usul iâşe büyük bir ailenin usul-ü iâşesine muvafık olarak tanzim edilmiş. Hâlbukibu çocukların kısım-ı azamı bi-kes diğer kısmıda zaten fakir. Onları birden öyle yüksek derecede iâşeye alıştırmak doğru

200 Vb

değil. Bu çocuklar hakkında iyilik değil israftır. Bir askerin iâşe yevmiyesi yüz paradır. Asker hakkında tatbik olunan usul-ü iâşe mektebde de tatbik edilsin. Hiç olmazsa dört kuruşu üçe tenzil etmiş oluruz.

Müdür Vekili Sezai Bey - Mektebde de asker usulü tatbik olunuyor.

Reis - Sanâyi' mektebinde sultani mektebindeki usul-ü iaşenin tatbiki mümkün ve muvafik değil. Meselâ pirinç yerine bulgur, şeker yerine pekmez verilirse masraf o vakit tenkis edilir. Bu mektebde de öyle olmak lazımdır.

Müdür Vekili Sezai Bey - Üç kuruş kâfi gelemez.

Reis – Dar'ül muallimin için yevmiye ne kadar sarf olunuyor.

Muhasebe-i Hususiye Müdürü – Henüz tayin etmedi.

Reis - Zannedersem 4 kuruştan aşağı değil.

Cevdet Efendi- Manisa- Askere verilen zannedersem yüz para kadar bir masrafdır. Ancak galâ-yi es'arde var. Bunun için mektebinkini üç kuruşa iblâğ edelim. Kifayet eder.

201 Va

Mahmut Bey -Eşme- Asker yüz para ile geçinirse talebeninde öyle geçinmesi lazım gelmez. Üç kuruş verilmeli.

Sabri Bey –Seferihisar – Yalnız talebe yemek şartıyla dörder kuruş verelim.

Reis – Talebe başına 3'er kuruş teklif olunuyor. Reye koyuyorum kabul edenler ellerini kaldırsın. [Eller kalkar.] Ekseriyet var. Talebe başına 3 kuruş kabul olundu. Gece gündüz mektebde yatan muallimlerle hademenin orada yemeleri muvafik. Fakat bazıları da var. Bunlara yemek verilmemelidir.

Hacı Mehmet Emin Efendi – Tavas – Bunların hangileri yatacak, hangileri yemeyecek? Bunların miktarı tayin etmeli.

Reis – Daimi muallim olmayanlara mektebde yatmayanlara verilmek doğru değil. Bu böyle olduğu gibi muvakkit hizmetlerde öyle çamaşır yıkamak için gelenlerde öyle.

Fahri Bey – Ödemiş – Muallim maşatı fazla fazla verdik. Hademeler müstesna olmak üzere muallimler mektebte yiyecek bulurlarsa yevmiye üçer kuruş hesaplarına kayd olunsun.

Reis – Gece gündüz mektebde

201 Vb

kalan daimi muallimler mektebde yatmalıdır. O adamlar mektebde yediklerinden dolayı para almak doğru değil. Vaziyetleri muvakkit olanların da mektebde yemek yemeleri muaffik olamaz. Muvakkit hizmetlerde öyle.

Cevdet Efendi – Manisa – Herhalde muallimin talebe ile yemek yiyecek kaydı konsun.

Reis – Zaten bu usul tatbik olunuyor. Daimi muallim ve hademelere mektebde yemeklerini ve daimi olmayanların da kendi yemeklerini hariçde tedarik etmelerini reye koyacağım.

Sabri Bey – Seferihisar – Mademki öyledir. Daimi muallimlerde öğlen dışarıya çıkıp yemek yiyebilirler. Bunun için onlarda mekteb mekûlatından yemesinler.

Hafız Ali Efendi – İzmir – Sultani mektebinde yalnız nöbetçi muallimlerle mubassırlar ve hademe yemek yiyorlar.

Reis – Daimi muallimler ve memurinlerle hademenin mektebde yemek yemelerini ve olmayanlarında kendileri hariçde tedarik etmelerini reye koyuyorum. Kabul edenler ellerini kaldırsın. [Eller kalkar.] Ekseriyet var, kabul olundu.

202 Va

Meslisi umumice kabul olunana ikinci fasılın me'külata mutaalik birinci maddesinin şekli

Talebe	300	
Hademe	22	
Muallim ve memurin	<u>16</u>	
Kuruş	Yekûn	338

$$370110 = 365 \times 3 \times 338$$

Ekim'de tatil zamanı mektebde bulunmayacak 150 talebenin me'kulâtı tenzil =>

$$\begin{array}{r} 370.110 \\ \underline{27.000} \\ 343.000 \end{array}$$

[Müteferrikaya (ücret) ait ikinci madde okundu.]

Reis – Kabul mü? [Kabul] Peki, geçelim.

[Mefruşata müteallik I. Madde okundu.]

Reis – Bu da öyle mi? [Evet, evet] Peki.

[Melbusata müteallik IV. Maddeale-l-müfredat okundu.]

Mahmut Bey – Eşme – Fanilaların fiyatları çoktur.

Müdür Vekili Sezai Bey – Dış fanilasıdır. Yelek yerine konulacak.

Hacı Mehmet Emin Efendi – Aydın –

202 Vb

Geçen sene bu madde 112.000 kuruş idi. Şimdi fazla isteniyor.

Reis – Müfredat okunsun. Neden fazla istendiği anlaşılır.

Hacı Mehmet Emin Efendi – Aydın – Fukara çocuklara fanilaya alışmamışlar onun için yine gömlekle iktifa edelim.

Reis – Bak buna muterizim. Herhalde kıyafetlerinin muntazam olması ve çocukların iyi giyinmeye alıştırılması lazım. Fanila yerine gömlek giydirmek doğru değil. Babalarının evlerinde gördükleri gibi olursa o vakit zıbyn işi olur.

Sabri Bey – Seferihisar – Fanila fiyatını 15 kuruşa tenzil edelim de adedini 3'e ibla' edelim. Daha iyi olur.

Reis – Bu fanilalar, kabutu hazf ederek yerine konulmuş bir elbiselerdir. Bunlar öyle 15 kuruşa alınamaz hatta 25 kuruşa alınırsa pek ucuza olur. Adedinin tezyidi başka mesele. Esasen kışın bir pelerin giydiriliyordu. Şimdi bunun yerine dış fanilasını giydirilecek. Müdür Bey öyle münasip görünüyorlar. Mamafih hangisinin giderilmesi muvafıktır. Sonra da halledilebilir. Şimdi fanila meselesini halledelim.

Hafız Ali Efendi – İzmir – Bu fanilalar 25 kuruşa alınamaz.

Reis – Adam akıllı ve metin olarak alınacak bir fanilanın 25 kuruş ile tedariki mümkün değil.

203 Va

Kazım Bey – Gördes –Bir çocuğun elbisesi için 716 kuruş konmuş. Bunu had-ü satı olarak 500 kuruş tenzil edelim. Muvafık olur. Eşyaların miktarlarından hatt-ı azam nazari itibara alınmış. Onun için miktar-ı Yekûn kabarıyor. Biz ise tasarruf etmek istiyoruz. Mesela çorapların daha ucuzlarından alınması mümkün.

Müdür Vekili Sezai Bey – Mektebin kabul ettiği şekli telebbüse göre çoraplar uzun konçlu olacak. İçeride kullanılacak çorap başkadır. Bunlardan tasarruf icrası caiz olamaz. Uzun konçlu çorapların sağlam ve iyi olması lazım. Bunlar ucuz alınamaz. Konulan fiyatlar 1. Tahkike müsteniddir. Ale-l-amiya konulmamıştır.

Reis – Ben ziyadelik görmüyorum. Bu son yapılan elbiseler kaçta yapıldı?

Muhasebe-i Hususiye Müdürü – Zannedersem aşağı yukarı bu miktara tevdi.

Reis – Ben bu müfredatta fazla bir şey göremiyorum. Korkarım ki 500'e tenzil edilirse çocukların sefil kalmalarına sebebiyat verilir. İyi giyinmelerini temin etmek ve bu surette talebeyi iyi giyinmeye alıştırmak için bu para fazla değil.

203 Vb

Sabri Bey – Seferihisar – Bu eşyalardan bir kısmı mektepte yapılabilir. 716 kuruş çoktur.

Reis – Kışlık bir palto 50 kuruşa yapılabilir mi? Evvela bun anlayalım. Bir dona 10 kuruş konmuş eğer fazla ise tenzil edilir. Eşyaların miktarı hakkında değil fiyatlarında bir fark varsa onu tetkik edelim. Tahkiki halinde tenzil edilir.

Mahmut Bey – Eşme – Bir don 7 kuruşa yapılabilir.

Fikri Bey – Kasaba – Askere altışar kuruşa yaptırdık.

Reis – Şu halde bu donlar için on kuruş yerine 7 kuruş koyalım.

Hacı Mehmet Emin Efendi – Aydın – Bir usulümüz vardı. Geçen sene masraf okunurdu.

Muhasebe-i Hususiye Müdürü – Geçen sene behr talebe nazar-ı dikkate alınarak konmamış idi.

Mahmud Bey – Eşme – Her talebe için 6’şar yüz kuruş verilirse kâfi gelecek.

Reis – Hadi faniler yerine kişilik palto alsak. Acaba verilen o tahsisatla

204 Va

zıkr olunan eşya alındı mı? Harici elbiseleri yapılmamış da kısım eşya alınmadı mı? Zan etmem ki alınsın. Çünkü kifayet etmez. Benim bildiğim yalnız harici elbise yapıldı.

Mahmut Bey – Eşme – Bu eşya içinde kıymetlerinin tağdili mümkün olanlarda var. Mesela 4 kuruşluk çorap 100 paralık alınabilir.

Reis – Uzun konçlu çoraplar alınamaz. Pantolonlar kısa kabul edilmiştir. Kısa çorap olamaz.

Kazım Bey – Gördes – Elbiseler için ücret-i imaliye konmuş. Mektebde terzihane te’sis olunacak. Orada yapılsın. Ücret-i imaliyeden tasarruf olunur.

Reis – Daha henüz te’sis olunmadı. Te’sis olursa bile öyle az bir zamanda elbise dikilebilecek bir hale gelmez. Bunun için bu teklif doğru değil.

Şimdi ayrı ayrı ettiğimiz hesap neticesinde yetmiş iki kuruş fazla çıkardık.

204 Vb

Şimdi nasıl olur da beş yüz kuruşla bu eşyayı idare edeceğiz.

Bekir Behlül Efendi – İzmir – Bunlardan bilahare hiçbir tasarruf icra edilmiyor mu?

Reis – Olursa kalır. Şimdi bizim böylece kabul etmemiz lazıma-i ihtiyadır.

Mahmud Bey – Eşme – Bütçemizde açık var. Öyle ihtiyaten fazla bırakmak muvafık değil.

Reis – Reye koyacağım. En nihayet tahkik ettiği vechile altı yüz yirmi sekiz kuruş olarak kabul edenler ellerini kaldırsın. [Eller kalkar.] Ekseriyet var. Kabul olundu.

Meclis-i umumice kabul olunan 2. Müteferrika ve 3. Mefruşat maddeleri:

Nev-i Mahsusat	Madde	Kuruş
Kırtasiye, tenvirat		
Kuvva-i müteharikiye		
Mahrukat, kitap ve	2. Müteferrika	40.000
Resail, dersaneler ve müzikalar kısmı	3. Mefruşat	50.000

205 Va

Kabul olunan II. Fasılın melbuvata müteallik dördüncü maddenin şekli:

Talebe	Kuruş	Yekûn
300X	628	188.400
150X	20	[1] 3000
		[2]191.400

[Tevzi' mükafâta müteallik V. Madde okundu.]

Reis – Kabul mu? [Kabul, kabul] Aynen kabul olundu.

Beşinci Tevzi' mükafât ve sergi maddesinin Yekûnü:

Kuruş

3.000

[Talebe haftalığına ait VI. Madde okundu.]

Hacı Mehmet Emin Efendi – Aydın – Her şeye zam olunduğu halde talebe haftalığı noksan. Bu muvafık değil. Bu parayı hiç olmazsa eski halinde bırakalım.

[1] Yüz elli talebeye yapılacak okulluk.

[2] Bilahare karyolaların müzakeresinde yatakların kılıfı olduğu anlaşılması üzerine on dörder kuruş olarak kabul edilmiş olan yatak çarşaflarından birisinin kaldırılmasına ve bu suretle beher talebe için tahsisini karargir olan 628 kuruşun 614 kuruşa tenziline karar verilmiş. Ve şu hesapca maddenin Yekûnüde 187.200 kuruşa etmiştir.

205 Vb

İstrogo Efendi – İzmir – 40 hafta olarak konmuş 12 hafta tatil zamanı olduğu için bir şeyi konmamış. Hâlbukitalebenin nısfı tatil zamanında mektebde bulunacağı gösteriliyor. Şu halde bunların haftalıklarını da vermek lazım.

Müdür Vekili Sezai Bey – Bunlara ait haftalıklar cezaen Cuma günleri mektebde kalacak talebenin haftalıklarından te'min olunabilir.

Reis – Bu maddede aynen kabul olunuyor mu? [Aynen kabul, kabul] Peki. Geçelim.

Kabul olunana 2. Fasılın talebe haftalığı mükafât-ı nakdiyeye ait altıncı maddesinin Yekûnü.

Kuruş

30.000

[Sanâyi'hanelere sermaye ve kalfalık ücretine müteallik yedinci madde okundu.]

Hafız Ali Efendi – İzmir – Kalfalık nedir?

Müdür Vekili Sezai Bey – Fazla iş geldiği zaman vaktiyle yetiştirmek lazım. Yalnız ustalarla talebe yetişmez. O vakit kalfa tutmaya ve onlara yevmiye vermeye mecburuz.

206 Va

Reis – Bu da kabul mü? [Evet, evet] Peki. Aynen kabul oldu.

[Tamirata müteallik VIII. Maddeokundu.]

Ahmet Ziya Efendi – Denizli – Keşifleri var mı?

Müdür Vekili Sezai Bey – Mimarı mektebe getirdim. Tahmini olarak bir keşif yaptırdım. Öyle esaslı bir keşif yaptırdım. Öyle esaslı bir kesif yapılması vakte muhtaçtır. Binâenaleyh bu miktarı tahmini olarak koymaya mecbur oldum.

Reis – Bu Yekûnde fazla şeyler görüyorum. Mesela tenefüşhane ve sanâyi'hane bahçeleriyle zikir cihetinde ki bahçenin masarif tesviye ve tarihiyesi olarak konulan 20.000 kuruşu şimdilik fazla görüyorum.

Müdür Vekili Sezai Bey –Mektebin hali fena. Dershaneleri bir sene zarfında hiçbir güneş görmüyor. Çocukları öyle adalarda tedris etmek katiyen muvafık sıhhat değil. Mekteb şekil hazırıyla bir maktüldür. Mektebi bu halden kurtarmak için istenilen tahsisatı vermek lazımdır.

Fahri Bey – Ödemiş – Bu meselenin müzakeresini öğleden sonraya tealluk edelim.

Reis – Teneffüşhane ve nasaihane bahçeleriyle zıkr cihetindeki bahçenin masarîf-ı tesviye derecesi masrafını zait görüyorum.

Kazım Bey – Gördes – Bu tamiratın o kadar müsteacil olmadığını zannediyorum. Sene-i atiyede terk olunsun.

Reis – Tamiratın tealluku doğru değil. Bugün beş kuruşla yapılacak bir şeyi bırakılır ve ihmal edilirse sonra yüz kuruş masraf açar.

Sabri Bey – Seferihisar – Beş yüz lira tamir masrafını reye koyalım.

Halil Paşa – Söke – Tamiratın bir keşfi var mıdır?

Reis – Keşfi yok. Sezai Bey bütçenin tanziminden bir hafta evvel geldiği için yalnız mimara göstermiş. Tahmini olarak buraya tahsisat koymuş. Şimdi teneffüşhane ve sanâyi'hane ve deniz cihetindeki bahçelerin masarîf tesviye ve tarhiyesi hakkındaki 20.000 kuruşun kaldırılmasını kabul edenler ellerini kaldırsın. [Eller kalkar.] Ekseriyet var. Kabul olundu. Demek ki bu maddeyi 85.000'den 65.000 kuruş olarak kabul ediyoruz. [Evet, evet] Peki. Vakti geldi. Öğleden sonra müzakereye devam edeceğiz.

207 Va

2.8.2. İkinci Celse

Ba'de-z-zeval

Saat: 2.45

Meclis-i umumi-i vilayet, taht-ı riyaset vilayetpenahide aza Tevfik Paşa, Bekir Behlül, Halil, Hafız Ali, Mesrob Simonyan, Yosef İsterogo Efendiler – İzmir - , Halil Efendi – Urla - , Hacı Mümtaz ve Lütfi Efendiler, Fahri Bey – Ödemiş - , Sadık Efendi – Bayındır - , Rahmi Bey , Mustafa Efendi – Bergama - , Hacı İsmail ve İsmail Faiz Efendiler – Tire - , Abdülatif ve Ali Efendiler – Çeşme - , İbrahim Refik Bey – Karaburun - , Rifat Efendi – Menemen - , Hasan Tahsin Efendi – Nif - , Sabri Bey – Seferihisar - , Hacı Mehmet Emin Efendi, Hamdi ve

Reşit Beyler – Aydın - , Hacı Halil Paşa – Söke - , Mustafa Efendi – Karacasu - , Hacı Mehmet ve Sabık Efendiler – Nazilli - , Fuat Bey – Çine - , Hasan Fehmi Efendi – Bozdoğan - , Ahmet Ziya Efendi, Yusuf Bey – Denizli - , Hüseyin ve Osman Efendiler – Çal - , Ali Bey – Buldan - , İsmail Efendi – Sarayköy - , Hacı Mehmet Efendi – Tavas - , Mehmet Arif Efendi – Garbi Karaağaç – Ali ve Enver Beyler – Akhisar - , Mustafa Efendi – Demirci - , Yusuf Rıza Efendi – Soma - , Fikri Bey – Kasaba - , Fahri Efendi – Kırkağaç - , Halil Efendi – Kula - , Kazım Bey – Gördes - , Mahmut Bey – Eşme - , Cevdet ve Halid Efendiler – Manisa – dan ceman elli zatdan mürekkeb olarak ictima’ eyledi.

Reis – Ekseriyet lazıma var. Müzakereye başlıyoruz. Şimdi Avrupa’ya gönderilecek talebe tahsisatı meselesine

207 Vb

geldik. Bütçeden vuku’ bulacak tasarrufun miktarına göre Avrupa’ya talebe göndereceğiz. Hâlbukine kadar tasarruf edilecek, ne miktar talebe göndereceğiz malum değil. Muvafık görürseniz evvela diğer maddeleri müzakere edelim. Ne tasarruf vaka’ olursa ona göre talebe tahsisatını tayin etmek lazım. Onun için bir fasıl bir madde olmak ve ileride miktarı ve şekli tayin edilmek üzere muvafık görürseniz bu maddeyi çıkaralım. [Muvafık, muvafık] Demek ki muvafık görüyor. Kabul olundu. Fasılı da şu halde sekiz madde olarak kabul etmek lazım. [Evet, evet] Bu da sekiz madde olarak kabul olundu. Bütçenin müzakeresine devam edelim.

[Üçüncü fasılın inşaata müteallik birinci maddesi okundu.]

Reis – Demirhaneye konulan miktar tahsisat keyfi gelmeyecek.

Mümtaz Efendi – Ödemiş – Keşifnamesi yok. Bu ise usule muvafık değil.

Reis – Bu tahsisat müdürün bir haftalık müddeti zarfında erbab-ı ihtisasa tahmini olarak yaptırdığı bir keşiften ibarettir. Yoksa esaslı bir keşfe müstenid değil. Diğer tahsisat ise mızıka binası için altı yüz elli lira vermek doğru

208 Va

değil. Bütçemizin şu darlığı zamanında bunu ileriye tealluk etsek daha muvafık olur. Mızıka dersi verecek bir yer tahsis olunur. Demirhaneye muhtes olan erkam kabul olunsun da mızıka haneninkini sene-i atıye te’hir edelim. Muvafık mı Efendim? [Muvafık, muvafık] 65.000 kuruş çıkarılacak.

3. Fasılın inşaata müteallik birinci maddesinin şekli:

Kuruş

178.180 demirhane ve marangozhane binasının [5] masarîf inşaiyesi

[Yatakhane ve dersaneler levazımı hakkındaki II. Madde okundu.]

Ali Bey – Buldan – Bu mektebdeki karyolalar düzdür. 5,6 mecdiyeye alınabilir. İstenilen tahsisat çoktur.

Reis – Yalnız karyola değil. Yayları da var. Bunun için 5,6 mecdiyeye kifayet etmez.

Müdür Vekili Sezai Bey – Karyolalar yaylarla beraber alınacak. Bütçede ki miktarda tahkikat üzerine vaz olundu.

[5] 329 senesinde inşaat için verilen 71820 kuruş muvafık olup sene-i haliyeye devr edilmiş ve şu halde inşaat için 250.000 kuruş mevcut bulunmuştur.

208 Vb

Ali Bey –Buldan – Yataklarıyla beraber 7-7,5 mecdiyeye alınabilir.

Muhasebe-i Hususiye Müdürü – Hastahane için birer liraya pazarlık edildi.

Kazım Bey – Gördes – Rahle için 15.000 kuruş koymuşlar. Elli talebe için var. Yalnız 50 talebe ilave olunacak. Bunlara ait olanlar alınır. Ötekiler içinde şimdilik mevcut hazırıyla luzum yok. Yazıktır. Millet şu sırada buna mütehamil değildir. Karyolalarada öyle. Yeni talebe için ne kadar lazımsa alınır. Mevcut talebe içinde yeniden karyola alınmasını sene-i atiyeye tealluk edelim.

Müdür Vekili Sezai Bey – Mevcut karyolalar pek fersude şubat içinde bulunduğumuz halde karyolalar kabil tanzif olamayacak derecede haşerat ile doludur. Çocukların sıhhatini de düşünmek icab eder.

Kazım Bey – Gördes – En dar bir zamanda bulunuyoruz. Bu hususta sene-i atiyede tealluk edelim. Münasib olur.

Cevdet Efendi – Manisa – Mevcut karyolalar muhafaza olunsun. Luzumu kadarıda

209 Va

yeniden alınsın. Her bir karyola üçer mecdiyeye yaylarıda 25 kuruşa alınabilir.

Rahmi Bey –Bergama – Daru’l Muallimin için bu defa 100 kuruşa alındı. Sağlam ve sıhhi karyolalar. Ancak üç liraya alınabilir.

Cevdet Efendi – Manisa – En ziyade altı, altı buçuk mecdiye ile alınabilir.

Reis – Şu sırada en ucuz ve yaysız olarak bir karyola ancak 1 liraya alınabilir. Telvin için kullanılan masraf ile şimdiki karyolaların telvin edilmesi haşeratın imhasına hizmet eder. Gerek rahleler, gerek karyolalar temizlenirse bu sene kullanılabilir. Gelecek sene de tecdidi ederiz.

Müdür Vekili Sezai Bey – Memlekette tifüs hastalığı var. Korktuğum sarı hastalığın mektebe sirayet etmesidir. Hâlbukibu haşerat en büyük bir vasıta-i sirayettir. Bunun için karyolaların tecdidi lazımdır.

Reis – Tenzifat layıkıyla ifa edilirse bir şey olmaz. Ütuden geçirilmesi mümkün.

Müdür Vekili Sezai Bey – Karyolaların ütuden geçirilmesi mümkün değil.

Reis – Ben mevcudun temizlenerek kullanılması ve noksanlarının da yeniden alınması taraftarıyım.

209 Vb

Bozulmuş olanlarda nazar-ı dikkate alınır. Rahlelerde keza. Noksanlarını ikmal ederiz.

Enver Bey – Akhisar – Şimdiki rahleler gayet fena ve birkaç çocuğa mahsus olarak yapılmış olduğundan ibkası katiyen muvafık olamaz. Rahleler delik, deşik, gaz tahtalarıyla yamalı, gayet eski. Bunların herhalde tecdidine ihtiyaç var.

Kazım Bey – Gördes – Bendeniz Enver Bey’in fikrine iştirak etmiyorum. Eğer bu mektebdekilerini tebdil etmek icab ediyorsa diğer maarif mektebindeki de aynı olduğundan onların tebdili lazım gelir. Hâlbukiöyle bir zamanda bulunuyoruz ki bir santimi bile israf etmek caiz değildir.

Reis – Küçük çocukların mevcut rahlelerde bulunması mümkün diğerleri için atmış rahle yaptırırız. Şimdilik böyle idare edilir. Bunun için 6000 kuruş ibka olunur. Nasıl muvafık mı? [Muvafık, muvafık] Peki. Karyolalar içinde öyle. 70 tane alınmak üzere 13.000 kuruş birakalım. Muvafık mı? [Evet, evet muvafıktır.] Bu da ekseriyetle kabul olundu.

210 Va

[Fitilli yatak fiyatları okundu.]

Reis – O halde bununda alacağımız karyolalar kadar yani yetmişe ibla' edilmesi lazım.

Sabri Bey – Seferihisar– Fitilli yatak iyi. Yaylı karyola muvafik değil. Masraflıdır. Yay yerine saman minder konsa daha iyi olur.

Reis – En fena mazâr-el-sıhha olan saman minderi kadar bir şey yoktur. Fitilli yataklar tahsisatını reye koyuyorum. Aynen kabul olunuyor mu? [Kabul, kabul]. Aynen kabul olundu. Geçelim.

Bazı Sesler – Battaniyenin tercihi esbabı nedir?

Müdür Vekili Sezai Bey – Hem halif olmak hem de ısıtmak itibariyle daha iyidir.

Ali Bey – Buldan – Battaniye kullanılması iyidir.

Kazım Bey – Gördes – Bu battaniyeler Uşak'taki fabrikadan alınsın. Yerli mamulatıdır.

Reis – Battaniyeler yalnız Uşak'ta değil Hereke'de de yapılıyor. Hangisinde daha iyi bulursak orada alırız. Her zaman yerli mallarını tercih ediyoruz.

210 Vb

Yusuf Rıza Efendi – Soma – Kılıfla beraber bu para yetiyecek.

Müdür Vekili Sezai Bey – Kâfi gelecek.

Reis – Muşamba nedir?

Müdür Vekili Sezai Bey – Yatakhaneler kâmilten döşenecek Efendim.

Kazım Bey – Gördes – Bu da şimdilik bil uzum vafık değil. Hâlbuki tahta olursa her vakit süpürmek lazım. Süpürünce tozlar kalkar. Bu ise muvafık sıhhat değil. Bunun için tahtalara muşamba döşenmesi hıfzı sıhha nokta-i nazarından lazımdır.

İbrahim Bey – Karaburun – Bunlar tezyinat kabilinden olduğu için sene-i atiyeye tealluk edelim.

Reşit Bey – Aydın – Matsur olan kız sanâyi’ mektebi için bu paraya ayırsak daha iyi olur.

Rahmi Bey – Bergama – Bu mektebin en lazım ve sıhhi bir ihtiyacıdır. Kabul edilmelidir.

Reis – Yalnız çocukların sıhhati nokta-i nazarından değil, tahtaların çürümemesinde de hizmet eder. Aynı zamanda temizlik hususunda da kolaylığı var. Sonra sonra tahta

211 Va

bitlerinin tahtalardan çıkmasına mani olur. Muşamba olursa tahta bitlerini temizlemek için yalnız odanın kenarları kalır ki iş o vakit kolaylaşır. Hakikaten lüzumlu bir şeydir.

Mustafa Efendi – Bergama –Şimdide battaniyeyi kabul ediyoruz. Hâlbuki diğer maddede yorgan çarşafı da kabul ettik. Bu fazla olmaz mı?

Reis- Fazla olursa çıkaralım. İki çarşaf için 28 kuruş koymuştuk.

Cevdet Efendi – Manisa – Melbusat maddesinden 28 kuruştan ibaret olan yorgan çarşaflarını tenzil ederiz. Altı yüz kalır.

Hafız Ali Efendi – İzmir – Bir yorgan bir çarşafı idare edilmez. Bunun için herhalde iki çarşaf koymalı.

Reis – Bir çarşafı çıkaralım. Bir çarşafın bedeli 14 kuruştur. Bu miktarı melbusat maddesinden tenzil edelim. Muvafık mı? [Muvafık, muvafık] Muvafık görülüyor. Şu halde melbusat maddesinde beher talebe için kabul olunan 614 kuruşa tenzil edildi.

211 Vb

Şimdi muşamba bedelini reye koyuyorum. Kabul edenler ellerini kaldırsın. [Eller kalkar.] Ekseriyet yok. Rey olunuyor. Devam edelim.

Kabul olunan 3. Fasılın yatakhane ve dersaneler levazımına ait II. Maddesinin şekli:

Kuruş	Adet	Nev-i mahsusat
6000	60	İkişer kişilik rahle
500	10	Müteharrin siyah yazı tahtaları
2090	10	Muallim kürsüleri
13000	70	Karyolalar
3400	50	Fitilli yatak
5500	250	Fitilli yatak yapmak için diğerlerinin bozularak tamirine yünden battaniye ma' kılıf

[Alat ve t ve edevat tedrisiyete ait III. Maddede alel müfredat okundu.]

Reis – Kunduracılığa ait mücessem levhalar nedir? Bunlar zaidir. Kunduracılığa ait resim ve albümlerde öyle. Zaittir. Çıkaralım mı? [Evet, evet] Peki. Çıkarılması tensih olundu.

[Marangozluğa ait mücessem resimler albümler okundu.]

Cevdet Efendi – Manisa – Burada gösterilen pergar (pergel), eşkâl hendese mektebinde yapılıyor.

212 Va

Reis – Bunlar mektebde yapılamaz.

Cevdet Efendi – Manisa – Hikmet ve kimya ve sanâyi' müzesine ait olanlar da zaid.

Reis – Bunlar sanâyi' mektebine elzem olan şeylerdir.

Halil Paşa – Söke – Bunlarda sene-i atiyeye tealluk okunsun.

Reis – Bu olamaz. Kabul olunan program mucibince bu dersleri okutacağız. Hâlbukiokunacak derslerin tatbikatını görmek lazım. Bunlar olmazsa bir faide hâsıl olmaz. Fakat kunduracılığa ait mücessem levhalara resimlere luzum yok. Tercüme edilecek kitaplar nedir?

Müdür Vekili Sezai Bey – Mekteb-i sanâyi’ için lazım ve nafia olan kitablar tercüme ettirilecek.

Reis – Onlar müteferrikadan alınır. Tercüme ettirilir.

Halit Efendi – Urla –Demirciliğe ait olanlar ibka edilsin.

Reis – Hendese ve resim dersleriyle hikmet ve kimya ve sanâyi’ müzesi alatı için konulan tahsisatın kabulüyle diğerlerinin

212 Vb

ihracını teklif ediyorum. Kabul edenler ellerini kaldırsın. [Eller kalkar.] Ekseriyet var. Teklifim kabul olundu.

Kabul olunan III. Fasılın alat ve edevat-ı tedrisiyeye müteallik III. Maddesinin şekli.

Guruş	Nev-i mahsusat	Aded
1200	Resim tahtası	60
2000	Perger	40
800	Eşkâl-i hendesiye	
120? Makası	
300	Resim modelleri	
800	Alçıdan model	
120	Tahta gönye	
200	Mimarî Gönye	
10	Hat-ı şakuli	
30	Mesaha Şeridi	
30	Tesviye ruhu	
30	Minkale	
40	Duvarcı tesviyesi	
20	Mihengir	
50	İrtisam levhası	
50	Münazır levhası	
30.000	Hikmet ve kimya ve sanai müzesi alat ve edevat-ı Osmani cameken ve dolaplarıyla beraber hıfsı sıhhaya ait resimler	
32.300	Yekûn	

Alat ve edevat-ı sanâyi'yeye müteallik IV. Maddenin müzakeresine başlandı. Evvela oymahaneye ait kısmı okundu.]

213 Va

Reis – Muvafık mı? [Muvafık, muvafık] Demek ki aynen kabul olundu.

[Fenercilik ve terzihane te'sisi hakkındaki tahsisat okundu.]

Cevdet Efendi – Manisa – Haricde temin olunacak. Fenercilik için yalnız fenerci ustası maaşına karşılık tutmuştuk. Te'sisat ona dâhil değildir.

Reis – Hayır. Yalnız maai değil te'sisata müteallik olan tahsisat da dâhildir. Karar böyle.

Fuat Bey – Çine – Fenercilik aleyhinde verilen taktirde imzası olanlar. Bunun hakkında şimdi bir şey söyleyemez. Çünkü esasen alyhindedir.

Fahri Bey – Ödemiş – Demirciliğin layıkıyla islahını istiyoruz. Demirhanemiz en ziyade alat-ı ziraiye imaline elverişli olması lazım. Marangozhane demirhaneye ait müfredatda gösterilen alat meyanında ziraat aletleri imali için lazım olan alat ve edevat var mı yok mu? Bilmiyoruz. Bu aletler hakkında bir mühendisten tahkikat icra olundu mu?

Müdür Vekili Sezai Bey – Memleketimizdeki demir fabrikalarında bulunan mütehassıslara

213 Vb

müracaatla onlardan alınan mütâkeaya müsterid olarak bu aletler bütçeye kondu.

Cevdet Efendi – Manisa – Bu aletler yok muydu?

Reis – Yoktu.

[Demirhaneye ait kısım okundu.]

Halil Paşa – Söke – Bu kıymet tahmini midir?

Müdür Vekili Sezai Bey – İzmir'de bulunan demir fabrikaların mühendisleri celb edildi. Bunlarla edilen müzakere neticesinde bu alatin kıymeti tayin olundu.

Fahri Bey – Ödemiş – Burada hiçbirimiz bilemiyoruz. Demirhanenin mukaddes te'sisi izah edilmek şartıyla seferathaneye yazılmalı. Oraca bu demirhane için ne gibi alat lazımdır. Sorulsun. Tahkik edilecek ihtiyaç üzerine

icab eden alat ve edevat alınmalı. Çünkü burada zikr olunan alatı biz bilemeyiz. Bunun içinde açıktan bir tahsisat koyalım.

Reis – Zan etmem ki Avrupa'dan isteyelim de orada tanzim ve irsal olunacak bir demirhane projesini biz burada inşa ve tatbik edebilelim. Şimdi bütçede gelirini alırız. İleride noksanlarımız tahkik ettikçe ikmal

214 Va

ederiz. Daima istikbalde itmamını nazar-ı dikkate almak şartıyla şimdi işe başlıyoruz. En ziyade nazar-ı dikkate alacağımız mesele demirhanemizi mümkün merteye alat-ı ziraiyemizi yapabilecek bir hale koymaktır. Haricdende demirciliğe müteallik siparişleri yapabilecek dereceyi de müşünmeliyiz. Yavaş yavaş ileride iyi bir demirhane olur.

[Dökümhaneye ait alette okundu.]

Reis – Gerek buna gerek marangozhane ve demirhaneye ait tahsisatı aynen kabul ediyor musunuz? [Evet, evet] Peki. Bunlar aynen kabul olundu.

Meclis-i umumiye-i vilayetce kabul olunan 3. alat ve edevat sanâyi'ye ait dördüncü maddesinin şekil:

Alat ve Edevat-ı Sanâyi'ye

3371 Oymahane için

Kuruş	Aded		Beheri
1200	4	Destegah	300
1000	2	Kıl testere makinesi	500
750	150	Oyma kalemi	5
96	8	Künye	12 ²⁵
40	8	Yağdan	
40	4	Pergar	
30	3	Müdevver perger	
135	9	Mihengir	
80	1	Bilgi taşı	
3371		Yekûn	

²⁵Belgede beheri 90 kuruş görünmektedir.

214 Vb

Nakli Yekûn: 3371

10000	Fenercilik ve terzihane tesisi için
4386	Mızıkahane için
Kuruş	
192	Klarnet kayışı
240	Saksafon
200	Davul derisi
320	Trampet derisi
500	Mücedded davul
600	Mücedded tramped
300	Zil
450	Güderi
80	Saksafon ağızlığı
160	Klarnet
450	Mızıka masası
150	Nota kağıdı
204	Boruları temizlemek için boya
40	Sancaklar için zil
100	Defter, çelik, kaşık
400	İki aded mücedded mızıka sancağı
4386	

5530 Kundurahane için

280	Seyyar kalıblık	Adet 7
300	Biçki dolabı, ustalık dersine çalşan talebe için	Adet 3
250	Usta için biçki dolabı	Adet1
2400	Singer makinesi	Adet 2
100	Makineciler destegahı	Adet 1
1000	Talebe kalfaları için alet	0
270	Kalfalar için destegah	9
23.287		

215 Va

Nakli Yekûn: 23.287

200	Derileri muhafaza için büyük camlı dolap	Adet 1
375	Kalfa altlarının muhafası için çekmece	Adet 15
100	Kapsül makinesi	Adet 1
15	Dökme makinesi	Adet 1
240	Yirmi çift kalıp	
5530	Yekûn	

47.000 Marangozhane için

7000	Planye makinesi	Adet 1
4000	Kurneze makinesi	Adet 1
2000	Tepsi septi makinesi	Adet 1
6000	Şerit makinesi	Adet 1
3000	İnce testere makinesi	Adet 1
7000	Rende makinesi	Adet 1
3000	Müsekkib makinesi	Adet 1
2000	Testere kapmak için kısıkaç	Adet 1
500	Korneze kısmı için el makinesi	Adet 1
2000	Mahallerine vazi mesarifi	0
4500	Destegah [Fi 3 lira]	Adet 15
300	Kordon	Adet 30
800	Tahta vida	Adet 50
200	Demir devit	Adet 20
300	Tutkal sopası	Adet 1
200	Tutkal kazganı	Adet 7
6000	Destegah için takım	Adet 15
45.000	Yekûn	
70.287	Yekûn	

215 Vb

Nakl-i Yekûn :70.287

Demirhane için 185.300

40.000	Dizel motoru	30 Beygir kuvvetinde
5000	Tablo	
26.000	Yedi metrolu büyük torna	
11.000	Küçük torna	
12.000	Freze destegahı	
5000	Vida destegahı	
5000	Ufak müsakkib destegahı	
12.000	Büyük müsakkib destegahı	
8000	Küçük rende destegahı	
2000	El rende destegahı	
2000	İki taraflı zımpara destegahı	
1000	Küçük zımpara destegahı	
1000	Sulu zımpara destegahı	
500	On iki parmak İngiliz arşını	20 adet
100	Burun	10 adet
4500	Dik mengene	30 adet
400	Zaviye-i kaime çelik gönye	40
400	El çekici	50
300	Çelik somun lonya	15
800	Düz perger	40
400	Daire kumpası	40
400	Delik kumpası	40
500	Altı parmak İngiliz arşını	50
1000	Kaynak ocağı	1
250	Madenden su terazisi	1
600	Çelik, demir, saç makası	1
1200	Muhtelif zaviyede saç kıvrırır makine	1
1000	Oluk makinesi	1
255.687	Yekûn	

216 Va

Guruş		Aded
1500	Bir metro tulunde ayar	1
1000	30x30 küçük ayar	
4000	22 Takım kılavuz erkek	
4000	22 Takım kılavuz dişi	
500	Mihengir	5
500	Baskül	1
10000	Şahmerdan	1
2000	Çifte ocak	5
2000?	10
200	Ufak el çekici	12
2000	Örs	10
1000	Büyük dik mengene	4
1200	8 Takım ocak takımı	
200	Çelik metro	26
500	Yağ süzme makinası	1
2000	İdare takımı	1
5000	25 Metro transimiyon	
5000	Tesviye bangoları	50
185300	Yekûn	

12500 Dökümane için

Guruş		Aded
6000	Döküm ocağı	1
1000	Sace firmı	1
2000	Prinç ocağı	1
4000	Yirmi takım dökmece tası	
500	Prinç potası	15
3000	Kırk ton dökmece toprağı	
16500	Yekûn	

272.087 Yekûn

272.087 Nakli Yekûn

10.000 Demirhane, tesviye hane alat ve edevatının yerlerine vaz'î masrafı

272087

89.245

330 Senesi bütçesinde mevcut olup 331 senesine devredilmesine mebni tenzili lazım gelen

Meclisi Umumice 331 bütçesine ithali kabul olunan tahsisat Yekûnü: 192842

Müdür Vekili Sezai Bey – Bin beş yüz kuruş maaşla bir mühendis meselesi vardır. Onunda şimdi müzakere edilerek bir karar verilmesini rica ederim.

Reis – Sanâyhanelere bu alat ve edevatı vaz' etmek ve ustalara nezaret eylemek üzere bin beş yüz kuruş maaşla bir mühendis alınmasını söylemişlerdi. Bu hususta meclisin mütâlaası nedir?

Cevdet Efendi – Manisa – Bu zaten tahrir etmiş ve kabul edilmiş idi.

Fahri Bey – Ödemiş – Öyle iki saat hizmet etmek üzere bir mühendis

217 Va

alınması muvafık değil. Daimi ve mesul bir mühendis alınmalıdır.

Cevdet Efendi – Manisa – Bugün Avrupa'dan bir mühendis getirilmek lazım gelse 2500 kuruştan aşağıya gelmez. Bununla da bulunması kabul değil. Şimdi bu İzmir'deki mühendislerle işimizi görelim. Günde iki üç saat hizmet etmek üzere bin beş yüz kuruş maaşla İzmir'den bir mühendisin alınmasını teklif ediyorum.

Reis – Demirhanemizin, marangozhanemizin te'sisi için tahsisat verdik. Şimdi bu alat ve edevatın mahallerine vazî ve resuretle işletilmesi lazım geleceğini ve nasıl çalışıldığını öğretmek ve tetkik eylemek için bir mühendise lüzum var.

Hacı Mehmet Efendi – Nazilli – Alet ve edevat geldiği zaman zam etmek suret istiğmali öğretmek için bu mühendise 3 aylık tahsisat konulsun.

Reis – Şimdi mevcut bir ustamız var. Müdürde bir mühendis teklif ediyor.

Fahri Bey – Ödemiş – Müdür Bey'in teklifi iki saat hizmet etmek üzerinedir. Günde iki saat çalışacak mühendisten bir faide hâsıl olamaz.

217 Vb

Reis – Bin beş yüz kuruş maaşla gelecek bir mühendisin öyle bir usta gibi çekici eline alarak talebe ile beraber çalışacağını zan etmem. Eğer bulunursa o vakit usta olarak alabiliriz.

Fahri Bey – Ödemiş – Peşte'de öyle değil. Orada evvela ameli sonra nazari olarak öğreniyorlar. Bu suretle mühendis oluyorlar. Amel ve nazar-ı malumata sahip bir mühendis celbi için bin beş yüz kuruşu iki bin'e ibla' edelim. Ustanın bin kuruşunu da ilave edersek o vakit üç bin kuruş maaşla bir mütehasıs getirebiliriz.

İbrahim Bey – Karaburun – Mühendisler gerçi ameliyatı ve nazariyatı görmek suretiyle tahsillerini ikmal ediyorlarsa mektebden çıktıktan sonra yalnız umumi bir surette nezarete bulunurlar. Alınacak mühendisin vazifesi yalnız demirhanedeki işlere nezaret etmekten ibaret olacaktır. Hiçbir zaman öyle mütemadiyen ameli bir surette çalışamaz.

Fahri Bey – Ödemiş – Mühendis hakkında söylediklerim bir malumata müsteniddir.

218 Va

Hacı Mehmet Efendi – Nazilli – Bu mühendisi yevmiye yarım lira ile kullanalım.

Reis – Günde iki üç saat hizmet etmek üzere bin beş yüz kuruş maaşla bir mühendis alınmasını ve icab eder ve menfaatin öyle de anlaşıldığı ve bulunabildiği takdirde usta maaşıda tavid edilerek iki bin beş yüz kuruş maaşla daimi işlemek üzere mühendisin alınmasını reye koyuyorum. Kabul edenler ellerini kaldırsın. [Eller kalkar.] Ekseriyet var. Kabul olundu.

Efendim şimdi Avrupa'ya gönderilecek talebe meselesini müzakere edeceğiz. Bütçeden üç bin üç yüz lira kadar tasarrufumuz var. Fakat diğer bütçelerdeki zammıyatdan açıklarımız da var. Bunu da nazar-ı dikkate almak lazım.

Cevdet Efendi – Manisa – Bu talebe masrafını masarif-i muhtelif bütçesine nahil edelim. Münasib olur. Zaten en son müzakere edilecek bütçe idarenin masarifi mühtelif bütçesidir. O vakit Avrupa’ya talebe masrafını da müzakere ederiz.

218 Vb

Reis – Şimdi Avrupa’ya gidecek bu talebe meselesini en sona bırakalım. Muvafık mı? [Muvafık, muvafık] Peki. Sanâyi’ bütçesinin heyet-i umumiyesini reye koyuyorum. Tayin esamı ile olacaktır.

[Reyler toplanarak kitap rahmi ve Enver Beyler tarafından tasnif olundu.]

Reis – İttifak ara ile kabul olundu. Bir iki kâğıdımız var okunacak.

[Dâhiliye nezaretinin emri mucibince encümen-i vilayet azalarına meclis-i umumiyenin münakid olduğu zamanlarda muhasısatı tesviye olunarak yevmiye ita olunamayacağına mebni bütçeye atmış aza hesabıyla derc olunan yevmiyelerinden dört azaya ait 8000 kuruşun tenziliyle lüzumuna dair muhasebe-i vilayetten meclis-i umumiye havale buyurulan tezkere okundu.]

Reis – Muvafık mı? [Muvafık, muvafık] Tezkerede Beyan olunduğu vehile muamele ifası kabul olundu.

[Dışarılardaki idare-i hususiye tahsildarı maaşları hakkında muhasebe-i hususiye müdürüyetince ta’dilen tanzim ve tevdi’ olunan liste okundu.]

Reşit Bey – Aydın – Kuşadasındaki tahsildara üç yüz kuruş çektir.

219 Va

Orada ne iş var? Bazı kazalara 500 kabul edipte livalara 4’er yüz kuruş verilmek muvafık değildir. Aynı lüzum Aydın’da da mevcuttur. Herhalde Aydın tahsildarı maaşının da beş yüze iblağını teklif ediyorum.

Cevdet Efendi – Manisa – Tahsildarlara üç yüz kuruş azdır. Bunlar para tahsil edecekler. Bir tahsildarın kasabada tahsilat yapması onun az maaş almasına mucib olamaz. Bütün tahsildarlar aynı derecede maaş almalıdır. Hepsinin maaşı dörder yüz kuruş olmasını teklif ediyorum.

Cevdet Efendi – Manisa – Tahsildarlara üç yüz kuruş maaş azdır. Bunlar para tahsil edecekler. Bir tahsildarın kasabada tahsilat yapması onun az maaş almasına mucib olamaz. Bütün tahsildarlar aynı derecede maaş almalıdır. Hepsinin maaşı dörder yüz kuruş olmasını teklif ediyorum.

Reşit Bey – Aydın – Aydın tahsildarlarının daire-i tahsiliyesi pek vasi'dir Rica ederim nazar-ı dikkate alınsın da maaşı tezyid edilsin.

Mahmut Bey – Eşme – Meclisin kararına göre dörder yüz kuruştan tahsildar maaşlarının Yekûnü üç bin altı yüz kuruş oldu. Hâlbukişimdi 200 kuruş tasarruf edildi. Münasib görülüyorsa maaşları üç yüz olanlara ellişer kuruş zam edelim bitsin.

219 Vb

Reis – Bu teklif münasib mi? [Münasib, münasib] Münasib görülüyor. Ellişer kuruş zam kabul edildi.

Meclis-i umumice kabul olunan tahsildarlar maşatı:

Seneviyesi	Behrinin Şehriyesi	
12.000	500	Ödemiş, Denizli tahsildar ve katibleri
14.400	400	Bergama, Aydın, Nazilli
16.800	350	Urla, Bozdoğan, Kuşadası, Manisa
43.200	Yekûn	

220 Va

2.9. Dokuzuncu İctima'

2.9.1. Birinci Celse

3 Şubat sene 330 Salı

Dakika	Saat
45	10

Kab'le-z-zeval

Meclis-i umumi vilayet, Reis Tevfik Paşa hazretlerinin taht-ı riyasetlerinde aza Rıza Bey, Bekir Behlül, Halil, Hafız Ali, Mesrob Simonyan, Yosef İsterego Efendiler – İzmir - , Halid Efendi – Urla - , Fahri Bey, Lütfi Efendi – Ödemiş - , Sadık Efendi – Bayındır - , Rahmi Mustafa Efendi – Bergama - , Hacı İsmail, İsmail Faiz Efendiler – Tire - , Abdüllatif Efendi – Çeşme - , Sırrı Efendi – Foça - , İbrahim Bey – Karaburun - , Rıfat Efendi – Menemen - , Hasan Tahsin Efendi – Nif - , Sabri Bey – Seferihisar - , Hacı Mehmet Emin Efendi, Hamdi Reşit Beyler – Aydın - , Hacı Halil Paşa – Söke - , Mustafa Efendi – Karacasu - , Hacı Mehmet, Sadık Efendiler – Nazilli - , Fuat Bey – Çine - , Hasan Fehmi Efendi – Bozdoğan -

, Ahmet Ziya Efendi – Yusuf Bey – Denizli - , Hüseyin ve Osman Efendiler – Çal - , Ali Bey – Buldan - , İsmail Efendi – Sarayköy - , Hacı Mehmet Efendi – Tavas - , Mehmet Arif Efendi – Garbi Karaağaç - , Ali, Enver Beyler – Akhisar - , Galib Bey – Alaşehir - , Fahri Bey – Kasaba - , Mustafa Efendi – Demirci - , Reşit Bey – Salihli - , Yusuf Rıza Efendi – Soma - , Fahri Efendi – Kırkağaç - , Halil Efendi – Kula - , Kazım Bey – Gördes - , Cevdet ve Halil Efendiler – Manisa – dan

220 Vb

ve cem'an elli zattan mütekkebe olarak akd ictima' eyledi.

Reis – Sani ekseriyet var. Müzakereye başlayalım. Zabıt-ı sabık okunsun.

[Zabıt-ı sabık Enver Bey tarafından okundu.]

Sabri Bey – Seferihisar – Karyolalara konmasını teklif edeceğim saman minderi hakkındaki ifadem yanlış zapt edilmiş tashihini talep ederim.

Reis Sani – Peki, tashih olunacak. Başka bir şey yok değil mi Efendim? [Hayır, hayır] Tasdik olundu. Maarif bütçesinin müzakeresine başlıyoruz. Esbab-ı mucibe mazbatası okunsun.

[Encümen-i vilayet maarif bütçesi hakkındaki sureti atiyede münderic esbab-ı mucibe mazbatası katib Rahmi Bey tarafından okundu.]

Esbab-ı Mucibe Mazbatası

Maarif idaresince bittanzim encümenine tevdi' olunan 331 senesi umur-ı maarif bütçesi maarif müdürünün huzuruyla tetkik olundu.

Sekizinci fasılın merkez maarif memurları maşatına müteallik I. Maddesinde münderic tahsisatın 330 bütçesindeki miktardan 26.400 kuruş

221 Va

fazla olması, öteden beri maaşları muvazene-i umumiyyeden tesviye edilmekte olan maarif idaresi başkâtibi ile 2 katibe ait maşatın ahiren maarif nezaretinden vuku bulan iş'âr üzerine hususi bütçeye idhaline mecburiyet hâsıl olmasından ileri gelmiş ve binâenaleyhmadde-i mezkûredeki tahsisat, sene-i sabıkaya nisbetle 26.400 kuruş fazlasıyla [55.800] kuruş olarak kabul olunmuştur.

Dokuzuncu fasılın I. Maddesindeki hademe ücreti meyanına muvazene-i umumiyyeden almaktayken müstahdemin hususiyeden ma'dud olması lazım

geleceği Beyanıyla ol vechiyle tahsisatın muvazene-i hususiyeye ithali maarif nezaretinden iş'âr olunan bir odacının şehri ikişer yüz kuruştan ibaret olan maaşıda ithal edilmiş ve binâenaleyhmadde-i mezkûredeki tahsisatın geçen seneye nisbetle [2400] kuruş fazlasıyla [6000] kuruş olarak kabulü zaruri görülmüştür.

İkinci Mahrukât maddesindeki tahsisatın sabıkından dört yüz kuruş noksan olmasına mebni aynen 800 kuruş olarak ve III ve IV. Maddelerde münderic ve bin

221 Vb

ikişer yüz kuruştan ibaret bulunan kırtasiye ve müteferrika tertibleri de aynen kabul olunmuştur.

36 Kazadaki maarif encümenleri için V., VI., VII. Maddelere kırtasiye ve mahrukât ve mefruşat olmak üzere şehri altı, iki ve dörder yüz kuruş ki ceman [43.200] kuruş vaz'î olunmuş ise de bu masraflar zait görülmüş ve yalnız ihtiyaca mebni her kazaya kırtasiye olarak ikişer yüz kuruş tahsisat i'tası muvafık görülmüş ve şu halde mevad-ı mezkûreden 5. kırtasiye tahsisatı 21.600 kuruştan 7.500 kuruşa tenzil edilmiş ve altıncı, yedinci maddelerdeki cem'an yirmi bir bin altı yüz kuruş bütçeden tayy ve ihrac olunmuştur.

Onuncu fasılın I. Maddesinde görüldü ki vechile livalarda mevcut olan 4 müfettişten maada kazalara 32 müfettiş daha ilavesi teklif olunmakta ve 32 müfettişliğin birden kabulüne istitaat maliyemiz gayr-ı müsait bulunmakta ise de maarif bütçesinin kısım-ı mahsusunda görüleceği vechile mülhakatda tedrisat-ı ibtidaiye kanun mucibince ahalice birçok mektebler inşası taahhüt

222 Va

edildiğinden bu inşaatın muntazam bir dairede ve bir an evvel husulü müstemeran takibat icrasına metüvakıf bulunmasına mebni inşaat-ı müteahideyi takib ve tedrisatı mühime imkân teftiş eylemek üzere şimdilik kazaların cesametine taahhütat-ı inşaiyenin küsüratına göre iki veyahut 3 kazaya 6'şar yüz kuruş maaşla beraber me'murin tayinine luzum hissedilmiştir. İnşaat-ı mezkûreye sene-i evasıtana doğru başlanacağından bunlara müteallik tahsisatın 6 aylık olarak bütçeye ithali tensib edilmiş ve binâenaleyh derece-isabıkada ibka edilmiş ve el-yem müstahdem bulunmuş olan liva maarif müfettişleri maaşatıyla on dört maarif memurine ait maaşlar bütçenin tadilat kısmında gösterdiği vechile tekliften [187200] kuruş tenziliyle [93200] kuruş olarak kabul olunmuştur. İkinci maddedeki harcırah tertibi müfettişlere ait ve XXI. Fasılın I. Maddesinde de

maarif memurları için ayrıca harcırah tahsisatı mevcut olup Hâlbukibir kısım bütçede ayrı ayrı harcırah

222 Vb

tertiblerinin mevcudiyeti usule gayr-ı muvafık görüldüğünden mezkûr II. Maddedeki 14.400 kuruş yine harcıraha müteallik olan XXI. Fasılın I. Maddesine nakli ve bu suretle şeklen bütçe usulüne irca'ı muvafık görülmüş ve binâenaleyh tahsisat-ı mezkûre tenzil hanesi nakl olunmuştur.

On yedinci fasılın I. Maddesindeki tahsisatdan [49.298] kuruş bedel icarları muayyen olan mekteblere müteallik ve on bin kuruşta İzmir idadisi için lazım görülecek icar bedeli alıp mütebaki 14511 kuruşta bu senede tahkik eden ihtiyaç vechile vukuunda sarf olunmak üzere ihtiyaten zam edilmiş 5489 kuruşta zait görüldüğünden tayy ve ihracıyla tahsisat-ı mezkûrenin 73990 kuruş olarak kabulü muvafık görülmüştür. II. sigorta maddesi 30.000 kuruş mevzu' olunmuş ise de bu sene edilen sarfiyat miktarına göre on bin kuruş fazla görülerek tenzil edilmiş ve tahsisat-ı mezkûre 20.000 kuruş olarak kabul olunmuştur. III. Maddedeki evrak matbaa bedeli 10.000 kuruş olarak aynen ibka edilmiştir. IV. Maddede ki kitab ve resail bedeline ait tahsisat

223 Va

sabıkına nisbetle on beş bin kuruş fazla ise de geçen sene verilen on beş bin kuruş ihtiyaca kâfi gelmemiş ve seferberlik hasebiyle bir kat daha artmış ve hatta bu yüzden bu sene on beş bin kuruşluk bir münakale icrasıyla ihtiyacın teminine mecburiyet has edilmiş olduğundan teklif olunan 25000 kuruşun aynen kabulü zaruri görülmüştür.

Nehari idedilerine müteallik on ikinci fasılın maaşata ait I. Maddesindeki 390.000 kuruş, maarif nezaretince müvetteb kadroya müsteniden teklif ve talep olduğundan aynen kabulü tabii bulunmuştur.

İdadiler masrafına ait on üçüncü fasılın birinci müteferrika ve ikinci mahrukat maddelerindeki tahsisat Aydın İdadisi sultaniye kalb edildiğinden 7'şer yüz kuruş tenziliyle 2250'şer ve III. tevzi' mükafât maddesinde mevzu' tahsisatdan da altı yüz kuruş tayy ve ihraç olunarak kabul olunmuştur.

Geçen sene bütçeye alat-ı ziraiye için tahsisat vaz' olunmuş ve alat-ı mezkûrede tedarik ve mübâyaa edilmekte bulunmuş ve bu sene ise bunlar için masrafa ihtiyaç görülmemiş

223 Vb

olduğundan IV. Maddede mevzu' on bin kuruşluk alat-ı ziraiye tahsisatı kemalen tayy ve ihrac edilmiştir. İmtihanlarda bulunacak mümeyyezlere verilecek taâm için geçen sene bütçeye herhangi bir tahsisat konulmamış ve bilahare bu ihtiyaç has edilerek masarif gayr-ı melhuzadan temin edilebilmiş olduğundan bu defa beşinci maddede teklif olunan 5000 kuruş aynen kabul edilmiştir. VI. Maddeye haritalar masrafı için razı olunan 20.000 kuruş şayan istiksar görülmüş ve binâenaleyh15.000 kuruşun tenziliyle tahsisat-ı mezkûrenin 5000 kuruş olarak kabulü tensib edilmiştir.

Alat edevat-ı fenniye masrafı olarak VII. Maddede münderic 80064 kuruş, nezaretin emrine müstenid ve idadi mekteblerinin ihtiyacat-ı tahsiliyesinin teminine matuf olduğundan aynen kabul olunmuştur. İzmir ve Aydın Mekteb-i Sultaniyesinde bulunan leyli ve mecani tertib dâhili talebesi vilayet etfalinden olmasına mebni bunlara ait masrafın muvazene-i hususiyeden tavsiyesi icab edeceği maarif nezaretinden iş'âr olmuş ve gerçi buna karşı encümence

224 Va

itiraz edilmiş ve kifayet makam-ı celil vilayetten nezaret müşarün-ileyhe ve yazılmış isede masarif-i müzkurenin umumi bütçeden ihrac edildiği cihetle behemehal bu masrafın muvazene-i hususiyeden te'min tesviyesi lüzumunda nezaret ısrar etmiş ve bunun üzerine bu masrafı müsteaciliyetine mebni idare-i seniyye-i hazret padişahiye aktaran ettirip li-ecl-il tasdik buna göre meclis-i umumiye takdim edilmiş olan tahsisat fevkalade ile taht-ı te'mine alınabilmiştir. Masarif-i müzakerenin ba'dema uvazene-i hususiyemize ithal edlimesi zaruri olduğundan miktar-ı sabıkına mutabık olan 8. Maddedeki (218.000) kuruş aynen kabul edilmiştir. İzmir nehari idadisine ilave olunan kısım-ı ticari masarif te'sisiyesi için talep olunan [15.700] kuruştan [700] kuruşunun bi-t-tenzil mütebakiyesinin lüzumuna mebni kabulü muvafık görülmüştür.

On dördüncü fasılın leyli Daru'l Muallimin maaşatına müteallik I. Maddesindeki [109.700] ve tatbikat mektebinin maaşlarına ait II. Maddede münderic [16.200]

224 Vb

kuruş mürettib bir kadroya müstenid olunmasına mebni aynen kabulü tabii bulunmuştur.

On beşinci fasılın Daru'l Muallimin hademe ücretine müteallik I. Maddesinde ki [14400] kuruşluk tahsisat sabıkanın aynı ve bu ihtiyaç geçen sene mebni aynen kabul olunmuştur. II. Maddede murakkam me'kulât, melbusat, müteferrika ve ecza bedeliyle mahrukat tenvirat ve kitab-ı osmanına müteallik [271400] kuruş, sabıkına nisbetle ihtiyaç-ı muhakikaye mübteni olan [4400] kuruş fazlasıyla ve teklif vechiyle aynen kabulü muvafık görülmüştür. Tabib, hastane müdürü, aşçı ve çamaşırcı maaşı olarak III. Maddede mevzu' [12.600] kuruş, geçen seneden [1400] kuruş noksan olmasına ve tahsisat-ı mezkûre mu'tedil görülmesine mebni teklif vechiyle kabul olunmuştur. Dördüncü maddedeki hane icar bedeli Dar'ul Muallimin binasına ait olmasına mebniteklif vechiyle [19495] kuruş kabulü tensib ve tatbikat mektebinin masarif-i te'sisiyesi için 330 senesi bütçesinde tahsisat mevcut olduğundan bu defada V. Maddede talep olunan

225 Va

15000 kuruş mükerrer ve zaid görülmüş ve binâenaleyh bütçeden tayy ve ihraç olunmuştur. Alat-ı edevat-ı fenniye masarifi olarak VI. Maddede mevzu' [65469] ve alat-ı mezkûrenin gümrük masrafına müteallik ve VII. Maddede münderic 9821 kuruş nezaretin emrine ve bir hesap batıye müstenid olmasına mebni aynen kabul olunmuştur. VIII. Maddeye konulan 15000 kuruşluk harita masrafı şayan istiksar olduğundan [7500] kuruşunun tenziliyle masarif-i mezkûrenin 2500 olarak kabulü muvafık görülmüştür. Tatil zamanlarında dışarıda müstahdem bulunan muallimlerin İzmir'e celbiyle malumat hazirelerinin mühime imkân tesviye-i mukarrer olduğundan bunlar için masarif itamiyye ve seferiye ve tedrisiye olarak IX. Maddeye 30000 kuruş vaz' olunmuş olsa da miktar-ı mezkûr hiçbir zaman kifayet edemeyeceği ba-hesab anlaşılmış olduğundan bu maksadın temini için hiç olmazsa daha 70.000 kuruşun zammıyla madde-i mezkûredeki tahsisatın 100.000 kuruşa iblağı derece-i vücubda görülmüştür.

On altıncı fasılın 1. maaşat maddesindeki tahsisatta görülen fazlalığın

225 Vb

geçen seneki miktarın 6 aylık ve bu senenin ki ise bir senelik olmasından münbais ve müfredatdaki maaşlar miktarı da muayyen bir kadroya müstenid olmasına mebni [102.600] kuruş olarak aynen kabul olunmuştur.

On yedinci fasılın I. Daru'l Muallimatın hademe ücreti ve III. melbusat ve IV. mahrukat ve tenvirat ve V. müteferrika ve VI. tabib ve aşçı ve çamaşırcı maaşları maddelerindeki tahsisatda görülen fazlalıkta mahsusat-ı sabıkanın 6 aylık

ve şimdikinin ise bir senelik olmasından ileri gelmekte ve me'kulâta ait II. Maddedeki fazlalıkta aynı sebepten maide gelecek sene ilave olunacak bir sınıf hasebiyle mektebe kayd ve kabul edilecek kırk talebenin 6 aylık me'kulâtının ilavesinden münbais bulunmaktadır.

Binâenaleyh mevad-ı mezkûredeki tahsisat teklif vechile aynen kabul olunmuştur. Geçen sene Daru'l-Muallimatına verilen masarif-i te'sisiye kifayet etmemiş olduğundan bu sene kitab ve risail bedelide dâhil olmak şartıyla VII. Maddede teklif olunan 30.000 kuruş aynen ibka edilmiştir. Masarifi tefrişiyeye olarak VIII. Maddede talep olunan 5000 kuruş şayan istiksar görüldüğünden iki bin kuruş olarak kabul olunmuştur.

226 Va

Alat ve edevat-ı fenniye ile gümrük masarifi olarak IX. ve X. Maddelerde mevzu' [65469], [9821] kuruş Daru'l Muallimine ait kısmında izah bulunan esbaba mebni aynen ibka edilmiştir.

Harita masrafı olarak XI. Maddede istenilen 10.000 kuruştur. [7500] kuruş fazla görülmüş ve binâenaleyh buna müteallik tahsisat, [2500] kuruş olarak kabul olunmuştur. XIII. Maddedeki talep olunan 90.000 kuruş Daru'l Muallimatına kalb edilmek üzere istimlakı lazım olan ettisalindeki bağ ile etrafına çekilecek demir parmaklık masrafına müteallik olduğundan aynen kabulü zaruri görülmüştür.

On sekizinci fasılın tedrisat-ı ibtidaiye maaşatına müteallik I. Maddesinde görülen fazlalık tedrisat-ı ibtidaiye tonunu mucibince 200 kuruştan dûn olan maaşatın miktarı mezkûre ibla' edilmesinden ve Rumeli'den hicret eden ve kazalarda yerleştirilen muhacirin islamiye için te'sis olunan mektebler muallimleri maaşatından münbais olduğundan madde-i mezkûrede teklif olunan 3278186 kuruşun aynen kabulü tensib edilmiştir.

226 Vb

İkinci bevvalar ücreti maddesinde fazlalıkta muhacir yerleştirilen bevvalarına ait olduğundan madde-i mezkûredeki tahsisatın [246978] kuruş olarak ve III. masraf maddesindeki 129800 kuruşun bütün mekatib-i ibtidaiyeye ait ve mutedil olduğundan aynen kabulü münasib görülmüştür. Muallimlere mükafât nakdiye olarak IV. ve mekatib Gayr-ı Müslime Lisan-ı Osmani muallimleri maaşatına müteallik V. ve tevzi' mükafât masrafı olarak VI. Maddedeki on bin , otuz bin kuruştan bir kısmının maksadı temini gayr-ı kâfi olmasına ve tezyide ise

istitaat maliye gayr-ı müsait ve bir kısımda luzumsuz bulunmasına mebni bütçeden tayy ve ihraç edilmiştir.

On dokuzuncu fasılın müceddeden inşa olunacak mekatib-i ibtidaiye maaşatına ait I. Maddedeki tahsisat sarf olunamayacağından fazla görülmüş ve binâenaleyh yüz bin kuruşunun bi-t-tenzil yüz elli bin kuruşun kabulü muvafık görülmüştür. II. Maddede münderic ve müceddeden küşad olunacak mekatib-i ibtidaiye masarif-i müteferrika zaruriyesine ait 20.000 kuruş kabul olunan muallimler

227 Va

maaşatına göre mu'tedil görülmüş olmakla aynen ibka edilmiştir.

Yirminci fasılın I. Maddesinde Daru'l Muallimin binası masarif-i inşaiyesi için bir buçuk milyon kuruş talep olunuyorsa da 329 ve 30 senelerinde verilen tahsisat ahval hazıra hesabıyla sarf edilemeyerek 331 senesine devr edilmiş ve mekâtibin inşaatına henüz ibtidar olunmuş olmasına göre ilaveten istenilen birçok milyonun bir senede sarfi gayr-ı mümkün görülmüştür. Binâenaleyh madde-i mezkûredeki tahsisatda bir milyon kuruşunun tenziliyle 500.000 kuruş olarak kabul edilmiştir. Daru'l-Muallimatın ikmal inşaatı için II. Maddede talep olunan 43050 kuruş keşfe müstenid olmasına mebni aynen kabul olunmuştur.

Yirmi birinci fasılın harcıraha müteallik I. Maddesindeki tahsisatdan sene-i haliyede vak'a olan bu kısım masrafın tahkikatına göre 7200 kuruşun tenzili icab eylemiş ve binâenaleyh tahsisat-ı mezkûre maarif müfettişleri harcırahi da dâhil olduğu halde 37.200 kuruş olarak kabul edilmiştir. Masarif gayr-ı melhuza olarak II. Maddeye 30.000 kuruş vaz' olunmuş ise muvazene-i hususiyenin idare kısmında bu nam altında tahsisat mevcut olduğu cihetle ayrıca maarif kısmında bulunmasına ihtiyaç görülmemiş ve binâenaleyh bütçeden tayy ve ihraç olunmuştur.

Mekatib-i ibtidaiye ve idadiye masarif-i inşaiye ve tamiriye ve te'sisiyesi için yirmi ikinci fasılın I. Maddesine 1 milyon kuruş vaz olunmuş ise de tedrisat-ı ibtidaiyenin inşa ve tamiri ahaliye ait olmasına ve kanun haricinde para sarfi gayr-ı mümkün bulunmasına mebni bir milyondan 995.000 kuruşunun tenzili zaruri ve yalnız mekatib-i idadiyenin masarifi tamiriye ve te'sisiyesi için 5000 kuruşunun ibkası muvafık görülmüştür. İzmir nehari idadisinin tevsien inşası için II. Maddeye vaz' olunan 159.373 kuruş, bütçenin adam müsadesine mebni 331 senesi bütçesinden tayy ve ihraç olunmuş ve şimdilik bina-ı hazırla iktifa edilmesi zaruri

görülmüştür. Mevcut mekatib-i ibtidaiye binalarının tamirat ve te'sisat ve tethirati masarifi olarak IV. Maddede

228 Va

taleb olunan 30.000 kuruş şayan-ı istiksar görülerek nısfının bi-t-tenzil 15.000 kuruş olarak kabulü muvafık görülmüştür.

Yirmi üçüncü fasılın vilayet izci muallimleri tahsisatı olarak I. Maddesine mevzu' tahsisat, fevaidi müsteni izah olan eczacılık vilayetimizde esaslı bir suretde te'sisi için celb ve tayin edilecek muallimlere ait olduğundan aynen kabul olunmuştur. Yirmi dördüncü fasılın I. Maddesinde ki 182.854 kuruş, 329 senesinden evvel tahkik edip te'diye edilmemiş olan divan-ı müteallik ve tesviyesi zaruri olduğundan aynen kabul olunmuştur.

Yirmi beşinci fasılın I. Maddesindeki tahsisat tadrifat ve ibtidaiye kanunu mucibince ahali tarafından taahhüt inşa olunacak mekatib-i ibtidaiye için ta'vizen verilecek bir paradır. Memleketimiz ahalisinin kısım i'zamı ziraaten olup taahhütlerini Ağustos'tan evvel ifa edemeyeceklerine ve o vakte kadar 6 aylık bir müddet zayi' olacağına göre buna mahal kalmamak ve Ağustos'tan evvel ibtidar inşaatçı medar olmak üzere 1. milyon kuruş ta'viz

228 Vb

suretiyle bütçeye ithali ve buna mukabil bütçenin varidat kısmına da aynı miktarın ithali tensib olunmuştur.

Yirmi altıncı fasıldaki tahsisat muvazene-i hususiyenin aslına teallük etmeyip bu, tadrifat ibtidaiye kanun muvakkatının XV. Madde-i muadelesi mucibince merkez ve mülhakatda inşa olunacak mekatib-i ibtidaiye masarif-i inşaiye ve te'sisiyene müteallik ve bunun hesabı ayrıca tutulması mukarrer bulunmuş ve gösterilen 33.126.000 kuruşluk masrafda mahallerince taahhüt edilmiş olduğundan aynen kabulü muvafık görülmüştür.

Aza	Aza	Encümen Reisi
Yusuf Ziya	Mahmut	Vali Rahmi
Aza	Aza	
Sırrı	Mustafa Rahmi	

[Sekizinci fasılın merkez maarif memurlarının maaşatına ait I. Maddesiokundu.]

Reis-i Sani – Muvafık mı? [Muvafık, muvafık] Demek ki aynen kabul olunuyor. Okuyunuz.

[Dokuzuncu fasılın hademe ve odacı ücretlerine müteallik birinci maddesi esbab-ı mucibesıyla beraber okundu.]

Fahri Bey – Ödemiş – Maarif müdürüyetinin maiyetindeki memurların maaşları

229 Va

muvazene-i umumiyyeden verilmek icab ederken nezaretin bir emriyle bunların maaşlarının hususi bütçeye ithali muvafık olamaz. Bunu meclisin nazar-ı dikkatine vaz' ederim.

Maarif Müdürü Namık Bey –Maarif idaresinin bütün muamelatı idare-i hususiyeye tabi' vilayet mekteblerine münhasırdır. Muvazene-i umumiyyeye ait yalnız iki sultani mektebi vardır. Başkatib ile refiki memurin hususiyeden olmadığından maaşlarının muvazene-i hususiyeden ithali maarif nezaretinden emr olundu. Bende bu emre müsteniden bu maaşları bütçeye koydum.

Fahri Bey – Ödemiş – Öteden beri muvazene-i umumiyyeden tesviye edilmekte olan bu maaşlar nezaretin hiçbir kanuna müstenid olmayarak verdiği bir emriyle muvazene-i hususiyeye ithal edilemez. Kanuna tevfikan verilmeyen emirlere meclisin inkiyada mecburiyeti yoktur. Bu maaşların kemâ-fi-s-sabık muvazene-i umumiyyeden verilmek üzere bütçeden ihracını talep idem.

Maarif Müdürü – Memurin hususiyenin maaşatı idare-i hususiyeye aittir. Bu katiblerde memurin-i hususiyeden ma'duddur. Maaşlarının herhalde hususi bütçeden

229 Vb

verilmesi lazım gelir. Nezaretin emride buna müsteniddir.

Cevdet Efendi – Manisa – Şimdilik bu memurların maaşlarını ithal edelim sonra yine muvazene-i umumiyyeden tesviyesine bir çare bulunmak üzere makam-ı vilayet nezaretinizden de teşebbüsatda bulunsun.

Reşit Bey – Aydın – Geçen sene meclis-i mebusan bunların maaşlarını kabul eve muvazene-i umumiyyeye ithal eylemişken bilahare ne sebebe mebni

bunların maaşlarını muvazene-i hususiye ithal için nezaret teklif ediyor. Bunu tayin etmek lazım. Bunlar memurin-i hususiyeden olamaz. Memurin-i umumiyyeden oldukları maaşlarının meclis-i mebusanca muvazene-i umumiyyeye ithaliyle sabittir.

Rahmi Bey – Bergama – Bu cihet encümente de müzakere ve münakaşa edildi. Hatta makam-ı vilayetede encümenin bu itirazlarını nazar-ı dikkate alarak yazmış. Fakat nezaret verdiği cevapta bunlar memurin-i hususiyeden olduklarından maaşlarının muvazene-i hususiyeye ithali lazım geleceğini bildirdi. Bizde bu zarurete mebni bu maaşları kabule mecbur olduk. Bütçeye koyduk.

Sabri Bey – Seferihisar – Bu emir

230 Va

üzerine bunların maaşlarının kabulü zaruridir. Encümen bile bu zarureti has etmiş yapmış. Mecliste başka türlü yapamayacak.

Reis-i Sani – Şimdi bunların maaşlarını kabul edelim. Bilahare makam-ı vilayet-i nezaretiniden de teşebbüsatta bulunsun.

Raşit Bey – Aydın – Bunlar memurin-i umumiyyeden olmadığı maaşlarının meclis-i mebusanca muvazene-i umumiyyeye ithal edilmesinden anlaşılıyor. Nezaret kendisi istemiş. Maaşlarını bizim bütçeden bizim bütçeden verdirmek istiyor. Bugün bir kuruşluk tasarruf faidelidir. Bu tahsisat, mekatib-i ibtidaiye maşatına zam edilir ve az maaştan müteessir olan muallimlerin terfihine sarf olunabilir.

Fahri Bey – Ödemiş – Gayr-ı kanuni olarak verilecek karara inkiyad edilemez. Böyle olursa bütün memurların maaşlarını hususi bütçeye yükletirler. Buna meydan veririz. Herhalde ben emre müstenid olan bu teklifin dercini taleb ederim.

Enver Bey – Akhisar – Meclisimiz kanun meclisi değil. Meclisimiz yalnız temeniyatta bulunabilir.

Reis- i Sani – Bir taraftan biz bu maaşı

230 Vb

husus bütçeye koymazsak diğer taraftan nezarete muvazene-i umumiyyeye ithal etmezse sonra bu memurların maaşları ne olacak? Bunlar maaşlarını olacak yer

kalmayacak. Biz bir şey yapamayız. İleride makam-ı vilayette nezaretinizden de teşebbüsatta bulunur.

Cevdet Efendi – Manisa – Yine eskisi gibi muvazene-i umumiyyeden verilmesini te'min için makam-ı vilayet-i nezaretinizden de teşebbüsatta bulunmak üzere biz şimdilik bu tahsisatı kabul edelim.

Fahri Bey – Kasaba – Mühendislerde muvazene-i umumiyyeden maaş alırken bilahare hususi bütçeye ithal edildi. Bunların eskiden muvazene-i umumiyyeden maaş alması memurin-i hususiyeden olmamaları manasına tazmin etmez. Müzakerenin kifayetini reye koyunuz.

Reis-i Sani – Müzakere kâfi Efendim. Şimdi bu katiblerin maaşları kabul olunuyor mu? [Kabul, kabul] Ekseriyet var. Kabul olundu. Rahmi Bey! Okuyunuz.

231 Va

Meclis-i umumiyece kabul olunan VIII. Fasılın I. Maddesinin şekli:

Seneviyesi	Şehriyesi	Nev-i memuriyet
14400	1200	Hesap ve tahsisat başkâtibi ve
7200	600	Birinci masa kâtibi
4800	400	Birinci masa kâtibi refik
4200	350	Birinci masa kâtibi refik
6000	500	İkinci masa kâtibi
4200	350	İkinci Masa kâtibi refiki
6000	500	Üçüncü masa kâtibi
4200	350	Üçüncü masa kâtibi refiki
4800	400	Evrak memuru
55.800	4650	Yekûn

IX. Fasılın I. Maddesinin şekli:

Seneviyesi	Şehriyesi	
3600	300	Bir hademe
2400	200	Bir hademe
6000	500	Yekûn

[mahrukata ait II. Madde okundu.]

Reis-i Sani – Aynen kabul olunuyor mu? [Evet, evet] Peki. Kabul olundu. Okuyunuz.

[Kırtasiyeye müteallik III. Madde okundu.]

Reis-i Sani – Buna itiraz var mı? [Yok, yok] Demek ki aynen kabul olunuyor. [Evet, evet] Peki. Okuyunuz.

[Müteferrikaya ait IV. Madde okundu.]

Reis-i Sani – Bunun için bir şey söylenecek mi? [hayır] Bu da aynen devam.

Meclis-i umumice kabul olunan II. ve III. ve IV. Maddeler.

Kuruş	Madde	Nev-i Mahsusat
800	2	Mahrukat
1200	3	Kırtasiye
1200	4	Müteferrika

[Maarif Encümenleri kırtasiyesi masarifine müteallik V. Madde okundu.]

Cevdet Efendi – Manisa – Bir liva encümeninin kırtasiyesi kaç kuruş ise bir kazaya da aynı konulmuş. Bunda nisbetsizlik var. Livaların muamelatı daha ziyadedir. Bu miktarı sarf edemeyecek olan kazalarınkinden tenzil olunsun da liva merkezlerine ait kırtasiye tezyid edelim.

Rahmi Bey – Bergama – Geçen sene yok iken bilahare 50’şer kuruş verildi.

Reis-i Sani – Manisa iki yüzü sarf eder. Eşme’de ellisini sarf ve mütebakisini de tasarruf eder. Bunun böyle olması bütün maarif encümenlerine verilecek tahsisatın alel seviye ikişer yüz kuruş olmasına mani’ değil. [Reye, reye koyunuz sadaları]

232 Va

Reis-i Sani – Peki. Bu tahsisatı encümenin ta’dil ve teklifi vechiyle kabul edenler ellerini kaldırsın. [Eller kalkar.] Ekseriyet var. Kabul olundu. Şimdi diğerlerini okuyalım.

[Maarif encümenleri mahrukatına ait VI. ve mefruşatına müteallik VII. Maddeler okundu.]

Rahmi Bey – Bergama –Maarif encümenleri, reisleri olan kaymakamların yanında ictima' ediyorlar. Bunun için encümen-i vilayet, mahrukata luzum görülmeyerek konulan tahsisatı çıkardı.

Maarif Müdürü – Luzumu var. İbka edilsin.

Bekir Behlül Efendi – İzmir – Her kazadaki hükümet konakları vesaitsizliğinden dolayı müfettişlere mahsus birer yer bulunamaz. Onun için yer almadıkça mefruşata da luzum kalmaz.

Maarif Müdürü – Encümenlerin sandalyesi bile yok. Bundan sonra tayin olunacak müfettişler içinde buna luzum var. Tayy edilen mefruşat tertibinin ibkasını rica ederim.

Reşit Bey – Aydın – Müfettişler için daire-i hükümette birer tefrika mümkündür. Mefruşatı tasarruf edelim.

232 Vb

Hafız Ali Efendi – İzmir – Kazalarda bütün Muallimatını muhasebe-i hususiye me'murları idare ediyorlar. Müfettişlerde onların odalarında oturabilir. Bunun için mefruşata luzum yok.

Rahmi Bey – Bergama – Müfettişler yalnız tedrisatı teftiş değil tedrisat-ı ibtidaiye kanunu mucibince kazalarda ahalice inşası taahhüt edilen mektebler inşaatına nezaret ile de mükelleftir. Binâenaleyh seyyar bir halde bulunacak ve öyle daimi bir halde oturamayacak olan bu müfettişler için mefruşata ihtiyaç yoktur.

Reis-i Sani – Mahrukat ve mefruşat tertiblerinin encümen-i vilayet teklifi vechiyle bütçeden tayy ve ihracını kabul edenler ellerini kaldırsın. [Eller kalkar.] Ekseriyet var. İhracı kabul olundu.

[Onuncu fasılın mekatib-i ibtidaiye müfettişleri maaşatına ait I. Maddesi okundu.]

Kazım Bey – Gördes – Bizde henüz teftiş edilecek mekteb yok. Gerçi inşaatı takib için konulmuş. Hâlbukibu mektebler şu buhranlı zamanda yapılamaz. Ahali ekmek parasını tedarikten aciz olduğu böyle bir zamanda imkân yoktur. Bunun için şimdilik bu müfettişleri zaid görüyorum.

233 Va

Mekteblerin teftişinden ziyade ıslahına ihtiyaç vardır. Mülhakatta her nasılsa elde ettikleri bir şehadetname ve ehliyetname ile muallimlik eden bir takım kabiliyetsiz ve cahillerin ellerinden mektebler, çocuklar kurtarılmadıkça ne müfettişler tayininden ve ne maktebler inşasından hiçbir faide hâsıl olamayacaktır. Bunlar arasında ehliyet ve kifayet-i lazıme haiz muallimler var ise de pek cezaidir. Artık bu halin idamesi memleket için felakettir. Hiç olmazsa buna bir çare olmak üzere mülhakattaki muallimler İzmir'e celb edilsin. Kabiliyet talimleri, iktidar ve malumatları tetkik olunsun. Elverişli olanlar ibka ve olmayanlar da tekaide sevk edilsin. Bu suretle mekteblerimiz, çocuklarımız, bu gibi cahil adamlardan tahlis ve ıslahı çaresi te'min olunsun.

Rahmi Bey – Bergama – Muallimlerin İzmir'e celbiyle ihtiyacat-ı hazırda ile metenasib bir surette tedris edilmeleri için bütçeye bin lira tahsisat konuldu.

Kazım Bey – Gördes – Meclis ula...

Reis-i Sani – Efendim bu cihetlerin bir takrifle istizahı lazım gelir.

Kazım Bey – Gördes – Müfettişlerin

233 Vb

lazım olup olmadığını tayin etmek lazım gelir. Ben bunu teklif ediyorum.

Hafız Ali Efendi – İzmir – Tedrisatın intizam ve terakkisi teftişat icrasına mütevakıftır. Herhalde müfettişlere şiddetle ihtiyaç var. Bir de İzmir maarif müfettişinin maaşı az. Hiç olmazsa 1200 kuruşa ibla' edilsin.

Cevdet Efendi – Manisa – Mevcud resmi müfettişten mâ-ada Manisa'da iane-i ahali ile bir müfettiş daha ta'yin ettik. Çok istifade ediyoruz. Biz bu suretle müfettişlere şiddetle ihtiyaç olduğunu anladık. Bu senelik encümenin teklifi vechiyle bu miktarı kabul edelim.

Halit Efendi – Urla – Müfettişlerin tayini kanunu müsteniddir. Bunların lağvı meclisin salahiyeti haricindedir.

Bekir Behlül Efendi – İzmir – Müfettişlere ehemmiyetle ihtiyaç vardır. Bunu inkâr edecek bir kimse tasavvur etmek istemem. Binâenaleyh teklif olunan miktar kabul edlimesini teklif ediyorum.

Fahri Bey – Ödemiş – Bu müfettişlere hem tedrisat, hem inşaata nezaret etmek için luzum olduğunu teslim ederim. Yalnız.

234 Va

Bazı liva merkezleri vardır ki bazı kazalarımızdan ufaktır. Müfettişlerin liva merkezi itibariyle değil kazanın cesamet ve ehemmiyetine ve taahüt edilen mekteblerin adedine göre maaşlarının takdiri lazım. Onun için vevki liva merkezi olsa bile ufak kazaların 600 ve ehemmiyeti ve cesim olan kazaların 800 kuruş olması daha münasib olur. Çünkü vazifeleri çok teftişi çok olacak. Az olanla bir derecede maaş verilirse doğru olamaz.

Maarif Müdürü – Kaza maarif müfettişlerine altışar yüz kuruş kâfidir. Bunların vazife-i teftişi yalnız kazanın mekteblerine münhasırdır. Liva müfettişlerinin vazifesi ise umum-u livaya şumuli olduğundan leda-alel-icab mülhakat livayada gönderilecekler. Bunun için bunlara ait maaşların diğerlerinden daha ziyade olması icab eder.

Kazım Bey – Gördes – Müfettişlerin heyet-i umumiyesinin lağvına taraftar değilim. Yalnız kazalardakilerini zaid görüyorum. Evvela mekteblerimizi ıslah edelim. Sonra bu müfettişleri kabul edelim. Mevcut olmayan mektebler için bu masrafı kabul etmek doğru değil. İsriftir. Milletin şu hal-i

234 Vb

sefaletinde, bir parça ekmeğe muhtaç olduğu bir zamanda böyle na-be-mevsim masrafları düş tahmine yükletmek pek fena olacaktır. Rica ederim. Vicdanlarınıza müracaat ediniz. Millete acıyınız.

Maarif Müdürü – Bunların vazifesi yalnız tedarikatı teftiş değil mülhakatla yapılacak mektebler inşaatını müstemeran takib ile de mükellefdir. Bunun için vucutlarına şiddetle ihtiyaç vardır.

Fuad Bey – Çine – Liva müfettişlerinin maaşlarında nisbetsizlik görüyorum. Aydın'daki mektebler Manisa'da gelirinden daha ziyadedir. Bu böyle iken Manisa müfettişi bin eden müfettişi sekiz yüz alıyor. Bu ise doğru değil. Birde kaza müfettişlerinin suret taksiminde isabet göremiyorum. Çine kazası vesait nakliyeden mahrumdur. Müteadid kazalara me'mur edilecek müfettiş vesaitsizliğinden senede bir defa merkez kazaya bile gidemeyecektir. Bu kaza adeta mahsur ve metrukdur. Rica ederim bu kazayı da düşünmekliğimiz lazım. Hiç olmazsa Çine'ye müstakilen

235 Va

bir müfettiş tayin olunmasını teklif ediyorum.

Cevdet Efendi – Manisa – Gerçi bütçemizde 26 mekteb var. Fakat bunlardan ma-ada altı badi mekeb daha vardır ki maaşları evkaftan veriliyor. Manisa’da köylerle beraber 120-130 mekteb var. Bunların te’saiside sarf iane-i ahali ile maaşını te’min ve tayin ettiğimiz müfettişin sayesinde olmuştur. Bunun için iane-i ahali ile kazaya mahsus olmak üzere bir müfettiş daha ilave edildi. Sizde çalışın iane ile bir değil on tane edek.

Fuat Bey – Çine – Aydın mektepleri Manisa’da gelirinden ziyadedir. Manisa’ca taahhüt olunan mektebler Aydın’ca taahhüt edilen miktardan daha devindir. Şu halde Aydın’daki liva müfettişi Manisa’dakinden daha ziyade vezaifile iştigal edecek. Aydın’ın ki sekiz yüzde ibka edilecekse Manisa’nınki de Aydın derecesine indirilsin. Ve yahut her ikisinin de maaşı biner kuruş yapılsın.

Halid Efendi – Urla – Bunların sınıflarını kanun tayin etmiştir. Bunun için münakaşaya luzum yok. Yalnız esbab-ı mucibe mazhatasında 3 kazaya bir müfettiş denildiği halde Karaburun, Urla, Seferihisar, Çeşme’ye bir müfettiş

235 Vb

tefrık edilmiş. Bu doğru değil. Bir müfettiş dört kazaya yetişemez. Nazar-ı dikkate alınmasını talep ediyorum.

Maarif Müdürü – Ben tezyidi hakkındaki teklife taraftarım. Encümende de görüldüğü vechile istitaat-ı maliye buna müsait olmadığından bir çare bulunamadı. Meclis bir çare bulursa çok iyi olur.

Sabri Bey – Seferihisar – Kazalar müfettişlerine birer merkez tayin olunursa muvafık olur. Bir merkez olursa o vakit harcırah hususunda da tasarruf mucib olur. Karaburun, Urla, Seferihisar ve Çeşme dört kaza görünüyor. Ama bunlar ufaktır. Urla’ya bir müfettiş kâfidir. Herhalde lazım olan müfettişler için münasib merkezlerin şimdiden tayinidir.

Maarif Müdürü – Bunlar harcırah almayacaklar.

Fuat Bey – Çine – Müfettişler ifa edecekleri vazifeye mukabil maaş olacaklar. Çine kazası da aynı halde bulunuyor. Orada vesaitsizlikten dolayı müfettiş pek çok zorluk çekecektir. Eğer diğer bir kazayada teşrik ederseniz katiyen bir iş göremez. Binâenaleyh bu kazaya müstakilen bir müfettiş tayin olunmasını teklif ediyorum.

236 Va

Hacı Mehmet Emin Efendi – Çine’de yol yok. Herhalde buraya ayrı bir müfettiş verilsin.

Fahri Bey – Ödemiş – Çine vesait-i nakliyeden mahrum bir kazadır. Bilhassa kış mevsiminde ekseriyetle sair kazalarla münasebeti kesiliyor. Diğer iki kazaya da memur olacak müfettiş gidipte Çine’de ifa-ı vazife edemez. Müşkildir. Buraya herhalde müstakilen bir müfettiş tayinine ihtiyaç vardır. Bunu teklif ediyorum. Reye koyuyoruz.

Reis-i Sani – Çine’ye yeniden bir müfettiş tayini kabul edenler ellerini kaldırsın. [Eller kalkar.] Ekseriyet var. Kabul olundu.

Hafız Ali Efendi – İzmir – İzmir liva müfettişinin maaşı azdır. Hiç olmazsa 1200’e iblağımı teklif ediyorum.

Reşit Bey – Aydın – Liva müfettişlerinin maaşı pek azdır. Herhalde bunların maaşlarının tezyidini teklif ediyorum.

Yusuf Rıza Efendi – Soma – Memalik-i ecnebiyede müfettişlere pek ziyade ehemmiyet veriliyor. Kapitülasyonlarda kalktı. Şimdi mekteb-i ecnebiyede teftişe tabi’ olacak. Bunun için İzmir’de müfettişlik edecek adamın birkaç lisana aşına olması lazım. Sahib-i

236 Vb

malumat ve vakıf olması vacib. Evsafı haiz bir müfettişe 1200 değil iki bin, üç binde azdır.

Halid Efendi – Urla – Müfettişlerin maaşı öyle keyfe tabi’ değil. Bir kanuna müsteniddir. Bunların maaşlarının derecesi tedrisat-ı ibtidaiye kanununda gösteriliyor. Müfettişler sınıflarına göre maaş alırlar.

[Müzakere kâfi kâfi sadaları.]

Enver Bey – Akhisar – Yusuf Rıza Efendinin fikrine iştirak ederim. İzmir’deki vazife-i teftişin pek ziyade ehemmiyet ve nezaketi vardır. Böyle bir adama bin kuruş pek azdır. Tezyid edilmelidir.

Fahri Bey – Ödemiş – Bu mütelea yalnız İzmir hakkında değil. Livalar hakkında varid olması lazım. Aydın’ın maaşı azdır. Bunun bin kuruşa iblağımı teklif ediyorum.

Fuat Bey – Çine – İzmir’e lüzum var da Aydın’da neye olmasın. Aydın’dakini de bin kuruşa tezyit etmeliyiz.

Reis-i Sani – Peki Efendim. Reya koyacağım. Evvela Aydın liva müfettişi maaşının bin kuruşa iblağı kabul edenler ellerini kaldırsın. [Eller kalkar.] Akalliyet var. Red olundu.

237 Va

Şimdi İzmir müfettişinin zam-ı maaşını reye koyacağım.

Fahri Bey – Ödemiş –İslahat muhitten merkeze doğru gelmesi lazımdır. İzmir müfettişinin maaşının sekiz yüze tenzilini reye koyunuz. Biz bunu talep ediyoruz. [Hayır, hayır olamaz sadaları.]

Reis-i Sani – Artık bu keyfe tabi’ değildir. Aydın ile İzmir’i nasıl bir tutuyorsunuz? Rica ederim biraz mu’tedil hareket ediniz. Teklifiniz muvafık değil.

Yusuf Rıza Efendi – Soma – Efendim, müfettişlik meselesi pek mühim. Bu maaşla olmaz. Bulgarlarda üç bin kuruşdan aşağı maaşla müfettiş yok. İzmir’deki müfettiş memleketimizin âlimlerini temsil edecek. Böyle bir adama bin verilir mi? Hiç olmazsa 25000 kuruşa ibla’ olmasını rica ediyorum.

Hacı Mehmet Emin Efendi – Aydın – Manisa müfettişinin maaşını reye koyunuz.

Reis-i Sani – İzmir müfettişi maaşının tezyidini kabul edenler ellerini kaldırsın. [Birkaç el kalkar.] Akalliyet kabul edilmiyor. Binâenaleyh miktar tayinine mahal yok.

Reşit Bey – Aydın – Manisa müfettişine ait maaşında 800’e tenzilini reye koyunuz.

Hamdi Bey – Aydın – Evet, Manisa’nınki de tenzil edilmeli. Aydın’dan ne farkı var? Reye koyunuz.

Reis-i Sani – Aydın livasına Çine için ayrıca bir müfettiş tayin ettik. Manisa büyük bir livadır. Onun da nazar-ı dikkate alınması lazımdır. Tenzili muvafık değil. Reye koyamam.

Rıfat Efendi – Memen – Memen yok. Urla’ya hiçbir müfettiş tayin olunmamış.

Sırrı Efendi – Foçateyn – Foça’da öyledir. Bunlar unutulmuş olmalı. Bu her iki kazaya da bir müfettiş tayin olunsun.

Reis-i Sani – Bu iki kaza unutulmuş tabii böyle bırakılmaz. Her ikisi içinde bir müfettiş tayin ve ilave edelim. Münasib olmaz mı? [münasibdir, münasibdir.] Peki. Bu iki kaza için bir müfettiş daha ilave edilmesi kabul olundu.

Meclis-i umumice kabul olunan onuncu fasılın mekatib-i umumiye müfettişlerine ait birinci maddesinin şekli:

Seneviyesi	Şehriyesi	
12000	1000	İzmir ve Nif liva müfettişi
12000	1000	Manisa müfettişi
9600	800	Denizli müfettişi
9600	800	Aydın müfettişi
3600	600	Urla, Çeşme, Karaburun, Seferihisar müfettişi (6 aylık)
3600	600	Bayındır, Tire müfettişi (6 aylık)
3600	600	Ödemiş müfettişi (6 aylık)
3600	600	Bergama müfettişi (6 aylık)
3600	600	Kasaba, Salihli müfettişi (6 aylık)
3600	600	Alaşehir, Eşme müfettişi (6 aylık)
3600	600	Kula, Demirci müfettişi (6 aylık)
3600	600	Gördes, Akhisar müfettişi (6 aylık)
3600	600	Soma, Kırkağaç müfettişi (6 aylık)
3600	600	Çal müfettişi (6 aylık)
3600	600	Buldan, Sarayköy müfettişi (6 aylık)
3600	600	Tavas, Garbikaraağaç müfettişi (6 aylık)
3600	600	Söke, Kuşadası (6 aylık)
3600	600	Bozdoğan, Nazilli, Karacasu müfettişi (6 aylık)
3600	600	Menemen, Foçateyn müfettişi (6 aylık)
3600	600	Çine müfettişi (6 aylık)
100.800	Yekûn	

Reis-i Sani – Bir iki madde daha okuyalım.

[İkinci harcırah maddesi okundu.]

Reis-i Sani – Efendim. Bu harcırah tertibi yüzmü birinci fasılın birinci maddesine nakledildi. Ayrı ayrı harcırah tertibleri encümen muvafık görmemiş.

Bunun için bunu buradan kaldırmış. Diğeriyle tevhid etmiş. Muvafık değil mi Efendim? [Muvafık,muvafık] Peki. XIII. Maddede fotoğraf makineleri masarifi olarak 6000 kuruş konmuş. Encümen-i vilayet bunu kabul etmiş tenzil etmiş. Meclis-i alimizde münasib görüyorlar mı? [Münasib,münasib] Peki. Münasib görüldü. Öğleden sonra müzakereye devam ederiz. Şimdi vakit geldi meclise hitam veriyorum.

2.9.2. İkinci Celse

Ba'de-z-zevâl

Saat: 2.55

Meclis-i umumi-i vilayet, evvela Reis-i Sani Tevfik Paşa bağde taht-ı riyayet vilayet penahide aza Tevfik Paşa, Rıza Bey, Bekir Behlül, Halil, Hafız Ali, Mesrob Simonyan, Yosef İsteregoEfendiler – İzmir - , Fahri Bey – Ödemiş - , Sadık Efendi – Bayındır - , Rahmi Bey, Mustafa Efendi – Bergama - , Hacı İsmail ve İsmail Faiz Efendiler – Tire - , Abdüllatif ve Ali Efendiler – Çeşme - , Sırrı Efendi – Foça - , İbrahim Bey – Karaburun - , Rıfat Efendi – Menemen - , Hasan Tahsin Efendi – Nif - , Sabri Bey – Seferihisar - , Hacı Mehmet Emin Efendi ,

239 Va

Hamdi Reşit Beyler – Aydın - , Hacı Halil Paşa – Söke - , Mustafa Efendi – Karacasu - , Hacı Mehmet ve Sadık Efendiler – Nazilli - , Fuat Bey – Çine - , Hasan Fehmi Efendi – Bozdoğan - , Ahmet Ziya Efendi, Yusuf Bey – Denizli - , Hüseyin ve Osman Efendiler – Çal - , Ali Bey – Buldan - , İsmail Efendi – Sarayköy - , Hacı Mehmet Efendi – Tavas - , Mehmet Arif Efendi – Garbi Karaağaç - , Ali ve Enver Beyler – Akhisar - , Galib Bey – Alaşehir - , Fahri Bey – Kasaba - , Mustafa Efendi – Demirci - , Reşit Bey – Salihli - , Yusuf Rıza Efendi – Soma - , Fahri Efendi – Kırkağaç - , Halit Efendiler – Manisa'dan ceman elli üç zatdan mürekkeb olarak akd-ı ictima' eyledi.

Reis-i Sani Tevfik Paşa – Ekseriyet var. Müzakereye başlıyoruz.

Hafız Ali Efendi – İzmir – Liva maarif müfettişlerinin maaşları azdır. Bunlar ıslahı çaresine bakılmasını teklif edeceğim.

Reis-i Sani Tevfik Paşa – Müfettişler hakkında sabahleyin cereyan eden müzakerede vuku bulan teklifiniz der edilmişti.

Ahmet Ziya Efendi – Denizli – Tekrar müzakere selamet muameleyi ihlal eder.

[Tam şu sırada Vali Rahmi Bey Efendi hazretleri meclise gelerek makam-ı riyaset-i işgal eylemiş ve vazife-i riyaseti faya başlamıştır.

Reis – Efendim müzakereye devam edelim. Hangi maddeye geldiniz. Okuyunuz.

239 Vb

[Maarif bütçesinin onbirinci fasılın icaratamüteallik I. Maddesi okundu.]

Fahri Bey – Ödemiş – İhtiyaten konulan otuz bin kuruş nedir?

Maarif Müdürü – Sene içerisinde bazı mektebler talebesi teksir ediyor. İcarla bir bina tedarikine mecburiyet hâsıl oluyor. Hatta İzmir idadisi de öyledir. Kifayet etmiyor. Bir bina tutmaya mecbur kalacağız. Bu para idadi için tutacağımız binanın bedel icarında dâhil.

Kazım Bey – Gördes – İhtiyaten konulan 30.000 muvafık mı, değil mi? Bunu anlamak lazım. Mahal masrafını tayin edemiyorlar. Yalnız İzmir idadisi için 10.000 kuruş ibka edilsin. Mütebaki 20.000 kuruşu tenzil olunsun.

Maarif Müdürü – Sene içerisinde zuhur edecek ihtiyacın temini için herhalde bu miktarın kabulü lazımdır.

[Sigorta bedeline ait II. Madde okundu.]

Reis – Nasıl, muvafık mı? [Muvafık, muvafık] Peki, geçelim.

[Evrak-ı matbuaya müteallik I. Madde okundu.]

Reis – Bu da aynen mi? [Evet, evet] Aynen kabul olunuyor. Okuyunuz.

240 Va

[Kitab ve risail bedeline ait IV. Madde okundu.]

Cevdet Efendi – Manisa – Fakir çocuklarına verilecek kitaplar değil mi Efendim?

Maarif Müdürü – Evet.

Cevdet Efendi – Manisa – Mümkün ise tenzil etmeyelim. Pek ziyade ihtiyaç vardır.

Maarif Müdürü – Bu ihtiyaç bu sene de has edildi. Hatta menafîle bile icra olundu.

Halil Paşa – Söke –Bizim kazada kitab parası alıyorlar Efendim.

Reis – Bu fakara çocuklar içindir pašam. Bu maddeyi de aynen kabul ediyor musunuz? [Aynen, aynen] Peki. Geçelim.

[On ikinci fasılın neharı idadileri maaşatına müteallik I. Maddesialel müfredat okundu.]

Cevdet Efendi – Manisa – Terbiye-i bedeniye muallimliği için yüz kuruş maaş azdır. Manisa için terbiye-i bedeniye muallimi bulunamıyor. Bunu hiç olmazsa 250 kuruş yapalım.

Reis – Bu miktarla da bulunamaz. [Maarif müdürüne hitaben] hangi esas üzerine bu miktar konmuştur?

Maarif Müdürü – Maarif nezaretinden gelen kadroda böyle yüz kuruş gösteriyor. Biz de öyle koyduk.

240 Vb

Reis – Terbiye-i bedeniye muallimi kaç gelebilirse o miktar maaş tahsis etmek lazım. Ne yüz ne de 200 kuruşla bulunamaz. [Maarif müdürüne hitaben] bir terbiye-i bedeniye muallimi kaç kuruşa gelir?

Maarif Müdürü – Mekteb-i sultaniyede bu gibi muallimler 300-500 kuruşla istihdam olunuyor.

Reis – Sultani mekteblerinin bulunduğu yerlerde bu miktarla bulunabilir. Çünkü diğer mekteplerde de ders bulur. Yani maaşını bin kuruşa getirebilir. Hâlbuki Manisa'da öyle muhtelif mekteplerde ders bulamaz.

Enver Bey – Akhisar – Yüksek bir maaş versek de böyle bir terbiye-i bedeniye muallimi Manisa'da bulunamaz. Yüksek maaşla da iyi bildiği için bu maaşları layık olduğu dereceye çıkarmamıştır. Mâ mafih beş yüz kuruşla şimdilik bir muallim bulur.

Yusuf Rıza Efendi – Soma –Beş yüzle de bulunmaz. Mülhakatda bazı zabitan bu vazifeleri yapıyorlar.

Maarif Müdürü – Manisa'da bulunabilecek kadar bir muallim için üç yüz kuruş konulsun.

241 Va

Reis – Üç yüz 'de o. Yüzde o. Lazım gelen muallimi bulmak için bu miktar maaş kâfi değil. Bunca mademki bu miktar fedakârlığı yapacağız; sekiz yüz, bin kuruş maaşla bu işi yapabilecek vukuf bir adam bulup Manisa'ya göndermeliyiz.

Bekir Behlül Efendi – İzmir – Yalnız Manisa idadisine değil. Diğer idadilere de teşmil edilsin.

Reis – Terbiye-i bedeniye muallimlerinin maaşlarını 800'e iblağını kabul edenler ellerini kaldırsın. [Eller kalkar.] Ekseriyet var. Kabul olundu.

Enver Bey – Akhisar – Mademki 800 kuruş maaş konuldu. Bari bu terbiye-i bedeniye muallimi İstanbul'dan getirilsin.

Yusuf Rıza Efendi – Soma – Gına muallimi konmuş. Bulunamaz Efendim.

[Manisa mutasarrıflığının sureti atiyede münderic tahrirâtı okundu.]

“Manisa mekteb-i idadi ulum-u ziraiye muallimi tarafından verilip mekteb-i müdürüyetin bil-müzakere tevdiğ olunan takirde ziraat programı mucibince bir taraftan kimya-ı ziram, muhasebe-i zirai, imalat-ı ziraiye vasi' bir programla ziraat-ı umumi Nebahat ve haşarat

241 Vb

dersleri tarafından da ahd, memuriyetinde bulunan ders ve ufak sınıflarının ziraat dersleri saat mesaisinin fevkalade tezayüdine sebebiyet olduğu cihetle bir sınıfta dersde iken diğer sınıfın ameliyatına nezaret edemek gibi mazeret-i tabiiye, talebenin istifadesini sektedar edeceğinden bahisle ameliyatda ve tarlada kendisine muavenet etmek üzere birisi ziraat mektebinden veyahut Seydiköy ameliyat mektebinden mezun bir Efendinin 300, 350 kuruş maaşla tayinine luzum gösterilmiş ve bu talep makul bulunmuş olmağla ifa-ı muktezası.”

Cevdet Efendi – Manisa – Manisa'da ki ziraat muallimi cidden faal bir çocuk. Numune tecrübe tarlaları vücuda getiriyor. Çok çalışıyor. Bunun için bir muavin, tayin olunursa iyi olur.

Reis – Böyle bir muavinin tayini muvafık mı? [Muvafık, muvafık] Peki. Muvafık görüldü. İlave edilsin.

Halit Efendi – Urla – 350 kuruş azdır.

Cevdet Efendi – Manisa – Bu miktar maaşla bulunur.

242 Va

[Bergama azası Müderris Mustafa Efendi tarafından verilen sureti atiyede münderic tahrir okundu.]

“Bergama kazası merkez yedi nahiye-i havi, vesait ve varidatça bazı livalara kain bir derecede bulunmasını ve yerlilerden başka ahiran Rumlardan 20.000 nüfusa kadar muhacirin meyanında tahsil-i idadiden mahcur kalması bir hayli evlad-ı vatan mevcut olmasına nazaran burada bir idadi küşadı muktezi olup zaten tesise ait vesait luzuma mahya olduğu gibi kısmen heyet-i terdirsiye maaşatını medar olacağına ve varidat-ı hususiye-i vilayet meyanına girecek beş altı bin lira kıymetinde emlak ve akarat karşılığı dahi bulunduğundan teşkilat ve tahsisat-ı lazıminin müzakeresi varidat olan maarif bütçesine ithali ve ehemmiyet-i mevkisi noktasından vilayet serhad muhafazalığı vazifesini ifa eden bu cesim kazanın mümkün olduğu kadar tenvirine himmet buyurduğu yine vilayetin heyet-i umumiyesine ait olacağı derhal bulunmak hasebiyle işbu mahk teklifin meclis-i alice şayan kabul görülmesi müntezir ve müstahdemdir.

Berga Azası

Mustafa Hulusi

242 Vb

İbrahim Bey – Karaburun – Pek çok muhacir yerleşerek nüfus müsellemesi tezyid etmiş olan Bergama’da böyle iki müessese-i arifenin te’sisi vucuda getirilmesi pek muvafık olacak. Bendeniz bu takrire iştiraf ederim.

Reis – Avrupa’da bir idadi te’sisi muvafık ise de bilmem bütçemizin tahmili var mı?

İbrahim Bey – Karaburun – Makam-ı icranın ulvi himmeti herhalde bunu da husule getirir.

Fahri Bey – Ödemiş – Bundan ula bir luzum var. İzmir’de bir inas idadisi mülhakatda birer rüştiye ile yok. Daru’l Muallimatınise muallimeler yetiştirmeye mahsus ve bunlara münhasır. Bütün ecnebi ve milel gayr-ı müslimenin inas-ı idadileri olduğu halde İslamları yok herhalde kızlarımızın tahsiline ehemmiyet vermeliyiz. Bu sene burada inas idadisi te’sis etmeliyiz.

İbrahim Bey – Karaburun – Bu teklif cidden şayan takdir bir tekliftir. Kadınlarımızın irfanen yükselmesi hakkındaki luzumu teslim etmeyecek kimse tasavvur etmiyorum. Daru'l-Muallimatımızın bu maksadı te'min edemez. İzmir'de

243 Va

bir inas idadisi tesis buyurulursa memleketin hayat irfanına en büyük hizmet etmiş olur.

Reis – Bu ciheti esna-ı tadvikinde de düşündük. Bütçede bir karşılık bulamadığımız için idhal edemedik.

Fahri Bey – Ödemiş – Bazı fazla masraflar var. Mesele ihtiyaten bedel açar. Bu sene mekteb iki te'sis edileceğinden o kadar masarifi istemez. Bir sınıf olacak. İstenirse tasarruf edilerek yapılabilir.

Yusuf Rıza Efendi – Soma – En büyük derdimiz kız mektebi. Her milletin var. Bizim kızlarımız, kız mekteplerimiz ağlanacak bir halde. İsterseniz ağlayalım. Pek fena oluyorum. İsterseniz Efendimiz. Buna bir çare bulursanız. Bir kanatla uçmak mümkün olmuyor. Ne ise biraz erkek çocuklarımızı okutuyoruz. Fakat kızlarımız tahsil hususunda pek fena. Çifte kanat yapmalı. İzmir'de beş kız bulamazsınız ki derste iki satır yazı yazsın! Yok Efendim yok. Müthiş bir hal. Efendim, herhalde büyük bir ihtiyaç. Bir idadi mektebi açmalı ve evvela biz kurtulamayacağız.

Reis – Bunlar hepsi doğru.

243 Vb

Fakat çaresizlik içinde ne yapabiliriz. Karşılık yok.

Fahri Bey – Ödemiş – Herhalde bir karşılık bulursunuz. Zatı ve vilayet penahileri istedikten sonra buna çare bulunur.

Kazım Bey – Gördes – Bu mektebin tesisi için ben tasarruf buluyorum. Daru'l Muallimin ve Muallimatın için alat ve edevat masarifi olarak yetmiş beşer bin kuruş konmuş. Bu atıye terk edilebilir. İşte bu tahsisat karşılık olabilir. Bunlarla hem İzmir'de inas hem de Bergama'da zükur idadisi açılmak mümkün olur.

Reis – Gerek İzmir’de inas idadisi gerek Bergama’da zukur idadisi istemeyecek yok. Mademki meclis öyle istiyor. Bu ciheti nazar-ı dikkate alarak tasarruflar icra ederiz. Neticede vaki olarak tasarruf miktarına göre İzmir’de inas

Kuruş

7695	İzmir terakki inas mektebi icarı
10000	İzmir karantina ittihat ve terakki numune mektebi
4617	İzmir gayret inas mektebi icarı
6669	İzmir Mecidiye şubesi icarı
480	Karacasu inas mektebi icarı
684	Tavas inas mektebi icarı
912	Demirci inas mektebi icarı
1800	Bergama inas mektebi icarı
798	Kırk ağaç inas mektebi icarı
360	Gelenbe inas mektebi icarı
1026	Sarayköy inas mektebi icarı
912	Foça-i atik inas mektebi icarı
3028	Denizli inas mektebi icarı
912	Nazilli inas mektebi icarı
4200	Aydın inas mektebi icarı
2462	Alaşehir inas mektebi icarı
285	Kadıköy numune-i terakki mektebi icarı
912	Aşağı Nazilli inas mektebi icarı
684	Çine icarı
24510	İhtiyaten zam olunan
73909	Yekûn

idadisi ve Bergama’da zukur idadisi tesisi için müzakere ederiz.

Kazım Bey-Gördes-Tasarrufat cümlesinden olarak icar bedelinden ihtiyaten mevzu’ otuz bin kuruştan İzmir idadisine ait on bin kuruşun

244 Va

İkinci ve üçüncü ve dördüncü maddelerin Yekûnü

Kuruş	Madde	Nev-i mahsusat
20.000	2	Sigorta
10.000	3	Evrak-ı matbua
25.000	4	Kitap ve risail bedeli

On ikinci fasılın nehari idadileri

Maaşlarına müteallik birinci maddesinin şekli:

Şehriyesi	Behri	Aded	Nev-i mahsusat
3600	1200	3	Müdür ve mağlumut-ı medeniye ve ahlak ve terakkice muallimliği
2400	800	3	Ulum-u diniyye muallimliği
2400	800	3	Türkçe ve tahrir muallimliği
2400	800	3	Ulum-ı riyaziye ve hesap ve hendese muallimi
1200	600	2	Fransızca ve hat-ı fransevi muallimliği İzmir ve Denizli için
800	800	1	Fransızca ve hat-ı fransevi Muallimatın ve ma'lumat-ı tabiiye ve hekimiyeye muallimliği Manisa için
2400	800	3	Tarih ve coğrafya muallimliği
300	100	3	Hat-ı türki muallimliği
600	600 Hatalı	3	Resim ve hendese muallimliği
1200	600	2	Muallimatın-ı sanaiye ve makine muallimliği Manisa ve Denizli için
2400	800	3	Eşya dersleri ziraat ma'lumat-ı hekimiyeye tabiiye ve idadi
500	500	1	Manisa el işleri muallimliği
500	500	1	İzmir el işleri muallimliği
300	300	1	Denizli el işleri muallimliği
2400	800	3	Terbiye-i bedeniye muallimliği
100	100	1	Gına muallimliği (Şan dersleri)
200	100	2	Musiki muallimliği İzmir ve Denizli için
1500	1500	1	Ameliyet-ı sanaiye mualligli Denizli için

1200	400	3	Katip
1200	400	3	Mubassır (bakıcı)
1800	200	9	Hademe
400	400	1	Şube mubassır İzmir için
500	500	1	Malumat-ı ticariye ve emtiya-ı ticariye ve muhabe muallimliği
100	100	1	Daktilografi muallimliği
800	800	1	Şubeler hendese ve hesap ve Fransızca muallimliği
800	800	1	Şubeler Türkçe ve mağlumat-ı medeniye muallimliği
800	800	1	Şubeler tarih ve coğrafya muallimliği
800	800	1	Şubeler ulum-u diniyye muallimliği
500	500	1	Kısım-ı ibtidai şubeleri ziraat ve ilim eşya muallimliği
200	200	1	Kısım-ı ibtida-i resm muallimliği
100	100	1	Kısım-ı ibtida-i el işleri muallimliği
100	100	1	Kısım-ı ibtida-i hüsnü hat muallimliği
100	100	1	Kısım-ı ibtida-i terbiye-i bedeniye muallimliği
350	350	1	Manisa ziraat muallim muavini
34950		67	Yekûn

245 Vb

[On üçüncü fasılın müteferrikaya müteallik I. Maddesi okundu.]

Reis – Muvafık mı? [Evet, evet] Peki. Geçelim.

[Mahrukata müteallik II. Madde okundu.]

Reis – Bu da öyle.

[Tevzi' mükâfata ait I. Madde okundu.]

Reis – Bu da aynen kabul olunuyor. Değil mi? [Evet, evet] Peki. Geçelim.

[Alat-ı ziraiye müteallik IV. Madde okundu.]

Reis – Muvafık mı? [Muvafık, muvafık] Bu da kabul olundu.

[İmtihan mümeyyezlerinin masarif it'amiyyesine ait V. Madde okundu.]

Fahri Bey – Ödemiş – Masarif itamiyyesinin tenzili mümkün değil mi? Bunlar cemiyetten geliyorlar. 5000 kuruş konmuş. Bunun tenzil ve tasarruf edilmesini teklif ediyorum.

Kazım Bey – Gördes – Ben de Fahri Bey'in teklifine iştiraf erim.

Yusuf Rıza Efendi – Soma – Başkalarının mekteplerinde kahve bile yok.

246 Va

Tevzi' mükafâtında artık luzumu kalmadı. İdadi olan yerlerde teşvike ihtiyaç yok.

Reis – Çocuklara medar teşvik için lazımdır.

Fahri Bey – Tevzi' mükafât lazım. Kendisi kurtulmak için söylüyor. Masarif-i it'amiyyenin tenzili hakkındaki teklifi reye koyuyorum.

Reis – Masarif it'amiyyenin tenzilini kabul edenler ellerini kaldırsın. [Eller kalkar.] Ekseriyet var. Masarif-i it'amiyye tenzil olunacak. Diğer maddelere geçelim.

[Harita masarifine müteallik altına madde okundu.]

Fahri Bey – Ödemiş – Bu miktarda tenzil edilsin.

Reis – Bu para açılacak inas ve Bergama'daki zükür idadi mekteplerine ait harita levazımında temin olunacak. Bunun için aynen ibka adilsin. Muvafık mı Efendim? [Muvafık, muvafık] Bu tahsisatın aynen ibkası kabul olundu. Diğer maddeyi okuyalım.

[Alat ve edevat-ı fenniye masarifine aid I. Madde okundu.]

Fahri Bey – Ödemiş – Bu alat ve edevat-ı fenniye Avrupa'dan gelecek. Hâlbuki şimdi getirilmesi mümkün değil. Sene-i atiyeye ta'lik ve bu sene tasarruf edelim.

246 Vb

Maarif Müdürü – Ta'lik ve tasarrufu mümkün değil. Bu alat ve edevat maarif nezaretince Almanya'dan celbi taahhüt edilmiştir.

Kazım Bey – Gördes – Tenkisi mümkün değil mi?

Reis – Hikmet ve kimya derslerinden layıkıyla istifade edilmesi tatbikata mütevakıftır. Alatlar Almanya’dan, İtalya’dan getirilmesi mümkün. Zaten idadide tezayüd ediyor. Aletlerin bir kısmında onlara verilecek. Bu maddeden tasarruf etmek mümkün değildir. Hem caiz olamaz. Alat ve edevat noksan olursa tatbikatta noksan olur. Şu halde birçok paralar sarfıyla bir kısmının celbinden bir faide hâsıl olmaz. Efendim bu maddedeki tahsisat aynen kabul olunuyor mu? [Evet, evet] Ekseriyet var. Aynen kabul olundu. Geçelim

[Mekâtibi sultaniye leyli ve mecani talebe masarifine müteallik VIII. Madde okundu.]

Kazım Bey – Aydın – Mekteb-i sanayide olduğu gibi bunlar içinde üç kuruş kabul edelim.

Reis – Sultani mektebinde gelire tabi ki mümkün değil. Herhalde ücretli talebe hakkında ne tatbik olunursa onlar hakkında da o olacak. Bu zaruridir. Mektebde ayrı

247 Va

ayrı iki nev-i tabile, yemek çıkamaz. Bu mecani talebeyi keşke arttırsak. Çok iyi olurdu. Bi kudret tahsile haşeşli birçok çocuklar müracaat ediyor. 110 kişilik kadronun darlığı bunların arzusunun is’afına mani oluyor. Mümkün olsa da mecani kısmını arttırsak pekiyi olur.

Fuat Bey – Çine – İzmir sultanisine yüz, Aydın sultanisine on mecani talebe tefrik edilmiş. Bu neden olsun? Nüfus nazar-ı dikkate alınıyorsa nüfusa nisbetle Aydın’a otuz talebe ayırmak lazım.

Reis – Aydın sultanisine konulan miktar livaya nisbetle muvafıktır. İzmir’e müracaat edenlerin adedi Aydın’a müracaat edenlerden çoktur. Hatta İzmir’e müracaat edenler meyanında Aydınlılarda dâhildir. Hoş zaten bunun ehemmiyeti yok. İster İzmir’de olsun ister Aydın’da olsun hepsi birdir. Şimdi bu maddeyi reye koyuyorum. Muvafık mı? [Muvafık, muvafık] Aynen kabul olundu. Dokuzuncu maddeyi okuyalım.

[İzmir nehari idadisi kısım-ı ticari masarifi te’sisiyesi hakkındaki IX. Madde okundu.]

247Vb

Fahri Bey – Ödemiş – Bunun hakkında müdür Bey izahat versinler.

Maarif Müdürü – İzmir idadisinde ilave olunan kısım-1 ticari sınıfı için bir takım alat ve edevat alınacak. Mesela daktilografi usulünü öğrenmek için herhalde makinesi lazım. Bu tahsisatı bunlar için istiyoruz.

Reis – İzahat kâfidir. Bu maddede aynen kabul olunuyor değil mi? [Evet, evet] Peki. Geçelim.

Meclis-i umumice kabul olunan on üçüncü fasılın şekli:

Guruş	Madde	Nev-i mahsusat
2250	1	Müteferrika
2250	2	Mahrukat
1800	3	Tevzi' mükafâtı
		5
7500	6	Harita masrafı
80064	7	Alat-ı edevat- ı fenniye masarifi
218000	8	Mekatib-i sultaniye leyli ve mecani talebe masarifi
15000	9	İzmir nehari idadisi kısım-1 ticari masarif ve te'sisiyesi

[5] Alat-ı ziraiyeye ait dördüncü maddedeki on bin kuruş encümen-i vilayetçe ve mümeyyezlerin masarif-i itamiyesi hakkında ki beşinci maddede münderiç beş bin kuruşta meclis-i umumice reddedilmiştir.

248 Va

[On dördüncü fasılın leyli darul'muallimin müdür memurin, muallimiğn maaşatına nütealik birinci maddesi okundu.]

Reis – Geçen senenin aynı değil mi?

Maarif Müdürü – Evet.

Bekir Behlül Efendi – Darümuallimin müdürünün maaşı pek azdır.

Maarif Müdürü – Gerçi geçen sene bin beş yüz kuruş konulmuş idi. Nezaret bilahare 1400 diyor. Daru'l-Muallimatında öyle olacak.

Bekir Behlül Efendi – İzmir – Mühüm bir müessese olan darümuallimin müdürüyeti maaşının böyle az olması caiz değil.

Kazım Bey – Gördes – Kanunun tayin etmediği kadarı tezyid edemeyiz.

Maarif Müdürü – İstanbul vilayeti maaşdan başka bir de tahsisat veriyor. İsterseniz onu da burada tatbik ederiz.

Reis – Bir taraftan tasarruf icrasını söylüyoruz. İnas idadisi, Bergama’da zekur idadisi yapmak için düşünüyoruz. Diğer taraftan hattı kanunide olan bir maaşı hile-i kanuniye arayarak tezyide çalışıyoruz. Bu olamaz. Nezaret hat-ı azam olarak tayin etmiş. Biz tezyid edemeyiz.

248 Vb

Enver Bey – Akhisar – Gerçi nezaret tarafından bir kadro yapılmış ama hiçbir nisbetde gözetilmemiş. Derslerin ehemmiyetine göre maaşların tayini lazım iken bu luzum nazar-ı dikkate alınamamış. Bunların azalması çaresi var ise yapalım da bu noksanı kaldıralım. İzci muallimi olarak yedi yüz kuruş konmuş. Rica ederim bu muallimliği kim yapacak. İzcilik hem maddi hem manevi bir meslektir. Mühimdir. Henüz bu yedi yüz kuruşa kesib istihdam edecek bir adam bulunamaz.

Reis – Meclisde bunlar hakkında müzakereden bir faide hâsıl olamaz. Yalnız bir şey varsa bunun için müracaat edilir. Nezaret nezdinde teşebbüsatda bulunulur. İzci muallimliği üçüncü iyi bir muallim buluruz. Fakat bunu bulmak için çok para isteyeceği Enver Bey’in ifadesinden anlaşılıyor. Çünkü yedi yüz kuruşla muallim bulunamaz. Bulunacak alanda o paraya kesip istihkak edecek derecede ehemmiyetli olamaz. Demek istiyorlar. Evet, bu muallim yedi yüz olacak ama aynı zamanda ettihad ve terakki mektebinde de hizmet edebilir. Oradan da maaş alır. Bu cihetle maaşını yedi yüz değil daha fazla olarak kazanabilir. Binâenaleyh şu maaşlarla maddeyi reye koyuyorum.

249 Va

Muvafık mı Efendim? [Muvafık, muvafık] Ekseriyet var. Aynen kabul olundu.

[Tatbikat mektebi maaşatına ait II. Madde okundu.]

Reis- Bu da aynen değil mi Efendim? [Evet, evet] Peki. Aynen kabul olundu.

Meclis-i umumice kabul olunan on dördüncü fasılın Daru'l Muallimin müdür ve muallimini maaşatına ait birinci maddesinin şekli:

Seneviyesi	Şehriyesi	Nev-i memuriyet
16800	1400	Müdür
10800	900	Müdür muavini
9600	800	Muallim-i evvel
8400	700	Muallim-i sani
7200	600	Muallim-i salis
6000	500	Muallim-i rabiğ
6000	500	Muallim-i hamış
9600	800	Ziraat ve iktisad muallimliği
8400	700	İzci muallimi
2400	200	Seyyar hat muallimi
2400	200	Resim muallimi
2400	200	Musiki muallimi
4800	400	El işleri muallimi
1200	100	Terbiye-i bedeniye muallimi
6000	500	Kâtip
4800	400	Ambar memuru
3000	500	Eylül'de tayin olunacak muallim maaşı (Altı aylık)
109800	Yekûn	

249 Vb

On dördüncü fasılın tatbikat mektebi maaşatına ait II. Maddenin şekli:

Seneviyesi	Şehriyesi	Nev-i memuriyet
6000	500	Muallim-i evvel
5400	450	Muallim-i sani
4800	400	Muallim-i salis
16200	1350	Yekûn

[XV. Fasılın hademe ücretlerine müteallik I. Maddesi okundu.]

Reis – Buna itiraz var mı? [Hayır, hayır] Peki. Aynen kabul.

[Me'kulât, melbusat, müteferrika ve ecza bedeli, mahrukat, tenvirat, kitab-ı osmanine müteallik II. Madde okundu.]

Maarif Müdürü – Bu maddede tesisat kelimesi unutulmuş. Onun da ilavesini rica ederim.

Reis – Müfredatta bu te'sisat yok mu?

Maarif Müdürü – Yoktur.

Reis – Ne için ithali istiyorsunuz?

Maarif Müdürü – Bu te'sisat me'kulâtdan vuku bulacak tasarrufatdan te'min olunuyor. Eğer bu kelime konulmazsa sonra muhasebe-i hususiye müracaatlarımız is'af etmeyiz. Müteşekkilat gösterir.

Reis – Bu me'kulât talebinin adedi

250 Va

itibariyle alınıyor. Nasıl olur bu teklifiniz bütçe kanununa mugayirdir me'kulât-ı tertibi te'sisata nasıl sarf olunur? Makul bir teklif değil.

Kazım Bey – Gördes –Me'kulât çok sanayi mektebinde olduğu gibi bunları da üç kuruşa tenzil edelim. Kırk bin kuruş kadar bir tasarruf vaki olur.

Sabri Bey – Seferihisar – İki aya tatil var. Bunlardan da tasarruf olur.

Maarif Müdürü – Talebenin fakirleri de var. Gidemez. Onlar kalıyor.

Fahri Bey – Ödemiş – Bu sene çıkacak talebenin miktarı yirmi üç olacak. Bu memleketimiz maarifinin ihtiyacını temin ve tatmin edemez. Bunun için her sene alınan kırk talebe miktarının yüze iblağını teklif ediyorum. Maarif müdürü bu miktarı mektep istiab edemez.

Fahri Bey – Ödemiş – Herhalde bu mektebde talebenin tezyidi temin olunsun. Olamazsa mülhakatda yapılsın. Kira ile tutulsun bir Daru'l Muallimin te'sis olunsun. Biz bu miktarı kabul edelim. Maarifsiz yanıyoruz talebenin adedi

250 Vb

yapılmadan evvel tayin etmeli de ne cesamette olacak ise ona göre yapılmalıdır. Biz bu mektebden çok muallim yetiştiremezsek işimiz berbattır. Tedrisatı ibtidaiye

kanununu biz tadbik edemeyiz. Onu tadbik edecek ancak burada yetişecek efendilerdir.

Reis – Buna imkân yoktur. Ayrı bir heyet-i talimiye, ayrı bir bina bulunsun dersiniz o vakit olur. Fakat bu da tahsisat bulunursa olabilir. Kırk rakamı hadd-i i'zam olduğu ve şu mevcut ile müşkilat çekildiği halde bu miktarın yüze iblağında mekânsızlık sorun olur. Bütçe de buna yapmak için karşılık bulmak lazım.

Fahri Bey – Ödemiş – Biz hayalata kapılabiliyoruz. Öyle lüks işlere taraftar olmak doğru değil. Ne yapıp yapıp tasarruf ederek bir Daru'l Muallimin daha olamayız.

Reis – Yarını bozmamak suretiyle tasarruf edilerek açmalıyız. Yoksa idadi mekteplerini hükmet ve kimya atölyelerinden mahrum bırakmak doğru değil. Tasarrufu fazla şeylerden yapılmalı.

Kazım Bey – Gördes – Mektebi sanayide bu alat ve edevat-ı fenniye kabul etmiştik.

251 Va

Bu mükerrer olacak bunlar sırasıyla kullanılarak istifade edilebilir.

Reis – Bu doğru değil. Herhangi bir mektebde kimya ve hikmet okunuyorsa onlara müteallik alat ve edevatında o mektebde bulunması lazım. Şimdi sanayi mektebinden karşı yakada bulunan Daru'l Muallimine hikmet kimya aletleri nasıl gönderilebilir? Bunlar her gün tadrıs olunur. Bir sınıfta olmazsa o gün diğer sınıfta bu ders olur tabii tadbikat yapılır. İki mekteb hem de biri karşı yakada diğeri karantinada olan iki mekteb. Bir takım aletlerle nasıl tadrıs icra edebilir?

Kazım Bey – Gördes – Bunların tevhidı mümkündür. Avrupa'da birkaç mektebin müşterek bir kimyahanesi oluyor.

Yosef İsteregoEfendi – İzmir – Ayrı ayrı üç kısım alat almaktansa yekdiğerine muttasıl veya yakın olan mektebler için bir kimyahe yapılabilir. Hatta Avrupa'da müteadid mekteblerin böyle müşterek müzeleri bile vardır.

Reis – Her mektebin kendisine mahsus bir kimyahanesi var. Her mektebte kimya okutulur. Kimya aletleri de bulunur. Nasıl kitapsız tadrıs mümkün olmazsa tadbikatsız

251 Vb

alatsız kimya dersindende bir faide hâsıl olamaz. Eğer başkaca bir karşılık bulunursa ikinci bir Daru'l Muallimin açarız.

Fahri Bey – Ödemiş – Bütün maarif akaratının ve validat-ı karşılık gösterilerek istikraz akd olunsun. Valâ bu ikinci Daru'l Muallimin tesis olunsun.

Reis – Herhalde istikraz ile olacak bir işle bu sene olması mümkün değil. Bir defa husule gelebilecek tasarrufu anlayalım. Bergama zekur ve inas idadilerine ait tahsisatı ayırırız. Eğer daha fazla bir para kalır da müsaid olursa ikinci bir Daru'l Muallimin açmak çaresini düşünürüz. Şimdi me'kulât maddesi hakkında itiraz var mı? [Yok,yok] Peki. Bu maddede aynen kabul olundu. Diğerini okuyalım.

[Tabib hastane memuru, aşçı, çamaşırıcı maaşına müteallik üçüncü madde okundu.]

Reis – İtiraz var mı? [Yok, yok] Demek ki aynen kabul olundu.

[Hane icar bedeline ait dördüncü madde okundu.]

Reis – Bu da öyle, değil mi? [Evet, evet] Bu da öyle. Aynen.

[Alat ve edevat-ı fenniye masalifine müteallik altıncı madde okundu.]

Reis – İtiraz yok mu? [Hayır, yok, muvafık] Peki. Buda aynen.

252 Va

Yediyi okuyunuz.

[Alat ve edevat-ı fenniye'nin gümrük masarifine ait yedinci madde okundu.]

Bekir Behlül Efendi – İzmir – Bu resmi tasarruf edemez miyiz?

Reis – Yalnız bu vilayetimize mahsus değil her vilayette de şümuli var. Herhalde yine kurtarmak için teşebbüs de bulunuruz. Yedinci madde de kabul olunuyor mu? [Kabul, kabul] Peki. Geçelim.

[Harita masarifine ait sekizinci madde okundu.]

Reis – Buna itiraz yok ya? [Hayır, muvafıktır.] Peki.

[Daru'l Mualliminde tedris olunacak muallimlerin masarif it'amiyye ve seferiye ve tedrisiyelerine müteallik dokuzuncu madde okundu.]

Reis – Bu da aynen kabul olunur değil mi? [Evet, evet] Onuncusu okunsun.

[İzci teşkilatı için iktiza eden malzeme ve melbusata müteallik üçüncü made okundu.]

Fahri Bey – Ödemiş – Bunlar ne gibi levazımda ibarettir.

Maarif Müdürü – Bunlar elbise, portatif çadır gibi izcilik levazımına mahsustur.

Reşit Bey – Aydın – Biraz kabul değil mi?

252 Vb

Maarif Müdürü – Şimdi kabul olunan alat ve edevat-ı fenniye için dolap lazım olacak. Te’sisat için müsaade olunmadı. Hâlbukibir te’sisat olmazsa sonra yapılamaz. Yahud ayrıca yirmi bin kuruş verilsin.

Reis – Bunun müfredatı nerededir?

Maarif Müdürü – Encümene vermiştir.

Reis – [Encümen başkâtib muavini Mustafa Bey’e hitaben] Bunun müfredatı nerededir?

Başkâtib Muavini – Maarif idaresinden istemişlerdi. Verdik. Şimdi gideyim getireyim.

Reis – Katib Efendin? mefredat pusulasını alıp getirinceye kadar alet tarafına devam edelim.

Meclis-i umumice kabul olunan on beşinci fasılın şekli:

253 Va

Guruş	Madde	Nev-i mahsusat
2400		Tabib maaş seneviyesi
1800	3	Hastahane müdürü
6000		seneviyesi
2400		Aşçı seneviyesi
		Çamaşırıcı seneviyesi
12600		

Guruş	Madde	Nev-i mahsusat
19495	4	Hane icar bedeli
Encümente reddedildi	5	Tatbikat mektebi masarifi tesisiyesi
65469	6	Alat ve edevat-ı fenniyesi masarifi
9821	7	Alat ve edevat-ı gümrük masarifi
2500	8	Harita masarifi
100.000	9	Dar'ul mualliminde tedris olunacak masarif-i itamiye ve seferiye ve tedrisiyeleri

[Leyli dar'ul muallimata ait on altıncı fasılın birinci maaşat maddesi okundu.]

Reis – yalnız kanun mucibince müdirenin maaşı 1400'e tenzil edilecek. Mütebakiyesi kadroya müsteniddir. Tabii kabul edilmek lazım. Muvafık mı efendim. [Muvafık muvafık] peki. Diğer maddeleri okuyalım.

254 Va

[On sekizinci fasılın tedrisat-ı ibtidaiye maaşatına müteallik birinci maddesi okundu.]

Reis – Maaşat hakkında muallimlerin birçok istidameleri var.

Rahmi Bey – Bergama – Şimdiye kadar seksen, yüz, yüze elli kuruş maaş alan muallimlerin maşatı tedrisat ibtidaiye kanunu mucibinle iki yüze ibla' edildi. Diğerlerine de sınıfları vechiyle verilmek lazım gelse pek çok tahsisata ihtiyaç hâsıl olur. Hâlbuki bütçemizin hali hazırı buna müsait değildir.

Cevdet Efendi – Manisa – Bir muallime iki yüz kuruş maaşla hizmet etmek muvafık nisfet değil. Bu miktar maaş hiçbir zaman ailesinin maşatını te'mine kifayet idemez. İki yüz kuruşla üç yüz muallim var bunların maaşlarına yüzer kuruş zam edilmesini rica ederim. Bin sekiz yüz lira eden bu paraya sanayi mektebinden tasarruf edilen para ile te'min ideriz.

Fahri Bey – Ödemiş – İki yüzle üç yüzle hizmet ederler. Onların bu miktarla

254 Vb

hizmetleri sarf-ı zaruretlerinden mümbayistir. Hiç olmazsa bunların hatt-ı aşgari üç yüz kuruş olsun.

Reis – Yedi bin lira kadar zam icrası lazım gelecek imiş? Bunun kapatılması mümkün değil. Yalnız iki yüz kuruşlular değil iki yüz ellişer olanlarda üç yüz olacak.

Cevdet Efendi – Manisa – İki yüz ellilerin üç yüze iblağı lüzumu doğru. Bunun için her iki kısmının da maaşlarına zam icrasına iki yüz elli bin kuruş kadar kifayet edecek.

Reşit Bey – Aydın – Bir defa biz tasarruf etmek istiyoruz. Evvela lazım gelen muallimleri yetiştirdikten sonra ehil olanlara bu yüksek maaşları verelim. Yoksa kıymetsiz adamlara veripte mühim ihtiyacımızı geri bırakmak doğru değil.

Kazım Bey- Gördes – Muhterem bir arkadaşımın dediği gibi kapıcılara, odacılara kadar ibraz-ı semâhat eden meclisin memleketin hayat-ı irfaniyesini idare eden bu muallimlere zam icra etmesi tabii. Ancak bu muallimlerden ehliyetli olanlara bu zam layıktır. Eline bir şehadetname almış bir takım cahil muallimlerimiz var. Bunlar yüzde doksan derecesindedir. Bunlara zam değil şimdi verilen paraları

255 Va

bile israftan addederim. Evvela bunlar İzmir'e celp olunarak malumatları tetkik olunsun sonra ehliyetleri tayin edenlerin maaşlarına zam icra edilsin.

Cevdet Efendi – Manisa – Bu maaşlarla geçinmek imkânı yoktur.

Arif Efendi – Garbi Karaağaç – Köy mektepleri muallimlerinin maaşları miktarı tezyid edilmelidir. Bunlar her şeyden mahkûm bırakılıyorlar.

Halil Paşa – Söke – Karaya yüzde kaç mekteb, kaç muallim verilecek bunun tayin etmesi lazımdır.

Hacı Mehmet Efendi – Aydın – İki yüz pek az bunları bir miktar tezyid edelim.

Mustafa Efendi – Demirci – İki yüz kuruşlulara hiç olmazsa elli kuruş zam olunsun.

Fahri Bey – Ödemiş – Sanayi mektebi bütçesindeki tasarrufla beraber maarif bütçesinden vuku bulacak tasarrufun miktarına göre bu zam maaş keyfiyeti nazarı dikkate alınmak üzere müzakerenin sonuna tealluk edilmesini teklif ediyorum.

[Münasip sadaları]

Reis – Münasip görülüyor bu mesele

255 Vb

sonra müzakere edilecek. Yalnız şimdiki tahsisat aynen kabul olunuyor değil mi Efendim? Meskûkât [Evet, evet] Peki. Diğerlerini okuyalım.

[Bu ebeler ücretine mütakip ikinci madde okundu.]

Reis – Muvafık mı? [Muvafık, muvafık] Geçelim.

[Mekatib-i ibtidaiye masarifine ait üçüncü madde okundu.]

Reis – Bu da öyle değil mi? [Evet, evet,] Peki.

[Muallimlere müfakat-ı nakdiye hakkındaki dördüncü madde okundu.]

Reis – Encümen bunu zaid görmüş esbabı mucibede gösterdiği vechi ile bütçeden çıkarmış. Mecliste bunu muvafık görüyor mu? [Muvafık, muvafık] Peki. Ötekini okuyalım.

[Mekatib Gayr-ı Müslim lisan-ı Osmanî maaşata ait beşinci madde okundu.]

Reis – Bunu da encümen çıkarmış. Ne diyorsunuz? [Encümenin muamelesi muvafık sadaları] Peki. Altıncı tevzi' mükafât maddesi de öyle. Bunu

da encümenin teklifi vechiyle çıkardım değil mi Efendim? [Evet, evet] Peki. Bu fasıl bitti. On dokuzuncu fasılı okuyunuz.

256 Va

Meclis-i umumice kabul olunan tedrisat-ı ibtidaiyeye müteallik on sekizinci fasıl.

Guruş	Madde	Nev-i mahsusat
3278186	1	Maaşat
246978	2	Bevvaplar Ucuratı
129800	3	Masarifi müteferrika, mahrukut, te'sisat ve tamirat cezaiye

[Müceddeden inşa olunacak mekatib-i ibtidaiye mahsusatına ait on dokuzuncu fasılın maaşata müteallik birinci maddesi okundu.]

Rahmi Bey – Bergama – Geçen sene ihtiyaten yetmiş beş bin kuruş konmuştu. Bilahare ikmal edilmiş mekteblere bu tahsisatla muallimler tayin olundu. Bu sene bir misli fazla olması ise bu sene tahakkük eden ihtiyaçtan ileri gelir geçen sene kifayet etmedi.

Reis – Muvafık mı? [Muvafık, muvafık] İkinci masarif maddesindeki 20.000 kuruşta aynen kabul olunuyor mu? [Kabul, kabul] Peki. Bu da bitti. Geçelim.

Müceddeden inşa' olunacak mekatib-i ibtidaiye mahsusatına ait meclis-i umumice kabul olunan on dokuzuncu fasılın şekli:

Guruş	Madde	Nev-i mahsusat
150000	1	Maaşat
20000	2	Masarif

[Yirminci fasılın Daru'l Muallimin binası maarif inşaiyesine müteallik birinci maddesi okundu.]

256 Vb

Fahri Bey – Ödemiş – Beş yüz bin kuruş sarf olunabilir mi?

Reis – Para olursa bir sene zarfında sarf olunabilir. Eğer vesait bulunursa Daru’l Muallimin yapılacak. Bulunamazsa tabi’ bir Şey yapılamaz. Fakat gayret edeceğiz. İnşallah bir Şeyi vucuda getirmeye çalışacağız. Bu madde aynen kabul olunur mu? [Kabul, kabul aynen.] Peki. Aynen kabul olunuyor.

[Daru’l-Muallimatın ikmal ve inşaatına müteallik ikinci madde okundu.]

Reis – Bu da bir keşfe ve ihtiyaca müstenid. Tabi kabul olunuyor değil mi? [Kabul, evet, evet] Geçelim. Bu da aynen kabul olundu.

Guruş	Madde	Nev-i mahsusat
500000	1	Daru’ul muallimin binası masarif inşaiyesi
43050	2	Daru’ul Muallimatın ikmal inşaatı

[Yirmi birinci fasılın hacıraha müteallik birinci maddesi okundu.]

Fahri Bey – demiŐ – Müdür, maarif müfettişleri hacırah almayacaklar demiŐti. İzaat versinler.

Maarif Müdürü – Kaza müfettişlerine verilmeyecek, leda alel icab mülhakat

257 Va

livaya gönderilecek olan dört liva müfettişlerine hacırah verilecek.

Fuat Bey – Çine – Tevdil edilen hacırahların her ikisi de geçen seneki miktardan ziyadedir.

Maarif Müdürü – Tabi her sene muallimler tezayüd ediyor. Hacırah masrafı da oklaŐıyor.

Fuat Bey – Çine – Kazalarda müfettişler bulunacağı için liva müfettişlerinin mlhakata gitmesine o kadar ihtiyaç kalmayacak. Binâenaleyhbu kadar hacırahın sarfına da lüzum kalmayacaktır.

Hacı Mehmet Emin Efendi – Aydın – Geçen sene otuz bin iken bu sene ziyadı olmasının sebebi nedir?

Fahri Bey – demiŐ – Otuz bin kuruş kâfidir.

Maarif Müdürü – Gelecek sene mektebten çıkacak kırk muallim var. Bunlara hacırah verilecek. Bunun için bu miktar tahsisata lüzum vardır.

Reis – Geçen sene bu tertipten kaç kuruş serf edilmiş idi?

Maarif Müdürü – Bu hacırahdan yirmi bin kuruş sarf edilmiş idi.

257 Vb

Fahri Bey – Ödemiş – On dört binde müfettişlik hacırahı otuz dört bin eder. Şu halde kifayet edecek teklif ettikleri otuz yedi bin kuruşu herhalde tenkis etmeliyiz.

Arif Efendi – Garbi Karaağaç – Liva müfettişleri kazalara gitmeyeceklerine göre onlara ait hacırahında bütçeden tayy ve tasarruf edilmesi lazım gelir.

Reis – Bundan beş bin kuruş tasarruf yapsak kâfidir.

Cevdet Efendi – Manisa – Eğer liva müfettişlerinin kaza müfettişlerine hak nezareti var ise de o vakit bu hacırahta kifayet etmez.

Halil Efendi – Kula – Hacırah olarakta yalnız nevl veya araba parası verilsin.

Reis – Müzakere kâfi. Bu tertipten beş bin kuruşun tenzilini muvafık görenler ellerini kaldırsın. [Eller kalkar.] Ekseriyet var. Beş bin kuruşun tenzili kabul olundu.

258 Va

Meclis-i umumice kabul olunan yirmi birinci fasılın hacıraha müteallik birinci maddesinin şekli:

Kuruş	Nevi Mahsusat
32.200	Hacırah

[Maarif müfettişlerihacırahı da dâhildir.]

[Maarif gayr-ı melhuzaya müteallik ikinci madde okundu.]

Reis – Efendim. Maarif-i gayr-ı melhuza yalnız idare bütçesinde olur. Bunun içinde encümen bunu kabul etmemiş. Çıkarmış mecliste bunu muvafık görüyor mu? [Muvafık, muvafık] Peki. Devam edelim.

[Yirmi birinci fasılın mekatib-i ibtidadiye ve ibtidaiye masarif inşaiye ve tamiriye ve te'sisiyesine müteallik olan birinci maddesi okundu.]

Reis – Bu madde hakkında söylenecek bir şey var mı? [Yok, yok] Demek ki aynen kabul ediyorsunuz. [Evet, evet geçelim]

[İzmir nehari idadisinin tevsi'en inşat masarifine ait ikinci madde okundu.]

Rahmi Bey – Bergama – Efendim, İzmir idadisi memleketin ihtiyacıyla müne'asib değil. Herhalde bunun tevsi'ne (genişletme, bollaştırma) lüzum görüldü. Ancak bu mektebin şekil hazırı üzerine icra olunacak tevsi'at hakkında encümen de müzakere cereyan etti. Bunun Beyhude masarif-i ihtiyarından başka bir faidesi olmayacağı anlaşıldı. Bu mektebi ayrı münasib bir mahalle

258 Vb

yeniden inşası daha iyi olur. Şimdiki mekteb satılıyor. Onun parası lazım olacak tahsisatla yenisi yapılır. Şimdiki mekteb ne mevakiyen ne de suhaten muvafık değildir. Bu senelik ihtiyacı te'min için başka bir binada isticâr olunacak. Bedel-i isticarı da bütçede dâhil.

Reis – Encümenin bu mütealası muvafık değil mi? [Muvafık, muvafık] Diğer maddelerini okuyunuz.

[Denizli idadisinin masarif-i inşasiyesine ait üçüncü madde okundu.]

Reis – Kabul değil mi? [Kabul, kabul] Peki. Dördüncü madde okuncun.

[Mekatib-i ibtidaiye tamirat ve tesisat ve tathirat masrafına müteallik dördüncü madde okundu.]

Hacı Mehmet Emin Efendi – Aydın – Yalnız İzmir'e mi mahsustur?

Rahmi Bey – Bergama – Hayır. Bütün vilayete mahsustur.

Reis – Muvafık mı Efendim? [Muvafık, muvafık] Okuyunuz.

[Maarif idaresi masarif-i inşaiyesine ait beşinci madde okundu.]

Reis – Maarif idaresi binası muvazene-i umumiyeye aittir. Biz mekteblerimizi yapamıyoruz. Encümen bunun için bunu bu bütçeden tayy ve ihraca karar vermiş.

259 Va

Meclisinizde münasib görülüyor mu? [Münasib,münasib] izci tahsisatını okuyunuz.

Meclisi umumice kabul olunan yirmi ikinci fasıl:

Kuruş	Nev-i mahsusat
5000	Mekatib-i i'sadiye ibtidaiye masarif-i inşaiye tamiriye ve te'sisiyesi
686123	Denizli idadisinin masarifi inşaiyesi
15000	Makatib-i ibtidaiye tamirat ve tesiat tathirat masarifi

[Yirmi üçüncü fasılın vilayet izci muallimleri mahsusatına müteallik birinci maddesi okundu.]

Maarif Müdürü – İzciğin lüzumu aşikâr. İstanbul'da yetişmiş, oldukça muallim bir zat celb edilerek İstanbul'da olduğu bir karargâh teşkil edilecek ve Avrupa'da izcilik öğretilecek. Bunun kabulü lazımdır.

Cevdet Efendi – Manisa – İzciğin bu tahsisat ile te'mini mümkün değildir. Bu miktar tahsisatla bu sene bu işi yapamayız. Gelecek seneye bıraksak demiş.

Reis – Bırakmak muvafık değil. Reye koyuyorum. Bu tahsisatı kabul ediyor musunuz? [Kabul, kabul] Ekseriyetle kabul olundu.

Kuruş	Nev-i mahsusat
30000	Vilayet izci muallimleri mahsusatı

[Yirmi dördüncü fasılın üç yirmi dokuz senesinden evvel tahkik edip te'diye edilmemiş duyumat müteallik birinci maddesi okundu.]

Reis – Bu madde masarif-i muhtelif meyanına nakledilmiş. Diğerini okuyalım.

[Yirmi beşinci fasılın mekatib-i ibtidaiye inşası için ahaliye verilecek tavizata ait birinci maddesi okundu.]

Rahmi Bey – Bu tahsisata tavizan verilecek. Tedrisat ibtidaiye kanunu mucibince tarh ve tevzi' olunacak paralar öylesine ibtidasında tahsil olunamaz. Memleketimiz rençber memleketi olduğu için ancak hasad zamanında tahsilat olur. Hasat zamanına kadar birçok vakit Beyhude geçmemesini düşündü. Sene ibtidasından hasad vaktine kadar inşaata kifayet edecek kadar tavizatda bulunmak için bu tahsisatı koydu.

Galip Bey – Alaşehir – Alaşehir'de yapılmakta olan mektebin inşası için para bulunamaz da yapılamazsa şimdiye kadar yapılan aksama da mahvolacak. Bunun için gelecek sene kâfi' miktarda tavizan para verilmesini rica ederim.

Reis – Zaten bu tahsisat bunun için konuldu. Tabi bir şey ifraz edilir, tavizan verilir. Bu madde aynen kabul olunuyor mu? [Kabul, kabul] Aynen kabul olundu, geçelim.

260 Va

Meclis-i umumice kabul olunan yirmi beşinci fasıl:

Kuruş	Nev-i mahsusat
1.000.000	Mekatib-i iptidaiye inşası için ahaliye verilecek tavizat

[Tedrisat-ı ibtidaiye kanun muvakkatının on beşinci madde-i muadelesi mucibince merkez ve mülhakatda inşaa olunacak mekasib-i ibditaiye masarif-i inşaiye ve te'sisiyesine müteallik yirmi altıncı fasılın üç maddesi okundu.]

Kazım Bey- Gördes-Akıl erdiremediğim bir şey varsa bu iştir. Ahaliye tevzi olunacak bu para nerede? Buhran hâzır hasebiyle mümkün ise bunun tadbikinin üç yüz otuz iki senesine ta'lik edilmesini rica ederim.

Rahmi Bey – Bergama – Tedrisat-ı ibtidaiye kanunu mucibince üç senede yapılabilir. Müsaade vardır.

Yusuf Rıza Efendi – Soma – Bu sene kalsa iyi olur.

Reis – Bu sene kalsa da bizim için bir şey yok. Bütçemizin esasına bir te'alliki yok. Ahali bu parayı verirse mektebler yapılacak. Vermezlerse şu buhranlı zamanda tazyik olunamazlar.

Fahri Bey – Ödemiş – Bütçede bulunması faidelidir. Çünkü olursa hiç

260 Vb

olmazsa bir kısmı yaptırılır. Bunun için kalsın.

Kazım Bey – Gördes – Bu kanun ahaliye pek ağır bir yük yükletmektedir.

Reis – Biz her şeyi hükümetten bekliyoruz. Mi’lel saire her türlü tekali-fi emriyeden mâ-adâ kiliselerine, mekteplerine, hastanelerine, bütün idareler için para veriyorlar. Artık bizim biraz fedakârlığa alışmaklığımız lazım gelir.

Halit Efendi – Urla – Otuz iki milyon tahmine mi müstenid?

Rahmi Bey – Bergama – Hepsi keşfi müsteniddir.

Yirmi altıncı fasıl:

Kuruş	Madde	Nev-i mahsusat
32.097.386	1	Mekatib-i ibtidaiye binaları
997.665	2	Mekatib-i ibtidaiye sıra, kürsü, yazı tahtası gibi levazım esasiyesi
30.975		Mekatib-i iptidaiyenin harita bedeli

Reis – Bu akşam encümenin ictima-ı vardır. Yarın heyet-i umumiyesini reye koyarız. Tasarrufların miktarları da anlaşılır yarın masarif-i muhtelif bütçesi müzakere olunacak şimdi meclise hitam veriyorum.

2.10. Onuncu İctima’

4 Şubat Sene 330 Çarşamba

Ba’de-z-zevâl

Saat: 3.10

Meclis-i umumu vilayet, taht riyaset vilayet penahide aza Rıza Bey, Bekir Behlül, Halil, Hafız Ali, Mesrop Simonyan, Yosef İsteregoEfendiler – İzmir - , Halit Efendi – Urla - , Ahmet Mümtaz Lütfi Efendiler, Fahri Bey – Ödemiş - , Sadık Efendi – Bayındır - , Rahmi Bey, Mustafa Efendi – Bergama - , Hacı İsmail, İsmail Faiz Efendiler – Tire, Abdüllatif, Ali Efendiler – Çeşme - , İbrahim Bey – Karaburun - , Rıfat Efendi – Menemen - , Hasan Tahsin Efendi, Kazım Nuri, Hamdi, Reşit Beyler – Aydın - , Hacı Halil Paşa – Söke - , Mustafa Efendi –

Karacasu - , Hacı Mehmet, Sadık Efendiler - , Nazilli - , Fuat Bey – Çine - , Ahmet Ziya Efendi, Yusuf Bey – Denizli - , Hüseyin ve Osman Efendiler – Çal - , Ali Bey – Buldan - , İsmail Efendi – Sarayköy – , Hacı Mehmet Efendi – Talas - , Mehmet Arif Efendi - , Garbi Karaağaç - , Ali, Enver Beyler – Akhisar - , Galip Bey – Alaşehir - , Mustafa Efendi – Demirci - , Fahri Bey – Kasaba - , Reşit Bey – Salihli - , Yusuf Rıza Efendi - Soma - , Fahri Bey – Karaağaç - , Halil Efendi – Kula - , Kazım Bey – Gördes - , Mahmut Bey – Eşmi - , Cevdet ve Halit Efendiler Manisa’ dan ceman toplam elli üç zaddan akt-ı ictima eyledi.

261 Vb

Reis – Müzakerimize başlıyoruz. Zabt-ı sabık okunsun.

[Zabt-ı Sabık Enver Bey tarafından okundu.]

Reis – İtiraz var mı? [Yok, yok] Zabt-ı sabık aynen tasnif olundu.

İzcilik hakkındaki levazımatın müfredatını istemiştik. Geldi. O okunsun.

[İzcilik levazımı hakkındaki müfredat Katib Rahmi Bey tarafından okundu.]

Reis – Muvafık mı? [Muvafık, muvafık] Peki. Bir takarrür var. Okunacak. [Rahmi Bey’e hitaben] okuyunuz.

[Suret-i atiyed münderic takarrür katib Rahmi Bey tarafından okundu.]

“Memleketimizin en harici mahallelerine kadar nur-u maarifin temin ve neşri bir mesele hayatidir. Pek çok ihtiyaçların fevkinde mübrem bulunan şu ihtiyacımızın tadmini mutlaka muallimlerimiz idadının tezyit ve teksirine rabit bulunduğundan dünki müzakerimizde maarif Daru’l Muallimin daha te’sir ve teşkili esas kabul buyurulmuş. Şu kadar ki bu gibi müessisatın ab-ı hevası ceyyid bir takım ihtiyacat-ı hayatiyesi Beyt mahallerde teşkili daha

262 Va

ziyade muhassenat’ı istilzam edeceği gibi nur-u maariften mahrumiyet dolayısıyla daima şekavet eser-i münkeri’nin cvelan dahi olmak hasebiyle her vakit hükümetimizi işgallerin sekene-i vilayeti bir huzur kılmaktan hali olmayan ödemiş kazasında te’sis olunursa bu gibi ahlaksızlıklarda pek büyük bir his-i tesir hâsil edeceği mutalasında bulunduğumuzdan diğer kazalara tercihen ödemişin kabul ve tasvibini meclis-i alilerine arz ederiz.

3 Şubat 330

Ödemiş Azası

Ahmet Mümtaz

Ödemiş Azası

Müderri Lütfi

Cevdet Efendi – Manisa – Evvel emirde Daru’l Mualliminin tesisi takarrür etsin de sonra mahali tayin olunsun.

Reis – Ta’rif vaki’ olursa tesis söylenmişti. Evvela bakalım ne tasarrufumuz var? Bunu anlamak lazım. Hâlbuki tasarruf miktarı böyle bir mektebin tesisine medar olacak. Bir arada değil zannederim. Diğer bir tekarür var. Okunsun.

[Muhtaç ve muavenet olan şark mektebine ve mekatib-i hususiye-i saireye hususi bütçeden bir miktar tahsisat i’tasıyla muavenet olunması lazımuna dair İzmir azası Hafız Ali ve Tavas azası Hacı Mehmet ve Garbi Karaağaç azası Mehmet Arif Efendiler tarafından verilen tekarrür okundu.]

Reis – Şark mektebi idadi derecesinde bir mektebdir. Muhtaç muavenet olduğunu söylüyor. 23.450 kuruş açığı var. Geçen seneden de 8000 kuruş. Şu halde 32.000 kuruş kadar açığı var. Şimdiye tahsili derecesinde yüksek olan mekteblerin masarifi gayet çok. Bunlara muavenet lazım. Fakat bütçemizde müsait değil. Muvafık görülürse ufak bir muavenet edelim.

Fahri Bey – Ödemiş – Bütün memalik mutemedine de hususi mektebler mazhar muavenet ve himaye olurlar. Buradaki mekteblere de aynı yardımı göstermek lazıma-i maarif periyodun ise de evvela bizim mekteblerimizin ihtiyacını te’min edelim de sonra onlara muavenet cihetlerini düşünelim.

Cevdet Efendi – Manisa – Mekatib-i hususiyeye hususi bütçeden muavenet edilemeyeceğine dair bir emir varmış. Geçen sene maarif müdürü söylemişti. Mümkünse bu mekteblere piyango parasından muavenet olunsun.

263 Va

Maarif Müdürü –Mekatib-i hususiyeye hususi bütçeden para verilmesi için bir emir gelmişti.

Reis – Piyangodan pek cezai bir para elimize geçiyor. Ahvaldeki tebdilat pek büyük tesirat icra etti. Pek az mükafaat temin olundu. Ancak az bir menfaate karşı yine piyango devamını tercih ettik. Bu muavenete her hususi mekteb muhtaçtır. Bu piyango parasını kırk mektebe tevzi’ etmekten ise bunu öyle bir

mektebin binasına hasır etmek daha muvafık olur. Bin iki yüz lira kadar bir paramız var. Bunun üzerine daha bir iki bin lira tedarik edersek bir mekteb binası vucuda getirmeyi tercih ederim. Hâlbukibu parayı yirmi mektebe tevzi' etsek hiçbir faide temin etmze ve o parada gaib olur. Gider. İbtida-i derecesinde olan mektebler masarifini çıkarır. Parada kazanır. İdadi derecesinde olanlar ise masrafları çok olduğundan masraflarını kapatamazlar. Bunlara bir derecede muavenet edilse muvafık olur. Fakat otuz bin kuruş verilemez. Hiç olmazsa on bin kuruş verilse iyi olur. Muvafıksa idadi derecesinde programı olan bu muktebe on bin kuruş verelim.

263 Vb

Sabri Bey -Seferihisar- Piyangodan evvelce temin edileceği söylenen menfaat hâsıl oluyor. Bu da takib olunan usulden ileri gelir On on bir hisse-i vilayet azdır. Eğer bu piyangodan müteahidlere verilen miktar temettu' tenzil olunursa istenilen mekteblere muavenet imkânı hâsıl olabilir.

Reis - Piyango hesabı doğru mu yapılmış, doğru mu yapılmamış bu ayrıca mevzu' bahis edilir. Piyangonun şekil hazırla temin ettiği menfaat bin iki yüz liradan ibaret. Bu bin iki yüz lirayı ve suretle idare ve sarf etmek istediğimi söylemek istedim. Bu para yani yüz lira bin iki yüz liradan verilebilir. Hâlbukievvelce söylediğim vechile yüzer lira on mektebe versek esaslı bir menfaat te'min edilmemiş olur. Meclis alilerince bütçemizden yüz lira verilirse muvafık olur.

Cevdet Efendi- Manisa- Yalnız şark mektebine vermek doğru değil. İzmir'de ve mülhakattaki İttihat mekteplerinin de açıkları var. Onlara da verilsin.

Reis - İttihat mektebini de düşünüyorum. Onun hakkında da söyleyeceğim.

264 Va

Fahri Bey -Ödemiş- Yusuf Rıza Efendi'nin Ödemiş'teki mektebinin doksan lira açığı var. Alaşehir'deki de öyle. Bunlar mahkûm ve zeveldir. Pek ziyade muhtaç muaventdir. İzmir'deki kız mektebi de bu zaruretden dolayı kapandı.

Reis - Hepsine verilmesi taraftarıyım. Fakat bahs ettiğim idadi derecesinde olan mekteblere aittir.

Yusuf Rıza Efendi -Soma- Hususi mektebler bu sene zarar ediyorlar. Bir kız mektebi açtım. Çok zarar ettim. Kapatmağa mecbur oldum.

Hafız Ali Efendi- İzmir- Bize en ziyade maarifimize hizmet eden mekatib-i hususiyedir. Hepsine yardım borcumuzdur.

İbrahim Bey - Karaburun- Mekatib-i hususiyenin bu memlekete ettikleri hizmet gayet mühimdir. Bunlara muavenetle payidar olmalarına hizmet etmek lazımdır. Bunlar şahsi teşebbüslerle rekabetlerle daima yekdiyerinden daha ziyade muvaffakiyet göstermeye çalışıyorlar. Ve bu sayede evvela da vatanda hizmet ediyorlar. Ancak muavenetin ihtiyac nisbetinde ifa edilmesi lazım. Bunun için encümen-i vilayetce icra olunacak tahkikat neticesinde teybin edecek derece-i ihtiyaçlarına göre bu paralar tevzil edilirse pek muvafık olur.

264 Vb

Cevdet Efendi -Manisa- Hakikaten biz bütün mekatib-i hususiye muaveniyet etmeliyiz. Fikri alileri vechiyle idadi derecesinde olan mekteblere de yardım edelim. Biz umumuna vereceksek piyangoğunun bin iki yüz lirasından verilsin.

Reşit Bey -Aydın- Bunu evvela esaslı bir suretde tetkik edelim. Bunlara ne suretle müzaheret etmek lazım. İşte evvela emirde bunun esaslı ve hususi bir suretde tetkiki icab eder.

Halit Efendi -Urla- Öteki mektebler ihtiyaçlarından bahs etmiyorlar. Şimdi yalnız muavenet taleb eden şark mektebine bir miktar para verilmesiyle iktifa olunsun.

Galip Bey -Alaşehir- Alaşehir'deki darul irfan her sene yüz yüz elli lira zarar ediyor. Bu mektebin memleketimize pek ziyade faidesi oldu. Herhalde buna da muavenet olunsun

Yusuf Rıza Efendi -Soma- Bu hal ile gelecek sene bunları kapatmaya mecbur kalacağım.

265 Va

Fahri Bey - Kasaba- İdadi, derecesinde olanlar otuz bin ve rüşdi derecesinde olanlara da yirmi bin kuruş verilmesi esas ittihaz edilerek elli bin kuruşluk bir tahsisat konulsun. Ancak bu tahsisat encümen-i vilayetçe icra olunacak tahkikat neticesinde ihtiyaçları teybin edileceklerle tevzi edilsin.

İbrahim Bey -Karaburun- İzmir'de bir iki tane iktidai mektebi de var. Onlarında Fikri Bey'in teklifinden hissemend edilmesi muvafık muadelet olur. Bu

suretle cidden hizmet edilmiş olur. Bu muavenetin yalnız idadi ve rüşdi derecesindekilere hasri doğru değildir. Hepsine teşmil edilmelidir.

Kazım Nuri Bey -Aydın- Bu muavenetin la-ale-t-ta'yın taraftarı değilim. Kaydıyla mukayyet olmalı. Evvela bütçeleri encümence tetkik olunmalı. Neticede daha ziyade layık ve müstehak olanlara bir nisbet adle dairesinde muavenet edilmelidir. La-al-t-ta'yın mekatib-i hususiyeye para verilecek olursa bir hizmet ifa edilmiş olur.

Reşit Bey -Aydın- İhtiyaç şedide ise kabul edelim.

Reis - Biz de herhalde hususi

265 Vb

mekteblere hükümet yardım etmelidir. Kendi varidatı tekabül etse bile herhalde yine muavenet etmeli. Varidatları artar ama ne binası olur ve her şeyi noksan olursa yine bir şeyi yapamaz. Çünkü mektebin rağbetini te'min için tekemmülâtına hizmet ister. Tabii artacak parayı araya sarfa, kiraya vermeye mecbur. Bunlar hepsi birden olamaz. Zaman ile kendiliğinden olacak şeyler. Ne hükümet bütün bu ihtiyaçları temin eder ve ne de kendi saileriyle olur. Millet yükseldikçe o vakit tedricen bu ihtiyaçta zail olur. Biz şimdi hangilerine muavenet edelim. Kazım Nuri Bey'in dediği gibi murakabe lazımdır. Bir faide temin eder. Şimdi umumuna suret mütesevviye de muavenet etmek bizim bütçenin takati değil. Umuma teşmil etmek istersek bizim bütçemizden yedi sekiz yüz liranın çıkmasından başka bir faide hâsıl olmayacak. Bari hepsine adam akıllı bir muaveten edemeyeceğiz. Hiç olmazsa bu müteşebbisler arasında muvaffakiyet gösterenlere muavenet edelim. Böyle idadi tahsili gösteren mekteblere muavenet etmek lazım. Bir şeyi verelim. Vakıa' mektebin üç yüz lira karşı yine o miktar para veremez. Yine o miktar para veremeyiz. Şimdi yüz

266 Va

lira verelim. Bütçemizdeki diğer mekteblere de öyle verelim. Oda iki üç yüz lira tutacak. O dereceden devn olan diğer mükatebede muavenet çaresine bakarız. Şimdi onlar için toptan iki yüz lira veririz. Bu parayı en ziyade muhtaç olanlara mühimme imkân muavenet için vereceğiz. İdadi derecesinde olanlara 100 liradan iki yüz lira verelim.

Yusuf Rıza Efendi – Soma – Dört darul fene yüz lira verilsin. Bunu ilk defa olarak söylüyorum. Pek muzdaribim.

Reis – Yalnız dar’ul fene demeyelim de encümente tetkik edelim.

Kazım Bey -Gördes- Konacak para talebe nisbetinde tevzi’ edilmelidir.

Reis – Mektebin bulunduğu mahalleye göre mesela iki çeşmelikte açılacak mektebin getireceği varidat başkadır. Zengin bir mahallede açılacak mektebin varidatı yine başkadır. Birisinin çocukları çok fakat varidatı az. Diğerinin çocukları az, fakat varidatı çok. İdadi derecesinde olan iki mektebe yüzerden iki yüz lira ve idadi derecesinden dün mekatib-i hususiyeye te’min

266 Vb

hayat ve idameler için encümente icra olunacak tetkikat neticesinde tahkik edecek derece-i ihtiyaçlarına göre tevzi’ edilmek üzere toptan iki yüz lira tahsisat verilmesini reye koyuyorum. Kabul edenler ellerini kaldırsın. [Eller kalkar.] Ekseriyet Var. Bu suretle kabul olundu.

[Maaşlarının azlığından bahisle tezyidi istidasına dair dar’ul muallimin heyet talimiyesi tarafından verilen arzuhal okundu.]

Cevdet Efendi - Manisa- Dar’ul muallimin maşatının azlığı devnde de nazar-ı dikkate celb etmiş idi. Fakat müdür Bey nezaretin kadrosuna müstenid olduğunu söyledi. Bunlar muallimlerin muallimleri olduğu halde altı yüz kuruş maaş veriliyor. Muvafık değil. Tezyid olunmalı.

Fahri Bey - Ödemiş- Kız mektebi açacağız. Artık idadisi de var. Evvela bunları temin edelim. Sonra ne kalırsa hepsini onlara veririz.

Reis - Bu müzakere edilmiş karar verilmiş, kesb katiyet edilmiştir. Bunu münakaşa etmek tekrar müzakereye avdet demektir. Bu da doğru olamaz. Usul müzakereye mugayyirdir Fil hakika Daru’l Muallimin muallimlerinin bu maaşı devndir. Fakat maarif

267 Va

nezaretinden maaş alanlar nisf aldıkları halde hususi bütçeden alanlar tam aldıklarını nazar-ı dikkate alıyorsak. Beş yüz yerine bin demek olur. Bu cihet gelecek sene nazar-ı dikkate alınır. Muvafık mı Efendim? [Muvafık, muvafık] Görülüyor. Gelecek seneye.

[Bayındır azasının suret-i atiyede münderic takriri okundu.]

“Vilayet-i celile dâhilinde Bayındır kazasına melhun kırk iki karyeden yalnız sekiz karyesinde muallim mevcut bulunduğu ve bunlar elli ile yüz yirmi

haneden ibaret olup otuz dört karyede muallim olmadığı mezkûr karyeler on yirmişer haneden müteşekkil ve ufak olması dolayısıyla her köyde mekteb te'sisi mümkün olmayacağı irsad-ı arz ve izahıdır. Her köyde mekteb te'sisi mümkün olsa bile tecarüb ve okumaya nazaran her dersi okutmaya muktedir muallim bulunması kabil olmayacağından hem cevar olan sekiz on karyenin tevhidıyla bunların merkezinde leyli te'sisi ve esas mukassır çocukların tahsil ve terbiyelerini ita olunmakla beraber terakkiyat-ı hazıradan haberdar rençber yetiştirilmesi ve bu da mektebin

267 Vb

müesses olduğu mevkide bir numune tarlası ihzarı ve çocukların ziraate dair görecekleri derslerin bil amel bu tarlalarda tatbiki ve bu hususun nazar-ı dikkate alınarak mümkün olduğu derece görüşülmek üzere karara rabt edilmesini istirham eylerim.

Fi Şubat sene 330 Bayındır Kazası Azası

Mustafa Sadık

Mahmud Bey - Eşme- Her kazada böyle. Aynı ihtiyaç karşısındadır.

Reis - Bunu encümünde düşündü. Hakikaten pek müfid olacak bir şeydir. Ancak bütçemizde imkânsızlık hasebiyle bu sene yapmamaya karar verdik. Edilen tasarrufları tekik ettik. Yani yapılan ziraat bütçesi nazar-ı itibar olmak şartıyla sekiz yüz liradır. Eğer ziraat bütçesi hesap olunursa altı yedi bin lira açığımız hâsil oluyor. Bu sekiz yüz lira ile idadi mekteblerini darul muallimlerini te'sis ve muallimlerin maaşlarına yine zamlardan sonra bir de sıhhiye tahsisat fevkaladesi vereceğiz. Dâhiliye nezareti de hal-i harb hasebiyle sarı hastalık zuhuru ihtimaline mebni bütçeye üç bin lira konulsun diye emrediyor. Yalnız Bergama azası ile görüştük. Üç yüz lira kadar bir para te'min ediyorlar. Binada hazır. Bazı levazım-ı te'sisiyede varmış. Bu mekteb vucuda getirilebilir. Avrupa'ya talebe göndermek için yüz elli lira iblağını teklif edeceğim. Gönül arzu eder ki beş bin lira tefrik olunsun da o nisbette Avrupa'ya birçok talebe gönderilsin. Ne yapalım? Bütçemiz müsait değil. Maarif bütçesinin müzakere edilecek başka bir şeyi kalmadı zannederim.

Fabri Bey - Ödemiş- Maarifi muhtelif bütçesinin müzakeresinden sonra maarif bütçesinin müzakeresini ikmal edelim. Belki daha tasarruf vaki' olur.

Reis - Encümen-i mahsusi tarafından tertib olunan ziraat bütçesinin müzakeresine başlayalım. Zaten tasarrufun derecesi anlaşılmaq için evvela bütçenin altı yedi bin liralık açığını mucib olan bu ziraat bütçesinin müzakeresi lazımdır.

Fahri Bey - Ödemiş- Maarif olmazsa ne ziraat olur. Hiçbir şey olmaz. Evvela maarifi itmam edelim. Masarif-i

268 Vb

muhtelif bütçesinden bir tasarruf yaparsak belki bir mekteb açarız.

Reis - Bu şekilsiz müzakereyi kabul edişim tasarruf edilecek paranın tayin etmesi nazar-ı dikkatten gelir. Bu bütçelerin her ikisinin de müzakeresi bitebilir.

Fahri Bey -Ödemiş- Maarif bütçesini sonraya bırakalım.

Reis - Muvafık mı Efendim? [Muvafık, muvafık] Peki. Maarif sonraya kalacak.

[Ziraat bütçesinin müzakeresine başlandı.]

Reis - Evvel ki ziraat bütçemizde pek cezai bir tahsisat mevcut olduğundan meclis, bunu vilayetın ihtiyacat-ı ziraiyesiyle muvafık görmemiş ve tashihi için teşkil olunan komisyona havale eylemişdi. Peki teşkil olunan bu encümenin yaptığı bütçe iki şeyden ibarettir. Birisi Manisa, Denizli, Aydın liva merkezleriyle Ödemiş’de birer numune tarlası te’sisi ve bunlara lazım olan çift, alat-ı ziraiye ve hayvanları koymak için tam ve memur gibi masariften ibarettir. Bu numune tarlalarının behri masarif-i te’sisiyesiyle beraber yüz kırk altı bin kuruşla vucuda gelecek. Dört tane ke’sis olunacağına göre

269 Va

beş bin sekiz yüz lira kadar para ister. Bütçede görülen iki şeyden ikincisi de turfanda sebze yetiştirmek için Nazilli’de bir numune bahçesi te’sisidir. Bunun içinde yedi yüz kırk lira bir tahsisat konulmuştur. Velhâsıl komisyonun yaptığı bütçe altı bin yedi yüz lira kadar bir paraya ihtiva ediyor. Geçen sene ziraat bütçesinin müzakeresinde numune tarlaları mevzu’ bahis olmuştu. O vakit söylediğim gibi bu günde tekrar ediyorum ki Memalik-i Osmaniye’de te’sis olunan numune tarlalarından zerre kadar bir faide te’min olunamamıştır. Ben bunu her suretle isbat edebilirim. Bu numune tarlalarının te’sisini düşünen heyet, bu memleketde tecrübe edilmemiş birçok tohumları celb ile bu numune tarlasında

ziraat ve tecrübe etmek ve ahaliye bunu gösterip istifadesini te'min eylemek istediği tabiidir. Biz bu maksadı daha başka suertle ve daha iyi olarak te'min edebiliriz. Meraklı adamlarımız var. Muhtelif tohumlar celb ederiz. Bunların hangisine bir cins pamuk versek de şunu tarlanın bir yerine ekiver bakalım ne derecede mahsül verecek desek hiç şüphe yok ki kabul eder. Binâenaleyh bu tohumları muhtelif çiftliklerden meraklı zevata tevzi'

269 Vb

edelim. Onlar da çiftliklerinde, tarlalarında bunu eksinler. Sonra bizde bunları memurumuzla teftiş ve tetkik ettirelim. Bunların netayiciden istihsal edeceğimiz malumat, herhalde numune tarlasından edilecek malumatdan daha sağlam olacağına şüphe yok. Çünkü yüz dönümlük bir numune tarlası değil, daha küçük arazinin bile toprakları birbirine benzeme. Mesela Manisa civarında numune tarsalı ittihaz olunacak bir tarlanın toprağında muhtelif cins topraklar olacağı gibi iki üç saat mesafede olan arazi toprakları buna hiç benzemez. Binâenaleyhnumune tarlasındaki tecrübeler başka arazide aynı neticeyi tevlid etmez. Hâlbuki biz tohumları her tarafa tevzi' edeceğiz ve vilayetin muhtelif ve pek çok terlerinde bu tecrübeleri yaptıracağız. Bu suretle tecrübelerin neticesinden daha umumi ve salim bir malumat elde edebileceğiz. Binâenaleyhbu usul herhalde üç dört tecrübe tarlasından daha nafi' olduğuna şüphe yoktur. Turfanda bahçesine gelince: oraya gelecek Avrupalı mütehasısın turfandacılık için göstereceği ihtiyaçatı Nazilli'de tatbik edecek adam bulunamaz. Çünkü bu bahçeler camekânlar ve sobalar gibi

270 Va

masarif-i azimeyi müstelzim. Bizim bahçevanlar ise fakir olduğundan bunu tatbik edemezler. İsteseler bile alınacak hâsılat pahalıya mal olacağından müşteri bulup satamazlar. Ahalimiz sebzeyi ucuz almaya ve masrafsız yetiştirmeye alıştığı gibi derece-i servetleri de bu gibi bahçelerde turfanda yetiştirilecek sebzeleri almaya müsait değildir. Avrupa ise öyle değil. Binâenaleyh şu zamanda gerek numune tarlaları gerek bu bahçe için yedi bin liranın Beyhude israf edilmesini muvafık görmüyorum. Ziraat için nafia çok, masrafı az işler arayalım. İzmir'deki ziraat mektebinin senede üç bin lira masrafı var. Dünyada en kötü bir arazi varsa bu mektebin arazisidir. Hâlbuki Akhisar'da Musevilerin bir mektebi var. Arazisi güzel; mekteb binası mevcut. Mektebe emr verdim. Talebeyi ve levazımatı oraya nakl ediyorlar. Bu mektebde bağ dutluk ve meyvelikler var. Buradaki talebeye her şeyi tamamıyla ameli olarak gösteriyorlar. Bizim talebemizde her şeyi mevcud

olan bu çiftlikde mesela dut ağacı nasıl yetiştirilir. Tarla nasıl sürülür. Tohum nasıl seçilir. Yeni alat-ı ziraiye nasıl kullanılır? Bunları amel olarak

270 Vb

görecekler ve bundan pek ziyade istifade edeceklerdir. İşte umur-u ziraiyede parasız yapabileceğimiz bir hizmette bu olur. Sonra Avrupa'da ameli ziraat mekteblerini idare edenlerden birkaç kişi yetirelim. Güldere çiftliğinde, Torbalı'da Rumların hicretle terk ettiği mahallerde mesela Bergama'da bu adamlara arazi verelim. Onlarda bu araziyi uzun müddetle bütün menfaatleri kendilerine ait olmak üzere kullansınlar. Ve buna muhabil bizim vereceğimiz talebeyi bila ücret amele gibi istihdam ederek onların ameli birer çiftçi olmalarına çalışsınlar. İşte ben bu usulden pek büyük menfaatler te'min edilebileceğine kani'yim. Hatta ben mümkün olsa bunlara senede münasib bir para verilmesini bile tecviz ederim. Çünkü vücudlarından edilecek istifade binlerce lira masrafı mucib olan ziraat mektebiyle numune tarlalarından pek ziyadedir. Bunlar fazla olarak en iktisadi yollarla en az masrafla en ziyade menfaat teminini takib edecekleri cihetle bunları görecek olan gerek talebemiz ve gerek rençberlerimiz az masrafla çok para kazanmak usulünü de öğrenmiş olacaklardır. Birçok faideler te'min edecek olan bu usulün tatbiki için bütçemize para da koymaya hacet yok.

271 Va

Hâlbuki numune tarlalarını beheri için bin sekiz yüz lira koyacağız ve neticede hiçbir faide göremeyeceğiz. Binâenaleyh ben bu babdaki mütalaa mı söyledim. Herkeste bu hususta söz söyleyebilir.

Kazım Nuri Bey -Aydın- Bu yeni bütçe ile tahsisatının itası meclise tavsiye edilen numune tarlaları ile bir faide te'min olunacağına kani' değilim. Öyle zannediyorum ki, bu bütçeyi teklif edenler numune tarlalarıyla memleketin matlub istifadesini te'minden ziyade dolgun tahsisatlı bir ziraat bütçesi görmek arzusuna tabi' olmuşlardır. Bu tecrübe tarlalarının memlekete faide vereceklerini ümit ettiklerinden dolayı bütçeyi verdiklerine emin değilim. Zaten numune tarlalarını idare etmek için biz de mütahasis adamlar yoktur. Ziraatimiz için başka suretle istifadeler te'mini çaresini düşünmeliyiz. Suyun, pek büyük bir menfaati olduğu aşikârdır. Nehirlerin bıraktığı tersibat sayesinde civarındaki arazi pek kuvvetlidir. Bunların erva ve iskasıyla daha ziyade sitifade edilmesi mümkündür. Menderes ve Gediz havzasında kanallar küşadıyla erva ve iskânın icrası mümkün değilse de Basra ve Bağdat havalisinde Fırat ve Dicle nehirlerinde

271 Vb

tecrübeleri muvaffakiyetle icra olunan motorlardan birkaç adedinin celbiyle arazinin erva ve iskası düşünülürse daha iyi hizmet edilebilir. Bu motorlardan birkaç adedinin celbi için bin lira kadar tahsisat konulmasını teklif ediyorum. Ziraat bütçesine erkam ilavesiyle ziraatin terakkisi temin edilmiş olmaz. Umur-u miyahiye ve nafiaya verilen tahsisatda terakkiyat-ı ziraiyeye ma'tuttur. Vali Bey Efendinin pek derin bir vukufu meclis-i tenvir buyurduklarından ve Akhisar mektebi hakkındaki teşebbüslerinden dolayı kendilerine alenen arz-ı teşekkür ve minnetdarı eylemeyi bir vazife adederim.

Reşit Bey -Salihli- Herhalde göz ile gördükçe kanaat edemiyoruz. Ziraatin şubat mahsusası var. Numune tarlaları üç – dört yüze te'sis edilmektense mucib istifade her nev-i tohumların celbiyle buyurduğunuz gibi tevzi' ve tecrübe edilmesi herhalde daha nafi'dir. Ancak bunları reñberlerimiz layıkıyla tecrübe için ne yapmak lazım geleceğini bilmezler. Araziyi fen dairesinde sürmek ve tohumların isti'malini öğrenmek için fen memurları lazım mevcudu kâfi gelmez. Ziraat memurları tezyid edilse çok iyi olur. İstifade edilir.

272-273. Açılmıyor!

274 Va

2.11. On Birinci İctima'

8 Şubat Sene 330 Pazar

Ba'de-z-zevâl

Saat

2.25

Meclis-i umumi-i vilayet, taht-ı riyaset vilayet penahide aza Tevfik Paşa, Rıza Bey, Müderris Hafız Ali, Mesrob Simonyan, Yosef İsterego Efendiler – İzmir - , Halit Efendi – Urla - , Fahri Bey, Hacı Mümtaz ve Lütfü Efendiler – Ödemiş - , Sadık Efendi – Bayındır - , Rahmi Bey, Mustafa Efendi – Bergama - , Hacı İsmail ve İsmail Faiz Efendiler – Tire - , Abdüllatif ve Ali Efendiler – Çeşme - , Sırrı Efendi – Foça - , İbrahim Bey – Karaburun - , Hasan Tahsin Efendi – Nif - , Sabri Bey – Seferihisar - , Hacı Mehmet Emin Efendi, Hamdi Bey – Aydın - , Mustafa Efendi – Karacasu - , Hacı Mehmet ve Sadık Efendiler – Nazilli - , Fuat Bey – Çine - , Hasan Fehmi Efendi – Bozdoğan - , Ahmet Ziya Efendi, Yusuf Bey – Denizli - ,

Hüseyin ve Osman Efendiler – Çal - , Ali Bey – Buldan - , İsmail Efendi – Sarayköy - , Mehmet Arif Efendi – Garbi Karaağaç - , Galip Bey – Alaşehir - , Fahri Bey – Kasaba - , Mustafa Efendi – Demirci - , Reşit Bey – Salihli - , Fahri Efendi – Kırkağaç - , Halil Efendi – Kula - , Kazım Bey – Gördes - , Mahmut Bey – Eşme - , Cevdet ve Halit Efendiler – Manisa – dan ve cem’an kırk beş zattan mürekkebe olarak akd-ı ictima’ eyledi.

Reis - Ekseriyet var. Meclisi kürşad ediyorum. Zabt-ı sabık okunsun.

274 Vb

[Zabt-ı sabık katib Rahmi Bey tarafından okundu.]

Reis- İtiraz var mı Efendim? [Yok, yok] Zabt-ı sabık aynen tasdik olundu. Bugün ziraat bütçesinin müzakeresine başlayalım. Geçen gün encümen mahsusanın tanzim ettiği ziraat bütçesinde esas itibariyle numune tarlalarıyla turfanda bahçesi te’sisatı hakkındaki teklifi kabul olunmadı. Diğer taraftan ziraat müdürünün verdiği bütçede az gösterilerek red olduğundan şimdi ziraat bütçesinin meclis-i alilerince tanzimi lazım geliyor. Bütçemiz iç kısımdan ibaret. Bunlardan birincisi tohumluk bedelidir. Esasen encümen-i mahsusanın da te’sis etmek istediği numune tarlalarına alınması lazım gelen tohum içinde bir para olduğundan ibkası lazım gelir. İkincisi olan fidanlık meselesi bütçemizde yer tutacak değil. Çünkü yeni mektebimizde çok. Orada yetiştirilir. Ve nasıl yetiştirilebileceği de öğretilir. Onun için ayrıca teşkiline lüzum görmediğim gibi mevsim itibariyle de zaman müsait değil. Bir de ziraat mekteblerini amel bir mekteb haline ifrağ etmek istediğimiz için talebimizi orada amele, çiftçi gibi kullanacağız. Binâenaleyhbu fidanlık

275 Va

masafını zaid görüyorum. Bunun için bunu çıkarır, tasarruf ederiz. Muhtelif cinsten hububat miktarını meclisiniz tahrir etsin. Bu vilayette anılmayan tohumlardan muhtelif cinslerden getirerek hem mektebe verir tecrübe ettiririz, hem de meraklı zevata tevzi’ ederiz. Ziraat müdürü de bir talimat yapar. Talebenin Akhisar mektebine naklinden dolayı şimdiki mektebimiz boş kalacak. Bu memlekette peynir yapmasını bilmiyorlar. Selanik Ziraat mektebinde sütçülük vardı. Şimdiki mekteb sütçülük mektebi olabilir. Bir miktar koyun o civarda beslenebilir. Peynircilik muhim bir ticarettir. Bunu öğrenmek için bir miktar talebe alınır. Orada öğretilir. Bu sanata vâkıf adamlar yetiştirilmesine ihtiyaç var.

Sütçülük mektebinin te'sisi için nazar-ı dikkatinizi celb ederim. Bu bab da söz söylemek isteyenler söylesinler.

Fahri Efendi- Kırkağaç- Kır pirinci celb edilsin. Bunun için bütçeye tahsisat konulsun.

Reşit Bey – Salihli – Memleketimizde sütçülük ve peynirciliğe pek ziyade ihtiyaç var. Rumeli de olduğu gibi bunlara ait

275 Vb

mütehassıs lar yetiştirilecek olursa çiftlikat eshabı pek ziyade istifade ederler. Bu mekteb ile arazisi müsaid ise orada yapılsın. Eğer müsaid değilse ise, Akhisar'daki mektebde yapılmalıdır. Bu iş yalnız peynirciliğe münhasır kalsın. Tereyağcılıkta ilave edilsin.

Reis – Sütçülük deyince hepsi de dâhildir. Peynir de yapılır. Tereyağda yapılır.

Hacı Mehmet Emin Efendi – Aydın –Elimizde alat olmadığı için layıkıyla istifade edemeyiz. Tohumlar için kalbur makineleri lazım. Evvela bunlar celb edilsin.

Kazım Bey – Gördes – Ziraat bütçesini kâfi görmeyerek red eden meclis-i encümenin verdiği bütçeyi red etmedi. Onun için evvela bunu tetkik edelim. Çıkarılacak ne varsa onlar çıkarılır. Noksanlar varsa onları ilave ederiz. Bu suretle şekil itibariyle red edilen ilk bütçenin müzakeresinden kurtulmuş oluruz.

Reis – Her iki bütçe de red olunmadı. İlk bütçe red değil konulan tahsisat kâfi görülmemekle daha ziyade artırılması için teşkil olunan encüme tevdi' olundu.

276 Va

İkincisi ise numune tarlalarıyla sebze bahçesi vardı. O da meclisce kabul edilmedi. Zaten bu bütçede de başka bir şey yok. Şu halde şimdi meclis tanzim edecek. Biz şimdi bütçemizi burada tanzim ediyoruz. Herkes düşünsün. Noksan ve ihtiyacımız nedir? Bunları söylüyorsunuz. Bütçemizi koruz.

Kazım Bey – Gördes – Bu sene hasat zamanında orak biçmek için amele bulmak için pekçok müşkilat çekmiştik. O vakit asker kısmen alınmıştı. Şimdi ise kemalen alındı. Onun için gelecek hasat zamanında amele hiç bulamayacağız. Orak makinesi alınmak için bir tahsisat konulsun. Bu suretle mahsulatın meydana

kalmaması temin olunur. Her kazaya hiç olmazsa beşer orak makinası tevzi' edilsin. Bir de gülcülük ve dutculuğun te'sisi ve terakkisi için Isparta'dan fidan celb ve tevzi olunursa iyi olur. Bunun için bütçeye bir tasifat konulsun. Borsada rençberler için teavün cemiyeti teşkil etti. Pek nâfi' Nizamnamesini okudum. Burada da böyle bir cemiyet teşkil edilerek bunlar marifetiyle alat-ı ziraiye celb

276 Vb

bu suretle ziraatin terakkisi temin olunsun. Onun da meclisimizce kabul ve tatbikini rica ederim.

Reis – Bütçemize bir tealluku var mıdır?

Kazım Bey – Gördes – Yok. Fakat meclisimiz ön ayak olsun.

Reis – Şu halde bu başka bir mesele olur. Tetkik ederiz. Vilayetimizin ihtiyacına göre icab ederse tadilat yaparak tatbik ederiz.

Kazım Bey – Gördes – Rençberlerin mahsulünün temin ve muhafazası için de kır bekçileri nizamnamesinin bir an evvel tatbikini rica ederim.

Hafız Ali Efendi – İzmir – Rençberlerimiz hali ibtidaiyede ziraat etmektedir. Ziraat etmekte oldukları topraklarının hangi mahsulü yetiştirmeye müsait olduğunu tarafından arazi tahlil olunduktan sonra hangi cins mahsulün yetiştirileceğinin tayin olunarak zirai bildirilmesi pek ziyade fevâidi mucib olacaktır.

Reis – Bütçemize bir masrafı mucib olacak şeyleri soruyorum. Diğerlerini ayrıca bir mesele olarak mevzu bahis ederiz.

277 Va

Hamdi Bey – Aydın – Akhisar'daki mektebde sütçülüğün temini mümkün olduğundan ayrıca mekteb te'sisine lüzum yok. Her kazaya beşer orak makinesi tevzi edilsin deniliyor. Bu miktar hiçtir. Kâfi olmadığından bir faide te'min etmez. Bunun için bunu da muvafık görüyorum.

Halil Efendi – Kula – Araziyi sürmek için meydan kalmak, harmanların çabuk bitmesine mütevakıftır. Hâlbuki vesait-i hazıra ile bunun temini mümkün değil. Hiç olmazsa harman makineleri alınsın her tarafa tevzi olunsun.

Hacı İsmail Efendi – Çal – Kazım Nuri Bey'in teklif ettiği erva ve iskaya ait motorlar içinde bir para ayrılsın. Bu da bütçeye konsun.

Hacı Arif Efendi – Garbi Karaağaç – Her kazaya birer ziraat müfettişi tayin olursa da köylülerin nasıl çalıştıklarını görse çok iyi olur.

Hasan Fehmi Efendi – Bozdoğan – Orman yetiştirmek için bir para konulsun.

Reis – Gördes azası birkaç.

277 Vb

madde teklif ettiler. Orak makineleri tevziği, gülcülük, dutçuluk meselesi. Kır bekçileri nizamnamesinin tatbiki. Bütçeye teallüku olmak hasebiyle bilahare mevzu bahis ederiz. Yalnız mahsulatın te'min masuniyeti için tebligatta bulundum. Bu hususta ihmal vuku bulmuş ise ve oda nazarı dikkate alınamayarak şikâyet edilmemiş ise onlar bu zaruri kabul etmiş demektir. Hakkını aramasını bilemeyen bunların hepsine müstehaktır. Orak makinelerine gelince: ziraat öyle bir işki ibtidası, sevki yok. Çiftçinin işi bitmez. Orak makinelerine mahsulatın mebzuliyeti ve o mahsulatın idrak edecek kulların mevcut bulunamaması hasebiyle lüzum görünüyor. Bu sene amelenin kaleti var. Tabi ihtiyaçta artacak. Fakat orak makinesinden ziyade harman makinesine daha ziyade ihtiyaç var. Hele bu harmanı dövecek civan ve insan bulunamazsa binâenaleyh o makineleri de düşünmek lazım. Mutlak her makineye ihtiyaç var. İhtiyacı te'min etmek nokta-i nazarından düşünerek bir tahsisat koymak ister isek pek büyük bir para tevkif edecek. Hatta bütün varidat vilayette lifayet etmez. Başka türlü

278 Va

yapalım. Gerek tohum ve gerek orak vesair makineleri için isteyen köylere biz alalım. Onlar bunların bedelini ödemesini taahhüt etmeli. Mesele mahsul zamanında bu makinelerin paraları alınır. Bu şekilde taahhüt ederlerse hükümete ve ziraat odalarına müracaat ederler. Bir kazaya beş makine kifayet etmez. Hâlbuki böyle olursa bir köyde beş on kişi de çıkabilir. Alabilir. Bu makineler için. Müracaat vaki' olur. Kendi parasından verilmek üzere alınıp tevzi edilir. Ondan evvel mahsulü keşif olunur. Bu makineleri te'min edecek derecedeysel alınmasına delalet olunur. Gül ve dut ağaçları evvelce duyun-u umumiden tevzi olunuyordu.

Ziraat müdürü - Evet, tevzi olunuyor. Fakat kâfi değil.

Rüşdi Bey-Salihli-Beş bin fidan getirildi. Tevzi olundu.

Reis-Bu fidanlar için bir tahsisat konulursa iyi olur. Gülfidanları getirtilmesi pek muvafık. Ne miktar tahsisat görülüyor.

Ziraat müdürü-Yüz lira kadar.

Fahri Bey-Ödemiş-Kâfi değil.

278 Vb

Yalnız bu sene Ödemiş'e gönderilen dört bin kuruşluktur. Hâlbuki o da şimdi kâfi gelmedi. Binâenaleyhmüdürün söylediği yüz lira kifayet etmez.

Hacı Mümtaz Efendi-Ödemiş-Kâfi değil. Beş yüz lira olsun.

Hamdi Bey-Aydın-Her istenilen tarafa verilecek. Öyle on iki dönümlük yere kırk lira giderse sonra bütün paraları oraya vermek lazım gelecek. Yetiştirilmesi mümkün olan mahallere verilmeli. Bunun için ona göre tahsisat konulmalıdır.

Fahri Bey-Ödemiş-Yalnız fakara olanlara verilsin.

Mahmut Bey-Eşme-Her memlekette gülistan te'sisi için ve her dönüme üç buçuk lira fidan masrafı gider. Ben bunu tecrübe ettim. Son senede gülyağı pek ziyade düştü. Hatta hiç satamıyor bile. Onun için sene-i atiyeye terk edelim.

Reis- Bu gül bağına ihtiyaç kalmadığından değil içine başka mevad karıştırılmasından dolayı fiyatı tenzil ediyor. Talebler var. Mahlût olarak satıldığından dolayı almıyorlar. Gülcülüğün te'sisine çalışmalıyız. Bizim numune olacak bir şekilde bir fidan getirtiririz.

279 Va

Erbab meraktan olan ve gülfidan yetiştirmeye istitaatı olmayanlara tevzi ederiz. Onlarda yetiştirirler. Konu komşusu da görür. Merak eder. Onlar da yetiştirir. Bu suretle gülcülüğüntevsi'ine hizmet etmiş oluruz.

Mahmut Bey-Eşme-Gülyağcılığın fena bir devrindeyiz. Böyle bir senede gülcülüğün te'sisi hasenattır değil para edememesi hasebiyle zarar edecek olan yeni müteşebbisler üzerinden de su'i-tesir icra edecek.

Kazım Bey-Gördes-Müzakere kâfidir. Bütçeye iki yüz lira konmasını teklif ediyorum.

Reis-Bu vilayette gülcülüğüntevsi'isi için fidan celbini esas itibariyle kabul edenler ellerini kaldırsın. [Eller kalkar] Ekseriyet var. Kabul olundu.

Cevdet Efendi-Manisa-Tohumlukla gülfidan bedelinin tevhibi teshil muamele ve ihtiyac nokta-i nazardan muvafik olacak.

Reis-Evet, bu dediğiniz muvafiktir. Tohum ve gülfidan için beşer yüz lira muvafik mı Efendim? [Muvafik muvafik] Peki.

Kazım Bey-Gördes-Orak makinaları meselesi. Bendeniz kazalara

279 Vb

beşer orak makinası tevzii halinde büyük bir istifade hâsıl olacağına kaniyim. Böyle müşkil zamanda ne kadar az olsa yine bir istifade te'min eder. Zaten bunlar ta'vizen verilecek. Bu teklifimin nazar-ı dikkate alınmasını rica ederim.

Reis-Beş tane orak makinası kifayet etmeyiz.

Kazım Bey-Gördes-On tane olsun. Ta'vizen verilsin.

Rıfat Efendi-Menemen-Menemen'de yüz yüz elli orak makinası var. Macar kumpanyası iki imza ile taksitle veriyor.

Hacı Mehmed Efendi-Tavas-Bu makinelere lüzum var. On taneye iblağ edilsin.

Reis-Mademki taviz ile kabul ediyorsunuz. Bu olur. Mademki hükümet bu parayı alacak, ha hükümet almış ha satıcı almış hepsi birdir. Öylece söylediğim vechile ihtiyacı ve bu parayı tesviye edebilecek olanlar makine alabilirler. Firar eden Rumlardan kalma orak makinaları var. Bunlar tamir edilebilir. Fikri olanlara tevzi ettirilerek mahsulleri toplattırılır. Sütçülüğün Akhisar'da tatbiki meselesine gelince: Onlarla görüştük. O mekteb

280 Va

binasında bizim talebemizde okuyacak. Onları de okuyacak. Bu mektebin arazisini Belçikalılardan birisinin namına mukayyed. Bütün arazisini mektebe tahsis etmek doğru değil. Ziraat nasıl yapılır. Alat-ı ziraiye nasıl kullanılabilir. Dutçuluk nasıl olur. Bunları öğretmek isteriz. Bu da iki bin dönüm de olur. Civan, koyun raiyine gelince: Öyle otuz bin dönümlük araziye bunlara hasır etmek muvafik değil. Mektebin arazisi de bunlarla işgal edilmiş olur ki bu da doğru olamaz. Bu imkânsızlığa binaen der ki sütçülüğü başka bir yerde yaptırmasını düşündüm. Şimdi boş kalacak olan mektebi münasib gördüm. Sütçülük mektebine alınacak olanlar üç dört ayda öğrenir çıkar. Akhisar'daki mektebde ise bir programa tabi olacağından uzun olur. Birisi bu. İkinci menfaat de arazimizi,

mektebimizi muhafaza etmiş oluruz. Tavukçuluk ayrıca bir iş olmak üzere mevzu bahis edilemez. Avrupa da olur. Orada tavuğun tanesi sekiz franga kadar satılır. Yumurta da bir frank. Memleketimizde ise öyle değil. Nazar-ı dikkate alınabilecek zaman hulûl

280 Vb

etmedi. Bütçeye gülfidan ve tohum bedeli koydum. Makinalar parası koyduktan ve dediğim tarzda gidildikten sonra bir şey kalmıyor.

Ali Efendi-Çeşme-Makineler için alelusûl yüzde elli vermedikçe vermezler. Herhalde teminat isterler. Bunun için bir miktar tahsisat konulsun.

Reis-Hükümete müracaat edereler. Hükümet bu parayı te'min eder.

Ali Efendi-Çeşme-Bütçeye bir para konsun. Satıcılar yüzde on yirmi isteyecek. Hâlbuki ahali veremeyecek.

Reis-Varidatı o makinelerin parasını te'diyeyekâfi olanlara tabi verilecek.

Ali Efendi-Çeşme-Bunlara kefalet-imüteselsileye rabit etmeli. O vakit bir de bir tahsisat koyalım.

Hamdi Bey-Aydın-Kefalet-i müteselsile ile ziraat bankası te'min ediyor.

Reis- İsteyecek olan adamlar bu parayı ödeyebilecek olan adamlar için hükümet te'min eder. O makinayı aldırır. Şimdilik buna dair tahsisat i'tasına hacet yok.

Hasan Fehmi Efendi-Bozdoğan-Orman hakkında müdür izahat versin.

281 Va

Ziraat Müdürü – mevcutların muhafazası mümkün değil iken fidanlar tedarik ve garsı suretiyle yeniden tesis olunacak ormanların muhafaza ve yetiştirilmesi pek müşkil olacak.

Rıfat Efendi – Menemen- Her kazaya birer ziraat mütehasısı tayin olunmalı. Ziraatin terakkisi için başka çare yok.

Reis- Bu hususta bir sürü memur kullanamayız. Üç tane var. Bunların gezmeleri için harcırah yok. Onun için dışarıya çıkıp gezdiremiyorlar. Eğer harcırah meselesi neticelenirse gezdirilerek tetkikatda bulunurlar. Bunların vücudundan istifade edileceği anlaşılırsa tezyidi çaresine bakarız. Binaenaleyh bunlara bir harcırah tahsisatı koyalım.

Hamdi Bey- Aydın- Bunlara para vermekten bir faide hâsıl olamaz. Bütçemizde müsait değil.

Muhasebe-i Hususiye Müdürü- Bunların vücudundan istifade edilecek zaman gelmedi zan ettim. Sütçülüğün esasen kabulünü muvafık görüyor musunuz?

281 Vb

Rüşdi Bey- Salihli- Şimendifer ücreti gayet gali. Mahsulat-ı ziraiye için ta'dil edilmelidir.

Reis- Bütçemize taliki yok. Sütçülüğü gayet basit tutmak isterim. Bir sütçü ustamız olsa. Mektebin tabii hademeside olacak.

Fuat Bey- Çine- Bir mütehassıs kâfidir. Birde alat ve edavatın mükemmel olması lazım.

Reis- Talabeye hizmet için değil. Tenzifat ve saire için diyorum.

Fuat Bey- Çine- Bu mektebde gülfidanı yetiştirilse, arıcılık öğretilse velhasıl herhangi şube-i ziraatın tatbiki için bu mekteb bir sanayi-i ziraiye mektebi namı altında idare edilmesi muvafık olacak.

Reis – Bunların şimdiden tayin etmesi lazım.

Fuat Bey – Çine- Bir mütehassıs kâfidir.

Ziraat Müdürü – Bu mektebin arazisinde gülfidanı yetişemez. Tecrübe edildi.

Reis – Sütçülük, arıcılık demektense mektebin sanai-i ziraiye namı altında olması daha muvafıktır.

282 Va

Rıza Bey-İzmir-Sütçülük için mektebin arazisi kâfi midir? Civanları yerleştirecek yer var mı?

Reis-Vardır. Birkaç ineğimizde var. Bir miktar koyun da mevcut. Onları mektebe veririz.

Fahri Bey-Ödemiş-Koyunlar için ağıl var mı? [Yok yok] Fuat Bey ne kadar masraf lazımsa bir listesini yapsın. Yarın meclise versin

Reis-Ağıl için tahsisata lüzum yok. Kereste var. Her şeyi var. Onları yaptırırım. Yalnız alatı pek noksandır. Onların ikmâli lazım. Bunlar için ne kadar paraya ihtiyaç var. Anlaşılması icab eder.

Fuat Bey-Çine-Mevcut olan eşya ve alat evvela malum olsunda ondan sonra ihtiyaç anlaşılır. Ona göre tahsisat konulur.

Reis-[Fuat Beye hitaben] Ziraat mektebi müdürüyle görüşerek ne gibi mevcut aletler varsa anlarsınız. Noksanda tabii meydana çıkar. Telefonla da görüşebilirsiniz. Ama bir şeyi anlayamazsınız. Görmek lazım. Yarın neticeyi meclise arz edersiniz. Bu sütçülükmektebinden başka bir teklif yok.

Fuat Bey-Çine-Hacı Mehmed Efendi-Kalbur makinelerini teklif etmişler idi. Ne olacak?

Reis- Ahali müracaat etsin alamazsa öncede söylediğim vechile hükümetin vesaitine müracaat eder. Alır. [Katib Rahmi Beye-Bergama-Hitaben] Başka hangi bütçemiz var?

Rahmi Bey-Bergama-masarif-i muhtelif bütçesi var.

Reis-Okuyunuz.

(Masararifi muhtelif bütçesinin ziraat bankasına aidi'şar-ı hisse-i menafii olan üç milyon üç yüz bin kuruş okundu.)

Reis-Tabii bu aynen kabul edilmesi lazım. [evetevet] devam.

(Masarifi tahsiliyye faslının ziraat bankası aidatına müteallik birinci maddesi okundu.)

Osman Efendi-Çal- Varidat idare-i hususiyecebayet olunuyor. Acaba bu para nedir?

Reis- Buda aynen kabul olunuyor mu? [Kabul kabul] Bu da aynen. Geçelim.

(Varidat-ı hususiye cibayet masrafına aid ikinci madde okundu.)

283 Va

Reis-Bu da öyle [Evet evet]

(İdare-i hususiyye aid emakin ve akarat masarifi okundu.)

Reis- Bu da kabul değil mi? [Evet evet]

(Reddiyat ve duyunata ve masarif-i muhakemeye ait üç madde okundu.)

Reis-Bu da öyle itiraz yok değil mi? [Hayır, hayır muvafık muvafık]

(Milli kütüphane te'sisine muaveneten verilecek mebla' hakkındaki madde okundu.)

Reis-İstanbul'da kütüphane için Bütçeye tahsisat konulmasını yazdı. Bizde bu suretle mevcudun noksanlarını ikmale medar olmak için bu parayı koyduk. Muvafık mı? [Muvafık, muvafık] Peki.

(İdare-i hususiye binasının encümence red olunan masarif-i inşaiyesine ait madde okundu.)

Fahri Bey-Ödemiş-İki üç kazaya hizmet etmek üzere mülhakatta Ödemiş, Alaşehir ve Nazilli'de birer idadi mektebi kürşad olunması tasvir ediliyor. Bunlarla beraber evvelce esas itibariyle kabul olunan iki idadi ile dar'ül muallimin ve zam maaşat meseleleri için lazım olan parada var. Bunlar te'min olunursa o vakit idare-i hususiye binasından tasarrufa hacet yok.

Reis-Esas kabul ediliyor da miktarı çok görülüyor demek.

283 Vb

Fahri Bey-Ödemiş-Bir çok müessesat maarifi vücuda getirmek için dokuz bin küsür lira lazım. Tasarruf ise yedi bin altı yüz liradır. Tarık bedeline beher yevmiyeye onar para zammı takdirinde fasıl olacak varidat hepsine kifayet edecek. O vakit idare-i hususiye binasının çıkarılmasına hacet kalmaz.

Cevdet Efendi-Manisa-Birkaç kazanın istifadesini te'min için münasip bir merkeze birer idadi açılmasını söylüyorlarsada mümkün değil. Çünkü Alaşehir'de açılacak mekteb leyli olmayacağından civarındaki kazalar istifade edemez.

Fahri Bey-Ödemiş-Gönül arzu ediyor ki bütün kazalarda birer idadî mektebi açılsın. Bu sene dört teklif ettim. Gelecek sene sekiz tane isteyeceğim.

Reis-Mekteplerin açılmasına taraftar olmayan yok. Alaşehir'de te'sis edilecek bir mekteb idadide yalnız Alaşehir'de ki atfalin tahsili mümkün. Yoksa civar kazadan ve hatta iki saatlik köyden bile istifade edilemez. Bizim Denizli'de yapılacak bir idadimiz var. Geçen sene tahsisat koyduk. Yapılamadı. Ben diyorum ki, dört tane idadi

284 Va

açacağımız yerde Manisa veya Denizli idadisini leyliye tahvil etsek daha iyi olur. O vakit mümkün olduğu kadar fukara-ı etfalin temin tahsili için mecani kısmını ziyadeleştiririz. Bu itibar ile hizmetten daha ziyade istifade hâsıl olur.

Hacı Mehmet Efendi-Nazilli-yeni maktep açılırsa tabii yeniden masraf açacak. Böyle yapmaktansa birer muallim daha ilavesiyle büyücek kazalarda birer nehari idadisinin açılması daha nafi' olur.

Maarif Müdürü-Mekâtib-i leyliyle büyük masarif istilzam eder. Mekatib-i leyliiden yalnız Manisa'da açabiliriz. Fakat kaza merkezlerinde ki rüşdiye mekteplerinin bir dereceye kadar kadrolarını tevsi' ederek numune mektebi haline ifrağını daha muvafık olur. İstitâat maliyemize göre bu sene beş altı tane te'sis edebiliriz.

Reis-Gördes azasının bir takriri var. Gördes mektebinin numune mektebi haline ifrağı için.

Mustafa Efendi-Demirci- Asıl bize ehem ve lüzum olan mesele kazalardaki mekteplerde muallim yok. Evvela bu muallimleri yetiştirmek çaresine bakalım.

284 Vb

Kazım Bey-Gördes-Tedrisat-ı ibtidaiye kanununda gösterilen tazyik tadbik olunmadığı halde üç yüz talebe var. Hâlbuki bu tadbik edilecek olursa talebe elli yüzü de geçecek. Herhalde numune mektebine kalbine şiddetle ihtiyaç var. Ayda bin beş yüz kuruş daha ilave olunursa kifayet edecek. Onun için bunu meclisin kabul edeceğine ümit varım.

Reis-Muhtelif mutaleat dermeyan ediliyor. Bunları birer birer reye koyalım da anlaşılın.

Halit Efendi-Manisa-Mevcut idadiler leyliye tahvil edilirse pek ziyade istifade olunacaktır. O vakit kazalardan birçok çocuklar leyli olarak idadiye gelebilirler.

Osman Efendi-Çal-Bu maarif varidatını veren köylülerdir. Dört beş yüz hanelik köyler var. Bir muallim tahsisatı bile vermedik. Merkezlere ise kıyamet gibi. İdadiler bilim neler. Bu muvafık muadelet değil.

Fahri Bey-Ödemiş- Nerede bir idadi mektebi açılmış ise orada bir gençlik hayatı uyanmıştır. Bunun için dört idadi mektebi teklif ediyorum.

285 Va

Ödemiş'te dört bin beş yüz lira sarfıyla bir mekteb vücuda getirdik. Bunu idadi mektebi olmak üzere yaptık. Numune rüştiyesiyle idadi arasında bir fark var. Ben bu binaya idadi mektebini koymadan gitmem.

Reis-Kâfi. Bunları birer birer reye koyalım.

Cevdet Efendi-Manisa-Şimdiki masrafı da nazar-ı dikkate almalı.

Maarif Müdürü-Altı yüz lira kadar eder.

Reis-Kazım Bey! Siz bin beş yüz kuruş düşünmüştünüz.

Kazım Bey-Gördes-Herhalde bu numune mektebinin te'sisi için ayda bin beş yüz kuruş daha ilave ederseniz kifayet edecektir.

Maarif Müdürü-İdadilerde masraflı. Bergama için yedi yüz küsür lira sarfı lazım. Bu da birinci senesi içindir.

Reis-Dört tane idadi te'sisi ki birisini yani Bergama'yı kabul etmiştik. Şimdi üç tane daha var. Alaşehir, Ödemiş, Nazilli.

Rüşdi Bey-Salihli-Birisinin Salihli'de te'sisi münasip olacak.

Galip Bey-Alaşehir-Hayır Efendim biz binada yaptırıyoruz. Alaşehir'de daha münasiptir. Salihli Manisa'ya yakındır.

Maarif Müdürü-Alaşehir' de yeni yapılmakta olan bir binada vardır ki idadiye müsait olacak.

Reis-Ödemiş, Nazilli ve Alaşehir'de birer idadi teşekkülü hakkındaki Fahri Beyin teklifini reye koyuyorum. Kabul edenler ellerini kaldırsın. [Eller kalkar] Ekseriyet var. Kabul olundu. Acaba ne kadar para ister?

Maarif Müdürü-Beher idadi için Yetmiş bin dört yüz kuruş bu. Bu birinci senesine mahsustur. Hâlbuki gelecek sene daha ziyade değinilmesi tabidir.

Fahri Bey-Ödemiş-Sıraların, idadilerin te'sis edileceği mahaller ahali tarafından ianeten yapılabilir.

Tevfik Paşa-İzmir-Bütçeye konsun da ahali ianeten yaparlarsa tasarruf ederler.

Reis-Dört mekteb idadi için iki yüz yetmiş altı bin kuruş lazım. Bütçeye ithali kabul olunuyor mu? [Kabul kabul] Ekseriyet var. Bu miktar paranın bütçeye ithali takarrür etti.

286 Va

Fahri Bey-Ödemiş- İnas mektebi nehari talebatından ücret alınacağını söylüyorlar. Bu ücretin alınması muvafık olamaz. Leyli kısmı içinde ücret leyliyenin on altı liraya tanzilini teklif ediyorum. Bu miktar mutedildir.

Maarif Müdürü-Nehari ücretinin affı için fakara olanlar birer mazbata istihsal ederler. Biz de almayız. Ücret leyliye ise öyle olamaz. Bu suretle afvı kabul değil.

Fahri Bey-Ödemiş-Leyli kısmındaki kırk talebe miktarı elliye iblağ edilsin. Kırk azdır.

Mahmut Bey-Eşme-Kırkıdan ziyade bulunamaz.

Maarif Müdürü-Elli olursa ona göre te'sisat ve me'külâttezyidi lazım gelecek.

Rıza Bey-İzmir-Gelecek olanlar para verecek. Elli gelirse ona göre çok para olacak. Fark etmez.

Reis-Kırk talebe üzerinden tahsisat koyuyoruz. Altı yüz lirada varidat koyuyoruz. Bu da bitti. Şimdi bu mektebin te'sisi için ceman iki yüz altmış üç bin altı yüz kuruş lazım. Bunun bütçeye ithalini

286 Vb

kabul ediyor musunuz? [Kabul kabul] Ekseriyet var. Bu parada bütçeye girecek. Şimdi mekteb-i ibtidaiye muallimlerinin zam maaş keyfiyeti var. Bunun hakkındaki birkaç şekilde teklif var. Birisi seyyanen umumuna zam icrası. Ben bu muallimlere mütesaviyen zam cihetine gidilmemesi taraftarıyım. Bazı muallimler vardır ki çocuklarımızı okutuyor diye tutmuyoruz. Yerine konulacak daha iyi bir muallim bulunmadığından kullanıyoruz. Müstahik olanlara yani mekteb-i ibtidai muallimliği yapanlara da ki yüz elli kuruş maaş vermekte doğru değil. Şimdi teklifleri birer birer reyeye koyalım.

Kazım Bey-Gördes-Daru'l Muallimin mezunu olanlarla ehliyetnamelilerden hizmet-i talimiyesimesbuk olanlara zam icra edilsin. Ben bunlardan birinci ve ikinci kısmına zam icrası taraftarıyım. Üçüncü kısımda ki her

nasılsa eline bir ehliyetname geçirip de hiçbir kıymetleri olmayanlara zam değil; hatta istihdamlarına bile taraftar değilim. Bunlara bir para bile zam edilmemeli. Temizlemeye ve bu suretle evvela vatani kurtarmaya çalışmalı.

Cevdet Efendi-Manisa-hatta asgari iki yüz elli kuruş olmak üzere

287 Va

Umum-u muallimlere zam icra edilsin. İki yüz elli kuruş veyahut üç yüzden dîn maaş alan muallim-i evvellerin maaşlarını da üçer yüze iblağ etmek daha münasip olacak.

Reis- Ehliyetlessiz olanlara da zam icrası doğru değil. Umum denilirse onlar arasında ehliyetlessizliklerde karışır.

Fahri Bey-Ödemiş-İki yüz kuruşlarının İki yüz elliye ve iki yüz ellilerin üç yüze iblağı muvafık olur. Ancak bunların ehliyeti ve bu zamma liyakatleri anlaşılmalıdır.

Kazım Bey-Gördes-Ehliyetli muallimlerden müstahik olanlara mahsus olmak üzere bir tahsisat koyalım. İsbat-ı ehliyet ederlerse o vakit zam icra edilsin.

Reis-Mademki bunlara zam icrası esas itibariyle kabul olunuyor. Bunun için bir miktar meblağ bütçeye koyalım. Yalnız ehliyet, Mutlaka Daru'l Mualliminden mezun olmasına mütevakıf değil. Mezun olmayanlar arasında da ehil ve muktediradamlarda bulunabilir. Şimdi biz, Tebyin edecek iktidarlarına göre hatt-ı azam olmak üzere üç yüz elli kuruş kabul edelim. Bunun içinde bütçemize

287 Vb

iki bin lira kadar bir tahsisat koyuyorsak muvafık olur. Ehil olanlardan noksan maaş alanların maaşlarına derece-i liyakatlarına göre zam tevzi' olunur.

Cevdet Efendi-Manisa-Ehliyeti kim takdir edecek?

Reis-Tayin edecek olanlar.

Cevdet Efendi-Manisa-Daire-i aidesine bırakılırsa bunu hüsn tatbik edebileceğine emin değilim.

Maarif Müdürü-Eyyam tatiliyede muallimleri buraya getireceğiz. Okutturacağız. Neticede imtihan yapılacak. İsbat-ı ehliyet edenlerin maaşlarına zam icra edeceğiz. Etmeyenleri de tabii yapmayız.

Halit Efendi-Urta-Muallimlerin maaşatı kanunda tayin olunmuş. Bunların beş sene hizmetleri mesbuk olursa yüzer kuruş zam olunması lazım gelir. [kanunda madde-i mahsusasını okuyarak] Daru'l Muallimin mezunu olanlarada bu dairede maaş i'tası ve zamaim icrası lazımdır.

Reis-Hatt-ı a'zam üç yüz elli olmak üzere muallimlerin tebyin edecek derece-i iktidar ve ehliyetlerine göre maaşlarına zam ve tevzi olunmak için bütçeye iki bin liralık

288 Va

tahsisat vaz'ini reye koyuyorum. Kabul edenler ellerini kaldırsın. [Eller kalkar] Ekseriyet var. Kabul olundu. Bunların iktidar ve malumatlarının takdirini bu hususta vakıf hayat eden mütehasıslara havale ederiz. Şimdi Daru'l Muallimin kadrosunu tezyidi meselesi var. Efendim, sekiz yüz bu kadar lira paramız var. Ben meclis-i umumi binasından vazgeçerim.

Maarif Müdürü-Yeniden Daru'l Muallimin kürşadı büyük bir masrafa müstelizim. Bir de mevcut Daru'l Muallimin talebesinin tezyidi var. Bunlar ya kırk veya seksen talebe daha ilave olunacak. Şu hesaba göre yüz yetmiş iki bin altı yüz kuruş lazım ilave edilecek talebenin yetişmesi içinde ayrıca bir pavyon iktiza edecek. Bunun da inşası sekiz yüz liraya muhtaç. Gerek kadronun tevsi-i ve gerek inşaat için arz ettiğim gibi yüz yetmiş iki bin altı yüz kuruş lazımdır.

Reis-Sekiz yüz lira yerine şimdilik seksen lira masrafla bir bina isticar edelim. Maksada kâfidir. O civarda mektebe bir yatakhane olmak üzere seksen yüz lira ile bir bina buluruz.

288 Vb

Maarif Müdürü-Yatakhane olabilecek o civarda büyük bir bina bulunamaz.

Rıza Bey-İzmir-Bulunamaz. Yatakhane yapılması muvafık.

Reis-Eğer imkânsızlık varsa başka. Biz bunu şimdi böyle kararlaştırırsak korkarım ki sonra yapamayız. Bence bina bulunsa isticar ile geçiştirmek daha muvafık olur. Zannederim ki Karşıyaka'da böyle bir ev bulunabilir.

Fahri Bey-Ödemiş-Bütçeye fazla koyalım da olamazsa bir bina isticar olunur.

Reis- O halde konulsun da bir bina bulursak isticar ederiz. Bulamazsak yaparız. Efendim, yüz yetmiş iki bin altı yüz kuruş kabul ediyorsunuz değil mi? [Evet evet] Peki. Kabul olundu.

Sabri Bey-Seferihisar-Milli kütüphane binasınınınşaaşı için muaveneten verilen iki bin lira kâfi değil. Gelecek seneye bitmesini te'min için bin lira daha ilave edilmesini teklif ediyorum.

Reis-Evvela meclisce takarrür eden meseleler bitsin de sonra onu düşünürüz. Şimdi emrâz-ı sâriyye zuhuru ihtimaline mebni

289 Va

fazla olarak sıhhiye bütçesine vaz'idâhiliye nezaretinden bildirilen tahsisat için bin lira kadar bir paranın ilavesini muvafık gördüm. Muvafık mı Efendim, [Muvafık, muvafık] peki. Bu bitti. İhtiyaten yüz otuz sekiz bin kuruşumuzu süthanemiz için ayırıyorum.

Rıfat Efendi-Menemen-Menemen'de de bir numune mektebi te'sis olunsun. Evvelce maarif nezareti Menemen için numune mektebi tahsisatı vermişti. Sonra bu parayı Ödemiş'e verdiler. Bu mektebi orada açtılar. Şimdi Ödemiş'te idadi açılacak. Bari hiç olmazsa Ödemiş numune mektebine ait tahsisat Menemen'e verilsin. Zaten hakkı olan Menemen de bir numune mektebi açılınsın.

Reis-Numune mektepleri açılması muvafık ise reye koyacağım. Yirmi dokuz bin yüz kuruş verirsek Gördes'de numune mektebi açmış olacağız. Reye koyuyorum. Gördes'te numune mektebi açılmasını kabul edenler ellerini kaldırsın. [Eller kalkar] Ekseriyet var. Kabul olundu. Tire'de bir numune mektebi küşadı hakkında da bir takrir var.

Mahmud Bey-Eşme-Hangi mahallerde numune mektebi küşadı lazım ise evvela o takarrür etmeli.

Reis-Tasaruftan yüz sekiz bin

289 Vb

kuruş paramız var. Bu para ile nerde münasip olduğu bil tedkiktahakkük ederse hükümetce üç yüz dört tane numune mektebi te'sis olunmak üzere reye koyuyorum. [Eller kalkar] Ekseriyet var. Kabul olundu.

Hacı Mehmet Efendi-Gördes-komisyonce yetiştirmek için bir ameli ticaret mektebi te'sis edilirse çok iyi olur.

Fahri Bey-Ödemiş-Beş senelik projede nazar-ı dikkate alınsın.

Reis-Ticaret odasının bir varidatı var. Dokuz yüz liradır. Bu para ile bir ticaret mektebi vücuda getirilmesine çalışılacak. İnşallah buna muvafık olacağıma ümit varım.

[İdare-i hususiye binasına ait tahsisatın reddi ile istimalen bedeline ve hâdim edilen mebanimahaline yapılacak banyo ve tesviye-i türabiyeyeve masarif gayr-ı melhuzaya ve Avrupaya gönderilecek talebe masrafına müteallik maddeler okundu.

Reis-Bunlar muvafık değil mi Efendim. [Muvafık, muvafık] Peki. Yarın maarif, ziraat, masarif-i muhtelif bütçelerinin heyet-i umumiyesinin reye koyuyoruz. Varidat bütçesini de müzakere ederiz. Şimdi müzakereye hitam veriyorum.

290 Va

2.12. On İkinci İctima'

9 Şubat Sene 330Pazartesi

Ba'de-z-zevâl

Saat: 02.35

Meclis-i umumi vilayet, taht-ı riyaset vilayet penahide aza Tevfik Paşa, Bekir Behlül, Tacir Halil, Hafız Ali, MesrobSimonyan, Josef İsteroğo Efendiler-İzmir-, Halit Efendi-Urla-, Ahmet Mümtaz, Lütfi Efendiler, Fahri Bey-Ödemiş-, Sadık Efendi-Bayındır-Rahmi Bey, Mustafa Efendi-Bergama-, Hacı İsmail, İsmail Faiz Efendiler-Tire-, Abdüllatif , Ali Efendiler-Çeşme-, Hüseyin Sırrı Efendi--Foça-, Rıfat Efendi-Menemen-, Hasan Tahsin Efendi-Nif-, Sabri Bey-Seferihisar-, Hacı Mehmet Emin Efendi, Hamdi, Reşit Beyler-Aydın-, Mustafa Efendi-Karacasu-Hacı Mehmet, Sadık Efendiler-Nazilli-, Hasan Fehmi Efendi-Bozdoğan-, Ahmet Ziya Efendi, Yusuf Bey-Denizli-, Hüseyin ve Osman Efendiler-Çal-, Ali Bey-Buldan-, İsmail Efendi-Sarayköy-, Hacı Mehmet Efendi-Tavas-, Mehmet Arif Efendi-Garbi Karaağaç-, Enver Bey-Akhisar-, Galip Bey-Alaşehir-, Mustafa Efendi-Demirci-, Fahri Bey-Kasaba-, Rüşdi Bey-Salihli-, Yusuf Rıza Efendi-Soma-, Fahri Bey-Kırkağaç-, Halil Efendi-Kula-, Kazım Bey-Gördes-, Mahmut Bey-Eşme-, Cevdet ve Halit Efendiler-Manisa-dan ve ceman kırk dokuz zattanmürekkeb olarak akd-ı ictima' eyledi.

290 Vb

Reis-Ekseriyetımız var. Müzakereye başlayabiliriz. Zabt-ı sabık okunsun.

[Zabt-ı sabık Katip Rahmi Bey-Bergama-tarafından okundu.]

Halit Efendi-Urula-Tedrisat-ı ibtidaiye kanunu mucibince muallimlerden beş sene hizmet etmiş olanlara yüz kuruş zam edilmesi lazım geleceğini söylemiştim. Geçmemiş. Dercini talep ediyorum.

Reis-Başka itiraz var mı? [Yok yok] Peki. Yalnız Urula azasının ifadesi ilave olunacak. Zabt-ı sabık bu suretle tasdik olundu.

[Ziraat bütçesinin müzakeresine başlandı.]

Reis-Fuat Bey sütçülük hakkındaki noksanı tetkik etmek üzere Gaziemir'deki mektebe gitmişlerdir. Henüz avdet etmediler. Me'mul ederim ki şimdi her nerede ise gelirler. Şimdilik süthane için ihtiyaten bin lira tefrik ettik. Dört numune mektebi içinde yüz sekiz bin kuruş var zannetmiş ve öylece de kabul etmiştik. Hâlbuki müdürün yaptığı muvazene neticesinde o kadar bir para kalmadığı anlaşılıyor. Birde fazla bir masrafımız çıkıyor: Meclisinde takdir buyurdıkları vechile burada umur-u miyahiye ile iştilal eden mühendislerle hazineden

291 Vb

verilen maaşların zaten cüz'i olması şimdide nısf olarak verilmesi hasebiyle zaruret çekiyorlar. Hâlbuki bu hal ile bunların memuriyetlerine te'min devamı imkânsız. Çünkü bunların bir kısmının ailesi İstanbul'da, Mısır'dadır. Masrafları çok bir çare bulunmazsa vazifelerini terk ile gidecekler. Bunların bu vaziyette ifa ve vazife etmeleri zordur. Maaşları nısf verildiği müddetçe yine nısf maaşları derecesinde kendilerine bir masraf bir ücret olmak üzere bir tahsisat verelim. Çünkü yabancı olan bu adamlar sekiz yüz kuruşla, bin kuruşla geçinmeleri mümkün değil. Bunların bu ihtiyacını te'min etmek için encümen-i vilayetin takdir edeceği miktarda verilmek üzere kayd ile bin lira tahsisini münasib görüyorum. Bu nısf maaş devamı müddetince onlara verilir. Sonra hazirandan ikinci nısf maaşları verildiği vaktbizim vereceğimiz paraya mukabil alırız. Bu suretle bir şey gaib etmeyiz. Taviz suretiyle para vermiş olacağız. Bin lira miktarını oraya ayırdık. İdare-i hususiye bedel icarı olarak iki yüz lira kadar bir para konmuş. Bunun

291 Vb

için muhasebe-i hususiye müdürü izahat versinler.

Muhasebe-i Hususiye Müdürü-Encümenin muayyenbir mahali yok. İçtima için pek çok müşkilat çekiyorlar. Muhasebenin bulunduğu mahal tevkifhanenin karşısında ve mahkemenin yanındadır. Orada muamelat-ı hesabiye'nin selametle te'min ifası mümkün değil. Dışarıda bir bina bu tahsisatı koymaya mecbur olduk.

Fahri Bey-Ödemiş-Varidatımız bu maksatlarımızı te'min edemeyecek. Ben bir varidat buldum. Takririmi de takdim ediyorum. Arz ettiğim vechile tarik bedeline birer kuruş zam olunursa üç yüz bin kuruş hâsıl olacak. Bununla birçok ihtiyaçlarımızı te'min edebiliriz. Dört gündeliğe onar para bir şey değil.

[Suret-i atiyede münderic takrir okundu.]

“Varidat bütçesinin masarif bütçelerimizle tehvin edemeyerek noksan olması ve ihtiyacat-ı sairenin detehvin edilememesi nazar-ı dikkate alınarak tarik bedel nakdinin hîn tahsilinde Tezkere-i Osmani olarak alınmakta olan bir kuruşun da lağvı edilmesi

292 Va

olması hasebiyle beher yevmiyeye on para zammı suretiyle baliğ olacak. Bir kuruşun his edilmez bir derecede cüz-i bir para olması münasebetiyle bir kuruşun tarik bedel nakdine zammını teklif ederim.”

Fi 9 Şubat 330

Fahrettin-Ödemiş-

Reis-Fahri Bey varidat bütçesiyle masarifin te'min tevazını için tarik bedeline bir kuruş zammını teklif ediyor zaten bu bir kuruş tezkere parası olarak veriliyordu. Şimdi bu kalktı. Ahalinin alışmış olduğu parayı vermekte güçlük çekmez. Şimdi bu paranın bedel-i nakdiye zammı suretiyle zannederim üç bin lira kadar bir para te'min edilmiş olur. Bu para hem numene mekteblerini te'min eder. Hem de bir para da kalmış olur.

Fahri Bey-Ödemiş-Beher yevmiye onar para zam edilecek. Büyük bir şey değil.

Reis-Buna hiçbir itiraz yok değil mi? [yok yok] Bu kabul olunuyor. Onar paradan dört yevmiye itibariyle bir kuruş tarik bedeline zam edilmesi kabul olundu.

Fahri Bey-Ödemiş-Şimdiye

292 Vb

kadar her şeyden mahrum olan birçok kazalarımız var. Demirci, Çal, Tavas ve Denizli böyledir. Dört numune mektebinin burada te'sisi pek münasip olur.

Reis-Dün kararlaştırdığımız vechile encümen ve vilayetçe tetkik olunur. Nereye münasip ise orada açılır.

Fahri Bey-Ödemiş-Yeni açılacak mekatib muallimine mahsus para ile muallimine zamaim icrası hakkında ki iki bin lira tevhid edilecek olursa ileride fasıllar arasında münakale icrası gibi müşkilatın tahdisine meydan kalmaz.

Muhasebe-i Hususiye Müdürü-Bu kabul olunan iki bin lira, müceddeden açılacak mektebin mualliminine ait paranın bulunduğu fasılda ayrıca bir madde olarak konulursa leda-alel-icab münakale icrası imkânını te'min eder. Bu suretle yapılsın. Daha iyidir. [Muvafık, muvafık. Böyle olsun sadaları.]

Reis-Ayrı bir madde olunacak. Kabul olundu. Şimdi maarif bütçesinden dört numune mektebi kaldı. Bunlar için bin lira tefrik ederiz. Bunlar ikmal edildikten sonra maarif bütçesi hakkında başka bir şeyimiz kalmaz. Binâenaleyh

293 Va

maarif bütçesinin tayin esamı suretiyle heyet-i umumiyesini reye koyuyorum.

Reyler toplanarak Katib Rahmi ve Enver Beyler tarafından tetkik olundu.

Reis-maarif bütçesinin heyet-i umumiyesi ittifak ara ile kabul olundu.

Kazım Bey-Gördes-Maarif bütçesinde gayet ehemmiyetli bir şeyi unuttuk. Kapitülasyonların lağvı münasebetiyle maarif müfettişlerininmekatib gayri müslime ve ecnebiyeye hak medâhilesi var. Bu vazifenin ehemmiyet ve nazar-ı dikkati var. Müfettişleri müzakeresi zamanında teklif olunmuş idi. Vilayet mekatib-i ecnebiyeye müfettişliğine mahsus olmaz üzere bir tahsisat konulsun.

Reis-Mekatib-i ecnebiye müfettişliği meselesi merkez hükümete ait. Mekatib-i ecnebiyenin suret-i teftişyesi hükümet-i merkeziye ile seferadlar arasında müzakere edilerek bir karar verilecek. Bunun için maarif nezareti kendisi tayin eder. Gönderir. Ve aralarında kararlaştırıldığı vechile bu mektepleri teftiş ettirir.

Hacı Mehmet Efendi-Nazilli-Umuru miyahiye mühendislerinin buradan gitmesine meydan verilmemeli. Maaşlarının nısf diğerlerini

293 Vb

aldıkları zaman ödemek üzere bunlara nısf maaş derecesinde ikraz suretiyle para verilsin. Bunun içinde bütçeye bir tahsisat konulsun. Her halde kaçırmamalıyız.

Reis-Umuru miyahiyenin masarifi gayr-ı melhuza kısmına bin lira ithal ederiz. Olur. Muvafık mı Efendim? [Muvafık, muvafık] Muvafık görülür. Bin lira umuru miyahiye bütçesinin masarifi gayr-ı melhuzasına konacak. Şimdi varidat bütçesinin tetkikine başlayalım.

Osman Efendi-Çal-Bizim tahrir okunmadı.

Reis-Okunacak.

[Varidat bütçesinin birinci fasılının hisse-i menafi' muadili hazineden alınacak tahsissata ait birinci maddesiyle hisse-i maarif muadili hazineden alınacak. Tahsisiyeye müteallik ikinci madde okundu.]

Reis-muvafık mı? [Muvafık, muvafık] İkinci fasılı okuyalım.

[Müsakkafat vergisi maarif hissesine ait ikinci fasıl okundu.]

Reis-Bu da öyle değil mi Efendim? [Evet evet] Geçelim.

[Temettu' vergisine münzam vilayet-i hususiyesine müteallik üçüncü fasıl okundu.]

294 Va

Reis- Tabii bu da ilave olacak. [Evet. Aynen. Muvafıktır.] Ötekilerine geçelim.

[Ağnam, deve, camus ve canavar rüsumuna münzam vilayet-i hususiyesine müteallik dördüncü fasıl okundu.]

Reis-Bu da öyle.

[Fera' ve intikal harçlarına münzam vilayet-i hususiyesine ait beşinci fasıl okundu.]

Reis-Aynen değil mi? [Evet evet] Peki. Altıncı fasıl okunsun.

Kabul olunan varidat bütçesinin birinci, ikinci, üçüncü, dördüncü, beşinci fasıllarının Yekûnleri.

Kuruş	Madde	Fasıl	Nev-i varidat
3310000	1	1	Hisse-i menafi' muadili hazineden alınacak tahsisat
662000	2	1	Hisse-i maarif muadili hazineden alınacak tahsisat
950000	0	2	Müsakkafat vergisi hazineden alınacak tahsisat
300000	0	3	Temettü' vergisine münzam vilayet hissesi
60000	0	4	Ağnam, deve, Camus ve canavar rusumune münzam vilayet hissesi
350000	0	5	Fera' ve intikal haracilerinemünzam vilayet hissesi

[Bedel-i nakdiye-i askeriye münzam vilayet hissesine ait altıncı fasıl okundu.]

Reşit Bey-Aydın- Bedel-i nakdiye-i askeriye otuz bin kuruş zam edilmiş. Acaba ahiren meclis-i maliyenin vilayet hissesini dört liraya iblağ etmesinden mi ileri geliyor?

Muhasebe-i Hususiye Müdürü-Bu bedel nakdiye-i askeri meselesi eylevmdâhiliye ve maliye nezaretleri Beyanında bazı muhaberat cereyanını icab ettirmiş. Mesele şura-ı devletçe der saadet tetkiktir. Elyevm tahakkuk eden bedel miktarı esas ittihaz edilerek bu miktar, varidat bütçesine kondu. Mâmafih dört liraya iblağından dolayı sene-i atıye de daha fazla varidat husulime'mul.

Reis-Altıncı fasıl aynen kabul olunuyor mu? [Evet evet. Aynen] Bu fasıl da bitti. Kabul olundu.

[Tarık vilayet hissesine ait yedinci fasılın müsakkafat ve temettü' vergilerine münzamtarik vilayet hissesi ile harb vergisi kanununun üçüncü ve sekizinci maddelerinde muharrer tevkifata zam olunan tarik vilayet hissesine müteallik üç madde okundu.]

Reis-Muvafık mı Efendim? [Muvafık] Peki. Geçelim.

295 Va

Meclisi umumice kabul olunan varidat bütçesinin altıncı ve yedinci fasıllarının şekilleri:

Kuruş	Madde	Fasıl	Nev-i varidat
780000	0	6	Bedeli nakdiye-i askeriye münzam vilayet-i hissesi
670000	1	7	Müsakkafat vergisine münzam vilayet hissesi
300000	2	7	Cerb vergisi kanunun üçüncü ve sekizinci maddelerinde muharrer tevkifata zam olunan tarik-i vilayet hissesi

[Tarik-ibedelatnakdiyesine müteallik sekizinci ve zebhiye resmi vilayet hissesine ait dokuzuncu fasıllar okundu.]

Reis- Aynen kabul edilir mi? [Evet, evet.] Peki. Aynen kabul olundu. Üçüncüyü okuyunuz.

[Üçüncü fasılın müessesat-ı ziraiye ve sanâyi'ye hâsılatına müteallik birinci maddesi okundu.]

Bekir Behlül Efendi-İzmir-Sanâyi'mektabi hâsılatının teferruatını görebilir miyiz?

Muhase-i hususiye Müdürü- Sanâyi' mektebinin hâsılatı mevad-ı ibtidaiyedenmekteb talebesinin vücuda getirecekleri mamulat-ı sanâyi'yebedelatıdır. Mevad-ı ibtidaiye tertibinin yüzde onu nisbetinde tahmin edilmiş

295 Vb

ve varidat olarak bu miktar bütçeye vaz' olunmuştur.

Bekir Behlül Efendi-İzmir-körfez şirketinin hâsılat safiyesinden yüzde on beşinin mekteb-i sanâyi'ye tesviyesi meşrut idi. Hatta bundan birçok parada

toplanmış. Şirket ise bunları vermekten imtina' ediyor. Bu parayı da taht-ı hükme aldirttum. Şimdi iş öyle duruyor. Takip edilirse bu para kurtarılabilir.

Reis-Bu işin ileride de takibi mümkündür.

Rüşdi Bey-Salihli-Gurebahastahanesi varidatı üçüncü maddede gösterilen yüz otuz bin kuruştan mı ibarettir?

Muhasebe-i Hususiye Müdürü-bu varidat hastahanenin ücretle tedavi ettiği hastalardan alınan para ile mahbusin hastalarının me'kulât ve mualecat bedeli olarak mal andığından alınan meblağ ve fukara-ı ahaliye belediye namına verilen ilaçlar Osmaniyle fakir cenazelerinin teçhiz ve tekfini için belediye sandığından verilen paralardan ibarettir. Akarat ayrıca gösterilmiştir.

296 Va

Reis-üçüncü fasıl aynen kabul ediliyor mu? [Aynen, aynen] Peki. Geçelim.

Meclis-i umumice kabul olunan sekizinci, dokuzuncu ve onuncu fasılların şekilleri:

Kuruş	Madde	Fasıl	Nev-i varidat
7.500.00	0	8	Tarik bedelat-ı nakdiyesi
600.000	0	9	Zebhiye resmi vilayet hissesi
152.000	1	10	[5] Müessesat-ı ziraiye, sanâyi'ye ve ticariye hâsılatı
248.000	2	10	Mekatib varidatı
270.000	3	10	[6] hastahaneler hâsılatı
119.000	4	10	Matbaa-i vilayet hâsılatı
1.320.000	5	10	Emlak ve akarat hâsılatı
25.500	6	10	Satılan eşya bedeli

[5] Beyanı

Kuruş	
20.000	Koşu hâsılatı
132.000	Sanâyi' mektebi hâsılatı

152.000	Yekûn

[6] Beyanı

Kuruş	
140.000	Eşref Paşa Hastahanesi hâsılatı
130.000	GurebaHastahanesi hâsılatı

296 Vb

[On birinci fasılın ziraat bankası hisse-i temettuğuna ait birinci ve şirketler hâsılatından vilayet hissesine müteallik ikinci maddeler okundu.]

Reis-muvafık mı Efendim ?[Muvafık, muvafık] Peki. Ötekini okuyunuz.

On birinci fasılın iki maddesinin şekilleri

Kuruş	Madde	Fasıl	Nev-i varidat
1.900.000	1	11	Ziraat bankası hisse-i temettuğu
10.000	2	11	Şirketler hâsılatından vilayet hissesi

[Hâsılat-ı müteferrikaya ait on ikinci fasıl okundu.]

Ali Efendi-Çeşme-ceza-i nakdi nedir?

Muhasebe-i Hususi Müdürü- mektebe devam etmeyen etfalın velilerinden alınacak paradır.

Reşit Bey-Aydın-Bu çok azdır. Daha ziyade olacak.

Reis-Muvafık mı? [Muvafık, muvafık] Peki.

[İstirdadata müteallik üçüncüianat ve teberruata ait on dördüncü fasıllar okundu.]

Reis-Muvafık mı Efendim? [Muvafık, muvafık]

297 Va

[Meclis-i umumice kabul olunan on bir, on iki, on üç ve on dördüncü fasılların şekilleri.]

Kuruş	Madde	Fasıl	Nev-i varidat
1000	0	12	Hâsılat-ı müteferrika ceza-ı nakdi vesaire
1.001.000	0	13	İstirdadat
285.000	0	14	İ'anat ve teberruat

Reis- On ikinci fasılın bir maddesinde iki yüz bin kuruş var. Çıkardık. Bu para bir kanuna müstenid olmadığından dolayı Dâhiliye Nezaretinin ol-babda ki emrine tevfikane encümenca bütçeden çıkarıldı. Öteden beri emri maarife sarf olunmak üzere alına gelen bu paranın böylece terki doğru değildir. Ahali bu parayı maarif hususunda ki ihtiyacını his etmiş kendisi iane olarak birçok senelerden beri memnuniyetle i'taya alışmıştır. Bu varidat hiçbir kanuna müstenid değildir diye çıkarılırsa sonra hiçbir nef'i kalmaz. Öteden beri verilmesi alışılmış olan bu parayı büsbütün lağv etmekten ise biz yine o bir maarifi hususatında kullanmak üzere yine tahsilde devam edelim. Bu nakle yine mektebe maarife hizmet edelim. Bütçe

[5] Bir milyon kuruş maarif bütçesinde ahaliye mekatib-i ibtidaiye inşaatı için verilecek ta'vizat mukabildir.

297 Vb

Maziden Çıkan bu parayı inşaasına başlayacağımız İttihat ve Terakki mektebine tahsis etmek istiyorum. Heyet-i Aliyelerince münasib görülürse. [Muvafık, muvafık sadaları] Peki Efendim. Teşekkür ederim. Şimdi bu iki yüz bin kuruşluk varidatın kemafî el-sabık tahsiline devam edilecek ve işe alınacak İttihat ve Terakki mektebine sarf ve hasır edilecek. Bu tekrar etti.

Masarif-i muhtelif bütçemizde Avrupaya talebe i'zamı için beş yüz lira koymuştuk. Meclis münasib görürse daha ziyade talebe gönderilmesine te'min için beş yüz daha zam edilerek bin lira koyalım. [Muvafık, muvafık daha iyi olur sadaları] Peki. Bu da kabul olundu.

Cevdet Efendi-Manisa-Yüz elli bin kuruş fazla nereden verilecek.

Reis-Tarik bedeline koyduğumuz bir kuruştan hâsıl olan üç bin liradan şimdi bin altı yüz liramız artıyor. Bundan vereceğiz.

Osman Efendi-Çal-Artacak para ile birkaç numune mektebi daha açalım.

Reis-Varidat bütçesinin heyet-i umumiyesine reye koyuyorum. Tayin esamı ile

298 Va

(Reyler toplanarak kâtip Rahmi ve Enver Beyler tarafından tasfi olundu.)

Reis-Kırk altı rey ile müttefikan kabul olundu.

Varidat bütçesinin Yekûnü umumiyesi:

Kuruş

27.076.500

Reis-[Osman Efendiye hitaben:] Bin lira tefrik ettik. Mümkün olursa bununla beşte yaparız. Ancak dört idadi açıyoruz. Beşte numune kabul ettik. Bunlar hepsi te'sisattandır. Muallim lazım. Bunların te'minimüşkil. Gelecek seneye bırakalım.

Osman Efendi-Çal-Çal'a bir kabile maaşı verilmek için tavrım var. Okunsun.

Reis-Okunsun.

(Tahrir Katib Rahmi Bey tarafından okundu.)

Reis-Hükümet-i merkeziyeden bir emr var. Kabile maaşı hususi bütçeye konmasın.

Muhasebe-i Hususiye Müdürü-Belediye tabibi kabile, işi memuri maaşlarının muazene-i hususiye ithal olunmaması hakkında kat'i

298 Vb

emri var. Emirde zaruret hâsıl olursa yalnız muavenet suretiyle verilsin diyor.

Rıfat Efendi-Menemen-- Oktruva Resmi resmi konacak. Oradan bu maaş te'min olunsun.

Osman Efendi-Çal- Oktruva. Beş bin nüfustan devn mahallerde de alınmayacak. Çal'ın nüfusu ise bu miktardan ziyade değil. Bunun için mahali belediyesi varidatından te'mini gayr-ı kabildir.

Hafız Ali Efendi-İzmir-Tervicini rica ederim.

Cevdet Efendi-Manisa-Bütçemize bir kabile maaşı konması mümkün değil ise buraya getirilecek ebelerden tedris olunacaklarla te'min edilsin. Evvela Çal'dan ebe alınır. Başka türlü olamaz. Çünkü herkeste ister.

Reis-Bunun başka suretle te'mini için çalışılacaktır.

Hacı Mehmet Efendi-Nazilli-Nazilli'den geçen çayın icra ettiği tahribatın önünü almak lüzumu raporda da zıkr olunuyor. Evvelce tahsis olunan yirmi üç bin liradan burayadabir miktar para sarf edilmesini teklif ediyorum. Bir şey te'min edilsin.

299 Va

Reis-Evvelce söylemiştim. Bu yirmi üç bin lira amelenin ücretiyle işletilmesi nazar-ı dikkate alınarak konuldu. Eğer amele-i mükellefe usulüyle muavenet görülürse paranın artması tabiidir. Öyle olursa da para artacak olursa o vakit bu seddin inşası çaresine bakarız. Fuat Bey henüz gelmedi. Gelineye kadar teneffüs edelim.

Bir çayrek saat kadar teneffüsten sonra tekrar meclis-i umumi-i vilayet vali Rahmi Bey Efendinin taht-ı riyasetlerinde ictima' etti.

Reis-Ma-el te'sif Fuat Bey gelmedi. Bu sütçülük için ziraat bütçemize bin lira iflas ve tahsis etsek. Bu bir te'sisattır. Fazla gelirse süt verecek hayvan alırız. Bin liranın sütçülük için ziraat bütçesine ithali muvafık mı Efendim [Muvafık, muvafık] yüz on bin iki yüz atmış sekiz kuruşumuz kalıyor. Bunun masrifi gayr-ı melhuza tertibine ithalini teklif ediyorum. Bazıları leyli bir ibtidai mektebi te'sis edilerek bundan ne gibi mahasenathâsıl olacağına tecrübe edilmesi teklif olunuyor. Bazıları idare-i hususiye binasının temellerine sarf olunsun diyor. Yani bütçemizde mevzu' olmayan mevad için sarfi teklif

299 Vb

.....? Tertibine ilave olursa münasib olur.

Hafız Ali Efendi-İzmir-Çekirge itlafları için bir para tefrik edilsin.

Kazım Bey-Gördes-Numune mekteplerine bir çare bulunsa da her kaza da yapsak. Menemen'e evelcete'sis için tahsisat verilmişti. Bilahire bırakıldı. Şimdi orada bir mektebe'te'sis muvafık olur. Numune mekteplerinin masarifi için hatt-ı azamı yirmi bin kuruş lazım. Yüz bin kuruş beş numune mektebine hasr edilsin.

Diğer yüz bin kuruş da köyler arasında mekatib-i leyliye te'sisine sarf edilsin. Böylece te'sis edecek mekteplerden birkaç istifadeler edilecek. İrfan memlekete hizmet edilmiş olacak. Memleket ise Gördes'e leyli bir mekteb-i ibtidaite'sisi için iki yüz lira verilsin. Ben bu nakle te'min ederim.

Reis-Dediğim gibi bunu kabul ederseniz encümen bunları düşünür? Yapar.

Kazım Bey-Gördes-Merhum Mahmut Fuat Efendi namına Menemen'de yapılmakta olan mektebin leyli mekteb haline ifrağı için tahsisat verilmesi pek münasib olacak.

Rıfat Efendi-Menemen-Bu mekteb

300 Va

emir-i alimde yapılıyor. Bulunduğu yer müteadid karyelere münasebeti var. Leyliye tahvilinden pek ziyade istifade olunacak.

Reis-Numune mekteplerinin kabul edilen kısmıyla iktifa edilsin. Leyli mekteplere gelince bunlar encümende düşünülür. Yüz on küsür bin kuruşu meclis münasib görürse ileride leyli mekteplere sarf olunmak üzere masarif-i gayr-i melfuzaya koyalım. Muvafık mı? [Muvafık, muvafık] Kabul olundu demek.

Kazım Bey-Gördes-Faidesi büyük, masrafı olmayan bir şeyi teklif edeceğim. Köylerdeki hocaların merkez kazaya celbiyle bir medresede okutturulması faideyemucib olacak. Bunun bu suretle yapılması için bir karar verilmesini teklif edeceğim. Bunun yalnız Gördes'de değil bütün kazalarda teşmil edilmesini rica ederim. Bunun için tahsisat istemiyorum. Bunların masraflarını te'min ederiz. Bunlar müfitdir muallimler, medreseler tarafından tedris olunsun. Köylere faideli bir arzu haline konulsun.

Reis-Karar verilmesine hacet yok. Müracaat ediyorsunuz. Onların merkeze

300 Vb

celbini te'min ediyoruz.

Kazım Bey-Gördes-Hiç olmazsa bir miktar tahsisat verilsin. [Hanedeler]

Reis-Masarif gayr-ı melfuzadan verilir.

Kazım Bey-Gördes-Hiç olmazsa iki bin kuruş verilsin.

Reis-Ne miktar lazımsa o kadar verilir.

Reşit Bey-Aydın-Çalışacak diğer kazalarda tabii bu muavenete mashar olacak.

Reis-Masarif-i muhtelif bütçesinin heyet-i umumiyesini reye koyuyorum.

[Reyler toplanarak Katib Rahmi ve Enver Beyler tarafından tasnif olundu.]

Reis-İttifak ara ile masarif-i muhtelif bütçesi kabul olundu.

Meclis-i umumice kabul olunan masarif-i muhtelif bütçesi

Kuruş	Nev-i mahsusat
3.310.000	Ziraat bankasına ait a'şâr hisse-i menafi'i
238.300	Ziraat bankası aidatı
10.000	Varidat-ı hususiye cibayât masarifi
400.000	İdare-i hususiyeye ait emâkin ve akarat
3.000	Reddiyat
192.854	Duyun
2.000	Masarifi muhakeme
200.000	Milli mektebhane tesisine muaveneten verilecek mebla'
300 .000	İstimlak bedeli
200.000	Hedm edilen mebani mahaline yapılacak banyo ve tesviye-i tûrabiye
210.268	Masarif-i gayr-ı melhuza
100.000	Avrupa'ya gönderilecek talebe masrafi
5.186.422	

Reis-Bütçemiz hakkında yeni tebliğat var. Bütçe iki kısım olacak. Te'sisat ve inşaat fevkalade. Sair masarif de adi bütçede gösterilecek. Muahasebe-i hususiye müdürünün teskeresi var. Okunsun.

[Katib Rahmi Bey tarafından suret-i atide münderic teskere okundu.]

“Dâhiliye nezaretinin emrini ve mürsel numunesine nazaran üç yüz otuz bir senesi için tanzim kılınacak. Muvazene-i hususiye-i vilayetin adi ve fevkalade olarak ikiye tefriki lazım geleceğinden şimdye kadar müfredatı kabul olunmuş olan bütçelerin ona göre tertibine müsaade buyurması...”

Muhasebe-i Hususiye Müdürü

Tahsin

301 Vb

Reis-Şimdi adi bütçenin nizamnamesi okunacak.

[Adi bütçenin suret-i atiyede münderiç yedi maddesi okundu.]

“Madde-1- 331 sene-i maliyesine ait varidat-ı hususiye-i vilayetin mukadirmuhammenesi iş bu nizamnameye merbut [A] işaretli cetvelde irae olunduğu üzere yirmi yedi milyon yetmiş altı bin beş yüz kuruştur.

Madde-2- 331 sene-i maliyesine ait hizmet-i hususiye için vilayete i'ta olunan mahsusat iş bu nizamnameye merbut [B] işaretli cetvelde irae olunacağı vechiyle [....] kuruş olarak tayin edilmiştir.

Madde-3-Tarik bedel nakdiyesi331 senesi zarfında yirmi beş kuruş üzerinden tahsil olunacaktır.

Madde-4- 330 senesi zarfında tahkik edipte te'diye olunamayan duyun senesi bütçesi tahsisatından karşılığı mevkuf bulunmak şartıyla iş bu bütçenin aid olduğu fasıl maddelerine zam ile tesviye olunacaktır.

Madde-5-İdare-i hususiye bütçesinin varidat kısmına dâhil olan ve iş bu nizamnameye merbut [Te] işaretiyle cetvelde gösterilen

302 Va

kaffe-i rüsum ve teklif 331 senesi zarfında tahsiline devam olunacaktır.

Madde-6- İş bu nizamname ile muayyen olan varidattan maide vilayet nam ve hesabına hiçbir teklifin tarh ve tevzii ve tahsili caiz olmayıp meskur nizamname ile verilen me'zuniyet harcında her ne nam ve suretiyle vilayet hesabına tarh ve cibayet teklif hakkında emr ve ita icra edilenler muhasebe-i umumiye kanununun XVII. Maddesi mucibince mesul olacaktır.

Madde-7- İdare-i hususiye-i vilayet muhasebe talimnamesinin XIII. Maddesi mucibince meclis-i umumi-i vilayetin esna-ı tadilinde encümen-i vilayetçe tahsisat-ı münzame ita edilecek hizmet iş bu kararnameye merbut [se] işaretiyle cetvelde taaddat edilmiştir.

Reis- Bu maddelere itiraz yok değil mi? Muvafıktır. Meclis-i alinizde muvafık görüyor zannedirim. [Muvafık] geçelim.

(Suret-i atiyede munderic VIII. Madde okundu.)

Madde-8- İcabı halinde sene-i maliye zarfında ve mukitler kuruşu tecavüz

302 Vb

etmemek üzere mukit o inaslar akdine veya hesap cari küşadına vilayet me'zundur.

Reis-Bu maddede gösterilen mukit, o inaslarla hesap cari küşadına ihtiyaç yok. Tay edilsin. [Evet evet, lüzumsuz, ihtiyaç yok. Sadaları] peki Efendim. Bu madde kaldırılacak.

(Suret-i atiyede munderic, IX. Madde okundu)

“Madde-9- İş bu nizamnamenin icrasına Aydın vilayeti me'murdur.”

Reis- Bu VIII. Maddeden maadası aynen kabul ve tasdik olundu. Bu iş de bitti.

(Meclis-i umumi ve encümen-i vilayetin azalarının hangi mahalden müntahip olduklarının ve mensup oldukları mesleklerinin işarı hakkındaki dâhiliye nezaretinin telgrafnamesi okundu)

Reis- Aza-ı kiramdan her birinin hangi kazadan müntahip olduğu malum ise de meslekleri hakkında bir malumat mevcut olmadığından bu cihetin kitabete bildirilmesini rica ederim.

(Suret-i atide munderic takrir okundu)

“Umur-u miyahiye bütçesinden amele-i mükellefe istihdamı suretiyle tasarruf mümkün olduğu takdirde Gediz ve menderes Nehirlerinin mansıb ve mecralarının tathiri ve bu sorunla bu nehirlerin

303 Va

tuyan zamanlarında verdiği zararların izale ve tahkiki hakkındaki tebşirat-ı devailer teşekkürle beraber bu yoldan hâsıl olmakta olan maddi ve manevi zaruretlerin sabır ve tahammül imkân bırakılmayacak derecede vasi' oldumadığı müstağni-i arz ve izah olmağla iki tarak mübayası için bütçenin aksam-ı sairesinden takriben alyı bin lira tasarruf edilerek bu emr-i nafia tahsisi ve mümkün olduğu takdirde seylabın müttetarir olan arazi eshabından bedeli tahsil olunmak üzere Gediz nehri için bir tarak dubasının mübayaeasının taht-ı karara alınmasını arz ve istirham eyleriz.

Fi 13 Kanun-i Sani sene 330

Manisa azası

Gördes azası

Manisa azası

Halit	Kazım	Cevdet
Demirci azası	Alaşehir azası	Akhisar azası
Mustafa	Galip	Ali Lütü Alattin
Kula azası	Kasaba azası	Akhisar azası
Halil	Fikri	Enver

Reis-tasarruf vuku'bulursa veyahut gayr-i melhuzadan mümkün olursa alınır tarak dubasının alınması da yolların açılmasına mütevakıftır. Böyle yapalım. Olmaz mı? (Evet evet) peki, nokta. Bir takrir var.

303 Vb

(Suret-i atiyede münderic takrir okundu)

Bayındırın Arıkbaşı, Taş kesigi, Subaşı ve Çerpi karyeleri arazileri mezruatını tahrib eden Karagöl dimekle meşhur bataklıktan nebaan eden suyun bundan 4 sene mukaddem karye-i meskure ahalisi ve eshab-ı alakası tarafından 220 lira karar sarfıyla hasarın önü alınıp gölü istifade görülmüş ve bu sene yine kesret-i baran sebebiyle eski haline gelip bu yüzden zer' olunan arazi kamilen su altından kalmış ve hasarı mucib olması bulunduğundan meskur arazide yeniden yaz mahsulü zirai-i tabii isede evvelce küşat edilen kanalın tedhir edilmedikçe kabil olunmayacağından 100 lira mukarreratta bir para sarfıyla mümkün olduğu cihetle bu yüzden hazine-i celile ve ahali-i mahalliye gölü istifade edeceğini bütçeye olmadığı takdirde köyler masarifi meyanına dâhil buyrulması hususunu arz ve istirham ederim.

Fi 29 Kanun-i Sani, sene 330

Bayındır azası

Mustafa Sadık

304 Va

Reis- Bu bataklıklar her yerde var. Umur-i miyahiye mühendislerini gönderiyoruz. Tetkik ettiriyoruz. Bunlar tedkikat neticesinde projelerini yapıyorlar bütçeye koyuyoruz. Şimdi bunu da tedkikat icra için dosyasına konulmak üzere oraya havale edelim. Nerede bataklık var; sorduk. Her taraftan gelen cevapları bunlara havale ettik. Onlar da bir dosya yaptılar. Oraya koyuyorlar. Sıra ile ehemmiyetine göre tedkikat yapıyorlar. Battıkça bize verecekler, biz de ahval-i

maliyemize göre tedricen bütçemize koyacağız. Şimdi bu tavrı oraya gönderelim. Muvafık mı? [Muvafık, muvafık] peki. Gördes azasının da bir tavrı var.

[Gördes kasabasının önünden mürur eden nehri diğerk tarafta bulunan daire-i hükümetle mütevaciz karayı merkez kazaya rabıt eden 2 ahşap köprünün tayan-ı ahirde harap olduğundan bahisle bunların 330 senesi nafıa bütçesinin masarif-i gayr-ı menhuza tertibinden 200 lira sarfıyla inşasın hakkında Gördes azası Kazım Bey tarafından verilen tavrır okundu.]

Reis- Bu da öyle.

Kazım Bey-Gördes-Bu köprüler sene-i haliye tahsilatına tealluk eder. Yapılmasını rica ederim.

304 Vb

Reis-Sorarız, varsa icabına bakarız. Encümende bu mesele görüşülür. Bunu da oraya havale edelim. [Muvafık, muvafık] peki. Diğerk bir tavrır daha var.

(Suret-i atiyede münderic tavrır okundu)

“Denizli’nin ihtiyacat-ı mühimmesinden bulunan ve memleketin hayat-ı maaşat ve iktisadiyesine ve hazinenin faide-i azimesine zarar veren 2 mesele üzerine nazar-ı dikkat riyaset penahilerine celb eylerim:

1. Pek münbit ve mahsüldar olan Denizli ovasını Menderes nehri ikiye ayırarak geğer. Nehrin her iki tarafında hayli ve ehemmiyetli bataklıkların mevcut olması ve bunların teybin edilmesi yüzünden tahminen 40-50 bin dönüm kadar kayıp kıymetdar arazi gayr-ı nafı’ bir halde bulunmakta ve yine bu bataklıkların te’siri dolayısıyla evvelce oradaki 20 kadar köy halkı daima nüfusça büyük tenaküslere, sıhhatçe azim mahalline düçar olagelmektedir.

2. Denizli’de [Karahayıt’ı] namıyla maruf olup Menderes’ten ayrılan bir su mevcuttur ki bu su, 15 bin

305 Va

dönüm kadar araziyi erva eder ve hayli eshab-ı ziraat ve ahaliy-i memleketi müstefit eyler. Fakat dağlardan inen Seylab tam mahsul zamanında bu harkın bendini yıkmakta ve gerçi ahalinin haftalarca sai’ ve gayreti ile her sene yeniden bend inşa edilerek ve su, mecrasına düşürülerek arazi iska edilmekte ise de bazı seneler bendin ve katında ve ziyanında inşa ve tamir edilememesi yüzünden buraca ma’ruz arazisindeki binlerce liralık mahsül kurumakta ve eshab-ı ziraat eli böğründe ağlamaktadır. Eğer bu bent fen dairesinde ve hükümetin himmet-i

mahsusuyla yeniden ve muntazaman inşa olunursa ümit ederim ki hem milletin hem de hükümetin hiçbir zaman bu arazideki istifadesi tehlikede bulunmayacaktır. İşte mar'el-arz iki meseleyi nazar-ı dikkate riyaset penahilerine arz eyler ve bu sene inşası kabul olamamasını derpiş ile hiç olmazsa plan ve gelirinin tanzim edilmesi ve gelecek meclis-i umumi rüznamesine ithali hususunu temenni eylerim.”

Denizli umumi azası

Ahmet Ziya.

305 Vb

Reis-bunu da umur-u miyahiye mühendisine havale edelim. Muvafık mı? [Muvafık, muvafık] peki.

Diğer bir tahrir daha var. [Bu sene ahval-i hazıra münasebetiyle her ne mahsulatin fiyat layikıyla satılmadığı ve rençberlerin birçoklarının bu yüzden tehdisat kaldığı ve baklaların, afyonların, bağların çaya ameliyatıvesair masraf lazıma-i ziraiyenin vakt icrası takrib edildiği ve rençberlerin ise masarif-i meskureyi seney-i sabıkada olduğu gibi tüccar veya çiftlik sahiplerinden istikra suretiyle tedarikleri mümkün olmadığı cihetle buna bir çare olmak üzere ziraat bankalarının nakden ve olmadığı takdirde Osmanlı Bankası gibi tahvilat ihracıyla ziraat terhin ve kefalet mütesellisle suretiyle ikrazatta bulunması ve ziraat bankalarına duyunun te'cili ve İzmir Tüccar Kumpanyacıları tarafından Avrupa'ya satış edilen mallardan arpa ve baklaların alıcıların kantarıyla vezn edilmesi yüzünden beher İstanbul kilesinden? Yarım kayadan bir kayaya kadar noksan va'ki olarak rençberin bu surette azrar edilidiği cihetle badema usul meskurenin menhiyle belediyeler tarafında vezn edilmesi ve bu babta teshilat olmak üzere münasip mahallerde lüzumu kadar paskül kantar bulundurması lüzumuna dair 4 aza tarafından verilen tahrir okundu.]

Rıfat Efendi-Menemen-Bu sene rençberler mahsullerinden para alamadılar. Şimdi tüccar da para vermiyor. Ameliyat-ı ziraiye için pek ziyade sıkıntı çekecekler. Muavenet edilmezse fena. Ziraat Bankası iki ve ya üç imza ile para ikraz ederse pek

306 Va

çok faydeli olur. Ziratte de ileri gider. Ziraat Bankası'ndan olmazsa Osmanlı Bankası marifetle ziraat muavenet olunsun.

Reis-Ziraat Bankası'nın 2-3 imza ile değil, rehin mukabilinde bile ikrazatta bulunması emrolunmuş. Bunun için imkân yok. Diğer bankalardan ahval-i harbiye dolayısıyla para ikraz etmeleri mümkün değil. Hakikaten mahsulat pek dârn satılmış ve ettiğim masrafa bile tekabül etmemiş olduğundan rençberin hal ve dikkati kalmamıştır. Bu cihetleri İstanbul'a yazdım. Malumat istedim. Hükümet-i merkeziyeden müsait bir cevap alınırsa bir dereceye kadar zirain teshil maksadına hizmet eder. Şimdiye kadar cevap alamadım. Te'kid edeceğim. Kantar meselesine gelince, buna vukufum yok. Bu babta malumatnameleri olanlar Beyan etsinler.

Fahri Bey-Ödemiş- Zaten tazyik altındayız. Banka alacakları için sıkıştırılıyor. Evvela mallarımızı satmasınlar. Bunu durdurmalı, enval merhunenin satılmakta olduğu bankanın ilanlarından anlaşılıyor.

Reis-Şimdiye kadar kimsenin tarlası satılmamıştır fakat ilan etmek,

306 Vb.

muamelat nizamnamesini takip etmek ma'mur mes'ulünün vazifesidir. Gazetelerle ilan etmesine bir şey diyemeyiz. İcraya gelince, hükümet buna müsaade etmez, buna emin olabilirsiniz.

Hacı Mehmet Efendi-Nazilli, bu duyun 5-6 ay tecil edilsin. Banka, alacağı için takibatta bulunuyor. Vereceği için ise tazyik olunmuyor. Bu ise muvafik muadelet değildir. İsimlerin gazetelerle ilan edilmesi itibar şahsının ihlaline sebebiyet verecek.

Reis-malumat ticariyede ikraz ve istikraz hiçbir zaman seker itibarı mucip değil. Ba husus böyle umumi hastalık zamanda olursa gazete ile edilecek ilanın ehemmiyeti yok. Esas mesele, köylünün tarlasının satılmamasıdır. Bu da temin olunur. Yalnız mühim olan mesele çapa yaptırmazsa bağı, tarlasını sürdüremezse, tarlası kalacak. İncir, müstahsalları evvelce birer miktar para buluyorlardı. Şimdi ise böyle bi para bulmak da mmkün değil işte ameliyat-ı ziraiye için muhtaç olduğu paranın tedariki meselesi pek mühimdir Efendiler. Hacı Mehmet Efendi, Nazilli. Osmanlı

307 Va.

Bankası banknot çıkarsa da muaveneti temin etmek çok iyi olur. Bunun için hükümet merkeziyenizden de bir temennide bulunsak.

Reis-Buraya banknot getirmesini düşündük. İstanbul'a müracaat ettik. Tabi' olunan banka banknotlarından pek cezai bir miktar kaldığı anlaşıldı.

Müracaattan da bir semere hâsıl oldu. Bunun için temenniyat Beyhude olacak. Burada biraz para var. Hükümet-i merkeziye tasvip ederse zirai mühime imkân zarureti def' olunur.

Galip Bey-Alaşehir-Arpa ve bakla alacakları kantarına çektilmezse bir takım bahanelerle müşkilat gösteriyor. Sonra mecbur ediliyor. Kendi kantarlarına çektiriyor. Bundan pek büyük zararlar husûle geliyor. Buna bir çare bulunsun da herhalde veznin belediye kantarıyla icrası temin edilsin.

Fahri Bey-Ödemiş-Taşrada bir takım hayra ticari ayar tabir ettikleri bir kalbe zaireyi ölçerek adıyorlar. Bunlar 12 back okkadır. Ayarı alıcılar doldurur. Alır. Zairecilerin ayar usulüyle yapmakta oldukları ihtikâr yüzünden rençber pek büyük zararlar görüyor. Bunun önünü almak için ayarla ölçmek usulünün

307 Vb.

lağvından ve vaz'ının iyi kantarlarla hiç olmazsa belediye kantarlarıyla icrasından başka çare yoktur. Yoksa, bu ihtikârın verdiği dehşetli zarardan çiftçilerimizi kurtaramayacağız.

Rüşti Bey-Salihli-Bu doğru olmakla beraber, ayar usulünü kemalen ref'i de imkânsızdır.

Fahri Bey-Ödemiş-Ayar usulü kalkacak olursa vilayete ihya eder. Tüccarlar, mutlaka kendi ayarcılıkları ile yaptırmak isterler çünkü işlerine öyle gelir. Bu ise doğru değil. Rençber zarar ediyor. Rica ederim nazar-ı dikkate alınız.

Reis-Bu ayar usulü en mazur en fena bir usuldür.

Rıfat Efendi-Menemen-Ayar usulüyletuccardan 100 çuval arpayı 110 çuvala getiren var.

Reis-Bu kantar usulü herhalde muvafıktır. Bunda da hile olabilir. Fakat her sene belediyece muayene edilir ve damgalanırsa önü alınır. Evet; kantar çekilirken de yine hile yapılmak mümkündür.

Mahmut Bey-Eşme-Buradaki belediye kantarları gayet iyi iken 3 gün sonra

308 Va

ayarında yine fark hâsıl oluyor. Dışarıdakiler ise daha fenadır. Çünkü adi ve demirden oldukları için daha ziyade fark ediyorlar. Binaenaleyh aynı mahsur kantarlarda da mevcuttur.

Fahri Bey-Ödemiş-Mahmut Beyin dediği gibi olacak. Zarar %2 olursa ayar da %10,15 olur.

Mahmut Bey-Eşme-Kantar biraz eğrilirse %15 zarar verir. İhtikârı kabul edenler çekerken bile yine yapacağını yapar.

Reis-Esasen köylerde ufak iş yapanlar hakkında tatbiki mümkün değil fakat büyük tüccarların şehirde kile ile alması doğru olamaz.

Mahmut Bey-Eşme-İzmir'de kile yok.

Fahri Bey-Ödemiş-İzmir'de kile itibari ile iş yapılıyor.

Galip Bey-Alaşehir-Bu sene okka ile oluyor.

Reis-Eğer bu kile meselesi buradan kalkmış da okkaya tahvil edilmişse...

Tevfik Paşa-İzmir-Esasen bu kilede yine kantar ile vezn edilerek 17 buçuk okka itibari ile hesabı yapılır.

308 Vb

Fahri Bey-Ödemiş-Kazalarda öyle değil. Herhalde okka ve kantar usulünü kazalarda da tatbik ettirilmelidir.

Reis-Bu usul nereye kadar teşmil edilebilir. Köylü gider, tüccarla bir mukavele yapar ve ayarla satarsa buna ne yapılabilir?

Fahri Bey-Ödemiş-Bunun menini temin için karara muhalif hareketlerinden dolayı vilayet kanununda tayin olunan ceza tatbik edilsin. Kantarlar da yalan söylüyor ve ihtikârın önünü almağa hizmet edemiyorsa istasyonlarda birer paskül konsun vezn de orada yapılsın.

Reşit Bey-Salihli- Bu, istasyon olan yerlerde tatbik olunabilir. Dâhilde, istasyon olmayan yerlerde yapılması mümkün değildir.

Lütfü Efendi-Ödemiş-İzmir'e gönderdiğim susamları gayet iyi ölçtüğüm halde ve iyi yerleştirdiğim halde burada yine noksan yapıldı.

Galip Bey-Alaşehir-Alaşehir'de kantarla vezn olunuyor. Köylerde ise yine kile ile muamele yapılıyor. Bunu kaldırmak lazım.

Mahmut Bey-Eşme-Bu kadar menfaati

309 Va

arayan rençber, gözünü açar. Bu ihtikâra meydan vermez.

Reis-Herhalde ayarla aldanır. Okka ile aldanamaz.

Fahri Bey-Ödemiş- A'şar idaresi de bu kantar usulünü tatbik etmeli.

Reis-Muvafık görürseniz okka hesabını tercihen bunun her yerde ne dereceye kadar tatbiki imkânı varsa encümen-i vilayetçe lazım gelenler çağrılarak tetkik ve müzakere olunsun. Bu tayin ettikten sonra emr tatbikini tecrübe ederiz. Muvafık mı Efendim? [Muvafık, muvafık] Peki, bu tekrar etti.

[Suret-i atiyede münderic takrir okundu.]

“Kırkağaç kazasının başlıca varidatından biri kavun mahsulü olup ahali-i zirai bundan büyük istifade edememektedir. Esbabı iş Kırkağaç'tan Bandırma'ya olan 15 ton naklinde bir vagon kavun için 20 buçuk lira Osmani nevl alındığı gibi aynnakliyatta olan vagon İzmir için 8.5 lira alındığı gibi 10 ton tecavüz ettiğinde 100 kuruş iskonto edilip o suretle

309 Vb

7.5 lira ihraz edilmekte Hâlbuki iş Kırkağaç ile Bandırma arası 197 kilometro ve İzmir ile Kırkağaç arası 144 kilometro olup aralarındaki olan mesafe farkı 53 kilometro olduğu ve şu fark-ı cüzi'ye mukabil 14 lira fazla nevl alınması zirain bilhassa kavun yetiştirmekteki rekabetine ker etmekte bulunduğundan bunun için Soma-İzmir hattının nevllerinin nispet adılanede tadi'li temenniyatında bulunmasını arz ederim.”

Fi 8 Şubat sene 330

Kırkağaç azası

Fahrettin

Reis-Bu mesele şimendifer şirketlerinin hükümetle yaptıkları tarifelere müealliktir. Mukavlede hatt-ı azam ve eskar var. Kumpanya onlar arasında hangisi isterse yapar, hükümet onları icbar edemez. Mamafih netice-i harpte bu şimendiferlerin ne şekil alacağı belli değil. Eğer hükümet satın alır veya doğrudan vaziyet ederse herhalde

310 Va

Şirket ki değil ahalinin menfaatini düşünecek şimdi bir şey yapamayız.

[Tevsien inşası karargirKarşıyaka'da Soğukkuyu mekteb-i iptidaisinin ittisalinde bulunan arsa ile Toma Endüniyadi Efendinin mahalle şekline ikra ettiği

bahçesinde mektep yeri olmak üzere ifraz edilen maarif arsasının mübadelesi lüzumuna dair İzmir azası Bekir behlül Efendi tarafından verilen tahrir okundu.]

Kazım Bey-Gördes-Her iki arsayı tanıyorum. Kıymetlerinin arasında fark var. Eğer mübadele yapılırsa kıymet farkının aranılması lazım. Yahut maarif arsası satılarak parasıyla lüzum olan arsa alınsın.

Reis-Karşıyaka'da bulunan bir aza ile muhasebe-i hususiyeye müdürünün me'mur edelim. Kıymetlerini tetkik etsinler. Neticesini raporla meclisçe bildirsinler. Karşıyaka belediye reisi de hazır bulunsun. Muvafık mı Efendim? [Muvafık, muvafık]

Yarın 329 senesi hesabı kat'iyesi var. Ba'z olarak da okunacak. Müzakereye hitam veriyorum.

310 Vb

2.13. On Üçüncü İctima

Fi 10 Şubat sene 330 Salı

Ba'de-z-zeval

Saat: 2:50

Meclis-i umumi-i vilayet, taht-ı riyaset vilayet penahide aza Rıza Bey, Bekir Behlül, Tacir Halil, Hafız Ali, Mesrob Simonyan, Yosef İstrogo Efendiler-İzmir-Halit Efendi-Urla-Ahmet Mümtaz, Lütfi Efendiler, Fahri Bey Ödemiş-Sadık Efendi-Bayındır-Rahmi Bey, Mustafa Efendi, Bergama-Hacı İsmail, İsmail Fayiz Efendiler-Tire-Abdüllatif, Ali Efendiler-Çeşme-Hüseyin Sırrı Efendi-Foça-İbrahim Refik Bey-Karaburun-Rıfat Efendi-Menemen-Hasan Tahsin Efendi-Nif-Sabri Bey-Seferhisar-Hacı Mehmet Emin Efendi, Hamdi, Reşit Beyler-Aydın-Mustafa Efendi-Karacasu-Hacı Mehmet Sadık Efendiler-Nazilli-Hasan Fehmi Efendi-Bozdoğan-Fuat Bey-Çine-Ahmet Ziya Efendi, Yusuf Bey-Denizli-Hüseyin ve Osman Efendiler-Çal-Ali Bey-Buldan-İsmail Efendi-Sarayköy-Hacı Mehmet Efendi-Tavas-Mehmet Arif Efendi- Garbi Karaağaç-Enver Bey-Akhisar-Galip Bey-Alaşehir-Mustafa Efendi-Demirci-Fahri Bey-Kasaba-Rüşti Bey Salihli-Yusuf Rıza Efendi-Soma-Fahri Bey-Kırkağaç, Halil Efendi-Kula-Mahmut Bey-Eşme-Kazım Bey-Gördes-Cevdet ve Halil Efendiler-Manisa-Dan cem'an 51 zattan mürekkebe olarak akd-ı ictima eyledi.

311 Va

Reis-müzakeremize başlayalım. Zabt-abt-ı sabık okunsun.

[Zabt-ı sabık katib Enver Bey tarafından okundu.]

Reis-İtiraz var mı? [Yok yok] itiraz yok. Aynen tasdik olundu.

Suret-i atiyede münderic encümen-i vilayet mazbatası okundu.

“İzmir ve Aydın sultani mekteplerinde bulunan tertip dâhili leyli ve mecani talebesine ait olup maarif nezaretince muvazene-i umumiyyeden çıkartılmış olan masraf için üç yüz otuz senesi muazene-i hususiyesinde bir karşılık olmamasına ve tahsisat fevkalade istihsali için meclis-i umumi-i vilayetin inikadını intizar etmekte uzun bir müddet mütevakıf bulunmasına mebni hais edilen müsteaceliyet üzerine vilayet kanununun XIII-XV. Maddesinin 6. Fırkasına tevfikan anam rüsumu hisse-i vilayete karşılık gösterilerek irade-i seniyesi istihsal olunan 218.000 kuruşluk tahsisat fenkalade madde-i meskure mucibince meclis-i umumi-i vilayetçe tasdik buyurulması ve ol-babda irade-i seniye-i hazret padişah

311 Vb

Suretinin merbuten takdim kılındığı arz olunur.

Fi 10 Şubat sene 330

Aza	Aza	Aza	Aza
Rahmi	Sırrı	Yusuf Ziya	Mahmut

İdare-i seniye sureti

“Fasıla-i varidattan tevsi olunmak üzere Aydın vilayetinin 330 senesi muvazene-i hususiyesinin XIII. Faslında [mekatib-i sultaniye leyli ve mecani talebe] masarifi namıyla yeniden açılacak V. Maddeye 218.000 kuruşun ilavesine mezuniyet verilmiştir.”

İş bu iradenin icrasına dâhiliye nazırı me'murdur.

Fi 18 Şevval 333,

Fi 27 Ağustos 330

Mehmet Reşat

Reis-Efendim, bu tahsisatın istihsaline macburiyet hâsıl oldu. Maarif nezareti vilayet tertibine ait kısmın masrafı size aittir dedi. Bütçenin tasdikinden sonra bunların masrafı için para bulmak mümkün değil, siz veriniz.

312 Va

dedik. Israr ettiler. Biz kabul etmesek yüzden ziyade talebe sokakta kalacak idi. Mecbur olduk. Bu tahsisatı istihsal ettik. Kanun mucibince meclisinde tasdik etmesi lazım. Meclis-i alinizde bunu tasdik eder zannederim. [Muvafıktır. Tasdik ediyoruz sadaları] Peki. Bu tahsisat tasdik olundu. Diğerleride var. Okunsun.

[Encümeni vilayetin suret-i atiyede münderic mazbatası okundu.]

“Muhacirin iskân edilen Bergama, Çeşme, Foça, Karaburun kazalarında küşad edilecek muhatap tayin olunacak muallimler için muktezi olup ağnam resmi hisse-i vilayete karşılık gösterilerek irade-i seneyesi intihsal olunan yetmiş bin kuruşluk tahsisat-ı münazemenin vilayet kanununun yüz kırk yedinci maddesinin altıncı fıkrasına tevfikan Meclis-i Umumiye-i Vilayetce tasdik buyurulması ve ol-babdaki idare-i seniye-i hazret penahi suretinin merbuten takdim kılındığı arz olunur.

Fi 10 Şubat Sene 330

Aza	Aza	Aza	Aza
Rahmi	Sırrı	Yusuf Ziya	Mahmut

312 Vb

İrade-i Seniye Sureti

“Aydın vilayetinin 330 senesi mevad-ı mahsusiyesinin on sekizinci faslının birinci maddesine fasıla-i varidattan tuy olunmak üzere yetmiş bin kuruşun ilavesine mezuniyet verilmiştir.

İş bu irade-i seniyenin icrasına dâhiliye nazırı memurdur.”

Fi 20 Muharrem 333

330 Fi 26 Teşrin sani 330

Mehmet Reşad

Reis-Bu da öyle. Tasdik ediyor değil mi? [Evet, evet] bununda tasdikine karar verildi. Bir diğeri daha var.

Suret

“Burdur ve Isparta hareketzadegahının tehvin ihtiyac ve felaketi için muvazene-i hususiyenin masarif-i gayr-i melfuza tertibinden tevyis Dâhiliye Nzareti’nden iş’ar olunan atmış bin kuruluş için ter’ib meskürün âdem-i kifayesine mebni vilayet kanununun yüz kırk dördüncü maddesinin altıncı fıkrasına tevfikeyen ağnam resmi vilayet hususu karşılık gösterilerek irade-i

313 Va

seneyesi istihsal olunan tahsisat munazzımenin madde-i mezkûre mucibince meclis-i umumi-i vilayetçe tasdik buyrulması ve ol babdaki irade-i seneye-i hazret penahi suretinin melbuten takdim kılındığı arz olunur.

Fi 10 Şubat Sene 330

Aza	Aza	Aza	Aza
Rahmi	Sırrı	Yusuf	Mahmut

İrade-i Seniye Sureti

“Fasıla-i varidatdan tevzi olunmak üzere Aydın vilayetinin 330 senesi muvazene-i hususiyenin yedinci masarif gayr-i melhuza faslına atmış bin kuruluşun ilavesine me’zuniyet verilmiştir.

İş bu irade-i seniye icrasına dâhiliye nazırı me’murdur.”

Fi 3 Teşrin Sani Sene 330

Mehmed Reşad

Reis-Bu da tasdik olunmak lazım. [Evet evet tasdik] Hastaneninde fasıllar arasında bir münakalesi var. Okunsun.

Mazbata Sureti

“İzmir Gayr-i Müslimin hastanesi

313 Vb

bütçesinin otuz sekizinci ve kırkıncı ve otuz dokuzuncu fasıllar arasında münakale icrası hakkında sabık eden enha üzerine şerefsadır fasıladır. Olan idare-i seniye-i hazret penahi suret-i laffen takdim olunmağla münakalat ve vakıanın vilayet kanununun yüz kırk yedinci maddesinin altıncı fıkrası mucibince meclisi umumi vilayetçe tasdik buyrulması arz olunur.

Fi 10 Şubat Sene 330

Aza	Aza	Aza	Aza
Yusuf Ziya	Sırrı	Mustafa Rahmi	Mahmud

İrade-i Seniye Sureti

Aydın vilayetinin 330 senesi muvazene-i hususiyesinin otuz sekizinci fasılının birinci maddesinden olan iki bin beş yüz ve ikinci maddesinden olan beş bin ve kırkuncu fasılın dördüncü maddesinden yedi bin altı yüz ve altıncı maddesinden yirmi iki bin ki Cem'an elli yedi bin yüz kuruşun bi-t-tenzil on iki bin yüz kuruşun otuz dokuzuncu fasılın birinci ve yirmi üç bin kuruşun dördüncü ve sekiz bin kuruşun beşinci ve üç bin kuruşunun altıncı ve dört bin kuruşunun

314 Vb

Yedinci ve altı bin kuruşun sekizinci ve bin kuruşun dahi dokuzuncu maddelerine naklen ilavesine me'zuniyet verilmiştir.

İş bu irade-i seniyenin icrasına dâhiliye nazırı me'murdur.

Fi 3 Muharrem 333 Fi

9 Teşrin Sani 330

Mehmed Reşad

Reis-Bu münakalede tasdik olunuyor değil mi? [Evet evet] Buda bitti.

[Üç yüz yirmi dokuz senesi hesab-ı kat'iyesine müteallik encümen-i vilayetın mazbatası okundu.]

Reis-Bu hususta ne gibi istihzahda bulunmak isteyenler varsa yapsınlar. Muhasebe-i Hususiye Müdürü hazır. Cevap versinler.

Kazım Bey-Gördes-Meclis-i umuminin 329 senesinde ittihaz ettiği kararlarla şu masrafların muavafık olup olmadığının tetkiki lazımdır.

Reis-Şu halde hesab-ı kat'i cetveli tabi' olunsun da tetkik için azalara tevzi' olunsun. [Evet evet] Peki. Tabi' edilsin.

[Fevkalade bütçeye ait nizamnamenin tevdi' olduğuna dair olan muhasebe-i hususiye müdürünün tezkeresi okundu.]

Reis-Dün adi bütçemizin

314 Vb

nizamnamesi okunmuştu. Şimdi fevkalade bütçeye ait nizamname okunacak.

[Suret-i atide münderic nizamname okundu.]

“Madde-1- Üç yüz otuz bir sene-i maliyesi için merbut cetvel mucibince [....] kuruş tahsisat fevkalade i'ta edilmiştir.”

“Madde-2 -İş bu tahsisat fevkaladeye mukabil merbut cetvel mucibince [....] kuruş varidat tahsis olunmuştur.”

“Madde-3- Tedrisat-ı ibtidaiye kanununun on beşinci madde-i muadelesi mucibince müceddeden te'sis be küşad edilecek mekatib-i ibtidaiye masarif-i inşaie ve te'sisiyesi için mevzu tahsisata mukabil varidat kısmına ithal edilen [....] Kuruş maarif encümenleri tarafından ait olduğu karye veya mahale sekenesine tarh ve tevzi olunacaktır.

“Madde-4- 329 ve 330 seneleri zarfında tahkik edilipte te'diye olunamayan duyun ve inşaat ve te'sisat-ı cedideye ait olup mezkûr seneler bütçesine dâhil olup da sarf olunamayan tahsisat bakayaları iş bu bütçeye zam edilecektir.”

315 Va

“Madde-5-İş bu nizamnamenin icrasına Aydın vilayeti me'murdur.”

Reis-Muvafık mı? [Muvafık, muvafık] Nizamname aynen kabul olundu.

[Suret-i atiyede münderic tahrir okundu.]

“Karacasu kazasının merkezi teşkilat kerime-i idariyemizin gayr-ı makûl esasatı cümlesinden olarak muvafık bir mahalde intihab edilememesinden naşi kaza mülhakatı müstaid bulunduğu inkişaf ibtisadiye mazhar olmamakla beraber bu yüzden birçok mahâzir idareye zühure gelmekte ve eshab-ı mesâlih muhtaç bulunduğu tahayyülat serati görememektedirler. Kaza merkezlerinin Aydın şimendifer hattından pek uzak bir mahalde, dâhilde bulunması merkez kaza ile varidat ve münakalatı tas'ib edilmekle beraber arz edilen mehâzir-i adideyi dahi tevlid edilmekte olduğundan ve Hâlbuki merkez kazanın şimendifer hattına birçok saat mesafede bulunan cisim Çiftlik kariyesine nakli halinde esasen kazayı teşkil eden birçok karalının dahi oraya kurbiyeti dolayısıyla ati-i terakkiyi te'min ve emr muharebe ve mevarideyi tehil edeceği cihetle velhâsıl bu hususta

315 Vb

birçok menaf-i azime husül geleceği muhakkak bulunduğundan kaza-i mezkûr merkezlerinin çiftlik kariyesine naklinin meclis-i umumi heyet-i muhtarisince taht karara alınmasını arz ve teklif ederim.

Fi 10 Şubat Sene 330

Karacasu Azası

Mustafa

Reşid Bey-Aydın-Şimdiki kaza merkezi şimendiferden yedi saat uzaktadır. Kazanın vaziyetine göre Karacasu merkez bir mahalde değildir. Çiftlik kariyesi ise dört yüz haneli ve kazanın kariyeleriye daha ziyade münasebetdardır. Bunun için merkez bu kariyeye nakli pek muvafık olacaktır.

Hacı Mehmed Efendi-Nazilli-Yalnız bir mahsur görüyorum. Karacasu kazasının merkezi vasatdadır. Çiftlik kariyesi merkezi bir noktada değil. Naklini muvafık görmüyorum. Evvela erbab ihtisasdan iki zat me'mur edilsin. Bunlar etrafiyla tetkikat icra etsinler. Verecekleri rapor üzerine bu iş halledilsin.

Reşid Bey-Aydın-Şimdiki merkez kazada eshab emlaktan olan birkaç

316 Va

kişinin merkezin diğer bir mahale naklini istememeleri tabi'dir. Ancak bu meselede menfaat-i umumiye aranmak, düşünmek lazımdır. Merkez kaza çiftliğe nakl edilmekle eski merkeze göre halinde bir bırakılmayacak. Orasıninda bir nahiye merkezi olması mümkün.

Hasan Fehmi Efendi-Bozdoğan-Çiftliğin kariyesi şimendifere yakındır. Her vechile terakkiye istiğdadı var. Merkez oraya nakledilirse hem iktisadı hem de amiran terakki nokta-i nazardan istifadeler hâsıl olacak.

Hacı Mehmed Emin Efendi-Aydın-Münakalatın Te'mini için yol yok. Yol yapılırsa o vakit nakle hacet kalmaz.

Mustafa Efendi-Karacasu-Karacasu merkezi dâhilde yedi sekiz saatlik mesafededir. Yol yok. Uzak. Ahali merkeze gitmek için çok zahmet çekiyor. Çiftliğin kariyesi şimendifere yakın. Terakkiye pek müsait köylerde etrafındadır. Merkezi bir mahaldedir. Oraya naklinde çok faideler hâsıl olacak. Merkezin münasebetsiz bir mahalde olmasından dolayı kaza şimdiye kadar hiç terakki edememiştir.

316 Vb

Fahri Bey-Ödemiş-Kaza merkezinin çiftliğe nakli birçok fevâidi mucib olacak. Aydın da madde-i umumilikte iken oralarını gezdim. Söylediğim meşhudat ve tatvikata müsteniddir. Bu böyle olamazsa kazada hiçbir eser-i amiran vücuda gelemeyecek. Şimdiki merkez pek içeridedir. Çiftlik merkezi bir mahalde ve şimendifere yakın bir noktadadır. Herhalde merkezin çiftliğe nakli münasib olur.

Fikri Bey-Kasaba-Evvela bu mesele hakkında tedkikat icrası lazımdır. Evvela emr de hükümet mahaliyece tahkik ve tetkik olunmadığından ve cihet askeriye'nin mutealası alındıktan sonra bu hususun encümen-i vilayette müzakere ve bir neticeye rabıt edilmesi muvafık olur.

Reis-Her halde bir tedkikat icrası icab eder. Karacasu da mebani vardır. Beriye nakil edilirse ne masrafı mucib olacak? Hâsıl olacak istifadeler mukayese edilerek hangisi iyi görülürse o suretle yaparız. Çiftlikde mebani-i emiriye ihsarı mümkün olup olmadığının anlaşılması lazım. Evvela livanın bu babdaki mütalaasını soralım. Gelecek cevap üzerine tekrar

317 Va

meclisde müzakere ederiz. Aza-ı kiramda tedkikat icra eder. Bir iki gün sonra mecliste tekrar mevzu bahis ederiz. Muvafık mı? [Muvafık, muvafık] Peki. Mutasarrıftan sorulacak.

[Suret-i atiyede münderic tahrir okundu.]

“Devair resminin kaffesine merbut ve alel-husus efrad-ı ahaliye cihet tealluku olan heyet-i ihtiyariyeye tahmil edilen hizmet müteaddideleri ve maddi, manevi mes'uliyetleri nisbetinde ücret tahsis edilmesinden tarifât-ı kanuniye dairesinde kendilerinden matlub olan hizmet görülememekte ve istafa edenlerin yerine diğerlerinin tayini hususunda müşkilata tesadüf edilmesinden naşi eshab-ı masâffin işi günlerce te'hire badi olmakta bulunduğundan her mahalle veya karyenin vergisi nisbetinde mehteran masrafı namıyla ahali üzerine tevzii tensib buyrulduğu taktirde heyet-i meskureye tahmil edilen hizmetin kaffesi mahur layıkında ifâ kılınacağı mütaleasıyla takdim ve vergiye mütecasir oluyorum.”

Bozdoğan Azası

Hasan Fehmi

317 Vb

Reşid Bey-Aydın-Muhtarlara para verilmek lazımdır. Bunlar her şeyi görüyorlar. Muhtarların para verilmek suretiyle tavzif edilmesi pek çok muhasenata mucib olacak. Şimdi çekilen müşkilat kalacağı gibi muhtarlarında daha iyi adamlardan intihabına da hizmet edecektir.

Fahri Bey-Ödemiş-Muhtarların vazifeleri kesret ve ehemmiyet itibariyle nazar-ı dikkate alınmaya layıktır. Şimdiki muhtar teşlikatı pek fenadır. Bizde muhtarlar en adi adamlardan intihab olunuyor. Muhtarın bizde hiçbir mevkiî yok. Daima mahakkardır. Hükümet me'murları jandarmaları bile onlara bir hizmetkâr muamelesi yaparlar. Bunun için sahip haysiyet olan adamlar rağbet etmiyorlar. Bu mühim vazifenin adi adamlara tevdi'ne mecburiyet hâsıl oluyor. Ve bu yüzden birçok yolsuzluklar oluyor. Milel sairedeki muhtarlar o karye veya mahallenin en sahip haysiyet adamlarından intihab olunuyor. Sonra birde adi sınıftan bir muhtar-ı sani intihab ediyorlar. Bu muhtar-ı sani ve muhtar-ı evvelin muayenetinde adeta bir kavas halinde hizmet ediyor. Buna mukabil muhtar-ı saniyenin hizmet etmesini te'min için beş kuruş yerine

318 Va

ahali yirmi kuruş veriyor. Bizde de eshab-ı haysiyetden olan adamların muhtarla rağbetini te'min için böylece para verilmesi lazımdır. Yoksa belâ şeklinde olan şimdiki çeşit muhtarlıktan kurtulamayız.

Cevdet Efendi-Manisa-Muhtara ne para verelim, tavzif edelim. Ne kadar versek yine onlar mühür için müracaat olununca beş kuruş almadan basamazlar.

Halit Efendi-Urla-Muhtarların tavzifi hakkında geçen sene meclis-i umumice kararlar ittihaz olunmuştu. Buna müteallik olarak celp edilsin. Tetkik olunsun.

Bekir Behlül Efendi-İzmir-Muhtarlar hükemete müteallik vezaif-i umumiyenin mukaddematını ifâ etmek itibariyle vazifeleri mühimdir. Fakat şekil hazır ile muhtarların vücudlarından layıkıyla istifade edilmesi mümkün değildir. Bunların ıslahını te'min için her halde tavzif edilmeleri lazım.

Fahri Bey-Ödemiş-Muhtar-ı evvel mahallenin eşrafından olurda muhtar-ı sani adi adamlardan intihab olunur. Ve mühür parası ona verilirse milel sairede olduğu gibi intizamın te'mini mümkün olacaktır.

318 Vb

Reis-Muhtarlara maaş verilip tavzif edilmesi her halde bir kanuna müstenid olmak lazım gelir. Münasib görülürse bu hususta bir kanun yapılması için hükümet-i merkeziye nezdinde temenniyatda bulunalım. Bizde muhtar intihabı zamanında kime teklif edilse kabul etmez. Hâlbuki Hıristiyanlarda böyle değil. Onlar sen olacaksın ben olacağım diye uğraşırlar. Onlar öyle adam intihab ederler ki cidden bir idare adamıdır. Bunları de aidatlı, maaşlı değil.

Fahri Bey-Ödemiş- Dediğim gibi muhtar-ı saniye bir mecdiye verirler.

Neticede bu hususta bir kanun yapılması için hükümet-i merkeziye nezdinde temenniyatda bulunması takarrür etti.

Reis-Yarın ki ruznamemizi tanzim edelim.

Kazım Bey-Gördes-Gördes ve Demirci liva itibariyle Manisa'ya ve adliye itibariyle Alaşehir'e merbut. Hâlbuki Alaşehir

319 Va

on dört saatlik mesafedir. Gördes'den Alaşehir'e gitmek için Akhisar'a ve oradan Alaşehir'e gitmek mecburiyeti var. Bu yüzden pek çok müşkilat çekiliyor. Yine kemafi ol sabık umur-u adliyenin Manisa'ya rabit ve ilhakı için nezaret nezdinde temenniyatda bulunulmasını teklif ediyorum.

Cevdet Efendi-Manisa-Bu teşkilat-ı adliye ahali için pek çok müşkilata mucib oluyor.

Reis-Buraya sorulmadan yapılmış bir teşkilattır. Mütaleanız doğrudur. Bunu adliye nezaretine yazacağım. Yarın ki ruznamemize nafianın beş senelik programını ithal edelim.

Reşid Bey-Aydın-Evvelce mütalea edipde i'mal fikir etmek lazımdır. Onun için evvela tabi' ve tevzi' olunsun.

Fahri Bey-Ödemiş-Encümenler ayrılırsa orada tetkik olursa daha iyi olur.

Kazım Bey-Gördes-Bu programlar vilayetin beş senelik hayatına müteallik olacağı için öyle müzakeresini iki güne sığdırmak doğru değil. Evvel-i emirde her aza beş senelik ihtiyaç hakkında tetkikat icra ederek hâsıl olacak netayice göre programların tanzimi lazım gelir. Bunun için iki ay sonra bir ictima akdi daha muvafık olacaktır.

319 Vb

Reis-Bazı mahsusat olabilir ki mahalinde tetkikat ve tahkikat ihtiyacını gösterir. Bazı şeyler var ki uzun tetkiklere lüzum göstermez. Nafiaya ait programın evvela esası hakkında müzakere edilir. Ne kısım yollar yapılmalı. Beş sene de bu yolları yapmak için ne yapmak lazımdır? Yarın bunu mevzu bahis ederiz de teferruatı itibariyle uzun müzakereye ihtiyaç görülürse o vakit komisyonlar teşkil eder ve oraya havale ederiz. Her programın uzun tetkikata ihtiyacı yok. Mesela alınacak hayvanların hangi cinsten olmasına hangisinin daha iyi olacağına dair öyle iki ay gibi uzun müddetle tetkikat icrasına lüzum yoktur. Meclisce ruznameye geçecek başka ne vardır.

Reşid Bey-Aydın-Bunun her halde tabi' lazımdır. Tetkikat icrasından sonra müzakere edilmelidir.

Mahmud Bey-Eşme- Meskûkât kıymetlerinin tevhidî hakkında Konya vilayetinin bir telgrafı var. Ruznamaya konsun.

Reis-Yarın nafiaya ait beş senelik programla meskulat kıymetlerinin tevhidî hakkında Konya vilayetinden gelen telgraf okunacak. Müzakere edilecek. Şimdi celseye hitam veriyorum.

2.14. On Dördüncü İctima'

11 Şubat Sene 330 Çarşamba

Ba'de-z-zevâl

Saat: 3

Meclis-i umumi-i vilayet, taht-ı riyaset vilayet penahide aza Rıza Bey, Bekir Behlül, Halil, Hafız Ali, Mesrob Simonyan, Yosef İsterogoEfendiler-İzmir-- Halit Efendi-Urla-- Fahri Bey, Hacı Mümtaz ve Lütfi Efendiler-Ödemiş-Sadık Efendi-Bayındır-Rahmi Bey, Mustafa Efendi-Bergama-Hacı İsmail ve İsmail Faiz Efendiler-Tire-Abdülatif ve Ali Efendiler-Çeşme-Sırrı Efendi-Foça-İbrahim Bey-Karaburun-Rıfat Efendi-Menemen-Hasan Tahsin Efendi-Nif-Sabri Bey-Seferihisar-Hacı Mehmed Emin Efendi, Hamdi ve Reşid Beyler-Aydın-Mustafa Efendi-Karacasu-Sadık, Hacı Mehmed Efendiler-Nazilli-Hasan Fehmi Efendi-Bozdoğan-Fuat Bey-Çine-Ahmed Ziya Efendi, Yusuf Bey-Denizli-Hüseyin ve Osman Efendiler-Çal-Ali Bey-Buldan-İsmail Efendi-Sarayköy-Hacı Hamdi Efendi-Tavas-Arif Efendi-Garbi Karaağaç-Enver Bey-Akhisar-Galip Bey-

Alaşehir-Mustafa Efendi-Demirci-Fikri Bey-Kasaba-Rüşdi Bey-Salihli-Yusuf ve Rıza Efendi-Soma-Fahri Efendi-Kırkağaç-Halil Efendi-Kula-Mahmut Bey-Eşme-Kazım Bey-Gördes-Cevdet ve Halit Efendiler-Manisa-dan cem'an elli bir zatdan mürekkeb olarak akd-ı ictima eyledi.

320 Vb

Reis-Müzarekemize başlayalım. Zabt-ı sabık okunsun.

[Zabt-ı sabık Katib Rahmi Bey tarafından okundu.]

Kazım Bey-Gördes-Adliye teşkilatı hakkında yalnız Gördes zikr edilmiş. Hâlbuki Demirci'yi de söylemiştim. İlağve edilsin

Reis-Demirci'de zabta dâhildir. Başka itiraz var mı? [Yok yok] Demekki zabt-ı sabık aynen tasdik olundu. Nafianın beş yıllık programı okunsun.

[Nafia ser mühendisliğinin suret-i atide münderic raporu Katib Enver Bey tarafından okundu.]

“Aydın vilayetinin yola olan ihtiyacının en mühim kısmını izale etmek üzere yapılması lazım gelen inşaat alel müfredat merbut cetvel ile haritalarda gösterilmiştir. Bunların hîn tanziminde vilayet dâhilindeki liva, kasaba ve nahiye merkezlerini gerek birbirleriyle gerek en yakın ve münasebetli istasyonlara ve deniz sevhiline rabt etmek maksadı takip edilmiştir. Haritada gösterilen bu yol şebekesi inşaa edilirse vilayet dâhilinde her istenilen mevkiden diğerine süratle yetişmek ve her türlü nakliyenin suhulet ve ehveniyyetle icrasını te'min etmek mümkün olacaktır.

Cetvelin mütaleasından anlaşılacağı vechile yapılması lazım gelen bu yolların mecmu tûlü iki bin iki yüz elli kilometrodür. Bunun bin iki yüz atmış dört kilometrosu henüz açılmamış (94) kilometrosu yalnız tesviye-i turabiye halinde, beş yüz on yedi kilometrosu külli tamirata

321 Va

muhtaç ve üç yüz doksan yedi kilometrosuda tamirat-ı mütamadiyeye tabi'dir. Henüz açılmayan yolların inşaaıyla diğerlerinin ihmal ve tamiri için yüz beş milyon altı yüz elli iki bin üç yüz elli kuruşa ihtiyaç olduğu tahmin edilmektedir.

Tarik bedeli nakdiyesinin tahkikat seneviyesi (Elli bin) lirayı tecavüz etmeyen bir vilayet bütçesi bu parayı beş senede sarf etmek için pek büyük ve bölgede gayr-ı mümkün müşkilat içinde kalır.

Bu müşkilatı bir dereceye kadar tahfif için yapılacak yollar, tarik vilayet ve nevahi yolları namıyla ikiye ayrılmıştır. Bunlardan birincileri vilayetin en mühim merkezi arasında temdid olacak yollardır ki ehemmiyetleri ziyade ve tûlleri oldukça uzundur. Bunların müteahhidler marifetiyle inşası lazımdır. Nevahi yolları nahiye merkezlerini civar istasyonlara ya kaza merkezlerine veya civardan geçen tarik-i umumiyeye rabit eden yollardır ki bunlar ehemmiyeti nisbeten az olduğu gibi tûlleri de ekseriyetle kısadır. Bu yolların küşadında en ziyade menfaatdar olan köylerden mükellefiyet nakdiyeleri haricinde sevk olunacak amele-i mükellefe istihdamı halinde bütçenin müşkilatı hayliden hayliye tahfif edilmiş olur. Nevahi yollarının amel-i mükellefe ile inşası kabul edildiği takdirde müteahhid marifetiyle yapılmak üzere atmış yedi milyon yüz yirmi beş bin üç yüz elli kuruşluk inşaat kalıyor. Tarik-i vilayet için cetvelde gösterilen inşaat kâffesinin bu programı ithali kabul edilirse bâlâdaki meblağın beş sene zarfında bütçeye suret-i münasebede tevzi' iktiza eder.

Tarik-i vilayetinde amel-i mükellefe ile inşasına teşbis edilmesi varit hatır olur. Fakat tarik vilayetin tûlleri pek uzun olduğu gibi güzergahları da ekseriye köylerden biraz uzak düşdüğünden

321 Vb

amelenin inşaat mahaline sevkleri vazifelerine ikmal için günlerce yol üzerinde kalmaya mecbur bulunmalarından mütevellit müşkilat bundan vuku' melhuz istifade-i akim bırakıyor. Zaten amele-i mükellefe çalışabildiği zaman yalnız yolun aksam türâbiyyesinin inşasında faidesi dokunabilir. İmalat-ı sanâyi'ye inşası ile kırma taş ihsar ve ferşinde bu vasitadan istifade edilemez. Karye ve nevahi yollarında ki tûllerinin kısalığı ve arzlarının üç metreye tanzili hasebiyle az taş istimali icab edeceğinde ve bu yollarda mühim imalat-ı sanâyi'yeden ictinab-ı ekseriye mümkün olacağından dolayı amele-i mükellefe istihdamının mucib faide olacağı mülâhaza edilmektedir. Tarik-i vilayetin tesviye-i terabiyesinden mâ-adâ aksamının inşası için müteahhide müracaat mecburiyeti baki kaldıkça yalnız tesviye-i türabiye için amele-i mükellefe istihdamında pek büyük faide istihsal edilemeyeceği zahirdir. Müteahhitlerle yapılan inşaatda şimdiye kadar muvafık olunamamasına en büyük sebep te'diyatın icrasında te'hirat vuku'a? getirilmesi dolayısıyla iş yapacak ciddi müteahhidlerin umur-u nafiaya yanaşmaması ve işlerin ekseriyetle muamelat-ı sarrâfiye yapmak suretiyle para kazanmak yolunu takip eden muameleciler elinde kalmasıdır. İşe girmeye girişildiği ve muamelat-ı maliyede muamelat-ı saire ile beraber bir mecra'untazam takip edildiği halde

müteahhidler marifetiyle yolların inşasında muvafık olacağına şüphe edilmemelidir. Memleketimizdeki şimendifer hatlarının müteahhidler marifetiyle süratle inşa edilmekte ki iddiası bu usulün fevaidine delil teşkil eder.

Yolların sürat ve ehveniyetle inşasını te'min için ittihaz edilebilecek diğer bir tedbirde amele taburları teşkil ve istihdamdır. Seferberliğin ilanından

322 Va

evvela iki amele taburu teşkil ile birkaç yolun inşasına mübaşeret edilmesi vilayet-i celile ile Dördüncü Kolordu-u Hümayun Kumandanlığı beyanında takarrür etmişti. Bu yollarda çalışacak efrada, zabıtana vücuda getirdikleri iş nisbetinde münasib ikramiye i'tasıylada cümlesini saî ve gayrete teşvik etmek ciheti kabul edilmişti. Ahiran seferberliğin ilanından tarik-i askeriye inşaatı için efradı askeriye istihdamı cihetine gelmesiyle bu mukarrerat tadbik edilemedi. El-hâletü hazihi tarik-i askeriyede birçok gayr-i müsaîd şerait tahtında çalıştırılan efrad ile dahi hayli iş vücuda getirilmekte olduğundan ahval-i adiyede evvelce kabul olunan mukarreranın tadbikiyle gayet iyi neticeler elde edilmesi kuvvyyen ma'müldür.

Tarik ve maâbir inşaâtının terakkisine hâil olan sebeplerden biriside memurin-i fenniye mevcudunun ihtiyaca nisbetle gayr-i kâfi bulunmasıdır. İhtiyacın ziyadeliğinden her tarafta inşaat açmakta ve bunların istikşafat ve projelerini yetiştirmek ve inşaatı nezaret-i mütemadiye altında bulundurmak için bütçede tahsisat bulunmasına rağmen kâfi derecede fen memuru bulunamamaktadır. Bu sebebden amele-i mükellefe ile yapılması teklif edilen nevahi yollarını da imkân-ı müsaede? Ettikçe gönderilecek fen memurları vasıtasıyla güzergâh tayin edilerek ahaliden işe aşına ve ehliyetli olanların nezaretleri tahtında ve civardaki fen me'murlarının diğer inşaatdan fırsat buldukça vuku' bulacak duvarları inşasındaki tarifleri dairesinde inşaatı devam etmek mecburiyetinde bulunulacaktır.

Merbut cetveldeki inşaâtın kâffesini beş senede ikmal etmek hali hazırda nazaran mümkün değil gibi görünüyorsa da şimdiye kadar alettemadi

322 Vb

devam edilmekte olan hal-i harb adem-i te'diyat vesaire gibi esbab-ı mene zail olur ve işe girmeye devam edilerek muntazam bir sai ile bila-fasıla çalışmak mümkün olursa binayetullahu teala programın vakit muini zarfında temame-i tatbiki imkânı hâsıl olur.

Ser mühendis

Nadir

Reis - Okunan rapordan anlaşıldığı vechile ser mühendis bir hesap yaptı. Vilayette ne kadar yol yapılması mümkün bir taraftan mevcut olanların tamiriyle hasen muhafazası için ne kadar paraya ihtiyaç olduğunu bu raporda gösteriyor. Biz bu rapor üzerine müzakere ettik. Vilayetimizin yollarını ikiye tefrik ettik. Nevahi yollarını amele-i mükellefe usulüyle ahaliye ve diğer yollarıda bütçemizden verilecek tahsisat ile yaptırılmasını münasip gördük. Bu esas üzerine beş sene zarfında kazalar arasında ki merbutiyet te'min edilmiş ve nevahi arasında da bol bol yollar yapılmış olur. Ser mühendis Bey tetkikat icra ettiği, meşgul bulunduğu zaman bu yollardan hangisinin tercihen inşaası lazım geleceğini araştırmış. Tabii her kazada ihtiyaç var. Fakat bu ihtiyaçlar mütefavittir. Şimendifer hattı iki kaza arasını yol ile rabit etmekle

323 Va

dâhilde şimendifer gibi vasıta-i nakliyeden mahrum olan kazalar yollarının ehemmiyeti bir olamaz.

Ser mühendisin vilayet yollarının ehemmiyeti bir olamaz. Ser mühendisin vilayet yollarının beş senede ikmal için ta'kip ettiği esas, her livada birden başlayıp beş senede ikmal etmektedir. Bir senede ikmal edilecek bir yolu iki veya üç senede yapmak o yoldan istifadeyi akim bırakmak demektir. Bunun için bu yolların inşasını uzun senelere tefrik ederek te'min etmektense ehmeni mühimine tercih ile başlanan yolu bir senede ikmal etmek ve onu mukabil istifade bir hale koymak daha münasip ve istifade bahş görüldü. Biz şimendifer hududuna yolu olmayan kazalarda yol yapmak ve ondan sonra diğer kazaların ehemmiyetlerinin derecesini nazar-ı itibarealmak cihetini düşündük. Nevahi yollarıda ayrıca bir ameliyat olduğu için onlar hakkında bir şeyi düşünüyoruz. Meclisce şu esas üzerine taksimatın yapılması kabul olduğu takdirde hangi yolların daha evvel yapılması cihetinin müzkere edilmesine lüzum görmüyorum. Çünkü herkes kazasını diğerlerinden mercuh görecek. Mümkün tarzda meclisce esaslar kararlaştırılırsa onlar nazar-ı dikkate alınır. Mesela Demirci, Gördes gibi büsbütün yoldan mahrum perler dururken

323 Vb

diğerlerinin tercih edilmemesi tabiidir. Meclisimiz beş senelik programı bu esas üzerine çiziyor. Meclisce bir ma'lumat olmak üzere yapılan program okunsun.

Buda ma'lumat olmak üzere olsun. Ne kadar para ile bu yolların vücuda getirileceği hakkında bir fikir edinmek ve kilometro kadarı hakkında ma'lumat payda edilmiş olmak ve hangi yolların daha evvel yapılması ve tercih edilmesi lazım geleceği hakkında bir fikir hâsıl eylemek için program okunsun.

İkinci bir esas daha var. Otuz kilo metro olarak başlanacak bir yolun bir senede on kilo metrosunu yapıp mütebakiyesini ertesi senelere bırakmak. Bu doğru değil. Yapılan yol iki üç sene sonra yapılacak olan kısmından daha evvel bozulacak.

Saniyen birinci senede faidesiz yere on kilometrolük paramız kalmış olacak. En doğrusu başlanılan bir yol kaç kilometre ise başladığı gibi kemalen ikmal olunmak. Bunun için encümen ona göre bir liste tertip etti. Bu listede kabul olunan esas denize ve şimendifer istasyonuna rabitaları olmayan kaza yollarını hepsine tercihen inşâ

324 Va

etmek ve aynen yolu mevcut olupta mürur zamanla duçar harap olmuş kaza yollarını tamiren yapmak ve bunların ikmalinden sonra şimendiferle münakalatını te'min eden kazalar Beyanındaki yolları mevcut ise -ta'miren-değil ise- tecdiden en son olarak yapmak. Bu esas üzerine taksimatın icrası kabul olunduğu takdirde hangi yolların daha evvel yapılması cihetinin müzakeresine lüzum kalmaz. Meclis azalarını memnun etmek için bir şey daha var. Yapılacak yollardan onar kilometre her kazaya tajsim etmek var. Hâlbukibundan hiçbir faide hâsıl olmaz. Çünkü o kazada yirmi kilometre yola ihtiyaç var. On kilometresunu yapacağız. Yol tamam olmadıktan sonra on kilometresundan hiçbir faide te'min olunamaz. Arz ettiğim vechile yaptığımız liste mucibince yolları yapmak her halde daha iyidir.

[Beş senede hangi yolların hangi senede yapılacağına dair olan cetvel okundu.]

Fahri Bey -Ödemiş- Çatal ile Ödemiş arasında inşa olmak üzere yirmi otuz kilo metrolük yol konmuş. Orada şimendifer var. Ödemiş şimendiferle merbut olduğundan oraya ayrıca yol

324 Vb

inşasına ihtiyaç yok. Bizim için bu yola hiç lüzum yok. Zaten Çatal bir istasyondan ibaret. Köy bile yok. Bu yola ait para ile Adagide yolu yapılsın. Daha muvafık olur.

Reşit Bey -Aydın- Bu programda yapılacağı gösterilen yolların mücavir vilayetle temasları nazar-ı dikkate alınmış mıdır?

Reis - Bu yollar içinde diğer vilayetlerle teması te'min edecek yollarda var. Bilmem. Meclisiniz hangi mütaleadadır? Bu yolların hangisinin daha evvel inşaaı için tetkikatda bulunmaktığı arzu ediyor?

Cevdet Efendi -Manisa- Kula ile Eşme arasında yola ihtiyaç yok. Kula'yı asıl iskelesi olan Salihli ile birleştirmeli.

Halid Efendi -Kula- Bey Efendi! Buyurduğunuz esas usul üzerine yolların yapılması iyidir. Kula ile Eşme arasında yola lüzum yok. Katiyen bir faidesi yok. Bu yolu asıl Kula ile Salihli arasında yapmalı. Ondan sarf-ı nazar güzergâhında ne mahsul var, ne bir şey var. Kulalılar merkez livaya gelmek için Salihli'ye gelirler. Her halde bizim mahsüller Kula'dan Salihli'ye indiğine göre bu yoluda Eşme'ye

325 Va

değil, Salihli'ye yapmalı. O vakit faidesi olur.

Fahri Bey -Ödemiş- Çal-Kaklık yolu varken Çal-Denizli yoluna hiç lüzum yok. Bunlar hakkında mahalli memurlarının mütalaasını almalı.

Reis - Çal-Denizli arasında yol var, bunu tamirsiz bırakmak vücuda getirilen bir yolun kemalen mahvına mucip olur.

Ahmet Ziya Efendi -Denizli- Çal-Denizli yoluna lüzum var. Elyevm yol mevcuttur. Fakat harap bir durumda bulunduğu için yalnız tamire ihtiyacı var.

Osman Efendi -Çal- Kaklık yolu on iki kilo metrodur. Bu sene nazar-ı dikkate alınması takarrür etmişti. Bunun seneyin atiyede tealluki muvafık değil.

Cevdet Efendi -Manisa- Bu yolun beş senelik projede nazar-ı dikkate alınması takarrür etmişti. Gördes-Akhisar arasındaki yolu görmedim.

Reis-Gördes- Akhisar yolu müreccih ise ötekini bırakalım.

Kazım Bey -Gördes- Borlu yoluna şiddetle ihtiyaç var. Te'hir olunamaz.

325 Vb

Reis - Birinci seneye koyduğumuz yol Karaburun yoludur. Bu kazada hiç yol yok. Münakalatı kemalen bahren oluyor. Karaburun yolu gayet ehemmiyetlidir. Karaburun siyaseten ehemmiyeti haizdir. Oraya bir tecavüz ve mukarabe vukuunda pek ziyade müşkilat çekilecek. Ahiran görülen lüzum üzerine

ön sevki için vesaitsizlik yüzünden pek büyük zahmetler iktiham olundu. Bittabi' böyle bir yolun ikinci veya üçüncü seneye tealluki hiçbir zaman muvafık olunamaz. Birinci seneye Demirci yoluna, Garbi Karaağaç yolunu koyduk. Bunların ehemmiyeti meclisinizcede malum. Bunlar herhalde yetmiş sekiz kilometro yolumuzu dolduruyor. Bundan ziyadesini o seneye ithal etmek mümkün değil.

Cevdet Efendi -Manisa- Hali harb yüzünden o vakte kadar devam edecek olan te'sir hasebiyle bu kadar kilometroluk yolun yapılamaması ihtimali var. Bu miktarı tenzi etmiş olmak için on yedi kilometroluk olan Garbi Karaağaç yolu yerine on kilometroluk olan ve ehemmiyeti haiz bulunan Gördes-Borlu yolunun seneye ithali daha haiz olur.

Mustafa Efendi -Karacasu- Karaca-

326 Va

su yolu 330 bütçesine kondu. Heval hasebiyle yapılamadı. Bunun ilk senede yapılmasını rica ederim.

Sabri Bey- Seferihisar- Sığacık Seferihisar yolu dört kilometredir. Buranın ehemmiyet-i mevkiyesi var.

Halid Efendi- Urla- Fil-hakika bu yolun siyaseten ehemmiyet-i fevkaladesi var. Sabri Beyin teklifi vecihle ilk seneye ithal olunmalı.

Hafız Ali Efendi- İzmir- Programda yapılan taksim doğru. Başlanan bir yolun yarıda bırakılmaması esas edilmiş. Bunun tasvib edilmesi lazım gelir. Bundan başka türlü olamaz. Bir yolun yalnız bir kısmının bir seneye mütebakisini üç sene sonraya taksimi usulü muvafık değildir.

Arif Efendi- Garbi Karaağaç- Karaağaç yolu pek ehemmiyetlidir. Kazanın Denizli'ye olan münakalatı hep bu yoldan icra ediliyor. Yolsuzluk yüzünden senede bir hayli hayvan telef oluyor.

Halid Efendi- Urla- Geçen sene her livanın ehem gördüğü yolların yapıldırılması usulü kabul

326 Vb

olunmuştu. Onun tatbiki lazım gelir.

Hacı Mehmet Efendi- Tavas- Garbi Karaağaç yolunun pek ziyade ehemmiyeti vardır. Yaptırılması herhalde lazım. Denizli- Tavas yoluda ehemmiyetlidir. Münakalat bu yoldan olur. Yapılması için ilk seneye ithal edilsin.

Reis- Demekki Karaburun yolunu bırakalım. Bu gün bir muharebe olsa her türlü vesaitten mahrum. Şimdi bunu bırakalımda Tavas- Denizli yolunu mu birinci seneye ithal edelim? Bu olamaz.

“ Menemen- İzmir yolu amele taburları tarafından inşa edilmekte isede bilahare terk edilerek ikmal edilmemesi ihtimali mevcut olduğu bahisle bununda programa ithali hakkında Menemen azası Rıfat Efendi tarafından bir takrir veriliyor. Amele taburlarının işledikleri yollar yine onlar tarafından ikmal edilecek diye Menemen yolunu koymadık. Seferbelik nihayetine kadar bu yollar edilemezse o vakit seferberlikten evvel cihat-i askeriye ile kararlaştırıldığı vecihle münasib bir mükâfat verilmek üzere inşaat taburları teşkil edilerek ikmalinin teminine çalışılacak.

327 Va

Kazım Bey -Gördes- Üç yüz otuz senesinde yol inşatı için kabul edilen ve bu güne kadar sarf edilemeyen paralar sarf edilebilecek mi? Gördes yolu için üç yüz otuz bütçesinde mevcut olan tahsisat ile üç yüz otuz birde bu yol yapılabilecek mi?

Reis - Paramız olursa yapılacak. Evvela meclis buna karar vermeli. Meclis bu programın esaslarını mı kararlaştırmak istiyor? Yoksa esasları mı vaz' edilecek.

Kazım Bey -Gördes- Müsteacil yollarımızın tercihi lazım.

Reis - Her kaza azası kendi yollarının birinci senede inşasını talep etmediğini görüyorum. Bunun için iki çare-i hal mevcuttur. Bunlardan birisi bu yolları beş seneye taksim etmeyi meclisin deruhte etmesidir ki bunun pek müşkil ve uzun münakaşatı mucip olur. İkincisi de hükümet ve encümen tarafından ahval ve şerayit itibariyle tetkikat icra edilerek bu yollardan en müsteacil, mübrem zaruri olanların alel-derecat senelere taksimidir. Encümen bu ikinci esası kabul etmiştir. Binâenaleyh

327 Vb

meclisimizde bunu kabul ediyor mu? Reye koyuyorum. [Kabul, kabul] Ekseriyet var. İkinci esas kabul olundu.

Cevdet Efendi -Manisa- Bir hatıra olmak üzere proje ve program tabi ve tevzi olunsun.

[Muvafık, muvafık tabi' edilsin sadaları]

Reis - Pek tabi' edilsinde azalara tevzi olunsun.

İsmail Faiz Efendi -Tire- Tepeköy-Tire yolunun tamiri de programa ithal olunsun.

Reis - Tarık-ı umumiyyeden olduğu için programa ithal edilemez.

Hacı Mehmed Efendi -Nazilli- Esasat takarrür etti Efendim. Yalnız bir şey var. Üçüncü, dördüncü, beşinci senelerde sayılan yollar var. Mesela Sarayköy yolu o kadar müsteacil değil. Bu ihtiyacı takdir için her livadan ikişer aza tefrik olunsun. Bunlar ser mühendis Beyle yarın ictima etsinler. Bu üç seneye hangi yolların ithali lazım gelir. Ehemmiyetine ve müsteaciliyetine göre müzakere ve tefrik edilerek programa konulsunlar. Bu daha münasip.

Reis - Bu esasen takarrür etti.

328 Va

Ma'mâfiye azaların müracatıyla bu büyüklerin ehemmiyet ve müsteaciliyeti hakkında malumat vermeleri pek ziyade faideyi mucib olur.

Kazım Bey -Gördes- Bu yolların cihet-i maliyesi ne olacak?

Reis - Yapılacak yollar için senevi doksan bin lira lazım olacak. Bütçeden her sene bu kadar paranın tefriki lazım gelecek.

Kazım Bey -Gördes- Kabul edilen projeye nazaran yapılması icab eden yollar için yeni varidat tahriri icab edecek. Ben ise tarik bedelinin tevzi' ve tahsilinde isabet göremiyorum. Yirmi kuruş üzerine yüz bin lira varidat te'min edilebilirim. Her sene ağnam ve ta'dâdı gibi Ağustos'ta muhtarlar herhalde sene-i mükellefiyet dâhilinde bulunanları ta'dâd ederler. Polis karakollarıda mıntıkalarında ve muhtarlar köylerinde on altı yaşından atmış bir yaşına kadar bilumum Mükellefesinin isimlerini havi birer defter tanzim olursa inzibat nokta-i nazardan faidesi olacağı gibi tarik mükellefiyetinden şimdi olduğu gibi kimse müstesna kalmaz. Varidat da yetmiş iki binliradan yüz bin liraya baliğ olur. Ve beliki tecavüz eder. Bunun suret-i tetkikinin bir karara rabtını teklif ediyorum. Böyle

328 Vb

yapılacak olursa yanlışlıkla koyduğumuz dört kuruş zamma da ihtiyaç kalmaz.

Reis - Tarik bedeline neden yanlışlıkla dört kuruş zam olundu?

Kazım Bey -Gördes- Amele yevmiyesi beş kuruş ve beş kuruşdan devn olan kazalarda tarik bedeli yine beş kuruş esası üzerine ve amele yevmiyesi beş kuruştan yüksek olan yerlerde tasnifat icrasıyla had ve satı olarak bir tarik bedeli tayini kabul edilmesi kararlaştırılmış idi. Şimdi bu dört kuruş amele yevmiyesi dün ve ahalisi fakir olan mahallelere de umumi olarak teşmil ediliyor.

Reis - Her yerin belediyesi tarafından asgari beş kuruş olmak üzere takdir olunacak yevmiyelerin esas ettihad edilerek ona göre tarik bedelinin tevzi'i ve belediyesi olmayan yerlerinde mensub oldukları nahiye veya kaza belediyesinin takdir edeceği miktara tabi' olmaları takarrür etmişti. Hâlbukibelediyelerden gelen listelerin hiç birisinde yevmiye miktarının miktar-ı hakikisi gösterilmedi. Onun için tarik bedeli vasati olarak altı kuruşdan ziyadeye çıkamadı.

Kazım Bey -Gördes- Usül tarh hakkındaki teklifim nazar-ı dikkate alında hem varidat hem inzibat nokta-i nazardan müfid olur.

329 Va

Reis- Herhalde yola ihtiyacı olan yerler para meselesine gelince – sekiz kuruşa amele bulunamazken-yevmiyeyi hatta beş kuruşdan devn bile gösterdiler. Tarik bedelatı kararımız vechile tetkik edilir ve takip olunursa epeyce bir miktar tezaid ve ihtiyacımızıda tatmin eder.

[Meskukatın tevhid kıymeti hakkında Konya vilayetinden gelen telgraf okundu.]

Bekir Behlül Efendi -İzmir- Geçen sene tevhid kıymet hakkında idare encümeninde bir karar ittihaz edilmiş idi. Bu kararda lira yüz sekiz ve mecdiye yirmi kuruş tayin edilmiş idi. Bilahere encümen İzmir borsası için liranın yüz kuruş olarak kabulüne karar vermiş. Efendim, tevhid kıymet meselesi pek ehemmiyetlidir. Te'minine pek ziyade ihtiyaç var.

Cevdet Efendi -Manisa- Vilayetde suret zahirede lira yüz seksen dört ve mecdiye otuz beşden tedavül ediyor gibi görünüyorsa hakikat de lira yüz sekiz mecdiye yirmi kuruş olarak tedavül etmektedir. Zaten bu cihet takarrür ettiğinden

ayrıca tatlik ve müzakeresine lüzum yok. Karar-ı sabıkın mevki icraya vaz'ına yalnız bir ilan kifayet eder.

329 Vb

Reis - Bu mesele için bir encümen teşkil edilsin. Bunun ne şekilde icrası mümkündür? Tetkikat ve müzakarat icra etsinler. Netecesi hakkında bir rapor tanzim edip meclise verilsin.

Cevdet Efendi -Manisa- Lüzumu yok. Arz ettiğim gibi zaten lira yüz sekiz ve mecidiye yirmi kuruş üzerinden tedavül ediyor.

Yusuf Rıza Efendi -Soma- Memleketin her tarafında yetmiş çeşit para var. Bunun tevhidini te'min için merkez hükümet bir çare bulmalı. Meclis bir şey yapamaz. Mühim bir meseledir. Meclis her ne karar verirse bir netice istihsal edemez.

Rıza Bey -İzmir- Hükümet-i merkezi yapamazsa hiçbir faide olmaz. Meclisin kararı bir şeyi te'min edemez. Yüz sekize karar verildiği halde encümenca bilahere borsada yüz olarak tedavülüne karar verildi. Böyle yapmaya mecbur oldu. Onun için her tarafta bu para meselesi bir olmazsa burada vereceğimiz kararlar faidesiz olur.

Bekir Behlül Efendi -İzmir- Maksat tevhid meskukat değil, meskukatın revacına

330 Va

tevhiddir. Memleketimizin muhtelif şekildeki tedavülü rençberlere çok zarar veriyor. Bunun önünü almak lazım. Revacın tevhidi mümkündür. Hatta bu husus için geçen sene meclise çağrılmış olan Osmanlı Bankası direktörü de bunun imkânını tasdik etmişti. Binâenaleyhbu babda tetkikat icrası için bir encümen teşkil edilmesi münasib olur.

Fahri Bey -Ödemiş- İzmir'de para muhtelif suretlerde tedavül etmektedir. Bu yüzden rençberler zarar görüyor. Lira yüz sekiz mecidiye yirmi olursa pek ziyade iyi olacak.

Yusuf Rıza Efendi -Soma- Bu tevhid-i meskukat meselesi âlemdir. Ufak bir iş değil. Ma'mâfih elde etmek meseleside doğru. Bunlar sarf entrikalarıdır. Reçber zarar ediyor. Fakat tevhid-i meskukat hükümet-i merkeziyece yapılmazsa başka bir çare bulunamaz.

Reşit Bey -Aydın- Bizim burada vereceğimiz bir kararla bu zararı kısmen tahfif ederiz. İki üç vilayette bu böyle tezahirat

330 Vb

gösterirse herhalde hükümet-i merkeziyede tevhid kıyam meskukat meselesini nazar-ı dikkate almaya mecbur kalır.

Reis - Bu meseleyi tetkik etmek üzere bir encümen teşkil edelim.

Fahri Bey -Ödemiş- Encümen bir şey yapamaz.

Cevdet Efendi -Manisa- Hükümet yalnız mecidiye yirmi, lira yüz sekiz olduğunu ilan etsin. Kâfidir.

Reis- Hiçbir yerde yüz sekiz geçtiğini görmedim. Alışverişte hiç yok.

Fahri Bey -Ödemiş- Lira yüz sekiz mecidiye yirmi kuruş üzerinden tedavül edileceğini hükümet ilan etsin. Aksi harekette bulunanlardan kanun mucibince beş lira ceza-i nakdi alınsın. Bak o vakit nasıl te'min olunur. Bundan başka çare yok.

Bekir Behlül Efendi -İzmir- Bir liva bu babda bir karar ittihaz eder ve tatbik edilirse bizim vilayetimizin yapamamasına bir sebep göremiyorum.

331 Va

Reis - Onlarda yapamıyor. Bize müracaat ediyorlar. Siz de tatbik edemedikçe bizde yapamayız diyorlar.

Yusuf Rıza Efendi -Soma- Bu meskukat meselesi en mühim mesâil-i iktisadiyedir. Ceffe-l kalem karar veremeyiz. Bunu hükümet-i merkeziye yapabilir. Hükümet bununla ehemmiyetli bir surette iştigal etmiş. Öyle iken bir neticeye isâl edememiş. Çünkü tevhid için birkaç milyon lira feda etmesi lazım gelmiş. Bunun için bizim kararlarımızdan bir faide hâsıl olmayacak

Reis - Bir encümen teşkil edelim. Olur derse yapalım. Olmaz derse düşünelim.

Sabri Bey -Seferihisar- Geçen sene lira yüz sekiz mecidiyenin yirmi kuruş olmasına karar vermişdik.

Mahmud Bey -Eşme- O karar umumi idi. Yalnız Borsa'da tacire bunu kabul ettirmekte müşkilat gördük. Bilahere Borsa'da liranın yüz kuruş olarak takibi münasib görülmüş ve makam-ı vilayetce de o dairede

331 Vb

emr verilmiştir. Konya ve hüdavendigarda olduğu gibi burada da lira yüz sekiz olursa bir dereceye kadar iyi olur.

Sabri Bey -Seferihisar- Bu vilayette yalnız Ödemiş’de mecidiye yirmi ve lira yüz sekiz kuruştur. Diğer mahallerde muhtelif surette mütedavildir. Bu vilayette kıymetlerin tevhidini te’min etmek gayr-ı mümkündür.

Reis - Tetkikat icra etmek ve neticesine ba rapor meclise bildirmek üzere bir encümen teşkil edilmeli mi? [Edilsin, edilsin sadaları] Encümen teşkili kabul olunuyor. Azaları intihab edelim.

(Mahmut Bey-Eşme, Rıza Bey-İzmir, Fahri Bey-Ödemiş, Kazım Nuri Bey-Aydın, Yusuf Rıza Efendi-Soma, Sabri Bey-Seferihisar, Yosef İstrogo ve Mesrop Simonyan Efendiler isimleri zıkr ve onların me’mur edilmesi teklif olundu.)

Reis - Bu zevatın me’mur edilmesi muvafık değil mi? [Muvafık , muvafık] Peki. Encümen bu zatlar mürekkeb olacak. Yarın bazı evrak tetkik ve müzakere olunacak. Başka işlerimiz yok. Müzakereye hitam veriyorum.

2.15. On Beşinci İctima’

Fi 12 Şubat Sene 330 Perşembe

Ba’de-z- zeval

Saat:3.55

Meclis-i umumi-i vilayet, Reis Sani Tevfik Paşa’nın taht-ı riyasetlerinde aza Rıza Beyle, Bekir Behlül, Halil, Hafız Ali, Mesrop Simonyan, Yosef İsterogoEfendiler-İzmir-,Halit Efendi-Urla-, Hacı Mümtaz, Lütfi Efendiler-Ödemiş-,Sadık Efendi-Bayındır-,Rahmi Bey, Mustafa Efendi-Bergama-, Hacı İsmail, İsmail Faiz Efendiler-Tire-, Abdüllatif Efendi-Çeşme-, İbrahim Bey-Karaburun-, Rıfat Efendi-Menemen-, Hasan Tahsin Efendi-Nif-, Sabri Bey-Seferihisar-, Hacı Mehmed Emin Efendi, Hamdi ve Reşit Beyler-Aydın-, Mustafa Efendi-Karacasu-, Hacı Mehmet, Sadık Efendiler-Nazilli-, Hasan Fehmi Efendi-Bozdoğan-, Ahmet Ziya Efendi, Yusuf Bey-Denizli-, Hüseyin ve Osman Efendiler-Çal-, Ali Bey-Buldan-, İsmail Efendi-Sarayköy-, Hacı Mehmet Efendi-Tavas-, Mehmet Arif Efendi-Garbi Karaağaç-, Enver Bey-Akhisar-, Galib Bey-

Alaşehir-, Mustafa Efendi-Demirci-, Fahri Bey-Kasaba-, Yusuf Efendi-Soma-, Fahri Bey-Kırkağaç-, Halil Efendi-Kula-, Kazım Bey-Gördes-, Cevdet ve Halit Efendiler-Manisa-dan cem'an kırkaltı zatdan mürekkeb olarak akd-ı ictima eyledi.

Reis-i Sani- Müzakereye başlıyoruz. Zabt-ı sabık okunsun.

332 Vb

(Zabt-ı sabık Katib Enver Bey tarafından okundu.)

Sabri Bey -Seferihisar- Sığacık-Seferihisar yolunun birinci seneye ithali söylemiş iken yanlış yazıldı. Meskukatın tevhid kıymetleri hakkında tetkikatda bulunacak encümene bendenizle Yosef İsterogoEfendi, Reşid Beyde dâhil olduğu halde yazılmamış. Her ikisinin de tashihini talep ediyorum.

Reis-i Sani - Başka itiraz var mı Efendim? Yok. Yalnız Sabri Bey'in ifadesi tashih olunacak. Zabt-ı sabık tasdik olundu.

[Aynaabad Nahiyesinin Balatcık istasyonuyla Aydın'ın Toprak Kazganı nam-ı mevki'de muhacirin iskân olunan mahallerin birer mahalle şekline ifrağıyla Balatcık'takinin "Reşadiye" ve Toprak Kazganı mevkinde Kepenekde "Meşrutiyet" namlarıyla tevsimine müsaade itâsı hakkında Aydın mutasarrıflığından gelen tahrirat okundu.]

Reis-i Sani - Muvafık mı Efendim? [Muvafık, muvafık] Balatcık'da ve Toprak Kazganı'nda muhacir iskân olunan mahallerin birer mahalle haline ifrağını ve birisinin Reşadiye ve diğerinin de Meşrutiyet namıyla tevsimi takarrür etti. Polis Müdüriyetinin bir tezkeresi var okunsun.

[İzmir'de esnaf şahı mahellesinden başlayarak Hacı Mahmut Cami-i şerifinde nihayet bulan İngiliz Yokuşunun isminin Mekke namına tahvil ve tebdili hakkındaki polis müdüriyetinin tezkeresi okundu.]

333Va

Reis - Bu pek muvafık. Mecliste münasib görür zannederim. [Evet evet pek muvafık sadaları] Peki. Yokuşun ismi Mekke olacak. Kabul olundu.

[Çine'de Cuma günleri görüşülmekte olan pazarın Perşembe gününe tahvili istidasına dair Çine tüccar ve esnafı tarafından verilen arzuhal okundu.]

Rıza Bey -İzmir- Cuma günü olursa köyler hem cem'an Cuma namazını kılarlar. Hemde alışverişlerini görebilirler. Perşembe günü olursa namaz için

Cuma günü gelmek mecburiyete hâsıl olacaktır ki bu suretle köylü haftada bir gün gaib etmiş olacak.

Fahri Bey -Ödemiş- Perşembe günü olursa köylüler hükümette ki işlerini görebilirler.

Cevdet Efendi -Manisa- Ahaliyi Cuma günleri tatiline alıştırmak için pazarın perşembeye tahvili münasib olur.

Enver Bey -Akhisar- Her yerde Pazar günlerinin civardaki pazarların kurulduğu günlere göre tayin edilmiştir. Bu da pazarların aynı güne tesadüf etmesi maksadına matuftur. Çine tüccar ve esnafının pazarın cumadan perşembeye tahvilini istemesi aynı günde tesadüf edecek civardaki pazarlarda bulunan esnafın gelmesini ve bu suretle alış

333 Vb

verişin mahalli esnafına münhasır kalmasını te'min içindir. Ben Pazar gününün tebdiline taraftar değilim.

Reis-i Sani - Reye koyacağım. Çine pazarının cumadan perşembeye tahvilini isteyenler ellerini kaldırsın. [Eller kalkar] Ekseriyet var. Perşembeye tahvili takarrür etti.

(Meskukat arazi vergilerinin taksit müddetlerinin tayinine dair olan defterdarlığın teskeresi okundu.)

Sabri Bey -Seferihisar- Ruznameye ithal edilsin.

Mümtaz Efendi -Ödemiş- Geçen sene nasıl idi.

Cevdet Efendi -Manisa- Taksitler hakkında geçen sene verilen karar vechile muamele yapılsın. Yine öyle karar verelim.

Hafız Ali Efendi -İzmir- Ahval-i hazıra hasebiyle sene-i sabıka göre olmasada daha emhaleli olsa daha iyi olur.

Cevdet Efendi -Manisa- Geçen sene verilen kararda son taksit kanun-ı sani idi. Bundan ziyadede emhal olur mu?

Fahri Bey -Ödemiş- Bu mesele hakkında imal fikretmek lazım. Müzakeresinin birkaç gün sonraya te'hiri muvafık olur.

Rıza Bey -İzmir- Defterdarlığın

334 Va

teskeresinde söylenildiği vechile taksit müddetlerini tayinden başka meclis bir şey yapamaz. Temettu' vesair vergileri hakkında söz söylemek imal fikretmek meclisin daire-i salâhiyeti haricindedir.

Halit Efendi -Urla- Taksitlerin zaman te'diyesi her yerde bir olamıyor. Onun için düşünmek lazım. Herhalde düşünmek için ta'likine taraftarım.

Osman Efendi -Çal- Burada verilen kararlar zaten infaz olunmuyor. Sene ibtidası hulul edince ahaliyi tazyike başlıyorlar.

Mustafa Efendi -Demirci- Dağ olan mahallerde mahsuül temmuzdan evvel alınamıyor. Ne vakit mahsulü alırlarsa o vakit vergilerini te'diye ederler. Bunun için birinci taksit biraz daha te'hir edilsin.

Reis-i Sani - Fahri Beyin teklifini reye koyuyorum. Pazar gününe tealluk müzakeresini kabul edenler ellerini kaldırsın. (Eller kalkar) Ekseriyet var. Pazar gününe müzakeresine ta'lik edildi.

(Tedrisat-ı ibtidaiye meclis-i azasından Mahmud ve İbrahim Beyler devam etmekte bulunduğundan bahisle nizamname mucibince müma ileyname yerine diğer iki azanın intihab ve tayini hakkındaki maarif müdürüyetinin tezkeresi okundu.)

334 Vb

Reis-i Sani - Münasib ise Hafız Ali ve Yusuf Rıza Efendiler bu meclise tayin olunsun. [Muvafık, muvafık] Bu iki zatın tedrisat-ı ibtidaiye meclisine tayini takarrür etti.

[İzmir Gureba Hastanesinin Salihli'de tasarruf olduğu Kurşunlu? Ilıcalarından neb'an ve cereyan eden suların cem' ve tevhiidiyle Salihli ve Ahmetli'nin tenvirine kâfi kuvve-i elektirikiye İstihsalı hakkında İzmir Azası Hafız Ali Efendi tarafından 329 senesinde adiyen vuku bulan içtimada verilip encümene devr olunan tahrir üzerine leda alel-istifsar mezkûr suların cem' ve tevhiidiyle Salihli ve Ahmetli'nin tenvirine kâfi kuvve-i elektirikiye istihsalı kabul olunmayacağına dair cevaben Saruhan mutasarrıflığından gelen tahrirat okundu.]

Reis-i Sani - Malumat hâsıl olmak üzere okundu. Şimdi meclisde bunun imkân haricinde olduğunu anladı. Başka bir muamele yapılamaz. Tabi'idir.

[Ödemiş de ziraat muallimi tayini hakkındaki evrak okundu.]

Reis-i Sani- Beş senelik programın tetkikinde müzakere edilsin. Münasib mi Efendim? [Münasib,münasib] Peki. Programın esna-ı tetkikinde müzakere edilecek.

(Müddetleri hitam bulan istinaf meskunat azalarının intihab olunması lüzumuna dair olan defterdarlığın tezkeresi okundu.)

335 Va

Reis-i Sani - Makam-ı vilayetce namzetler var. Listesi burada. [Okundu.]

Sabri Bey -Seferihisar- Teşekkürle beraber ihracını temenni ederim.

Reis-i Sani - Senden hizmet bekleriz. [Namzetler arasında kurra çekildi.]

Reis-i Sani - Nuri Çelebizade isad? , Hancızade Sabri Beylere azalık ve Halil Efendiyle Emin ve Rüşdi Beylere aza mülazımlığı için kurra isabet etti. İlk üçü aza ve ikinci derecede gelenlerde sırasıyla mülazım. Defterdarlığa cevap yazılsın.

(İnhilal edecek olan maaşat farklarıyla tedrisat-ı ibtidaiye kanununa tevfiikan kademeli muallimine icrası muktezi zamain maddesi dâhilinde tevdilat i'fası suretiyle icra edilmesi için maarif idaresine salahiyet verilmesi hakkında maarif müdüründen gönderilen tezkere okundu.)

Reis-i Sani - Mesele hal olunmuştu.

Cevdet Efendi -Manisa- Hatta bunun için iki bin lira bile konmuştu.

Enver Bey -Akhisar- Verilen tahsisat buna müteallik değil. Muallimleri kanun sınıflara taksim edilmişti. Müddet hizmetlerine göre maaş alacaklar. Hâlbuki bunu yapmağa bütçe müsait değil. Hiç olmazsa inhilâlât vuku'unda tedricen bunu tadbik için müdürüyet salahiyet istiyor.

Fahri Bey -Ödemiş- Maarif bütçesi tetkik olundu. Bu mesele ya meclisce teşkil olunacak encümende veyahut encümen-i vilayette tetkik olunsun. Sonra ilave-i müteala ile meclise gelsin. Böyle yapılırsa muvafık olur.

Sabri Bey -Seferihisar- Meclis-i umumi, hal içtimada iken encümen vilayetten istifsar mütealaya lüzum yoktur. Bunu ruznameye ithal edelim.

Cevdet Efendi -Manisa- Enver Beyin teklifini reye koyunuz.

Halit Efendi -Urla- Kanun dairesinde müzakere edilmesi lazım. Mesele tamamıyla tedrisat ibtidaiye kanununa ta'lik ediyor.

Yusuf Rıza Efendi -Soma- Kanun zaten bu salahiyyete maarif müdürüne vermiştir.

Enver Bey -Akhisar- Tedrisat-ı ibtidaiye meclisine zannedersem ta'lik var. Oraya havale edilsin.

Bekir Behlül Efendi -İzmir- Meselenin ehemmiyeti var. Bunun için tetkikat icrasından sonra müzakere olunmak üzere ta'lik edilsin.

336 Va

Reis-i Sani - Bu mesele Pazar günü müzakere edilmek için o günkü ruznameye ithalini teklif ediyorum. [Muvafık tır Pazar ruznamesine sadaları] Pazar ruznamesine ithali tekrarrür etti.

[Hususi numune mektebi müdürüyetinin talebe muaveneti mütezammin istida'namesi okundu.]

Reşid Bey -Ayдын- Karar verilmiş ve bunlar için tefrik olunan paranın suret-i i'tası encümene havale edilmiş idi.

Reis-i Sani - Bunun da emsali vechile encümen-i vilayete havalesini kabul ediyor musunuz? (Kabul, kabul) Havalesi kabul olundu.

(Mülhakat livadaki muallimin maaşatından devn olan Manisa muallimliğinin maaşlarının tezyidi ve mefruşat için tahsisat i'tası hakkındaki Saruhan mutasarrıflığının tahrirati okundu.)

Reis-i Sani - Beş senelik programın esna-ı tetkikatında nazar-ı dikkate alınması için ta'lik edelim. Olmaz mı Efendim? [Muvafık, muvafık] Peki. Ta'lik olunacak.

(Ödemiş-Bezdegüme, Ayasuret-İhsaniye, Kurucaova-Kaymakçı-Çaylı-Güzelcehavlı, Balyanbolu ve Ödemiş-Kaymakçı-Kelas yollarının güzergâhıyla hal mücaveretlerindeki kasaba ve köyler ahalsinin senede en işsiz zamanlarına tesadüf eden bir mevsimde sevk ve üç beş gün çalıştırılarak tamir ve ıslahı ve Ataköy'de- Bademiye

336 Vb

Ataköyde-Adagüme ve Ataköyde-Ödemiş yollarıyla Ödemiş Gölcük yaylası tarihinin aynı vesait ve tarz ile inşası hususunun meclis-i umumiye-i vilayetce taht karara alınması lüzumuna dair olan Ödemiş kaymakamlığının tahrirati okundu.)

Reis-i Sani- Bu mesele dün beş senelik programın müzakeresinde neticelenmişti.

Fahri Bey -Ödemiş- Liva ve kaza yolları mevzu bahis olmuştu. Ahalinin muvafakatına müstenid olan kaymakamlığın iş'arı nazar-ı dikkate alınışında şimdiki işe başlamak ve yalnız mühendis göndermek için karar altına alınsın.

Rahmi Bey -Bergama- Bu işe karar vermek için evvela ahalinin muvafakatnameleri gelmek lazım.

Fahri Bey -Ödemiş- Bu köylerin yollara pek ziyade ihtiyacı var. Kaymakam ahalinin amele-i mükellefe usulüyle çalışmaya hazır olduğunu söylüyor. Ödemiş azalarında ahali namına muvafakat ediyor. Muvafakatnamelerin celbiyle meclise ibrağzı uzun müddete mütevakıf. O vakte kadar meclis dağılır. Öyle şekilperestlik istemez. Ahalinin istediği yalnız bir mühendisin i-zamından ibarettir.

Reşid Bey -Aydın- Muvafakatnameler

337 Va

İki iç günde celb edilebilir. Ekseriyetin reyini muntazam olmak kanunu icabındandır.

Fahri Bey -Ödemiş- Kanundaki madde tadil olundu. [Maddeyi okuyarak hiçbir köylü kendi yol yapmayacak. Mutlak hükümet yapacak.

Rıza Bey -İzmir- Bu iş mühim. Encümene havale edilsin.

Fahri Bey -Ödemiş- Dün okunan projede nevahi yolları amele-i mükellefe usulüyle yapılacağı söylenmiş idi. Şimdi kaymakam yazıyor. Ahali yapacağı diyorlar. Biz yalnız bir mühendis gönderiniz diyoruz. Bunu diriğ etmek doğru değil. Ahali buna katiyen muvafakat ediyor.

Mahmud Bey -Eşme- Ahalinin muvafakatlari hakkında hiçbir vesika yok. Yok iken mühendisde gönderilemez. Meclis-i umuminin dağılmasıyla bu iş kalmaz. Encümende de bunun için karar verilir.

Fahri Bey -Ödemiş- Biz Ödemiş azaları ahali namına söylüyoruz. Herhalde mazbataya lüzum yok. Bu yolu yapacak olursak yol yapamayız.

Reis-i Sani - Kanun tarifi dairesinde hareket mecburiyetide var. Bunun haricinde

337 Vb

meclis bir karar ittihaz edemez.

Rıza Bey -İzmir- Bu işi encümen-i vilayete havale edelim.

Fahri Bey -Ödemiş- Yüz yetmiş dört günden imza toplamak müşkil. Onlara bıraksak olmayacak.

(Hanedeler muvafakat ediyorlar diyordunuz ya sadaları) Mademki ihtiyaç var cebr edilmeleri için bir karar verilsin.

Mahmud Bey -Eşme- Cebr olmaz. Kanun, muvafakatlarını şart tutuyor.

Yusuf Rıza Efendi -Soma- Ödemiş'de ahali yol yapmak istiyorlar. Kaymakam da ahaliden söz almış cebr falan mezuniyeti verilmeyecek. Yalnız yolları dediğiniz gibi yapınız diyeceğiz. O da yapacak.

Rıza Bey -İzmir- Meclis dün bunun takibini makam vilayetle encümene terk etmiş idi. Şimdi aksini düşünmek doğru değil.

İsmail Faiz Efendi -Tire- [Madde-i kanuniyeyi okuyarak] Kara ahalisinin ekseriyetinin talebi şarttır.

Reşid Bey -Aydın- Muvafakatnamelerini talep ve icabını ifa etmek üzere encümene havale edilsin.

338 Va

Fahri Bey -Ödemiş- Hükümet bu yollara tahsisat vermeyecek. Yalnız mühendis gönderecek. Dünkü karar kaza ve livalar arasında yapılacak yollara müteallik idi. Ahaliyi kendi haline bırakarak amele-i mükellefe usulüyle bu yolları yapmak ister misiniz denilirse doğru olmaz. Elbette onlar yaparız demezler. Burada bir karar versek o vakit yaparlar. Yolsuzluk yüzünden küçülen müşkülattan başka türlü kurtulamayız.

Enver Bey -Akhisar- Kanunun ta'rifatı dairesinde meclis hareket etmeyecek olur ve halkın ekseriyetinin talebi olmadan bu yolların yapılmasına teşebbüs olunursa bilahare yine akim kalmasına sebebiyet verilir. Binaenaleyh hem bu mahzur izale ve hemde ahkâm-ı kanuniye muhafaza edilmiş olmak üzere bu işin ekseriyetin talebi ile yapılması daha salim olur.

Mahmut Bey -Eşme- Mahalının talebini reye koyunuz.

Reis-i Sani - Ödemiş kaymakamlığının tahriratında Beyan olunan yolların amele-i mükellefe usulüyle yaptırılması için kanun mucibince ahalinin ekseriyetinin talebi havi mazbatanın celbini reye koyuyorum. Kabul edenler ellerini

338 Vb

kaldırsın. [Eller kalkar] Ekseriyet var. Mazbata celb olunacak.

[Karaburun'a yol inşası ve Manisa-Akhisar-yolunun ilkbaharda tamirine başlanmak üzere 331 senesi bütçesine miktar kâfi tahsisat ithali lüzumuna dair olan Karaburun kaymakamlığıyla Saruhan mutasarrıflığının tahriratları okundu.]

Reis-i Sani - Bu yollar beş senelik projeye ithal edildiğinden bu babda ayrıca bir karar ittihazına hacet yoktur. Değil mi Efendim? [Evet, evet hacet yok sadaları] Şimdi başka evrak var. Onlar okunsun.

[Tavas kazasının layıhasının müzakeresine geçilerek evvela: Tavas merkeziyle Kala-i Tavas nahiyesi arasında kain olup îâne-i ahali ile inşa edilecek olan köprü hakkındaki fıkrası okundu.]

Reis-i Sani - İcap eden tetkikat-ı fennyeyi icra etmek için liva mühendisi mahalline gönderilsin. Başka bir şey yapılamaz. Muvafık mı? [Muvafık, muvafık mühendis gitsin.] Peki.

[Merkez kazaya iki saat mesafeden geçmekte olan Karapınar çayının ikâ' etmekte olduğu mazeretin ref' ve izalesi ve Kızılçakaya'sındaki göl suyunun Karapınar çayına akıtılması hakkındaki fıkrada okundu.]

Reis - Bu da umur-u miyahiye mühendisliğine aid. Oraya havale edelim. Keşfini yapsın. [Muvafık, muvafık]

339 Va

[Kaza ile Denizli yolunda mevcut tamirci kalbeleri gayr-ı kâfi olduğundan Tavas hududuna iki tamirci kalbesi daha ilavesi hakkındaki fikra okundu.]

Ahmet Ziya Efendi -Denizli- İki tamirci kalbesine lüzum var. Yol harap oldu. Mevcudu kifayet etmiyor.

Reis-i Sani - Bu yolun tamiri beş senelik programda dâhildir. Yol yapıldığı zaman mühendislikçe bu cihette nazar-ı dikkate alınsın. Olmaz mı? [Evet evet]

[Kırkağaç kazasının mazbatasının müzakeresine geçilerek evvela: merkez kaza ile müteadi köylerde mektepler inşasıyla muallimler tayini hakkındaki fıkra okundu.]

Reis-i Sani - Bu maarife ait. Beş senelik programın tetkikinde müzakere olunsun. [Evet, evet muvafık]

[Bakır çayının men-i zarureti hakkında mühendislikçe icra olunan keşfiyatın ikmal ve kasabaya şiddetle ihtiyaç olan su için bir menba' taharrisi hakkındaki fıkralar okundu.]

Reis-i Sani - Bunlarda umur-u miyahiyeye ait. Oraya sevk edelim hakkındaki tahsisat mahaline ait olmak lazımdır. Vakit geldi. Cumartesi günü mütebaki evrakın müzakeresine devam ederiz.

339 Vb

2.16. On Altıncı İctima'

14 Şubat Sene 330 Cumartesi

Ba'de-z-zeval

Saat:3. 55

Meclis-i umumi-i vilayet, taht-ı riyaset vilayet penahide aza Tevfik Paşa, Bekir Behlül, Halil, Hafız Ali, Mesrop Simonyan, Yosef İsterogo Efendiler - İzmir -, Halit Efendi - Urla -, Hacı Mümtaz ve Lütfi Efendiler - Ödemiş -, Sadık Efendi - Bayındır -, Rahmi Bey, Mustafa Efendi - Bergama -, Hacı İsmail ve İsmail Faiz Efendiler - Tire - , Abdüllatif ve Ali Efendiler - Çeşme -, Sırrı Efendi - Foça -, İbrahim Bey - Karaburun -, Rıfat Efendi - Menemen -, Hasan Tahsin Efendi - Nif - , Sabri Bey - Seferihisar -, Hacı Mehmet Emin Efendi, Reşit Bey - Aydın -, Mustafa Efendi - Karacasu -, Sadık, Hacı Mehmet Efendiler - Nazilli -, Hasan Fehmi Efendi - Bozdoğan -, Ahmet Ziya Efendi, Yusuf Bey - Denizli -, Hüseyin ve Osman Efendiler - Çal -, Ali Bey - Buldan -, İsmail Efendi - Sarayköy -, Hacı Mehmet Efendi - Tavas -, Arif Efendi - Garbi Karaağaç -, Enver Bey - Akhisar -, Galip Bey - Alaşehir -, Mustafa Efendi - Demirci -, Fikri Bey- Kasaba -, Rüştü Bey - Salihli -, Yusuf Ziya Efendi - Soma -, Fahri Efendi - Kırkağaç -, Halil Efendi - Kula -, Mehmet Bey - Eşme -, Kazım Bey - Gördes -, Cevdet ve Halit Efendiler - Manisa -, 'dan cem'an kırk sekiz zatdan mürekkebe olarak akd'i ictima eyledi.

340 Va

Reis - Müzakereye başlıyoruz. Zabt-ı sabık okunsun.

[Zabt-ı sabık Katib Enver Bey tarafından okundu.]

Reis - İtiraz var mı Efendim? [Yok, yok] Zabt-ı sabık aynen tasdik olundu. Efendim, beş senelik ziraat programı hakkında encümende bir takım esasat düşünöldü. Şimdi bunlar meclise arz edilecek. Bu esasat içinde noksan varsa söyleyiniz. Azanın ekseriyeti çiftci olmak itibariyle yapacağımız beş senelik program hakkında daha iyi daha esaslı bir şeyi tanzim ederiz. Dediğimiz gibi meclis bunlardan fazla bir şeyi düşünecek olursa onlarda kaydedilir. Ziraat müdürünün yaptığı programda münderic bir takım hususat var ki ziraate ait değil. Umur-u miyahiye müteallikdir. Hâlbukiumur-u miyahiye ona ait değil. Onun için bunu nazar-ı dikkate almayarak sarf-ı ziraatin terakkiyesine ait bir takım esaslar düşünmeye mecbur kaldık. Düşündüğümüz esaslar cümlesinden olmak üzere evvelce de söylediğim vechile bir taraftan mevcut tohumları ıslah etmek diğer taraftan cinsi burda bulunmayıpda dışardan celp ve erbab-ı merakdan olan ziraat tevzi' ve tecrübe ettirilecek tohumlar için her sene bütçeye

340 Vb

bir tahsisat koymak. Kalbur makineleri vesair makinelerin ziraat namına getirilmesi muvafık getirilmesi taksit ve şerait ile celbi encüme göreşölmüş ve tensib olunmuştur. Binâenaleyhtohumların ıslahı için Beyan ettiğim vechile yapılması muvafık. Bu esas üzerine şimdi tohumluklardan hangisine ihtiyaç var bunu görüşelim. Patates en ziyade mahsul veren bir ziraattir. Ya tohumunun bulunamamasından veya tarz-ı ziraatinin bilinmemesinden yahut ahalinin patates yetiştirmemesinden patates ziraati ta'mim etmemiştir. Hâlbukien ziyade feyizli bir mahsuldür. Fukaranın yemeği olur. Hayvanın yemeği olur. Patates zirai mahdud yerlerde oluyor. Bunu vilayetin her tarafında ta'mim için tohum tevzii' ve patatesin ne suretle zirai edildiğinin öğretilmesi lazım. Bunu bu suretle temin edeceğiz. Bununla vilayet ziraatında büyük bir hizmet edilmiş olur.

Mümtaz Efendi - Ödemiş - Meccanen mi tevzii' edilecek?

Reis - Numune olmak üzere meccanen tevzii' olunacak ve ne suretle yerleştirilebileceği öğretilcek.

Arif Efendi - Garbi Karaağaç - Çekirge olan mahallerde patates ziraati çok

341 Va

menfaat temin edeceğinden bu cihet nazar-ı dikkate alınsın.

Reis - Bizde köylü bazı tohumuz kalır. Ya tûyan veya çekirge afetinden tohumuz kalan ziraa tohum tedariki meselesi mühimdir. Bir çiftci tohumunu gayip edecek derecede mütezarar olursa onun için pek fena olur. Bunları bu hallerden kurtarmak ve mallarının değer-i kıymetiyle satılmasını te'min etmek ve muhtekirler elinden kurtarmakda en mühim bir meseledir. Bu da ziraat sandıkları teşkil etmekle olur. Her çiftci ufak bir para verecek olursa bunun teşkili mümkündür. Bunun hakkında şimdiden bahs olunamaz. Bir komisyon teşkil edilir, oda esaslı tetkikatta bulunur bir şeyi tanzim eder. Böyle bir çiftci sendikası vücuda getirilmesi pek elzem bir meseledir. Tabii iptidadda basit bir şekilde başlar. Fakat gittikçe daha tevsi' edilerek çiftcinin payesinin düşünöldüğü zamanında ehven ve muvafık şeraitle mallarını telhin eylemek suretiyle bir avans vererek yardım edebilir. Bu suretle muhtekirlerden kurtulmuş olurlar. Bunun kudreti yükselince pek büyük menfaat te'min edebilir. Mübade-i te'sisinde vaka' mukayesede bir hizmet

341 Vb

beklenemez. Seneler geçerek kuvvet-i tevvii' ettikçe pek tabii muaveneti ve faideside o nisbetde tezayüd edecektir. İncir sendikası da böyle oldu. Şimdi hizmeti cüzi fakat atiyen daha ziyade olacak. Bizde sendikalar teşkiliyle ziraatin mutaleka terakkisi şart değil. Daha birçok şeylere ihtiyaç var. Şimdi sendikanın sermayesi zirainden alınacak gayet kalil bir miktar para ile vücuda gelecek.

Bizde hazine-i hassadan müdür çiftlikleriyle Bergama'dan hali kalmış çiftlikler var. Burada amele mektepleri açılacak. Orada bilfiil çiftçilik öğretilmesi pek muvafık olur. Orada çalışanlar tarlada çalışabilir. Bunlar için bir miktar paraya ihtiyaç var. Hatta bunları işletenlere ilk sene bir tahsisat vererek hayatlarını te'min etmek lazım. Zeytincilik işittiğime göre birçok yabani zeytinler var. Bunlar aşılınırsa birçok faideler verir. İleride mahsul alınır. Hem ahali hem de hükümet istifade eder. Bunları yetiştirecek olanlara bir mükâfat verilmesi encümençe nazar-ı dikkate alınacak esaslardandır. Bir de ziraat sergileri her memlekette kabul olunmuş şeylerdir. Bunlara hangisi iyi mahsul yetiştirirse onlara

342 Va

mükâfatlar verilir. Bu yalnız onların hayatlarını te'min etmek için değil daha iyi cins mahsul yetiştirmeye sevk eder. Bu hisleri doğrudur. Bu luzum faide her

tarafda hissedilmiştir. Bunun için encümende bunu esasst-ı meyâna ithal eylemiştir.

Teşkil olunacak ziraat komisyonunca bu cihetler etraflıca tetkik olunsun ve beş senelik program ona göre tanzim edilsin. Bunun için daha hatıra gelen şeyler varsa söyleyiniz.

Cevdet Efendi - Manisa - Beş senelik program bu mu dur? Ziraat sendikası ahalinin parasıyla olacak. Şu halde bunlar içinde nakde tealluk eden bir şey yok. Bunun için projeye ithaline luzum yok.

Reis - Hepsi nakde müteallik.

Cevdet Efendi - Manisa - Ahalinin muavenetiyle olacak. Bizim bütçemize tealluki yok. İthal edilirse 332'den itibaren teşkiline başlamak lazım. Hâlbuki pek faydeli olan bu sendikalar bir sene sonraya tealluk edemeyip gelecek seneden itibaren tatbikine başlansın diyorum. Memleket için pek nafi' olacak.

342 Vb

Reis- Evet daha evvel başlanması muvafık dır. Bu cihet teşkil olunacak ziraat encümence nazar-ı dikkate alınsın.

Rüşti Bey - Salihli - Çiftci sendikası talimatı ayrı mı olacak bunların vazifesi para ikrazına mı ait olacak?

Hacı Mehmet Efendi - Nazilli - Arıcılık var mı? Ehemmiyetli bir işdir. Encümende iyice düşünölmek lazım. Sinaî ormanları yetiştirmek ciheti nazar-ı dikkate alınsın.

Cevdet Efendi - Manisa - Encümen teşkil ettiğinde fazla şeyler hatıra gelirse o vakit ilave edilsin. Sendiha en müsbir bir şey olduğundan bir an evvel te'sis edilsin.

Hacı Mehmet Emin Efendi - Aydın - Su basan yerlerdeki buğday tohumları gayib oldu. Yaz mahsulu için tohum tevzii' olunsun. Patates için de.

Reis - Bir ziraat encümeni teşkil edelim.

Reşit Bey - Aydın - İhtisasları olanlardan mürekkeb olarak teşkil edilmesi muvafık olur.

[Ziraat encümeni için bazı azaların isimleri zikr edildi.]

343 Va

Reis - Efendim ziraat encümeni İzmir livasından Fahri Bey'le Rıfat Efendi, Saruhan livasından Halit Efendi, Rüştü ve Galip Beyler ve Aydın livasından Kazım ve Fuat Beyler ve Denizli livasından Tavas azası Hacı Mehmet Efendi ile Yusuf Bey'den mürekkebe olarak teşkili münasib görülüyor. Bu bitti. Ziraat encümeni ikiye ayrılınsın. Birisi ziraat programını diğeri de nizamnameyi tanzim ve ihsar ile işigal etsin. İşin tesri' ikmalî noktasından böyle yapılması muvafık olur. Şimdi beş yıllık baytar programı okunacak.

(Beş senelik baytar programına müteallik müfettişliğin layihası okundu.)

Reis - Geçen sene bütçemizin müzakeresi hengamında hangi usulün cins fers hakkında daha faideli olduğu düşünöldü ve depo usulünden sarf-ı nazarla tevzii usulü daha nafi' görülerek kabul olundu. Bu tevzii usulünden hiçbir zarar görülmedi. Zaruri görölmeyen bir şeyden sarf-ı nazar etmek doğru değil. Geçen senede söylediğim vecile depoların tesisat-ı memuri ve masarîf-i sairesi için vereceğimiz paralarla fazla hayvan getirilmesi elbette daha iyi olduğu anlaşıldı.

343 Vb

Biz beş senelik programda da bu tevzii' usulünü ittihaz ederek ona göre aygırları tevzii' etmeliyiz. Eğer bu usulü teblil edecek bir kanaat varsa söylenilsin. Beş senede de aynı tarzda devam etmek üzere kabul edersek programda o esas dairesinde tanzim ederiz. Tevziindeki faide umumi ve depodaki faide ise ma'dud birkaç saatlik mesafeye münhasırdır. Ben geçen seneki usulün teblilini mucib bir sebep görüyorum.

Mümtaz Efendi - Ödemiş - Aygırların her yerde ziraat odasına verilmesi daha muvafık olur.

Reis - Erbab-ı merakdan olanlara verilirse onlar kendi kısraklarından başka köylerinkinde çeker.

Cevdet Efendi - Manisa - Baytar müfettişi layihasında aygırların mütecanis kısraklara çektirmediğini ve bundan matlub olan faide dıçar-ı ikamet olduğunu söylüyorlar.

Reis - Tevzii usulünde mahsur var. Depo usulünde de var. Geçen senede söylediğim vechile depo usulünden yalnız üç dört saatlik mesafedeki köyler istifade

344 Va

edebilir. Hatta onlar bile kısrakları tayın doğduğunun yedinci günü çektirmek lazım. Depoya getirilecek kısrığın tabii yanında tayı var. Yedi günlük bir tay gelip gitmek için yedi sekiz saat yürüyecek olursa sakatlanır. Belki telef olması da melhusdur. Depo usulündeki mahsurlar, her halde tevzii usulündeki mahsurlardan ziyadedir. Bütün bu cihetler düşünülerek karar verildi. Bunun mazereti hakkında meclisce bi şey söylenilmedikce tebdil olunamaz.

Cevdet Efendi - Manisa - Kısrakların depoya gelmesine hacet yok. Aygırlar oraya sevk olunabilir. Fakat masraf var. Tevzii usulü ise daha iktisatkar ve bil netice daha faaideli olacağına kani'im.

Reşit Bey - Salihli - Tevzii usulü her halde daha iyidir. Bendeniz bir tane aygır aldım. Buna fenni suretde baktım. Cidden iyi beslenmiş ve semirmiş kendi kısraklarımla beraber atmış dokuz kısrığa telkih ettirdim. Kimse şikâyet etmedi. Herkes memnun. Bendeniz bu tevzii usulünde daha ziyade faide olduğuna tecrübe ile kanaat

344 Vb

ettim. Yalnız aygırlara iyi bakmak yemeklerini tam vermek ve temiz bakamk lazımdır.

Mahmut Bey - Eşme - İki usulden hangisi daha iyi olacağı basit bir hesap ile anlaşılır. Her halde tevzii usulünden daha ziyade faide istihsali tabiidir.

Reis - Bunu bu suretle tashih edelim. Depo yerine tevzii usulünü koyalım. Muvafık mı Efendim? [Muvafık, muvafık] Ekseriyet var. Depo yerine tevzii usulünü koyacağız. Hayvanat-ı bakariye hakkındaki müfettişliğin mütaleasına ilave edilecek bir şey var mı? [Yok, yok] peki. Bu da aynen kabul olundu.

Reşit Bey - Salihli - Müfettişliğin mütaleası vechile koyunların her yerde cinsinin ıslahı mümkün değil. Bu mütalea umumi olarak kabul edilemez. Koyunların ıslah cinsi mevkiine göre olur.

Cevdet Efendi - Manisa - Bunlar tecrübe edildi Efendim. Sakız dişileri elvermez. Sakız cinsinin koçu getirilirse çok istifade olunur.

Hacı Mehmet Emin Efendi - Aydın - Bu vilayette Karaman kabul edilmiş tecrübe olunmuş bundan başkası olamaz.

345 Va

Galip Bey - Alaşehir - Her iki cins koyun da mevcuttur. Karagöz cinsi en vasi merada ve iyi güdülmek şartıyla yevmi yarım okka ve kuyruksuzlar ise yine o merada bir okka süt verir.

Reşit Bey - Aydın - Nazar-ı dikkate alınacak bir şey var. Tavukculuk büyük bir ticaret te'min ediyor. Hiç olmazsa yumurtalarının teksiri için bir çare bulunsun.

Reis - Bu cihet ziraat programını tanzim edecek encümene bildirilsin. Koyunculukda buyurduğunuz gibi meraların büyük bir tesiri var. Aynı koyunu kırbayıra getirin. Daha az süt veriyor. Otlu yere meraya götürün daha ziyade süt veriyor. Koyun kendi cinsinden olmayan diğer bir koça çektirilirse doğacak kuzu, herhalde kendi cinsinden mukaretinden hâsıl olacak kuzudan daha ayrı olur. Büyük bir fark var. Bunu Selanik'de de bizzat tecrübe ettim. Yalnız bir tecrübe olmak üzere sütü hangisi daha ziyade veriyor ve hangisi çok yük husule getiriyor hangisi iklimimizde daha muvafık gelir.

345 Vb

ufak mukayesede tecrübe etmek üzere celb ederiz.

Yosef İsterogoEfendi - İzmir - Bizim koyunlar ufak. Yükleride gayzedir onun için para etmiyor. Avustralya yükleri uzun olduğundan çok para ediyor.

Reis - Müfettişliğin mütaleası muvafık görülüyor mu? [Muvafık, muvafık] Peki. Bu da bitti.

(Urla azası Halit Efendi'nin suret-i münderic takriri okundu.)

“Urla kazasına tabi’ Gülbahçe karyesi nahiye merkezi olup bin yüz haneye karib ahalişi karyeleri civarında bulunan araziyi ziraatle te'min maişat ttmekde ve mükellef oldukları vergilerini, hususat-ı ziraiyelerini iki saat mesafede bulunan merkez kazada tevsi etmekte ise de sarf iş bu ahalinin taht-ı ziraat ve iştigalinde bulunan arazi-i mütecevirenin her nasılsa bir kısmı Karaburun ve kısmı diğer Çeşme kazalarına tabi’ ve merbut olunmasından naşi vergi ve aşar gibi teklifatın başka başka kazalara irsal ve ..? etmekde ve arazi-i meskureye ait husus ve meselenin

346 Va

bittabi ait oldukları kazalarca rivayet edilen mecburiyetine mebni sekiz on saat mesafede bulunan merkez kazalara gidip gelmeleri bir çok suubet ve müşkilatı ve zararlarını mucib ve dai olduğu gibi böyle bir karyenin üç kazaya tabi' olması her suretle gayr-ı caiz olduğundan Karaburundan yani Karaburun kazasına ait olan Bilgalve nam mevkii ile Çeşme'ye ait bulunan Hacı Kebeş ve Tatar ve Sekut nam mevkiyelerin Gülbahçe karyesine karib ve mütecavir bulunmasından naşi kaza hay-i meskureden fek irtibatlarıyla esasen Urla'ya tabi' olan Gülbahçe nahiyesine rabt ve ihak buyurulmasını ahali ve menafi' hazine namına talep ederim.”

14 Şubat Sene 330

Urla Azası

Halit Yusuf Rıza Efendi - Soma – Bilgalve arazisi baştan aşağıya kadar Merzeganlılarıdır. Hem de Merzegana münasebeti var. Urla'ya nakli doğru değil.

346 Vb

Halit Efendi - Urla – Bilgalve ile Tatar ve Seküt mevkileri Gülbahçe'ye gayet yakın. Orayla münasebetleri var.

Cevdet Efendi - Manisa - Evvelemerde bu cihetler mahallerinden sorulsun.

Ali Bey - Buldan – Sekut karyesi hakkında Çeşme'den sorulsun.

Reis - Bu mevkilerin tabi' oldukları kazaların ve hatta alakadarlarının mutaleası sorulmadan bir şey yapılamaz. Üç kazadan sorulsun. Muvafık mı? [Muvafık, muvafık] Peki. Sorulacak.

[Başiboş olarak salıverilen hayvanlar hakkında bekçiler nizamnamesinin tatbiki veyahut kemafî elsabık buna müteallik deaviyenin belediyelerce riayeti hakkında Bozdoğan azası Hasan Fehmi Efendi tarafından verilen tahrir okundu.]

Reis - Ziraat encümenine havale edelim. [Muvafık, muvafık] Yarın maarif programı okunacak müzakereye hitam veriyorum.

347 Va

2.17. On Yedindi İctima'

Fi 15 Şubat sene 330 Pazar

Ba'de-z-zevâl

Saat : 2.50

Meclis-i umumi-i vilayet, Reis-i Sani Tevfik Paşa'nın taht-ı riyasetlerinde, aza Rıza Bey'le, Bekir Behlül, Halil, Hafız Ali, Mesrob Simonyan, Yosef İsterogoEfendiler - İzmir -, Halit Efendi - Urla -, Hacı Mümtaz, Lütfi Efendiler, Fahri Bey - Ödemiş -, Sadık Efendi - Bayındır -, Rahmi Bey, Mustafa Efendi - Bergama -, Hacı İsmail ve İsmail Faiz Efendiler - Tire -, Abdüllatif, Ali Efendiler - Çeşme -, Sırrı Efendi - Foça -, Hasan Bey - Kuşadası -, İbrahim Bey - Karaburun -, Rifat Efendi - Menemen -, Hasan Tahsin Efendi - Nif -, Sabri Bey - Seferihisar -, Hacı Mehmet Emin Efendi, Reşit ve Kazım Nuri Beyler - Aydın -, Mustafa Efendi - Karacasu -, Hacı Mehmet, Sadık Efendiler - Nazilli -, Hasan Fehmi Efendi - Bozdoğan -, Fuat Bey - Çine -, Ahmet Ziya Efendi, Yusuf Bey - Denizli -, Hüseyin ve Osman Efendiler - Çal -, Ali Bey - Buldan -, İsmail Efendi - Sarayköy -, Hacı Mehmet Efendi - Tavas -, Mehmet Arif Efendi - Garbi Karaağaç -, Enver Bey - Akhisar -, Galip Bey - Alaşehir -, Mustafa Efendi - Demirci -, Fikri Bey - Kasaba -, Rüştü Bey - Salihli -, Halil Efendi - Kula -, Yusuf Rıza Efendi - Soma -, Kazım Bey - Gördes -, Cevdet ve Halit Efendiler - Manisa -, Fahri Bey - Kırkağaç -'dan cem'an elli bir zatdan mürekkebe olarak akd'i ictima eyledi.

347 Vb

Reis-i Sani - Müzaakereye başlıyoruz. Zabt-ı sabık okunsun.

[Zabt-ı sabık Katib Enver Bey tarafından okundu.]

Reis-i Sani - İtiraz var mı? Yok. Aynen tasdik olundu. Bu günkü ruznamede tekasid müddetleri, maarif muallimleri meselesi ve maarifin beş senelik programı var. Bunların hangisini evvel okuyalım?

Cevdet Efendi - Manisa - Evvela maarif projesini tetkike başlayalım.

Reis-i Sani - Peki okunsun.

(Maarife ait beş senelik program okundu.)

Cevdet Efendi - Manisa - Okunan şeylerin beş senelik projeye hiçbir teallükü yok. Mekatib-i ibtidaiye kanun mucibince ahali tarafından verilecek para ile olacak. Bunun için projeye ithaline luzum yok.

Maarif Müdürü - İnşaat ve te'sisata müteallik şeyleri tabii ahali verecek.

Fahi Bey - Ödemiş - Beş senelik maarif projesinin öyle alelade bir defada okunarak geçiliyor olması doğru değil. Evvela bu babda tetkikatda bulunmak daha hatıra gelen esasları ilave etmek üzere encümen teşkil edilsin.

Bekir Behlül Efendi - İzmir -

348 Va

Evvela bir defa okunsun hatıra gelen esaslar söylensin. Onlar da konsun. Sonra luzum görülürse encümen teşkil edilir.

Cevdet Efendi - Manisa - Mekatib-i ibtidaiye inşaatı ve te'sisatı ahaliye ait bütçemize hiçbir tealluku yok. Binâenaleyhbunlardan ibaret olarak tanzimi icab eden bir programla- hiçbir münasebeti olamaz.

(Raporun darülmualimin hakkındaki fikiratı okundu.)

Cevdet Efendi - Manisa - Maarif müdürünün verdiği şu proje ile kanunun gösterdiği beş senelik proje arasında hiçbir alaka ve münasebet göremiyorum. Projede yer verilen bu kâğıt kemalen meclisimizde verilen kararlara havi bir rapordan ibaretdir. Beş senelik program kanunda tarif olduğu vechile te'sisat ve inşaata müteallik olması lazım gelir. Hâlbukibuna dair maarif müdürünün projesinde hiçbir şey yok.

Maarif Müdürü - Karar verilmezden evvel tanzim olundu.

Kazım Bey - Gördes - Sahip vukuf bir encümen tarafından takip ve tetkik edilecek bir meseledir.

348 Vb

Cevdet Efendi - Manisa - Encümen teşkiline luzum yok. Çünkü elde bir esas yok. Beş senelik proje namına maarifin layihasında bir şey yok. Esas olmadıkça encümenin teşkilinden bir faide hâsıl olamaz.

Kazım Bey - Gördes - Teşekkül edecek encümen, maarif ihtiyacatını tayin ve takdir eder. Teklifimi reye koyunuz.

Reşit Bey - Aydın - Doğrudur. Encümen teşkil edilsin.

Cevdet Efendi - Manisa - Encümen ne yapacak. Encümenin teşkilini müdafaa edenler düşündükleri esasat hakkında bir şey söylesinler.

Enver Bey - Akhisar - Projede beş senelik iş hakkında hiç bi şey yok. Düşünüyorum kanunda tarif olunduğu vechile inşaat ve te'sisat hakkında beş senede maarif için yapılacak bir şey görmüyorum. Her senenin ihtiyaçlarını o senenin ictima'larında düşünmek daha muvafık olur.

Yusuf Rıza Efendi - Soma - Maarif müdürünün verdiği projede her şey gösteriliyor. Beş senede yapılacak şeyleri bundan daha iyi izah edecek bir şey yok.

349 Va

üç yüz bin liralık mekteb yapılacak sekiz yüz elli mekteb vücuda getirilecek diyor. Bu mekteblerden evvel muallimleri elde etmek çaresini düşünmek lazım. Öyle encümene gitmeye luzum yok. Burada bir karar verebilir miyiz? Köy hocalarının buraya celbi ile öğretilecek ufak bir şeyden hiçbir zaman faide hâsıl olamaz. En büyük derdimiz muallimdir. Buna çare bulmalıdır.

Cevdet Efendi - Manisa - Bundan daha vazih verilmez diyorlar. Muallim meselesi öyle iki günde neticelenemez. Şimdi dört yüz talebelik bir mekatib yapıyoruz. Bu iki günde neticelenir bir iş değil. Biz maarifimiz ihtiyacatını senesi zarfında düşünmekliğimiz lazım. Dâhiliye nezaretinin emri inşaat ve te'sisat hakkındadır. Hâlbukibu projede bir şey yok.

Sabri Bey - Seferihisar - Kanun mucibince meclis ne derecede olursa olsun herhalde beş senelik bir proje tazimine mecburdur.

Bekir Behlül Efendi - İzmir - Projenin muhteviyatına itiraz ediliyor. Maarif idaresi bundan başka bir şey düşünemez. Bizim en ziyade ihtiyacımız muallimlerdir. En evvel

349 Vb

muallimlerin teksiri esbabını ihzar etmeliyiz. Proje pek mükemmeldir. Evvela esas hakkındaki mütalea cem' olunsun. Sonra luzum görülürse encümen teşkil edilir. Ve oraya havale olunur.

Fahri Bey - Ödemiş - Ehil vukuf marifetiyle tetkik olunursa daha esaslı bir şey tanzim edilebilir. Beş sene zarfında ne yapılmak lazım gelirse tetkik olunur ve iyi bir proje yapılır. Bunun için encümen teşkil olunmalıdır.

Halit Efendi - Urla - Encümen teşkil edilmeli. Orada daha esaslı tetkik olunur.

Reis-i Sani - Şu halde maarif müdürünün yaptığı proje muvafık görülüyor. Yenisini tanzim içi bir encümen teşkili hakkındaki teklifi reye koyuyorum. Kabul edenler ellerini kaldırsın. [Eller kalkar] Ekseriyet var. Encümenin teşkili kabul olundu. Encümenin Rahmi, Enver, Bekir Behlül, Fahri, Reşit, Kazım Bey'le, Yusuf Rıza, Cevdet, Hafız Ali, Hacı Hüseyin ve Tire Azası İsmail ve Urla azası Halit Efendi'lerden mürekkebe olarak teşkilini meclis kabul ediyor. Bitti.

Kazım Bey - Gördes - Maarif

350 Va

encümen teşkiline taraftar olmayanların ithal edilmemesi muvafık olur.

Reis-i Sani - Bu da meclisce kabul olundu.

[İzmir ve Aydın Sultanilerinde leyli ve mecani olarak mevcut olan yüz sekiz talebenin mektebden çıktıkdan sonra beş sene müddete muallimlik etmelerinin taht-ı mecburiyete alınması luzumuna dair verilen bir takrir okundu.]

Fahri Bey - Ödemiş - Darümuallimimizin yetiştireceği talebeyi hesap ettik. İhtiyacımız te'mini için yetmiş beş sene lazımdır. Hâlbukibu kadar zaman beklemeye ihtiyac-ı hazır müsait değildir. Bu talebe beş sene müddetle istihdam olunursa iyi olur.

Cevdet Efendi - Manisa - Bu teklif muvafık. Şimdiden karar altına alınsın. Encümene havale edilsin.

Maarif Müdürü - Mekatib-i ibtidaiyede muallim olacakların tedrisat-ı ibtidaiye kanunu mucibince darümualliminden mezun veyahut ehliyetnameye hazi olması lazım gelir. Mekatib-i sultaniyedeki leyli ve mecani talebenin muallimlik etmesini meclis kabul etse bile kanuna mugayir olduğundan tatbik edilemez. Encümen bu cihet maarif nezaretinden sorulupda muvafık bir emir istihsal olunursa o vakit yapılabilir.

350 Vb

Fahri Bey - Ödemiş - Mekatib-i sultani mezunları herhalde darümuallimin mezunlarından daha malumatlıdır. Bu cihet nezarete yazılacak olursa muvâfakat edileceğine şüphe yoktur.

Kazım Bey - Gördes - Tedrisat-ı ibtidaiye meclisi ehliyetname almak isteyenlere yalnız tatil zamanlarında imtihana kabul ediyorlar. Hâlbukibizim ihtiyacımız şimdidir. Tedrisat-ı ibtidaiye meclisi daima bu imtihanı kabul etmelidir. Sultani ve idadi mezunlarıyla aynı derecede iktidar ve evsafı haiz muallimlik edecek kimseler buluyoruz. İmtihan zamanı olmadığı için ehliyetname olarak tayin olunamıyorlar. Ve bu suretle memleketin muallimsizlik yüzünden maruz bulunduğu ihtiyaç ve buhranı temadisine sebebiyet veriliyor. Ehliyetname için imtihan müddeti muayyen bir zamana hasr edilmeyerek her zaman tedrisat-ı ibtidaiye meclisince icra edilebilmesi ve sultani ve idadi mezunlarıyla aynı derecede iktidar ve liyakati olanların her zaman imtihanlara kabul ve icra olunarak kabiliyetleri tahakkuk ederse ehliyetname verilip muallimliğe tayin olunmaları için makam-ı vilayetden maarif nezareti nezdinde bir teşebbüsatda bulunulsun.

Maarif Müdürü - Tedrisat-ı ibtidaiye

351 Va

meclisi her vakit açık. Kanun, imtihan müddetini eyam-ı tatiliyyeye hasr etmiştir. Onun haricinde muallimliğe ifasını nezaret mani ediyor. Bende her vakit imtihan icra edilebilmesine taraftarım.

Hafız Ali Efendi - İzmir - Sultani ve idadi mezunlarının imtihana tabi' tutulmalarına luzum yok.

Rıza Bey - İzmir - Mecani talebeyi ikmal ve tahsilden sonra muallimlik ettirmek için mecbur edebilir miyiz? Maarif nezareti muvafakat eder mi? Bu muhtaç te'mildir.

Reis-i Sani- Efendim mekâtibi sultaniyedeki leyli ve mecani talebenin beş senelik müddetle muallimlik etmesi mecburiyetinin vazi esas itibariyle muvafık görülüyor. Değil mi? [Evet, evet] Muvafık görülüyor. Gerek bunun için ve gerek sultani ve idadi mezunlarıyla aynı derecede iktidarı olanların imtihanlarının bilahare ehliyeti teybin ettiği takdirde muallimlikde istihdam olunabilmesi ve imtihan müddetinin her vakit tedrisat-ı ibtidaiye meclisince icra edilebilmesi için maarif nezareti nezdinde temeniyatda bulunulması zannederim meclisce kabul olunuyor. [Kabul, kabul] Peki. Takriride encümenine havale edelim.

351 Vb

[Muvafık, muvafık] Maarif encümenine havalesi takrir etdi.

[İnhilal edecek maaşat faklarıyla tedrisat-ı ibtidaiye kanununa tevfikân kademeli muallimine icrası muktezi zamainin maddesi dâhilinde tebdilat ifası suretiyle icrası için maarif müdürüyetine salahiyet verilmesi hakkında müdürüyet-i meskureden gönderilen tezkere okundu.]

Bekir Behlül Efendi - İzmir - Tedrisat-ı ibtidaiye meclisine maarif müdürünün huzuruyla bu salahiyetin verilmesi muvafık olur.

Enver Bey - Akhisar - Bu esasen bütçeye zamain icrasını müstelzem bir teklif ve taleb değil. Yalnız muallimlerin hak-ı terfilerini te'min için muamelede bir salahiyet verilmesini istiyorlar. Kabulü muvafıktır.

Reis-i Sani- Maarif müdürüyetine bunun için salahiyet verilmesi kabul olunuyor mu? [Kabul, kabul]. Salahiyet verilmesi ekseriyetle kabul olunuyor.

[Arazi ve mezkufat vergilerinin tekasid te'diyesi müddetlerinin tayini luzumuna dair olan defterdarlığın tezkeresi okundu.]

Kazım Bey - Gördes - Geçen sene bu babda ittihaz olunan karar bazı yanlışlıklar tevliid etdi. Birinci taksidin Eylül ibtidasından teşrin-i evvel nihayetine ve üçüncü taksidin teşrin sani ibtidasından kanun-ı

352 Va

evvelin on beşine ve dördüncü taksidin kanun-ı evvelin on beşinden kanun-i saninin nihayetine kadar tayini ve zaman icra her taksidin hitamından sonra başlayan ayın ibtidasından itibar olması muvafık olur.

Reis-i Sani - Kazım Bey'in teklifi vechile yapılırsa daha ziyade müşkilat çekilecek.

Hafız Ali Efendi - İzmir - Geçen seneki karar pek muvafıktır. Yine o tatbik olunsun.

Ali Bey - Buldan - Geçen seneki karar bu senede tatbik edilsin.

Halit Efendi - Urla - Karaburun, Urla, Seferihisar, Çeşme kazaları ahalişi bağıcıdır. Bunlar mahsulleri Ağustos'da satarlar. Geçen seneki karar tatbik edilmeli. Yalnız zira hakkında mahsulün idrakına kadar takibat-ı kanuniye icra edilmemesi kaydı ilave olunmalıdır.

Ali Bey - Buldan - Geçen seneki karar pek muvafık olduğundan tekrar onu tatbik edelim.

352 Vb

Cevdet Efendi - Manisa - Hiçbir zaman mahsulün idrakine kadar bağcıyı bir tahsildar saymaz.

Reis-i Sani - Geçen seneki usul pek muvafık. Yalnız araziden ve hasatdan para kazanacak olanların mahsullerini idrakine kadar haklarında takibat-ı kanuniye ifa olunmaması hususunda ilavesi ile taksitler hakkında geçen sene verilen kararın 331 senesinde de tatbikini reye koyuyorum. Kabul edenler ellerini kaldırsın. [Eller kalkar.] Ekseriyet var. Kabul olundu.

353 Va

Reis-i Sani – Cellad'ın Ceylan'a tebdili kabul olunuyor mu? [Kabul, kabul] Kabul olundu.

[Suret-i atiyede münderiç takrir okundu.]

“ – Efes (?) – Hükümet münkarazesinin harb elbisesi olup hali hazırda zeybek elbisesi namını alan şer'i, ahlaka, sıhate esasiyesi memlekete pek ziyade menafi ve mahzur olan mezkûr elbisenin gerçi bazı kazalarda iksâsı men' edilmekte ise de bu memnuiyenin vilayetin her tarafında tatbikiyle ahalimizin medeni bir elbise iksâ etmeleri luzumunun taht-ı karara alınması istirhamıyla takdim ve takrir-i icaziye ibtidar kılındı.”

Fi 10 Şubat 330

Kuşadası	Çine	Ödemiş	İzmir
Hasan	Fuat	Lütfi	Ali Haydar
Ödemiş	Denizli		
Fahrettin	Yusuf		

353 Vb

Hacı Mehmet Efendi - Nazilli - Bunun tatbikini te'min için zıbın elbiseleri imal edenler bu günden itibaren mani' edilsin.

Reis-i Sani - Bu da güzel takrirden ki teklif ile Hacı Mehmet Efendi'nin söylediğini kabul ediyor musunuz? [Kabul, kabul pek muvafık olur sadaları] Peki. Kabul olundu. Zıbın elbisesi imal eden terzilerinde icra-ı sanattan men'lerinede şimdiden teşbis olunması tekarrür etdi.

Reşit Bey - Aydın - Paradiso, Tiriyaında istasyonlarının isimleri muvafık değil. Tebdilini teklif ederim.

Fahri Bey - Ödemiş - İsim tebdilinde nazar-ı dikkate alınacak şey ahalinin lisanına münasib gelecek bir şey olmasıdır.

Reis-i Sani - Münasib birer isim bulmak için yarına talik edelim. [Muvafık, muvafık] Yarına kaldı. Vakit geldi. Müzakereye hitam veriyorum.

2.18. On Sekizinci İctima'

Fi 16 Şubat sene 330 Pazartesi

Ba'de-z-zevâl

Saat : 2. 40

Meclis-i umumi-i vilayet, Reis-i Sani Tevfik Paşa'nın taht-ı riyasetlerinde, aza Rıza Bey'le, Bekir Behlül, Halil, Hafız Ali, Mesrob Simonyan, Yosef İsterogo Efendiler - İzmir -, Halit Efendi - Urla -, Hacı Mümtaz, Lütfi Efendiler, Fahri Bey - Ödemiş -, Sadık Efendi - Bayındır -, Rahmi Bey, Mustafa Efendi - Bergama -, Hacı İsmail, İsmail Faiz Efendiler - Tire -, Abdüllatif Efendi - Çeşme -, Sırrı Efendi - Foça -, Hasan Bey - Kuşadası -, İbrahim Bey - Karaburun -, Rıfat Efendi - Menemen -, Hasan Tahsin Efendi - Nif -, Sabri Bey - Seferihisar -, Hacı Mehmet Emin Efendi, Reşit, Hamdi ve Kazım Nuri Beyler - Aydın -, Mustafa Efendi - Karacasu -, Hacı Mehmet, Sadık Efendiler - Nazilli -, Hasan Fehmi Efendi - Bozdoğan -, Fuat Bey - Çine -, Ahmet Ziya Efendi, Yusuf Bey - Denizli -, Hüseyin ve Osman Efendiler - Çal -, Ali Bey - Buldan -, İsmail Efendi - Sarayköy -, Hacı Mehmet Efendi - Tavas -, Mehmet Arif Efendi - Garbi Karaağaç -, Enver Bey - Akhisar -, Galip Bey - Alaşehir -, Mustafa Efendi - Demirci -, Fikri Bey- Kasaba -, Rüştü Bey - Salihli -, Yusuf Rıza Efendi - Soma -, Fahri Bey - Kırkağaç -, Halil Efendi- Kula-, Mahmut Bey- Eşme-, Kazım Bey - Gördes -, Cevdet ve Halit Efendiler - Manisa -, 'dan cem'an elli bir zatdan mürekkebe olarak akd'i ictima eyledi.

354 Vb

Reis-i Sani - Müzaakereye başlıyoruz. Zabt-ı sabık okunsun.

[Zabt-ı sabık Katib Enver Bey tarafından okundu.]

Reşit Bey - Aydın - Mekatib-i sultaniyeye leyli ve mecani talebesini beş sene müddetle muallimlik etmesinin taht-ı mecburiyete vazî hakkındaki takrir müteaddid azalar tarafından müştereken verildiği halde yalnız Fahri Bey zikr edilmiş. Tashihi taleb ediyorum.

Reis-i Sani - Peki. Teklifiniz vechile tashih olunacak. Başka itiraz var mı? Yok. Tasdik olundu.

[Karacasu kazası merkezinin çiftlik karyesine nakli hakkında kaza-ı mezkûr azası Mustafa Efendi tarafından verilen takrir ile merkez kazanın Çiftlik karyesine nakli hakkında yapılması lazım gelen mebani-i emiriyenin iane-i ahali ile yaptırılacağına ve şimdiki kaza merkezinin nahiye halinde bırakılmasına ve emr-i idareleri Muğla ve Tavas'a ait ve malumat-ı askeriyeleri Karacasu'ya tabî olan karanın merbut oldukları kazalarca muamele-i askeriyelerinin ruiyetine ve Kuyucak nahiyesinin Karacasu kazasına ilhakına ve muamelat-ı askeriyesi Nazilli'ye tabî olan Ödemiş'in Balyanbolu nahiyesinin hususatı askeriyesinin kazası olan Ödemiş'e nakline ve Köşk nahiyesine ait muamelat-ı askeriyenin de Nazilliden fek-i irtibatıyla Aydın merkez ahs askeri şubesine alınmasına dair olan Aydın mutasarrıflığının layıhası okundu.]

355 Va

Rahmi Bey -Bergama- Bunda birkaç şekil var. Birisi kaza merkezinin çiftliğe nakli. Diğer Karacasu'yun nahiyeye tebdili. Diğer de Kuyucak'ın Karacasu'ya ilhakı...

Fahri Bey-Ödemiş-Kuyucak kararıyla beraber Karacasu'ya ilhak edilirse idareten pek muvafık olur.

Reis-i Sani – Efendim, mutasarrıflığın layıhasında gösterildiği vechile yapılmasını kabul edenler ellerini kaldırsın.[Eller kalkar] Ekseriyet var. Kabul olundu.

Reşit Bey – Aydın – İsimlerinin tebdilini dün teklif ettiğim Tiryanda istasyonunun “Turfanda” ve Paradiso istasyonunda “Osmancık” namıyla tevsimi muvafık olacak.

Reis-i Sani – Muvafık mı Efendim? [Muvafık, muvafık] Peki. Muvafık görülüyor.

[Suret-i atiyede münderiç takrir okundu.]

“Garbi Karaağaç kazasının Yatağan karyesi beş yüz elli haneye muhtevi bir karye olup merkez karyeden dört saat baat mesafede olduğu halde Pazar günleri bir pazar kurulmakta ve ahali son derece çalışkan ve müteaddit sanatlar bulunmaktadır. ...? Bir beldeye

355 Vb

teşkilatı olmamasından lüzum-u vechile hıfzıssıhha ve tenzifata riayet edememekte, şu hal o karyenin terakkisine mühim bir mani teşkil etmekte bulunmuştur. Binâenaleyhidare-i vilayet kanununun bahane ettiği salahiyete binaen karye-i mezkûrede belediye teşkilinin meclis-i umumi heyet heyet-i muhteresimce taht-ı karara alınmasını istirham ederim”

12 Şubat Sene 330

Garbi Karaağaç Azası

Mehmet Arif

Osman Efendi – Çal – Karyelerde belediye teşkilatı hakkındaki kanun fesh olundu.

Mahmut Bey – Eşme – Teşkilat lağv edilmedi. Yalnız riyaset vazifesi mahalle muhtarlarına tevdi olundu.

Reis-i Sani – Yatağan karyesinde belediye teşkili kabul ediliyor mu? [Kabul kabul] Kabul olundu.

(Tavas kazasına tabi Kızılca karyesinde bir belediye teşkili hakkında kaza-ı mezkûr azası Hacı Mehmet Efendi tarafından verilen tahrir okundu.)

Reis-i Sani – Bu karyede de belediye teşkili münasip görülüyor mu? [Münasip münasip] Kabul olundu.

356 Va

(Suret-i atide münderiç tahrir okundu.)

“Ahval-i hazıra-i harbiyenin icap ettirdiği buhran-ı maliyeden müteessir olmayan hiçbir fert kalmadığı halde bu günde mevki-i icraya vaz’ edilen temettü vergisi kanununa mevkinin tahmil edildiği teklifin ağırca olmasından dolayı bunun bila-netice-i harbe karar te’hir tatbiki veyahut tadili esbabının istikmali hususunun makam-ı aidinden temennisi lüzumunu meclis-i umumice karar i’tasını teklif ederim.”

330 Şubat 12

Ödemiş Azası

Fahrettin

Fahri Bey- Ödemiş- 331 Senesinde bu kanun tatbik olunacak. Kimse buna mütehammil değil. Te'hir tatbiki için hükümet-i merkeziye nezdinde temenniyatta bulunulsun.

Bekir Behlül Efendi- İzmir- Bu temettü kanununun tatbik edilecek olursa birçok deavi vekili ve tüccar te'diyeden ishar aciz edecek. Ahval-i harbiye hasebiyle zaten hemen iş yok gibi. Kazancı olsa mâ el-iftihar verilir. Fakat her zamandan daha fena olan şu devr-i tüccarda daha ağır ve gayr-ı kabil tahmil

356 Vb

bir derecede temettü verilmesi müşkil ve mümkün değil. Te'hiri için temenni edelim.

Cevdet Efendi- Manisa- Buhran-ı hazırdan hepimizde müteessiriz. Fakat hükümette müteessirdir. Böyle bir zamanda bunun için temenniyatta bulunulması muvafık değil. Hükümetin vaziyet ve ihtiyaç-ı hazirini de nazar-ı dikkate almak lazım.

Mahmut Bey- Eşme- Bütün tüccarlar makam-ı vilayete müracaat etti. Makamda hükümet-i merkeziyeye yazdı. Şimdi mecliste temenniyatta bulunursa iyi olur.

Halit Efendi- Urla- Ahval-i hazıra hasebiyle temettü kanun-ı cedidesinin te'hir tatbiki taraftarıyım.

Kazım Nuri Bey- Aydın- Mademki ticaret odası teşebbüsat da bulunmuştur. Meclisin ayrıca temenniyatta bulunmasına lüzum yok.

Reis-i Sani- Efendim, temettü' kanun mukitinin ahval-i hazıra hasebiyle te'hir tatbiki hakkında temenniyatta bulunulmasını kabul ediyor musunuz? [Kabul kabul] Ekseriyat var. Temenniyatta bulunulması tekarrür etti.

[Nazilli kasabasına tabi' Ortakçı ve civarında bulunan yaylada ve Gelenbe, Çanak, Kırbelde karyeleriyle Buldan kazasına mülhak Sazak, Tosunlar

357 Va

Ahmetli, Tepeköy ve Denizli kazasına tabi' Şamlı, Atacıbar, Karahayıt, Çeşmebaşı, Düşmebaşı, Kölemez karyelerinin münasebaddar buldukları Sarayköy kazasına rabt ve ilhaki hakkında Sarayköy azası İsmail Efendi tarafından verilen tahrir okundu.]

Ahmet Ziya Efendi- Denizli-Evvela mahallerinin mütaleası sorulsun.

Halit Efendi- Kula-Bu bu ihtiyaç yalnız bu kazada değil her kazada bu hal mevcut. Geçen sene bu gibi karyeler hakkında karar verilmişti. Ne oldu?

Reis-i Sani- [Meclis Başkâtibi Nihat Beye hitaben] Ne oldu?

Nihat Bey-Bunun için teşkilat-ı mülkiye namı altından bir komisyon teşkil edildi. Komisyon toplandı. Projesini tanzim etti. Makam-ı vilayetten İstanbul'a gönderildi. Henüz bir cevap gelmedi.

Reis-i Sani-Efendim, bunun için teşkil edilen komisyonun tanzim ettiği proje İstanbul'a gönderilmiş. Henüz cevabı gelmemiş. Şimdi Sarayköye ilhaki teklif olunan karyeler hakkında evvel emirde mahallerinin mütaleaları sorulsun. Muvafık mı?[Muvafık, muvafık] Sorulacak.

357 Vb

[İzmir'de rekolte dairesi teşkili hakkında Aydın Milli Bankası muhasebecisi Ragıp Bey tarafından verilen layiha okundu.]

Reşit Bey-Aydın-Ziraat encümenine havale edilsin.

Cevdet Efendi-Manisa-Bütçeye tealluku var. Bu sene bir şey yapamayız. Şimdilik ziraat encümenine havale olunsun.

Reşit Bey-Aydın-Bu mühim bir meseledir. Projeye ithal edilecek olursa o vakit 332 senesine kalacak Hâlbuki bunun biran evvel te'sisi lazım.

Sabri Bey-Seferihisar-Bunun masrafı nereden çıkacak.

Reis-i Sani-İhracaat tüccarından birer lira ve ticaret odasında bir miktar tasifat istiyorlar. Masrafın bunlarla kapatılması teklif olunuyor.

Bekir Behlül Efendi-İzmir-Rekolte vazifesi teşkil edilecek istatistik dairesi tarafından ifa olunabilir.

Kazım Nuri Bey-Aydın-Ziraat encümeninde daha iyi tetkik olunabileceğinden layiha oraya havale edilsin.

Reis-i Sani-Müzakerede bulunmak için bir iki tüccarda ilave olunursa daha muvafik olur.

358 Va

İbrahim Bey-Karaburun-Teşkil olunacak rekolte dairesinin masrafıyla maaşatının suret-i tevsiyesi meselesi var. Bu bütçeden i'tası teklif olunuyor. Borsa nizamnamesi mucibince tüccaran birer resme tabidir. Haber aldığıma göre bu rüsum tamamıyla tahsil olunamıyor. Bu rüsum tamamıyla tahsil olunduktan sonra kifayet etmezse rüsume edilecek bir miktar zam ile te'mini mümkündür. Binâenaleyhmemleketimizin pek ziyade muhtaç olduğu bu dairenin biran evvel te'sisi taraftarıyım.

Mahmet Bey-Eşme-Borsa'da simsar ve tücarandan alınan resm bir talimat ile muayyendir. Ve tahsil olunur. Vermezlerse orada ki kayıtları terkin olunur. Bunun için oraya istinat etmem faidesizdir.

Reis-i Sani-İki tüccarda bulunsun. Münasip ise azadan Rıza ve Mahmut Beyler de bu müzakereye iştirak etmek üzere layihayı liacil el tetkik ziraat encümenine havale edelim. [Münasip münasip] Peki. Oraya havalesi kabul olundu.

[Hüdavendigâr vilayeti meclis-i umumiyesince kaleme alınıp mevki-i tatbiki vaz edilen teavün-ü zirai talimatnamesinin mecliste kıraat olunarak memleketin ihtiyacı

358 Vb

nisbetinde tadilat-ı lazıme icrasından sonra vilayetimizde de mevki tatbiki vaz-i hakkında otuz azanın imzasıyla verilen takrir okundu.]

Reis-i Sani-Ziraat encümenine havale edelim. Muvak mı? [Muvafik, muvak] Encümene gidecek orada tetkik olacak.

Sabri Bey-Seferihisar-Meclis-i umumiye azaların müctemian takrir vermesinde muvafakiyet-i kanuniye yoktur. Çünkü bunlar meclisin mevcudundan bir ziyadesi haricinde imza ederek bir takrir verirse artık meselenin müzakeresine ihtiyaç kalmaz.

Reşit Bey-Aydın-Herkes takriri imza etmekten mani edilemez. Müctemian yapılması Beyhude münakaşatın vuku'nada meydan vermez. [Urla kasabasında bir ticaret odası teşkili hakkında Urla azası Halit Efendi tarafından verilen takrir okundu]

Reis-i Sani-Urla'da bir ticaret odası te'sisi münasip görülüyor mu?
[Münasip münasip] Peki. Urla'da ticaret odası te'sisi kabul olundu.

[Ödemiş kazasına tabi Umurköy ve Sarıkaya ve Girne? Karyeleri
Ödemiş'e on sekiz ve Alaşehir'e dört saat mesafede bulunduğundan bahisle kara-ı
mezkûrenin Alaşehir'e rabt ve ilhakı hakkında Ödemiş azası Fahri Bey tarafından
verilen takrir okundu.]

359 Va

Reşit Bey-Aydın-Teşkilatı kadimedeki yolsuzluk hasebiyle ahali çok
müşkilat çeliyor.

Fahri Bey-Ödemiş-Arz ettiğim gibi bu köyler Ödemiş'e pek uzak
Alaşehir'e yakın oraya ilhak edilsin.

Reis-i Sani-Evvel emirde Ödemiş, Alaşehir kaymakamlıklarının mütalaası
sorulsun. Muvafık mı? (Muvafık, muvafık) Sorulacak ba'dehu bir karar verilecek.

Galip Bey-Alaşehir-Efendim bu köyler Nazilli'ye daha yakın oraya ilhak
edilsin.

[Sureti atide münderiç tarir okundu]

Beş senelik nafia projesi kiraat ve o yolda karar verildiği sırada birinci ve
ikinci senelere ait olan yolların aynen ve üçüncü, dördüncü, beşinci senelere raci'
yollarda mümkün mertebe tadilat icrası Nazilli azası tarafından teklif edilmiş ve
taraf-ı alilerinden de münasib bir teklif dermiyan ediliyorsa nazar-ı itabara
alınacağı vaad buyrulmuş idi bunun için bazılarımız nafia dairesine giderek ser
mühendis Bey ile icra edilen müzakere neticesinde taksim

359 Vb

edilen liva hatta kaza namıyla haleb gelmeden yalnız iki yolun tebdili lüzum-u
şedid görüldüğünden ber-vech-i ati tebdil edildi.

Birincisi Çatal- Ödemiş yerine Ödemiş-Adagide yolu ve ikincisi de
Denizli-Sarayköy yerine Sarayköy-Kadıköy yolu ikame edilsin menafi' umumiye
noktasından pek ziyade şayan-ı dikkat görülmüş olduğundan her iki yol tebdil
edilen yollara nisbeten kilo metrece noksan, ehemmiyetçe fevkaledede olduğu
meclis-i alilerinde tasvib edilir edilmez iş bu müşterek takririmiz takdim kılındı.

Fi 15 Şubat Sene 320

Ödemiş	Garbi Karaağa	Çal	Bozdoğan
Lütfi	Mehmet Arif	Hüseyin	Hasan Fehmi
Çine	Tavas	Sarayköy	Nazilli
Fuat	Hacı Mehmet	İsmail	Mehmet
Bergama	Aydın	Tire	Ödemiş
Rahmi	Reşit	İsmail	Mümtaz
Bayındır	İzmir	İzmir	Ödemiş
Sadık	Ali Haydar	Bekir Behlül	Fahri
Buldan	Manisa		
Ali	Cevdet		

360 Va

Cevdet Efendi-Manisa-Beş senelik projenin tatbikinde nazar-ı dikkate alınması için encümene havale edilsin.

Fahri Bey-Ödemiş-Nafia ser mühendisliğine havalesi daha münasip.

Reis-i Sani-Ser mühendisliğe havalesi kabul ediyor musunuz? [Kabul, kabul] ser mühendisliğe havalesi takrir etti.

[Nazilli kazasının layihası okundu.]

Reis-i Sani-Okunan mevattan bir kısmı umur-u miyahiyeye ait onları su mühendisliğine havale etmek lazım bir kısımda maarife tealluku var. Onları da nazar-ı mütalaaya almak üzere projeyi tanzime memur maarif encümenine gönderelim. Muvafık olmaz mı ?[Muvafık, muvafık] peki. Oraya göndereceksiniz.

[Güçlü, kuvvetli olupta dilencilik eden eşhasın tedabiri zicriye ile dilencilikten men'i ve her suretle muhtaç-ı himeye olanlarında istizar olunacak münasip mevaki' yerleştirilerek mer ve temindanın beşer onar paradan vermekte oldukları sadakaların mukin surette cem'i vilayet bütçesinden münasip bir miktar para tefriki ile te'min iaşeleri esbabının istikmalı hakkında sekiz aza tarafından verilen takrir okundu.

Cevdet Efendi-Manisa-Bu takrir bütçelerin tetkikatında edilecek tasarufattan

360 Vb

Bir çare bulunmak üzere te'hir edilmiş idi. Hâlbuki bütçeler ikmal edildi. Şimdi bunun için bir tahsisat tefriki bi-tabii mümkün değil.,

Reis-i Sani-Zaten hükümet bu gibilerin iâşesini te'min için çalışıyor.

Reşit Bey-Aydın-Bütçe müzakeresi neticlendiğinden bir tahsisat i'tasıyla bir şey yapılması mümkün değil. Yalnız bunun için İzmir'de konulacak Oktruva'dan fazla varidat hasıl olursa ondan bir çare te'min edilsin.

Sabri Bey-Seferihisar-Dilencilerden kız ve kadınların geceleri tes'ilden men edilmesi için vilayet nezdinde temenniyatta bulunulsun. Çünkü bunun ahlaki mahzurları vardır.

Fahri Bey-Ödemiş-Sabri Bey'in dediği doğru. Fakat darülacezenin temini için İzmir Oktruva'sının fazla varidatından bir miktar tahsisat tefrik edilsin. Mülhakatdan da yardım edilmesi için makam-ı vilayete müracaat olunsun.

Kazım Bey-Gördes-İzmir'in azimetiyle mütenasip bir darülacezenin bulunmaması şayan-ı teessüftür. Bunu yapabilecek miyiz? Bu gün burada mevcudiyetini his ettiren

361 Va

Müdafai Milliye Cemiyeti anasız, babasız olup sokaklarda gezen sekiz on yaşında ki erkek ve kız çocukları toplayarak münasip bir mahalde ikame ve iâşe etmeli ve onların terbiyelerini temin eylemelidir. Oktruva hakkında gazetelerin vuku bulan neşriyatından altı yüz bin liralık bir varidat hâsıl olacağını anladım şimdiden tatbikatına başlanacakmış. Bu Oktruva resmine tahmil zamanı mıdır değil midir? Evvel emirde bu cihetleri düşünmek lazım.

Reis-i sani- Oktruva meselesi başka. Müzakere edilen darülaceze meselesi yine başka. Bunun hakkında söz söylemeye hacet yok. Oktruva hakkında söylemek isterseniz evvela bir takrir vereceksiniz efendim. Güçlü ve kuvvetli olan eşhasın dilencilikten kuvve-i cebiriye ile men'i ve alil ve iâşesini te'minden aciz bir hal ve senede bulunan dilencilerin bu sanaattan men edilmelerini te'min için münasip mevakilerde ikame ve iâşe edilmeleri ve muktezi masarifinde İzmir'de vaz' olunacak oktruva resminden bir miktar tahsisat tefrik edilmesi mülhakat belediyelerinin de muavenet eylemesi suretiyle temini için makam-ı vilayetten temenni edilmesini kabul ediyor musunuz ? [Kabul, kabul] Ekseriyetle kabul olundu Efendim. Şimdi Nazilli'nin mazbatasının bakayası okunacak. ,

Cevdet Efendi-Manisa- Mülhakattan

361 Vb

gelen layihaların burada okunmasına hacet yok. Li-ecli tatbik encümen-i vilayete havale edilsin.

Reşit Bey-Aydın-Ziraat ve maarif encümenlerine ait olanları tefrik ve diğerleri hakkında bir şey yapılamayacağından encümen-i vilayete havale edilsin. Bu böyle yapılmasını teklif ediyorum.

Reis-i Sani-Bu yolda muamele kabul olunur mu ? [Kabul, kabul] Tefrik edilecek aidatına göre ziraat ve maarif encümenlerine gönderilecek. Diğer kısımda encümen-i vilayete havale olunacak. Bu takarrür etti.

Cevdet Efendi-Manisa-Bu gün okunan şu takrirlerden anlaşılıyor ki artık mecliste mühim bir şey kalmadı. Şu halde her gün heyet-i umumiyenin ictima'na ihtiyaç kalmadı. Yalnız ziraat ve maarif encümenlerine rica edelim Perşembe gününe kadar raporlarını ikmal etsinler ve okunsun. Versinlerde okuyalım bitirelim. Meclise hitam verelim

Reşit Bey-Aydın-Vazifemizi hitama ayırttıktan sonra bunun hakkında bir karar ittihaz edelim.

Cevdet Efendi-Manisa- Heyet-i umumiyenin inikadını müstevcib olacak iş kalmadığı için bunu söylüyorum.

Reis-i Sani-Yarın meskûkâtın tevhit kıymeti hakkında encümene tanzim olunan mazbata okunacak. Şimdi müzakereye hitam veriyorum.

262 Va

2.19. On Dokuzuncu İctima'

Fi 17Şubat Sene 330salı

Ba'de-z-zevâl

Saat: 3.5

Meclis-i umumi-i vilayet Reis-i Sani Tevfik Paşa'nın taht-ı riyasetinde aza Rıza Bey'le, Bekir Behlül, , Hafız Ali, Mesrop Simonyan, Yosef İsterogo Efendiler -İzmir-, Halid Efendi -Urla-, Fahri Bey, Hacı Mümtaz, Lütfi Efendiler - Ödemiş -, Sadık Efendi - Bayındır-, Rahmi Bey, Mustafa Efendi -Bergama -,Hacı İsmail, İsmail Faiz Efendiler -Tire -, Abdüllatif Efendi - Çeşme- Sırrı Efendi -

Foça -, İbrahim Refik Bey-Karaburun -Hasan Bey-Kuşadası,-, Rıfat Efendi-Menemen- Sabri Bey-Seferihisar -,Hacı Mehmet Emin Efendi, Kazım Nuri, Hamdi, Reşit Beyler - Aydın -,Mustafa Efendi-Karacasu-, Hacı Mehmet, Sadık Efendiler-Nazilli- Hasan Fehmi Efendi - Bozdoğan -, Fuat Bey-Çine-, Ahmet Ziya Efendi, Yusuf Bey - Denizli -, Hüseyin ve Osman Efendiler -Çal -,Ali Bey-Buldan- İsmail Efendi-Sarayköy-, Hacı Mehmet Efendi- Tavas-, Müderris Arif Efendi-Garbi Karaağaç-, Enver Bey -Akhisar -, Galib Bey -Alaşehir -, Fikri Bey-Kasaba-, Rüştü Bey-Salihli-,Yusuf Rıza Efendi- Soma, Fahri Bey -Kırkağaç -, Halil Efendi-Kula-, Mahmut Bey- Eşme-, Kazım Bey-Gördes- ,Cevdet ve Halid Efendiler-Manisa-, Mustafa Efendi-Demirci-, den ve ceman elli zatdan mürekkebe olarak akd-ı ictima eyledi.

362 Vb

Reis-i Sani-Müzakereye başlıyoruz. Zabt-ı sabık okunsun.

(Zabt-ı sabık Enver Bey tarafından okundu.)

Hacı Mehmet Efendi-Tavas-Tavas- Kızılca karyesinde teşkil olunacak belediyeye Nikefor, Ovacık karyelerinde ilhakını söylemişim yazılmamış.

Reis-i Sani- İlave edilecek başka itiraz var mı? Yok. Zabt-ı sabık tasdik olundu.

[Tevhid-i meskûkât meselesinin merkez hükümetçe neticelendirilinceye kadar vilayette ki nukudun her yerde alıştığı vechile raiclerinin şimdilik muhafazasıyla ahz ve ita'nın devamı lüzumuna dair tevhid revayic encümeni azasından Mesrop Simonyan, Yusuf Rıza Efendilerle Rıza Bey tarafından verilen takrir ile alel- umum bankalar, şimendiferler ve büyük şirketlerce kabul edildiği ve ticaret odasınınca da geçen sene taht-ı karara alıp incir, pamuk gibi bazı mahsulat piyaçelerinde bu sene tatbik edildiği vechile toptan ahz ve itada liranın yüz olarak tedavülünün esası ittihaz edilmesi ve bilumum mahsulat-ı ziraiye ve emtia-ı ticariyenin lira yüz üzerinden ahz ve itasıyla alel umum faturaların ona göre tanzim olunması ve ancak hali hazırda piyaçeye nazaran yüz tane kırklık ile bir lira satın alınması mümkün olmadığı vechile perakende ahz ve ita da ufaklık kıymetinin tahvil-i daimesi hesap işini eşgâl edeceği için bu gibi alışverişlerde liranın yüz sekiz mecdiyenin yirmi itibar edilmesi ve bu usulün 331 senesi Mart'ının birinci gününden itibaren mevki-i tatbik konulması ve toptan

363 Va

Ve perakende muamelelerinde? meciyenin muhtelif fiyatlarla tedavülünün katiyen ifası lüzumuna dair bu heyet ve üç meskukat encümeni azasından Kazım Nuri, Fahri, Reşit Beyleri tarafından toptan muamelelerde liranın yüz ve meciyenin yirmi kuruş ve perakende alışverişte liranın yüz sekiz ve meciyenin yirmi kuruş üzerinden tedavülü hakkında otuz bir aza tarafından ita' olunan takrirler okundu]

Bekir Behlül Efendi- İzmir- Yekdiğerine zad olan iki takirde nazar-ı dikkate alınacak nakit mevcuttur. Usul-u aşarı üzerine meskûkâtın tevhid-i gerçi pek büyük faideyi müstelzemdir. Ancak bu usulün teminine kadar revaç-ı meskûkâtın şimdiki muhtelif eşkâlde devamı caiz değildir. Şimdi istediğimiz şey, tevhid-i meskûkât değil, tevhid kıymetidir. Muhtelif revacın vücudundan ahalemiz, bilhassa rençberlerimiz pek büyük zararlar görüyor. Revayicin ihtilafından dolayı dolandırılmadık kimse yoktur. Bundan müstefid olan ticarettir. Toptan yapılacak muamelelerde lira yüz kuruş ve perakende yüz sekiz ve meciyenin yirmi kuruş olarak tedavül edilmesi herhalde mucib-i menfaat olacaktır. Bendeniz buna taraftarım.

Rıza Bey- İzmir- Beynel tüccar muhtelif revaçlar mevcut olduğunu söylüyorsa da doğru değil. Geçen sene meclis-i umumice liranın

363 Vb

..... ?Tedavülü hakkında verilen kararın tatbikinde müşkilat görüldü. Vuku' bulan teşbüsat üzerine Borsa'da lira yüz kuruş olarak kabul olunmuş. Şimdi bu miktar üzerine muamele ceryan ediyor. Ahali cari' olan muhtelif olan paralara alıştı. Hemen tebdilinden müşkilata tesadüf edecek. Meskukatın usul-ü aşarı üzerine tevhidine değin liranın muamele-i ticariyede yüz kuruştan ve ahali arasındada kemafi-ül-sabık tedavülünü teklif ediyorum.

Sabri Bey- Seferihisar- Bu tedavül eden paraların kıymetini tevhidde ki maksadı rençberlere kolaylık olmak içindir. Şimdi toptan olan muamelelerde lira yüz perakende yani küçük işlerde lira yüz sekiz olsun diyorlar. Lira yüzden usulü yalnız toptan muamelelerde değil küçük işlerde cari'dir. Şimendifer kumanyalarına nelün için on, yirmi, otuz kuruş olarak verilen az miktardaki paralar lira yüz usulüne verilen az miktarda paralar lira yüz usulüne tabidir. Tevhid-i meskûkât olmadıkça biz kurtulamayız. Bir şey de yapamayız. Arz ettiğim misalde bir delildir. Şimdilik revacın hal-i hazırını muhafaza edilsin.

364 Va

Bir taraftan tevhid-i meskûkât için İstanbul'a yazılısın. Hâsıl olacak neticeye intizar etmek daha muvafık ve zaruridir.

Bekir Behlül Efendi-İzmir-Meskûkâtın tevhid kıymeti yüzünden alışmamış olan ahalinin mütezarar olacağını Rıza Bey söylüyorsa da bu doğru olamaz. Şimdi mevcut olan seksen çeşit paralara zaten akli erdiği yok. Ne hesap verirsek kabul ediyor. Tevhid edilirse bir çeşit olduğu için her halde birincisinde olmasa bile ikincisinde akli erecek ve onu zihninde muhafaza edecektir. Dedikleri gibi her iki usulde de mahzur mevcut olsa bile mutlaka bunlardan zararıdaha az olanın kabul ve tatbiki lazım gelir. Binâenaleyh bu iki usulden liranın yüz sekiz ve mecdiyenin yirmi kuruş üzerinden tedavülü usulü ima için daha faideli ve az zararlı olduğundan onun tercihi icab eder.

Reşit Bey-Aydın- Liranın yüz sekiz ve mecdiyenin yirmi kuruş olması kalıplarda o kadar temerküz etmiştir ki bu gün bunu pek büyük bir ekseriyet kabul edecektir. Hatta erbab-ı ihtisasta bunu tasvip ediyor ve münasip görüyor. Tevhid-i revacın

364 Vb

şekli ufaklık paranın nedaretini mucib olacağını söylüyorlarsa da bu katiyen vaki' olamaz. Etrafta müteccavir vilayet ve elviyede bunu tatbik ediyorlar veya bize intizaren edecekler. Ufakları nereye gönderecekler? Şimdi biz vilayetimizde mevcut yirmi üç çeşit parayı ancak iki dereceye indirmeye muvafık olabiliriz. Bu da bir muvaffakiyettir. Uzun münakaşaya lüzum yok. Takrirleri ayrı ayrı reye koyunuz.

Cevdet Efendi-Manisa-Mesele gayet basit. Lirayı yüz sekiz ve mecdiyeyi yirmi yaparsak tevhid-i kıyem hakkında bir şeyi yapmış olmayız. Ne şekilde tedavül edilirse etsin yine hakikatte lira yüz sekizdir. Hangi yere gitseniz mecdiye yine on ikilik kuruştan ibarettir. Bendenizde takrirlerin reye konulması hakkındaki teklife iştirak ediyorum.

Sabri Bey-Seferihisar-otuz kırk imza ile verilen takrir kanuni olmaz. Şimdi tevhid-i kıyem meskûkât hakkında verilen otuz imzalı takririn red edilmesi lazımdır.

Reis-i Sani-Reye koyacağım müzakere kafi. Kazım Nuri, Fahri ve Reşit Beyler tarafından verilen takrirdede teklif olduğu

365 Va

Vechile revaç-ı meskûkâtın tevhidini kabul edenler ellerini kaldırsın. [Eller kalkar] Ekseriyet var. Kabul olundu.

Fikri Bey-Kasaba-Bu karar bütün vilayete teşmil edilsin.

Reis-i Sani-Fikri teklifi doğru. Kabul ediyor musunuz? (Kabul, kabul) Bütün vilayete teşmil edilecek.

[Hububatın esna-ı ta'şirinde]sahipleri tarafından vuku' bulan serkatlerin men'ini te'min için yalnız iki kat aşar alınmayıp mütecasirlerinin şahsen de tecziyesi için kanun mahsusuna bir madde ilavesi hakkında temenniyatda bulunulması lüzumuna dair Tavas azası Hacı Mehmet Efendi tarafından verilen takrir okundu.]

Fahri Bey-Ödemiş- Beyn- el züru' böyle hırsızlık yoktur. Kendi köylerinde varsa bilmem. Zira' namına bu takririn diğerini talep ederim. Çiftçilere itira ediyor. Ayıptır. Böyle takrir verilmez.

Hamdi Bey-Aydın- Hezeyandır. Takrir red edilmeli.

Reis-i Sani-Bunun meclise bir tealluku yoktur.

[Karacasu merkezinin Çiftlik karyesine nakli takarrür eylemesine mebni kazaya münasib bir nam verilmesi hakkında kaza-ı mezkûr azası Mustafa Efendi tarafından verilen takrir okundu.]

365 Vb

Fahri Bey-Ödemiş-Turan ismi iyidir.

Reis-i Sani-“Turan” namıyla tevsimini kabul ediyor musunuz? [Kabul, kabul] Ekseriyat var. İsmnin Turan'a tebdili kabul olundu. Şimdi az teneffüs edelim.]

[Bir çâryek teneffüsten sonra meclis-i umumi-i vilayet vali Bey Efendi hazretlerinin taht-ı riyasetlerinde akd-ı ictima' eyledi.]

Reis Vali Bey- Efendim oktruva kanunu geldi. Oktruva, hariç şehirden sarf olunmak üzere dâhil şehire girecek eşyadan belediye namına alınacak olan ve Avru'da her yerde tatbik olunan bir resimdir ki Avrupa belediyelerinin en mühim varidatını da bu resim teşkil ediyor. Şimdiye kadar kapitülasyonlar hasebiyle tatbik olunamayan bu usul bilahare kanun şeklinde tatbiki için vilayete de emir geldi.

Oktruva listeleri meclis-i umumice tetkik olunacak. Meclis mukid değilse encümente bu vazife yapılacak bilahare şura-ı devlete gönderilecek. Oradan idare-i seniyyeye iktiran edecek. İzmir belediyesince tanzim olunan oktruva listesi cemiyet belediyece tetkik olundu. Şimdi cemiyet belediyenin tetkik ettiği bu oktruvayı münasip görür-

366 Va

seniz tasdik ederseniz. İtiraz varid olursa kanunun tayin ettiği miktarı geçmemek lazım. Lüzum görülürse tenzil edilebilir. Efendim, bunu tatbiki ihtiyaç var. Şimdi okunsunda müzakere olunsun.

[İzmir belediyesine ithal olunacak eşyadan alınacak oktruva ve resmini mübeyyin liste kâtip Enver Bey tarafından okundu.]

Fahri Bey-Ödemiş- Yumurta piliç istisna edilmeli.

Reis-Süt müstesnedir. On para konulmuş. Mu'tedildir.

Fahri Bey-Ödemiş- Hiç olmazsa yumurta istisna edilsin. Bu zaten ehemmiyetsiz bir varidat verecek

Reis-İzmir'de yaşamak isteyenler isteyenler hiçbir zaman dışarıdakiler gibi eşyayı ucuz yiyemez. İzmir'de yaşayan bir adamın mesela Tavas'ta iki kuruşa satılan bir tavuğu yüz paraya yemesi lazımdır. Çünkü İzmir'deki hayat her halde Tavas'tan daha pahalıdır. Böyle olması tabiidir.

Sabri Bey-Seferihisar-Az olacak miktar da mesela on üç yumurta getirecek olanlardan bari bir şey alınmasın.

Reis-Efendim, beher yumurta için

366 Vb

yarım para alınması esası muhafaza edilmek şartıyla yalnız on kadar olursa resimden istisna edilmesi ve paranın kabul-u taksim olunmasına mebni küsuratta müşkilat tahaddüs edeceğinden buna mahal kalmamak üzere yumurtanın beher on ve on dokuzaya kadar olan küsurattan beş para alınması ve bu muamelenin müteselsilen tatbik edilmesi muvafık olur. Kabul ediyor musunuz ?[Kabul, kabul] Peki. Yumurta hakkında böyle yapılacak. Listede de öylece tasrih olunacak.

Mahmut Bey-Eşme- Arpa ve susam için konulan bir ve iki para tenzil edilmeli.

Fahri Bey-Ödemiş- Arpa ve çavdar istisna edilsin. Çünkü rençberden çıkacak.

Mahmut Bey-Eşme- Bu para müstehlikten çıkamayacak.

Reis-Her masraf netice alel- netice mütehlikten çıkar.

Mahmut Bey-Eşme- Arpanın piyaçesini Avrupa tanzim eder. İzmir'de ona tabidir. Onun için bu resim rençberden çıkacak. Müstehlikden değil.

Fahri Bey-Ödemiş- tohumlardan alınacak resmi yalnız çiçek tohumuna hasr edelim. Sebze tohumundan mümkün ise teşvik-i ziraat için alınmasın.

Reis-Sebze bahçeleri şehrin haricindedir. Onların bahçelerinde kullandıkları

367 Va

Tohumları kendileri yetiştiriyorlar. Bittabi' alınmayacak.

Fahri Bey-Ödemiş- Pekmezden bir şey alınmasın.

Reis- Bu doğru. Hatta ondan i'mal edilen köfte ve sucuklardan da bir şey alınmasın. Bu pek muvafık olur. Memleketimizde yetişen bu me'kulâtı himaye lazım.

Rıza Bey-İzmir- Kireç için konulan resimde çok. Hiç olmazsa beher yüz kilosu on paraya tenzil olunsun.

Reis-Patates, soğan sarımsakta yumurta gibi küsuratlıdır. Bunlar hakkında da aynı esas üzerine beher beş kilo ve dokuza kadar olan küsurattan beş para alınsın. Muvafık mı? [Muvafık, muvafık.] Ispanak ve bamyaya tohumlarından yirmişer ve kavun ve karpuz ve kabak tohumlarından onar ve kirecin beher yüz kilosundan on para alınması ve pekmezden hiçbir şey alınmaması münasip mi ?[Münasip, münasip] Peki. Bu takarrür etti, şimdi yapılan ta'dilat dairesinde listenin heyet-i umumiyesini kabul ediyor musunuz? [Kabul, Kabul] liste bu ta'dilat dairesinde kabul ve tasdik olundu. Yarın saat ikide ictima' edeceğiz. Müzakereye hitam veriyorum.

367 Vb

2.20. Yirminci İctima'

Fi 18 Şubat Sene 330 Çarşamba

Ba'de-z-zevâl

Saat: 3.7

Meclis-i umumi-i vilayet taht-ı riyaset vilayet penahide aza Rıza Bey'le, Bekir Behlül, Halil , Hafız Ali, Mesrop Simonyan, Yosef İsterogoEfendiler -İzmir-, Halid Efendi -Urla-, Hacı Mümtaz, Lütfi Efendiler -Ödemiş -, Sadık Efendi -Bayındır-, Rahmi Bey, Mustafa Efendi -Bergama -, Hacı İsmail, İsmail Faiz Efendiler -Tire -, Abdüllatif ve Ali Efendiler- Çeşme- Sırrı Efendi - Foça -Hasan Bey-Kuşadası,-, İbrahim Refik Bey-Karaburun,- Hasan Taksin Efendi-Nif- Sabri Bey-Seferihisar -, Hacı Mehmet Emin Efendi, Hamdi, Reşit, Kazım Nuri, Beyler -Aydın -,Mustafa Efendi-Karacasu-, Hacı Mehmet, Sadık Efendiler-Nazilli- Hasan Fehmi Efendi - Bozdoğan -, Fuat Bey-Çine-, Ahmet Ziya Efendi, Yusuf Bey -Denizli -, Hüseyin ve Osman Efendiler -Çal -,Ali Bey-Buldan- İsmail Efendi-Sarayköy-, Hacı Mehmet Efendi- Tavas-, Arif Efendi-Garbi Karaağaç-, Enver Bey -Akhisar -, Galib Bey -Alaşehir -, Fikri Bey- Kasaba-, Rüştü Bey-Salihli-,Yusuf Rıza Efendi- Soma, Fahri Bey -Kırkağaç -, Halil Efendi-Kula-, Mahmut Bey-Eşme-, Kazım Bey-Gördes-, Cevdet ve Halid Efendiler-Manisa-, dan ve ceman elli bir zatdan mürekkeb olarak akd-ı ictima eyledi.

368 Va

Reis-Zabt-ı sabık okunsun.

[Zabt-ı sabık Enver Bey tarafından okundu.]

Reis- Dün oktruva hakkında söylediğim sözler yanlış zabt edilmiş. Ben, oktruvalar meclis-i umumide tasdik olunursa şurayı devlete gönderilmesine hacet olmatıp doğruca irade-i seniyeve iktiran ettirileceğini ve meclis-i umumide tetkik ve tasdik olunmayıpta ve vezaiife encümenince yapılırsa şurayı devlete gitmesi lazım geleceğini söylemiştim. O suretle tashih edilsin. Başka bir itiraz var mı? Yok. Tasdik olundu. Ziraat programı hakkında ne yapıldı?

Fahri Bey-Ödemiş-İkmal edilerek cumartesi günü (ne) yetiştirilecek.

Reis-Maarif komisyonu maarif müdürüyetinin teklif ettiği hususatu kabul etmiş yalnız bir iki şey ilave etmiş. Beş senelik programın önümüzde ki beş sene

zarfında umur-u maarif için bu vilayette ne gibi şeyler yapılmıştır? İşte bunları ihtiva etmesi lazımdır. Projede gösterilen hususatin bir kısmı programa tealluk etmiyor mesela Daru'l Muallimatınkadrosunun tezyidi ve mekatib-i idadiden neşeat edecek talebenin muallimlik.

368 Vb

etmesi bu kabildendir. Yalnız yekdiğerine karıbatı olan beş on karye birleştirilerek münasip mahallerde mekatib-i ibtidaiyeyi leyliye ve livalarda ikişer senelik Daru'l Mualliminler teşkil ve tesisi beş senelik programa girecek mevattandır. Daru'l Muallimatınkadrosunun tezyidi nedir?

Reşit Bey-Aydın-Muallimeye şiddetle ihtiyaç olduğu için Daru'l Muallimin gibi şimdiki Daru'l Muallimatınkadrosunun tezyidine lüzum his edildi. Artık kadınlığa erkek kadar ehemmiyet verilmesi lazım. Memleketimizin buna şiddetle ihtiyacı var. Maarif müdürüne sorduk. İnas mektepleri açacağız. Muallime yok cevabını aldık. Onun için bir an evvel muallime yetiştirmek üzere kadronun tezyidini düşündük.

Reis-- Daru'l Muallimatınkadrosunun tezyidi meselesi mevzu bahis ise esas programa tealluku yok. Sırf bütçeye tealluku var. Gelecek seneki bütçenin müzakeresinde miktar-ı talebeyi tezyid eder ve onların masraflarını zam ederiz. Bu verilen muhtırada Daru'l Muallimatınkadrosunun tezyidi vesailinin istikmalini denilmiş. Bu programa girecek bir şey değil.

Bekir Behlül Efendi-İzmir-En ziyade

369 Va

ihtiyacımız olan muallimelerin teksiri esbabının istikmalidir. Yoksa bunlar ister beş senelik proje ile ister başka bir suretle olsun maksat bunun temin edilmesidir.

Reis-Öyle değil. Beş senelik program mevcutlardan fazla yapılacak şeylerdir. Mesela yeni bir Daru'l Muallimatınyapılacaksa işte bu beş senelik programa ithal olunabilir. Yoksa kadrosunun tezyidi meselesi ithal olunmaz. Çünkü o meselenin teferruatındandır.

Yusuf Rıza Efendi- Soma- Şimdiki Daru'l Muallimatınöyle dört beş yüz talebe alamaz.

Reis-Beş senelik programı hükümet-i merkeziyenin istemesi beş senede vilayette ne gibi şeyler yapılması, vücuda getirilmesi istenildiğini anlamak içindir.

Bu programlara ithali unutulmuş bir mesele ileride hatıra gelirse bununda nazar-ı dikkate alınması tabiidir. Programda yok diye bırakamayız.

Hacı Mehmet Emin Efendi-Aydın-Çırak mektepleri hakkında projede bir şey konulmamış.

Resi- Her livada ikişer senelik

369 Vb

Daru muallimler tesis edilirse talebesi iki senelerini İzmir'de ki mektepte okursa hem iyi olur. Hem masrafta az olur. Mektepte istiab eder.

Fahri Bey-Ödemiş-Her livada ikişer senelik birer Daru'l-Muallimatın tesisinde ilavesi münasip olur. Burada okuyacaklar iki sene İzmir'de okur. Ve ikmal tahsil eder. Hemde memleketin noksanında ikmal edilmiş olur. Bunun da 332 senesine girmesi lazım.

Reis-Bu Daru'l Muallimatın333 senesine dâhil olabilecek.

Cevdet Efendi-Manisa-Hayır, fark etmez.

Reis-Livalarda ikişer senelik Daru'l Muallimatın tesisinin programa ithalini kabul ediyor musunuz? [Kabul, kabul] Ekseriyet var. Kabul olundu. Programa ithal olunacak.

Fahri Bey-Ödemiş- İdadi mektebinden çıkacak talebenin imtihan edilmeden doğrudan doğruya mektep muallimliklerinde istihdamı için nezaret nezdinde temenniyatta bulunulsun.

Reşit Bey- Aydın- Maarifin ıslahı

370 Va

hususunda yapacağımız en mühim bir mesele muallim v muallimeler yetiştirmektir.

Maarif Müdürü- Mezun olmayıpta muallim olmak isteyenlerin tedrisat-ı iptidaiye kanunu mucibince eyyam-ı tatiliyede tedrisat-ı ibtidaiye meclisi huzurunda imtihanları icra olunmak lazım. Bu müddet haricinde imtihanların kabul edilememesi tabiidir.

Fahri Bey-Ödemiş- Kanun, maarif idaresinin elini bağlıyor. İdadi mezunları her halde Daru'l Muallimin mezunlarından daha ehliyetli ve malumatlıdır. Bunlar böyle miktar olduğu halde imtihana tabi olmaları doğru

değil. Kanunun bu taksidatından zarar ediyoruz. Bunun tadili için nezarete yazılsın.

Yusuf Rıza Efendi-Soma- Bu günkü Daru'l Muallimin programı ali derecededir. Eski program pek dun idi. Eskiden fil hakika idadi mezunları Daru'l Mualliminden neşeat edenlerden daha muktedir idi. Şimdi bu iddia varid olmaz. Kanunun muallim olabilmek hakkındaki maddesinin tatbiki böyle denildiği gibi müşkil değil. Yalnız bir imtihan verip ehliyetname almaktan ibarettir.

370 Vb

Maarif Müdürü-İmtihanların her vakit icrası için nezarete yazıldı. Ancak nezaret bunu kabul etmedi.

Bekir Behlül Efendi-İzmir- Madde-i kanuniyenin ta'dili ve ıslahı için maka-ı vilayetten temenniyatta bulunulsun.

Cevdet Efendi-Manisa-İmtihani zaman yapamayacak. Tedrisat-ı iptidaiye meclisi her vakit ictimâ' ediyor.

Reis-Bu defa meclisin temenniyatı olarak yazılsın. Muvafık mı? [Evet, evet] Kanunun ta'dili için yazılacak Efendim Beş senelik programa livada ikişer senelik birer Daru'l Muallimin ve Muallimatın tesisi mekatib-i leyli teşkili ilave olunacak.

Hacı Mehmet Efendi-Nazilli-Yalnız on leyli ibtidai mektebi değil her kaza için on tane olmalı. Ona göre miktarının tezyidi lazım.

Reis- [Programın sureti atide münderiç mevadını okuyarak.] Beş senelik programı bu şekilde kabul edenler ellerini kaldırsın. [Eller kalkar.] Ekseriyet var. Kabul olundu.

371 Va

[Kabul olunan beş senelik maarif programının suretidir]

[1] İnas mekteplerine muallime yetiştirmek üzere 331 senesinde maarif bütçesinde muharrer olan mekatib-i ibtidaiye maaş ve masarif tezyidinden lüzumu mitar para tefrikiyle merkezde bir mektep küşadı.

[2] Müddet-i tahsiliyesi iki sene olmak ve buradan neşeat edenler İzmir Daru'l-Muallimatında ikmal-i tahsil eylemek üzere 332 senesinde liva merkezlerinde birer Daru'l Muallimatıntesisi.

[3] Müddet-i tahsiliyesi iki sene olmak ve buradan neşeat edenler İzmir Daru'l Muallimininde ikmal-i tahsil eylemek üzere liva merkezlerinde birer Daru'l Muallimin küşadı.

[4] Me'kulât ve melbusat ve te'sisatı ebeveyni ve köylü tarafından verilmek üzere yekdiğerine karibiyeti olan beş on karye birleştirilerek 332 senesinde vilayet dâhilinde on mahalde mekatib-i ibtidaiyeyi leyli te'sisi ve bunlara muktezi' masarîfın sene-i merkume bütçesine ilavesi ve 333 senesiyle 334, 335, 336 senelerinde keza bu suretle onar mekteb inşa ve te'sisi.

371 Vb

[İldırı karyesinin karyesinin Barbaros nahiyeyesine ilhakı hakkında Çeşme Kaymakamlığından gelen tahrirat okundu.]

Reis-Muvafık mı? [Muvafık, muvafık] Barbaros'a nakli takarrür etti.

[Murtakiye Mahallesi dört malleden ibaret olduğu halde bir muhtar-ı evvel ve sani tarafından idare olunduğundan bundan mütevellit müşkilattan bahis ile dört mahalleyede muhtar tayini istidasına dair mahalle-i mezkûre heyet-i ihtiyariyesi tarafından verilen arzuhal ile nüfus müdürüyetinin derkenarı okundu.]

Bekir Behlül Efendi-İzmir-Bu meseleden evvel Murtakiye'nin (Muradiye'nin) namına tahvilini talep ederim.

Reis-Muradiye'ye tahvili muvafık mı? [Muvafık, muvafık] Muhtarlar ilavesi hakkındaki istida kabul olunuyor değil mi ?[Evet, evet] Peki. Buda bitti.

Bekir Behlül Efendi-İzmir-Her livaya ait azalardan mürekkep bir encümen teşkil edilsin. Mülhakatından gelen oktruva listeleri evel emirde bu encümen tarafından tetkik olunsun. Onlar ihtiyaç-ı dereceyi daha iyi bilirler. İşte müstehazır olarak meclise gelmiş olur.

372 Va

Reis-her halde mahallinde ki vukuf buradakinden ziyadedir. Mahalleri bu listeleri düşünerek mahallinin ihtiyacını bizden daha iyi takdir ederek yapmışlardır.

Fahri Bey-Ödemiş- Her halde mahallerince yapılan listeler yüksek yapılmıştır. Bunların içinde mu'tedil olanlarda var.

Sabri Bey-Seferihisar-İzmir'in ki okundu. Lüzumu yok encümenlere. Okunsun bitsin.

Reis-Aydın'ın listesini okuyalım. Meclis-i umumice tasdik olunursa şurayı devlete gitmesine ihtiyaç kalmaz. Yok meclisçe tetkik olunmayıpda şurayı devlete gönderilirse uzun sürer. Orada ta'dilatta yapılır. Bunların meclis-i umumice tasdikini daha muvafık görüyorum. Aydın'inkini okuyalım. Bu okunurken. Manisa azasında kendi listelerine bakarak hangisinin tezyid veya tenkisi icab ettiğini orada not eder. Bu suretle ayrı ayrı okumayada mahal kalmaz. Aydın'ı vahid-i kıyasi yapacağız.

Sabri Bey-Seferihisar-Kabul edilmiş

372 Vb

olan İzmir oktruvası esas olarak kabul edilsin de ona göre diğerleri de tetkik olunsun.

[Aydın ve Manisa cemiyet belediyesinin tanzim ettiği oktruva listeleri okundu. Ve altıncı fasıla kadar tetkikat ve müzakeratı akmal olundu.]

Neticede Aydın listesindeki deve ve manda ve sığır oktruvasının yirmi kuruşa tenzili ve Aydın'la Manisa'nın canavar oktruvasının yirmi beşer kuruşa iblağı ve Manisa'da koyun ve karacadan iki ve oğlaktan bir buçuk ve tavşandan bir kuruş ve kaz, hindi, Sülün , keklikten otuz para ve Aydın'da danadan on ve koyundan üç buçuk kuruş, kaz ve hindiden yirmi [bildircin, piliç, palazlar] dan beş tavuk ve horoz ve ördekten on ve Manisa'da [Bildircin, piliç ve palazlarla bilcümle ufak kuşlar] dan on para [taze pisi balığı, Kalkan, barbunya, kaya, mercan, kırlangıç, lüfer, levrek] balıklarından yirmi para ve Aydın'la Manisa'da yerli balık yumurtasından beş kuruş ve yerli peynirlerden on ve Manisa'da yerli kaymaktan on ve Aydın'la Manisa'da petekte

373 Va

ve süzölmüş ballardan on para ve Aydın'da [tuzlu, tuzsuz tereyağı, sade yağdan] yirmi ve [iç ve kuruk, çeşili yağlar, derelinyağ ve bal mum] undan on Manisa ile Aydın'da kırılmamış kuruyemiştenden beş ve kırılmışından on para ve yalnız kestaneden bir ve siyah kuru üzümünden yarım ve rozaki ve çekirdeksiz kuru üzüm ile kuru incirden bir para ve yaş meyveden satış fiyatının yüzde iki buçuğu ve Manisa'dan kuru fasulye, börölce, mercimek, bezelye ve zeytinden iki ve Aydın'da kuru fasulye, nohut, bezelyeden iki para ve kuru bamyanın beher kilosundan yirmi para ve siyah havyarın beher kilosundan on kuruş alınması ve yalnız Manisa'da baklanın Aydın'da olduğu gibi istisnası ve havyar ile bamyadan maadasının kilolarının kıyye tahvili ve siyah rozaki ve çekirdeksiz üzüm ile kuru

incir hakkında ki resmin İzmir’de de tatbiki takarrür etmiş ve ertesi günü yedinci fasıldan sonraki kısımları müzakere etmek üzere celseye hitam verilmiştir.

373Vb

2.21. Yirmi Birinci İctima’

Fi 19 Şubat Sene 330 Perşembe

Ba’de-z-zevâl

Saat: 3.25

Meclis-i umumi-i vilayet Reis-i Sani Tevfik Paşa’nın taht-ı riyyasetinde aza Rıza Bey’le, Bekir Behlül, Tacir Halil, Hafız Ali, Mesrop Simonyan, Yosef İsterogo Efendiler -İzmir-, Halid Efendi -Urla-, Hacı Mümtaz, Lütfi Efendiler Fahri Bey -Ödemiş-, Mustafa Efendi, Rahmi Bey-Bergama -, Hacı İsmail, İsmail Faiz Efendiler -Tire -, Abdüllatif Efendi - Çeşme- İbrahim Bey-Karaburun,- Sırrı Efendi - Foça -Rıfat Efendi-Menemen-,Hasan Tahsin Efendi-Nif- Sabri Bey-Seferihisar -, Hacı Mehmet Emin Efendi, Hamdi, Reşit, Kazım Nuri, Beyler - Aydın -,Mustafa Efendi-Karacasu-, Hacı Mehmet, Sadık Efendiler-Nazilli- Fuat Bey-Çine-, Hasan Fehmi Efendi - Bozdoğan -, Ahmet Ziya Efendi, Yusuf Bey - Denizli -, Hüseyin ve Osman Efendiler -Çal -,Ali Bey-Buldan- İsmail Efendi-Sarayköy-, Hacı Mehmet Efendi- Tavas-, Arif Efendi-Garbi Karaağaç-, Enver Bey -Akhisar -, Galib Bey -Alaşehir -,Mustafa Efendi-Demirci- Fikri Bey- Kasaba-, Rüştü Bey-Salihli-,Yusuf Rıza Efendi- Soma-, Fahri Efendi-Kırkağaç -, Halil Efendi-Kula-, Kazım Bey-Gördes-, Mahmut Bey- Eşme-,Cevdet ve Halid Efendiler-Manisa-, dan ve ceman elli zatdan mürekkeb olarak akd-ı ictima eyledi.

374 Va

Reis-i Sani - Müzakereye başlıyoruz. Zabt-ı sabık okunsun.

[Zabt-ı sabık Enver Bey tarafından okundu.]

Sabri Bey - Seferihisar-Kazım Nuri Bey dün mecliste bulunmadığı halde ismi zabta geçilmiş, tashih edilsin.

Kazım Nuri Bey-Aydın- Mecliste hazırdım. Esna-ı müzakerede dışarıya çıkmış idim. Sabri Bey’in ifadeleri doğru değildir.

Reis-i Sani - Oktruvanın müzakeresine başlıyoruz.

Cevdet Efendi-Manisa-Bizim listenin altıncı faslının nihayetinde irmik meselesi var. Mahalince beş para konulmuş. Hâlbuki ekmek tabhında kullanılan irmiğin istisnası gerekir. Gerek zabt-ı sabıkın ve gerek listenin bu suretle tashihini talep ederim.

Reis-i Sani - Ekmek irmiği havaic-i zaruriyedir. Bundan resim alınmaması lazım gelir.

Mahmut Bey-Eşme- Resmin alınması takarrür etmişti. Her ne kadar bu babda Cevdet Efendi söz söylemiş idiye de yine bir şey yapılmadı. Ale-l-ıtlak karar verildi.

374 Vb

Şimdi karar-ı sabıkın tağyiri caiz değildir.

Reis-i Sani - Doğru değil. Ekmekte kullanılacak irmikte her halde istisna edilmiştir. Efendim, ekmekte isti'mal edilecek edilecek irmiğin resminden istisna edilmesini kabul ediyor musunuz? [Kabul, kabul]. ekseriyet var. Bu nev-i irmik resminden müstesnadır.

Hamdi Bey-Aydın-Helva ile ekmek irmiği nasıl tefrik olunacak?

Reis-i Sani - Bu irmikler zaten ayrıdır.

Hacı Mümtaz Efendi-Nazilli-330 senesi için leyli mektebi konmuş. Hâlbuki vilayette otuz altı kaza var. Her sene onar mektep ilave edilirse her kazanın bu husustaki ihtiyacı izale edilmiş olur tarzında ki ifadem zabta geçmemiş. Derc edilsin.

Reis-i Sani - Peki. O suretle tashih ve ilave olunsun.

(Aydın, Manisa oktruva listelerinin müzakeresine ibtidar olundu.)

Neticede pirinç ve susam pisküvi ve ekmek mayası kilosunun okkaya tahvili Manisa'da tarhananın resimden istisnası [kuşyemi, susam, pirinç] beher kilosundan yerine beher

375 Va

okkasına iki ve yulaf, çavdar, darı, arpa, mısır, kabluca, alef, kokoroz, burçak, kepek, vesaire emsalinin] beher kilosunun yerine beher okkasından bir para ve hardal, böbrek kıyyesinden yirmi para ve sebze ve turşu konservelerinin Manisa'da ve Aydın'da beher kıyyesinden onar para, kutu içinde sebzelerin beher

kilosundan Manisa'da yirmişer para gömbelime şeklinde edaviye-i müstehazırının beher kutusu 250 gramı tecavüz etmemek üzere beher kutusundan Aydın ve Manisa'da bir kuruş alınması ve şekerin kıyyeye tahvili hindiba ve ada çayının resimden istisnası ve çikolata, kakao, çikolata ve şekerlemelerden kilo üzerinden vesairelerinin kilosu okkaya tebdilen her iki listede mevzu' resmin ibkası ve pekmezden imal edilecek her nev-i reçel vesairelerinde resimden istisnası ve ikinci fasılın dokuzuncu maddesinde ve Manisa cetvelinde merkum şerbetlerin ve Aydın listesinde ki zeytin yağının kilosunun okkaya tahvili va Manisa cetvelinde ki zeytin yağının kilosuna yirmi paranın okkaya tahviliyle on paraya tenzili ve sirke ve pekmezin istisnası Manisa'da gazoz ve nardanın şişelerinin beherinden ale-l-ıtlak beş para ahzı ve vilayet dahilinde çıkan maden sularının resimden istisnası ve haricden gelenlerin beher

375 Vb

şişesinden on para ve Aydın cetvelindeki [Şişe ile gelen müstehazır müsiller] in şişesinden yirmi para [Edaviye-i müstehazıra şişe derununda] kilerin beherinden bir kuruş ahzı ve yerli sabunların resimden istisnası ve hariçden gelecek sabunlara mevzu' resmin ibkası Aydın'da ki balık yağının kilosundan bir kuruş ve Manisa ve aydın'da susam, bezir, Konza yağlarıyla sair yabani yağların okkasından onar para alınması ve üzümden dahilde imal olunacak ispirotoların resminden istisnası ve memalik-i ecnebiyeden gelecek rakı ve şarabın beher kilosundan üç ve Memalik-i Osmaniye ma'mulatının beher kilosundan birer kuruş ve keزالık memalik-i ecnebiyeden gelecek biraların kilosundan on para alınması ve petrol hakkında makam-ı aidinden vuku' bulan istizane gelecek cevap üzerine muamele ifası ve benzinin kilosundan beş nef t yağı ile naftalinin kilosundan on para ve maadan ve kok kömürünün beher yüz kilosundan yirmi para ahzı ve Manisa'da odun ve kömürün her nev-i yaş ot yonca ile saman ve kuru ot ve sapın resminden istisnası Aydın'da lastik ve ma'mulatu linoyum, muşamma beher yüz kilosundan Aydın'da beş kuruş ahzı ve tuğla, kiremit ve kireç ve çimentoya İzmir'de olduğu gibi resm

376 Va

vazi' kaba kerestelerin beher metro mekaibinden beş kuruş ve fabrika ma'mulatından onbeş kuruş alınması takarrür etmiştir.

Cevdet Efendi-Manisa-Kanunda olmayıpta Manisa cemiyet belediyesince bir takım şeylere daha resim tarh olmuş. Bunları nokta-ı nazarımca kabul edelim.

Fahri Bey-Ödemiş-Olamaz.

Reişt Bey-Aydın-Kanuna mugayirdir.

Hamdi Bey-Aydın-Kanun haricinde resim tarh olunamaz.

Reis-i Sani - Beş dakika kadar teneffüs edelim. [Muvafık, muvafık]

[Beş dakika sonra meclis-i umumi tekrar Tevfik Paşa'nın taht-ı riyasetinde ictima' etti.]

Reis-i Sani - Efendim, Cevdet Efendi'nin dediği mesele hakkında kanunda münderiç madde okunacak.

[Madde-i kanuniye okundu.]

Reis-i Sani - Efendim, cetvelde muharrer olmayan eşya üzerine resim tarhı caiz değil. Kanun böyle diyor. Bunun haricinde Manisa cemiyet-i belediyesince vaz'olunan rüsumun cetvelden tayy ve ihracı lazım geliyor. Çıkarılmalı mı? [Evet, evet tabii sadaları] Peki, ihracı takarrür etti. Cumartesi kaza cetvelleri tetkik olunacak. Şimdi müzakereye hitam veriyorum.

376 Vb

2.22. Yirmi İkinci İctima'

Fi 21 Şubat Sene 330cumartesi

Ba'de-z-zevâl

Saat: 3.05

Meclis-i umumi-i vilayet taht-ı riyaset penahide aza Rıza Bey'le, Bekir Behlül, Tacir Halil, Müderris Hafız Ali, Mesrop Simonyan, Yosef İsterogoEfendiler -İzmir-, Halid Efendi -Urla-, Fahri Bey, Hacı Mümtaz, Lütfi Efendiler- Ödemiş-,Sadık Efendi-Bayındır-, Rahmi Bey, Mustafa Efendi-Bergama -, Hacı İsmail, İsmail Faiz Efendiler -Tire -, Abdüllatif Efendi - Çeşme-, Sırrı Efendi - Foça -, İbrahim Refik Bey-Karaburun-, Rıfat Efendi-Menemen-, Sabri Bey-Seferihisar-, Hacı Mehmet Emin Efendi, Hamdi, Reşit, Kazım Nuri, Beyler - Aydın -,Mustafa Efendi-Karacasu-, Hacı Mehmet, Sadık Efendiler-Nazilli-, Fuat Bey-Çine-, Hasan Fehmi Efendi - Bozdoğan -, Ahmet Ziya Efendi, Yusuf Bey - Denizli -, Hüseyin ve Osman Efendiler -Çal -,Ali Bey-Buldan-, İsmail Efendi-Sarayköy-, Hacı Mehmet Efendi- Tavas-, Arif Efendi-Garbi Karaağaç-, Enver Bey -Akhisar -, Galib Bey -Alaşehir -, Fikri Bey- Kasaba-, Rüştü Bey-Salihli-,Yusuf Rıza Efendi- Soma-, Fahri Bey-Kırkağaç -, Halil Efendi-Kula-,

Cevdet ve Halid Efendiler-Manisa-, Cevdet Bey-Eşme-, den ceman elli zatdan mürekkebi olarak akd-ı ictima eyledi.

377 Va

Reis-Ziraat programı ne oldu? Hazırlandı mı?

Kazım Nuri Bey-Encümen ikmal vazife etti. Raporunu henüz tebyiz etmedi. Tebyiz ettikten sonra takdim edeceğim. İşte müsveddesi almadadır.

Reis- Zararı yok. Şimdi böyle müsvedde halinde okunsun. Vaktimiz yok.

[Ziraat encümeninin suret-i atide münderiç layihası okundu.]

Meclis-i Umumi-i Vilayet Riyaset Celilesine

Derd-i ihtiyaç içinde kıvranan çiftçiliğin refah ve terakkisini kefil beş senelik program tanzimi maksadıyla tevzif edilen encümenimiz ziraitatin en mühim meselesi olan iktisad-ı ziraiyeye bilhassa fazla ehemmiyet atf ederek bu vadideki netayic -i tetkikat ve tatbiatına istinat eden mütaleatını heyet-i umumiyenin nazar-ı tetkikine arz ile şâhrâh temeddünde en ileri giden milletlerin en mühim amel ve refah ve terakkisi olan müessesat-ı iktisadiye-i ziraiyenin memleketimizde de husul ve te'sirini te'min edecek mukarrerat mesude ittihazına muvaffakiyetini cenab-ı hakkın latif ve kereminden ümit ve intizar eyler.

377 Vb

Memleketimizin bir çiftçi memleketi olduğu ve binâ'enaleyh onun ilerlemesi ziraatin te'min-i terakkisi ile kabul olunabileceği kaziyesi tekriri ibzal edilen hakikatlerden olmadığı halde maa-t-teessüf bu ana kadar çiftçinin engellerini ve esbab-ı terakkisini keşif ve tayinde isabet ve infak edememeliğimiz terakkiyat-ı ziraiye namına pek çok para ve emeklerimizin israfına ve ba husus bir daha avdet etmesi ihtimali olmayan pek kıymettar zamanların ziyasına sebebiyet vermiş ve bu gün pek acı bir hakikat olmak üzere hepimizin teslim ettiği vechile çiftçiliğimiz belki tedenni etmiş ve fakat yazık ki âlan bir hatve-i terakki bile atamamıştır. Hâlbuki Efendiler milletçe, devletçe ati ve istikbalimiz için bu meselenin ehemmiyet-i azamesi vardır.

Milletlerin istikbal ve istiklallerini koruyan hükümetlerin savet ve şefketi ve hatta hayat ve memarı kendi ümitlerinin servet ve seman, izan ve irfanına bağlıdır. Milletın kitle-i kesifesini teşkil eden çiftçilerimizin halini bu gün bu noktadan tetkik eden dürbin bir nazarın yeşememesi mümkün değildir.

Binâenaleyh halk bu en mühim ve en dakik meselesi üzerinde ısrar ile tevkif ederek çiftçinin kazancını

378 Va

yükseltecek, kesesini kabartacak acil çareler bulmak gerekir. Aşıkardır ki çiftçilikte gaye te'min-i temettuatır. Hiç şüphesiz en müterakki, çiftçi tarlasını buharlı pulluklarla zira' eden değil her ne vasıtaya müracaat ederse etsin sathı mahdud üzerinden en yüksek kar ve kazanç te'min edendir.

Memleketimizin çiftçiliği bu nokta-i nazardan tetkik edilecek olursa te'min-i servet eden şubat istihsaliye meyanında en geride kalan ve çok defa kuvvet yevmiyi bile vermeyen en akim sanataın çiftçilik olduğu görülüyor. Maadamızın en bhir delili diğerlerine nisbet çiftçiler arasında zengin şurada dursun derç-i ihtiyaç ile malul olmayan kimselerin akli kalil derecesinde bulunmasıdır. Fil hakika vilayetin heyet-i umumiyesine bakılınca bu sınıf halk arasında câ-be-câ parlayan bir iki sima görülürsede biraz tetkik edilince bunların çiftçinin masrafına iştirak etmeyip yalnız hasılat-ı gayr-ı safiyesinden hisse alan ve hatta bazen de yarıcısının masraf için muhtaç olduğu parayı fahiş şerait ile ikraz ederek? sanataına mezc eden büyük

378 Vb

arazi sahipleri olduğu derhal nazara çarpar.

Çiftçilik memleketimizin kazanç te'min etmeyen veya pek az kar bırakan bir sanat olduğu hakikatini teslim ettiğinden sonra bittabi bunun esbabını taharri etmek gerektir.

Ziraat ve ziraiyat üzerine su-i te'sir icra ettiği gayr-ı kabil inkâr olan asayiş ve bilhassa asayiş-i ziraiye, deştiban ve köy bekcileri gibi teşkilatın fıkdanı hususi nazar-ı durbin vilayet penahiye arz edilerek az zaman zarfında vücud verdikleri pek çok asar-ı meşkûre ile istikbal hakkında bize mes'ut ümitler bahş eden zaat-ı riyaset penahilerinin dahi idarelerine terk edildikten sonra nazar-ı dikkate alınacak nokta-i arazi ve işletme meseleleri inhisar eder.

Memalik mütemedine mesail-i iktisadiye ve hatta ictimaiyesi meyanında günden güne ehemmiyet ve azameti artan istihsale azime vesaire veya çiftçilikteki tabiri vechile arazinin büyük parçalara veya küçük parçalara aksama ayırması mes'elesini bizde nüfusun henüz tekasif-i tabiyesini bulmadığı vechile ekseriyatla

herkesin az çok araziye sahip ve hatta müteşebbis ameller için yalnız açılmasıyla tesâhub

379 Va

edilecek birçok arazi-i münbahia ve ca- be- ca yabani zeytinlikleriyle bulunabildiği nazar-ı dikkate alındığı takdirde arz ve tesâhub arz meselesinin bizim için henüz bir mes'ele haline bile girmediğini teslim etmek iktiza eder. Temettü üzerine te'sir-i azimi olan arazinin kuvve-i inbatıyesine gelince cenab-ı hakka bin şükür bizim topraklarımız komşularımıza haset ettirecek derecede fakir olmak şurada dursun belki mahsut âlem olacak kadar zengindir.

Şu halde kazancın mühim bir kısmını bali' eden ve bittabi bizim dairede tetkik ve salahiyetiyimizin haricinde kalan vergilerde bilhassa aşarda tenzilat icrası veyahut pek sekem olan bu verginin maktuiyete kalbi hususunu meclis-i mali ve hükümet-i merkiziyenin nazarı insafına terk etmedikten sonra asıl meselenin en ruhlu noktası olan işletme meselesine ve o meyanda memleketimizde erkan-ı istihsalatın en nazlısı ve binaenaleyh en şerir ve en haksız olan sermaye yani işin en can alacak noktası üzerine parmağımızı koymuş oluruz.

Malumdur ki çiftçilik istikbale avans yapan bir sanattır. Çiftçi bir mahsul ederek

379 Vb

etmek için toprağın ihzarından başlayarak hasata kadar mütemadiyen masraf yapmak mecburiyetindedir. Bu masraflar tahlil edilecek olursa çiftlik tefcir, erva ve iska te'sisatından çapaya, harmana kadar mukabilleri uzun veya kısa bir zamanda bazen maksaten, bazen defaten istirdat edilen aksama ayırdığı görülür ki buna nazaran müterakki memleketlerde en kısa vadelerden başlayarakta yetmiş sene müddete kadar ziraa ikrazatında bulunan muhtelif müessesat-ı iktisadiye vücuda gelmiştir. Bizde ise azami dokuz on sene müddetle ikraz eden ziraat bankası istisna edilecek olursa ziraa itibar eden hemen hiçbir müessese-i iktisadi yoktur. Menahis'il- mecmu' beş milyondan araziye malik bulunan masarın emlak bankasının bizim bankamızın üç dört misli sermayeye malik bulunduğu ve Hâlbuki memleketimizin vüs'atı masarın sahha-i mezruasıyla kıyas kabul etmeyecek derecede olduğu nazar-ı dikkate alınacak olursa ziraat bankasının memlekete yardımının ihtiyacın ne kadar dünde bulunduğu derhal tezahür eder. Zaten de itibar-ı ziraiyenin layıkıyla inkişaf etmediği yerlerde emlak ve arazi üzerine muamele yapan bankalar maksat-ı te'min etmediğinden

380 Va

maada bütün bütün makûs neticeler istihsal etmişlerdir. Bu, memleketimizde böyle olduğu gibi Mısır'da da hemen hemen bunun gibi olmuş mısır fidanları yavaş yavaş felahların ellerinden çıkarak büyük sermayedarların kabze-i tasarrufuna girmeye başlamıştır.

Biz bu mes'elenin esbabı ve evamilini itinaddan ictinaben burada şer ve izah etmekten vazgeçerek muktezi sanatı mahsulünü yetiştirmek için istihsalatının – en mes'ut bir hasatla- asgari yüzde yetmiş beşini toprağa avanis etmek mecburiyetinde bulunan ziraatin kendisine lazım olan parayı ne suretle ve ne gibi şerayit tahtında tedarik ettiğini kısaca hatırlatarak bu şeriyatin tadil ve ıslahı neye mütevakıf olduğunu şer ve Beyana çalışacağız.

Hepimizin bildiği hakikatlerden biride bizim tasarruf ve iktisada pek az riayetkâr olmamızdır. Eğer devairimizde istatistik neşr etmek adet hanesi cari olmuş olsaydı bu marazın servet-i umumiye ve milliyemiz üzerinde ne müthiş te'sirat etmiş olduğunu görür ve belki daha evvel mütenebbi olurdu. Semere-i tasarrufu olarak işletme sermayesine tamamen malik olamayan ve olanlar

380 Vb

içinde de ahval-i iktisadiye ve ziraiyenin tahvil-i aynisiyle birdenbire bu zümreye dâhil olupta bugün maa-t-teessüf ekseriyat-ı azimiyeyi teşkil eden çiftçilerimiz sanaatleri için lazım gelen sermayeyi ya yüzde yirmiden itibaren yüzde yüz ve hatta daha ziyade fahiş faizler vererek, atmış atmış yüz atmış. Da şuna iki yüz elli de faiz, ypb katip iki yüz elli kuruştan bir senet !! Diyen melun müracacılara boyun eğmek ve yahut mahsulünü idrak etmezden evvel yok pahasına satmak suretiyle tedarik etmektedirler. İzmir muhiyetinin haricine çıkmamış ve ba husus bir zaman kesesinin dibini görmek betbahtlığına uğramamış olan bazı zevat ihtimal bu sözlerde biraz mübala görecekler. Fakat o derdi yakından gören ve duyan bu acı hakikatle her zaman karşıya gelen biz taşralılar her gün bu sarsar ihtikârla sönüp kararar nice yurtlar ve ocaklar gördüğümüz gibi arzu edenlere yüz lira ile sarraflığa veya komisyonculuğa başlayıp büyüüp içindekinden sonra iki üç sene zarfında iki bin liralık bir servete memalik olan Türk'ten maada her milletten bir alayı soyguncuları parmaklarımızla ira edebiliriz.

381 Va

Bu sefalet-i iktisadiye içinde yüzen zavallı köylü ve çiftçinin gaye-i hayaliyesi nedir Efendiler biliyor musunuz? Vergisini verdikten sonra hiçbir zaman ödemek

saadetine nail olamadığı borcunu vermek bir gece olsun düşünmeden uyuyabilmek. Bu gün bir hakikat müttehîşedir. Bizim zavallı yurdumuzun uryan çiftçileri yazın kızgın, kışın haşın kamçıları altında çoluk çocuğuyla boğaz tokluğuna bizden olmadığından maada hatta çoğu bize düşman olan sermayedar. Ve tüccarların doymak bilmeyen keselerini doldurmak için çalışırlar. Onu esaretten kurtarmak, sermaye ve refah vermek bu meclis-i alinin en ulvi ve en mukaddes ve binâenaleyhher şeyden akdem lazıme yi ifa bir vazifesidir. Bu gayeye ne suretle ereceğiz? İşte mesele...

Müsavimen arz edelim ki encümeniniz bu meselenin hallini, ziraa lazım olan sermayenin tedariki ile onu çiftçilere mâl etmek keyfiyetini ve haleten hatıra geleceği vechile yine sermayedarlardan toplamak onların lütfuna sığınmak gerivesine düşmemiştir. Bir çiftçiyi yine çiftçiye destek ederek kurtarmak, emel ve iddiasındayız.

381 Vb

Her memleketin iktisadiyesinde sihrîkar bir te'sir icra eden teavün şirketleri tabir-i umumi ve Beynel milelîyesiyle kooperatiflerin bizim memleketimizin çiftçiliği üzerinde de feyizdar ve hayat-bahş bir te'sir icra edeceğine kanaat kamilemiz variddir. Her yerde sermayedarlık ve sendikalizmin taht-ı te'sirinde doğan bu meslek ve onun müessesatı aksi te'sire müsavi olduğu hakikat-ı riya ziye ve hikemiyesinin iktisadiyatta da aynen hükümrân olduğunu celiyen ihsar ve ispat eylemiştir. Yalnız tatbıkatta isabet etmek ve yaranın nev'ine göre merhem vurmak lazımdır ki biz bu noktaya erişebilmek için Avrupada ki kooperatifler hakkındaki icra ettiğiniz tetkikatı hulasaten ber vech-i zir kayıt ediyoruz.

Kooperatifler iş tugal ettikleri işe nazaran (1) istihlak, (2) itibar, (3) istihsal kooperatifleri namıyla üç kısım a tefrik edilebilirler. Hadd-ı zatında üçe ayrılan bu nev-i şirketlerin muamelatta çok defa birleştikleri ve mesela bir istihlak kooperatifinin aynı zamanda hem ikrazat ve hemde istihsal hususatiyla iş tugal ettiği vakıadır.

İktisadiyatta başkaca bir gaye-i ictimaiye

382 Va

Takip eden ...? Kooperatiflerin her üç hususla da alel derecat iş tugal etmeleri sayesinde gayet parlak netayic istihsal edileceği ve bil-netice pek mühim bir inkılab-ı iktisadi ve ictimaiyenin husule geleceği kanaatındadır.

Bir zümreden olan birçok kişilerin istihlak için muhtaç oldukları şeyleri toptan tedarik ve Beyinlerinde tevzi etmeleri esasına müstenit olan istihlak kooperatifleri şekil itibariyle yeni bir şey değilse de bu nev-i şirketler iptida İngiltere’de 1820-1850 arasında tanzim ve tensik edilmiş ve her memleketten ziyade orada terakki ve teksir etmiştir. Bu kabil şirketleri bir mahiyet-i ictimaiye ve ahlakiyeleri de vardır. Maksatları ber vech-i Ati hülasa edilebilir.

(1) Her nev-i eşya toptan satın alındığı için perakendecilerin hile ve ihtikâr ve taşışatından müstehlikleri vakaya etmek.

(2) Perakendecilerin kararını şerikeye mal ve onların tasarruflarını te’min etmek.

(3) Kütüphaneler küşad ve umumi konferanslar i’tası suretiyle şürekâsının ve amelenin seviye-i fikriyesini yükseltmek.

382 Vb

Bu tarz şirketlerin sendikalizmi sermaye darlığı batırmak için vesaid-i kanuniye ve siyasiyeye müracaat etmek gibi maksadı takip edenleri de vardır ki Belçikalıların (Vurvit) şirketi bunların en mühimlerindenidir.

İstihlak şirketlerinin en mühimi bunların muhid-i zuhuru olan İngiltere’de ki (Rochdale) şirkettir ki bu şirketin yukarıda Beyan edildiği vechile istihsal işiyle de iştilal ederek bir büyük mağaza ve birçok şubelerinden maada bir değirmen ve iplik fabrikası da vardır.

Şirket-i ibtida ismini aldığı Manchester şehrinin civarında ki Rochdale kasabasında 28 amelenin ithadıyla teşekkül etmiştir. Bunlar ibtida 1844 senesinde haftada iki pens [Yani ael takrib bir kuruş] vermek suretiyle Beyinlerinde 28 İngiliz lirası topladıktan sonra ufak bir mağaza açarak işe başlamışlardır. Ve kendilerine lazım olan şeyleri o mağazadan aldıkları gibi başkalarına daha ucuz fiyata satmak üzere işe girişmişlerdir. Şirket bir sene sonra şürekâsının adedi yetmiş dörde ve sermayesinde 4500 franga baliğ olup yaptıkları 17.750

383 Va

Franklık muameleden 550 franklık safi kar temin etmişlerdir. Şirket ilk hatve-muvaffakiyetini bu suretle attıktan sonra gulane adımlarla ilerlemeye başlamış, 1891 senesinde şürekâsının adedi 11.647 kişiye baliğ olduğu gibi 7.400.000 franga baliğ olan sermayesi 1.305.000 frank kar temin etmiştir.

Rochdale şirketinin bu muvaffakiyeti İngiltere hayat-ı iktisadiyesi üzerinde mühim bir te’sir icra etmiş 1893 senesinde bu sınıf şirketlerin adedi

1624'e ve şürekasının miktarıda 1.191.369'a vasıl olmuştur. Netice cidden hayete ifzaddır. O sene zarfında 1624 istihlak şirketinin sermayesi mecmu-i 331.462.050 muameleleri mecmu-i 1.214.294.650 franga reside olduğu gibi temettualarının Yekûnü de 119.350.750 franga kadar yükselmiştir.

Almanya'nın 1891 istatistikleri bu kabilden ancak 1112 şirket kaydedmiştir. Ekseriyesi küçük olan bu şirketler içinde en ziyade zikre şayan Preslav şirkettir ki alınan eşyanın yüzde onu nisbette temettu' tevzi eder. Aynı sene zarfında 31214 şirketten mürekkeb bulunan iş bu şirket yaptığı

383 Vb

11.600.000 franlık ciroya 1.298.000 frank kazanç te'min etmiştir.

Fransa'nın sendika ağır kolları bu nev-i şirketler meyana dâhil olabilir.

Fransa'da ziraat sendikaları ziraa muhtaç olduğu tohumu ve bilhassa kimyevi gübre ve alat ve edevat-ı ziraiyeyi tedarik etmek maksadıyla teşkil edilmiştir. Bunların teşekkülünden evvel Fransa ziraatının kimyevi gübrelerden istifadesi hemen hiç münzilesinde ve bu nev-i gübreler ekseriye mağşuş ve itimada gayr-ı layık iken bunlar kimyevi gübrelerin çiftçilikteki tesir-i feyzane gibi ehemmiyetle nazar-ı dikkate alarak gübreleri toptan tedarik etmek ve laboratuvarlarında tahlil ederek tağşışatın önünü almak ve bazende bizzat kendileri kimyevi gübre fabrikaları idhası suretiyle saf gübre tedarik ile kendi şürekasına tevzi' etmeleri sayesinde Fransa hayat-ı ziraiyesine feyyaz bir te'sir icra etmiştir.

1906 tarih-i efrenkiye miktarı 3500 e varan sendikalar 700.000 şerik kaydetmişler ve elli kadar ettihad guruplarına ayrılarak 200 milyon franklık iş görmüşlerdir. Fakat bu şirketler kimyevi gübreler

384 Va

Hakkındaki muvaffakiyetlerini alat-ı ziraiyeye pekte teşmile muvafık olamamışlardır.

Bizim maralizger zirai istihlak şirketlerine ihtiyacımız derkar olmakla beraber en ziyade ihtikârın ve sermayenin zebunu olduğumuz için bunlara ihtiyacımızı üçüncü derecede ad ile teşkilini atıye terk veyahut acilen teşkil ve ta'mimi arzusunda bulunduğumuz itibar ve istihsal [Veya tabir-i sahihiyle satış] kooperatiflerini vazife-i usuliyelerini hüsn-ü ifa ettikten sonra sendika ağır kol ve istihlak şirketlerinin vezai fiyle tevzif etmeliğimiz lazımdır.

İtibar kooperatiflerinin muvaffakiyetle tatbik ve te'sis edildiği mahal Almanyadır. Bu nev-i şirketleri ilk defa olmak üzere Almanya'da ihdas ve tatbik muvafık olan Schulze Delitzsch, Raiffesien fikir ve kanaatimizce Almanlığın en yüksek simalarından madud iki büyük vatanperverdir. Bunlardan evvelkisi 1808 tarihinde Lic şehrinde ve diğeride ondan on sene sonra dünyaya gelmiştir. Schulze büyük istihsalatın gittikçe mütevasıt ve küçük fabrikatörü müstakil ameleyi öldürdüğünü görmekten müteessir ve mazrub olarak bunların muhtaç olduğu mevad-ı ibtidaiyeyi

384 Vb

Kolaylıkla tedarik edebilmek için 1848 tarihinde iki şirket tesis etmiştir. Bu zat-ı mühremi amele, fabrikatör zirai mesuliyet namahduda ile teşrik ederek sermayedarların tahakkümünden kurtarmak usulünün adeta mucididirler Schulze ilk tesis ettiği şirketlerden maada küçük fabrikatörler ve avamın şerait-i itibarını tadil ve ıslah ve onlara kredi küşad etmek maksadıyla 1852-1855 tarihinde evvelkilere zamiyeten daha yedi aded avam bankası vücuda getirmiş sermayesinin en mühim kısmı namus ve haysiyeti olan kendi şirketine uzun vadeli hissesinden satarak sermayedar yapmak ve aynı zamanda muhtaç olduğu mevad-ı ibtidaiyeyi tedarik etmek için onlara nisbeten üç yüz faizle avans vermek suretiyle işe başlayan iş bu bankalar az zamanda cidden mühim muvaffakiyetler istihsal ettikleri için adedleri teksir etmiş ve Schulze bunları bir noktada tevhid ederek memlekete daha nafi hizmetler ifasına muvaffak olmak için 1859 tarihinde hepsi Alman şirketleri ajansı idare-i merkeziyesi namıyla bir heyet-i ettihadiyeye ithal ve kendisinde riyasetine deruhde ve ifa etmiştir. Hakikaten bankaların Alman

385 Va

sanayine şayan-ı hayret hizmetleri dokunmuş ve 1882 tarihinde bu nev-i itibar şirketlerini adedi 52.221 sermayeleri 120-150 milyon ve Yekûn muameleleri de 2 milyar franga balığ olmuş ve dört milyon frankta tediyat vuku bulmuş aynı sene zarfında azanın miktarı 51.200.000 reside olmuştur. Schulze milletdaşlarını tasarrufa alıştırmak için şürekâyı hissedar yapmış ve tasarrufu yükseltmek üzere hisselerin miktarını yüksek olarak tayin ve herkesi uzun bir müddet zarfında hisselerin te'diyesine mecbur etmiş ve onları tahris etmek maksadıyla temettu' tevzii esasını kabul ve aynı zamanda bu temettuatın herkesi celb ve cezb edebilecek bir miktarda olabilmesi için Raiffeisen'de olduğu gibi ikrazat faizlerinin tenkisi cihetinden ictinab etmiştir.

Bundan takriben yetmiş sene evvel tabiki bizim şimdiki halimiz gibi ziraatin i'tirasızlık yüzünden çektiği sıkıntı ve odadaki fahiş faizlerden cidden müteessir olan ve Raiffeisen'den çiftçilere ucuz faiz ile para ikraz edebilmek maksadıyla ilk bankasını 1849 tarihide

385 Vb

Almanya'nın?kasabasında tesis ve küşada muvafak olmuştur.

Çiftçilerin arazi ve emlak sahibi olmakla beraber sermayedarların esnaf ve tüccar kadar itibariyesine masar olamadığını gören bu zat onların şahsi itibarlarını tanzim edebilmek için ilk bankasını ...?İleri gelen atmış zürran mesuliyet namahsude ile yekdiğerine kefil olması esası üzerine teşkil ederk ibtidai 750 frank istikrazına muvaffak olmuş ve iş bu sermayeyi istikraz faizinden daha yüksek bir nema ile namus ve haysiyeti mücerreb olan şürekâsına ikraz ve senedat-ı mezkûreyi cerr ve suretle tekrar istikraz ve ifraz muamelesine başlamış ve muvaffakiyetle tedvir-i umur eden bu küçük kasacık memlekette misal teşkil etmiş ve ilk seneleri neşv ü nema bataetle devam ederek 1853 ve 1868 tarihlerinde daha üç kasa küşadına muvafık olmuştur. Fakat bundan sonra bu kasaları ehemmiyet ve kıymeti umumun masharı takdiri olmağla başladığından?dikkat ettiği 1888 senesinde miktarı 862'ye baliğ olmuş ve hali hazırda ise beş bini tecavüz ettiği gibi şürekasının adedide üç yüz binden fazla bir

386 Va

raddeye vasıl olmuştur. İbtida hiç sermayesiz olmak üzere teşkil edilen bu nev-i bankaların sermaye-i zatiyeleri sarf ikraz ile istikraz faizlerinin farkından mütehasıl şayan-ı ehemmiyet bir Yekûne baliğ olmuş ve son senelerde Almanya koperatif kanunu hisse ve taksim temettu' esasına ta'mim edildiği için şürekâsından bir hisse iştirak kabul ve pek cüz'i bir temettu' [Beher şahsa 60 santim] tevzine başlamıştır.

Sosyalistler bu nev-i kooperatifler sayesinde hadd-ı zatında müsmir olmayıp sai' semeredâr kılan bir vasıttan ibaret telakki ettikleri sermayenin bila-faiz iadesi suretle hayat-ı iktisadiye ve ictimaiye de pek mühim bir inkılabın husule geleceği kanaatini kuvetle serd için adeta bir hak kazanmış oluyorlar.

Sermayenin istidat mutlak ile hükümrân olduğu memleketimiz için şu hal ne kadar şayan-ı hayret bir tecellidir. Raiffesien ile Schulze avam bankaları arasındaki en mühim fark işte bu noktadadır. İkicisinde hissedar kayd ve temettu'

tevzi' esası olarak kabul eylediği halde birincide bu kanuna riayet için bir söz almak üzere telakki edilmiştir.

386 Vb

Raiffesien bankalarının başkaca bir mahiyet-i diniye ve ahlaklarında vardır. Bunlar kendi şürekâsının suyu fikriyesini yükseltmeye çalıştıkları gibi temettatlarından ayırdıkları bir miktar ile kendi daire-i muameleleri dâhilinde müessesat-ı hayriyeye yardım eder veya menafii umumiyeye hadim bir müessese vücuda getirirler. Hükümette bunların mar'ül-zikr mahiyet-i hayırkarlarını muhafazaya sami olduğu için son zamanlarda neşr ettiği bir kanunla Raiffesien bankalarından menafi-i umumiyeye başkaca ve madden ifa-ı hizmet etmeleri muamele icrasından adeta men etmiştir! İşte Alman şevket-i iktisadiyesin en büyük temelleri...

İtalya'da ki avam bankalarının temeli Schulze ve Raiffesien bankaları esasatı mezc ve tadil ve İtalyanların pek kadim olan meşreb-i iştirak ve banka muamelatına me'lufiyetleri ile tavafuk ediyor. 1866 senesinde Luzatti tarafından ilk defa olmak üzere Milan şehrinde vaz olmuştur. Bidayetinde birkaç azanın on ayda maksaten 50 frank hisse ve 25 frank duhuliye vermesinden mütehasıl 70 frank sermaye ile küşad edilen bu bankanın bu gün Milan'da ki idare-i merkeziyesi 150 memur ve 100'den fazla hademe ile idare edilen muazzam

387 Va

ve muhteşem bir bina dahilindedirki 1889 tarihinde sermayesi 848.850 fraga baliğ olmuş ve üç yüzü mütecaviz avam bankasıyla muamele yaparak 10.500 temettu' tevzi' etmiştir. İtibar kooperatifleri Fransa'da her ne sebepten ise diğer memleketler kadar mazhar-ı rabet olamamış ve hükümetin birçok teşvikatına rağmen bilnisbe adedleri mağdud kalmıştır. Fransa'da itibar şirketi 1885 tarihinde teşkil edilmiştir. Fransa bankasının kısa vade ile ikrazatta bulunduğu için bu kabil şirketlere yardımı dokunmadığını gören Fransız hükümeti bankasından [CAÏNEREGINAL] mıntika bankaları vasıtasıyla ikraz edilmek üzere kırk milyon frank ve birde Fransa bankasının temetuatından hükümete ait kısmı olanan 5-6 milyon frangi tahsis eylemiştir. Hükümetin bilafaiz vilayet mıntika bankalarına tevdi'ettiği bu mebla-ı mezkûr bankalar pek dîn bir faizle iş bu kooperatiflere ikraz etmektedirler.

Fransa hükümetinin yardımı yalnız bu nev-i şirketler has ve münhasır değildir. İstihsal üzerine muamele yapan kooperatiflerede

387 Vb

hükümet 1906 kanunuyla on milyon frank tahsis ve ifraz eylemiş ve yalnız kooperatifi olmasını ve temettu' sermaye üzerine değil Rochdale usulüyle şürekânın alım ve satımı üzerine tevzi' etmesini ve şirketin hiç olmazsa hükümetin ikraz edeceği sermayenin dörtte biri kadar sermaye sahibi olmasını şart-ı esas olarak kabul etmiştir. Şerbetçilik, sütçülük ve yumurta ve buna mümasil mahsulat-ı ziraiye üzerine muamele yapan bu nev şirketlerin İsviçre, Danimarka ve Avusturya'da pek çok mümasilleri vardır.

Müşterek bir ambara vaz ederek bağdehu satış [CORNHAUSN] Almanya'da pek müfit neticeler vermiştir. Böyle umumi ambarlarda buğdayı daha iyi muhafaza eylediği ve ba-husus daha iyi fiyatlarla satıldığı gibi bunların makbuz mukabilinde verdikleri ve orantılar piyasada tedavül ettiğinden bir çiftçi dilediği zaman buğdayını nakde kalb veya orantı terhin ederek kendiine lazım olan parayı tedarike iktidar peyda etmiştir.

Bunlardan maada daire-i tetkikimize dâhil olan müessesat-ı iktisadiye meyanında çiftçilere pek hayatkar yardımı dokunan zirai sigortalar vardır ki çiftçiyi ani tahvillerin

388 Va

husule getireceği her türlü zarardan vikaye maksadıyla teşkil edilmiş ve bunların adedi 1897'de 1484'e baliğ olmuşken Fransa hükümeti kendilerine tahsisat vermek esasını kabul ettiği için mikdarları az zaman zarfında pek ziyade teksir bu gün yalnız Fransa'da

	Aded
Hayvanat telefiyatına karşı	7294
Yangına karşı	1457
Doluya karşı	24
Her türlü kazaya karşı	4
Yekûn	8779

Sigorta şirketi vucud bulmuştur ki bunlara hükümet 1907 senesinde 120.000 frank tahsisat vermiştir.

Artık hülasa ediyoruz. Avrupa'da çiftçilik doluya, fırtınaya varıncaya kadar her türlü kaza ve beladan siyanet edildiği gibi icra-ı sanaat için muhtaç

oldukları sermayeyi bol bol ve pek ucuz faizler ile tedarik ettikleri ve mesela Almanya’da yalnız zirai kooperatiflerin ziraa senelik avanslar yenk mecmuu yedi milyar frank yani üç yüz milyon Osmanlı lirasından fazla bir raddeye balığ olduğu düşünülecek ve birde bizim zavallı çiftçilerimizin hal-i pürmelali nazar-ı dikkate

388 Vb

alınacak olursa aradaki fark tüylerimizi ürpertmesi gayr-ı kabildir. Meselenin teşrih edilen azimet ve dehşetine nazaran bizim memleketimizin terakki-i ziraiyesi namına bu koca ülkenin öteberisine ziraat fen memuru namıyla câ-be-câ memurlar yerleştirmek ne yaptığını ve ne yapmadığını bilmemekte cidden mazur olan bu zavallılarla memleketin usul-u ziraatını değiştirerek bu usullerin neticesinden terakki beklemek tabirimiz mazur görülsün şaşkınlıktan başka bir şey ile tavsif edilemez bu tabiki açıklıktan ölüm haline gelmiş bir adama gıda yerine İsveç usulü jimnastik ta’lim ederek peyda-ı kuvvet etmesini beklemek kadar gülünç bir oyalanmadan başka bir şey değildir.

Efendiler çiftçiliği ve memleketimizi kurtaracak isek bunun yolu iyi bilemeye iktisadiyat vaad edişindedir. İlk işimiz evvela çiftçiye lazım olan sermayeyi tedarik etmek ve mahsulünü nakde kalb ederken onu tüccara arz-ı ihtiyaç etmekten kurtararak değer fiyatla satabilmenin çarelerini bulmaktan ibarettir. İşte Aydın bankasıyla onun kooperatif satış şirketi bu vadide düşünülerek atılmış ilk kıymettar bir adımdır.

389 Va

Banka halen henüz zayıf olan sermayesiyle incir ziraatından mühim bir kısmını İzmir’in muhtekir komisyoncularına arz-ı ihtiyaç etmekten kurtardığı gibi şirkette memleketin iktisadiyatı üzerinden inzâr-ı teftiş ve teşvikine bir an ayırmayan hükümet ve onun vilayetimize şeref bahş olan muhterem mümessilinin pederane himaye ve muzaheretı sayesinde incir mahsulünün değerinden dün bir fiyatla satılmasına mani’ olmuştur. Bundan maada şirket kendi şürekasının mahsullerini hem herkesten yüksek bir fiyatla satmaya muvaffak olmuş ve hemde Eylül’den itibaren Kanun-u evvel gayesine kadar 35 lira sermaye ile işe başladığı halde 30.000 liraya yakın muamele yapmış bi’l-netice 050 lira safi kar temin etmiştir. Takip ettiğimiz gaye-i iktisadiye ayırabilmek maksadıyla diğer çiftçiler içinde bazı ta’dilat icrası suretiyle aynı usulü kabul ve yukarıdan biri şerh ve izah edilen kooperatif meselelerini meşk-i taklid ittihaz etmek İtalyanların ve Macarların yaptığı gibi Almanların yaptığı gibi Almanların Schulze ve Raiffesien esaslarını

bizim memleketimizin ihtiyaç ve kabiliyetiyle tevfiik etmek gerektir. Bu esasat içinde bizce en mühimi mesuliyet na-mehdume dosdoğrudur. Memlekette fikir

389 Vb

iştirak pek geri ve esasen yukarıda şerh ve izah ettiğimiz vechile sermayenin bizde kıymeti pek yüksek olduğu için anonim esasatı dâhilinde herkesten sadece sermaye toplamak suretiyle işe girişmek çıkmayacak bir yola sapmak demektir. Mesuliyet na- mahdudeyi aynen tatbik etmekte fikir teavünün pek az cari olduğu muhitimizde mümkün olamayacağından şürekaya hisse-i iştiraklarının beş misli bir mesuliyet tahmil ve herkesin hissesini de mesela on sene gibi uzun bir müddet zarfında pek ufak taksitlerle ve bazende mesela kooperatif incir şirketinin takip ettiği usul dairesinde kimsenin his edemeyeceği bir surette ceste ceste toplamak ve bu bankanın cezalanması için tül müddet intizara vaktimiz olmadığı cihetle sermayesini bir an evvel hadd-ı kifayeye eriştirmek için vilayetimiz dahilinde bulunan ziraat bankalarının meskûr bankalar kanunu mucebince bu vilayetin terakkiyat-ı ziraiyesine sarf edilmesi meşrud ve sat'i otuz bin lira sülûsan hisse-i temetuatinın beş sene bu bankanın sermayesine ilavesini taht-ı karara alarak bu kararın kanun mahiyetini iktisab etmesine teşebbüs etmek lazımdır.

Birde her memlekette olduğu gibi bizdede

390 Va

hükümetin teşkil edecek olan bu bankaya laakal bilâ-faiz yüz bin lira avans vermesini veyahut bu bankanın vücudundan vilayetin her sınıf zürra'ı müstefit olacağından yüz bin liraya balığ olacak kadar vilayet aşarına ufak bir miktarın zam ve bunun bir iki sene hükümet marifetiyle tahsil edilerek bankanın sermayesine ilavesi hususunu kararlaştırarak hükümetten icrasını temenni ve taleb eylemekliğimizi teklif ederiz. Ol-babda

Denizli	Ödemiş	Aydın	Aydın
Yusuf ziya	Fahrettin	Hamdi	Kazım Nuri
Manisa	Alaşehir	Menemen	
Halid	Galib	Rıfat	

Reis- Bu okundu başka bir şeyimiz yok. Yalnız encümn heyeti intihab olacak ondan sonra başka işimiz kalmaz. Zaten şu sırada hükümet umur-u mühimme ile iştilal ediyor. Bunun için meclise bu gün hitam veririz. Bana kalırsa

geçen seneki encümen azaları hakkında zannedersen kimsenin söyleyebilecek birşeyi yok. Münasib görürseniz onları tekrar ika edelim.

Cevdet Efendi- Manisa- İntihab yapılsında yine onlar olur kanunen intihab

390 Vb

icra edilmesi lazımdır.

Reis-Meclis mademki bunların ikasına taraftar ayrıca pusulalar tevzi'yle rey toplanmasına hacet yok. Şimdi onların ikasına karar veririz. Münasib olur işimizde çabuk bitirmiş oluruz.

Cevdet Efendi- Manisa- İntihab muamelesi bir şey değil Efendim yalnız rey toplanacak o kadar. Çabuk biter. Kanun ahkamıda muhafaza edilmiş olur.

Reis- Yeni reyle yazılsın. Toplansın. (aranın kaffesi cem edilerek tasnif olundu)

Reis-Efendim Rahmi Bey 44, Yusuf Bey 35, Sırrı Efendi 36, Mahmut Bey 24 kadar rey kazandılar. Encümen-i vilayet yine bunlardan teşekkül ediyor. Fahri Bey 10, Hafız Ali Efendi 13, Nazilli azası Hacı Mehmet Efendi 14, Cevdet Efendi 10 rey aldılar. Bunlarda aza mülazımı oluyor. Bu bitti.

Cevdet Efendi- Manisa- Efendim sene-i atıye yevmi ictima'nın şimdiden tayini lazım.

391 Va

İstanbul'a gönderiliyor. Bu sayede vaktiyle iradeye iktiranı te'min edilmiş olur.

Cevdet Efendi- Manisa- Teşrin-i sani ibtidası daha iyidir.

Hacı Mümtaz Efendi-Ödemiş-Kanun-ı evvel geçtir. O vakit biraz iş oluyor. Teşrin-i sani olursa daha iyidir. [Teşrin-i evvel daha iyi, hayır Teşrin-i sani olsun Kanun-ı evvel pek münasib olur sadaları.]

Reis-Reye koyacağım. Yevm-i ictima'

391 Vb

Olarak Kanun-ı evvel ibtidasını kabul edenler ellerini kaldırsın. (Eller kalkar) ekseriyet var. Kanun-ı evvel ibtidası olacak. Efendim başka işimiz yok. Meclise hitam veriyorum. İnşallah gelecek sene meclis-i âliniz içtima eder. Daha

müsmir ve muvaffakiyetli mukarrerat ittihaz eder. Bu sene gösterdiğiniz muavenetten dolayı arz-ı teşekkür ederim.

Hitam.

3. AYDIN VİLAYET MECLİSİNİN R. 1331 (M. 1915-16) KARARLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

3.1. Birinci İctima

Aydın vilayet meclisi 1331 (1915-1916) yıllık olağan görüşmelerini yapmak üzere 25 Kanun-Sâni 1330 (7 Şubat 1915) tarihinde saat 10.05'de İzmir vilayet konağında ilk oturumuna başlamıştır. Gündem gereğince toplantının başlayabilmesi için katılan üyelerin yoklaması yapılmıştır. Bu yoklama sonucuna göre üyeler ve katıldıkları kazalar belirtilmiştir.

İlk toplantıya meclisin diğer görevlileriyle birlikte otuz üye katılmıştır. Toplantıya Vali Rahmi Bey başkanlık etmiştir. Üyelerin katılımı kayda geçtikten sonra ikinci başkan ve kâtip seçilmesine geçilmiştir. Gizli oyla yapılan seçim sonucuna göre Tevfik Paşa 35 oyla ikinci başkan seçilmiştir. Seçimden sonra birinci oturum sona ermiştir. Aynı gün öğleden sonra saat 2.20 de ikinci oturuma başlanmıştır. Bu oturuma katılan kaza üyeleri belirtilmiştir. VI. İctima'da encümen-i vilayet bütçesi verilirken aza sayısı atmış olarak belirtilmiştir. Fakat Aydın Vilayeti Umum Meclisi'nce yapılan oturumlara katılım sayısı değişmekte olup yapılan yirmi iki ictima'ya toplamda en fazla elli dört azanın katılımı tesbit edilmiştir. İctima'lara katılan üyeler ve temsil ettikleri kazalar ise aşağıdaki gibidir.

1.Vali Rahmi Bey Efendi Tevfik Paşa, Rıza Bey, Bekir Behlül, Tacir Halil, Müderris Hafız Ali, Yosef İsterogo, Mesrop Simonyan Efendiler— İzmir

2. Urla — Halid Efendi

3. Ödemiş— Fahri Bey, Hacı Mümtaz ve Lütfi Efendiler

4. Bayındır— Sadık Efendi

5. Bergama— Mustafa Efendi, Rahmi Bey

6. Tire— İsmail Faiz ve Hacı İsmail Efendiler

7. Çeşme — Abdüllatif ve Ali Efendiler

8. Kuşadası— Hasan Bey

9. Karaburun— İbrahim Bey

10. Seferihisar— Sabri Bey

11. Nif— Hasan Tahsin Efendi
12. Aydın— Hacı Mehmet Emin Efendi, Hamdi, Reşit ve Kazım Nuri Beyler
13. Denizli—, Ahmet Ziya Efendi, Yusuf Bey
14. Bozdoğan— Hasan Fehmi Efendi,
15. Çal— Hüseyin, Osman Efendiler
16. Sarayköy— İsmail Efendi
17. Akhisar — Enver Bey
18. Alaşehir— Galib Bey
19. Demirci— Mustafa Efendi
20. Soma— Yusuf Rıza Efendi
21. Kasaba— Fikri Bey
22. Kırkağaç— Fahri Efendi
23. Gördes— Kazım Bey
24. Eşme— Mahmut Bey
25. Manisa—Cevdet ve Halid Efendiler
26. Buldan— Ali Bey
27. Foça— Hasan Bey Hüseyin Sırrı Efendi,
28. Menemen — Rıfat Efendi
29. Garbi Karaağaç— Mehmet Arif Efendi
30. Karacasu— Mustafa Efendi
31. Çine— Fuat Bey
32. Nazilli— Hacı Mehmet, Sadık Efendiler
33. Salihli— Rüşdi Bey
34. Tavas— Hacı Mehmet Efendi
35. Foçateyn— Sırrı Efendi
36. Söke— Hacı Halil Paşa

Görüşmelerde Aydın Vilayetinin genel sorunları üzerinde durulurken aynı zamanda sancak ve kaza temsilcileri buldukları bölgelerdeki görüşülen konularla ilgili eksiklikler ve yapılması gerekenler hakkında talep, öneri ve isteklerini dile getirmekle birlikte vilayetinle ilgili kararların alınmasında olumlu ve olumsuz fikir ve oyların ortaya koyarak görüşmelere katılım sağlamışlardır.

Vilayet genelinde eğitim, sağlık, ziraat, nafia, su işleri gibi konular görüşülerek vilayetin eksikliklerine ışık tutulmaya çalışılmış. Bu buhranlı dönem içerisinde yaşanan aksaklıklara çözüm arayışı içersine girilmiştir.

Bu bölümde, görüşülen konular metnin transkripsiyon kısmını da bilgi verdiğimiz için yapılan oturumlardaki görüşülen konuları temel hatlarıyla değerlendirmeye çalışacağız.

İlk oturumda Vali Rahmi Bey, bu güne kadar mecliste kendi döneminde yapılan işler hakkında açıklayıcı bir takririn okunmasını talep etmiştir. Zamanın dar olması nedeniyle takririn okunması öğleden sonraki oturuma sarkmış ve öğleden sonraki oturumda Muhasebe Müdürü Tahsin Bey tarafından takrir okunmuştur.

Takirde; Balkan Savaşını sürdüğü bir dönemde göreve başladığını söyleyen Vali Rahmi Bey, öncelikle memur maaşlarının ödenmesi, savaş nedeniyle Rumelide ki topraklarını terk etmek zorunda kalan muhacirin iskânı özellikle de bu muhacirlerin Aydın vilayeti sınırları içinde yaşayan Rumların terk ettikleri topraklara iskânın konusuyla uğraşıldığını belirtmektedir. Kendisinden önce ki Vali Nazım Paşa'nın valiliği döneminde bütçede tasarruf yapılmak zorunda kalındığını buna rağmen 1329 senesinin ilk dört ayında Daru'l-Muallimden mezun olan öğretmen sayısının az olması nedeniyle Rumeli muhacirinin elli altı kadın ve erkek öğretmenin görevlendirilerek eğitime verişlen önemi aktarmakta ve ayrıca bazı kazalarda kazanın geliri nisbetinde katkı sağlayacağı on iptidaiye inşaaının yapılmasına birçok okulun tadilatına ve yirmi dört okulkun yeniden inşaaına ve Aydın İdadi Mektebi Sultanisi'nde bütün ihtiyaçlarının karşılanmasına karar verildiğini ifade etmektedir. Vali Rahmi Paşa vilayette tarım ve hayvancılık konsuna da değinmiş, örneğin hayvanların ıslahı için Suriyeden üç Kıbristan sekiz toplamda on bir adet damızlık merkep ve Marsilya'dan beş, Bağdat'tan on beş toplamda yirmi aygır getirtiler çiftçilere verildiğini aktarmaktadır.

Buhran yılları olması sebebiyle yol ve köprü yapımı ve tamirine ayrılan üç milyon kuruşun an cak dokuz yüz bin kuruşunun kullanılabilirdiğini belirtmektedir. Vilayetteki sağlık konusunada değinen Rahmi Bey, Balçova Hastane'sinin önemli bir kısmının yapımı tamamlanarak buraya sağlık personelinin atandığını yapımı planlanan geri kalan bölümlerin ise bir sonraki seneye havale edildiğini ifade eden Rahmi Bey, genel seferberlik nedeniyle vilayet bütçesinin en önemli kısmı olan Maarif'in hissene ait olan bölümün maliye hazinesine iade edilmesinin vilayeti zordurumda bıraktığını bu nedenle yapımı planlanan okulların bölge gelirleri ile yapılmasına çalışıldığını ifade etmektedir.

Yol yapımının önemi konusuna tekrar değinen Rahmi Bey, İzmir-Menemen, Foça-Menemen, İzmir-Manisa Nif (Kemalpaşa)-Parsa (Bağyurdu)-kasaba yollarının yeniden inşasına başlanmış, Kuşadası-Selçuk, Kuşadası-Söke yollarının inşasına devam edilmiş, Denizli-Garbi Karaağaç yolunun ise neredeyse tamamlanmakta olduğu belirtilmiştir. Yol inşaatlarında kullanılmak üzere İngiltere'ye sipariş edilen iki adet silindirin İskenderiye'ye geldiğini fakat savaş nedeniyle bunların İzmir'e getirilmesi mümkün olmadığını ifade eden Vali, ayrıca merkez ve çevre hastanelerinin ihtiyacı olan tıbbi aletlerin tedarik edilebilmesi amacıyla Sıhhiye Müdürü Şükrü Bey Avrupa'ya gönderilmiş ve ilk elden fabrikalarla anlaşma yoluna gidilmiş ise de savaş nedeniyle bunun mümkün olmadığını, çevre hastanelerin tamamlanmasının bölge gelirleriyle sağlanması ve ayrıca ihtiyaç duyulan malzemelerin buralarda tedarik edilmesi emredilmiştir.

Bölgedeki ziraatin gelişmesi için Ödemiş ve Bornova'da araziler gül yetiştirilmesine uygun uygun olduğu tespit edilmiş ve Isparta'dan gülfidanları getirilerek buralarda ekimi sağlanmıştır.

Ticaterin gelişmesi için Vilayetteki yol yapımının önemine vurgu yapan Rahmi Paşa, demir yoluna bağlantı sağlayan yolların inşaat ve proje keşiflerinin yapıldığını aktarmakta, yine ziraatin gelişmesi içinde bölgede bazı bataklıkların kurutularak tarıma acılması konularına değinmiştir.

1329-1330 senelerinde 147 kilometrelik Borlu- Demirci, Urla-Çeşme, Kuyucak-Karacasu, Borlu-Gördes, İzmir-Karşıyaka, İzmir-Kâtipoğlu, Bozuka-Sarayköy-Kadıköy, Sarayköy-Buldan yollarının proje ve keşifleri hazırlanmıştır. Suların ıslahı konusunda önemli çalışmalar yapılmıştır. Mühendislerin yoğun gayretleri sonucunda vilayetteki bataklıkların kurutulması için proje ve keşifler hazırlanmıştır.

Ticaretin geliştirilmesi için de çeşitli tedbirler alınırken vurguncu ve karaborsacıların çıkar sağlamalarının önüne geçilmesi için çaba sarf edilmiştir. Ticari faaliyetlerin daha düzenli bir şekilde yürütülebilmesi için Vilayette vatandaşın başvuru ve şikâyetle bulunabilecekleri kendilerine yönelik yolsuz ve haksız davranışların önlenmesi için bir büro oluşturulduğu anlatılmaktadır.

Vali Rahmi Bey'in meclise sunduğu önceki yıllara ait takrir meclis tarafından oylanmadan kabul edilmiştir. Karaburun azası İbrahim Bey, Muhasebe müdürü tarafından okunan Vali Rahmi Paşa'nın taririnde önemli konulara değinildiğini belirtmekte ve takririn gelecek nesillere aktarılması amacıyla sicile geçirilmesini istemiştir. Kabulü için de gizli oy kullanılmış, üyelerin tamamının oyuyla kabul edilmiştir.

Daha sonra encümen üyelerine Bergama azası Rahmi Bey tarafından okunan mütalaa'da Kanun-ı Esasi'nin 108. Maddesi gereğince 1329 (1913-14) yılından itibaren Umur-ı Vilayet Kanunu'nun uygulanmaya başlandığını, kanun gereğince encümen-i vilayetin kurulduğunu belirtmiş, eskiden bütçenin meclise getirildiğini, meclis görüşmelerinden sonra şekillendiğini, bu kanundan sonra encümence, vilayet hususi bütçesi hazırlanıp meclisin görüşüne sunulurak mütalaa olunan çeşitli konular hakkında beş senelik yapılması gereken işler anlatılmıştır.

Mütalaanın ilk bölümünde maarif konusu üzerinde durulmuştur. Bu da Aydın Vilayeti Umum Meclisinin eğitime verdiği önemi ifade etmektedir. 1329 senesinde maarif bütçesine altı milyon, 1330 senesinde beş milyon kuruş tahsisat ayrılmış ve yine 1330 senesinde Meclis-i Ali'nin onay vermesi halinde sekiz milyon kuruş belirlenmiştir. Büyük bir kısmının ilk mekteplere ayrılan maarif bütçesi eğitimin ilk mektepten itibaren son derece önemlidir. Özellikle yatılı okulların köy çocuklarının eğitimi açısından önemi vurgulanmış ve beş on köyün çocuklarının eğitim görebileceği yatılı mekteplerin açılması önerilmiştir. Bu mekteplerin inşaatı ya da tamiri ve öğretmen maaşlarının yukarıda belirtilen vilayet bütçelerinde maaşları önemli yer tuttuğu görülmektedir. Öğretmen yetiştirilmesi hususunda henüz yeterli sayıya ulaşamadığından mevcut öğretmenlerin her sene tatil dönemlerinde merkez vilayete çağrılarak burada eğitim almaları için bir heyet oluşturulmuş ve bütçeyede bunların giderlerini karşılamak için bin liralık bir tahsisat verilmiştir. Mekteplerin sayısında ki artış gözönünde bulundurularak buraları teftiş edecek müfettişlerin işlerini hakkıyla yapmalarının mümkün olmaması nedeniyle bütçeye müfettişler için ayrı bir ödenek konularak bunun meclis-i Alice kabulünün sağlanması gerekmektedir Ayrıca İzcilik de vilayet

bünyesinde geliştirilmeye çalışılan konular arasında olup türk geleneklerinden olan İzciliğin yaygınlaştırılması ve geliştirilmesi için vilayetin bütün kasabalarında yeteri kadar İzci muallimi görevlendirilmesini encümen önemli bir görev olarak görmüştür.

Aydın Vilayet Umum Meclisi'nin önemli gördüğü konulardan biride Umur-u Miyahiye (su işleri) dir. Aydın Vilayeti sınırları içinde doğup denize dökülen iki büyük iki küçük dört nehir olduğu bu nehirlerin geçtikleri arazilerin çok verimli bol ürün veren ovaların aynı zaman da kış dönemlerinde taşkınlardan dolayı sularb altında kalarak ekilemediği ve topraktan yeteri kadar faydalanılamadığı ve oluşıan küçük gölcüklerinde havayı kirlettiği belirtilerek bu nehirlerin mecralarının tanzim edilmesi ve kanallar açılarak sular altında kalan ovaların kurutularak verimli hale getirilebileceğinin, bunun içinde 331 senesi bütçesine yirmi üç bin liralık tahsisat konduğu belirtilmektedir.

Nafia (inşaat) kısmında ise 1329-1330 senesi bütçelerinde yeteri kadar tahsisat ayrılmadığı belirtilmiş, vilayetin zirai ve iktisadi açıdan önemi üzerinde durularak İzmir'i civar kaza ve livalara bağlamak amacıyla yeni gelişmiş büyük yollar yapılmış kismende olsa ihtiyaç giderilmiştir. Ayrıca dar köy yollarının genişletilmesi, kaza ve liva yollarıylada bağlantısı yapılması sağlanacaktır.

Vilayet meclis toplantısında ziraatle ilgili konuda görüşülmüş ve ziraat bütçesinin düşük olduğu düşüncesinin oluşmaması gerektiği belirtilerek vilayette ziraatin sadece eski usul aletlerle yapıldığı ve modern ziraatin gerektirdiği şekilde hareket edilmediği değil aynı zamanda birçok başka sebeplerden dolayı ziraat gelişmemiştir. Tohum alamadığı senelerde bile çok ağır bir vergi olan âşar vergisini ödemek zorunda olan bir çiftçi yüksek faizlerle borç alan çiftçi karaborsacıların eline düşmekte aynı zamanda çekirge, veba salgını hayvan hırsızları gibi sorunlarla uğraşmak zorunda kalmış, zorbalar çiftçinin mahsülüne ve hatta bir çit hayvanına bile göz dikmiştir. Doğal afetlerde çiftçinin zorda kalmasına neden olmuştur. Ziraat ve ekonomik hayatla bağlantılı olarak çiftçinin ihtiyaç duyduğu tohumlukların sağlanmasına dikkat çekilmiştir, ziraat bankasının ancak üç liralık tohumluk sağlayabildiği; fakat en fakir çiftinin bile sekiz- on liralık tohuma ihtiyacı olduğu ifade edilmiştir. Ürün çeşitliğinin fazla olduğu belirtilmiş ve çiftçiye gereken desteğin verilemediği üzerinde durulmuştur.

Çiftçinin uygun şartlarda kredi almasını ve ürünlerini değerinde fiyatlarla satılmasına yönelik olarak kurulan Aydın Bankası ve Kooperatifinin Vali Bey tarafından desteklendiği ifade edildikten sonra yine bu tarz milli kurumların

kurulmasının temenni edildiği belirtilmektedir. Hayvan hırsızlığı ve çiftçilerin zarar görmesinin önüne geçmek amacıyla 1329 senesinde Meclis-i Ali tarafından Deştiban (köy bekçileri) talimatnamesi hazırlanmış fakat bu talimatname merkez hükümet tarafından kabul edilmemiş ve bekçiler kanunu adıyla yeni bir kanun yayınlanmıştır. Seferberlik nedeniyle tümüyle uygulanamayan bir kanun olmasına rağmen köylülerin uğradıkları zarar ve ziyanların giderilmesi konusunda hukuki bazı konular içermekte ve zirai alandaki asaişide sağlama konusunda önemli bir adım olarak görülmektedir.

Ayrıca vilayette modern tarzda ziraat yapacak çiftçilerin yetiştirilmesi için ziraat mekteplerine duyulan ihtiyaç ifade edilmekte Seydi Köy Mektebi'nin faydasız olduğu Akhisar Ziraat Mektebi'nin bir vilayet mektebi haline getirilmesiyle bu sorunun çözüleceği aktarılmıştır.

Her ne kadar ziraat bütçesinin yüksek olması önemli bir konu isede dönemin bütçesinden birçok sebepten dolayı yalnız tohumluk ve fidanlık tahsisatının zorunlu olduğu dile getirilmiştir.

Umur-u Ticaret'in (ticaret işleri) Gayr-ı Müslim tebanın elinde olduğunu, Müslüman tebanın ticaret yapabilmesi ve rekabette başarılı olabilmesi için okullarda buna yönelik adımlar atılması gerektiği bunun içinde vilayete ait bir ticaret ve lisan mektebine ihtiyaç olduğu, ancak vilayet encümeninin bu konuyu önemli bulmakla beraber bütçesinin darlığı nedeniyle böyle bir okul için tahsisat ayırlamadığı belirtilmiş Ticaret Odasının gelirleri karşılık gösterilerek İttihat ve Terakki Mektebi gibi yeni bir mektebin temelleri atıldığı belirtilerek bu girişimde bulunanlara karşı duyulan teşekkürler ifade edilmiştir.

Umur-u Sıhhiye (sağlık işleri), Merkezde bulunan sağlık kurumları bir çok eksiklikleri olduğundan ve idarecilerinin de düzensiz olmalarından dolayı ciddi bir yenilenmeye ihtiyaç duymaktadır. Vilayetteki Sağlık konusu belediye doktorlarının bünyesinde olup bunlar asıl görevlerinin yanı sıra adli tabiblik görevlerini de yerine getirmekte olduklarından bunlardan gerekli yarar sağlanamamış bunu gören encümen 1330 senesi bütçesine hastanelerde bağımsız birer doktor atanması gereğince hastanelerin tahsisatından doktorlara bütçe ayrılmıştır.

1331 senesinde Vilayet Encümeni yeni bir kalem olarak bir istatistik bütçesi eklemiştir. Böyle bir bütçeyle Aydın Vilayeti bir ilki gerçekleştirmekte olup istatistiğin bir ülke için ne derece önemli olduğu üzerinde durulmuştur.

Her vilayette resmi bir gazetenin yayınldığı ve bunun için bütçeye kanunla belirtildiği gibi bir tahsisat konmuş olmasına rağmen 1331 bütçesine resmi bir gazete yayınlanması için yıllık on beş bin kuruşluk ayrılan tahsisatın dönemin koşulları nedeniyle daha elzem kalemlere aktarılması uygun görülmüştür.

Mukarrerat (kararlar) kısmında da vilayet meclisinde bu yıla kadar bin dört yüz altmış karar çıktığı bu kararların bazılarının ise, yedi bölgede belediye teşkil edilmesi, üç bölgede pazar ve panayır kurulmasına izin verildiği ve atmış civarında köy ve nahiye isimlerinin değiştirilip on iki yeni köy kurulduğu, yirmi adet sinema ve fabrika, yedi adet otomobil ruhsatı verildiği ifade edilmektedir.

Vilayette kazalar ve köylerde yaşayan Rumların terk ettikleri yerlere yerleştirilmiş olan Müslüman muhacirler için okul açılması ve öğretmen atanmasına gerek duyulmakla beraber bu ihtiyacın bir sonraki seneye aktarılması uygun görülmemiş ve elli muhacir köy ve mahallesine yapılacak olan okullara öğretmen atanması için yetmiş bin kuruşa ihtiyaç duyulduğu ne bu miktarın vilayet hissene düşen âğnam vergisinden ödenmesi koşuluyla öğretmen tayin edilmiştir. Yatılı ve gündüzlü sultani okulları öğrencilerinin masraflarının hususi bütçeden karşılanmasına yönelik maarif nezaretine âşar vergisinden karşılanması için karar alınmış ve encümenin itirazına rağmen vilayetin gündüzlü öğrencilerinin eğitimden yoksun kalmamaları için bu kararı kabul etmeye ve uygulamaya mecbur kalmıştır. Yine bütçeden iptidaiye mektepleri inşaatı için ayrılan tutarın bir miktarı inşaatı devam etmekte olan kazalara gönderilmiş kalan tutar bütçeye iade edilmiştir. İzmir'de açılması planlanan leyli ve ücretli bir kız idadisi yapılma kararı alınmış fakat bütçeye eklenemediği için yapımı bir sonraki yıla aktarılmıştır.

Balkan Savaşı'ndan dolayı hazine tarafından vilayete verilmesi gereken ödeneğin verilememesinden dolayı yol yapımında ki müteahhitlerin ücretleride ödenememiş ve yolların inşaatına başlanamamıştır. 1330 senesinde ödeneğin bir kısmının verilmesi ile inşaatlar başlamış fakat I. Dünya Savaşı'nın başlamasıyla bunlarda sekteye uğramıştır.

1329 senesi bütçesinde hayvan yetiştiriciliği için Avrupa, Arabistan, Kıbrıs ve Şam'dan aygır getirilmesine ilişkin karar uygulanarak getirilen aygırların meclis kararıyla meraklı ve bakmaya uygun kimselere dağıtılmıştır.²⁶

²⁶ Aydın Vilayet-i Meclis Umumisinin 1330 senesinde vuku' bulan ictimasına ait zabıtname, İzmir Vilayet Matbaası, 1331, s 22- 24.

İzmir’de salgın hastalıklar hastanesinin kurulması için 1329 senesi bütçesinden önemli miktarda harcamalar yapılmış ve binanın bir kısmı tamamlanamıştır. Bimarhanenin temelleri atılmıştır. Kaza hastaneleri tahsisat ayrılırken, burada çalışan doktorların maaşları ödenmiş, gerekli aletlerin doğrudan Avrupa’dan alınması için sıhhiye müdürü Avrupa’ya gönderilmiştir. Savaş nedeniyle gereken bu araç ve gereçlerin getirilmesi sağlanamamıştır.

1330 bütçesinden Ödemiş ve Bornova’da gülfidanlığı kurulması amacıyla Isparta’dan gülfidanları getirilmesi için kullanılmış, geri kalanın da 1331 bütçesine aktarılması kararlaştırılmıştır. . Isparta ve Burdur’da meydana gelen depremde zarar görenler için “masarif-i gayri melhuze” 1329 senesi tertibinden altı yüz lira ayrılmıştır. 1330 senesi bütçesi uygun olmadığından bu konuda herhangi bir tahsisat mümkün olmamıştır. İrade gereğince ilgili maddelere eklemeler yapılarak hastanenin eksikliği giderilmeye çalışılmıştır. Üyeler tarafından önceki izahname ile beraber mütalaanamenin de basılması kabul edilmiştir. Cevdet Efendi, Fahri ve Sabri Beyler yeni seçilen üyelerin mazbatalarının incelemekle görevlendirilmişlerdir. Bu görevlendirmeden sonra başkan oturuma son vermiştir.

3.2. İkinci İctima

26 Kanun-ı Sani 1330 (8 Şubat 1915) Pazartesi günü saat 10.05’te II. İctima’nın ilk oturumu başlamıştır. Bu toplantıda kaza üyeleriyle birlikte kırk altı kişi bulunmaktadır.²⁷

Bu oturumda öncelikle Katip Enver Bey tarafından birinci ictima’ zabtı okunmuş ve kabul edilmiştir. Kural gereği Sıhhiye müdürü tarafından oluşturulan sıhhiye bütçesi encümen tarafından incelenerek bazı değişikliklerle kabul edilmiş. Sıhhiye Müdürü İstanbul’da bulunduğu sırada yine bazı değişiklikler yapılmış olduğundan bütçenin yeniden tanzim edildiği belirtilmiş ve sıhhiye bütçesiyle ilgili bilgiler verilmiştir. Vilayet encümeninde Kâtip Rahmi Bey tarafından okunan sıhhiye bütçesi, kararlara göre 1330 senesinde köylerde çocuklara aşı yapmak, hastalıkları kaza doktorlarına haber vermek, gerekli sıhhi kontrolleri gerçekleştirecek iki sıhhiye memuru alınması kararlaştırılmış ve 1331 senesi bütçesinde kırk üç memur alınması düşünülmüş, bu kadar memurun aynı dönemde alınması mümkün olmayacağından sayının yirmi üç ile sınırlandırılması uygun görülmüştür. Bunların maaşları altı aylık olarak hesaplanmıştır. Kırk

²⁷ Bkz.Aydın Vilayet-i Meclis Umumisinin 1330 senesinde vuku’ bulan ictimasına ait zabıtname, İzmir Vilayet Matbaası, 1331, s 27.

üçüncü faslın birinci maddesinde öngörülen üç yüz yetmiş dört bin dört yüz kuruşluk tahsisat yüz beş bin iki yüz kuruş kesintiye uğrayarak, yüz altmış dokuz bin iki yüz kuruşa düşürülmüştür.²⁸

Bakteriyolog maaşının belediyece ödenmesi kabul edildiğinden ilgili faslın ikinci maddesine konulan kırk üç bin iki yüz kuruş çıkarılmış ve kaza hastanelerinin daha iyi çalışabilmesi için geçen seneki gibi yüz üç bin iki yüz kuruş olarak kabul edilmiştir. Dördüncü maddede Eşme seyyar frengi hastanesine ait 1330 senesindeki gibi, yirmi dört bin kuruşluk ödenek yer almış.

Vilayet bütçesine yeni eklenen beşinci maddedeki istatistik kaleminde yer alan bir yardımcının aylık dört yüz kuruş maaş tahsisi bütçeden çıkarılırken, bu kaleme ait on iki bin kuruş ödenek eklenmiştir.

Altıncı maddedeki hinterlanddan gelecek ebelerin zorunlu ihtiyaçları için bütçeye konulan yirmi dokuz bin beş yüz kırk sekiz kuruşluk tahsisatı Dâhiliye Nezareti'nin bu masrafın yerel belediyelerce karşılanmasına yönelik kararı uyarınca bütçeden çıkarılmıştır.

İzmir'de inşa edilmekte olan bimarhane için 1329 senesi bütçesinde ayrılan iki yüz bin kuruştan, yüz seksen bin kuruş civarında sarf edilememesine ve gelecek senede harcanmayacak miktar bulunduğundan 1331 senesi için teklif edilen üç yüz seksen altı bin kırk sekiz kuruş bütçeden çıkarılmıştır. Bulaşıcı hastalıklar hastanesi için dört yüz altmış sekiz bin yüz doksan sekiz kuruş ödeneğin asansör masrafı için ayrılan yüz bin kuruşunun çıkarılarak üç yüz altmış sekiz bin doksan sekiz kuruşun yer alması uygun görülmüştür. Kimya ve bakteriyolojihane için ayrılan tahsisadan bakteriyolog maaşı gibi meblağlar bütçeden çıkarılmıştır. Seyyar karantina gereçleri için konulması düşünülen yüz bir bin kuruş araç-gerecin 1331 senesinde sağlanamayacağından bütçeye çıkarılması uygun görülmüştür.

Demiryolu güzergâhında olmayan on iki kazada beşer kişilik hastane kurulması için beşinci maddeye yüz yirmi üç bin yüz yirmi kuruşluk bir tahsisat konulmuştur. Hastalıkların tedavisinde kullanılan sulfatonun yaygınlaştırılması

²⁸ Aydın Vilayet-i Meclis Umumisinin 1330 senesinde vuku' bulan ictimasına ait zabıtname, İzmir Vilayet Matbaası, 1331, s. 28.

için altıncı maddede yer alan yüz elli bin kuruşluk ödenek yarıya indirilerek yetmiş beş bin kuruş ödenek ayrılmıştır.²⁹

Encümenin sunulan sıhhiye bütçesi görüşülmek üzere karar alınmıştır. Sıhhiye müdürü Doktor Şükrü Bey sıhhiye memurlarının altı aylık görevlendirilmesine itiraz ederek, daha önce görevlendirilmesi planlanan kırk memurun sayısının yirmi üçe düşürülmesi sorgulanmış buna cevaben gelecek sen mezun olacak sıhhiye memuru olmadığı ifade edilerek bunların tahsisatlarının altı aylık olması kararlaştırılmış Sıhhiye Müdürü Doktor Şükrü Bey ise anılan senede 35 öğrencinin mezun olacağını ve vilayetin ihtiyacı olan bu memurların altı ay ertelenmesinin uygun olmadığını ifade etmektedir. Ve tahsisatın bir seneye çıkarılmasını talep etmiştir. Frengi doktorları iptal edilerek buradan kalacak yirmi dört bin kuruşun birinci maddeye eklenerek açıkğın kapatılmasını ve Eşmeye seyyar tabiplerin gönderileceği dile getirilmiştir. Fakat Ödemiş Azası Fahri Bey ihtiyaç üzerine Frengi doktorunun görevlendirildiğini ve daimi bir doktor bulunması gerektiğini söylemiştir.

Manisa azası Cevdet Bey küçük sıhhiye memurlarını köylerde görevlendirilmek üzere atadığını kaza merkezinde bulunup belediye görevlisi gibi çalıştırıldığını, köylere hiç gitmediğini, asıl görevlerinin köylere gitmek olduğunu ifade etmiştir. Doktor Şükrü Bey Aydın, Çal, Gördes, Eşme, Kula, Bergama kazalarında sıhhiye memurlarının nahiyeleri ve köyleri gezdiğini belirtmiş, Manisa ve Denizli’de de birer sıhhiye memuru görevlenmiş olduğunu söylemiştir. Bu konuşmalardan sonra sıhhiye memurlarının maaşlarının oylanmasına geçilmiştir. Encümen yazısında altı aylık olarak belirtilmesine rağmen, yirmi üç memurun sekiz ay görevlendirilmesi kararlaştırılmıştır. Aradaki farkın kaldırılan Eşme Frengi hastanesi tahsisattan karşılanması da uygun bulunmuştur. Yüz altmış dokuz bin üç yüz kuruşluk tahsisat, sekiz aya çıkarılmasıyla yüz doksan altı bin sekiz yüz kuruş olmuştur. Bakteriyolog maaşı ve buradaki dört adet görevli maaşına ait ikinci madde bakteriyolog maaşının belediyece karşılanmasına karar verilerek meclis tarafından bütçeden çıkarılmıştır.

Kaza hastaneleri doktorlarının maaşlarına zam yapılması istenmiş isede bunun mümkün olmadığı ifade edilmiştir. Çeşme kazasının gelirleri azalması nedeniyle Çeşme’de görevli doktorun maaşının hususi bütçeden verilmesi Çeşme

²⁹ Aydın Vilayet-i Meclis Umumisinin 1330 senesinde vuku’ bulan ictimasına ait zabıtname, İzmir Vilayet Matbaası, 1331, s. 28-30.

azası Abdülatif Efendi tarafından verilmiş ve sıhhiye müdürü Alaşehir doktor maaşının Çeşme'ye aktarılmasını önermiştir. Diğer kazalara gönderilen doktorların hastane hastalarına baktıktan sonra özel hasta bakabileceklerini ve bu doktorların maaşının sekiz yüz kuruşa indirilmesiyle diğer kazalara doktor tayin edilebileceğini ifade etmiştir. Sıhhiye müdürü bu maaşla doktor bulmak mümkün olmadığını söylemiştir. Manisa, Aydın, Denizli hastanelerinde doktorlar için bin iki yüz kuruş; Çeşme, Kasaba (Turgutlu), Bergama, Ödemiş ve Foça için de bin kuruş öngörülmüş, toplam sekiz doktor için yıllık yüz üç bin iki yüz kuruş tahsisat ayrılmıştır.

İstatistik memurunun görevlendirilmesine dair dördüncü madde ihtiyaç olmadığı belirtilerek kabul edilmemiştir. Kâtip ve yardımcısına ait beşinci madde kâtime aylık altı yüz kuruş yardımcısı için de dört yüz kuruş olarak benimsenmiş, yıllık miktar da on iki bin kuruş olarak belirlenmiştir.³⁰

Ebelerin merkezlere getirilerek eğitimlerinin sağlanması için ayrılan bütçe konusunda tartışmalar sürmüş ve bu paranın durumu iyi olan belediyeler tarafından beşer lira verilerek yetmiş iki ebenin yarısının belediyeler bütçesi geri kalanının karşılanması için iki aylık on dört bin yedi yüz yetmiş dört kuruş ödenek konulmuştur.

Kırk dördüncü fasılda yer alan inşaat ve tesisata ait birinci maddesinde İzmir bimarhanesi inşaatının tamamlanması için üç yüz seksen altı bin kırk sekiz kuruş, salgın hastalıklar hastanesi için belirtilen dört yüz altmış sekiz bin yüz seksen dokuz kuruş görüşmeler sonunda yüz bin kuruş indirim yapılarak üç yüz altmış sekiz bin yüz seksen dokuz kuruş olarak kabul edilmiştir. Bu faslın kimya ve bakteriyoloji haneye ait masraflarına ait ikinci, üçüncü, dördüncü maddeleri meclis tarafından reddedilmiştir³¹.

Beşer kişilik hastaneler tesisine dair altına madde ele alınmıştır. Osman Efendi (Çal) bu hastanelerin on beş yatağa çıkarılabilmesinin mümkün olup olmadığını sorması üzerine, Vali Rahmi Bey eğer kazaların gücü yeterse böyle yapılmasının daha uygun olduğunu belirtmiştir. Demiryoluna uzak on iki kazada kurulacak hastanelere ait yüz yirmi üç bin yüz yirmi kuruşluk tahsisat kabul edilmiştir. Beş yüz kilo sulfato sağlanmasına dair yedinci maddede bu ödeneğin

³⁰ Aydın Vilayet-i Meclis Umumisinin 1330 senesinde vuku' bulan ictimasına ait zabıtname, İzmir Vilayet Matbaası, 1331, s 30-39.

³¹ Bkz. Aydın Vilayet-i Meclis Umumisinin 1330 senesinde vuku' bulan ictimasına ait zabıtname, İzmir Vilayet Matbaası, 1331, s. 40.

aynı zamanda hastalıklarla mücadele için kullanılabilceği yönündeki karar gereğince yetmiş beş bin kuruş olarak onaylanmıştır.

Sıhhiye bütçesinde öncelikle öngörülmeyip görüşmeler de tartışmalara yol açan istatistik ve diğer masrafların yer aldığı sekizinci madde on üç bin kuruşla yürürlüğe girmiştir. Sıhhiye bütçesi gizli oylamaya tabi tutulmuş, oy birliğiyle kabul edilmiştir.

İkinci celse öğleden sonra saat 2,45'te başlamıştır.³² Bu oturumda meclis kaza üyeleri ve diğer görevlilerle birlikte kırk altı kişi ile oturuma katılmıştır.

Tire azalığına seçilen İsmail Faiz Efendinin Hicri takvime hesap edilirse yaşı nedeniyle ayrılması gerekmektedir. Rumi takvime göre süresi dolmadığından görevini yürütebilecektir. İzmir azası Bekir Behlül Efendi hesabın Rumi takvime göre yapılması gerektiğini belirtmiştir. Oylama sonucunda İsmail Faiz Efendinin görevini sürdürmesi kararlaştırılmıştır. Yeni seçilen Reşit ve Hamdi Beyler (Aydın), Enver ve Ali Beyler (Akhisar), Galip (Alaşehir) Fikri Bey (Kasaba), Hasan Fehmi Efendi (Bozdoğan) de üyelikleri kabul edilmiştir.

Gureba hastanesine ait 331 senesi bütçesi otuz sekizinci fasılda görüşülerek uygun görülmüştür. Hastane görevlilerin maaşları tek tek görüşülüp karara bağlanmıştır. Görüşmeler sonunda bu görevlilerin maaşlarına ait birinci maddesi kabul edilmiştir.³³

Bu maddeye göre otuz üç görevliye aylık on dokuz bin beş yüz kuruş, yıllık ise iki yüz otuz dört bin kuruş ödenmesi kararlaştırılmıştır. Diğer görevlilerin ücretlerine ait ikinci madde de kabul edilmiştir

İkinci maddede belirtilen görevlilerin sayısı yetmiş dört olup, bir aylık maaşları on üç bin iki yüz on beş kuruş, yıllık ise yüz elli sekiz bin beş yüz seksen kuruş olarak hesaplanmıştır. Giderler kısmına ait üçüncü madde kapsamında, Bekir Behlül Bey (İzmir)in merkeze eğitim için gönderilecek ebelerin zorunlu ihtiyaçlarının karşılanması bu giderler kısmında yer alması gerektiğini dile getirmiştir. Bu anlamda zorunlu ihtiyaçları için ikişer lira nakit ödenmesi uygun bulunmuştur. İbrahim Bey (İzmir) hademenin yiyeceğinin ilave edilmesi gerektiğinden miktarın yükseldiğini belirtmiştir. Sabri Bey (Seferihisar) her bir

³² Bkz.Aydın Vilayet-i Meclis Umumisinin 1330 senesinde vuku' bulan ictimasına ait zabıtname, İzmir Vilayet Matbaası, 1331, s. 41.

³³Bkz.Aydın Vilayet-i Meclis Umumisinin 1330 senesinde vuku' bulan ictimasına ait zabıtname, İzmir Vilayet Matbaası, 1331, s.50-51.

hasta için günlük üç kuruş yemek masrafı tuttuğu ifadesinde etmiştir. Görüşmeler sonucunda yemek masrafı üç yüz on altı bin sekiz yüz doksan altı kuruş olarak kabul edilmiştir³⁴.

Bu maddeden sonra giyecek (ikinci madde), mefruşat (üçüncü madde), ilaçlar (dördüncü madde), ameliyat aletleri ve gereçler (beşinci madde), eğitim (altıncı madde), aydınlatma ve ısıtma (yedinci madde), kırtasiye (sekizinci madde), hastane binasının tamiri (dokuzuncu madde), levazım (onuncu madde), çeşitli ihtiyaçlar (on birinci madde), makine tahsisatı (on ikinci madde) görüşülerek bir redoyu ve kırk üç oyla kabuloyuyla kabul edilmiştir.³⁵

Hastanenin toplam bütçesi bir milyon altmış bir bin kırk üç kuruş olarak kesinleştirilmiştir. Frengi hastanesine ait bütçeye geçildiğinde önce encümenin hastaneye ait mazbatasını Kâtip Rahmi Bey (Bergama) tarafından okunmuştur. Hastane doktorlarının maaşlarına zam isteği kabul edilmemiş, eczacının maaşına yüz kuruş zam yapılmıştır.

Toplam bütçe doksan üç bin altı yüz kuruş olarak kabul edilmiştir. Hastane görevlilerinin maaşları üzerinde tek tek görüşülerek talep edilen maaş zamları kabul edilmemiş ve hastane giderleri tartışılarak gereken ihtiyaçlar imkânlar dâhilinde karşılanmaya çalışılmıştır. Kırk birinci faslın birinci sıhhiye memurlarının maaşları maddesi kabul edilmiştir.³⁶ Maddede yer alan on bir sıhhiye personeli için aylık yedi bin sekiz yüz kuruş, yıllık da doksan üç bin altı yüz kuruş öngörülmüştür.

İdari memurların maaşının görüşüldüğü kırk birinci faslın ikinci madde okunduktan sonra Ödemiş azası Fahri Bey'in diğer kısımlarda ki tahsildarların kaldırıldığını fakat burada bir tahsildar görevlendirilmesinin nedenini sormuş Muhasebe –i Hususiye Müdürü tahsildarın umumhanelerdeki kızlardan sağlık ödeneğinin tahsildar tarafından alındığını belirtmiştir. Konuyla ilgili görüşmelerden sonra ikinci madde oya sunulmuş ve kabul edilmiştir.³⁷ Hastanedeki dört idari personel için aylık iki bin dört yüz kuruş, yıllık ise yirmi

³⁴ Bkz. Aydın Vilayet-i Meclis Umumisinin 1330 senesinde vuku' bulan ictimasına ait zabıtname, İzmir Vilayet Matbaası, 1331, s. 54.

³⁵ Bkz. Aydın Vilayet-i Meclis Umumisinin 1330 senesinde vuku' bulan ictimasına ait zabıtname, İzmir Vilayet Matbaası, 1331, s. 55.

³⁶ Bkz. Aydın Vilayet-i Meclis Umumisinin 1330 senesinde vuku' bulan ictimasına ait zabıtname, İzmir Vilayet Matbaası, 1331, s. 58.

³⁷ Bkz. Aydın Vilayet-i Meclis Umumisinin 1330 senesinde vuku' bulan ictimasına ait zabıtname, İzmir Vilayet Matbaası, 1331, s. 59.

sekiz bin sekiz yüz kuruş hesaplanmıştır. Kırk ikinci faslın hademe ücretlerine ait birinci maddesi için bazı meclis üyelerinin hademe ücretlerine zam yapıldığına dair sözleri üzerine sıhhiye müdürü Tahsin Bey yüz yirmi kuruşa hademe bulmanın mümkün olmadığını, otuz kuruş zam yapıldığını ifade etmiştir. Bu maddede yer alan on dört görevli için aylık iki bin dört yüz yetmiş kuruş, yıllık da yirmi beş bin yüz kırk kuruş öngörülmüştür.

Kırk ikinci faslın maddeleri, birinci maddeden sonra yer alan iki - onbirinci maddelerinde aydınlatma, araç-gereç, yiyecek, kırtasiye, çeşitli masraflar, tıbbi aletler, ısınma, giyecek, mefruşat, fazla su bedeli oya sunulmuş ve kabul edilmiştir:³⁸

Kırk üçüncü fasıl da frengi hastanesi ile ilgilidir. Bu fasılın birinci maddesi tamirat kısmı olup, altı bin kuruştur. İkinci maddesi de lağım ve benzeri inşaatı kapsamaktadır. Bu madde de yirmi dokuz bin iki yüz on iki kuruştur. Frengi (Eşrefpaşa) hastanesinin toplam bütçesi dört yüz elli iki bin altı yüz elli iki kuruştur.

Frengi hastanesinin bütçesini takiben doğumevinin bütçesi görüşmelerine geçilmiştir. Bütçenin görüşmeye sunulmasından önce encümen tarafından doğumevi bütçesinin çeşitli kalemleri hakkında açıklama yapılmıştır. Encümen mazbatasına göre, doğumevi inşaatı devam etmekte olup, inşaatın bitirilmesi için talep edilen yüz on altı bin sekiz yüz elli kuruş tesisat aynen kabul edilmiştir. Bütçe üzerinde bazı maddelerde altı aylık bir sürenin yer aldığı görülmektedir. Bunun sebebi ise 1330 senesine ait altı aylık tahsisatın henüz kullanılmamış olduğundan, öncelikle bu tahsisatın harcanması uygun görülmüştür. Kırk birinci fasılın maaşlara ait birinci maddesinde yer alan hususlar altı aylık hesaplanmıştır.³⁹ Toplam on yedi görevliye aylık altı bin yüz elli kuruş ve senelik kırk sekiz bin dokuz yüz kuruştahsisat verilmiştir.

Bu fasıldan sonra kırk ikinci fasılın ilaçlar (birinci madde), yiyecek (ikinci madde), giyecek (üçüncü madde), aydınlatma (dördüncü madde), çeşitli masraflar (beşinci madde), tesisat (altıncı madde) olmak üzere bu oturumda ele alınmıştır. Yusuf Rıza Efendi (Soma) doğumevine gelen kadınların istatistiğinin tutulup tutulmadığını sormuş böyle sıkıntılı bir dönemde bu kadar masraf yapılmasının

³⁸ Bkz.Aydın Vilayet-i Meclis Umumisinin 1330 senesinde vuku' bulan ictimasına ait zabıtname, İzmir Vilayet Matbaası, 1331, s. 61.

³⁹ Bkz.Aydın Vilayet-i Meclis Umumisinin 1330 senesinde vuku' bulan ictimasına ait zabıtname, İzmir Vilayet Matbaası, 1331, s. 64.

doğru olamayacağını belirterekbu parayla bir çok okul açılacağını, yeni bir doğum hastanesi açmak yerine Gureba hastanesinin bir kısmının doğumhaneye verilmesinin uygun olacağını ifade etmiştir. Eğitim konusunun çok daha önemli olduğunun bu nedenle yeni bir hastane yapımına onay vermediğini ifade etmiştir. Yusuf Rıza Beyin muhalefetine rağmen doğumevi bütçesi uygun bulunarak onaylanmıştır.

3.3. Üçüncü İçtima'

Meclisin üçüncü toplantısı 27 kanun-ı sani 1330 (9 Şubat 1915) salı günü öğleden sonra 2.25'te meclis salonunda otuz dokuz azanın katılımıyla başlamıştır. Bu oturuma ikinci başkan Tevfik Paşa yönetiminde açılan oturumda önce ki oturumun zabtı okunmuş ve kabul edilmiştir. Bütçe oylamalarının gizli yapılması hususunda görüş bildirilmiş ve görüşmeler sonunda oy verenlerin zabta geçirilmesi kabul edilmiştir.

Ziraat bütçesi ele alınmaya başlanmıştır. Vilayet ziraat müdürü Ojen Yenidünya Bey ziraat bütçesi hakkında bilgi vermiştir.

Yenidünya Bey 1330 senesi ziraat bütçesinde yer alan on altı bin kuruş ile bir fidanlık kurulmasını, yirmi bin yüz kuruşun da Eylül ayından itibaren kullanılmak üzere altı aylık bütçede yer alması gerektiğini, 1330 senesinde tohumluk bedeli yirmi bin kuruş da sarf edilemediğinden bunun da kullanılması yönünde görüşünü bildirmiştir. Encümenin de ziraat bütçesi hakkında öngörülen işlerle ilgili mazbatası okunmuştur. Encümen mazbatasında fidanlık, Seydiköy, Bağcılık mektebinde laboratuvar kurulup, bir uzmanın görevlendirilmesi, çiftçiye ucuz ve kaliteli tohum sağlanmasına dair toplam elli altı bin yüz kuruşluk ödenek ayrılması öngörülmektedir. Savaş sebebiyle dışarıdan tohumluk getirilmesi mümkün olmadığından Adana Türkistan pamuğu tohumları çiftçilere dağıtılabılmıştır. Seydiköy Bağcılık mektebi laboratuvarında görevlendirilmesi düşünölen okulun eski Müdür muavini Ali Rıza Efendinin Halkalı Ziraat mektebine tayin edilmesiyle, yerine ehliyetli birisini bulmanın zorluğundan dolayı laboratuvar kurulmasından vazgeçilmiş ve bu tahsisat bütçeye aktarılmıştır. Torbalı'da fidanlığın kurulması mevcut durum sebebiyle mümkün olamamıştır. Modern tarzda ziraat yapılabilmesi için bir ziraat mektebi kurulması planlanmış ve Akhisar Musevi Ziraat mektebinin buna uygun olduğu arazisinin tarıma elverişli, verimli olduğu ve her türlü tarım aletinin bulunduğu belirtilerek buranın Vilayet Ziraat Mektebine dönüştürölmesi istenmiştir. Numune tarlaları kurulmasının önceki yılki meclis toplantısında faydasız olduğu görüşünden dolayı bütçeye

konulmasından vaz geçilmiş, yeteri kadar fen memuru olmamasıda buna gerekçe olarak gösterilmiştir. Ziraat aletleri alımı konusunda ise Ziraat Bankası tarafından verilen kredi ile on senelik taksitle alınabildiğini ve vilayet sınırları içinde ziraat aletleri satış acenteleri bulunduğu ifade etmektedir. Ziraatte ki asıl sorunun numune tarlaları kurulması ya da yeni aletlerin alınması olmayıp çiftçinin yetiştirdiği ürünleri yol ve köprülerin yetersizliği nedeniyle nakliye edemesi ve değerinde satamaması, doğal afetler nedeniyle ürünlerinin heba olması gibi durumlar sorunların başında yer almaktadır.⁴⁰

Bekir Behlül Bey, Hacı Mehmet Emin Efendi (Aydın), Sabri Bey (Seferihisar), Fahri Bey (Ödemiş) ziraat bütçesinin sadece fidanlık ve tohum bedelinden oluştuğunu, bunun yanında okul açılması, tarla ve bahçelerde görülen çeşitli zararlılarla mücadeleye ait hiçbir konunun yer almadığının bu gibi işlerin yapılamamasında dönemin şartları ileri sürülmüştür. Buna meclisin karar verebileceğini hatırlatılarak ziraat bütçesinin çok yetersiz olduğu ifade edilmiştir. Kabul edilmeyen bütçenin yeniden düzenlemek üzere kurulacak bir heyet tarafından incelendikten sonra meclise gelmesi kararlaştırılmıştır. Ali Bey (Akhisar), Fahri Bey (Ödemiş), Hamdi Bey (Aydın), Fuat Bey (Çeşme), Hüseyin Efendi (Çal), Hasan Efendi (Bozdoğan) den oluşan bir heyet kurulmuştur.

1330 senesi bütçesinde damızlık alımına tahsis edilen bütçenin kullanılmamasından dolayı bu paranın 1331 senesi bütçesine aktarıldığını mevcut durum nedeniyle zaten istenilen miktarda aygır bulmanın mümkün olmayacağı ifade edilerek toplamda dört yüz elli sekiz bin yedi yüz kuruşun bütçeden çıkarılmasının zorunluluğu anlatılmıştır. Görevlendirilecek personelin maaşlarında da indirim yapılmıştır.

Çiftçilere dağıtılan aygırların hastalanmaları durumunda tedavilerinin yapılabilmesi için fen memurlarının beraberinde taşıyabilecekleri alet ve edevat alımına yönelik otuzuncu faslın birinci maddesinde talep edilen yedi bin beş yüz kuruşluk ödenek kabul edilmiştir.

Tepeköy köşusuna ayrılan bütçenin geçen seneye nazaran fazla olmasının nedeninin koşu alanlarıyla pavyonun tamir edilmesi gerektiği belirtilerek yine geçen sene koşudan elde edilen gelirinde yine ihtiyaçlar için kullanıldığı ifade edilmiştir. Ayrıca o güne kadar bütün sıkıntılara rağmen yarışlar düzenlemiş olan

⁴⁰Aydın Vilayet-i Meclis Umumisinin 1330 senesinde vuku' bulan ictimasına ait zabıtname, İzmir Vilayet Matbaası, 1331, s. 77.

Manisa ve kasaba koşularınada açıktan onar bin kuruş verilmesinin onaylanmasının ardından koşu masrafları için talep edilen seksen bin kuruşluk tahsisat kabul edilmiştir.

Baytar müfettişinin baytar btcesinin görüşmesinde hazır bulunması gerektiğinden müfettiş gelinceye kadar oturuma on beş dakika ara verilmiş ve bu süre sonunda Tevfik Paşa başkanlığında meclis tekrar toplanmıştır. Bu oturumda alınan damızlık aygırların dağıtımından ve bunların çiftçilere faydasından söz edildikten sonra eğer hayvanlar yerel ziraat odalarına verilirse daha yararlı olacağı ve demişte bunun uygulandığı, fayda görüldüğü ifade edilmiş Tire azası İsmail Faiz Efendi'de Sefeberlik nedeniyle bütün hayvanların toplandığını hiç damızlık hayvan kalmadığını yerli damızlıkların kullanılmasını önermiştir.

Baytar müfettişi'de bu teklifin uygun olduğunu kendisininde depo usulünün uygulanmasını teklif ettiği fakat meclisce kabul edilemediğini söylemiştir.⁴¹ Ayrıca Artin Efendi Arabistan ve Fransa'dan getirilen aygırlarla Kıbrıs ve şam'dan getirilen eşeklerin meraklı çiftliklere verildiğini fakat bunların bakımının uygun bakılıp bakılmadığının kontrol edilemediğini bu nedenle depo usulünün kabulünün gerektiğini belirttikten sonra hiç olmazsa aygırların ziraat odasına verilmesini talep etmiştir. Görüşmeler devam edilmiş ve tevzi' usulü kabul edilmiştir. Bu bilgilerden sonra baytar btcesinde hakkındaki görüşmelere geçilmiştir. Maaşlara ait madde:⁴²

Otuz dokuzuncu faslın baytar araç- gereçleri ve ilaçlara dair birinci maddesi için de yedi bin beş yüz kuruşluk bir denek kabul edilmiştir. Aydın azası Reşit Bey Aydın'da da bir koşu yeri için denek ayrılmasını talep ederken bunun hayvacılığı teşvik edeceğini bu nedenle de koşu düzenlenmesine ihtiyaç duyulduğunu, Tepeköy, Manisa ve kasabaya verildiği gibi meclisce Aydına'da verilebileceğini, bunun zerine İzmir azası Bekir Behlül Bey bunun kabul edilemeyeceğini ifade etmiştir. Ödemiş azası Fahri Bey koşu düzenlenmesine tarafdar olmadını ve çok yakın olan Manisa ve Kasaba'daki koşuların bulunduğunu buralara ayrılacak tahsisatın aygır alınması ve bunların köylere taksim edilmesinin daha yararlı olacağını belirtmiştir. Komşu ülkelerde koşu yerlerinin olmadığını ne süren Yusuf Rıza Efendi birbirine koşu düzenlemek yerine sergiler yapılarak

⁴¹Aydın Vilayet-i Meclis Umumisinin 1330 senesinde vuku' bulan ictimasına ait zabıtname, İzmir Vilayet Matbaası, 1331, s. 78-79.

⁴² Bkz. Aydın Vilayet-i Meclis Umumisinin 1330 senesinde vuku' bulan ictimasına ait zabıtname, İzmir Vilayet Matbaası, 1331, s. 80.

yetiştirilen hayvanların bu sergilerde en iyi yetiştirilen hayvanlara ödülleri verilmesinin daha faydalı olduğunukoşuların kaldırılmasına taraftar olduğunu ifade etmiştir. Aydın'da koşu düzenlenmesi üzerine konuşmalar devam etmiş ve mecliste yapılan oylama sonucu aydın koşusu red edilmiştir. Tepeköy, Manisa ve Kasaba koşularının seksen bin kuruşluk bütçesi kabul edilmiş ve toplamda yüz on bir bin beş yüz kuruşluk baytar bütçesi oy birliğiyle kabul edilerek oturuma son verilmiştir.

3.4. Dördüncü İctima

28 Kanun-ı Sani 1330 (10 Şubat 1915) Çarşamba günü öğleden sonra saat 2.10'da Vali Rahmi Bey başkanlığında dördüncü birinci celsesi kırk yedi azanın katılımıyla başlamıştır.

Bu oturumda bir önceki oturumdaki zabıt okunduktan sonra nafia bütçesi görüşülmeye başlanmıştır. Ödemiş azası Lütfi Efendi Ödemiş-Adagide arasında Küçük Menderes nehri üzerinde bir köprü yapılmasının geçen sene karara bağlandığı halde, bu köprünün yapılamadığını belirtmiş ve bu seneki bütçede de buna yönelik bir bütçe olmamasının sebebini sorduğuda; başkan bunun için tahrir vermesini istemiştir. Çal-Kakılık arasında ki yolun yapımı için Çal azaları Osman ve Hüseyin Efendiler tarafından verilen tahrir okunmuş. Buna karşılık Başmühendis Nadir Bey bu yolun keşfinin tamamlanmadığından bütçeye eklenmediğini belirtmiştir. Demirci azası Mustafa Efendi Demirci'de şimdiye kadar hiçbir şose yapılmadığından bir gelişme görülmediğini, bu yüzden de acil bir ihtiyaç olarak yol yapılmasını istemiştir. Başkan da Demirci'nin durumunu bildiğini, seneye her ne olursa olsun bu yolun yapılacağını söylemiştir. Encümenin sunduğu nafiyaya ait mazbatada bütçe hakkında bilgi sunulmuştur. Ödemiş azası Mümtaz Efendi nafia bütçesinin görüşülmesinde birinci maddedeki memur ve kâtip maaşları bahsinde yer alan kondüktör maaşına neden zam yapıldığını sormuş, başkan sekiz yüz kuruş maaşla kondüktör bulunamadığı için biner kuruşa çıkarıldığını dile getirmiştir. Görüşmelerde yirmi üçüncü faslın birinci maddesi olan memur ve kâtip maaşlarına ait birinci madde kabul olunmuştur. Bu maddede otuz yedi görevli için toplam üç yüz seksen beş bin iki yüz kuruş ödenek ayrılmıştır⁴³. Yirmi dördüncü faslın birinci maddesinde kırtasiye giderleri, ikinci

⁴³ Bkz.Aydın Vilayet-i Meclis Umumisinin 1330 senesinde vuku' bulan ictimasına ait zabıtname, İzmir Vilayet Matbaası, 1331, s. 88.

maddesinde memurların harcırahları, üçüncü maddesinde kira aydınlatma giderleri, dördüncü odacıların maaşları ele alınıp kabul edilmiştir.⁴⁴

Gördes azası Kazım Bey Salihli- Gördes-Demirci arasındaki yolların öneminden dolayı amele taburları tarafından yapılmasını teklif etmiş buna karşılık, başkan amele taburlarının bir kısmının buraya sevki için kolrduya başvurduğunu, kolaordunun bun onaylamasına karşılık mevcut amele taburlarının yol inşasına yetmediğinden özellikle en önemli yollardan olan Gördes- Demirci yollarının amele tarafından yapılması için çalışacağını bildirmiştir. Ayrıca Aydın azaları Hamdi, Reşit Beylerle Mehmet Emin Efendi Çine- muğla yolunun önemli olduğunu bununda yapılması gerektiğini belirtmeleri üzerine baş mühendis bu yolun yapımına Fransız şirketi tarafından başlanıldığını ve şimdi etlendiğini ifade etmiştir. Ayrıca Tepeköy- Tire yoluyla Aydın-Sobuca-Bağarası-Söke arasında şose bulunmadığından hakın nakliyat sırasında sorun yaşadığını Söke-Karine yollarının yapılmasına dair taktır vermiştir.⁴⁵ Ödemiş azası Fahri Bey, geçmiş senedeki meclis toplantısında kazaların livalara, livalarında merkeze bağlantı yollarının yapılması hususunda kara aldıklarını ancak bunlar bittikten sonra nahiye yollarının yapımına geçilebileceğini belirtmiş, Aydın azası Hamdi ve Reşit Beylerde adı geçen nahiyelerin kaza derecesinde önemli olduğunu ifade etmiştir. Bunun üzerine başkan adı geçen nahiyelerin ürününün bol yollarının yapımının önemli olması nedeniyle yöre halkının yolları kendilerinin yapabileceklerini bildirmiştir. Reis bunların eklenmesinin mümkün olmadığını belirterek bütçede mevcut olan yolların cetvellerini okunmasına geçilmiştir.⁴⁶

Yolların inşa bedeli için bütçeye iki yüz otuz yedi bin kuruşluk bir ödenek konulmuştur. Cetvelde yer alan yolların dışında birçok kaza azası temsil ettikleri kazaların yolların yapımı ya da tamiri konusunda talepte buldukları anlaşılmaktadır.

Yirmi beşinci faslın birinci maddesi yol keşfi, ikinci maddesi tamirat masrafı için toplam altı yüz doksan yedi bin beş yüz kuruşluk ödenek ayrılırken üçüncü maddedeki yeni inşaatların durumu bütçe durumuna göre belirlenmesi

⁴⁴ Bkz.Aydın Vilayet-i Meclis Umumisinin 1330 senesinde vuku' bulan ictimasına ait zabıtname, İzmir Vilayet Matbaası, 1331, s. 89.

⁴⁵ Aydın Vilayet-i Meclis Umumisinin 1330 senesinde vuku' bulan ictimasına ait zabıtname, İzmir Vilayet Matbaası, 1331, s. 91.

⁴⁶ Bkz.Aydın Vilayet-i Meclis Umumisinin 1330 senesinde vuku' bulan ictimasına ait zabıtname, İzmir Vilayet Matbaası, 1331, s. 93-94.

kararlaştırılmıştır.⁴⁷ Toplam Nafia bütçesi dört milyon iki yüz elli iki bin dokuz yüz kuruş olarak kabul edilerek oturuma son verilmiştir.

3.5. Beşinci İçtima

Meclis beşinci toplantısına 29 Kanun-ı Sani 1330 (11 Şubat 1915) Çarşamba günü öğleden sonra saat 2.30,da vilayet matbaası bütçesinin görüşülmesi için toplanılmıştır. Toplantıya Vali Rahmi Beyin başkanlığında elli bir kişi katılmıştır

Ödemiş azası Fahri Bey Vilayet matbaasının sanayi mektebine verilmesini önermiş, eger matbaa sanayi mektebine verilirse öğrencilerinde matbaa işlerini öğreneceğini ifade ederek matbaa bütçesinin görüşülmesinin ertelenmesini, mektep bütçesi ile beraber görüşülmesini etmiştir. Vali Rahmi Bey de Selanik'teki bulunduğu sırada buradaki matbaanın bir müteahhide verildiğini, bu şekilde kar bile elde edildiğini söylemiş; aynı şeyi İzmir'de de denemek istediğini, matbaayı kiralayacak bir müteahhit bulmasına rağmen seferberlik nedeniyle müteahhidin vazgeçtiğini belirtmiştir. Fakat daha sonra bunun tekrar matbaanın bir müteahhide verilebileceği ifade etmiştir. Encümen matbaa bütçesiyle ilgili görüşünü bildirmiştir. Hiçbir fayda sağlamadığı görülen vilayet gazetesi tahsisatı bütçeden çıkarılmış, otuz birinci faslın birinci maddesinde ikinci mürettip ve yazarlara ait toplam on bin beş yüz altmış ve otuz ikinci faslın birinci maddesinde gazete kâğıdı bedeli üç bin altı yüz kırk sekiz kuruş, dördüncü maddedeki gazeteye ait çeşitli masraflar kısmındaki bin yüz elli sekiz kuruş çıkarılmıştır. Bunun dışındaki kısım encümen görüşü olarak meclise sunulmuştur. Meclis otuz birinci faslın birinci maddesini kabul etmiştir. Onaylanan birinci madde de⁴⁸ matbaadaki 11 görevli için aylık beş yüz on bir bin yedi yüz yirmi kuruş öngörülmüştür

Vali Rahmi Bey, matbaanın mektebe ait olmadığını, talebelerin matbaaya gelip mürettepliği Öğrenebileceklerini ifade etmiştir. Matbaanın geri kalan otuz ikinci faslının dört maddesi de kabul edilmiştir. Otuz ikinci fasıl da, ⁴⁹ vilayet matbaasının toplam bütçesi doksan beş bin beş yüz dört kuruş olarak kabul edilmiştir.

⁴⁷Bkz.Aydın Vilayet-i Meclis Umumisinin 1330 senesinde vuku' bulan ictimasına ait zabıtname, İzmir Vilayet Matbaası, 1331, s. 98.

⁴⁸Bkz.Aydın Vilayet-i Meclis Umumisinin 1330 senesinde vuku' bulan ictimasına ait zabıtname, İzmir Vilayet Matbaası, 1331, s. 100.

⁴⁹ Bkz.Aydın Vilayet-i Meclis Umumisinin 1330 senesinde vuku' bulan ictimasına ait zabıtname, İzmir Vilayet Matbaası, 1331, s. 101.

Kula azası Halil ile Garbi Karaağaç azası Arif Efendilerin Daru'l aceze kurulması hakkında verdikleri mazbatanın okunmuş fakat bunun matbaa ve miyahiye bütçeleriyle ilgisi olmadığından eğer uygun görülürse sanayi mektebi bütçesi görüşmeleri sırasında ya da bütçe görüşmelerinin sonunda konunule alınması önermiş ve meclis tarafından kabul edilmiş.

Sarayköy azası İsmail Efendi'nin Saray köye bir saat uzaklıkta üç yüz hanelik bir köyün meydana gelen sel nedeniyle dört bin dönüm arazinin otuz evin de zarar gördüğünü bu köy halkının çiftçilikten başka geliri olmadığından sefil olacaklarını belirttikten sonra köy halkının üç dört sene öncetaşkın veren çayın mecrasının değiştirilmesi için hükümete başvurduklarını köye mühendislerin geldiğini, keşif yaparak çayın başka bir yere dökülmesi gerektiğini belirttiklerini; fakat bunun proje edilip raporu verilmediğinden konunun meclis-i umummice tekrar ele alınmasını talep etmiştir. Vali Rahmi Bey bütün çay ve bataklıkların bütçeye konulmasının mümkün olmadığını, mühendislerin keşif yapıp projelerin hazırlandıktan sonra yapılabilecek olanların bütçeye konulduğunu, Sarayköy için henüz daha projenin hazırlanmadığını belirtmiştir. Sarayköy azasının takririnin de görüşülmek üzere su işleri mühendisliğine gönderilmesi kararlaştırılmıştır.

Su işleri ile ilgili bütçe görüşülmeye başlanmadan önce vilayet su işleri mühendisliğinin hazırladığı rapor okunmuştur. Raporunda Osmanlı devletinin içinde bulunduğu durum anlatılmış, bu buhranlı dönemde bataklıkların kurutulması üzerinde durulmuş bataklıkların kurutulmasının önemine de değinilmiştir. Baş mühendisin daha önce bulunduğu Mısır'daki çalışmalar hakkında bilgi verilmiştir. Ülke şartlarının uygun olmaması yüzünden işlerin yerine getirilemediği belirtilirken, daha az masrafla halledilmesi için "amele-yi mükellefe" usulünün uygulanmasının yararları Mısır'da yapılan çalışmalardan örnek verilerek Aydın vilayeti sınırları içinde yer alan Büyük ve Küçük Menderes, Gediz, Bakırçay set ve sulama kanalları yapılmasıyla toplam beş milyon yedi yüz yetmiş sekiz bin dönümlük arazi sulanabilecektir.⁵⁰ Mühendis ayrıca, amele-yi mükellefe önerisini somutlaştırarak vilayetin yirmi kazası olduğunu, bu kazalardan her birinden yetmiş beş kişinin on beş gün süreyle çalışması durumunda önemli derecede iş yapılabileceğini belirtmektedir.

Bataklıkların kurutulması için ise su işleri idaresinin bir bataklığın keşfini icra ettiği zaman artık o bataklık hükümete geçmektedir. Eğer bataklık sahibi

⁵⁰Bkz. Aydın Vilayet-i Meclis Umumisinin 1330 senesinde vuku' bulan ictimasına ait zabıtname, İzmir Vilayet Matbaası, 1331, s. 105.

arazisini kendi kurutmak isterse keşif bedeli olarak dönüm başına iki kuruş ödemelidir. Mazbatada bir dönüm 900 metre olarak tanımlanmaktadır. Bataklık sahibi su işleri mühendisi gönderilmesini isterse, teminat olarak mal sandığına yirmi lira depozit, projeler kendisine teslim edildiğinde dönüm başına iki kuruş keşif parası vermesi gerekir. Her parsel sahibi kendi yakınındaki hükümet hisselerini altı ay içerisinde vilayet tarafından takdir edilen fiyat üzerinden satın alabilme hakkına sahiptir. Bu sürenin sonunda eğer yakın hisse sahibi almazsa hükümet herhangi bir Osmanlı vatandaşına satma hakkına sahiptir. Nehir ve çayların setlerle çevrili araziler ve ekilemeyen tarlalar devletin malı sayılmaktadır. Setlerin her iki yakasında arazilerden belirlenen miktarda vergi alınmaktadır. Beş senelik planın ilk senesinde amelenin işi zorken sonraki senelerde çalışmalar daha kolay ilerlediğinden düzenlenen arazinin miktarı artmaktadır.

Raporda Nazilli çevresinden bir arazi örnekleme yapılarak çalışma daha somut bir şekilde belirtilmektedir.⁵¹ Arazinin kanallar açılarak sulanmasının yararlı olduğu öngörülmektedir. Bunun gerçekleşebilmesi için, Mısır örneğinde olduğu gibi konya ovasında yüz bin dönümlük bir arazide sulama kanalları açılması için dönüm başına iki yüz kuruş masraf edildiğinden bahsedilerek bizimde bu örnekteki gibi bir çalışma ve sarf edilecek masraf tutarı belirtilmiştir.⁵² Nehirlerde ulaşımın sağlanması için bazı nehir yataklarının taraklar satın alınarak temizlenmesi ve ulaşımına açılması konuları görüşülmüş fakat daha sonraki senelerde uygulamaya konulmasına karar verilmiştir.⁵³ Liman inşaatı konusunda ele alınmıştır.

Şehirlerde su şebekesinin yaygınlaştırılması konusuna da yer verilmiştir. Başmühendis raporunda, Halkapınar ve Vakıf sularından iyi bir idareyle daha fazla yararlanılabileceği ifade edilmektedir. Su tesisatının döşenmesi için hükümetin ve belediyelerin ortak çalışması gerektiği, bu işin yabancı şirketlere bırakılmasının doğru olmadığı, paranın yetersiz kaldığı durumlarda borçlanmaya gidilerek hükümetin gözetiminde harcanmasının uygun olacağı ifade edilmektedir.

Başmühendisin bu raporundan sonra diğer rapora geçilmiştir. Bataklıkların kurutulması vilayetteki en önemli işlerden olduğundan

⁵¹ Bkz.Aydın Vilayet-i Meclis Umumisinin 1330 senesinde vuku' bulan ictimasına ait zabıtname, İzmir Vilayet Matbaası, 1331, s. 114.

⁵² Bkz.Aydın Vilayet-i Meclis Umumisinin 1330 senesinde vuku' bulan ictimasına ait zabıtname, İzmir Vilayet Matbaası, 1331, s. 115.

⁵³ Aydın Vilayet-i Meclis Umumisinin 1330 senesinde vuku' bulan ictimasına ait zabıtname, İzmir Vilayet Matbaası, 1331, s. 116-117.

mühendisliğin yaptığı çalışmayla Nohut, Gümüş, Kaplancık, Cellât adlarında beş göl incelenmiştir. Planlanan projede kanallar açılarak Nohut gölünün suları Gümüş gölüne, Nohut, Gümüş ve Hasan gölünün suyu Kaplancık'a, dördünün suları da Cellât gölüne, aktararak tamamının Küçük Menderes'e akıtılması öngörülmektedir. Bu bataklıkların kapladığı arazi miktarı da elimizde mevcuttur.⁵⁴ Bu bataklık alanlarının toplamı 63,300 dönüm alanı kaplamaktadır. Bu bataklık alanlar arasında en zararlı olanı Cellât gölüdür. Fetrik suyu da bu bataklığa karışmaktadır. Büyük Menderes nehri de sel baskınında fazla suyunu bu göle boşaltmaktadır. Temmuz- Ekim aylarında sıcaklık nedeniyle bataklık kurumaktadır. Fetrik suyunun mecrasının değiştirilerek Küçük Menderes'e akıtılması düşünülmekte, yağmurlarla birikecek diğer bataklıkların suyu ana kanal vasıtasıyla tarım alanlarının sulanmasıyla fazla suyun da zararının önlenmesi amaçlanmaktadır. Bu anlamda Cellât- Kozpınar, Cellât- Torbalı, Kaplancık gölü, Hasan gölü, Nohut ve Gümüş gölleri olarak beş aşamada yapılması düşünülmektedir. Açılacak ana kanal batı tarafındaki köylerin bütün yollarını aşacağından beş adet köprü için otuz bin kuruş tutacaktır. Ayrıca Cellat gölü yakınlarında yapılması planlanan köprü için sekiz bin kuruş gerekmektedir. Bataklıklar için ayrılan cetvelde bir dönüm arazinin kurutulması doksan altı kuruşa mal olmaktadır. Bataklıkların kurutulması ve yapılacak köprüler için planlanan toplam bütçe beş milyon sekiz yüz bin kuruştur.⁵⁵

Bataklıkların kurutulmasından Ahmetli, Çaybaşı, Yeniköy, Tepe- köy, Araplı, Subaşı, Tulum, Tiryanda, Tahir Bey Çiftliği, Ayazköy, Karaköy, Kalima, Palamutköy, Beleriş, Vitel Çiftliği yararlanacaktır. Fetrik deresi Küçük Menderes'in mecrasının değiştirilmesi, nehir üzerinde bent inşası, Gediz'in setle çevrilmesi, ufak sel baskınlarına karşı set inşası bu çalışmalar arasında yer almaktadır. Bu beş aşamada yapılması düşünülen faaliyetler için üç buçuk milyon kuruş harcanması planlanmaktadır. Kozpınar istasyonu karşısında Beleriş köyü yakınındaki bataklığın kurutulması da planlanan beş aşamalı çalışma içerisinde yer almaktadır.⁵⁶

⁵⁴Bkz.Aydın Vilayet-i Meclis Umumisinin 1330 senesinde vuku' bulan ictimasına ait zabıtname, İzmir Vilayet Matbaası, 1331, s. 118.

⁵⁵ Bkz.Aydın Vilayet-i Meclis Umumisinin 1330 senesinde vuku' bulan ictimasına ait zabıtname, İzmir Vilayet Matbaası, 1331, s. 119-120.

⁵⁶ Bkz.Aydın Vilayet-i Meclis Umumisinin 1330 senesinde vuku' bulan ictimasına ait zabıtname, İzmir Vilayet Matbaası, 1331, s. 122-123.

Mühendisin bu raporu sonrasında encümenin mazbatası okunmuştur. Raporda birinci faslın birinci maddesindeki dört kol arasda yapılacak kanal ve diğer fenni işlerin uygun görüldüğü, ikinci maddede yer alan köprülere ait inşaatın kabul edildiği belirtilmektedir. Üçüncü maddedeki büyük inşaat masrafı da uygun görülmüştür. Sarıcalar Çayı'nın bir çok aylar önce taşması sonucu atmış hanenin zarar görmesi nedeniyle vilayetten yollanan fen memuru tarafından hazırlanan ve meclise sunulan rapor sonucunda keşif ve inşaat masrafı da bütçeye eklenmiştir. Gediz suyunun taşmasıyla meydana gelen Karasavat bataklığının temizlenmesine ait masraf da bütçede yer almıştır. ⁵⁷Toplam iki milyon üç yüz elli iki bin beş yüz otuz bir kuruş ile fasıl tamamlanmış olsa da, nehir ve bataklıkların temizlenmesine ait daha bazı işlerin de olduğu vurgulanmıştır. Fetrik suyu ile Cellât gölünün temizlenmesi için genel bütçeden yardım yapılması istenmektedir. Cellat gölü arazisi için genel bütçeden yardım yapılmazsa bataklık arazisinin hususi idareye bırakılması karşılığında bu işin hususi bütçeden karşılanması düşünülmektedir. Ayrıca Belevi bataklığının kurutulması için keşif ve planların encümen tarafından yaptırılması talep ediliyor. Encümenin bu raporundan sonra bütçenin görüşülmesine başlanmıştır

Manisa azası Cevdet Efendi nehirlerin temizlenmesiyle zararların önlenip önlenemeyeceğini sormuş Ser mühendisin açıklama yapmasını istemiştir. Halil Paşa (Söke) da vilayette bulunan üç nehrin (Büyük, Küçük Menderesler, Gediz) iki-üç yılda meydana gelen sel baskınlarının önemli zararlara yol açtığını, öncelikle bu nehirlerin sorunlarına çözüm bulup daha sonra bataklıkların kurutulması gerektiğini söylemiştir. Ödemiş azaları Fahri, Lütfi, Mümtaz Beylerin imzalarıyla takrir verilmiştir. Ödemiş'te suyun bulunmadığını ifade ederek Gölcük yaylasında bulunan iyi suyun Ödemiş ovasına getirilmesini talepte buldukları takririn incelenmesi için mühendisliğe gönderilmesi uygun bulunmuştur. ⁵⁸Halil Paşa (Söke) Büyük Menderes'in kolunun iki-üç kilometre denize uzatılması halinde iki yüz bin dönüm arazinin sulanabileceği ve keşfinin yapılması içinde kendisinin de buna maddi katkıda bulunacağını ifade etmiştir. Vali Rahmi Bey de konunun incelenip gerekli keşfin yapılması gerektiğini, yapacağımız inşaatta halkın yardımı olması durumunda edilecek karla iki tarak dubası alınarak

⁵⁷ Aydın Vilayet-i Meclis Umumisinin 1330 senesinde vuku' bulan ictimasına ait zabıtname, İzmir Vilayet Matbaası, 1331, s.126.

⁵⁸ Aydın Vilayet-i Meclis Umumisinin 1330 senesinde vuku' bulan ictimasına ait zabıtname, İzmir Vilayet Matbaası, 1331, s.127-128.

nehirlerin temizlenebileceğini ve Cevdet efendinin sorusuna cevaben nehirlerin ıslahı için çok paralara ve zamana ihtiyaç olduğunu ve bataklıkların daha düşük bütçelerle ıslah edilmesi mümkün olduğunu şimdi masrafı daha az olan işleri yapmalıyız demiştir. Diğer bazı üyeler de kendi kazalarında yaşanan sorunlara ilişkin talepte bulunmuşlardır. Garbi Karaağaç azası Arif Efendi Garbi Karaağaç'ta boşa akan memba sularının suyu olmayan bölgelere aktarılmasını isterken, Cevdet Efendi (Manisa) Gediz nehrinin mecrasının Foça'ya doğru çevrilmesi sonrasında daha öne taşkın yaşanmayan bölgede sel baskınlarının yaşanmaya başladığını belirtmiştir. Fahrettin Efendi (Kırkağaç) de Kırkağaç'taki Bakırçay'ın mecrasının yaz mevsiminde amale-i mükellefe yoluyla temizlenmesini istemiştir. Karaburun azası İbrahim Bey bataklıkların kurutulmasından evvel nehirlerin ve bunlara ait kollarının temizlenmesi sorunlarının ortadan kaldırılması gerektiği ve bataklıkların insan sağlığını tehdit ettiğini bu durumdan en çok çocukların zarar gördüğünü ve insanımızın bu hastalıklardan kurtarılması gerektiğini ifade etmiştir. Sadık Efendi (Bayındır) Arıkbaşı, Çırpı, Havuzbaşı, Taş Kesigi arazisinden geçen çayın zararının giderimesi için iki yüz lira harcanıp açılan kanalın bu sene dolması nedeniyle taşıdığından suların çekilmesi için yüz liraya ihtiyaç olup, bu paranın da bütçeye eklenmesini istemiştir. Bütçe görüşmeleri tamamlandıktan sonra oylamaya geçilmiş, Sadık Efendinin (Nazilli) karşı oyuna karşılık kırk sekiz oyla kabul edilmiştir. Su işleri bütçesi iki milyon üç yüz elli iki bin beş yüz otuz bir kuruş olarak onaylanmıştır.⁵⁹

3.6. Altıncı İctima

Bir önceki meclis toplantısı 28 Kanun-ı Sani Çarşamba günü yapılmıştır. Meclis iki gün aradan sonra 31 Kanun-ı Sani 1330 (13 Şubat 1915) Cumartesi günü saat 10.05 de Vali Rahmi Bey başkanlığında elli bir azanın katılımıyla yeniden toplanmıştır.

Önceki toplantının onaylanmasından sonra hususi idare bütçesi üzerine encümenin raporu katip Rah mi Bey tarafından okundu.

Hususi idare bütçesinin birinci maddesi meclis üyelerinin yevmiyeleri ve vilayet encümen üyelerine ait birinci maddede gösterilen yüz doksan iki bin kuruluşluk açık hesap aynen kabul olunmuştur. İkinci fasılın Vilayet encümeni dairesi maaşını gösteren birinci meddesinde, bu dairede görevli başkâtip, kâtip,

⁵⁹ Bkz.Aydın Vilayet-i Meclis Umumisinin 1330 senesinde vuku' bulan ictimasına ait zabıtname, İzmir Vilayet Matbaası, 1331, s.133.

kayıt memuru iki bin dört yüz kuruş gibi cüzi bir zam kabul edilmiştir. Muhasebe müdürüne ve memuruna yapılan zamlar ikinci madde kapsamında 343.000 kuruş olarak kabul edilmiştir. Müstahdem ve diğer görevlilerin maaşlarına zam yapılmadan yüz beş bin kuruş tahsisat ayrılmıştır. Senelik 60.000 kuruş fen dairesi için ayrılan bütçeden mimar maaşına beş yüz kuruşluk indirimle dördüncü madde kabul edilmiştir. Üçüncü fasılın birinci harcırah maddesi ve ikinci mefruşat (eşya gideri) ve üçüncü tenvir (aydınlatma) ve teshin (Isınma) maddeleri için toplam 26.000 kuruş bütçeye konulmuştur. Dördüncü maddede geçen Kırtasiye ve evrak giderlerinin büyük kısmı maliye nezareti tarafından karşılanması öngörülerek 40.000 kuruş aynen kabul olunmuştur. Beşinci maddede masarif-i müteferrika (diğer giderler) için 3000 kuruş tahsisat kabul edilmiştir. Dördüncü fasıla ikinci madde olarak 92.300 kuruş masarif-i tesisiye (kuruluş masrafları) tahsisatı ayrılmıştır.

Meclis üyelerinin sayısı altmış olup, yevmiyeleri elli kuruştan kırk gün boyunca yirmi bin kuruş olarak kabul edilmiş, tahsisatın fazla olduğu görüldüğünden sekiz bin kuruşa düşürülmüştür. Encümenin dört üyesinin aylık maaşları bin beşer yüz kuruş olup, yıllık yetmiş iki bin kuruş tutmaktadır.⁶⁰ Fahri Bey (Ödemiş) encümen başkâtibi maaşının düşük olduğunu belirterek, İstanbul başkâtibi 2000 kuruş maaş alıyor başkâtip maaşının buna uygun şekilde artırılmasını teklif etmiştir. Sabri Bey (Seferihisar) maaş artışı konusunda meclis toplantıları için kırk günün öngörüldüğünü, tatil günlerinde meclis toplanmadığı için bu günlere ait yevmiyenin maaş artışı olarak kullanılabileceğini ileri sürmüştür. Hacı Mehmet Emin Efendi de konuya bir başka açıdan yaklaşmaktadır. Başkan da zammın sadece bir memura değil, düşük maaş alan diğer memurlara da yansıtılması gerektiğini vurgulamıştır. Mehmet Emin Efendi başkâtibin maaşına zam isteği için başvurmadığını, bu sebeple zam yapılmasına gerek olmadığını belirtmiştir. Görüşmelerde başkâtibin maaşı bin üç yüz kuruşa yükseltilmiştir. İkinci fasılın ikinci maddesinde vilyet encümen maaşları belirlenmiştir. Buna göre başkâtibin bin üç yüz kuruş, başkâtip yardımcısının sekiz yüz kuruş, mukayyidin de altı yüz kuruş maaş alması kabul edilmiştir.

İkinci madde de hususi muhasebe müdürünün maaşının yükseltilmesi gündeme gelmiştir. Akhisar azası Enver Bey, Aydın azası Hamdi Bey, Ödemiş azası Fahri Bey müdürün çalışkanlığı, titizliği övülmüş, maaşının yükseltilmesi

⁶⁰ Bkz. Aydın Vilayet-i Meclis Umumisinin 1330 senesinde vuku' bulan ictimasına ait zabıtname, İzmir Vilayet Matbaası, 1331, s. 136.

istenmiştir. Hususi muhasebe müdürü kendi maaşına zam yapılması konusunda bir zamma ihtiyacı olmadığını, bunun yerine düşük derecedeki memurlara zam yapılmasını istemiştir. Müdür maaşına beş yüz kuruş zam yapılmıştır. Seferihisar azası Sabri Bey, diğer beş yüz kuruş maaş alan kâtiplerin maaşlarına da yüz kuruş zam edilmesini teklif etmiş, bu teklif de uygun bulunmuştur. Hususi muhasebe müdür ve memurlarının maaşlarına dair ikinci madde kabul edilmiştir.⁶¹ Görevlilerin sayısı kırk yedi olup, toplam üç yüz elli bir bin altı yüz kuruş ödenek ayrılmıştır.

Aydın azası Hamdi Bey üçüncü madde de tahsildarların maaşı konusunda maaşların arttırılması yönünde görüş belirtmiş ve Aydın tahsildarının gezdiği için bu maaşın yeterli olmadığını ifade etmiştir. Diğer üyeler de maaşların yeterli olmasını tahsildarların istifa etmemesine bağlamışlardır. Halit Efendi (Urla) Urla'da tahsildar olmadığından kasabanın bazı gelirlerinin toplanamadığını dile getirmiştir. Tahsildar maaşlarının dört yüz kuruşa yükseltilmesi, Urla'ya da üç yüz kuruşla bir tahsildar atanması uygun bulunmuştur. Hükümet müezzini de maaşının yüz kuruş olduğunu, üç yüz kuruşa yükseltilmesini isteyen bir dilekçeyi meclise sunmuştur. Bu konuda meclis üyeleri üç farklı görüşü savunmuşlardır. Birinci grup üyeler müezzinin maaşına elli kuruş zam yapıp, imamın maaşının aynen kalmasını, ikinci gruptakiler de her ikisine de yüzer kuruş zam yapılmasını istemişlerdir. Görde azası Kazım ve Seferihisar azası Sabri Beyler bunların işlerine göre maaşlarının yeterli olduğunu öne sürerek zam yapılmamasını dile getirmişlerdir. Bu tekliflerden birincisi yirmi beş oyla kabul edilmiştir. İzmir azası Bekir Behlül Bey imam ve müezzin maaşlarına zam yapılmasını teklif etmiş ve Hafız Ali Efendi'de 100 kuruş zam yapalım demiştir. Seferihisar azası Sabri Bey ve Aydın azası Kazım Bey ise maaşlarının yeterli olduğunu ifade etmiştir. Meclise sunulan öneri yirmi beş oyla kabul olunmuştur.

Mimar tahsisatına ait dördüncü madde okunmuş. Bu maddedeki mimarın maaşı yüksek olduğunu söyleyenler olmuşsa da başkan iki bin kuruştan aşağı bir mimar bulunamayacağını daha önceki mimarın maaşın azlığı nedeniyle bırakıp gittiğini ifade etmiş ve bu mimar maaşı mecburen kabul edildi. Maddede yer alan

⁶¹Bkz. Aydın Vilayet-i Meclis Umumisinin 1330 senesinde vuku' bulan ictimasına ait zabıtname, İzmir Vilayet Matbaası, 1331, s. 140.

mimar yardımcısının da hemen alınmayıp, ihtiyaç nispetinde görevlendirileceğini belirtmiştir. Mimar maaşına ait dördüncü madde:⁶²

Üçüncü fasılın birinci harcırah, ikinci mefruşat, üçüncü aydınlatma ve ısınma, dördüncü kırtasiye, beşinci çeşitli masraflar, altıncı kira, yedinci hususi idareye ait haberleşme masrafı maddelerinden oluşmaktadır. Üçüncü fasıl bir oylanarak kabul edilmiştir. Üçüncü fasılın maddeleri:⁶³ İdare-i hususiye binası kira ücreti yirmi üç bin kuruşa çıkarılarak fasıl toplamı yüz elli dokuz bin kuruşa çıkarılmıştır.

Dördüncü fasılın iki maddesi istatistiğe ayrılmıştır. Encümen başkanı istatistiğin önemi ve memleket için gerekliliği üzerinde durmuştur. İstatistik müdürünün maaşının bin kuruşa indirilmesi ilerde fayda görülmesi durumunda maaşın artırılması teklif edilmiştir. Fakat bu teklif başkan tarafından reddedilmiştir. Oluşturulacak istatistik birimi için ayrı bir daire tutulmayacağı, fakat uygun bina bulunamaması durumunda kullanılmak üzere altı bin kuruş kira bedeli ayrıldığı başkan tarafından belirtilmiştir. İstatistik kaleminin birinci ve ikinci maddeleri onaylanmıştır. Altı görevlinin yer aldığı birinci madde aylık tutar üç bin altı yüz elli kuruş, yıllık ise kırk üç bin sekiz yüz kuruş olarak onaylanmıştır. Fasılın ikinci maddesi: tahsisatı kırk sekiz bin beş yüz kuruştur. Bu maddenin kabul edilmesiyle altıncı ictima'nın sabah oturumu tamamlanmıştır.⁶⁴

İkinci Celse

İkinci oturuma öğleden sonra saat 3.00'de elli azanın katılımıyla Vali Rahmi Beyin başkanlığında başlanmıştır.

Toplantıya Çine azası Fuat Bey tarafından iki mazbatanın okunmasıyla başlanılmış ve oylama sonucu kabul olunmuştur.

Gördes azası Kazım Bey İkinci oturumda su işleri konusunda takrir vermek istemiş, başkan ve diğer meclis azalarının itirazlarıyla karşı karşıya kalmıştır. Kazım Bey nafia ve su işleri bütçesine yeni ilaveler yapılmasını istemektedir. Diğer üyeler de meclisin günlük planında yer almayan konulara ait takrirlerin okunmasının meclisin çalışmalarını aksatacağı sebebiyle buna karşı

⁶² Bkz.Aydın Vilayet-i Meclis Umumisinin 1330 senesinde vuku' bulan ictimasına ait zabıtname, İzmir Vilayet Matbaası, 1331, s. 145-146.

⁶³ Bkz.Aydın Vilayet-i Meclis Umumisinin 1330 senesinde vuku' bulan ictimasına ait zabıtname, İzmir Vilayet Matbaası, 1331, s. 146.

⁶⁴ Bkz.Aydın Vilayet-i Meclis Umumisinin 1330 senesinde vuku' bulan ictimasına ait zabıtname, İzmir Vilayet Matbaası, 1331, s. 148.

çıkılmaktadırlar. Kazım Bey konun aciliyeti üzerinde durmasına rağmen Sanayi mektebi bütçesi için encümenince hazırlanan layihası okunmuştur.

Mekteb-i Sanayi Müdüriyetince encümen-i vilayetin sanayi bütçesi için meclise hazırlanmış rapor Akhisar azası kâtip Enver Bey tarafından okunmuştur.

Layihada, bütçenin iki nokta üzerinde durulduğu, birincisi mektebin müfredatına ve amacına uygun bir program oluşturmak, sanattaki ilerlemeyi sağlamak olduğu, ikinci noktanın ise alanında uzman öğretmenlerin ve sanatkârların ellerinde gerekli alet ve edevatla birlikte mükemmel sanatkârlar yetiştirmek olduğu belirtilmektedir. İlk olarak mektebin öğrenci sayısı sayısının iki yüz elliden üç yüze çıkarılması öngörülmektedir. İptidai ve sanayi kısmı olmak üzere iki kısma ayrılmaktadır. İptidai kısımda beş sınıf bulunacak, yalnızca eğitimle uğraşacaktır. Sanayi kısmında dört sınıf bulunacak, kısm-ı sanayi üç sınıfını günde ortak üç ders görecektir, ders aralarında on beşer dakikalık teneffüs arası verilecektir. Son sınıfta ise her sanatın durumuna göre teorik ve uygulamalı eğitim verilecektir. Kunduracılık ve dericilikle ilgili bilgiler, marangozlar ve oymacılar için ağaç ilmi, kil ve makine işletimine ait genel esaslar verilecektir. Sanayi kısmının üç sınıfında okutulan dersler saatleriyle birlikte raporda belirtilmiştir.⁶⁵

Sanayi mektebinin bütçesi üç fasla ayrılmıştır. Bu fasılların toplamı iki milyon altmış yedi bin iki yüz yetmiş yedi kuruştur. Bütçenin üç yüz yirmi iki bin dört yüz kuruşu maaşlara, dokuz yüz yetmiş dokuz bin altı yüz kuruşu masraflara, yedi yüz altmış dört bin dört yüz yetmiş yedi kuruşu da tesisata ayrılmıştır. 1330 senesi bütçesine göre yedi yüz seksen bin iki yüz kırk kuruş fazla olduğu görülmektedir. Bu fazlalığın okulun tesisat ve diğer masrafları ele alındığında dikkati çeken aşırı bir harcama olmadığı anlaşılmaktadır.

Bütçenin birinci faslı iki maddeden oluşmaktadır. Birinci madde idare heyeti, muallimler ve diğer sanatkârların maaşları, ikinci madde de hademeye ait ücretlerdir. Maaşlardaki fazlalık terzilik ve fenciliğin ilave edilmesiyle usta ve kalfalara verilecek paradan ileri gelmektedir. Terzilik alanında vilayette sadece bir Müslüman terzi, fencilikte hiçbir Müslüman usta olmaması ve bu iki sanatın önemi sebebiyle ilavesi uygun bulunmuştur. İkinci maddede yer alan hademe sayısında belirli bir artış görülmektedir. Öğrencinin artmasından dolayı doğan

⁶⁵ Bkz. Aydın Vilayet-i Meclis Umumisinin 1330 senesinde vuku' bulan ictimasına ait zabıname, İzmir Vilayet Matbaası, 1331, s. 152-153.

ihtiyaçlardan kaynaklanmaktadır. Bir hastabakıcı kadın, üç çamaşırcı kadın, yatakhanelerin temizliği, çamaşır ve elbiseleri dikmek için iki temizlikçi kadın ücreti de bütçeye konmuştur. 1330 senesinde yüz dört buçuk kuruşla hademe bulunamadığı için elli kuruş hademe maaşına zam yapılmıştır.

Sana-i mektebine ayrılan bütçe okunmuş ve görevli çalışanların maaşları ve bunlara ayrılan bütçe görüşülmüştür. Toplamda iki milyon atmış yedi bin iki yüz yetmiş yedi kuruşun üç yüz yirmi üç bin dört yüz kuruşu çalışanların maaşına dokuz yüz yetmiş dokuz bin dört yüz kuruşu diğer masraflara, yedi yüz atmış dört yüz yetmiş yedi kuruşu da tesisata ayrılmıştır mevcut senenin bütçesi geçen seneden yedi yüz seksen bin iki yüz kırk kuruş fazla olup özellikle bu fazlalığın çalışanların yeterli maaş almalarına yönelik bir artıştır.

Terzilik, fenercilik gibi iş alanlarının Gayr-ı Müslim vatandaşlar tarafından bilindiği ve Müslüman halkında bu işleri öğrenmesi gerektiği ifade edilerek. Sanayi mektebinde de bunların eğitiminin öğrencilere verilmesi için bu alanlarda eklenmiştir. Ayrıca mektebe birde imam kadrosu eklenmiştir. Mektebe elli öğrenci daha fazla alındığı için hastane kısmına bir hasta bakıcı kadın, çamaşırhane için üç çamaşırcı kadın, yatakhane düzeninin sağlanması ve öğrencilerin söküklarinin onarılması için iki kadın görevlendirilmesi istenmiştir.

İkinci faslında görüşülen masraflardan tamirat kısmından seksen üç bin kuruş, mefruşattan kısmında da on beş bin kuruş indirimle bütçe 881.400 kuruş indirim yapılması uygun görülmüştür. Bu faslın toplamı sekiz yüz seksen bir bin dört yüz kuruştur. Me'kulât (yiyecek) maddesinde dört yüz elli iki bin altı yüz kuruşun geçen seneye göre fazla olduğu görülmektedir bu durum talebe sayısındaki artıştan kaynaklanmaktadır. Bu artış önceki senede beş talebeye üç kuruş yemek masrafı ayrılırken, savaş döneminde artan fiyatlar yüzünden bu masraf dört kuruşa yükselmiştir. İkinci çeşitli masraflar maddesi 65 bin kuruş olarak belirtilmiştir. Üçüncü madde de yer alan Mefruşat (döşeme) kısmına eskiyen mobilyaların yenilenmesi için 15 bin kuruş ödenek ayrılmıştır. Altıncı madde de Melbusat (giyecek) kısmında artan talebe sayısına oranla yüz on iki bin sekiz yüz yirmi kuruş fazlalıkla iki yüz on yedi bin sekiz kuruş ayrılmıştır. Öğrencinin dışarıda giyebilmesi için harici elbise ile iskarpin ayakkabının işte kullanışsız olacağı için fotin giyilmesi, pelerin yerine uzun fanilaların kullanılması, ödül ve sergi masrafı için bütçeye üç bin kuruş eklenmiştir. Öğrenci haftalığı ve mükâfata ait tahsisatta buna dâhildir. Mektepten mezun olacak öğrencilerin işlerine ait aletleri alabilmeleri için on iki bin kuruş ve haftalık için on

sekiz bin kuruş ayrılmıştır. İptidai kısmın bir ve ikinci sınıfları için haftada bir kuruş, diğer üç sınıf ise altmış para, sanayi kısmı için de iki kuruş verilmesi uygun bulunmuştur. Yedinci maddede sâneyihane ve kalfalığa yüz yirmi bin kuruş ayrılmıştır. Mektep de satılacak eşyalardan % 10 oranında bir gelirden bütçeye dâhil olacaktır. Sekizinci madde de tamirat için seksen beş bin kuruş ayrılmış ve önceki seneden iki bin kuruş devredilmiştir. Dershane ve marangozhaneye otuz beş bin kuruş ve yirmi bin kuruş da mektebin iç ve dış tamiratı için tahsisat ayrılmıştır. Dokuzuncu madde de Avrupa'ya gönderilmesi düşünülen talebe için on beş bin kuruş tahsisat verilmiştir. Yetenekli gençlerin daha iyi eğitim alıp alanlarında uzmanlaşması için Avrupa'ya gönderilmeleri planlanmıştır.

Mektebin üçüncü faslı tesisata ayrılmıştır. Yedi yüz altmış dört bin dört yüz yetmiş yedi kuruş olan bu faslın birinci maddesi inşaattır. Bu tutarın üç yüz elli bin kuruşu yeniden inşa edilecek olan demirhane marangozhane gibi okul binaları ile dershaneler için, alet ve edevat gibi kalemler içinse atmış beş bin kuruşu ayrılmıştır. İkinci madde de yatakhane ve dershane gereçlerine ayrılan yüz yirmi iki bin dört yüz doksan kuruşluk tahsisattır. Öğrencinin sıhhi karyolalarda yatabilmesi için yeni yataklar alınması karyolaların, yazı tahtaları ve kürsülerin onarılması, yorganların yerine yeni yünlü battaniyelerin alınması bu maddeye dâhildir. Üçüncü madde de Resim, matematik ve diğer dersler için gerekli aletlerin sağlanması bu maddedeki kırk dört bin dokuz yüz kuruşluk tahsisatla karşılanacaktır. Sanayi alet ve gereçlerine tahsis edilen dördüncü madde iki yüz seksen iki bin seksen yedi kuruştur. Demirhane, fenerhane, oymahane, terzihane, mızıkahane, marangozhane ve dökümhane kısımları için gerekli araç ve gereç bu maddeden karşılanacaktır. Sezai Bey raporunda mektep için ayrıntılı bir bütçe örneği sunmuştur.

Bu rapordan sonra encümen de sanayi mektebine ait kendi raporunu meclise getirmiştir. Encümen raporunda mektebin eytamhane kısmı ayrıldığından bütçeye fazla Ödenek konulmuştur. Raporda bir değişiklik görülmemektedir. İkinci faslın üçüncü maddesindeki mefruşat on beş bin kuruş fazla görülerek beş bin kuruş azaltılmıştır. Bu faslın diğer maddeleri kabul edilmiştir. Üçüncü faslın birinci maddesinde yer alan üç yüz on beş bin kuruşun geçen seneden kalan yetmiş bir bin sekiz yüz yirmi kuruş azaltılarak kalan iki yüz kırk üç bin yüz seksen kuruş kabul edilmiştir. Dördüncü maddedeki yer alan aletlerin alımı için iki yüz seksen bin seksen yedi kuruş eklenmiş ayrıca geçen sene tahsis edilen yüz dört bin altı

yüz yirmi iki kuruşun on yedi bin kuruşu harcanmış geri kalanı bu sene ki tahsisata eklenmiştir.

Mekteb-i Sanayi Müdür Vekili Sezai Bey meclise bir rapor sunduktan sonra bütçe görüşmelerine geçilmiştir.⁶⁶

Başkan Manisa azası Cevdet Efendinin sanayi mektebi hakkında Macar şirketinin proje hazırlayacağı yönünde bir duyumu olduğuna dair sorusunu bilgisi olmadığını ifade eden Başkan, sene içinde bu konuda bir başvuru olduğunu fakat kabul etmediğini belirtmiştir. Cevdet Efendi Manisa sanayi mektebinden gereği gibi yararlanılamayacağını deneyimlerle görüldüğünü bu nedenle mektebin yüz elli kişilik bir yetimhane olarak kalmasının daha faydalı olacağını ve buradaki çocukların tren yollu fabrikalarına ve İzmir'deki sanayi mektepleri veya fabrikalara gönderilerek orada demircilik öğrenebileceklerini ifade etmiştir. Başkan, bu öneriye cevaben, bir fabrikada çalışan fakat iş kalmadığı için işten çıkarılan sekiz on kadar gencin kendisine başvurduğunu ve bu çocukları tren fabrikasına gönderildiğini bu çocukların burada meslek öğrendiklerini fakat fabrikanın daha fazla çocuk alamayacağından dolayı memleketin ihtiyacı olan demircilerin sanayi mekteplerinde eğitim görerek kasaba ve köylere gitmeleriyle halkın ihtiyaçlarını giderebileceklerini o nedenle sanayi mekteplerinin kapatılması yerine iyileştirilmesi gerektiği cevabını vermiştir.

Soma azası Yusuf Rıza Efendi geçen sene sunduğu öneriyi tekrarlamış ve mektebin kapatılıp bunun yerine öğrencinin Avrupa'ya gönderilmesi gerektiğini dile getirmiştir. Buna da Japonya örneğini vermiştir.⁶⁷ Buna karşılık Müdür Vekili Sezai Bey Avrupa'ya gönderilecek öğrenci olmadığını, gelecek sen öğrenci yetişirse iki öğrencilik tahsisatın bütçeye konulduğunu kendilerinin sanayi mektebinde Kurup Fabrikası gibi bir tesis yapmak değil memleketin ihtiyaçlarını karşılayacak sanatkârlar yetiştirilmesi için bir demirhane yapmak istediklerini belirtmiştir.

Başkan da görüşmelerin yeterli olduğunu ifade ederek oturumun sonlanmasını oylamış, kabul edildikten sonra ertesi gün okulun mektebin kapatılmasının yada bir kısmının korunmasının diğer kısmının tahsisatıyla da

⁶⁶ Bkz.Aydın Vilayet-i Meclis Umumisinin 1330 senesinde vuku' bulan ictimasına ait zabıtname, İzmir Vilayet Matbaası, 1331, s. 160-163.

⁶⁷ Bkz.Aydın Vilayet-i Meclis Umumisinin 1330 senesinde vuku' bulan ictimasına ait zabıtname, İzmir Vilayet Matbaası, 1331, s. 165.

Avrupa'ya öğrenci gönderilmesinin görüşüleceğini belirterek oturumu sonlandırmıştır.

3.7. Yedinci İctima

Meclis yedinci toplantısı birinci oturumuna 1 Şubat 1330 (14 Şubat 1915) Pazar günü sabah 10.50'de Vali Rahmi Bey başkanlığında başlanmıştır. Bu oturuma elli üç üye katılmıştır.

Otruma önceki oturumda ki bütçe görüşmesiyle ilgili verilen takririn okunmasıyla başlamıştır.⁶⁸ Başkan okunan bütçede maddelerde değişiklikler önerilmiş ve bu değişikliklerin oylanacağını ifade etmiştir. Ve bütçe oylamasına gidilmiştir. Bütçede yer alan maddeler üzerinde tek tek görüşülerek bütçe kabul edilmiştir.

Takrir okunduktan sonra Kırkağaç azası Fahri Bey, sunulan takrirden, üç teklifin sunulduğunu, takliflerden birisi okulun tamamen kapatılması ve Avrupa'ya öğrenci gönderilmesi, ikincisi mektebin yetimhane olarak kullanılması ve Avrupa'ya öğrenci gönderilmesi, üçüncü olarak demircilik ve marangozluğun devamına ve diğer sanatların kaldırılmasına yönelik olduğunu ifade etmiştir. Bu teklifler üzerine görüşülmüş ve demirhane ve marangozhane dışında önem arzeden kunduracılık, doğramacılık ve oymacılık gibi bölümlerin önemi üzerinde durulmaktadır.

Çeşme azası Ali Efendi meclise sunduğu takrirden mektebin açılalı kırk sene olduğunu ve bu kadar sene içerisinde mektepte bir ilerleme sağlanamadığını dile getirmektedir. Takrirden belirtilen sanat dallarına garsonluk, şoförlük mesleklerinin ilave edilmesini ve Avrupa'ya gönderilmesi düşünülen öğrencilerin başında iki müdür nezaretinde yollanılmasını teklif etmiştir.

Kasaba azası Fikri Bey mektebin kapatılıp sadece Avrupa'ya öğrenci gönderilmesinin meclisin yetkisinde olmadığını, vazifelerinin bütçenin incelenmesi olduğunu belirterek maddelerin incelenmesine geçilmesini istemiştir.

Başkan, talebe sayısının ve sanayi ustalarının gerekli olanlarının Avrupa'dan getirilmesi lüzumsuz görülen sanathanelerin kapatılması ve Avrupa'ya öğrenci gönderilmesi meselesi ve müzakerenin başlamasını oylamaya koymuş ve müzakereye oy birliğiyle kara verilmiştir.

⁶⁸ Bkz. Aydın Vilayet-i Meclis Umumisinin 1330 senesinde vuku' bulan ictimasına ait zabıtname, İzmir Vilayet Matbaası, 1331, s. 170-171.

Birinci fasılın maaşla ilgili birinci maddesi Kâtip Enver tarafından okunmaya başlanmış. Müdüriyet maaşının 1330 ve 1331 senesine ait kısımları okundu.

Çal azası Osman Efendi 1329 senesinde müdür maaşının dokuz yüz kuruş, 1330 da ise bin yedi yüz kuruş, bu yıl ise iki bin kuruşa çıkarıldığını, bin yedi yüz kuruşun yeterli olduğunu ifade etmiştir. Başkan, bu miktarın yetersiz olduğunu, Selanik sanayi mektebi müdürünü Selanik'teki başarısından dolayı getirttiğini, bu kişinin iki bin kuruştan aşağı çalışmayacağını eğer bu rakam kabul edilmezse gelmeyeceğini söylemiştir. Bizde encümenle bu miktarı kabul ettik. Bir müdüre bu rakam hem çok, hem de az, yetenekli birisi için az, yetersiz birisi için de çok olduğunu söylemiştir.⁶⁹ Manisa azası müdür maaşının oylanması öncesinde öğrenci sayısının belirlenmesi gerektiğini ifade ederken, Başkan cevaben öğrenci sayısı kaç olursa olsun sayının müdür maaşını etkilemeyeceğini ifade etmiş, fakat müdür maaşının yetersiz olduğunu belirten azalar da fikirlerini yer almaktadır. Başkan da çeşitli bölümler açılacağından bunlara ait sınıflar ve muallimlerden dolayı idarenin gerçekten zor olduğundan maaşın iki bin kuruş olmasında ısrar etmiştir. Müdür maaşı oylamaya sunulup, çoğunlukla kabul edilmiştir.

Mübaya memuruna ait (alım-satım memuru) maaş okundu. Memura verilen maaş az bulununca Başkan, memurun mektep muamelatı ve alım- satım işlerini yaptığını ve altı yüz elli kuruş aldığını belirterek şimdi bu iki işe yetişemeyeceği için sayısını ikiye çıkarttıklarını ve her biri için beş yüz kuruş maaşın kâfi olduğunu ifade etmiştir. Müdür vekili Sezai Bey müdür mektebin idaresiyle ilgileneceği için öğrencilerin terbiyesi ve temizliğiyle ilgilenemez bunun için bir dâhiliye memurunun talebenin işleriyle ilgilenmesi gerektiğini dile getirmiştir. Halit Efendi (Urla) mubassırların (bakıcı) bu memurun görevini yürütebileceğinden ihtiyaç olmadığını belirtmiştir. Nazilli azası Hacı Mehmet Efendide mubassırların çok olduğunu, birisinin kaldırılarak memuriyetin de başmubassırlığa dönüştürülmesini teklif etmiştir. Karaburun azası İbrahim Bey, öğrencinin terbiyesinin mubassırlara bırakılmasının doğru olmadığını söylemektedir. İzmir azası Hafız Ali Efendi bir mektebin mubassırı, hademesi ne kadar çok olursa düzenin de o derecede iyi sağlanabileceğini ileri sürmüştür. Memur ve mubassır maaşları iki üyenin muhalefetiyle birlikte kabul edilmiştir.

⁶⁹ Aydın Vilayet-i Meclis Umumisinin 1330 senesinde vuku' bulan ictimasına ait zabıtname, İzmir Vilayet Matbaası, 1331, s. 172- 175.

Doktor maaşı görüşülmeye başlanınca Ödemiş azası Fahri Bey ve Buldan azası Ali Bey doktor maaşının az olduğunu ifade etmelerine rağmen, oylama sonucunda dört yüz kuruş olarak uygun bulunmuştur. Demirci ustasının maaşı okunmuş, Ödemiş Azası Fahri Bey Avrupa'dan uzman getirilecekse bin kuruş maaşın az olduğunu söylemiştir. Başkan geri kalan kısmın öğleden sonra görüşüleceğini söyleyerek oturuma ara verilmiştir.⁷⁰

İkinci Celse

Vali Rahmi Bey başkanlığında öğleden sonra saat 2.40'ta elli dört kişinin katılımıyla başlamıştır. Müdür Vekili Sezai Bey, demirhanede çalışacak ustabaşının maaşının üç bin kuruş olmasını talep edilmiş ve ustabaşının sanayi mektebi demirhanesi kuruluncaya kadar bin beş yüz kuruş maaşla görevine devam etmesi, ayrıca demirhanede bulunan ustaların eğitimlerinde katkı sağlamak için bir mühendise ihtiyaç duyulduğunu bu mühendisinde İzmir'den gerilmesini teklif etmiştir. Başkanın demirhanede ustabaşı olup olmadığını ve ne kadar maaş aldığını sorması üzerine Müdür Vekili Sezai Bey, Demir hanenin iptal edilip edilmesi konusu tartışılmış ve iptal edilmemesi kararı alındıktan sonra demirhanenin islah edilmesi ve yeni makinelerin kurulması için bir mühendise ihtiyaç duyulduğunu fakat bu mühendisin tam zamanlı çalışmasına gerek olmadığını, mühendisin günde iki-üç saat gelerek ustaların öğrenciye gösterdikleri işlerin kontrolünü yapabileceklerini anlatılmış ve daimi bir ustaya ihtiyaç duyulduğunu da belirtmiştir.

Demirhane kalfalarının maaşlarının görüşülmesine geçilmiş ve Başkan'ın bu maaşın neden artırıldığını soması üzerine Sezai Bey işlerin artacağından bu maaşla bir kalfanın çalışmasının mümkün olmayacağını o nedenle mevcut kalfasında işi bırakabileceğini söylemesi üzerine Başkan bu işsizlik zamanında on kuruş yevmiye ile yeterince kalfa bulunabileceğini kalfanın maaşının arttırılmasını uygun görmediğini belirtmiş ve oylamaya geçilmiştir. Oylama sonucu kalfanın maaşının üç yüz kuruş olarak kalması kabul edilmiştir. edilmiştir. Demirhane konusunda araç ve gereçlerin getirilmesine dair görüşmeler de cereyan etmiştir. Nazilli azası Hacı Mehmet Efendi demirhanede büyük çaplı aletlerin de yapılması gerektiğini vurgulamıştır. Tesviyeci ustasının maaşına zam

⁷⁰Aydın Vilayet-i Meclis Umumisinin 1330 senesinde vuku' bulan ictimasına ait zabıtname, İzmir Vilayet Matbaası, 1331, s. 175-178.

yapılması teklif edilmiş bunun nedeninin de ustanın ayrıca okulda elektrik memuru olmadığından elektrik işlerinde baktığını bu ustanın Macaristan'dan mezun olduğunu ve mevcut maaşla çalışmaya devam etmeyeceğini belirtmiş Başkan'da maaş artırım talebini kabul ederek oya sunmuştur. Tesviye ustası maaş artışı konusunda tartışmalar sürerken dört ay altı yüz elliser, sekiz ay da dokuz yüz kuruş verilmesi kararlaştırılmış, demirhanenin ıslahı durumunda maaş artırımını kabul edilmiştir.

İzmir azası Bekir Behlül Efendi ve Rıza Bey fenerciliğin İzmir de çok geçerli ve gerekli bir sanat olduğunu, bunun içinde mektep de yer alması gerektiğinin üzerinde durmuşlardır. Karaburun azası İbrahim Bey, fenercilik mesleğinin öneminden bahsetmiş fakat sanayi mektebinde fenercilik bölümüne ihtiyaç olmadığını şehirde fenerci ustalarının bulunduğunu bu ustaların yanına yeterli sayıda öğrenci gönderilerek bu mesleği öğrenmelerinin sağlanabileceğini belirtmiştir. Sanayi mektebinde fenercilik bölümünün kaldırılıp kaldırılması oylanmış ve çoğunluk kaldırılmaması yönünde karar alınmış ve maaş tahsisi konusu görüşülmüştür.⁷¹ Sanayi mektebinde tenekecilik bölümünün acıkması hususu da görüşülmüş bu konuda tartışmalar devam etmiş ve tenekecilik öğrenecek olan öğrencilerin okul dışında teneke ustalarının yanında yetişmesi uygun görülmüştür.

Marangozhane ve oymacı ustalarının maaşlarının görüşülmesine geçilmiş Başkan, bunlarından tesviyeci ve dökme ustalarında olduğu gibi dört ay eski maaşından sesiz ay da teklif edilen maaşı alacaklarını söylemiş ve Kunduracı ustalarının maaşlarının görüşülmesine geçilmiştir. Başkan kunduracı ustasıyla Selanik'te anlaşma yaptıklarını yetenekli bir usta olan adamın maaş almayacağını sermayesi okul tarafından verilip masrafları çıkarıldıktan sonra kalan karı alacağını buna karşılık öğrenci yetiştireceğini belirtmiştir. Çine azası Fuat Bey kunduracılığın kaldırılmasını, fenercilikten daha geçerli bir sanat olmadığını savunurken, İzmir azası Bekir Behlül Efendi dükkânın mektebin dışında olmasının, müşterilerin rahatça gelebilmeleri ve sipariş verebilmeleri için mektep dışında bir dükkân tutulmasını önermiş, Manisa azası Cevdet Bey'de bunu onaylamıştır. Müdür vekili Sezai Bey'de mektep öğrencisinin fazla işle meşgul olmasının doğru olmadığını, hem ders göreceklarını hem de sanat öğreneceklerini bu nedenle de mektebin imkânına göre sipariş kabul edileceğini ifade etmiştir.

⁷¹ Bkz.Aydın Vilayet-i Meclis Umumisinin 1330 senesinde vuku' bulan ictimasına ait zabıtname, İzmir Vilayet Matbaası, 1331, s. 185.

Başkan kunduracı ustasının yukarıda söylenilen şartlarda getirildiğini fakat daha sonra kendisine maaş verildiğini maaşı az bulduğundan işi bıraktığını ve Bergama'ya gittiğini kendisinin bunu öğrenmesi üzerine geriye çağırıldığını ve işi aynı şartlarda kabul ettiğini şartlar değişir ve ustanın yıl ortasında okulu terk etmesi durumunda yeni bir usta bulamadıkları takdirde ne yapabileceklerini sormuş ve şimdilik ustanın belirtilen şartlarda istihdam edilmesini eğer yıl ortasında usta işi bırakacak olursa maaşlı bir ustanın istihdamına gerek duyulabileceğini belirtmiştir. Kundacı kalfası maaşı bütçede olduğu gibi kabul edilmiş ve terzi ustasının maaşının görüşülmesine geçilmiştir. Önce Başkan tarafından terzilik mesleğinin okulda okutulup okutulmaması konusu oylanmış Karaburun azası İbrahim Bey okulda kalmasını savunurken, Başkan ve Aydın azası Kazım Nuri Bey' terziliğin mektep de değil de sanayide öğrenilebileceğini savunulmuştur. Oylama sonucunda terziliğin okulda kalması ve terzi ustası, kalfasının maaşları da kabul edilmiştir.

Ders nazırı konusunda üyeler arasında tartışma yaşanmıştır. Soma azası Yusuf Rıza Efendi ve Ödemiş azası Fahri Bey bu görevliye ihtiyaç olmadığını savunurken, Akhisar azası Enver Bey ve İzmir azası Bekir Behlül Bey ders nazırına ihtiyaç olduğunu belirtmiştir. Yapılan aylama sonucu çoğunluk ders nazırlığının bulunması yönünde fikir belirtmişler ve verilmesi planlanan maaşta bütçeye dâhil edilmiştir.

Manisa azası Cevdet Efendi, Rüştüye muallim-i evvellerinin maaşlarının beş yüz kuruştan fazla olmadığını daimi muallimler için istenen maaşın çok olduğunu söylemiş Akhisar azası Enver Bey'de bu muallimlerin sanayi kısmında ders vereceklerinden yüksek bilgiye sahip olmaları gerektiğini bu nedenle de az maaş verilemeyeceğini belirtmiştir. Azalar arasında maaş konusunda tartışmalar devam etmiş Başkan, daimi muallim maaşlarının sekiz yüz, yedi yüz olması konusunda oylama yapmış, fakat her iki meblağ da kabul edilmemiş son oylamada altı yüz kuruş olarak kabul edilmiştir. Müzik, kimya, yabancı dil, el işi, beden eğitimi, din dersi öğretmen maaşları da görüşülmüş ve meclisçe kabul edilmiştir. Son olarak Hademe ücretlerini içeren ikinci madde okunmuş ve bu madde de kabul edilerek, bu fasıl bitirilmiştir.⁷²

Yirmi iki görevli için aylık üç bin sekiz yüz elli kuruş, yıllık da kırk altı bin iki yüz kuruşluk tahsisat ayrılmıştır. Bu maddenin görüşülmesi sonrasında

⁷²Bkz. Aydın Vilayet-i Meclis Umumisinin 1330 senesinde vuku' bulan ictimasına ait zabıtname, İzmir Vilayet Matbaası, 1331, s. 194-195.

başkan ertesi gün sabah sanayi bütçesinin kalan müzakerelerine devam edilerek oturuma son vermiştir.

3.8. Sekizinci İctima

Meclis toplantısı Vali Rahmi Bey başkanlığında 2 Şubat 1330 (15 Şubat 1915) Pazartesi günü saat 10.15'te elli azanın katılımıyla açılmıştır. Bir önceki oturuma ait zabıt kâtipler Rahmi ve Enver Bey tarafından okunarak oturuma başlanmıştır. Bütçe oylaması öncesi Karaburun İbrahim Bey bir takrir sunmuştur.

Takirde öğrenci sayısının elli azaltılarak yanındaki binanın da ilave edilmesiyle bir kız şubesinin açılmasını teklif etmiştir. Yetim kızlar ve dul kadınların geçimlerini sürdürebilmeleri için bir sanat öğrenmelerinin faydalı olacağını dile getirmiştir. Seferihisar azası Sabri Bey kadınların da hem sanat öğrenmesi, hem de geçimlerini sağlaması için bir sanayi mektebine ihtiyaç olduğunu, hem erkek hem kız öğrencinin sanayi mektebinin bir arada bulunmasının uygun olmadığı ayrı binada eğitim görmeleri gerektiğini ifade etmiştir. Demirci azası Mustafa Efendi kızların iptidai ve rüştiye mekteplerinde yeterli sanat eğitimi aldıklarını, erkek öğrenci sayısının düşürülerek kız sanayi mektebi açılmasının uygun olmayacağını ifade etmiştir. Gördes azası Kazım Bey erkek öğrenci miktarının azaltılmasının uydun olmadığı fakat kız sanayi mektebine de ihtiyaç olduğu için bütçeden tasarruf edilmesini önermiştir. Akhisar azası Enver Bey kız sanayi mektebi için acele edilmeyip iyice düşünülmesi için bunun gelecek seneye bırakılmasını teklif etmiştir. Başkan da bunun bir program dâhilinde yapılması gerektiği ve bütçenin bunun için yeterli olmayacağını, beş yıllık program içerisinde ele alınabileceğini belirtmiştir. Konuşmalardan sonra oylamaya geçilmiş, erkek öğrenci sayısı üç yüz olarak kabul edilmiş, kız sanayi mektebi konusunda bütçeye tahsisat konulması reddedilip, beş yıllık programda yer alması kararlaştırılmıştır.

Bütçenin yiyecek bölümü görüşülmeye başlandığında Manisa azası Cevdet Efendi ve Eşme azası Mahmut Efendi üç kuruş, Bozdoğan azası Sabri Bey de dört kuruş verilmesini ısrarla savunmuşlardır. Başkan da yemek ücretinin üç kuruş üzerinden hesaplanmasının uygun olacağını ifade etmiştir. Oylama sonucunda üç kuruş üzerinden hesaplanmasına karar verilirken, mektep de daimi kalan öğretmen ve hademelerin de yemek konusunda bu kapsam içinde yer almaların uygun görülmüştür. İkinci fasılın yiyeceğe ait birinci maddesinde toplamda 338 kişi için günlük üç kuruş üzerinden üç yüz talebe, yirmi iki hademe, on altı öğretmen ve memur üç yüz yetmiş bin yüz on kuruşluk bütçe ayrılmıştır.

Fakat bu bütçeden ekim ayında iki aylık tatil döneminde yüz elli öğrencinin günlük 3 kuruştan ayrılan yemek bedelinin toplamı yirmi yedi bin kuruşu çıkarılarak, üç yüz kırk üç bin yüz on kuruş olarak kabul edilmiştir.⁷³ İkinci fasılın ikinci ve üçüncü maddesi çeşitli masraflar, mefruşata ait bütçe oylama kabul edilmiştir. Okulda okuyan çocuklara alınacak giysilerin fiyatları üzerinde tartışmalar sürmüştür. Eşme azası Mahmut Bey, alınacak fanilaların fiyatlarının fazla olmasından şikayet etmiş; Aydın azası Hacı Mehmet Emin Efendi geçen yıl giysiler için 112.00 kuruş ayrılmışken bu yıl bütçenin niçin arttığını sorması üzerine Başkan, Çocukların giysilerinin düzgün olması ve iyi giyinmeye alıştırılması gerektiğini ifade etmiştir. Dış fanilalarının alınması için belirlenen bedel üzerine tartışmalar sürmüş tasarruf edilebilmesi için Seferihisar azası Sabri Bey, on beş kuruştan üç fanila alınmasını önermiş, buna karşılık Başkan ve İzmir azası Hafız Ali Efendi fanilaların yirmi beş kuruşa bile alınmasının mümkün olmadığını ifade etmişlerdir. Gördes azası Kazım Bey, bir çocuğun elbiseleri için ayrılan bütçenin yedi yüz on altı kuruş olduğunu bunun beş yüz kuruşa indirilmesinin uygun olduğunu bunun da örneğin daha ucuz çoraplar alınmasıyla mümkün olduğunu söylemiştir. Buna karşılık Müdür Vekili Sezai Bey’de okulun kurallarına göre öğrencilerin uzun konçlu giymeleri gerektiğini çorapta tasarruf etmenin mümkün olmadığını ve belirlenen fiyatların araştırılarak verildiğini söylemiştir. Çocuklara alınacak giysilerin fiyatları üzerine tartışmalar sürmüş ve bunlar için ayrılan bütçenin Başkan tarafından oya konulmuş altı yüz yirmi sekiz kuruş olarak kabul edilmiştir.⁷⁴

Yine aynı şekilde ikinci üçüncü ve dördüncü maddeler de okunarak kabul edilmiştir.⁷⁵ Kırk hafta üzerinden belirlenen öğrenci haftalıklarının öğrencilerin bir kısmının tatil zamanında da okulda kalacakları göz önünde bulundurularak kalanlara haftalık verilmesi gerektiğini ifade eden İzmir azası İsterogo Efendi isteğine karşılık Müdür Vekili Sezai Bey’in ceza aldıkları için okulda kalmak zorunda olan öğrencilerin kesilen haftalıklarının veyrilmesiyle sağlanacağını ifade etmiş ve toplam 30.000 kuruş olarak madde aynen kabul edilmiştir. Yedinci maddede yer alan kalfa ücretleri de kabul edilmiş ve tamirata içeren sekizinci maddeye geçilmiştir. Bütçede yer alan teneffüşhane ve okul bahçelerinin

⁷³ Bkz. Aydın Vilayet-i Meclis Umumisinin 1330 senesinde vuku’ bulan ictimasına ait zabıtname, İzmir Vilayet Matbaası, 1331, s. 202.

⁷⁴ Bkz. Aydın Vilayet-i Meclis Umumisinin 1330 senesinde vuku’ bulan ictimasına ait zabıtname, İzmir Vilayet Matbaası, 1331, s. 203-204.

⁷⁵ Bkz. Aydın Vilayet-i Meclis Umumisinin 1330 senesinde vuku’ bulan ictimasına ait zabıtname, İzmir Vilayet Matbaası, 1331, s. 204-205.

düzenlenmesiyle ilgili yirmi bin kuruş fazla bulunarak kabul edilmemiş tamir taleplerinin gelecek seneye aktarılarak toplam 65.000 kuruşluk tahsisat kabul edildikten sonra otuma ara verilerek öğleden sonra devam edilmesine karar verilmiştir.

İkinci Celse

Vali Rahmi Beyin başkanlığında elli azanın katılımıyla öğleden sonra 2. 45'te başlamıştır. Avrupa'ya gönderilecek öğrenciye ayrılan ödenekle başlanması planlanan oturma Başkanın önerisiyle diğer konuların görüşülmesinin ardından yapılmasını önermiş ve üçüncü fasılın birinci maddesi okunarak görüşmeye başlamıştır. Demirhane ve müzik atölyenin bütçe darlığı nedeniyle ertelenmesi önerilmiş müzik dersi verecek bir yerin bulunabileceğini belirtilerek, toplam bütçeden 65.000 kuruş çıkarıldıktan sonra demirhane ve marangozhaneye ait bütçe 178.180 kuruş olarak kabul edilmiştir. Yatakhane ve dersane gereçleri görüşürken karyolalar konusunda üyeler bütçede ayrılan tahsistandan daha aşağı sağlanabileceğini ifade etmişlerdir. Yatakhane ve sınıflar için ihtiyaçlar ve bu ihtiyaçlara ayrılan bütçe görüşülmüş yapılan tartışmalar sonunda mevcut karyolalar ve rahlelerin birçoğunun eski ve bozuk olmasından dolayı ihtiyacı karşılamadığı belirtilmiş alınacak olan yenilerinin fiyatları üzerine yapılan görüşmeler sonrasında yetmiş karyola için 13.000 kuruş ayrılması ayrıca yatak, yorgan, yatak çarşafı ve battaniye alımı oylanmış ve kabul edilmiştir.⁷⁶ Rahle yapımı için ise 6000 kuruş ayrılmıştır. Eğitim amaçlı aletlere ait üçüncü madde okunmuş, kunduracılığa ait resim ve levhaların çıkarılması önerilmiş ve çıkarılmıştır. Marangozluğa ait malzemelerin çıkarılması önerilmişse de Başkan, program gereği bu derslerin okutulacağını o nedenle derslerin uygulamasının da yapılmasının faydalı olacağını söyledikten sonra bütçede belirtilen tercüme edilecek kitapların neler olduğunu sormuştur? Müdür Vekili Sezai Bey, sanayi mektebinin ihtiyacı olan kitapların tercüme ettirileceğini ifade etmiş ve hendese ve resim dersleriyle hikmet ve kimya ve sanayi müzesi için ihtiyaç duyulan aletin tahsisi oylanarak kabul edilmiştir.⁷⁷

⁷⁶ Bkz.Aydın Vilayet-i Meclis Umumisinin 1330 senesinde vuku' bulan ictimasına ait zabıtname, İzmir Vilayet Matbaası, 1331, s. 208-211.

⁷⁷ Bkz.Aydın Vilayet-i Meclis Umumisinin 1330 senesinde vuku' bulan ictimasına ait zabıtname, İzmir Vilayet Matbaası, 1331, s.212.

Sanayi aletlerine ait dördüncü maddenin görüşülmesine geçilmiş oymahane için ayrılan bütçe kabul edilmiş fenercilik ve terzihane bütçesiyle ilgili yapılan tartışmalar sonrasında on bin kuruşluk bütçe kabul edilmiştir.

Demirhaneye ait bütçenin okunmasına geçilmiş ve demir haneye alınacak aletlerin İzmir’de ki demir fabrikasından getirilecek mühendis tarafından araştırılarak ihtiyaç olan malzemenin alımı için açıktan tahsisat konması önerilmiş, Başkan özellikle demirhanede özellikle ziraat aletlerinin yapılabilmesi için alet alımı gerekliliğini belirttikten sonra dökümhaneye ait aletlerin alımı görüşülmüştür Marangozhane, demirhane ve dökümhane bütçesi aynen kabul edilmiştir.⁷⁸ Demirhane ve marangozhaneye getirilecek aletlerin konulması, çalıştırılması ve öğretilmesi için mühendise ihtiyaç olduğu ileri sürülmüştür. Mühendisin tahsisatta yer alan bin beş yüz kuruş maaşla bulunamayacağı da bazı üyeler tarafından dile getirilmiştir. Ödemiş azası Fahri Bey mühendis maaşının iki bin kuruşa, ustaya verilecek bin kuruşunda mühendis maaşına eklenerek üç bin kuruşa çıkarılmasını önermiş fakat Başkan bin beş yüz kuruş maaşla günde iki üç saat çalışacak bir mühendisin görevlendirilebileceğini eğer usta maaşından vazgeçilerek iki bin beş yüz maaşla çalışacak bir mühendisin alınmasının uygunluğunu oylamış ve kabul edilmiştir.

Avrupa’ya gönderilecek öğrenciler için ayrılan bütçenin görüşülmesine geçilmiş, bütçede yapılan indirimlerle üç bin üç yüz lira kadar tasarruf edildiği fakat diğer bütçelerde de açık olduğunu belirten Başkan, Avrupa’ya gönderilecek talebe meselesinin en sona bırakmayı teklif etmiştir. Teklifin kabul edilmesi üzerine sanayi bütçesinin heyeti umumiyesi oylanmıştır. Yapılan gizli oylama sonrasında oylar kâtipler tarafından toplanmış ve tasnifinin yapılabilmesi için kısa bir ara verilmiştir. Aranın ardından Dâhiliye Nezaretinin emri gereğince, meclisin tatil zamanlarında yevmiye verilemeyeceğine, meclis elli altı kişi olduğundan dört üyeye ait sekiz bin kuruşun eksiltilmesi konusundaki hususi idare yazısı okunarak aynen kabul edilmiştir. Ayrıca taşralardaki tahsildarların maaşlarını içeren liste okunmuştur. Aydın azası Reşit Bey ise bazı kaza tahsildarlarına beş yüz, Aydın liva tahsildarına dört yüz kuruş yazılmış olup, Aydın tahsildarının maaşının da beş yüz kuruşa çıkarılmasını istemiştir. Tahsildarlar konusunda tasarrufun üç yüz kuruşlu olanlara eklenerek bunların maaşları üç yüz elli kuruşa yükseltilmiştir. Buna göre Ödemiş, Denizli tahsildarları ve kâtipleri beş yüzer kuruş, Aydın,

⁷⁸ Bkz.Aydın Vilayet-i Meclis Umumisinin 1330 senesinde vuku’ bulan ictimasına ait zabıtname, İzmir Vilayet Matbaası, 1331, s. 214-216.

Bergama ve Nazilli'ye dört yüzer kuruş, Urla, Bozdoğan, Kuşadası, Manisa tahsildarlarına da üç yüz ellışer kuruş maaş verilmesi uygun görülmüştür.⁷⁹

3.9. Dokuzuncu İctima

Vilayet meclisinin ikinci başkanı Tevfik Paşa başkanlığında 3 Şubat 1330 (16 Şubat 1915) Salı günü sabah saat 10,45'te elli azanın katılımıyla oturuma başlanmıştır. İlk olarak Katip Rahmi Bey tarafından maarif bütçesine ait encümen mazbatası okunmuştur. Mazbataya göre maarif bütçesi sekizinci - yirmi altı fasıllar içermektedir.

Sekizinci maddede yer alan maarif memurlarının maaşını içeren 1130 bütçesinde yirmi altı bin dört yüz kuruş fazla olmasının maarif idaresi başkatibi ve ikinci katibe ait olan maaşların daha önceleri genel bütçeden karşılanmasından dolayı olduğu ifade edilmiş, şimdi ise bunun hususi bütçeye eklenmesi nedeniyle yir mi altı bin dört yüz kuruş geçen seneye nisbetle elli beş bin sekiz yüz kuruş olarak kabul edilmiştir.

Dokuzuncu faslın birinci maddesindeki hademe ücreti iki bin dört yüz fazlalıkla altı bin kuruş olarak kabul edilmiş, ikinci maddede yer alan yakacak maddesinin tahsisatı sekiz yüz kuruş, üçüncü ve dördüncü maddelerde yer alan kırtasiye diğer masraflarda bin ikşer yüz kuruş olarak aynen kabul edilmiştir. Vilayete bağlı atmış alrı kazada bulunan maarif encümenlerine ait beşinci, altıncı, yedinci maddelerdeki kırtasiye, yakacak ve mefruşat giderleri toplam kırk üç bin iki yüz kuruş, ihtiyacı olan her kazaya ikişer yüz kuruş kırtasiye gideri fazla görülerek yirmi bir bin altı yüz kuruştan yedi bin beş yüz kuruşa indirilerek, altıncı ve yedinci maddelere ait yirmi bir bin altı yüz kuruş bütçeden çıkarılmıştır.

Onun faslın birinci maddesinde livalarda mevcut dört müfettişten başka kazalara otuz iki müfettiş ilavesi teklif olunmuştur. Fakat Otuz iki müfettişin mali açıdan aynı anda kabul edilmesine imkân olmadığından kazaların büyüklüğüne göre, iki veya üç kazaya bir müfettiş altı yüz kuruşla altı aylık bütçeye alınması uygun görülmüştür. İkinci maddede yer alan harcırah tahsisatının yirmi birinci faslın birinci maddesindeki harcırahla birleştirilmesi benimsenmiştir.

On yedinci faslın birinci maddesindeki kırk dokuz bin iki yüz doksan sekiz kuruş kira bedeli mekteplere paylaştırılmış, on bin kuruşun İzmir idadisi kira bedeli, kalan on dört bin beş yüz on bir kuruş da zorunluluk durumunda

⁷⁹Bkz.Aydın Vilayet-i Meclis Umumisinin 1330 senesinde vuku' bulan ictimasına ait zabıtname, İzmir Vilayet Matbaası, 1331, s. 219.

kullanılmak üzere ayrılmış, beş bin dört yüz seksen dokuz kuruş da fazla görüldüğünden bütçeden çıkarıldıktan sonra yetmiş üç bin dokuz yüz doksan kuruş olarak kabul edilmiştir. İkinci madde yer alan otuz bin kuşluk sigorta bedeli on bin kuruşlu azaltılırlarak yirmi bin kuruş olarak kabul edilmiş, üçüncü madde deki matbaa evrakı bedeli bütçede olduğu gibi on bin kuruş olarak ve dördüncü madde kitap ve risalelere ait on beş bin kuruluk bütçe geçen senede yetmediğinden yirmi beş bin kuruş olarak kabul edilmiştir.

Erkek idadilerinde çalışanların maaşlarını içeren on ikinci faslın birinci maddesine ait üç yüz doksan bin kuruş encümence aynen kabul olunmuştur. On üçüncü faslın birinci maddesinde çeşitli masraflar, ikinci maddesinde yakacak kısmı Aydın idadisi sultaniye dönüştürüldüğünden iki bin iki yüz elliser ve üçüncü maddede mükâfat altı yüz kuruş çıkarılarak kabul edilmiştir. Dördüncü maddede ki ziraat aletlerine ayrılan on bin kuruşluk bütçe önceki yıl alındığı için tümüyle bütçeden çıkarılmıştır. Geçen sene ki bütçede imtihanlarda görev alacak mümeyyizlerin yiyecek ihtiyaçlarına yönelik bir kalem bulunmadığından, bu sene ihtiyaç duyulduğundan bütçede beşinci maddede beş bin kuruşluk tahsisat ayrılmıştır. Altıncı madde yer alan haritalar için ayrılan yirmi bin kuruşluk bütçe on beş bin kuruşluk indirimle ödeneği fazla görüldüğünden beş bin kuruşa olarak kabul edilmiştir. Yedinci maddede fenni araç ve gereçler için ayrılan seksen bin altmış dört kuruş Maarif Nezaretinin emri gereği aynen kabul edilmiştir. Aydın sultanisinde bulunan talebenin masraflarının umumi bütçeden karşılanması gerekirken, Maarif Nezareti'nce hususi bütçeden sağlanması emrine itiraz edilmesine rağmen, Nezaretin ısrarı üzerine bütçeye iki yüz on sekiz bin kuruş tahsisat konulmuştur. İzmir yatılı idadisine ilave edilen ticaret kısmının masrafi için on beş bin kuruşun yedi yüz kuruşu bütçeden çıkarılmıştır.⁸⁰

On dördüncü faslın yatılı Daru'l Muallimin maaşına ait birinci maddesindeki yüz dokuz bin sekiz kuruş ve uygulama okulunun maaşlarına ait ikinci maddedeki on altı bin iki yüz kuruş encümen tarafından uygun bulunup meclise sunulmuştur.

Daru'l Muallimin hademe ücretine ait on beşinci faslın birinci maddesinde yer alan on dört bin dört yüz kuruşluk geçen seneye ait tahsisat aynen kabul edilmiştir. Birinci maddedeki, yiyecek, elbise, çeşitli masraflar, ecza bedeli, yakacak, aydınlatma ve kitap bedeli ikinci maddede iki yüz yetmiş bir bin dört yüz

⁸⁰ Aydın Vilayet-i Meclis Umumisinin 1330 senesinde vuku' bulan ictimasına ait zabıname, İzmir Vilayet Matbaası, 1331, s. 219- 224.

kuruşa dört bin dört yüz kuruş daha eklenerek kabulü görülmüştür. Üçüncü maddede on iki bin altı yüz kuruşluk tabip, hastane memuru, aşçı, çamaşırçı maaşları bin dört yüz kuruş azaltılmıştır. Dördüncü maddede yer alan Daru'l Muallimin binasının kira bedeli on dokuz bin dört yüz doksan beş kuruş kabul edilmiştir. beşinci maddedeki uygulama okulunun tesisine ait 1330 senesinden devredilen on beş bin kuruş harcanmadığından bütçeden çıkarılmıştır. Altıncı madde de fenni araç ve gereçler için altmış beş bin dört yüz altmış dokuz kuruş ve yedinci madde bu aletlerin gümrük masrafı olan dokuz bin sekiz yüz yirmi bir kuruşluk tahsisat encümenca kabul edilmiştir. Sekizinci madde de yer alan on beş bin kuruşluk harita bedelinde yedi bin beş yüz kuruş indirimine gidilmiş daha sonra iki bin beş yüz kuruş olarak kabul edilmiştir. Dokuzuncu madde de yer alan tatil zamanlarında şehir dışında bulunan öğretmenlerin İzmir'e çağrılmaları durumunda bunlar için ayrılan otuz bin kuruşluk masrafın yetmeyeceği anlaşıldığından yetmiş bin kuruş daha eklenerek yüz bin yüz iki bin altı yüz kuruş uygun bulunmuştur.

On yedinci faslın birinci maddesi kız mektebi hademe ücreti, üçüncü madde giyecek, dördüncü madde ısıtma ve aydınlatma, beşinci madde çeşitli masraflar, altıncı madde tabip, aşçı, çamaşırçı maaşlarında görülen tahsisattaki fazlalık 1330 senesinin altı aylığı ile 1331 senesinin bir yıllık ödeneğinden ileri gelmektedir. İkinci madde de ki fazlalık ta aynı sebepten olup 1331 senesinde eklenecek bir sınıf için kabul edilecek 40 öğrencinin altı aylık yiyeceğini içermektedir. Yedinci madde de kitap ve risale bedeli olarak teklif edilen otuz bin kuruş aynen kabul olundu. Sekizinci maddede talep edilen beş bin kuruşluk, tefrişat bedeli fazla görülerek iki bin kuruş olarak kabul edilmiştir. Dokuzuncu madde Fenni araç ve gereçler için altmış beş bin dört yüz doksan altı kuruş ve onuncu madde de gümrük masrafı dokuz bin sekiz yüz yirmi bir kuruş zorunlu giderler değiştirilmemiştir. On üçüncü madde de Daru'l Muallimine eklenmesi için istimlak edilecek olan bağ ve etrafına çekilecek demir parmaklıklar için istenen doksan bin kuruşluk bütçenin aynen kabulü de zorunlu görülmüştür.⁸¹

On sekizinci faslın mekatib-i iptidaiye maaşına ait birinci maddesi iki yüz kuruştan az maaş alanların bu miktara yükseltilmesi, Rumeli'den gelen göçmenlerin eğitimi için üç milyon iki yüz yetmiş sekiz bin yüz seksen altı kuruş kabul edilmiştir. İkinci bekçiler maddesi iki yüz kırk altı bin dokuz yüz yetmiş sekiz kuruş, üçüncü masraflar kısmı yüz yirmi dokuz bin sekiz yüz kuruş,

⁸¹ Aydın Vilayet-i Meclis Umumisinin 1330 senesinde vuku' bulan ictimasına ait zabıtname, İzmir Vilayet Matbaası, 1331, s. 224-226.

dördüncü mükâfat için on bin kuruş bütçede yer almış, azınlık okullarındaki Osmanlıca muallimleri için otuz bin kuruş gerekli görülmediği için kaldırılmıştır.

On dokuzuncu fasılda yeni açılacak iptidaiye mektepler maaşına ait birinci maddede bütçeden harcanamayacağı düşünülen yüz bin kuruş azaltılarak, bütçeye yüz elli bin kuruş tahsisat konması uygun bulunmuştur. Muallim maaşı yirmi bin kuruş olarak kabul edilmiştir.

Yirminci faslın birinci maddesinde bulunan 1329 ve 1330 senelerinde Daru'l Muallimin binası inşaaı için verilen bir buçuk milyon kuruşluk harcanamayarak 1331 senesine devr etmiş ve okul inşaatına hemen başlanmış olmasına göre ek olarak istenen bir buçuk milyon kuruşun bir senede harcanması mümkün görülmediği için beş yüz bin kuruş, ikinci maddedeki keşif bedeli için kırk üç bin elli kuruş uygun bulunarak bütçeye konulmuştur.

Yirmi birinci faslın harcıraha ait birinci maddesi otuz yedi bin iki yüz kuruş kabul görülmüş, düşünülen masrafların yer aldığı ikinci madde otuz bin kuruş bütçeden çıkarılmıştır. Yirmi ikinci faslın birinci maddesine İptidai ve idadi mekteplerinin inşa ve onarım masrafları için bir milyon kuruş, mekatib-i iptidaiye kanununda bu işin halk tarafından yapılması belirtildiğinden sadece beş bin kuruşu bütçeye alınmıştır. İzmir idadisinin yatılı kısmının genişletilmesi için ikinci maddeye konulan yüz elli dokuz bin üç yüz yetmiş üç kuruş bütçenin yetersizliğinden çıkarılmıştır. Mevcut binaların tamiri için otuz bin kuruş düşünülmüşse de yarısı kabul edilmiştir. Yirmi üçüncü fasıldaki izcilik öğretmenlerinin tahsisatı için birinci madde de eczacılık öğretmenlerinin de tahsisatı aynen kabul olunmuştur. Yirmi dördüncü fasılda borçlara ait yer alan yüz seksen iki bin sekiz yüz elli dört kuruş gerekli görüldüğünden aynen kabul edilmiştir. Yirmi beşinci birinci maddesinde yer alan iptidaiye kanunu gereğince iptidai mekteplerin giderlerinin halkın tarafından karşılaması gerekmektedir de bölge halkının gelirleri ziraatten geldiğinde Ağustostan önce ödeme yapılamayacağı için bu zamana kadar yapılacak masrafa karşılık olmak üzere bir milyon kuruşun yer alması encümence kabul edilmiştir. Yirmi altıncı faslın on beşinci maddesi gereğince merkez ve çevre kazalarda inşa edilecek olan iptidaiye mekteplerinin inşaatı ve tesisine yönelik hesabın ayrıca tutulmasına karar verilmiş ve mahalleri tarafından taahhüt edilen otuz üç milyon yüz yirmi altı bin kuruşluk masraf uygun görülerek kabul edilmiştir. Encümen raporunun okunmasından sonra maarif bütçesi üzerindeki görüşmeye geçilmiştir.

Sekizinci faslın görüşülmesi sırasında Ödemiş azası Fahri Bey maarif memurlarının maaşlarının umumi bütçeden ödenmesi gerektiğini dile getirmiş, Maarif Müdürü Namık Bey Maarif Nezareti'nin emri gereğince baş-kâtip ile iki yardımcısının maaşlarının hususi bütçeden karşılanacağını, umumi bütçenin vilayetteki iki sultani mektep için geçerli olduğunu ifade etmiştir. Ödemiş Fahri Bey bu usulün kanunu aykırı olup, hususi bütçeden çıkarılmasını istemiştir. Aydın azası Reşit Bey'de bu görüşü destekleyip, reddedilmesi gerektiğini ileri sürmüştür. Akhisar azası Enver Bey'de meclisin kanun meclisi olmadığını, temennide bulunabileceğini ifade etmiştir. Görüşmelerde bu maaşların hususi bütçeden karşılanması gerektiği konusu ağırlık kazanmıştır. Maarif memurlarının maaşları aylık maaşları dört bin altı yüz elli kuruş yıllık elli beş bin sekiz yüz kuruş olarak kabul edilmiştir.⁸²Dokuzuncu faslın 1-4 maddeleri hademe maaşı, yakacak, kırtasiye, çeşitli masraflara bütçe ait aynen kabul edilmiş.⁸³

Maarif encümenlerinin Kırtasiye masrafına ait beşinci madde okunarak aynen kabul olunmuştur. Altıncı ve yedinci maddeler de maarif encümenlerinin yakacak, mefruşat giderleri ele alınırken Bergama azası Fahri Bey ve Aydın azası Reşit Bey encümenlerin kaymakamların yanında toplandıklarından yakacak ve mefruşat kalemlerine ihtiyaç olmadığını belirtmişlerdir. Görüşmelerde altıncı ve yedinci maddeler bütçeden çıkarılmıştır.

Onuncu faslın iptidai mektep müfettişlerinin maaşları konusundaki birinci maddesi hakkında Gördes azası Kazım Bey Gördes'te henüz teftiş edilecek okul olmamakla birlikte, bu tahsisatın inşaatın takibi için konulduğunu söylemiştir. Müfettişlerin kaldırılması da gündeme gelmiş, Urla azası Halit Efendi meclisin böyle bir yetkisi olmadığını dile getirmiş ve üç kazaya bir müfettiş tayin edilmesi kararlaştırıldığı halde Karaburun, Urla, Seferihisar ve Çeşme'ye bir müfettiş görevlendirilmiştir. Bu müfettişin dört kazaya yetişmesi mümkün olmadığından Urla'ya bir müfettiş görevlendirilmesi istenmiştir. Çine azası Fuat Bey ise müfettişlerin maaşlarında dengesizlik olduğuna dikkat çekmiştir. Konuşmasında Aydın'daki mekteplerin Manisa'dan daha fazla olmasına rağmen, maaşın daha düşük olduğunu belirtmiştir. Çine'nin yol eksikliğine dikkat çekilerek, buraya bir müfettiş görevlendirilmesine vurgu yapılmıştır. Bu istek yerine getirilip Çine için ayrı bir müfettiş görevlendirilmiştir. Daha sonra müfettiş maaşlarının

⁸² Bkz.Aydın Vilayet-i Meclis Umumisinin 1330 senesinde vuku' bulan ictimasına ait zabıtname, İzmir Vilayet Matbaası, 1331, s. 231.

⁸³ Bkz.Aydın Vilayet-i Meclis Umumisinin 1330 senesinde vuku' bulan ictimasına ait zabıtname, İzmir Vilayet Matbaası, 1331, s. 231.

görüülmesine geçilmiştir Tartışmalardan sonra İkinci Başkan maaşlarla ilgili oylamaya geçmiş ve oylama sonunda livalara göre müfettiş maaşları belirlenmiştir. Kazalar da mekteplerin durumuna göre birleştirilmiştir. Maaş tahsisinde ise büyük liva olduklarından İzmir ve Manisa'ya biner kuruş, Denizli ve Aydın'a sekiz yüzer kuruş, diğer kaza müfettişlerine de altı yüzer kuruş verilmiştir. Bütçede ayrılan toplam tutar yüz bin sekiz yüz kuruştur.⁸⁴İkinci harcırah maddesi yirmi birinci faslın birinci maddesine nakledilmiştir. Fotoğraf makinelerine dair üçüncü madde encümenin kaldırılması görüşü doğrultusunda bütçeden çıkarılmıştır. Sabah oturumu bu maddenin görüşülmesiyle sona ermiştir.

İkinci Celse

İkinci oturum öğleden sonra 2.55'te Tevfik Paşa başkanlığında elli üç azanın katılımıyla başlamıştır

İzmir azası Hafız Ali Efendi liva maarif müfettişlerinin maaşlarının azlığından söz ederek artırılmasını teklif etmiş sabah ki oturumda maaş maddesi görüşüldüğünden maarif bütçesinin görüşmelerine devam edilmiştir.

On birinci faslın birinci maddesinde yer alan otuz bin kuruşluk bütçe kalemi hakkında Ödemiş azası Fahri Bey'in sorusuna yönelik Maarif Müdürü, yıl içinde öğrencilerin artması nedeniyle yeni bir bina kiralanmasına gerek duyulduğunu hatta İzmir idadisinin böyle olduğunu o nedenle bu paranın ilaveten eklendiğini söylemiş Gördes azası Kazım Bey, sadece İzmir İdadisi için on bin kuruşun kalmasını ve geriye kalan yirmi bin kuruşun çıkarılmasını teklif etmiş bütçe bu şekilde kabul edilmiştir.

Sigorta bedeline ait ikinci madde, basılı kâğıtlara ait üçüncü madde ve kitap ve risale bedeline ait dördüncü madde kabul edilmiştir. On ikinci faslın gündüzlü idadi çalışanlarının maaşları ait maddesi okunmuştur. Bu maddede Maarif Nezaretinden gelen emir gereğince be-den terbiyesi öğretmeni için yüz kuruş aylık konulmuştur. Manisa azası Cevdet Bey bu aylığın yetersiz olduğunu en az iki yüz elli kuruş verilmesini teklif etmiştir. Konu üzerinde tartışmalar devam etmiş ve sonunda beden eğitimi öğretmeni maaşlarının sekiz yüzer kuruşa çıkarılması uygun bulunmuştur. Görüşmeler sırasında Manisa Mutasarrıflığından gönderilen tahrir ele alınmıştır. Tahrirde Manisa ziraat mualliminin hem ders vermekte, hem de diğer ziraat işleriyle uğraşmakta bulunduğundan yoğunluğuna

⁸⁴ BkzAydın Vilayet-i Meclis Umumisinin 1330 senesinde vuku' bulan ictimasına ait zabıtname, İzmir Vilayet Matbaası, 1331, s. 238.

işaret edilmekte, kendisine bir yardımcının tahsis edilmesi istenmektedir. Manisa azası Cevdet Efendi bu gencin çok çalışkan olup, numune tarlaları oluşturduğunu, bir yardımcıya ihtiyacı olduğunu dile getirmiştir. Meclis üç yüz elli kuruş maaşla bir yardımcının verilmesini uygun bulmuştur. Bu tahrirden sonra Mustafa Efendinin (Bergama) tahriri okunmuştur. Tahrirde Bergama'nın yedi nahiyeye sahip, yerli halkın yanında yirmi bin muhacirinin iskân edildiği büyük bir kaza olduğundan bir idadının açılması gerektiği ve idadi ihtiyaçlarının sağlanabilmesi için beş-altı bin liralık da gelirin var olduğuna dikkat çekmiş, burada bir idadi açılmasını talep etmiştir. Ödemiş azası Fahri Bey de İzmir'de inas idadisinin kurulmasını önermiş gerekçe olarak da Osmanlı tebası Gayrı Müslimlerin kendilerine ait kız mekteplerinin bulunduğunu Müslüman kızlarının ise eğitimden yoksun olduklarını ifade etmiştir. Diğer azalarda inas mektebinin açılmasına olumlu bakmışlardır. Soma azası Yusuf Ziya Efendi eğitimden yoksun kalan kızların içler acısı durumu üzerinde durarak kızların eğitilmesinin önemi üzerinde durmuştur. Gördes azası Kazım Bey inas mektebi için tahsisatın Daru'ı Muallimin ve Muallimatın bütçesinde yer alan araç ve gereçlerin bir sene ertelenebileceğini, buradan tasarruf edilecek yetmiş beşer bin kuruşa, kira bedeli olarak ihtiyaten konulan otuz bin kuruşa ait on bin kuruşun eklenerek yapılabileceğini dile getirmiştir. Meclis de tasarruf edilecek miktarla Bergama Erkek ile İzmir Kız İdadisi için çaba gösterilmesini kararlaştırmıştı. On birinci fasılda yer alan okulların icar bedeli ise toplam 73.909 kuruştur.⁸⁵

Bu fasıldan sonra on ikinci fasla meclis tarafından son şekli verilen maddeleri yer almaktadır. Bu görevlilerin aylık maaşları otuz dört bin dokuz yüz elli kuruş tutmaktadır. On üçüncü faslın çeşitli çalışanlara ait giderler, ikinci maddede ki yakacak giderleri, üçüncü madde de dağıtılacak ödülleri ve dördüncü madde de ziraat aletleri kalemlerine ait bütçeler okunarak kabul edilmiştir. Okullarda ki ihtiyaç sahibi çocuklar için ayrılan bütçenin indirilmesi teklif edilmiş ve oylama sonunda kabul edilmiştir. Harita masraflarına ait altıncı madde okunmuş, harita masraflarının indirilerek buradan elde ediliyor. Fakat Başkan yeni açılması planlanan diğer iki okulun harita masraflarına gideceğini söylemiş ve oylama sonucunda aynen kabul edilmiştir. Avrupa'dan getirilmesi planlanan araç ve gereçlere ait birinci madde okunmuş, aletlerin o sene içinde getirilmesi mümkün olmadığı için gelecek seneye aktarılması Ödemiş azası Fahri Bey tarafından önerildiyse de Maarif Nezareti tarafından bu aletlerin Almanya'dan

⁸⁵BkzAydın Vilayet-i Meclis Umumisinin 1330 senesinde vuku' bulan ictimasına ait zabıtname, İzmir Vilayet Matbaası, 1331, s. 244.

getirilmesinin taahhüt edildiğini belirtmiş Başkan da hikmet ve kimya derslerinde bu aletlere ihtiyaç duyulduğunu bu madde de tasarruf etmenin mümkün olmadığını söyleyerek madde oylanarak kabul edildi. Yatılı ve gündüzlü Sultani mektepleri talebelerine ait sekizinci madde okunarak konu üzerinde yapılan tartışmalar sonrasında kabul edilmiştir. İzmir idadisine eklenen ticaret kısmının masraflarına ait dokuzuncu madde okunarak aynen kabul edilmiştir. Meclisçe kabul edilen masraflar;⁸⁶

On dördüncü faslın yatılı kız öğretmen okulu müdür, memurlar, öğretmen maaşlarına ait birinci madde okunmuş, 1331 senesi bütçesinde müdür maaşının Maarif nezareti tarafından 1400 kuruş konduğunu bu maaşın az olduğunu fakat kanuna aykırı hareket edemeyeceklerini o nedenle maaşların bu şekilde kalması gerektiği ifade edilmiştir. Akhisar azası Enver Bey Maarif Nezaretinin derslerin önemine bakmaksızın kadro tahsis ettiğini ve bu kadrolara ödenecek maaşları belirlediğini söylemiş İzcilik öğretmenine yedi yüz kuruş maaş tahsis edildiğini ve bu miktarın yetmeyeceğini, bu maaşla iyi bir öğretmenin bulunamayacağını ifade etmiştir. Bu öğretmenin aynı zamanda İttihat ve Terakki mektebinde de görev alarak, bu şekilde maaşın yedi yüzden daha fazlaya çıkarabileceğini ifade eden Başkan maddeyi oylamaya koymuş ve kabul edilmiştir. Uygulama okuluna maaşlarına ait ikinci maddede okunarak aynen kabul edilmiştir. Bütçeye ayrılan toplam tutar yüz dokuz bin sekiz yüz kuruştur.⁸⁷

Tatbikat mektebinde görevli üç öğretmen maaşı ikinci maddede yer almış, üçünün yıllık maaşı on altı bin iki yüz kuruştur.

On beşinci faslın hademe ücretlerine ait birinci maddesi aynen kabul edilmiş, ikinci madde de yiyecek, giysi, çeşitli ihtiyaçlar, ecza bedeli, yakacak, aydınlatma ve Osmanlıca kitabını içeren ikinci madde okunmuş konu hakkında yapılan tartışmalardan sonra aynen kabul olunmuştur.⁸⁸ Doktor hastane memuru, aşçı ve çamaşırcı maaşlarına ait üçüncü madde, icar bedeline ait dördüncü madde, fenni araç-gerece ait altıncı madde okunmuş ve aynen kabul edilmiştir. Araç – gereçlerin gümrük bedellerine ait yedinci madde, harita masrafına ait sekizinci madde, Daru'l Muallimde eğitim verecek olan öğretmenlerin masraflarına ait

⁸⁶BkzAydın Vilayet-i Meclis Umumisinin 1330 senesinde vuku' bulan ictimasına ait zabıtname, İzmir Vilayet Matbaası, 1331, s. 247.

⁸⁷BkzAydın Vilayet-i Meclis Umumisinin 1330 senesinde vuku' bulan ictimasına ait zabıtname, İzmir Vilayet Matbaası, 1331, s. 249.

⁸⁸ BkzAydın Vilayet-i Meclis Umumisinin 1330 senesinde vuku' bulan ictimasına ait zabıtname, İzmir Vilayet Matbaası, 1331, s,249-251.

dokuzuncu madde okunarak kabul edilmiştir. İzci teşkilatı için ihtiyaç duyulan malzeme ve giysilere ait üçüncü madde okunmuş, Ödemiş azası Fahri Bey'in bunların neler olduğunu sorması üzerine Maarif Müdürü elbise, portatif çadır gibi izcilik malzemeleri olduğunu belirtmiş ve sonrasında kabul olunmuştur. Daha önce kabul edilen fenni araç- gereçler için bir dolap ihtiyacı olduğunu belirten Maarif Müdürü, bu talebin encümene sunulduğunu belirtmiştir. Bunun sonrasında on sekizinci faslın iptidaiye öğretmen maaşlarına ait birinci madde okunmuş başkan maaşlar hakkında öğretmenlerin birçok dilekçeleri olduğunu belirtmiştir. Bergama azası Rahmi Bey o güne kadar seksen, yüz, yüz elli kuruş maaş alan öğretmenlerin ücretlerinin Tedrisat-ı İbtidaiye Kanun gereğince iki yüz kuruş çıkarıldığını diğer öğretmenlere de verilmesi gerekirse daha çok tahsisata ihtiyaç olduğunu bütçenin de buna uygun olmadığını ifade etmiştir. Konuyla ilgili tartışmalar devam etmiş, bu konunun görüşmelerin sonunda yapılması teklif edilerek kabul edilmiştir.

Ebelerin ücretlerine ait ikinci madde, iptidaiye mektebi masrafına ait üçüncü madde, öğretmenlere verilecek nakdi ödüller hakkında dördüncü madde, Gayr-ı Müslim okullarında görev alacak Osmanlıca öğretmenlerinin maaşlarına ait beşinci madde, dağıtılacak ödüllere ait altıncı madde okunarak kabul edilmiştir.⁸⁹ Bu fasıl bittikten sonra on dokuzuncu fasıla geçilmiştir. İnşa edilmesi planlanan ibtidai mektepleri çalışanlarının maaşına ait birinci madde de yer alan yetmiş beş bin kuruşun iki katına çıkarılması teklifi kabul edilmiştir. Masraflara ait ikinci maddede yer alan yirmi bin kuruşta kabul edilmiştir.

Yirmi birinci fasılda Daru'l Muallimin binasının inşaatına ait birinci maddesinin okunması ardından para bulunması halinde beş yüz bin kuruş sarf edilerek binanın bir sene içinde yapılabileceğini ve ikinci madde de yer alan keşif ve ihtiyaç için ayrılan kırk üç bin elli kuruşluk bütçede kabul edilmiştir. Yirmi birinci faslın harcıraha ait birinci maddesi okumuş tartışmalar sonrasında harcırah ve maarif müfettişleri harcırah bedeli otuz iki bin iki yüz kuruş olarak kabul edilmiştir. İkinci madde de yer alan maarif-i gayr-ı melhuza yalnız idare bütçesinde olduğundan encümen tarafından kabul edilmemiştir.

⁸⁹BkzAydın Vilayet-i Meclis Umumisinin 1330 senesinde vuku' bulan ictimasına ait zabıtname, İzmir Vilayet Matbaası, 1331, s. 256.

Yirmi ikinci faslın birinci, ikinci, üçüncü dördüncü beşinci maddeleri okunarak kabul edilmiştir.⁹⁰

İzcilik muallimlerine ait yirmi üçüncü fasıl üzerinde Manisa azası Cevdet Efendi bu tahsisat ile izciliğin kurulmasının yeterli olmayacağını belirtmesine rağmen, diğer üyelerin uygun görmesiyle otuz bin kuruşluk tahsisat ayrılmıştır.

Yirmi dördüncü fasılın 329 senesinden önce ödenmesi gereken fakat ödenmemiş olan çeşitli masraflara ayrılması uygun görülmüştür.

Yirmi beşinci fasıl iptidai mekteplerinin inşaaı için halktan toplanacak paylara ait birinci madde okunmuş Başkan Rahmi Bey vilayetin çiftçi memleketi olduğu için ancak hasat zamanında tahsil edilebileceği dile getirilmiştir. Alaşehir Galip Bey Alaşehir'de yapılmakta olan mektep için yetecek miktarda pay ayrılmasını istemiştir. Bu fasıl bir milyon kuruş ödenekle kabul edilmiştir.

Kazalardaki iptidai mekteplerin inşa ve tesisine ait yirmi altıncı faslın üç maddesi üzerinde Gördes azası Kazım Bey sıkıntılı bir zamanda halkın bunu yapmasının çok zor olduğunu dile getirmiştir. Başkan da halkın gücü yeterse yapabileceğini belirterek, veremediği takdirde de bir zorlama yapılamayacağını söylemiştir. Bu nedenle bunun 332 senesi bütçesine aktarılmasını rica etmiş, tartışmalar sonrasında birinci madde de yer alan iptidai mektep binaları otuz iki milyon doksan yedi bin üç yüz seksen altı kuruş, ikinci madde yer alan iptidai mekteplerin araç ve gereçleri için dokuz yüz doksan yedi bin altı yüz altmış beş kuruş, üçüncü madde yer alan harita bedeli otuz bin dokuz yüz yetmiş beş kuruş belirlenmiş, Başkan oylamanın ertesi gün yapılacağını belirterek oturuma son vermiştir.

3.10. Onuncu İctima

Meclis 4 Şubat 1330 (17 Şubat 1915) Çarşamba günü onuncu toplantısına öğleden sonra saat 3.10'da Vali Rahmi Bey başkanlığında elli üç azanın katılımıyla toplantıya başlanmıştır. Katip Enver Bey'in önceki oturumun sonunda görüşülen zaptın okunması sonrasında, görüşmelerin sonuna bırakılan İzcilik raporu okunmuş ve daha sonra Ödemiş azaları Ahmet mümtaz ve Müderris Lütfi tarafından 3 Şubat 330 senesinde bir Daru'l Muallimin kurulması için verilen taksir okunmuştur. Buna karşılık Manisa azası Cevdet Efendi Daru'l Muallimin kurulmasına karar verilmesinin ardından yerine daha sonra karar verilmesini

⁹⁰ BkzAydın Vilayet-i Meclis Umumisinin 1330 senesinde vuku' bulan ictimasına ait zabıtname, İzmir Vilayet Matbaası, 1331, s. 258.

söylemiş başkanda bütçede tasarruf edilecek miktarın okulun kurulmasına neden olacaktır. Daha sonra İzmir azası Hafız Ali Efendi, Tavas azası Hacı Mehmet Efendi ve Garbi Karaağaç azası Mehmet Arif Efendi tarafından Özel Şark mektebine hususi bütçeden yardım edilmesine dair takrir okunmuştur. Başkan, bütçenin uygun olmadığını ifade etmiş ve uygun görülürse küçük bir yardım yapılabileceğini söylemiştir. Maarif müdürü hususi bütçeden özel okullara para verilmemesine dair emrin olduğunu hatırlatmıştır. Bazı üyeler piyango gelirinden yardım yapılmasını teklif etmişlerdir. Başkan da bu gelirin bin iki yüz lira olduğunu, bu paradan idadi düzeyindeki okullara yardım yapılmasını ve rüştiye seviyesindekiler için encümence incelenip yapılacak yardımın ona göre belirlenmesini istemiştir. Tartışmalar sonrasında diğer özel okullarda yardım edilmesi gerektiği yapılacak araştırmalar sonucu ihtiyaç duyulan piyango gelirlerinden yardım edilmesine karar verilmiştir.⁹¹

Mustafa Sadık Efendi (Bayındır) Bayındır kazasında kırk iki köy olup, bunlardan sekiz köyün elli ile yüz hanesi bulunduğunu, eğitim ve öğretimin geliştirilmesi için sekiz on köyün birleştirilerek merkezde yatılı bir mektep tesisini isteyen bir takrir sunmuştur. Takrirden bu mektebin bir numune tarlasının olacağını, böylece çiftçi çocuklarının ziraatı daha bilinçli bir şekilde yapabilecek hale gelebileceklerini belirtmiştir.

Daru'l Muallim öğretmen heyeti tarafından verilen maaşların azlığı nedeniyle artırılmasına yönelik dilekçe okunmuş, bazı üyeler maarif bütçesinin diğer bütçeler bittikten sonra karara bağlanmasını istemişlerdir. Bu konunun daha önce görüşüldüğü için tekrar görüşülmesinin konunun gelecek sene görüşülmesini önermiş ve kabul edilmiştir. Bayındır azası Mustafa Sadık tarafından verilen Bayındır kazasına bağlı kırk iki köyden yalnız sekiz köyde öğretmen bulunduğunu diğerlerinde ise öğretmen bulunmadığını, bu köylerden bazılarının küçük olduğu için her köye bir okul yapılamayacağını belirtmiş, her köyde okul yapılırsa bile bu okullarda dersleri okutacak yeterli öğretmenin bulunamayacağı için sekiz on köyden öğrencilerin merkezlerdeki yatılı okullara gönderilerek çocukların eğitimlerinin sağlanabileceğini ayrıca eğitimle gelişmelerden haberdar çiftçilerinde yetiştirilmesi mümkün olduğunu okulların bulunduğu yerlerde numune tarlaları oluşturularak çocukların bu tarlalarda eğitim almalarının mümkün olduğunu bu konunun görüşülmesini talep etmiştir. Başkan konunun

⁹¹ Bkz Aydın Vilayet-i Meclis Umumisinin 1330 senesinde vuku bulan ictimasına ait zabıtname, İzmir Vilayet Matbaası, 1331, s. 262-266.

önemli olduğunu ancak bütçenin yetersizliği nedeniyle bu sene bütçeye alınmasının mümkün olmadığına karar verildiğini ifade etmiştir.

Daha önce ziraat bütçesi meclise gelmiş, yeninden görüşülmek üzere encümene havale edilmiş, burada son şekli verilen bütçe tekrar meclise sunulmuştur. Başkan ziraat bütçesi üzerinde açıklamada bulunmuştur.

Bütçe iki maddeden ibarettir. Birincisi Manisa-Denizli-Aydın, Ödemiş'te numune tarlası oluşturulmasıdır. Bu tarlaların tesisi, memurların maaşları da dâhil edildiği zaman yüz kırk altı bin kuruş masraf tutmaktadır. İkincisi de turfanda sebze yetiştirmek için Nazilli'de bir numune bahçesi kurmaktır. Bunun içinde yedi yüz kırk lira tahsisat konulmuştur. Numune tarlalarından beklenen fayda alınamamıştır. Yüz dönümlük bu tarlalar içinde toprağın cinsinin ayrı ayrı olması sebebiyle getirilen tohumlar değişik sonuçlar vermektedir. Bunun yerine getirilen tohumların istekli çiftçilere dağıtılarak, sonuçlarını görmek daha çok fayda sağlayacaktır. Çiftçiler kendilerinin ekmesi halinde ne gibi sonuçlar elde edeceklerini görmüş olacaklardır. Tarlaların yüz dönüm olması, bir arazide çok çeşitli toprak cinsinin bulunması üretim üzerinde olumlu bir sonuç ortaya çıkmasını zorlaştırmaktadır.

Turfanda bahçelerinde ihtiyaca yönelik çalışacak adam bulmanın zor olduğunu çünkü bu bahçelerde camekânlar ve sobalar bulunması gerektiğinden bölgedeki bahçıvanların fakir olması nedeniyle bunları yapamayacakları belirtilmiş, Avrupa'da çiftçilerin imkânları daha iyi olması sebebiyle bahçeler kurabildikleri söylenmiştir. Ayrıca çiftçiler bu bahçeleri kursalar bile ürettikleri ürünler pahalı olacağından satamayacaklardır. O nedenle numune tarlaları ve turfanda bahçeleri için ayrılacak yedi bin liranın boşa israf olacağını belirten Başkan, Akhisar'daki Musevi Mektebi arazisinin güzel ve bakımlı olduğunu, bağlık, dutluk ve diğer meyveliklerin bulunduğunu belirtmekle birlikte eldeki araç ve gereçlerin de buraya nakledilerek, talebin burada eğitim görmesinin uygun olduğunu ifade etmektedir.

Anadolu'dan göç eden Rumları arazilerinde Avrupa'da ziraat mekteplerini idare eden kişileri getirerek Güldere Çiftliği, Torbalı, Bergama ve diğer yerlerde öğrenciler ücretsiz çalışarak kendilerini yetiştirme imkânı kazanabileceklerini, bu şekilde az bir masrafla daha fazla istifade edilebileceğini belirtmektedir. Bu usulün uygulanması için bütçeden tahsisat ayrılmasına gerek yoktur. Meclisteki bazı azalar Başkan Rahmi Beyin görüşünü destekleyici konuşmalar yapmışlardır. Bu

konudaki uzun tartışmalar sonrasında iki maddenin de bütçeden çıkarılması onaylanmış, zamanın geç olmasıyla görüşmelere son verilmiştir.

3.11. On Birinci İctima

Meclis 8 Şubat 1330 (21 Şubat 1915) Pazar günü Vali Rahmi Beyin başkanlığında kırk beşazanın katılımıyla, öğleden sonra 2.25'te toplantıya başlamıştır. Bir önceki faslın zabtı okunarak kabul edilmiştir.

Ziraat bütçesinin görüşülmesine devam edilmiştir. Başkan bütçenin iki defa uygun görülmediğinden bunu meclisin hazırlaması gerektiğini ifade etmiştir. Bütçenin üç ana konusu olup, birincisi tohumluk bedelidir. Numune tarlaları için tohum bedeli konulup bu maddenin gerçekleştirilebileceği belirtilmiştir. Fidanlık meselesinin de bütçede yer tutmayacağı, Akhisar'a nakli düşünülen mektebin yeterince büyük olduğunu için bir fidanlık tesisine gerek duyulmadığını başkan ifade etmiştir. Hububat miktarını meclisin belirlemesini, istekli çiftçilere de bunun dağıtabileceğini söylemiştir. Mektebin Akhisar'a taşınması durumunda mektebin sütçülük ve peynircilik okulu olabileceğine öğrencilere burada peynirciliğin öğretilmesinin de mümkün olduğunu ve ayrıca çevrede bir miktar koyunda beslenebileceği de belirtilmiştir. Salihli azası Rüştü Bey sütçülük ve peynircilik konusunda başkanın fikrini destekleyici bir konuşma yapmıştır. Diğer azalarda bir ihtiyaçların karşılanmasını isteyen sözler sarf etmişlerdir. Gördes azası Kazım Bey ihtiyaçlar konusunda hasat zamanı orak maki-nelerinin eksikliğinden bahsetmiş, Garbi Karaağaç Hacı Arif Bey kazalara ziraat müfettişi tayin edilmesi gerektiği, . Bozdoğan azası Hasan Fehmi Bey orman yetiştirilmesi için ödenek ayrılmasını teklif etmiştir. Başkan orak makinesinden ziyade harman makinesine daha fazla ihtiyaç olduğunu, bunların vilayet tarafından alınıp köylülerin hasat zamanında ödeyebileceklerini belirtmiştir. Gülfidanları getirilmesinin olumlu bir çalışma olduğunu dile getirmiştir. Eşme azası Mahmut Bey gül yetiştiriciliği ile uğraştığını, dönüm başına üç buçuk lira fidan masrafı gerektiğini ifade etmiş, son zamanlarda gül yağı üretiminin yağın içine başka maddeler katıldığından düştüğünü sözlerine eklemiştir. Bu konuda tartışmalar devam edilmiştir. Meclisçe tohum bedeli ve gülfidanlığı için beşer yüz liralık bir tahsisat kabul olundu.

Gördes azası Kazım Beyin teklif ettiği orak makinesi verilmesi hususunun isteklilere parası taksitlerle alınmak şartıyla yerine getirebileceğini ifade etmiştir. Başkan, kaçan Rumlardan kalan orak makinelerinin de kullanılabilmesi ve bunun için tahsisat ayırmaya gerek olmadığı söylemiştir. Çeşme azası Ali Efendi makinelerin yüzde elli peşin ve teminat verilmedikçe alınamayacağını ileri sürmüştür.

ve Başkan'da hükümetin bu konuda yardıma olacağını söyleyerek cevaplamıştır. Bozdoğan azası Hasan Fehmi Efendi orman kurulması hakkındaki teklife ziraat müdürü mevcut ormanlar korunamadığından sıcak bakmamıştır. Menemen azası Rıfat Efendi, her kazaya bir ziraat uzmanı tayin edilmesini istemişse de başkan bu kadar memurun görevlendirilemeyeceğini söylemiştir. Ziraat müdürü mektep arazisinde gülfidan yetiştirilemeyeceğinin deneme yapılarak anlaşıldığını dile getirmiştir. Sütçülük için hayvanların mevcut olup, gerekli malzeme de elde bulunduğundan masraf edilmeden ahır yapılabileceği başkan tarafından ifade edilmiştir. Sütçülük mektebinden başka bir teklif kabul görmeyip, okulun kurulması uygun bulunmuştur. Ziraat mektebinin Akhisar'a taşınması durumunda boş kalan okula sütçülük ve arıcılık gibi bölümler açılarak Sanayi-i Ziraiye mektebi adı altında bir okulun kurulmasının uygun olacağı Başkan tarafından belirtilmiş, mevcut durum analiz edildikten sonra ona göre tahsisat konulması önerilmiştir.

Bütçe görüşmelerine çeşitli masraflara ait kısımla devam edilmiştir. Ziraat Bankası'na ait aşar hissesi olan üç milyon üç yüz bin kuruş okunmuş, Ziraat Bankası tahsil masrafı aidatına ait birinci madde, varidat-ı hususiye vergi tahsisat masrafı ikinci madde, idare-i hususiyeye ait emlak ve gelirler okunarak kabul edilmiştir. Reddiyat, borçlar ve mahkeme masraflarına ait üç madde de okunarak kabul edildi. İstanbul'un isteği üzerine İzmir'de kurulan Milli Kütüphaneye yardım bedeli mecliste aynen kabul edilmiştir. Hususi idare için bina yapılmasına dair maddenin görüşülmesi esnasında, Ödemiş azası Fahri Bey yapılacak tasarruflarla birlikte bu binanın da yapılabileceğini, yol bedeline günlük on para zam edilmesiyle yedi bin altı yüz lirayla, bin beş yüz liralık açığında rahatlıkla karşılanabileceğini belirtmiştir.

Ödemiş azası Fahri Bey, Ödemiş, Alaşehir ve Nazilli'de birer idadi kurulmasını istemiş, Vali Rahmi Bey dört yeni idadi yerine Manisa ya da Denizli idadisinin yatılıya çevrilmesini, daha fazla fakir talebenin parasız okuyabileceğini öne sürmüştür. Nazilli azası Hacı Mehmet Efendi, yeni okulların açılması yeni masraftır. Bunun yerine büyük kazalarda idadilerin açılmasının faydalı olduğunu söylemiştir. Gördes azası Kazım Bey, iptidai mektepteki talebe sayısının kanunla üç yüz olarak sınırlandırıldığını, sayının arttırılarak bir numune mektebine dönüştürülürse aylık bin beş yüz kuruş ilave edilmek suretiyle bu işin gerçekleştirilebileceğine dikkat çekmiştir. Çal azası Osman Efendi bu mektepler için, maddi katkısı olan köylülere okul yapmadıklarını hatta bir öğretmen bile

vermediklerini, merkezlerinde ise birçok okul olduğunu, köy mekteplerin yaygınlaştırılmasına istemiştir. Bu istekler karşısında başkan tekliflerin birer birer oylanmasını teklif etmiştir. İdadilerin nerede açılacağı konusu tartışmaya açılmış, Başkan dört idadinin yapılmasına karar verildiğini birincisinin Bergama'da yapılacağını diğer üçünün de Alaşehir, Ödemiş, Nazilli'de olduğunu Dört idadi mektebi için iki yüz yetmiş altı bin kuruş tahsisat bütçeye teklif olunmuş ve kabul edilmiştir. Ödemiş Fahri Bey tarafından İnas mektebinin gündüzlü öğrencilerinden ücret alındığı söylendiği bunun uygun olmadığını söylemiş, yatılı kısım ücretinde on altı liraya indirilmesini teklif etmiştir. Yatılı öğrenci sayısında iki farklı görüş ortaya atılmıştır. Eşme azası Mahmut Bey bu sayıda öğrenci bulunamayacağını öne sürmüştü, Ödemiş azası Fahri Bey ise sayının elliye çıkarılmasını istemiştir. Oylamada talebe sayısının kırk, ücretin de on beş kuruş olması, öğrenciden altı yüz lira gelir elde edileceği kararlaştırılmıştır. Bütçeye toplam iki yüz altmış üç bin altı yüz kuruş gerektiği bunda bütçeye eklenmesikabul edilmiştir.

İptidai öğretmenlerinin maaşlarına zam yapılması konusu gündeme gelmiştir. Yapılan tartışmalar sonrasında öğretmen maaşlarının üç yüz elli kuruş kabul edilmesine bunun için bütçeye iki bin lira tahsisat konmasına karar verilmiştir. Ehliyetli olanlardan eksik maaş alanlara da liyakat derecesine göre zam yapılmasını ve ehliyetsiz olanlarının görevden alınmasını önerilmiş ve kabul edilmiştir. Vali Bey tarafından Daru'l Muallimin için yeni bir bina yerine, Karşıyaka'da kira ile bina tutulması teklif edilmiştir. Tahsisat da yüz yetmiş iki bin altı yüz kuruş kabul edilmiştir. Seferihisar azası Sabri Bey, Milli kütüphaneye verilen iki bin liranın yeterli olmayıp, gelecek senenin bütçesinden bin lira daha ödenek ayrılarak bitirilmesini istemiştir.

Vali Rahmi Bey Dâhiliye Nezaretince salgın hastalıklar için sıhhiye bütçesine bin lira tahsisat ayrılmasını, yirmi dokuz bin yüz kuruşla Gördes'te Numune mektebi kurulmasını teklif etmiş, meclis bunu onaylamıştır. Bundan başka yüz sekiz bin kuruşla uygun yerlerde üç, dört tane numune mektebi yapılması uygun bulunmuş, oturuma son verilmiştir.

3.12. On İkinci İçtima

Meclis Vali Rahmi Bey başkanlığında 9 Şubat 1330 (22 Şubat 1915) Pazartesi öğleden sonra saat 2.35'te kırk dokuz azanın katılımıyla oturuma başlanmıştır.

Bir önceki oturumun zabtı Katip Rahmi Bey tarafından okunmuştur. Urla azası Halit Efendi tedrisat kanunda yer alan beş senelik öğretmenler için yapılacak zammın zabta eklenmesini istemiş ve oylama sonucu kabul edilmiştir. Sonrasında ziraat bütçesinin görüşmelerine geçilmiştir.

Başkan, ziraat müdürü açılacak olan mektebinin sütçülük için elverişli olup olmadığını yerinde tetkik etmek için Gaziemir'e gittiğini henüz dönmediğini ifade ederek şimdilik sütçülük mektebi için bin lira ödenek ayrıldığını ifade etmiştir. Ayrıca su işleri mühendislerinin maaşlarının azlığını gündeme getirilmiş ve yarım maaş verilmesi nedeniyle sıkıntı çektiklerini, bir kısmının ailesi İstanbul'da, Mısır'da olduğundan az maaş aldıklarından ve daha iyi ücret alabilecekleri yerler olduğundan İzmir'de durmayacaklarını ifade etmiş, bin lira ödenek ayrılmasını önerirken, hazineden maaşların ikinci kısmının ödenmesi durumunda bu paranın geri alınabileceğini söylemiştir.

Hususi muhasebe müdürü muhasebe binasının, küçük bir bina olduğunu hapishanenin karşısında mahkemenin yanında çalışmaya elverişsiz olduğu için yeni bir binanın kiralanmasını istemiştir. Ödemiş azası Fahri Bey bütçemizde bunu karşılayacak paranın bulunmadığını söylemiş ve daha önceki teklifini yinelemiş, yol bedeline birer kuruş zam yapılmasıyla bu sorunun da ortadan kalkacağını ifade etmiş ve bir takrir de bunu meclise sunmuştur. Başkan Bir kuruş pul parası olarak alınan para kaldırılmış fakat halkın bu parayı ödemeye alışkın olduğunu, dört yevmiye için onar paradan bir kuruş zam edilmesiyle üç bin lira kadar bir para ele geçeceğini, numune mekteplerin yapılmasının ardından bir miktar da para kalacağını ifade etmiş ve oylanarak kabul edilmiştir. Rahmi Bey açılacak numune mekteplerine bin lira ayrılmasını, masraf bütçesinin oya sunulmasını istemiş, teklif oy birliği ile kabul edilmiştir. Gördes azası Kazım Bey, yabancı mekteplerin müfettişliği için de bir madde olması gerektiğini söylemişse başkan bu konunun Maarif Nezaretin alanına girdiğini bunların hususi idareye ait olmadığını belirtmiştir. Bataklıkların kurutulması ve yol yapımında görevli mühendisler için bin lira bütçeye ilave edilmiştir.

Hususi bütçe giderleri görüşüldükten sonra gelir kısmı ele alınmaya başlanmıştır. Birinci fasıl birinci maddesinde yer alan üç milyon üç yüz on bin kuruş "menafi hissesi" karşılığı hazineden alınacaktır. İkinci madde maarif hissesine ait tahsisatı altı yüz altmış iki bin kuruş ayrılırken, ikinci fasılda müsakkafat vergisi maarif hissesine ait dokuz yüz elli bin kuruş, üçüncü fasılda temettü vergisi vilayet hissesi için üç yüz bin kuruş, dördüncü fasılda ağnam, deve

camus vergilerinin vilayet hissesine atmış bin bin kuruş, beşinci fasıl Fera' ve intikal harçları vilayet hissesi üç yüz elli bin kuruşluk ayrılan tahsisatlar meclisçe aynen kabul olundu.⁹² Altıncı fasıla Bedel-i nakdi-yi askeriye'nin vilayet hissesine ait kısmı okunmuştur. Reşit Bey bedel-i askeriye için otuz bin kuruş zammedildiğini, bunun son olarak meclis-i maliyenin vilayet hissesini dört liraya çıkarmış olduğundan mı ileri geldiğini sormuş, hususi idare müdürü de bu konunun Dahiliye ile Maliye Nezaretleri arasında çözümlendiğinden, gelecek sene için bütçedeki gelirin daha fazla olacağını belirtmiştir.

Yedinci fasılda müsakkafat vergisinin vilayet hissesi birinci madde altı yüz yetmiş bin kuruşluk tahsisat ayrılırken, temettü vergisinin vilayet yollarının yapımı için ayrılan hissesi yedinci fasıl ikinci maddesinde üç yüz bin kuruş olarak hesaplanmış, harp vergisi kanununun üçüncü ve sekizinci maddeleri gereğince vilayet hissesi üçüncü maddesi altmış beş bin kuruş gelir kalemleri olarak uygun görülmüştür.

Sekizinci fasıldaki yol nakit bedeli yedi milyon beş yüz bin kuruş, dokuzuncu fasılda kasaplık hayvanların kesiminden alınan zebhiye resminin vilayet hissesi altı yüz bin kuruş, onuncu fasıl birinci maddesinde ziraat ve sanayi müesseselerinin hâsılatı yüz elli iki bin kuruş, onuncu fasıl ikinci madde mekteplerin gelirleri kırk sekiz bin kuruş, üçüncü maddede ki hastaneler hâsılatı iki yüz yetmiş bin kuruş, dördüncü madde de vilayet matbaası hâsılatı yüz on dokuz bin kuruş, beşinci madde de emlak ve akar hâsılatı bir milyon üç yüz yirmi bin kuruş, altıncı madde satılan eşya bedeli beş bin beş yüz kuruş ve bu kısımda koşu hâsılatı yirmi bin kuruş, sanayi mektebi hâsılatı yüz otuz iki bin kuruş olarak kabul edilmiştir. Hastaneler hâsılatı da Eşrefpaşa Hastane'si geliri, yüz kırk bin kuruş ve Gureba Hastane'si hâsılatı yüz otuz bin kuruş olmak üzere iki kısma ayrılmaktadır.

On birinci fasıl Ziraat bankası temettü hissesi birinci madde bir milyon dokuz yüz bin kuruş, şirketler hâsılatından vilayet hissesi ikinci madde on bin kuruşluk tahsisatı oylanarak kabul edilmiştir. İzmir azası Bekir Behlül Efendi İzmir Körfez şirketinin vilayet hissesine olan borcunu sormuş, muhasebe müdürü henüz bunun alınmadığını, ancak takip edilirse alınabileceğini söylemiştir. On ikinci fasılda bütçede çok önemli bir miktar içermeyen nakit cezalar, on üçüncü fasılda istirdad, on dördüncü fasıl bağışlar tahsisatı da görüşülerek kararlaştırılmış,

⁹²BkzAydın Vilayet-i Meclis Umumisinin 1330 senesinde vuku' bulan ictimasına ait zabıtname, İzmir Vilayet Matbaası, 1331, s. 295.

üç ret kırk altı kabul oyla bütçe gelirleri on (?) yedi milyon yetmiş altı bin beş yüz kuruş olarak kabul edilmiştir.

Başkan bin liranın dört idadi mektebi ve beş iptidai için ayrıldığını okulların yapım aşamasında olması nedeniyle, öğretmen tayin etmek güç olduğundan gelecek seneye bırakılmasını önermiş, meclisçe kabul edilmiştir. Belediye tabibi, aşı memuru gibi bazı görevlilere bir tahsisat verilmesi önerilmiş de bunun kanunlar çerçevesinde yapılamayacağı hatırlatılmıştır. Bu oturumda üyelerin belirttikleri diğer konular da gündeme getirilmiştir. Oktruva vergisinden elde edilecek gelirin bir kısmının ayrılması önerilmiş, bu verginin beş bin nüfusu aşan yerlerde uygulanabileceği ifade edilmiştir.

Görüşmelerde sütçülük için bin lira konulması teklif sunulmuş ve kabul edilmiştir. İzmir azası Hafız Ali Efendi çekirgenin zararının önlenmesi için bir miktar ödeneğin konulmasını önermiştir. Gördes Azası Kazım Bey, Menemen’de yapılmakta olan mektebin yatılıya çevrilerek, yakınındaki köylere de hizmet verebileceğini ifade etmiştir. Vali Bey numune mektebi adedinin şimdilik yeterli olduğunu, yatılı mektepler için de ileride görüşülmek üzere düşünülen masraflar kalemine yüz kusun bin kuruşun aktarılmasını önermiş ve kabul edilmiştir.

Gördes azası Kazım Bey masrafsız ve büyük sağlayabilecek köy hocalarının merkez kazaya çağrılarak bir medresede eğitim görmelerinin köylere daha çok fayda sağlayacağını ifade etmiş ve bunun için bütçeden para ayrılmasına gerek olmadığını belirterek bu konuda karar verilmesini istemiş Başkanda bunun için karar verilmesine gerek olmadığı müracaat edildiği taktirde bu öğretmenlerin merkeze çağrıldığını ifade etmiştir. . daha önce ele alınan fakat karara bağlanmayan çeşitli masraflara ait daha önce ele alınıp karara bağlanamayan kısım, üyelerin oy birliği ile kabul edilmiştir.⁹³

Görüşmeler sırasında hususi muhasebe müdürü Tahsin Bey tarafından verilen tebliğde, Dâhiliye Nezareti emri gereğince, bütçenin adi ve fevkalade olmak üzere iki kısmı ayrılacağından bütçenin buna göre düzenlenmesi istenmiştir. Bu emre göre adi bütçe hazırlanmıştır.

Adi bütçenin maddeleri meclis de görüşülmüştür ve bütçenin toplamı yirmi yedi milyon yetmiş altı bin beş yüz kuruş olarak kabul edilmiştir. Üçüncü madde de 1331 senesinde yol nakit bedeli yirmi beş bin kuruş tahsillat ayrılırken,

⁹³BkzAydın Vilayet-i Meclis Umumisinin 1330 senesinde vuku’ bulan ictimasına ait zabıtname, İzmir Vilayet Matbaası, 1331, s. 300.

330 senesinde tahakkuk edip ödenemeyen borçlar bütçeden karşılığı elde tutulmak şartıyla ait olduğu fasıl ve maddelere göre zam ile tesviye olunmasına karar verilmiştir. Hususi idare bütçesinde gösterilen varidat kısmındaki vergiler bu senede de uygulanacaktır. Altıncı madde de belirlenen gelirlerden başka vilayet adına hiçbir şekilde vergi veya yükümlülük getirilemeyeceği, bunu yapanların sorumlu olacakları yer almıştır. Yedinci madde de encümennin tatil zamanlarında yapılması öngörülen tahsisatta değiştirilmiştir. Mali sene içinde geçici avanslar verilebileceği belirtilmişse de meclis lüzumsuz bir harcama olmadığını ifade ederek bu maddeyi çıkartmıştır. Dokuzuncu madde de bu nizamnamenin uygulanmasında Aydın vilayetinin yetkili olduğu vurgulanmıştır.

Bir kısım azanın⁹⁴ verdikleri takdirde kollarında su baskınları yaşandığı, halkın dayanamayacak hale geldiği, nehirlerin temizlenmesi için daha sonra parası toplanmak üzere bir tarak dubası alınması dile getirilmiştir.

Bayındır azası Mustafa Sadık Efendi meclise takrir sunmuştur. Bayındır'ın Arıkbaşı, Taşkesiği, Subaşı, Cebri köyleri arazisi Karagöl denen bataklığın yağmur sularıyla taşması sonucu dört sene önce halk iki yüz yirmi lira harcayarak bu selin önünü almışsa da 1915 yılı Ocak ayında yağmurun şiddetiyle tekrar sel baskını yaşanmıştır. Yüz liralık bir tahsisatla temizlenmesi için meclisten ödenek istenmiştir. Bu takrir tetkiki edilmesi için komisyona gönderilmesi kararlaştırılmıştır.

Gördes azası Kazım Bey sunduğu takrirden Gördes kasabasından geçen suyun diğer tarafında bulunan hükümet daireleriyle kazayı birbirine bağlayan iki ahşap köprüünün selde zarar görmesinden dolayı "masarif-i gayri melhuze" tertibinden iki yüz lira verilmesini talep etmiştir. Bu takririn incelenmek üzere komisyona havale edilmiştir.

Denizli azası Ahmet Ziya Efendi, Denizli'nin sorunlarına ilişkin takrir vermiştir. Takririnde iki nokta üzerinde durmuştur. Birincisi Verimli Denizli ovasının Menderes nehri ikiye ayırmaktadır. Ovada bataklıkların temizlenmediği için kırk elli bin dönüm verimli topraktan faydalanılmadığını, ikincisi de Kurt Sırtı denen Menderes'ten ayrılan su on beş bin dönümlük arazinin içinden geçmektedir. Sel baskınlarıyla bu arazi sıklıkla sular altında kalmakta, halkın gayretleri sayesinde sel suları zorlukla temizlenebilmektedir. Bendin yıkılmasıyla

⁹⁴ BkzAydın Vilayet-i Meclis Umumisinin 1330 senesinde vuku' bulan ictimasına ait zabıtname, İzmir Vilayet Matbaası, 1331, s. 303.

binlerce dönüm, arazi su altında kaldığından halkı büyük zarar görmektedir. Bu durum hakkında keşif ve planların yapılması, gelecek senenin bütçesine eklenmesi istenmektedir. Bu da diğer iki taksit gibi incelenmek üzere mühendislere gönderilmiştir. Mühendislerin uygun bulduğu, keşif ve projesini hazırladıkları raporlar encümenine görüşülmek üzere gönderilmekte, daha sonra da meclis gündemine gelmektedir.

Menemen azası Rıfat Efendi, bu sene çiftçiler ürünlerini bekledikleri fiyattan satamamışlardır. Çiftçilere zararlarını karşılayabilmek için Ziraat Bankasından borç almak suretiyle de destek olunması, bu mümkün olmadığı takdirde, Osmanlı bankası tahvilleriyle yardımcı olunması istenmektedir. Alıcıların ürünlerin satışında kendi kantarlarıyla tartı yaptıklarından İstanbul kilesi hesabıyla yarım kile ile bir kile arasında zarara uğradıklarından alışverişin sağlıklı yapılabilmesi tartıların kontrol edilerek ihtiyaçların karşılanması için yeterli sayıda temin edilerek, belediyeler tarafından kontrol edilmesi istenmektedir. Başkan, ziraat bankasının bunu yapamayacağını, diğer bankaların da aynı durumda olduklarını belirterek, borçlanmanın gerçekleşmeyeceğini söylemiştir. Ödemiş azası Fahri Bey, çiftçinin durumunu en açık bir şekilde anlatmış, borçlar nedeniyle bankaların sıkıştırdığını tarlalarının satılığa çıktığını, gazetelere ilan verildiğini ifade etmiştir. Başkan buna karşılık hiç kimsenin tarlasının satılmadığını, hükümetin de buna razı olamayacağını, konunun İstanbul'a bildirilmesine rağmen henüz bir sonuç elde edilemediğini, bu duruma bir katkı olmak üzere, bir miktar parayla çiftçiye yardım edilebileceğini söylemiştir.

Alaşehir azası Galip Bey tartı konusunda arpa ve baklanın satıcıların değil alıcıların kantarında tartıldığı, bu yüzden de satıcıların zarar ettiğini ve buna bir çare bulunması ve belediye kantarlarıyla tartılmasını ifade etmiştir. Ödemiş zası Fahri Bey, bu konuyu açıklayıcı bilgi sunmuş, tüccarın ayar denen kaplarla tartı yaptığı, bu kapların on iki buçuk okka aldığı, bu yüzden de üreticilerin büyük zarara uğradığını belirterek, belediye kantarlarıyla, tartılmasının gerekliliğini ortaya koymuştur. Eşme azası Mahmut Bey, belediye kantarlarının ayarının iyi olduğunu, bazı sapmalar olsa bile bunun düzeltilebildiğini dile getirmiştir. Bazı üyelerin İzmir'de bu işin kile ya da okkayla yapıldığına dair sözlü atışmaları da olmuştur. Başkanın köylünün tüccarla anlaşığı için bu tartı işine çözüm bulmanın güç olduğunu söylemesi üzerine Ödemiş azası Fahri Bey, vilayet kanununda tayin edilen cezanın uygulanmasını teklif etmiştir. Vilayette farklı ölçü birimleriyle alışveriş yapılıp, çiftçinin zarara uğratılmasını önlemek için meclis bu konuda

uzman kişiler çağrılarak encümende görüşülüp bir karara varıldıktan sonra ceza usulüne geçilmesine karar vermiştir.

Kırkağaç azası Fahrettin Bey, de meclise takrir vermiştir. Kırkağaçtan Bandırma'ya on beş tonluk bir vagon kavunun nakliye ücreti için yirmi buçuk lira istenmektedir. İzmir'e nakledilen aynı kavun miktarı ise sekiz buçuk kuruş tutmakta, yüz kuruş iskonto yapıldığını ve yedi buçuk liraya geldiğini söylerken, Bandırma-Kırkağaç yolu yüz doksan yedi kilometre, İzmir- Kırkağaç ise yüz kırk dört kilometredir. Arada elli üç kilometre fark olduğu halde, iki ücret arasında on dört liralık fark fazladır. Fahri Bey iki hat arasındaki farkın uygun bir düzeye getirilmesini istemektedir. Başkan bu hususun şirketle devlet arasında yapılan sözleşmeye göre düzenlendiğini, vilayetin bu konuda zorlayıcı bir etkisinin olmadığını vurgulamış, savaş sebebiyle belki de hatların hükümetin kontrolüne geçerse durumun halkın yararına uygun bir fiyata çekilebileceğini ifade etmiştir.

İzmir azası Bekir Behlül Eefendi tarafından verilen takrirden, inşasının genişletilmesi söz konusu Karşıyaka-Soğuk-kuyu'daki iptidai mektebin yanındaki arsa ile Toma Andonyadi Efendinin mahalleye dönüştürülen bahçesinde mektep yeri olarak ayrılan maarif arsasının değiştirilmesi talep edilmiş ve Gördes azası Kazım Bey her iki arsayı da bildiğini, bu arsaların birbirileriyle denk olmayıp, maarif arsasının satılıp, parasıyla diğer arsaların satın alınmasını teklif etmiştir. Başkan, bir aza ile muhasebe hususiye müdürünün görevlendirilerek bu arsaların değerlerinin araştırmaları ve Karşıyaka belediye reisinin de hazır bulunacağı bir kurulda incelenip rapor halinde meclise sunulmasını kararlaştırmıştır. Bu karardan sonra toplantıya ertesi gün devam edilmek üzere son verilmiştir.

3.13. On Üçüncü İctima

Vali Rahmi Bey başkanlığında 10 Şubat 1330 (23 Şubat 1915) Salı günü öğleden sonra saat 2.50'de elli bir kişinin katılımıyla ⁹⁵ Müzakereye katip Enver Bey'in geçmiş oturuma ait zabtın okunmasıyla başlanılmıştır.

Encümen tarafından hazırlanan, İzmir ve Aydın sultani mekteplerinde fakir ve yatılı talebeler için Sultan Mehmet Reşat iradesiyle, bu iki mektebin ihtiyaçlarının karşılanmasında görülen lüzum üzerine 1331 senesinde iki yüz on sekiz bin kuruş ek tahsisat, vilayet kanununun yüz kırk dördüncü maddesinin altıncı fıkrasına istinaden ağnam vergisinin vilayet hissesi karşılık gösterilmek

⁹⁵ BkzAydın Vilayet-i Meclis Umumisinin 1330 senesinde vuku' bulan ictimasına ait zabıtname, İzmir Vilayet Matbaası, 1331, s. 310.

üzere aktarılmasının uygun bulunduğuna dair mazbatası okunmuştur. Vali Rahmi Bey bu durum karşısında mecbur kaldıklarını, aksi halde yüzden fazla talebenin sokakta kalacağını ifade etmiştir. Mazbata meclisçe tasdik olunmuştur.

Göçmenlerin iskân edildiği Bergama, Çeşme, Foça, Karaburun kazalarındaki mekteplere tayin olunacak muallimler için vilayet kanununun yüz kırk dördüncü maddesinin altına fıkrası uyarınca ağnam vergisinin vilayet hissesi karşılık gösterilerek yetmiş bin kuruşluk bir harcamanın yapılması meclisin onayı ile gerçekleşmiştir.

Burdur ve Isparta'da bazı dükkânların tamiri için " masarif-i gayri melhuze" tertibinden altmış bin kuruş harcanması düşünülmüş, kalemde bu miktar paranın bulunamaması nedeniyle ağnam vergisinin vilayet hissesine karşılık gösterilerek alınması uygun görülmüş, bu karar meclis tarafından onaylanmıştır.

İzmir Gureba-ı Müslimin hastanesi için 3 Muharrem 1333 (21 Kasım 1914) tarihli karar ile hususi bütçeden otuz sekizinci faslın birinci maddesinden on iki bin beş yüz, ikinci maddesinden on beş bin, kırkinci faslın dördüncü maddesinden yedi bin altı yüz, altıncı maddesinden yirmi iki bin toplam elli yedi bin yüz kuruşun indirilerek, on iki bin beş yüz kuruşun otuz dokuzuncu faslın birinci, yirmi üç bin kuruşun dördüncü, sekiz bin kuruşun beşinci, üç bin kuruşun altıncı, dört bin kuruşun yedinci, altı bin kuruşun sekizinci, bin kuruşun da dokuzuncu maddeye aktarılması uygun bulunmuştur.

Encümen mazbatalarından sonra 1329 mali yılı bütçesi kesin hesabının görüşülmesine geçilmiş, 1329 senesinde alınan kararlarla masrafların uygunluğunun anlaşılması için kesin hesap cetvelinin basılıp üyelere dağıtılıp incelenmesi öngörülmüştür. Adi bütçenin görüşülmesinden sonra fevkalade bütçenin görüşülmesine geçilmiştir. Birinci madde de 1331 senesi için fevkalade tahsisat konulduğu, bu tahsisata ait ikinci madde de varidatın varlığı, üçüncü madde yeni teşkil edilecek mekteplerin inşa masrafının ait olduğu mahalle ve köy halkına paylaştırılacağı, dördüncü madde de ise 1329 ve 1330 senelerinde tahakkuk edilip ödenemeyen borçların, inşaat ve yeni tesisatın, harcanama-yan miktarlarının bütçeye dâhil edileceği belirtilmiş, bunların yerine getirilmesinde vilayetin yetkili olduğu ifade edilmiştir.

Karacasu azası Mustafa Efendi meclise sunduğu takrirden kazanın iyi yönetilmediğini, kaza merkezinin demiryoluna çok uzak mesafede bulunması yüzünden ulaşım ve iktisadi yönden büyük sıkıntılar çekildiğini dile getirmiş,

merkezin demiryoluna bir buçuk saat uzaklıkta olan Çiftlik köyüne nakledilmesinin faydalı olacağını, meclisin bu konuda karar almasını istemiştir. Aydın azası Reşit Bey de bunu desteklemiş, Karacasu'nun de-miryolundan yedi saat uzaklıkta, köylerle ulaşımı olmayan bir yerde bulunduğunu, Çiftlik'in de dört yüz haneli büyük köy olduğundan kaza merkezinin nakledilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Nazilli azası Hacı Mehmet Efendi, bu teklife Karacasu merkezi vasattadır, Çiftlik'in de merkezi bir konumda olmadığını ileri sürerek karşı çıkmıştır. Tekrar söz alan Reşit Bey bazı emlak sahiplerinin kazada emlaki olduğundan nakledilmesine karşı çıktıklarını belirterek, bu duruşun uygun olmadığını dile getirmiştir. Kasaba azası Fikri Bey'de konunun önce incelenip uygun görülürse kabul edilmesini teklif etmiştir. Başkan, buradaki hükümet ve diğer resmi binaların Çiftlik'te nasıl yapılabileceğini, taşınmadan sağlanacak yararın zararından daha fazla olması durumunda kabul edilebileceğini söylemiştir.

Bozdoğan azası Hasan Fehmi Bey, muhtarların halkın işlerini görmek hususunda kendilerine bir maaş bağlanmadığından isteksiz davrandıklarına, işleri erteleyip başlarından savmaya çalıştıklarını, ihtiyar heyeti ve muhtarlara bir ücret tahsis edilmesini önermektedir.konuyla ilgili tartışmalar devam etmiş ve Başkan, muhtarlara maaş verilmesi hususunda hükümetten talepte bulunulabileceğini ifade etmiştir.

Gördes azası Kazım Bey Gördes ve Demirci'nin idare teşkilat bakımından Manisa'ya, adli yönden de Alaşehir'e bağlı olduğunu Alaşehirin on dört saatlik bir mesafede olması nedeniyle vatandaşın sıkıntı çektiğini bu nedenle adliyeninde Manisa'ya bağlanması için nezarete başvuruda vbulunulması teklif edilmiştir. Meclisin sonraki toplantısında nafianın beş senelik programının ele alınması uygun görülmüştür. Aydın azası Reşit Bey programın basılıp, üyelerin incelemesine sunulmasını, Gördes azası Fahri Bey'de konunun encümente incelemesinden sonra iki ay içerisinde meclisin görüşmesini teklif etmişlerdir. Başkan bu son teklife karşı çıkmış, gerek duyulursa komisyonlar kurulabileceğini, uzun incelemeye ihtiyaç duyulmadığını belirterek oturumu kapatmıştır.

3.14. On Dördüncü İctima

Meclis 11 Şubat 1330 (24 Şubat 1915) Çarşamba günü Öğleden sonra saat 3.00'te Vali Rahmi Bey'in başkanlığında elli bir azanın katılımıyla, katip Rahmi Bey'in bir önceki zabtı okunmasıyla başlanmıştır.

Meclisin bu toplantısında nafia başmühendisliğinin beş yıllık raporu ele alınmaya başlanmıştır. Başmühendis Nadir Bey tarafından hazırlanan raporda, vilayette yapılması planlanan yollar üyelere sunulan haritalarda gösterilmiştir. Yolların projeleri hazırlanırken, denizle olan bağlantılarına, kaza ve nahiyelerin birbirleriyle ilişkilerine dikkat edilmiştir. Planlanan yolları uzunluğu iki bin iki yüz elli kilometredir. Bu yolların bin iki yüz altmış dört kilometresi henüz açılmamış, doksan dört kilometresinin toprak çalışması devam etmekte, beş yüz on yedi kilometresi bütünüyle tamirata muhtaç, üç yüz doksan yedi kilometresi de yer yer tamirata gereklidir. Henüz açılmayan yolların inşaatı ve diğerlerinin tamiri için yüz beş milyon altı yüz elli iki bin üç yüz elli kuruşa ihtiyaç olduğu belirtilerek, bütçede yıllık yol yapımı için yıllık elli bin kuruş olması beş sene içinde bu yolların yapımının müşkil olduğu ifade edilmiştir. Bu zorluğu bir ölçüde hafifletmek amacıyla yollar vilayet ve nahiyeler olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Vilayet yolları öncelikli ele alınması gereken yollardır. Nahiyelerdeki yollar da köy ve nahiyeleri kazaya bağlayan yolları içermektedir. Amele-i mükellefiye usulüyle yolların inşasını kolaylaştıracaktır. Nahiyeleri kazaklara bağlayan yolların "amele-yi mükellefe" ile yapıldığı takdirde müteahhitlerin inşa edecekleri vilayet yollarının beş yıllık inşaat bedelide altmış yedi milyon yüz yirmi beş bin üç yüz elli kuruşa düşecektir. Nahiyelerdeki yolların daha kısa ve dar yapılmaları nedeniyle de malzeme masrafları da düşecektir. Yol yapımı çalışmalarında amele taburlarının teşkilinin faydalı olacağı raporda yer almaktadır. Yol yapımı üzerine diğer bir sorunda gerektiği kadar fen memurunun bulunmaması yeterli tahsisat olmasına rağmen, fen memurlarının işlere yetişememesi ne deniyle yolların yapımı gecikmektedir. Beş yıllık programın uygulanmasının zor olduğu düşünülse de yapılacak bazı girişimlerle bunun mümkün olduğu ifade edilmiştir.

Başmühendisin raporu üzerine Başkan, konuşmasını vilayet yolları üzerine yoğunlaştırmıştır. Yol yapımında her azanın öncelikle kendi kazalarının ihtiyacı olduğunu dile getireceğini fakat, demiryolu hattına yakın yerlerden başlamanın faydalı olacağını ifade etmiştir. Vilayet yollarının masrafının bütçeden, nahiyelerdeki yolların da "ameleyi mükellefe" ile yapılacağını ifade etmiştir. Otuz kilometrelik bir yolun her sene on kilometresini yapıp, üç senede bitirmektense, yolun gelecek seneye bırakılmadan hepsinin mümkünse bir senede tamamlanmasına çalışmanın yararı üzerinde durmuştur. Bu şekilde üç senede yol tamamlanırken, yapılan kısımların bozulma imkânı ortadan kalkmış olacaktır. Encümenin fikrine göre denize ve demiryolu hattına bağlantısı olmayan yolların öncelikle yapılmasını daha sonrada öncelikli yolların yapılması gerektiğini ifade etmiştir. Programda

bozulmuş yolların tamiri ve demiryoluna bağlantısı olan kaza yollarının inşası yer almaktadır. Eğer üyeler her kaza için on kilometre yol yapılmasını isterlerse, tamamlanmayacağı için bunun bir yararı olmayacaktır. Başkan'ın konuşmasından sonra hangi yolun ne zaman yapılacağına dair cetvel okunmuştur.

Ödemiş azası Fahri Bey Çatal ile Ödemiş arasında yirmi kilometrelik yolun programa alındığını, demiryolu olduğu için yolun yapılmasına gerek olmadığını, buraya ayrılan bütçenin Adagide yoluna aktarılmasının uygun olacağını söylemiştir. Manisa azası Cevdet Efendi Kula-Eşme arasında yola ihtiyaç olmadığını, bunun yerine Kula-Salihli yolunun yapılmasının daha yararlı olacağını söylemiş, Kula azası Halil Efendi Kulalıların Manisa'ya gitmek için Salihli'ye geldiklerini, ürünlerini burada sattıklarını söyleyerek bu görüşü desteklemiştir. Başkan ve Denizli azası Ahmet Ziya Efendi Çal- Denizli yolunun harap durumda olduğundan ve tamire ihtiyaç duyulduğunu söylemişler. Yol yapımıyla ilgili azalar başkanında ifade ettiği gibi kendi kaza yollarının öneminden söz ederek kendi yollarının yapılmasına öncelik verilmesini istemişlerdir.⁹⁶

İsmail Faiz Efendi (Tire) Tepeköy-Tire yolunun da programa dâhil edilmesini istemiş, Vali Bey de nahiye yollarından olduğundan programa alınmayacağını ifade etmiştir. Hacı Mehmet Efendi (Nazilli) yolların belirlenmesinde başmühendisle birlikte livalardan seçilecek ikişer üyeden bir komisyon oluşturulup, bunların karar vermesini dile getirmiş, başkan da bunun encümente düşünüldüğünü; üyelerin görüşünün alınmasının uygun görüldüğünü ifade etmiştir. Kazım Bey (Gördes) bu yolların maliyetini sormuş, Vali Rahmi Bey de yıllık doksan bin liranın bütçeden ayrılacağını, bunun beş yü müddetle dört yüz elli bin lira tutacağını belirtmiştir. Bu yollar için yeni gelir temini gerektiğinden her yıl Ağustos ayında on altı yaşını dolduranlardan vergi alınırsa gelirin yetmiş bin liradan yüz bin liraya yükselmesiyle gerekli yol çalışmaları için para temin edilmiş olacaktır. İşçi günlüğü normalde altı kuruş hesaplanmış, bazı günlük miktarını belirtmeyen nahiyeler ve kazalar da dâhil edildiği için dört kuruş yazıldığını Vali Bey ifade etmiştir.

Toplantıda ele alınan diğer bir konuda paranın birleştirilmesidir. Vilayet içerisinde paranın her yerde ayrı değer üzerinden kabul edildiği görülmektedir.

⁹⁶ BkzAydın Vilayet-i Meclis Umumisinin 1330 senesinde vuku' bulan ictimasına ait zabıtname, İzmir Vilayet Matbaası, 1331, s. 310.

İzmir azası Bekir Behlül Efendi geçen sene encümünde karar alınıp, liranın yüz sekiz kuruş, mecdiyenin de yirmi kuruş üzerinden işlem görmesinin benimsendiğini ifade etmiştir. Paranın farklı değerlerde olması ile ilgili yapılan tartışmalar sonunda bir komisyon oluşturularak, bu komisyon tarafından yapılan araştırmalar sonucunda karar vermesini önermiş bu önerinin kabul edilmesi üzerine, komisyon seçilmiştir. Komisyona Mahmut Bey- Eşme,- Fahri Bey - Ödemiş, Kazım Nuri Bey Aydın, Yusuf Rıza Efendi-Soma, Sabri Bey -Seferihisar, Mesrop Simonyan Efendi, Rıza Bey ve Yosef Istrogo Efendi İzmir seçilmesinin ardından görüşmelere son verilmiştir.

3.15. On Beşinci İctima

Meclis 12 Şubat 1330 (25 Şubat 1915) Perşembe günü öğleden sonra saat 3.55'te kırk altı kişi ile ikinci başkan Tevfik Paşa'nın başkanlığında oturumabşlamıştır.

Aydın mutasarrıflığında, yeni yerleşim yerlerine isim verilmesine dair tezkiresi okunmuştur. İnebad nahiyesinin Balatçık istasyonu ile Aydın'ın Toprak Kazgan'ındaki göçmenlerin iskânı sebebiyle yeni kurulan iki mahalleye Reşadiye ve Meşrutiyet adlarının verilmesi kabul edilmiştir.

Başka bir talepte İzmir Polis Müdürüyeti tarafından verilmiştir. İzmir Esnaf-şahi mahallesinden başlayıp, Hacı Mahmut Camii'nde son bulan İngiliz Yokuşu adının Mekke olarak değiştirilmesi önerilmiştir. Meclis de bu öneriyi olumlu bulup, isim değişikliğini kabul edilmiştir

Çine'de Cuma günleri kurulan pazarın Perşembe'ye alınmasına ait esnaf ve tüccarının verdiği dilekçe okunmuştur. Bu konuda üyelerce iki farklı görüş ileri sürülmüş fakat sonunda yapılan oylamadan sonra Çine pazarının Cuma'dan Perşembe'ye alınması benimsenmiştir.

Müsakkafat ve arazi vergilerinin taksit müddetlerinin tayinine dair defterdarlık tezkire sunmuştur. Seferberlik nedeniyle bu taksitlerin ödenmesinin güç olduğu belirtilerek ertelenmesi konusunda azalar taleplerini dile getirmiştir. Tevfik Paşa teklifleri oylamaya sunmuş, konunun Pazar günü görüşülmesi kararlaştırılmıştır.

Maarif müdürüyetinin tedrisat-ı iptidaiye encümenine devam etmeyen Mahmut ve İbrahim Beylerin yerine yeni iki üyenin atanmasını isteyen tezkiresi mecliste okunmuştur. Hafız Ali ve Yusuf Rıza Efendilerin tayini uygun bulunmuştur.

İzmir azası Hafız Ali Efendi'nin 329 senesi toplantısında verdiği ve encüme devredilen takririne, cevaben Saruhan Mutasarrıflığınca gönderilen tahrirat okunmuştur.⁹⁷

Ödemiş'e ziraat muallimi tayini hakkında yazı okunmuş ve konunun beş yıllık programın görüşülmesi sırasında ele alınması önerilerek kabul edilmiştir.

Livalardaki düşük maaşlı muallimlerin maaşlarının arttırılması için Saruhan Mutasarrıflığının yazısı okunmuştur. Meclis konunun beş senelik programda görüşülmesi kararını vermiştir.

Ödemiş-Yazdagüne, Ayasuret-İhsaniye, Karacaova-Kaymakçı, Çaylı-Karacahavlu Balyanbolu, Ödemiş, Kaymakçı- Kelas yollarının bölge halkı tarafından yılın işsiz zamanlarında üç- beş gün çalıştırılarak yapılabileceği bu köylerin yollara çok ihtiyacı olduğu, Ödemiş Kaymakamında halkın amele-i mükellefe usulüyle çalışmaya hazır olduklarını belirttiğini Ödemiş azalarının halk adına onay verdikleri söylenmiş, halkın sadece bir mühendis istediği belirtilmiştir. Bunun için muvafakatnamelerin gönderilmesi gerektiği belirtilmiş ve bazı üyeler muvafakatname konusunda fikir ayrılığı yaşanmış, bir kısmı onay olmadan işe başlanabileceğini, diğerleri de bu muvafakatlerin alınmasının şart olduğunu savunmuşlardır. İşin encüme havale edilmesi uygun görülmüştür.

Karaburun yol inşası ve Manisa-Akhisar yolunun ilkbaharda tamiri, Tavas kazası kaymakamlığınca gönderilen kasaba ile nahiyenin ulaşımını sağlayan köprünü ve Kızılca köyündeki göl suyunun da Karapınar'a akıtılması, Denizli yolu üzerinde iki bekçi kulübesinin yapımı, Kırkağaç kazasının merkezinde ve köylerinde okul yapımı ve öğretim tayini, Bakırçay'ın zararlarının önlenmesi ve kasabanın su ihtiyacı gibi talepler okunmuş ve bu talepler görüşülmüştür. Bunun sonrasında toplantıya son verilmiştir.⁹⁸

3.16. On Altıncı İctima

Meclis 14.Şubat 1330.{27 Şubat 1915) Cumartesi günü saat 3.55'te Vali Rahmi Bey başkanlığında kırk sekiz azanın katılımıyla oturuma katib Enver Bey'in zabtı okumasıyla başlamıştır.

⁹⁷ Bkz Aydın Vilayet-i Meclis Umumisinin 1330 senesinde vuku' bulan ictimasına ait zabıtname, İzmir Vilayet Matbaası, 1331, s. 334.

⁹⁸ Bkz Aydın Vilayet-i Meclis Umumisinin 1330 senesinde vuku' bulan ictimasına ait zabıtname, İzmir Vilayet Matbaası, 1331, s. 338-339.

Başkan, okunan zabıt oylama sonucunda hiç itirazsız kabul edilmiştir. Beş senelik ziraat programına ait bazı esasların ele alınacağını belirtmiştir. Encümende bu esaslara dair bazı hususların belirlendiğini ifade etmiş, Ziraat Müdüriyetinin dile getirdiği bazı konuların su işleri ile ilgili olup, ziraat programı kapsamında yer almadığını, ziraat programı kapsamında yer alan patates tarımının yaygınlaştırılması, patatesin hem faydalı, hem çekirge gibi diğer zararlılara karşı korunaklı bir bitki olduğunu ve numune olarak çiftçilere verilip yetiştirilmesini, orak makinesi ve benzeri makinelerin getirilip taksitle dağıtılması gibi konularla birlikte, çiftçilerin sel baskınlarından, çekirge zararlarından sıkıntıya düştüğünden yardım sandıkları kurulmasının ziraat açısından önemini dile getirmiştir. Ayrıca her çiftçi az bir para vererek bir yardım sandığının kurulmasıyla, zor zamanlarda destek olmak, avansla borç para vermek mümkün olabileceğini ve hazineden devredilen, Bergama'da boş kalan çiftliklerde ziraatın daha iyi öğrenilebilmesi için önemli yere sahip olduğunu ifade etmektedir. Bu çiftlikleri işletenlere ilk sene için bir miktar tahsisat verilmesi, ileride görülecek yararlar göz önüne alınca bu paranın önemsiz bir para olacağını ve iyi ürün yetiştiren çiftçilere sergiler düzenlenerek teşvik edilmesi olumlu sonuçlar vereceği konuları üzerinde durmuştur.

Azalar beş yıllık programın bu şekilde olmasını uygun bulmamışlar, daha kapsamlı bir çalışmanın yapılmasını istemiş ve komisyonun kurulmasına karar verilmiştir. İzmir livasından Fahri Bey, Rıfat Efendi, Saruhan sancağından Halit Efendi, Rüştü ve Galip Beyler, Aydın'dan Kazım ve Fuat Beyler, Denizli livasından Mahmut Efendi ile Yusuf Bey'den oluşan bir ziraat komisyonu kurulmuştur. Ziraat komisyonunun ikiye ayrılması bir kısmın program üzerine diğer kısmın ise nizamname düzenlemesi istenmiştir. Ziraat programından sonra beş senelik baytar programı ele alınmıştır.

Vali Rahmi Bey, programda depo usulü yerine istekli çiftçilere aygırların dağıtılmasının daha yararlı olacağını ifade edilmiştir. Depo usulünün daha masraflı ve zorluğu olması sebebiyle tevzi usulüyle daha fazla hayvan alınması mümkündür. Ödemiş azası Mümtaz Efendi aygırların ziraat odalarına dağıtılmasını önermiştir. Manisa azası Cevdet Efendi aygırların cins kısıraklarla çiftleştirilmediğini, bu yüzden istenen faydanın elde edilemediğini dile getirmiştir. Rahmi Bey depo usulünden üç-dört saat uzaklıktaki köylerin de yaralanabildiğini, yedi günlük tayın depoya gelip gitmesinde sıkıntı olup, hayvanın bu yolu kat

edemeyeceğini, meraklı çiftçilere dağıtılmasıyla daha fayda görüleceğini belirtmiştir. Oylamada tevzi usulünün uygulanması kabul edilmiştir.

Salihli azası Reşit Bey, baytar müfettişliğinin yazısı gündeme gelmiştir. Rapordaki bilgiler üzerine Manisa Cevdet Efendi Sakız cinsi koçların verimli olduğunu belirtmiş, Alaşehir Galip Bey, Karagöz cinsi koyunun kalitesine değinmiştir. Yosef İstrogo Efendi (İzmir) yerli koyunların yünleri kısa olduğundan para etmediğini, bunun yerine Avusturalya'dan getirilecek koyunların uzun tüylü ve verimli olduğunu belirtmiştir. Aydın azası Reşit Bey tavukçuluğun da önemli bir gelir kaynağı oluşturduğunu, yumurtacılığın geliştirilmesi için çare bulunmasını ifade etmiştir. Görüşmelerden sonra baytar müfettişliğinin raporu kabul edilmiştir.

Urla azası Halit Bey, Urla kazasıyla ilgili tahrir sunmuştur. Kazanın merkezi Gülbahçe nahiyesi olup, bin haneye sahiptir. Halk vergilerini iki saat uzaklıktaki kaza merkezine götürmekte, bir kısım araziler Karaburun, diğeri de Çeşme'ye kayıtlı görüldüğünden bağlı bulunduğu kazada vergi-sini vermesini, Karaburun kazasına bağlı Balıklıova ile Çeşme'ye ait Tatar, Söğüt, Hacı Gebeş köylerinin Gülbahçe'ye yakın olması nedeniyle bu nahiyeye bağlanmasının uygun olduğuna dair yazısı üzerinde görüşme açılmıştır. Soma azası Yusuf Rıza Bey, naklin doğru olmadığını, Urla azası Halit Efendi ayrılmasının gerekliliğini savunmuştur. Başkan da konu hakkında görüş alınmasını teklif etmiş, bu teklif kabul edilmiştir. Bozdoğan azası Hasan Fahri Efendinin başıboş hayvanlar hakkında ya kır bekçileri nizamnamesine bağlanmasına, ya da her belediyenin bu konuyla ilgilenmesine dair tahriri okunmuştur. Tahririn ziraat encümenine havale edilmesi uygun görülüp toplantıya son verilmiştir.

3.17. On Yedinci İctima

Meclis 15 Şubat 1330 (28 Şubat 1915) Pazar günü saat 2.50'de ikinci başkan Tevfik Paşa'nın başkanlığında elli bir⁹⁹ azanın katılımıyla, başlanmıştır.

İkinci Başkan, zabtın okunmasını istemiştir. Zabıtın Kâtip Enver Bey tarafından okunmuş oylanmış ve aynen kabul edilmiştir.

Maarife ait beş yıllık program mecliste okunmuştur. Azaların büyük bir kısmı bunun beş yıllık bir programı içermediğini, bütçede görüşülen hususları belirttiğini ifade etmişlerdir. Bazı azalar da bunun beş yıllık program için

⁹⁹BkzAydın Vilayet-i Meclis Umumisinin 1330 senesinde vuku' bulan ictimasına ait zabıtname, İzmir Vilayet Matbaası, 1331, s. 347.

uygunluğunun belirlenmesi için bir komiyon oluşturulmasını talep etmişler, komisyon oluşturmaya karar verilmiş ve komisyon azalarının seçimine gidilmiştir. Oylama sonucunda Rahmi, Enver, Bekir Behlül, Fahri, Reşit, Kazım Beyler, Yusuf Rıza, Cevdet, Hafız Ali, Hacı Hüseyin, İsmail (Tire), Halit (Urla) Efendilerden oluşan maarif encümeni kurulmuştur.

Eğitim ile ilgili bir başka konu da İzmir ve Aydın sultanilerinde yatılı ve parasız olarak okuyan talebenin mektepten çıktıktan sonra beş sene süreyle öğretmenliğe zorunlu tutulması hakkında verilen taktırirdir. Ödemiş azası Fahri Bey öğretmene çok fazla ihtiyaç olduğundan bunun faydalı olacağını belirtmiş, Manisa azası Cevdet Efendi'de bu taktiri desteklemiştir. Maarif müdürüde öğretmenliği sadece Daru'l Muallimin'den mezun olanların yapabileceğini, mekteb-i sultani yatılı ve gündüzlü öğrencilerinin öğretmenlik yapmalarının meclis tarafından kabul edilse bile yasal olmadığını bu nedenle encümenin konuyu Maarif Nezaretine sorarak oradan alınacak emir doğrultusunda hareket edilmesini önermiştir. Gördes azası Kazım Bey öğretmenlik belgesi alınabilmesi için Tedrisat-ı İbtidaiye Meclisinin tatil zamanlarında sınav yaptığını fakat kendilerinin şimdi öğretmene ihtiyaç duyduklarını iyi yetiştirilmiş sultani ve idadi mezunlarının tatil zamanı olmadığından bu imtihana giremediklerini ve atanamadıklarını belirtmiş ve her zaman imtihan yapılarak öğretmenlik belgesi verilebilmesi için maarif nezaretine başvurulması gerektiğini talep etmiştir. Maarif Müdürü'de kanunda tatil zamanında yapılacağı ifadesini hatırlatmış, kendisinin de bu imtihanın her zaman yapılmasının taraftarı olduğunu belirtmiştir. İkinci Başkan Tevfik Paşa, sultani mektebindeki yatılı ve gündüzlü öğrencilerinin mezun olduktan sonra beş yıl süreyle mecburi öğretmenlik yapmaları konusu ve bu mezunların öğretmenlik belgesinin alınması içinde her zaman sınav yapılabilmesi hususunda Maarif Nezareti'ne başvuruda bulunulması hususu oylanarak kabul edilmiştir.

İptidai mekteplerin öğretimine dair kanun gereğince kıdemli öğretmenlere verilecek maaş farkları için Maarif Müdüriyetine yetki verilmesi hakkında tezkire ele alınıp yetkinin verilmesi kabul edilmiştir.

Arazi ve müsakkafat vergilerinin taksit ödemesinin süresinin tayini hususunda Defterdarlığın tezkiresi gündeme alınmıştır. Gördes azası Kazım Bey geçen sene uygulanan yöntemin yanlış olduğunu, birinci taksitin Eylül başından Teşrin evvel (Ekim) sonuna, ikinci taksitin Teşrin sani (Kasım) başından Kanun evvelin (Aralık) on beşine, üçüncü taksitin de Kanun-ı Evvelin on beşinden Kanun-ı Sani

(Ocak) sonuna kadar ödenmesinin uygun olduğunu dile getirmiştir. İkinci Başkan, Kazım Bey'in teklifi kabul edilmesi halinde sıkıntılar yaşanacağını belirtmiş, Buldan azası Ali Bey geçen sene uygulanan kararın bu senede uygulanmasını teklif etmiş diğer azalardan da bu fikre destek verilmiş oylamada geçen yıla ait usulün uygulanması benimsenmiştir.

Kuşadası azası Hasan, Çine azası Fuat, Ödemiş azaları Lütfi ve Fahrettin İzmir azası Ali haydar ve Denizli azası Yusuf tarafından 10 Şubat 1330 senesinde zeybek elbiselerinin giyilmesinin yasaklanması ve halkın “medeni” bir elbise giyilmesi üzerine verdikleri taktir okunmuştur. Zeybek elbiselerinin giyiminin yasaklanması ve bunun takibinin yapılması için bu tür elbiseleri diken terzilerinde terzilik mesleğinden çıkarılmaları konuş oylanmış ve kabul edilmiştir.

Aydın demiryolu güzergâhı üzerinde bulunan Pardiso ve Tiryanda istasyonlarının isimlerinin değiştirilmesini teklif eden Aydın azası Reşit Bey'e, Ödemiş azası Fahri Bey'in isim değiştirilmesi hususunda halkın söyleyebileceği bir isim olması gerektiğini belirtmiş İkinci Başkan'da konun görüşülmesini ertesi güne bırakmayı teklif etmiş bu teklif kabu edildikten sonra toplantıya son verilmiştir.

3.18. On Sekizinci İçtima

Meclis 16 Şubat 1330 (1 Mart 1915) Pazartesi günü saat 2.40'ta Tevfik Paşa'nın başkanlığında elli bir azanın katılımıyla başlamıştır.

Toplantının gündem maddeleri arasında Aydın Mutasarrıflığının layihası da yer almaktadır. Karacasu kazasının Çiftlik köyüne nakledilmesini, bu köyde yapılması gereken resmi binaların halkın katkısıyla yapılıp mevcut kaza merkezinin nahiye halinde bırakılmasını, Kuyucak nahiyesinin Karacasu'ya taşınmasını, askeri işlemleri Nazilli'ye bağlı olan Balyanbolu'nun Aydın askerlik şubesinde idare edilmesini içeren layihanın uygulanmasına karar verilmiştir. Önceki oturumda Reşit Bey, isimlerinin değiştirilmesini teklif ettiği Tiryanda ve Paradisyo istasyonlarının, Turfanda ve Osmançık isimlerini almasını önermiş ve bu öneri oylanarak kabul edilmiştir.

Garbi Karaağaç azası Mehmet Arif Bey'in 12 Şubat 330 senesinde sunduğu Garbi Karaağaç kazasının Yatağan köyünde belediye kurulması hakkında verdiği taktir okunmuşköylerde belediye teşkilatının kurulması hakkında kanunun iptal olduğunu söyleyen Çal azası Osman Efendi'ye cevaben Eşme azası Mahmut Bey köylerde belediye teşkilatının kurulmasının iptal edilmediğini başkanlık

görevinin mahalle muhtarlarına verildiğini söylemiş ve Tevfik Paşa Yatağan köyünde belediye teşkilatı kurulması teklifini oya sunarak kabul edilmiştir. Tavas azası Hacı Mehmet Efendi tarafından verilen Tavas kazasına bağlı Kızılcık köyünde de belediye teşkilatı kurulması hususunda verdiği taktir okunarak oylanmış ve kabul edilmiştir.

Ödemiş azası Fahrettin Bey'in temettü vergilerinin harb nedeniyle mali buhran yaşandığından bu verginin harbin sonuna kadar ettelenmesi yada değiştirilmesi husundaki taktiri okunmuş ve bu taktiri veren Fahri Bey 1331 senesinde temettü vergi kanunun uygulanacağını ve halkın bunu kaldıramayacağını bu nedenle hükümete verginin ertelenmesi için talepte bulunulmasını teklif etmiştir. konuyla ilgili görüşmeler sürmüş ve başkan bu verginin ertelenmesinin hükümetten talep edilmesi konusunu oylamış ve kabul edilmiştir.

Saray köy azası İsmail Efendi tarafından verilen Nazilli kasabasına tabi Ortakçı ve civarında bulunan yaylada ve Gelenbe, Çanak, Kırbelde karyeleriyle Buldan kazasına mülhak Sazak, Tosunlar Ahmetli, Tepeköy ve Denizli kazasına tabi Şamlı, Atacıbar, Karahayıt, Çeşmebaşı, Düşmebaşı, Kölemez karyelerinin Saray köye bağlanması hususunda verdiği taktir okunmuş ve bu gibi konuların geçen sene ki toplantıda görüşülerek karara bağlandığını söyleyen Kula azası Halit Efendi'nin son durumun ne olduğunu öğrenmek üzere meclis Başkâtibi Nihat Bey teşkilat-ı mülkiye adında bir komisyon oluşturularak projeyi düzenlediğini Vali Bey tarafından İstanbul'a gönderildiğini henüz bir cevap alınmadığını söylemiştir.

Aydın Milli bankası muhasebecisi Ragıp Bey İzmir'de Rekolte dairesi oluşturulması sunduğu layiha okunmuş, Aydın azası Reşit Bey konun encümene havle edilmesini önermiş ve projeye alınacak olursa 1332 senesi bütçesine kalacağını oysa konun önemli olması nedeniyle bir an önce uygulanmasının gerektiğini dile getirmiştir. Bu dairenin masraflarının karşılanması da gündeme gelmiştir. Riyaseti yürüten Tevfik Paşa ihraç ürünlerinden birer lira alınmasını, ticaret odalarından da bir miktar ödenek istenmesini ve masrafın bu şekilde kapatılabileceği söylemiştir. İzmir azası Bekir Behlül Efendi, Rekolte dairesinin görevini oluşturulacak istatistik dairesi tarafından yürütülebileceğini söylemiştir. Karaburun azası İbrahim Bey, borsadanda yardım alınması gerektiğini, toplanak bir kuruşla çok fazla ihtiyaç görülemeyeceğini ifade etmiştir. Görüşmelerde, tüccar

olan Rıza ve Mahmut Beylerin de yer aldığı ziraat encümeninde bu konunun incelenmesi kararı alınmıştır.

Hüdavendigâr vilayet meclisince kaleme alınıp uygulanan çiftçiye yardım talimatnamesinde bazı değişiklikler yapılmasına dair otuz üyenin verdiği tahrir okunmuş ve ziraat encümenine havale edilmesine karar verilmiştir..

Urla azası Halit Efendi'nin Urla'da ticaret odası kurulması hakkında tahrir sunduğu tahrir kabul edilmiştir. Ödemiş azası Fahri Bey'in sunduğu Ödemiş kazasına bağlı Umurköy, Sarıkaya, Girne köylerinin Ödemiş'e on sekiz, Alaşehir'e dört saat uzaklıkta bulunduğundan bu köylerin Bu köylerin Alaşehir'e bağlanması hakkında tahrir tahrir okunmuş, Tefik Paşa Ödemiş ve Alaşehir kaymakamlarına sorulduktan sonra konu hakkında karar verilmesini önermiştir.

Beş yıllık nafia programı ele alınırken birinci ve ikinci senelerin aynen kabul edilmesi öngörülmüştür. Üçüncü, dördüncü ve beşinci senelere ait yolların tamiri hususuna oluşturulan komisyon başmühendisle görüşülmüş ve daha önce teklif olunan yolların yapımıyla ilgili Çatal-Ödemiş yerine Ödemiş- Adagide yolu ve Denizli- Sarayköy yerine Sarayköy-Kadıköy yolunun yapılması daha yararlı olacağı görüldüğü için bu yolların Başmühendisliğe gönderilmesi kabul edilmiştir.

Sekiz üye tarafından sağlıklı oldukları halde dilencilik yapan kişilerin yasaklanmaları ve korunmaya muhtaç olanların uygun görülen yerlere yerleştirilerek bunlara vilayet bütçesinden bir miktar ödenek ayrılmasıyla ilgili tahrir okunmuş

unulan tahrirde güçlü, kuvvetli olup dilencilik yapanların kolluk kuvvetlerinin tedbiri ile men edilmeleri, himayeye muhtaç olanların da hamiyetli kişilerin verdikleri sadakalar yanında vilayet bütçesinden de bir miktar para ayrılması istenmektedir. Bunun için bütçede ayrılacak bir ödenek olmadığı anacak okruva vergisinden gelecek gelirler sonrasında bunun için bir miktar tahsisat ayrılacağı belirtilmiştir.

Gördes Kazım Bey, sokaklarda anasız babasız gezen kız ve erkek çocuklarının Müdafai Milliye Cemiyeti tarafından toplanarak uygun bir yerde konaklamalarını ve ihtiyaçlarının karşılamalarını ve ayrıca bu çocukların terbiyelerini de sağlamaları gerektiğini söylemiş bunun okruva vergisinden karşılanabileceğini belirtmiştir. Başkan'da Okturuva vergisi meselesiyle dilenciler ve ihtiyaç sahipleri konusunun birbirinden ayrı olduğunu ve okruva'dan ayrılacak ödenek Makam-ı vilayete sunulmasını önermiş ve kabul edilmiştir.

Nazilli'den gelen mazbatanın okunmasına geçileceği sırada Manisa Cevdet Efendi kazalardan gelen yazıların ziraat ve maarif encümenlerine havale edilmesini istemiş, bunun dışında kalan konuların da vilayet encümenine gönderilmesi kabul edilmiştir. Ziraat ve Maarif encümenlerinin raporlarını iki gün içinde bitirmeleri uygun bulunup, toplantıya son verilmiştir.

3.19. On Dokuzuncu Çitima

Meclis 17 Şubat 1330 (2 Mart 1915) Salı günü saat 3.05'te İkinci Başkan Tevfik Paşa'nın başkanlığında elli azanın katılımıyla toplantıya başlamıştır.

Öncelikle önce ki toplantının zabtı Katip Enver Bey tarafından okunmuş, Tavas azası Hacı Mehmet Efendi, Kızılca köyünde oluşturulacak belediyeye Nikofer ve Ovacık köylerinin eklenmesini de söylediğini fakat yazılmadığını belirtmiş bunlar zabta eklendikten sonra onaylanmıştır.

Toplantının gündemi tedavüldeki paraların değerinin sabitlenmesidir. Paranın kıymeti için oluşturulan komisyonun raporu okunmuştur. Rapora göre lira yüz ve yüz sekiz kuruş olmak üzere iki farklı değerden, meciדיye de yirmi kuruştan işlem gördüğünden bunun için de toptan ve perakende satışlarda ayrı şekilde kullanılması önerilmiştir. Azaların verilen öneri üzerinde görüşmeleri sonrasında oylama yapılmış, toptan yüz kuruş, perakende yüz sekiz kuruş ve meciדיyenin de yirmi kuruş üzerinden işlem görmesi kabul edilmiştir.¹⁰⁰ Alınan kararın bütün vilayete duyurulması oylanarak kabul edilmiştir.

Tavas Hacı azası Mehmet Efendi'nin hububattan alınam aşârın alınması sırasında bir kısım köylünün hububatlarını sakladığını bu nedenle de bunlardan sadece iki kat aşâr alınmayıp aynı zamanda ceza evrilmesi ile ilgili kanun maddesi eklenmesi konusundaki tavrini okunmuş ve yapılan itirazlar sonrası tavrini reddedilmiştir.

Karacasu azası Mustafa Efendi'nin Karacasu merkezinin Çiftlik köyüne nakledilmesi ve bu kazaya uygun bir isim verilmesi konusundaki tavrini okunmuş, Ödemiş azası Fahri Bey "Turan" ismini önermiş bu isim oylanarak kabul edilmiştir.

Toplantıya verilen on beş dakikalık aranın ardından Vali Rahmi Bey başkanlığında meclis tekrar toplanmıştır. Başkan, okruva vergisi ile alakalı

¹⁰⁰BkzAydın Vilayet-i Meclis Umumisinin 1330 senesinde vuku' bulan ictimasına ait zabıtname, İzmir Vilayet Matbaası, 1331, s. 362-265.

kanunun görüşülmesine geçilmiş, alınacak verginin içeriği hakkında meclisi bilgilendirmiştir. Bu vergi şehre giren eşyadan belediye namına alınmaktadır. Eşyadan alınacak vergi miktarına ait listelerin de düzenlendiğini, meclisin bu konuda görüşmeye yetkili olduğunu, belirlenen ölçüleri geçmemek üzere vergilerde indirim yapılabileceğini de ifade etmiştir. Üyeler bazı eşyanın (yumurta, piliç vs) belli bir miktara kadar vergi alınmaması üzerinde durmuşlardır. Ödemiş azası Fahri Bey, yumurta ve pilicin oktruva vergisi dışında tutulması gerektiğini, Eşme azası Mahmut Bey, arpa ve susam için bir veya iki para azaltılmasını, Ödemiş azası Fahri Bey arpa ve çavdarın vergi dışı tutulmasını, tohumlardan alınacak verginin yalnızca çiçek tohumlarıyla sınırlandırılmasını, pekmezden hiç vergi alınmamasını önermiş Başkan'da çiftçilerin sebzelerin tohumlarını kendilerinin yetiştirdiğinden onlardan vergi almadığını ayrıca sadece pekmez değil pekmezden üretilenköfte ve sucuklardan da vergi alınmamasının uygun olduğunu bunların memlekete özgü olduğundan teşvik edilmesi gerektiğini söylemiştir. İzmir azası Rıza Bey kireçten için konulan verginin çok olduğunu her yüz kilosuna on para alınmasını teklif etmiştir Başkan Rahmi Bey patates, soğan, sarımsaktan kilede beş para, yumurtadan dokuza kadar beş para, ıspanak ve banya tohumlarından yirmişer, kavun, karpuz ve kabak tohumlarından onar, kirecin yüz kilosundan on para alınması, pekmezden yapılacak köfte ve sucukların vergiden istisnası kabul edilmiş, ertesi gün öğleden sonra saat iki de toplanmak üzere oturuma son verilmiştir

3.20. Yirminci İctima

Meclis 18 Şubat 1330 (3 Mart 1915) Çarşamba günü saat 3.07'de Vali Rahmi Beyin başkanlığında elli üyenin katılımı ile gerçekleşmiştir.

Katip Enver Bey yarafından bir önceki toplantının zabtının okunmasının ardından Başkan, oktruva hakkında söylediklerinin yanlış kaydedildiğini belirtmiş ve düzeltilmesini istemiştir.¹⁰¹ Ardından ziraat programı hakkında ne yapıldığını sormuş Ödemiş azası Fahri Bey tamamlanarak Cumartesi gününe yetiyeceğini söylemiştir. Tekrar söz alan Başkan, maarif komisyonunun maarif müdüriyeti tarafından teklif edilen kkonuları kabul ettiğini yalnızca iki konuyu eklediğini belirtmiş ayrıca projede gösterilen bazı noktaların programı ilgilendirmediğini dile getirmiş, Daru'l Muallimatın kadrosunun arttırılması gibi hususların programla ilgisi olmadığını ifade etmiştir. Birbirine yakın olan beş on köyün birleştirilerek

¹⁰¹Bkz Aydın Vilayet-i Meclis Umumisinin 1330 senesinde vuku' bulan ictimasına ait zabıtname, İzmir Vilayet Matbaası, 1331, s. 368.

uygun yerlerde yatılı iptidai mekteplerinin yapılması beş yıllık programa girmesinin uygun olduğunu söylemiştir. Ve Daru'l Muallimatın kadrosunun artırılma nedenini sormuştur.

Aydın azası Reşit Bey artık kadınlarda erkek kadar önem verilmesi gerektiğine bu nedenle kadın öğretmen yetiştirilmesine ihtiyaç olduğunu Maarif müdürüne kız okulu açmak istediklerini belirttiklerinde kadın öğretmen olmadığı cevabını aldıkları o nedenle bir an önce kadın öğretmen yetiştirmek için Daru'l Muallimatın kadrosunun arttırılmasını istediklerini söylemiştir. Başkan talebin gelecek seneki bütçeye eklenebileceğini belirtmiştir. yeni bir Daru'l Muallimatın yapılmasının beş senelik bütçe programına dahil edilebileceğini ancak kadrosunun arttırılmasının mümkün olmadığını söyleyen Başkan, konunun programda yok diye bırakılmayacağını de eklemiştir.

Aydın azası Hacı Mehmet Emin Efendi, projede çırak mektepleri ile ilgili birşeyin olmadığını dile getirmiştir. Daru'l Muallimatın tesisi kurulması konusunda söz alan Ödemiş azası Fahri Bey, her livada ikişer senelik Daru'l Muallimatın kurulmasını burada okuyanların iki senede İzmir'de okuyarak eğitimlerini bitireceklerini ve ülkede ihtiyaç duyulan öğretmen eksikliğini giderebileceklerini konunun 1332 senesi bütçesine girmesi gerektiğini söylemiş, Başkan'da ancak 1333 senesi bütçesine eklenebileceğini söylemiştir. Livalarda ikişer senelik Daru'l Muallimatın kurulması oylanarak kabul edilmiş ve programa eklenmiştir. Maarifin iyileştirilmesi için erkek ve kadın öğretmenler yetiştirilmesinin önemi üzerinde durulmuştur. yapılan müzakereler sonrasında beş senelik maarif programı oylanarak kabul edilmiştir.¹⁰²

Çeşme Kaymakamlığı'ndan gelen İldiri köyünün Barbaros nahiyesine bağlanması ile ilgili yazısı okunmuş, kabul edilmiştir. Nüfus Müdüriyeti tarafından verilen dört mahalden ibaret Murtakiye mahallesinin bir muhtar ve yardımcısı tarafından yönetildiğini bu mahallere muhtar tayini konusunda ihtiyar heyeti tarafından verilen arzuhal okunmuş, İzmir azası Bekir Behlül Efendi öncelikle Murtakiye adının Muradiye olarak değiştirilmesi ve her mahalleye birer muhtar eklenmesi konusu görüşülerek oy birliğiyle kabul edilmiştir.

İzmir oktruvası okunup düzenlemesi yapıldıktan sonra, üyeler Aydın ve Manisa oktrualarında bazı indirimler yapılmasını istemişlerdir. Vali Rahmi Bey

¹⁰²BkzAydın Vilayet-i Meclis Umumisinin 1330 senesinde vuku' bulan ictimasına ait zabıtname, İzmir Vilayet Matbaası, 1331, s. 371.

Aydın oktruvası okunduktan sonra Manisa'nın da buna göre kıyas yapılmasını, ayrıca okumaya gerek olmadığını belirtmiştir. Aydın ve Manisa belediyelerinin düzenlediği oktruva vergisi altıncı fasla kadar okunup kabul edilmiş, diğer fasıllarda diğer toplantıya bırakılmıştır.

Aydın'da deve, manda, sığır oktruvasının yirmi kuruşa düşürülmesi, Aydın ve Manisa canavar oktruvasının yirmi beşer kuruşa yükseltilmesi, Manisa'da koyun ve karacadan iki, oğlaktan bir buçuk, tavşandan bir kuruş, kaz, hindi, sülün, keklikten otuz para, ve Aydın'da danadan on, koyundan üç buçuk kuruş, kaz ve hindiden yirmi, bildircin, piliç, palazlardan beş, tavuk, horoz, ördekten on, Manisa'da bildircin, piliç, palazlar ve küçük kuşlardan on para, taze pisi balığı, kalkan, barbunya, kaya, mercan, kırlangıç, lüfer, levrekten yirmi para, Aydın ve Manisa'da yerli balık yumurtasından beş kuruş, yerli peynirlerden on, Manisa'da yerli kaymaktan on, Aydın ve Manisa'da petekte ve süzölmüş ballardan on para, Aydın'da tuzlu, tuzsuz tereyağı, sade yağdan yirmi, iç ve kuyruk, benzeri yağlar ve balmumundan on, Manisa ve Aydın'da kırılmamış kuru yemiştenden beş, kırılmışından on para, kesta-neden bir, siyah kuru üzümünden yarım, rozaki ve çekirdeksiz kuru üzüm ile kuru incirden birer para, yaş meyvenin satış fiyatından yüzde iki buçuk, Manisa'da kuru fasulye, börölce, mercimek, bezelye ve zeytinden iki, Aydın'da kuru fasulye, nohut, bezelyeden iki para, kuru bamyanın kilosundan yirmi para, siyah havyarın kilosundan on kuruş alınması Manisa'da Aydın'daki gibi bakladan oktruva alınmaması, bamya ile havyar dışındaki eşyanın kilosunun kıyeye çevrilmesi, siyah rozaki ve çekirdeksiz üzüm ile kuru incir hakkındaki verginin İzmir'de de uygulanması kabul edilmiş, ertesi gün devam edilmek üzere toplantıya son verilmiştir.

3.21. Yirmi Birinci İçtima

Meclis 19 Şubat 1330 (4 Mart 1915) Perşembe günü saat 3.25'te İkinci Başkan Tevfik Paşa'nın başkanlığına elli azanın katılımıyla toplantıya başlanmıştır.

Oktruva vergisinin yedinci faslının görüşülmesine başlanmadan önce Manisa azası Cevdet Efendi kendi verdikleri listenin sonunda yer alan irmik için konulmuş beş paranın irmiğin ekmek yapımında kullanıldığından bunun vergiden muaf olmasını istemiş, Tevfik Paşa ekmek yapımında irmiğin öneminden söz ederek vergi alınmasının uygun olmadığını dile getirmiş ve irmiğin vergi dışı bırakılması oylanılarak kabul edilmiştir.

Nazilli azası Hacı Mehmet Efendi de on yatılı iptidai mektebin beş yıllık programa alınmasına itiraz etmiş, bunun her sene onar mektep olarak programda yer almasını istemiştir. Tevfik Paşa da zabtın bu şekilde değiştirilmesini belirtmiştir. Yedinci fasıldan itibaren oktruva vergisi üzerinde görüşmeye devam edilmiştir. Aydın'da pirinç, susam, bisküvi ve ekmeğin mayasının kilosunun okkaya çevrilmesi, Manisa'da tarhanadan vergi alınmaması, kuşyemi sussam ve pirincin kilo yerine okkasından iki para, yulaf, çavdar, darı, arpa, mısır, kabluca, buğday, kokoroz, burçak, kepek vs den kilo yerine okkasından bir para, hardal ve böbrek kıyyesinden yirmi para, sebze ve turşu konservelerinin Manisa ve Aydın'da her kıyyesinden onar para, kutu içinde sebzelerin kilosundan Manisa'da yirmişer para, diğer kutudaki eşyalardan kutusu iki yüz elli gramı geçmemek üzere Aydın ve Manisa'da bir kuruş, şekerin kıyyeye çevrilmesi, hindiba ve adaçayından vergi alınmaması, çikolata, kakao ve şekerlemenin kilo yerine okkaya çevrilmesi, pekmezden imal edilecek her tür reçelden vergi alınmaması, ikinci faslın dokuzuncu maddesinde ve Manisa listesinde yazılı şurupların, Aydın listesinde ki zeytinyağının kilodan okkaya çevrilmesi, zeytinyağının okkaya çevrilmesinden sonra yirmi paranın on paraya indirilmesi, sirke ve pekmezden alınmaması, Manisa'da gazoz şişelerinin her birinden beş para, maden sularının vergi dışı bırakılması, dışarıdan gelen maden sularının her şişesinden on para, Aydın listesinde mushillerin şişesinden yirmi para, şişedeki diğer maddelerden birer kuruş, yerli sabunların vergiden muafiyeti, Aydın'da balık yağının kilosundan bir kuruş, Manisa ve Aydın'da susam, bezir, konza yağlarıyla diğer yabancı yağların okkasından onar para, üzüm, ispirotodan vergi alınmaması, diğer ülkelerden gelecek rakı ve şarabın kilosundan üçer kuruş, yerli üretim olan rakı ve şarapların kilosundan birer kuruş, yabancı biraların kilosundan on para, petrol ve ürünlerinden benzinin kilosundan beş, petrol ve naftalinin kilosundan on para, maden ve kok kömürünün yüz kilosundan yirmi para, Manisa'da odun ve kömürün ve her türlü yaş ot ve sapın vergi dışı bırakılması, Aydın'da lastik ve çeşitlerinin her yüz kilosundan beş kuruş, tuğla, kiremit, kireç ve çimentoya İzmir'de olduğu gibi vergi uygulanması, işlenememiş kerestelerin metre küpünden beş kuruş, fabrikada imal edilenlerinden on beş kuruş alınması meclis tarafından kararlaştırılmıştır.

Manisa azası Cevdet Efendi kanunda olmadığı halde Manisa belediyesi tarafından bazı şeylere vergi koyduğunu bunun kabul edilmesinin bir mahsuru olmadığını ifade etmiş, bazı eşyadan da vergi alınması yönünde maddede yer aldığını, kendisine göre alınmasında bir mahzur olmadığını dile getirmiştir. Ödemiş

azası Fahri, Aydın azaları Reşit ve Hamdi Beyler bunun kanuna aykırı olduğunu kanuna aykırı olarak vergi alınamayacağını ifade etmişlerdir. Beş dakika toplantıya ara verilmiş, ara sonrasında ilgili kanun maddesi okunmuş, Manisa belediyesince bazı maddelere konulan vergi oy çokluğuyla kaldırılmıştır. Oylamadan sonra Cumartesi günü toplanmak üzere oturuma son verilmiştir.

3.22. Yirmi İkinci İçtima

Meclis 21 Şubat 1330 (6 Mart 1915) Cumartesi günü saat 3.05'te Vali Rahmi Bey başkanlığında elli azanın¹⁰³ katılımıyla toplanmıştır.

Başkan encümenine havale edilen ziraat programını sormuş Kazım Nuri Bey'de programın hazır olduğunu dile getirdikten sonra ellerinde programın müsveddesi bulunduğunu söylemiştir. Başkan vakit olmadığından müsveddenin okunmasını istemiştir.

Aydın Vilayet Meclis-i Umumi Başkanlığına sunulan layihada, beş yıllık programda yer alan ziraatin zor durumda olan çiftçilerin refahı ve ilerlemesi için çok önemli olduğu dile getirilmiş, memleketin bir ziraat memleketi olduğu göz önünde bulundurularak ziratte ilerlemenin gerekli olduğu, ne yazık ki bu ana kadar çiftçinin ilerlemesinin önündeki engellerin belirlenemediği bunda ziraat adına birçok para ve emeğin boşa gitmesine neden olduğu herkesçe bilindiği dile getirildikten sonra konunun önemine değinilmiştir.

Milletlerin geleceğini ve bağımsızlığını koruyan hükümetlerin kendi kaynaklarının geliştirilmesine destek verdikleri, çiftçiliğinde bu destek verilmesi gereken konulardan biri olduğundan çiftçinin kazancını artıracak çareler bulunması lazımdır.

Çiftçilerimizin çektikleri sıkıntılara değinilmiş ve bu sıkıntılardan kurtulmanın ancak Avrupa'da olduğu gibi kooperatifler kurularak aşılabileceği dila getirilmiş ve Avrupadaki kooperatifler hakkında yapılan araştırmaya değinilmiştir.¹⁰⁴ Kooperatifçilik konusunda yapılan araştırmalarda Avrupa'nın çeşitli ülkelerinde kurulan İngiltere, Fransa, İtalya ve Almanya örneklerinden¹⁰⁵ yola çıkılarak memleketimizde de kooperatifçilikte yapılabilecek yenilikler ve

¹⁰³ BkzAydın Vilayet-i Meclis Umumisinin 1330 senesinde vuku' bulan ictimasına ait zabıtname, İzmir Vilayet Matbaası, 1331, s. 376.

¹⁰⁴ BkzAydın Vilayet-i Meclis Umumisinin 1330 senesinde vuku' bulan ictimasına ait zabıtname, İzmir Vilayet Matbaası, 1331, s. 381.

¹⁰⁵ BkzAydın Vilayet-i Meclis Umumisinin 1330 senesinde vuku' bulan ictimasına ait zabıtname, İzmir Vilayet Matbaası, 1331, s. 382-389

kooperatiflerin sağladığı yaralara değinilerek, bizim içinde çiftçileri kurtaracak yolun kooperatifçilikten geçtiği ifade edilmiştir.

Aydın Bankası'yla bu bankanın kurduğu kooperatifin bu alanda atılmış çok önemli bir adım olduğu üzerinde durulmuştur. Bu bankanın henüz çok zengin bir sermayesi olmamasına rağmen İncir yetiştiricilerini İzmir'de ki açgözlü komisyoncuların elinden kurtardığını üyelerinin mahsullarını değerinden düşük bir paraya satılmasına engel oldukları ifade edilmiştir. Bu kooperatifin Eylül'den itibaren Aralık ayına kadar otuz beş lira sermaye ile işe başladığını şimdiki sermayesinin otuz bin liraya yakın bir iş yaptığını o nedenle diğer çiftçilerinde aynı usulde kooperatifler kurabileceklerini dile getirmişlerdir.

Hükümetin diğer ülkelerde olduğu gibi oluşturulacak olan bankaya faizsiz yüz bin lira avans vermesini ya da yüz bin lira değerinde vilayet aşarına zam yapılmasına bankanın işlerinde bir iki sene hükümet idaresinde kalması talep edilmektedir. Aydın azaları Kazım Nuri ve Hamdi Beyler, Ödemiş azası Fahrettin Bey, Menemeen azası Rıfat Bey, Denizli azası Yusuf ziya, Manisa azası Halit Bey, Alaşehir azası Galip bey'in imzasının yer aldığı program bu önerilerin yapılmasıyla sonlanmıştır.

Başkan, okunacak başka bir şeyin olmadığını, yalnızca encümen heyetinin seçiminin yapılacağını söylemiş hükümetin önemli işlerle uğraşması nedeniyle meclis toplantısına son verildiğini ifade etmiştir. Geçen senenin azalarının tekrar seçilmesinin kapalı oylamayla yapılmasına gerek olmadığından şimdi yapılarak bittilmesini önermiştir. Manisa azası Cevdet Bey seçimin uzun sürmeyeceğini oyların çok kısa sürede toplanacağını seçimin kanuna göre yapılmasını önermiş, Başkanda yeni oyların yazılmasını, toplanmasını ve tasnifini emretmiştir. Tasnif edilen oylar başkan tarafından okunmuştur. Oyların dağılımı aşağıdaki gibidir. Rahmi Bey (44), Yusuf Bey (35), Sırrı Efendi (36), Mahmut Bey (24) kadar rey kazandılar. Encümen-i vilayet yine bunlardan oluşmuştur. Aza mülazımlarında Fahri Bey 10, Hafız Ali Efendi (13), Nazilli azası Hacı Mehmet Efendi (14), Cevdet Efendi (10) Bunlardan oluşmaktadır.

Manisa azası Cevdet Efendi'nin gelecek senenin toplantı tarihinin belirlenmesi gerektiğini, çünkü bu tarihin İstanbul'a bildirildiğini Kasım ayının başında olmasının iyi olduğunu söylemiş, Ödemiş azası Hacı Mümtaz Efendi'de

Kasım ayında olmasını önermiş, fakat Ekim, Kasım ve Aralık aylarında olması gerektiğini ifade eden azalar bulunduğundan başkan toplantı tarihini oylamış ve Aralık ayının başında toplanılması kabul edilerek toplantıya son verilmiş ve Başkan tüm azalara gösterdikleri çabalardan dolayı teşekkür etmiştir.

TARTIŞMA SONUÇ

Tanzimat'ın ilanıyla yapılan reformlar halkın can, mal ve ırzını korumaya yönelik olmasından başka ülke yönetiminde yapılan bir takım düzenlemeleri de kapsamaktadır. Vilayet, sancak ve kazalarda malî, adlî ve yönetim işleriyle uğraşan meclisler kurulmuştur. Bu meclisler sayesinde yerel halk isteklerini dile getirmiş, yönetimde azda olsa söz sahibi olmuştur. Merkezî hükümet ise bu meclislerde yerel halk temsilcileri aracılığıyla görevlerini daha rahat yerine getirmiş, yönetimde bu meclislerden yararlanarak aldığı kararların daha kolay benimsenmesini sağlamıştır.

Tanzimat'tan sonra ülkemizde uygulanmaya başlayan yerel meclisler, yerel yönetimlerin gelişmesine büyük katkılar sağlamakla beraber günümüz yerel yönetimlerinden oldukça farklı bir oluşum göstermişlerdir. Günümüzde olduğu gibi 1839-1913 yılları arasında da merkezî yönetimin otoritesini kaybetmek istememesi yerel meclislerin verimli çalışmasını engellemiştir. Yerel meclislerin merkezle sürekli yazışma yapma, izin isteme zorunluluğu kırtasiyeyi artırmış ve işlerin uzamasına yol açmıştır. Ancak bütün bu olumsuzluklara rağmen

Vilayet Umumi Meclislerinin çalışmaları ve aldıkları kararlar göz önünde bulunduğu, bu kurulların ülke yönetiminde önemli etkinlikler gösterdiği anlaşılmaktadır.

Bu güne kadar Aydın Vilayeti Umum Meclisi ile ilgili yapılan çalışmalara bakıldığında, Yrd. Doç. Dr. Ayten CAN TUNALI tarafından “Aydın Vilayeti Umum Meclisi 1869 ve 1909 Yılı Kararları” çalışılmış olup bütçe konusundaki bir başka çalışma da Mehmet KAYA tarafından “Vilayet Hususi İdare Bütçeleri Aydın Vilayeti Örneği 1331 Mali Yılı (1915-1916)” yapılarak kitap haline getirilmiştir. Her ne kadar Mehmet Kara ile aynı belge üzerinde çalışmış olsak da tez konusunun adı geçen çalışmasının yayınlanmasından önce belirlenmiş ve tez çalışmasında belli bir mesafenin kat edilmiş olması nedeniyle konu değişikliğine gitmek yerine aynı belgenin tamamının transkripsiyonu yapılarak vilayet hususi bütçesinin yanı sıra Aydın Vilayet Meclisi'nde ele alınan konuların tamamı değerlendirilmiş ve farklı bakış açısı ile sunulmaya çalışılmıştır.

Aydın Umumi Meclis kararları, bize bu oturumlarda nelerin görüşülüp kararlaştırıldığını açıkça göstermesi bakımından dikkat çekici olduğu kadar önemli bir yerde sahiptir. Alınan kararların uygulamaya konulup konulmadığı, ne kadarının gerçekleştirildiği de önem taşımakla birlikte vilayetin genelinde

karşılaşılan sorunları, en iyi bilenlerin dile getirerek bunlara çözüm önermeleri, sosyo-ekonomik tarih araştırmalarında çok kıymetli malzemelerden biridir. Sadece bu açıdan bakıldığında bile meclis kararlarının ortaya çıkarılması büyük bir kazançtır. Aydın Vilayet Umum Meclisi 1330 kararlarının transkripsiyonu ve değerlendirilmesi aşamasında da, yerel yönetim geleneğinin yerleşip kökleşmesinde, halkın yönetime katılmasında da bu meclislerin ne kadar önemli yere sahip olduklarını bir kez daha görmüş bulunduk. Diğer vilayetlerde toplanan meclislerin aldıkları kararların arşivlerde yapılacak araştırmalar sonucunda gün yüzüne çıkarılmasıyla Osmanlı İmparatorluğu'nun son döneminde idari mali alanda görülen gelişmeler daha iyi anlaşılacaktır. Bu alışmada Osmanlı İmparatorluğu'nun içinde bulunduğu olağanüstü durum göz önünde bulundurulursa vilayet umum meclisi üyelerinin ülke sorunlarına son derece farkında oldukları ve bu sorunların çözümü hakkında çaba gösterdikleri görülmektedir.

Aydın Vilayeti Umum Meclisi 1330 yılı bütçe görüşmelerinde eğitim alanında; okul sayısının artırılmasına, bu okullarda okuyan öğrencilerin ihtiyaçları ve öğretmen maaşlarına, okulların ihtiyacı olan malzeme alımına, bölgenin analizi yapılarak okullarda okutulacak ders konularına kadar birçok konuda mecliste görüşmeler yapılarak bütçeye konulan tahsisatlar oylanarak uygun görülenler kabul edilmiştir. Açılması planlanan okullarda öğretmen ve diğer memurları yetiştirilmesi dışında, sanayi mekteplerinde demirci, marangoz, kunduracılık, terzilik, fencilerlik gibi mesleklerin öğretilmesine yönelik çalışmalarda yapılmıştır. Bütçede görüşülen bir diğer konuda ziraat olup, ziraatı geliştirmek amacıyla ziraat mekteplerinin açılması, numune tarlaları ve seraların ve fidanlıklar kurulmasına, bağcılık ve bahçecilik faaliyetlerinin geliştirilmesi, tohumların ıslah edilmesi gibi konuların yanı sıra hayvancılık konusuna da değinilmiş, hayvan ıslahı amacıyla Kıbrıs, Suriye, Bağdat ve Marsilya'dan damızlık hayvan getirtilmesinin yanı sıra arıcılık, tavukçuluk, sütçülük gibi gelir sağlayan mesleklerin öğretilmesine yönelikte bütçe çalışmaları yapılarak tahsisat ayrılmıştır. Meclis, sağlık konusunu da gündeme almış yeni hastaneler yapımı, mevcut hastanelerin ıslahı, hastanelerde görevlendirilecek personelin maaşları, hastanenin yiyecek, yatak, ısınma, aydınlanma gibi ihtiyaçları, hastane için gerekli tıbbi malzemelerin temini gibi konularda bütçede yer bulmuştur. Ayrıca ülkenin kalkınması için imar işlerine de önem verilmiş, vilayetin genelinde eksik olan yolların ve köprülerin yapımı, mevcut yol ve köprülerin tamiri, dere, nehir ve bataklıkların ıslahının yanı sıra vilayet sınırları içinde yar alan çeşitli kazalarda panayır ve Pazar yerlerinin

kurulması konuları da gündeme getirilmiştir. Ayrıca içinde bulunduğumuz I. Dünya Savaşı nedeniyle Aydın Vilayeti'nde yoğun bir nüfusa sahip Rumların bir kısmının ülkeyi terk etmesi ve Rumeli'den yine aynı sebeple gelmek zorunda kalan muhacirlerin özellikle Rumlar tarafından boşaltılan bölgelere iskân ve ihtiyaçlarının giderilmesine yönelik bütçede tahsisat konulması da önemli bir durum olarak görülmektedir. Bütün bunların dışında bütçeye gelir sağlayacak konularda görüşülmüştür. Piyangolar, gelir sağlamak ve cins atların yetiştirilmesine özendirmek amacıyla at yarışları düzenlenmiştir. Bununla birlikte ülkenin eksikliklerinin giderilmesi ve bu eksiklere çözüm arayışlarına gidilmiş bunun için meclis üyelerinin oluşturduğu çeşitli komisyonlar kurulmuştur. Avrupa'ya öğrenci göndererek ve Avrupa'dan uzman getirterek yukarda saydığımız konularda çalışmalar yapılması planlanmıştır.

Yukarıda kısaca özetlediğimiz Aydın Vilayeti Umum Meclisi bütçe kararları bize meclis çalışmalarının ve ülkenin Aydın Vilayet Meclisi nezdinde genel bir profilini çıkarmaktadır. Meclisin toplandığı yılın I. Dünya Savaşı yılları olduğu göz önünde bulundurulursa meclis üyeleri önemli gördükleri özellikle eğitim, sağlık, ziraat ve imar konularına bütçe ayırmış, önemsiz olduğu düşünülen konularda ise tasarrufa gidildiği görülmektedir.

Sonuç olarak, tezimize temel kaynak olarak aldığımız meclis kararlarında daha sonraki vilayet bütçeleriyle ilgili yapılacak çalışmalara ışık tutacak bilgiler yer almaktadır. Aydın gibi Anadolu'nun birçok kentiyle ilgili bu türden çalışmalar yapılması, yerel idare tarihi konusundaki bilgi birikiminin artmasına yardımcı olacaktır.

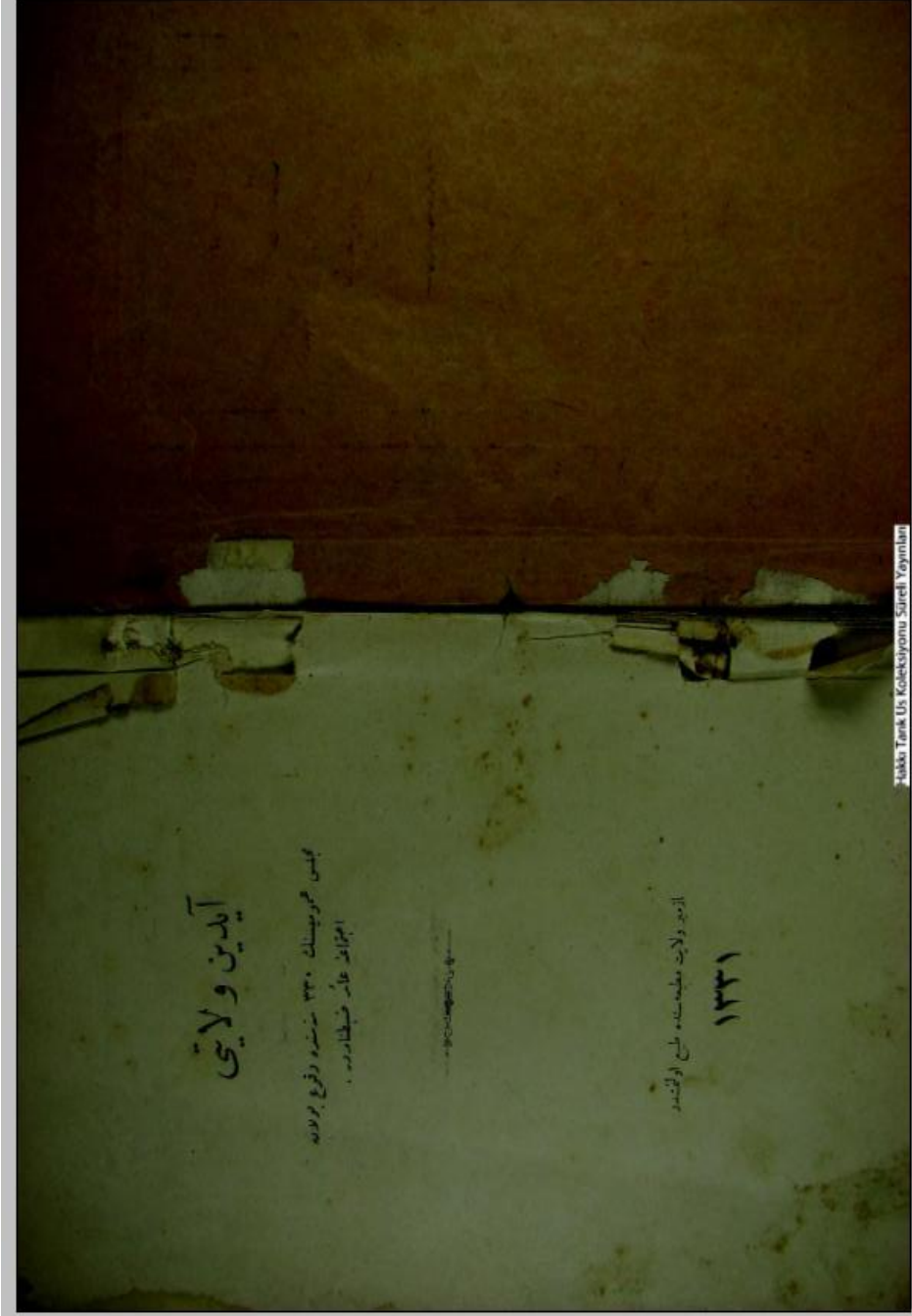
KAYNAKLAR

- Akbulut O. N. (2008). *Evliya Çelebi'ye Göre Güneybatı Anadolu (Aydın, Denizli, Muğla)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı.
- Aydın Vilayeti Meclis-i Umumisi Kararları. (1331), Aydın.
- Baykara T. (1965-1966). *XIX. Yüzyılda Aydın Eyaleti*. Basılmamış Mezuniyet Tezi, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü.
- Çadırcı M. (1985). Osmanlı İmparatorluğunda Eyalet ve Sancaklarda Meclislerin Kurulması (1840-1864). *Ord. Prof. Yusuf, Hikmet Bayur'a Armağan*. Ankara: TTK, s.257–277.
- Çadırcı M. (2007). *Tanzimat Sürecinde Türkiye Ülke Yönetimi*. Ankara: İmge Yayınevi.
- Çelik B. - Demir T. (2012), Osmanlı Döneminde Aydın Güzelhisarı (15.-18. Yüzyıllar. *Aydın İl Tarihi*, Aydın: T.C. Aydın Valiliği İl Kültür Turizm Müdürlüğü, 119-124.
- Emecen F. (1991). Aydın. İstanbul: *DİA*, c.IV, 235-237.
- Emecen F. (1991). Sosyal Tarih Kaynağı Olarak Osmanlı Tahrir Defterleri. *Tarih ve Sosyoloji Semineri Bildirileri* (28-29 Mayıs 1990). İstanbul, 143-156.
- Evliya Çelebi, Seyahatnamesi*. (1935). İstanbul: c. IX.
- Gökbel A. - Şölen H. (1936). *Aydın İli Tarihi I*. Aydın: Ahmet İhsan Basımevi.
- Haykıran Sarıbey A. - Tunalı Can A. (2012). XIX. Yüzyılda Aydın. *Aydın İl Tarihi*. Aydın: T.C.Aydın Valiliği İl Kültür Turizm Müdürlüğü, 125-129.

- Kaya M. (2012). *Vilayet Hususi İdare Bütçeleri Aydın Vilayeti Örneği 1331 Mali Yılı (1915-1916)*. Konya: Kömen Yayınları.
- Kırmızı A. (2007). *Abdülhamid'in Valileri*. İstanbul: Klasik Yayınları.
- Ortaylı İ. (1985). *Cumhuriyete Yerel Yönetim Geleneği*, İstanbul: Hil Yayın.
- Ortaylı İ. (2000). *Tanzimat Devrinde Osmanlı Mahalli İdareleri (1840–1880)*. Ankara: TTK.
- Saraçoğlu A. Üreten H.(2012). Antik Dönemde Aydın ve Çevresindeki Kentler. Nuri Aktakka (Ed.) *T.C. Aydın Valiliği İl Kültür Turizm Müdürlüğü, Aydın İl Tarihi* . 57-97Ankara: Özyurt Matbaacılık.
- Sefer Ş. (1997), *Osmanlı İmparatorluğu'nda Yerel Meclisler (1839-1913)*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Fakültesi Türk İktisat Tarihi Anabilim Dalı.
- Seyitdanlıoğlu M. (1996). Yerel Yönetim Metinleri III, Tuna Vilayeti Nizamnamesi. *Çağdaş Yerel Yönetimler*, 5 (2), 67–81.
- Tozduman A. (1992), *Aydın Güzelhisarı'nın Sosyal ve İktisadi Durumu (1844)*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Osmanlı Müesseseleri Tarihi Bilim Dalı.
- Tunalı Can A. (2007). Aydın Vilayet Meclisinin 1909 Kararları. *DTCF Tarih Araştırmaları Dergisi*, 26 (42) 127-140.
- Üreten H. (2005). Roma Dönemi'ne Kadar Tralleis Tarihi ve Attaloslar ile İlişkileri. *DTCF Tarih Araştırmaları Dergisi*, 24(38), 195-212.
- Akdeniz E. (15-16 Kasım 2001), *Büyük Menderes Ovasındaki Prehistorik Merkezler ve Bunların Ege Prehistoryasındaki Yeri*. Sözel Bildiri, Birinci Uluslararası Aşağı Menderes Havzası Tarih Arkeoloji ve Sanat Tarihi Sempozyumu, Söke,158-175.

EKLER

EK 1. Aydın Vilayeti Meclis-i Umumisi Kararları (1331) Giriş

<p>عاش عمومیه قبولان حوزان ابراهیم ابراهیم مشق اول سکونکی اصل مردن ماه عسکمان ۱۹۹۸۹۸۹۸ ۱۹۹۸۹۸۹۸ ۱۹۹۸۹۸۹۸ ۱۹۹۸۹۸۹۸ ۱۹۹۸۹۸۹۸ ۱۹۹۸۹۸۹۸</p>	<p>۲۵۶- عاش عمومیه قبولان حوزان ابراهیم ابراهیم مشق اول سکونکی اصل مردن ماه عسکمان ۱۹۹۸۹۸۹۸ ۱۹۹۸۹۸۹۸ ۱۹۹۸۹۸۹۸ ۱۹۹۸۹۸۹۸ ۱۹۹۸۹۸۹۸ ۱۹۹۸۹۸۹۸</p>	<p>عاش عمومیه قبولان حوزان ابراهیم ابراهیم مشق اول سکونکی اصل مردن ماه عسکمان ۱۹۹۸۹۸۹۸ ۱۹۹۸۹۸۹۸ ۱۹۹۸۹۸۹۸ ۱۹۹۸۹۸۹۸ ۱۹۹۸۹۸۹۸ ۱۹۹۸۹۸۹۸</p>	<p>عاش عمومیه قبولان حوزان ابراهیم ابراهیم مشق اول سکونکی اصل مردن ماه عسکمان ۱۹۹۸۹۸۹۸ ۱۹۹۸۹۸۹۸ ۱۹۹۸۹۸۹۸ ۱۹۹۸۹۸۹۸ ۱۹۹۸۹۸۹۸ ۱۹۹۸۹۸۹۸</p>	<p>عاش عمومیه قبولان حوزان ابراهیم ابراهیم مشق اول سکونکی اصل مردن ماه عسکمان ۱۹۹۸۹۸۹۸ ۱۹۹۸۹۸۹۸ ۱۹۹۸۹۸۹۸ ۱۹۹۸۹۸۹۸ ۱۹۹۸۹۸۹۸ ۱۹۹۸۹۸۹۸</p>	<p>عاش عمومیه قبولان حوزان ابراهیم ابراهیم مشق اول سکونکی اصل مردن ماه عسکمان ۱۹۹۸۹۸۹۸ ۱۹۹۸۹۸۹۸ ۱۹۹۸۹۸۹۸ ۱۹۹۸۹۸۹۸ ۱۹۹۸۹۸۹۸ ۱۹۹۸۹۸۹۸</p>	<p>عاش عمومیه قبولان حوزان ابراهیم ابراهیم مشق اول سکونکی اصل مردن ماه عسکمان ۱۹۹۸۹۸۹۸ ۱۹۹۸۹۸۹۸ ۱۹۹۸۹۸۹۸ ۱۹۹۸۹۸۹۸ ۱۹۹۸۹۸۹۸ ۱۹۹۸۹۸۹۸</p>	<p>عاش عمومیه قبولان حوزان ابراهیم ابراهیم مشق اول سکونکی اصل مردن ماه عسکمان ۱۹۹۸۹۸۹۸ ۱۹۹۸۹۸۹۸ ۱۹۹۸۹۸۹۸ ۱۹۹۸۹۸۹۸ ۱۹۹۸۹۸۹۸ ۱۹۹۸۹۸۹۸</p>	<p>عاش عمومیه قبولان حوزان ابراهیم ابراهیم مشق اول سکونکی اصل مردن ماه عسکمان ۱۹۹۸۹۸۹۸ ۱۹۹۸۹۸۹۸ ۱۹۹۸۹۸۹۸ ۱۹۹۸۹۸۹۸ ۱۹۹۸۹۸۹۸ ۱۹۹۸۹۸۹۸</p>	<p>عاش عمومیه قبولان حوزان ابراهیم ابراهیم مشق اول سکونکی اصل مردن ماه عسکمان ۱۹۹۸۹۸۹۸ ۱۹۹۸۹۸۹۸ ۱۹۹۸۹۸۹۸ ۱۹۹۸۹۸۹۸ ۱۹۹۸۹۸۹۸ ۱۹۹۸۹۸۹۸</p>	<p>عاش عمومیه قبولان حوزان ابراهیم ابراهیم مشق اول سکونکی اصل مردن ماه عسکمان ۱۹۹۸۹۸۹۸ ۱۹۹۸۹۸۹۸ ۱۹۹۸۹۸۹۸ ۱۹۹۸۹۸۹۸ ۱۹۹۸۹۸۹۸ ۱۹۹۸۹۸۹۸</p>	<p>عاش عمومیه قبولان حوزان ابراهیم ابراهیم مشق اول سکونکی اصل مردن ماه عسکمان ۱۹۹۸۹۸۹۸ ۱۹۹۸۹۸۹۸ ۱۹۹۸۹۸۹۸ ۱۹۹۸۹۸۹۸ ۱۹۹۸۹۸۹۸ ۱۹۹۸۹۸۹۸</p>
---	--	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

Mikro Tank Üst Koleksiyona Süreli Yayınları

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Tuba BAYKAL
Doğum Yeri ve Tarihi : Gazi Antep / 01.03.1979

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : Adnan Menderes Üniversitesi Fen Edebiyat
Fakültesi Tarih Bölümü
Yüksek Lisans Öğrenimi : Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler
Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı

İş Deneyimi

Çalıştığı Kurumlar : Aydın Final dershanesi
Özel Özay Aydın Koleji

İletişim

e-posta Adresi : tu.sew@hotmail.com